

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.266

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.266

Early European Books. Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.266

1. 7. 266

NI

.V.

EM

tica.

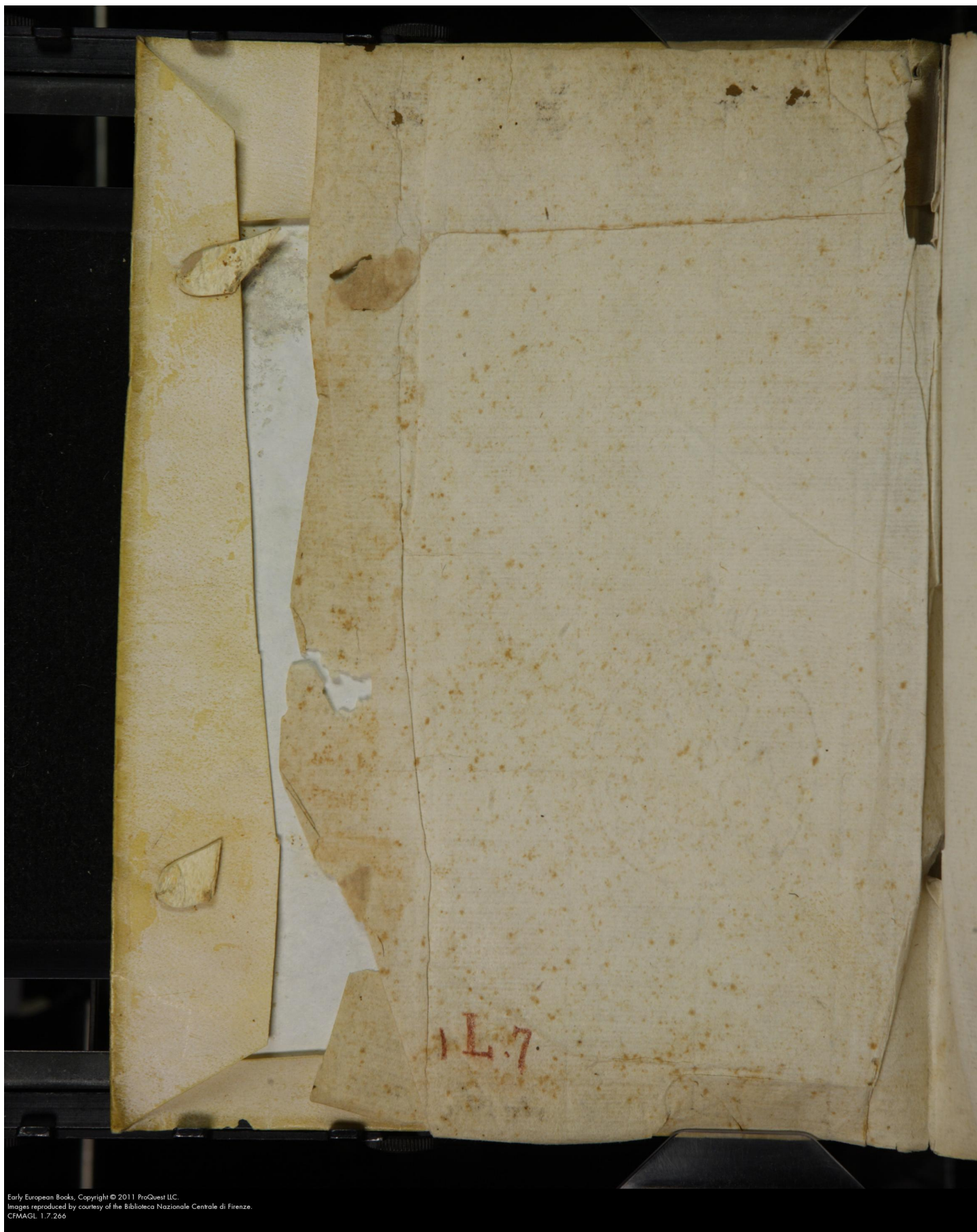
ISS.

2

II.

1

X
CAE

NI

V.

M

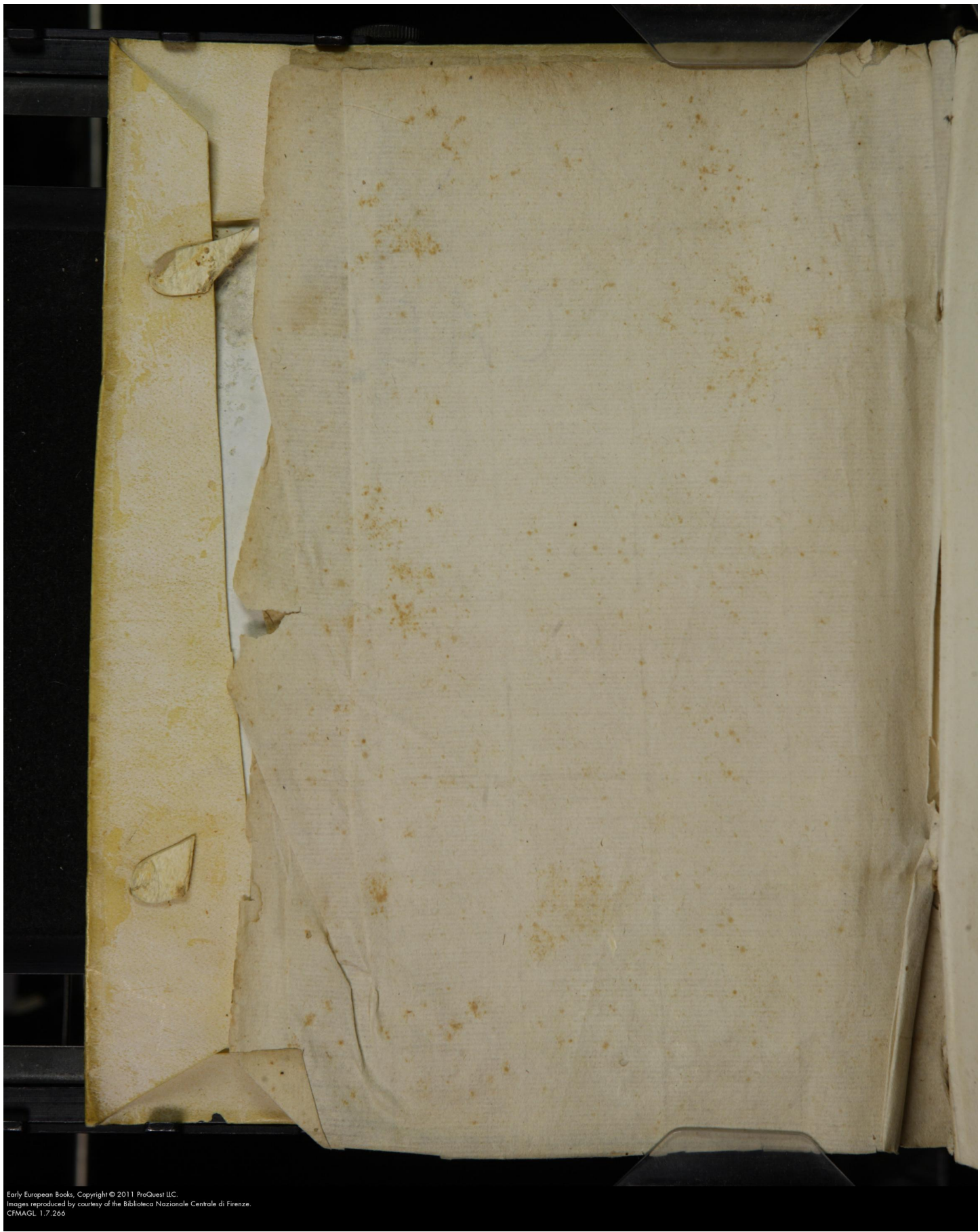
ca.

ss.

o.ii.

M

ANDREÆ CÆSALPINI
ARETINI,

Quæstionum Peripateticarum Lib.V.

AD SERENISS. FRANCISCVM MEDICEM
Magnum Hetruriæ Ducem II.

Dæmonum inuestigatio Peripatetica.

AD ILLVSTRISS. AC REVERENDISS.
*Archiepiscopum Pisanum Petrum Iacobum Borbonium
ex Marchionibus Sanctæ Mariæ.*

Secunda editio.

Quæstionum Medicarum Libri II.
De Medicament. facultatibus Lib.II.

AD SERENISS. FERDINANDVM MEDICEM
Magnum Hetruriæ Ducem III.

Nunc primum editi.

VENETIIS, Apud Iuntas. M D XCIII.

CVM PRIVILEGIIS.

ANDREAE CASALPINI
A R E T I N I

Questionum Peripateticarum Lib. V.

AD CAROLUM FRANCISCUM MEDICUM
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae

AD CAROLUM FRANCISCUM MEDICUM
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

Thesaurum inuestigationis Peripateticae
Collegii Medicorum Ducis II.

POTENTISSIMO,
ET FOELICISSIMO
FLORENTIAE PRINCIPI,
Francisco Medici,

ANDREAS CÆSALPINVS, S. P. D.

ALEXANDER ille Macedo ob
militum applausum cogno-
mine Magnus, cum doctri-
na mallet quàm copijs, at-
que opulentijs anteire, post
deuictos Persas, & multa sibi
parta imperia, Aristoteli succensuit, quòd ab-
ditissima, quibus ipse ab eo fuerat eruditus, na-
turæ arcana promulgasset. Si enim illa omni-
bus communia essent facta, non esse in qua re
† 2 amplius

amplius ipse cæteris præstaret . Tu verò Princeps Opt. cum incredibili animi præstantia , & iustitiæ splendore excellas , in populis regendis clarissimum te toti orbi exemplar præbeas ; quæ tamen ad publicam vtilitatem videntur conferre , non inuide suppressis , vt solus potiaris ; sed instar vberissimi fontis , aut summi boni cæteris largissimè impartiris . Illos benignissime amplexaris , qui lucubrationes suas in publicum proferrunt : & vt singuli , in quo genere quisque pollet , idem faciant , honestissime cohortaris . imitatus Cosinum patrem & auos , quorum opera literarum studia multis annis collapsa in Italia foelicissimè reuixerunt . volumina multa & Græca & Latina reperta sunt : & tandem scientiæ omnes adeo excultæ , vt nullo vnquam tempore magis floruisse videantur . Quo ergo consilio & exemplo illectus , ne tanquam sterile solum viderer quædam , dum in philosophiæ studijs versor multos iam annos , à me elucubrata , pro ingenij mei tenuitate in hoc breue opusculum collegi , quod nunc Aristotelis exemplo in vulgus profero . Sed contra tamen , quàm in suis professum esse & fecisse libris philosophum illum constat , planè studui atque elaboravi . Cum enim priscis illis esset in more positum ,

tum, ac iureiurando cautum, vt preciosissima
quæque & scitu dignissima tanquam arcana re-
conderent, & solum charissimis veluti per ma-
nus traderent: Alexandro respondisse Aristote-
les fertur, illos eo artificio à se esse conscriptos
libros, vt intelligi ab ijs tantum possent, qui ip-
sum audissent. Quod quidem, ita fuisse, ex-
perimento posterior ætas deprehendit. quando
illius argutissima dicendi breuitas atque obscu-
ritas in tot sententias, omnes distorsit, vt vix
quæ clarissima sunt videre liceat. Quam rem
optime Trismegistus prædicere videbatur, cum
sapientiam in sophisticam & inanem garrulita-
tem degeneraturam asseribat. A me vero id
contra laboratum fuit, vt si quid ex amplissimo
philosophiæ campo occurrit antea aut non ani-
maduersum, aut non litteris commendatum,
id quantum fieri potuit clare atque aperte meo
etiam graui periculo studiosis omnibus libera-
lissime communicaretur. neque enim nescius
sum, & inuidiæ & audaciæ interdum nomen
secum asserre nouarum rerum professionem.
Cæterum, quæcunque de nobis futura sit opi-
nio, si lucubrationes has nostras, quæ nunc in
tuum apparent nomen Princeps amplifs. hilari
fronte susceperis, futurum id quidem est, vt
ego

ego ad maiora tuis auspicijs contendam : nunc
verò hunc ingenij nostri fœtum licet tenuem bo-
nis ac doctis viris gratum fore non diffidam .

Vale , ex Pisana Academia . Calendis Iunijs .

M D LXIX .

HIERONYMI PANIGAROLAE
PATRICII MEDIOLANENSIS;

De Quaestionum Peripateticarum libris
Andreae Cæsalpini Doctissimi
Præceptoris sui,

EPIGRAMMA.

*Legerat hunc librum Natura authore relicto,
Cum ducto hæc dixit Verba supercilio,
Aut egomet scripsi, datur aut Natura secunda,
Aut maior docuit; Verius istud erat.*

Aliud eiusdem.

*Maxima dum paruo Naturæ arcana libello
Explicat hic, maius innuit implicitum,
Quod nempe potuit rerum Natura creatrix
Conderet boni uno Corpore quicquid habet.*

HIERONYMI PANIGAROLAE

PATRICII MEDIOLENSIS

De Quæstionum Peripateticarum libris

Andree Celsi primi Doctissimi

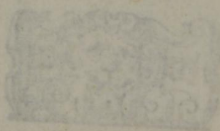
Præceptoris sui

EPIGRAMMA

Legerat hunc librum Natura antequam vellet
Cum huc hoc dedit corpus superstitio
Erat ego non scilicet, dedit aut Natura secunda
Atque maior dedit, Tamen illud erat

Alia cuncta

Maxima cum parvo Natura arcana libello
Explicat hic, totum innotat implicitum
Quod nunc potuit totum Natura creatrix
Conferre boni tunc Corpore quicquid habet

Q V A E S T I O N V M

PERIPATETICARVM

LIBRI PRIMI,

Q V A E S T. VII.

P R A E F A T I O.

QUO pacto intelligendum est ex vniuersalibus in
singularia procedendum esse. primo Physicorum
textu 4. Quæst. 1.

Omnem definitionem absolutam ad demonstrationem re-
duci. Quæst. 2.

Primam philosophiam neque demonstratione neque defini-
tione vti. Quæst. 3.

Scientias distingui secundum genera substantiæ. Quæ-
stio 4.

Substantiarum differentias ex alijs generibus prædicamen-
torum colligi. Quæst. 5.

Unicam differentiam etiam si vltima fuerit, non sufficere
ad ipsum quid est explicandum. Quæst. 6.

Præter animata & animatorum partes nullas esse substan-
tias. Quæst. 7.

Libri Secundi. Quæst. IX.

SUBSTANTIAE genera ordinem habere secundum ad-
ditionem & ablationem. Quæst. 1.

In substantijs separatis à materia, quatenus separatae sunt,
non dari multitudinem. Quæst. 2.

††

Pri-

Primum motorem neque finitam neque infinitam virtutem habere.

Quæst. 3.

Primum motorem intelligentiam esse speculatiuam non actiuam.

Quæst. 4.

Cœli circulationem imitationem esse intelligentia.

Quæst. 5.

Unam tantum esse primam intelligentiam diuinam.

Quæst. 6.

Intelligentiam humanam multiplicari secundum hominum multitudinem.

Quæst. 7.

Mortalium solas hominum animas immortales esse.

Quæst. 8.

Infelicitatem esse omnia speculari.

Quæst. 9.

Libri Tertij. Quæst. IX.

NATVRAM principium esse patiendi non agendi.

Quæst. 1.

Non esse in loco nisi graua & leuia.

Quæst. 2.

Omnia astra epicyclis ferri.

Quæst. 3.

Planetas non in sphaeris, sed in circulis ferri.

Quæst. 4.

Lineam meridianam certius inueniri per magnetem, quam per rationem.

Quæst. 5.

Maris fluxum & refluxum, ex motu terræ non luna fieri.

Quæst. 6.

Motum Planetarum sub Zodiaco non caliditatem gignere in hæc inferiora, sed refrigerationem.

Quæst. 7.

Sub Zona torrida cælum dari perpetuo temperatissimum.

Quæst. 8.

Caliditatem ex cœli motu usque ad centrum terræ peruenire, & frigiditatem usque ad extremum ignis.

Quæst. 9.

Libri

Libri Quarti. Quæst. VIII.

Humiditatem & siccitatem à caliditate & frigiditate
pendere.

Quæst. 1.

Omnem virtutis intensionem remissionemque ex materiæ
quantitate oriri.

Quæst. 2.

Materiam mixtorum esse terram & aquam tantum.

Quæst. 3.

Mixta ex equali omnium elementorum virtute dari.

Quæst. 4.

Mixta ut mixta sunt non moueri nec simplici motu nec
mixto.

Quæst. 5.

In generatione & corruptione simplici, non transmutari
omnia quæ in materia sunt.

Quæst. 6.

Primam materiam corpus esse quatenus corpus.

Quæst. 7.

Generationem omnem esse in tempore.

Quæst. 8.

Libri Quinti. Quæst. IX.

Quaecunque ex semine fiunt, eadem fieri posse sine
semine.

Quæst. 1.

Fœminam non solum materiam tribuere conceptui, sed
& formam, marem autem formam solum.

Quæ-
stio 2.

Cor non solum arteriarum, sed & venarum ac neruorum
esse principium.

Quæst. 3.

Respiratione non intromitti aliquem spiritum externum
in cor.

Quæst. 4.

In respiratione principium unde motus, esse cordis calo-
rem.

Quæst. 5.

†† 2 Sensum

Sensum nulli parti inesse, quæ sanguine careat in animalibus sanguineis.

Quæst. 6.

Animam non in singulis corporis partibus esse, neque totam in toto, sed totam in corde.

Quæst. 7.

Medium illuminatum non facere ad colorum visionem, sed potius impedire.

Quæst. 8.

Imaginationem à rebus externis moveri posse, non moto sensu.

Quæst. 9.

F I N I S.

QVÆSTIONVM

MEDICARVM

LIBRI PRIMĪ,

QVÆST. XIII.

MEDICVM agere de omni corpore tangibili .
Quæst. 1.

Medicina artem in causarum salubrium inuentione consistere . *Quæst. 2.*

Remedia ubi natura non adiuuet, inutilia esse. *Quæst. 3.*

Medicamentorum vires in secundis qualitatibus magis consistere quam in primis . *Quæst. 4.*

Febrem esse cōuersionē naturæ caliditatis in igneā. *Quæst. 5.*

Ex triplici substantia calidi innati triplex genus febrium haberi . *Quæst. 6.*

Ephemeram in sanguine calefacto consistere , non putrefacto . *Quæst. 7.*

Febrium putridarum tria tantum genera esse simplicissima . *Quæst. 8.*

In omnibus febribus ex sola putredine ortis humores putrescere in uenis . *Quæst. 9.*

Tres tantum esse circuitus simplices febrium putridarum . *Quæst. 10.*

Hæcticarum tria genera unicam potius esse temporibus distinctam . *Quæst. 11.*

Febrem pestilentem sola putredinis malignitate non loco differre à ceteris . *Quæst. 12.*

Venena omnia excessu primarum qualitatū enecare . *Quæst. 13.*

Libri

Libri Secundi. Quæst. XXIII.

NON omnem putredinem à prohibita ventilatione fieri.

Quæst. 1.

Cœctione corrigi & putredinem humorum, & reliqua vitia.

Quæst. 2.

Signa cœctionis & cruditatis ex urinis sumpta non eadem in sanis & humoribus putrescentibus esse.

Quæst. 3.

Vena sectionem in principijs tantum conuenire, non in progressu.

Quæst. 4.

Vena sectionem in morbis particularibus ex venis particularibus requiri.

Quæst. 5.

Medicamenta purgantia in principijs morborum conuenire in febribus putridis.

Quæst. 6.

Aqua frigida potum in vehementissimis tantum febribus conuenire.

Quæst. 7.

Tria esse genera victus ægrotantibus necessaria.

Quæst. 8.

Balneum aquæ dulcis etiam in morbis acutis aliquando conuenire.

Quæst. 9.

Ex arterijs per cerebrum discurrentibus nervos constitui oppositi lateris.

Quæst. 10.

In fracturis cranei si os non fuerit denudatum, non denudandum esse.

Quæst. 11.

Dolorem omnem à solutione continui fieri in parte sentiente.

Quæst. 12.

Privata omnino sensu tactus animalia nutriri non posse.

Quæst. 13.

Deliria non omnia affecto cerebro fieri.

Quæst. 14.

Somnum & vigiliam fieri calore nativo intus & extra vergente.

Quæst. 15.

Con-

*Conuulsionem, Distentionem, Palpitationem, Rigorem, &
Tremorem ab eadem causa fieri.* *Quæst. 16.*

*Suffocationem in Angina fieri magis oppletis Venis iugula-
ribus quam clauso laryngis osculo.* *Quæst. 17.*

*Orthopneam in Angina non contingere ob gutturis clausio-
nem.* *Quæst. 18.*

*In omni Angina deuorationem impediri, respirationem non
in omni.* *Quæst. 19.*

*Cordis palpitationem ob complicationem diuersarum causa-
rum fieri.* *Quæst. 20.*

*Dysenteria non conuenire Venæ sectionem, nisi Vlcus in-
flammatum fuerit.* *Quæst. 21.*

Duo tantum lumbricorum genera in intestinis reperiri.
Quæst. 22.

*Flatus refrigerantibus remedijs magis tolli, quam calefa-
cientibus.* *Quæst. 23.*

*Calculos in animalibus gigni non ob solam caliditatem assan-
tem, sed & frigiditatem coagulantem.* *Quæst. 24.*

F I N I S.

INDEX EORVM,

QVAE NOTATV DIGNA

vifa sunt in toto volumine.

IN QVO

P. Significat Peripateticas Quaestiones.

D. Daemonum inuestigationem.

M. Medicas Quaestiones.

F. Facultates Medicamentorum.

Primus autem numerus Librum significat,
secundus Caput.

A

ABLVTIO medicamentorum quid praestet. 2. F. 15.

Absterfio à quibus fiat. 1. F. 10.

Absterfio quomodo à dulcibus quibusdam fiat. 1. F. 5.

Abstractio Mathematica, & ceterorum vniuersalium quo pacto differant. 2. P. 1.

Accidentia non habent rationem finis. 4. P. 6.

Accidentia non insunt materia sed actu substantiae. 3. P. 1.

Accidentia videntur migrare de subiecto in subiectum. 4. P. 6.

Accidentium origo est materia. 1. P. 7.

Accidens vni, alteri est substantia. 1. P. 5. & 4. P. 6.

Accessionum repetitiones unde fiunt. 1. M. 10.

Acerba quas facultates habeant. 1. F. 6.

Acida quomodo fiant. 1. F. 7.

Acidorum natura & facultates. 1. F. 7.

Acrium natura & vires. 1. F. 2.

Aetiua potentia non potest per se inesse in eo quod mouetur. 3. P. 1.

Aetiua potentia quo pacto sint naturae. 3. P. 1.

Aktionem omnem à praedominante fieri, quomodo intelligendum. 4. P. 4. & 4. P. 5.

Actus materiae qui demonstrabiles, & qui indemonstrabiles sunt. 1. P. 2.

Actus primus materia est ad actum secundum. 3. P. 1.

Actus primus non idem est cum potentia ad actum secundum. 3. P. 1.

Aequalitas in mixtione datur. 4. P. 4.

I N D E X.

- Aer cuius gratia interpositus inter cælum & terram. 3. P. 4.*
Aer & ignis facile iunguntur. 4. P. 3.
Aer pertingit usque ad Lunam. 3. P. 9.
Aeris media regio frigida propter duas causas. 3. P. 8.
Aeris media regio sub zona torrida perpetuo temperata est. 3. P. 8.
Aeternum & corruptibile idem numero sunt. 2. P. 8.
Aethericæ regioni quantum genus viuentium assignatur. D. 2.
Affectiones propriae non sunt in eodem predicamento cum subiecto. 1. P. 4.
Africa cur semper aliquid noui afferat. 5. P. 1.
Albedinis differentia. 1. F. 19.
Alexiteria quæ sint. 1. M. 13. & 1. F. 8.
Alimentum duplex auctiuum & nutritiuum. 5. P. 2. & 3.
Alimentum nutritiuum in corde perficitur. 5. P. 3.
Alteratio utrum præcedat generationem. 5. P. 9.
Alurgus color. 1. F. 23.
Amari saporis vires. 1. F. 10.
Amnios interna fatus membrana à cute extrema deriuatur. 5. P. 2.
Analogæ quædam ordinem habent, quædam non. 1. P. 4.
Analogi quomodo una est scientia. 1. P. 4.
Analogum non idem est, quod ad vnum. 1. P. 4.
Angina omnis deuoracionem impedit, respirationem non omnis. 2. M. 19.
Angina pituitosa inter Apoplexias. 2. M. 17.
Anginam suffocantem fieri clausis venis iugularibus magis, quam laryngis osculo. 2. M. 17.
Anginosi affectus quidam solum potum impediunt, non cibos, quidam e conuerso. 2. M. 19.
Anguilla neque mares neque sæmina sunt. 5. P. 1.
Anima hominis immortalis. 2. P. 8.
Anima non habet partes loco distinctas. 5. P. 3. & 7.
Anima sentiens una est in corde sedens. 5. P. 6.
Anima non in singulis corporis partibus est, neque tota in toto, sed tota in corde. 5. P. 7.
Animalium pars mouens, & mota non sunt anima & corpus. 3. P. 1.
Animalium motus secundum circulos fit. 4. P. 5.
Animalium motus quo ingenio neruis perficiatur. 5. P. 6.
Animalium genera tempore sterilefcere. 5. P. 1.
Animalium perfectorum spontanea generatio. 5. P. 1.
Animalium quorundam ac plantarum partes abscissæ cur viuunt. 5. P. 7.
Animalia ex ouo unicolore orta, unicum genus venarum habent. 5. P. 2.
Animata sola, eorumque partes sunt substantiæ. 1. P. 7.
Anodyna quæ sint. 2. M. 12. & 1. F. 11.
Appetens pendet ab appetibili. 2. P. 1.

e Appe-

I N D E X.

- Appetitus naturalis sequitur intelligentiam speculatiuam.* 2. P. 4. *mol. 11. d.*
Appetitus artificialium non est in ipsis rebus, sed in artifice. 3. P. 1. *mol. 11. d.*
Apum generatio. 5. P. 1.
Aqua & terra facile iunguntur. 4. P. 3.
Aqua feruens citius coagulat plumbum liquatum, quam aer frigidus. 4. P. 2.
Aqua peruadit usque ad intima terræ. 3. P. 9. *mol. 11. d.*
Aquæ frigide potum in vehementissimis tantum febribus conuenire.
 2. M. 7.
Aquæ frigide potus quomodo cateris interponatur. 2. M. 7.
Aquæ decoctio apud Hippocratem. 2. F. 16.
Aquæ distillate minus putrescunt. 2. F. 18.
Aquæ distillatæ quæ retinent vires, quæ non. 2. F. 19.
Aquæ ardentis vires. 2. F. 18.
Aquæ pondus cur non computatur in medicamentorum compositione. 2. F. 9.
Aquæ vires infirmissimæ. 2. M. 7.
Aqua impura post coctionem refrigerata, deponit crassitiem. 2. M. 24. &
 2. F. 15.
Aqua simplex cur dulcis vocatur. 1. F. 8.
Aquæ simplicis facultates. 1. F. 8.
Aqua sola tuto exhiberi potest in magna copia. 2. M. 7.
A quibus color quis. 1. F. 24.
Argenti uiui temperamentum & sublimatio. 2. F. 20.
Argento uiuo supernatant grauissima quæque excepto Auro. 4. P. 5.
Aristotelis defensio aduersus Medicos, de Semine. 5. P. 2.
Aristotelis defensio de ortu venarum ex corde. 5. P. 3.
Aristotelis defensio de ortu neruorum. 5. P. 3.
Aristotelis defensio de prima parte sentiente. 5. P. 6.
Arist. locus exponitur 1. Phys. 4. Quapropter ex vniuersalibus. 1. P. 1.
Arist. locus explicatur 1. Phys. 23. De momentanea mutatione. 4. P. 8.
Arist. locus exponitur 1. Phys. 76. Si ex animali animal fiat. 4. P. 6.
Arist. locus exponitur 2. Phys. 26. Homo hominem generat & sol. 5. P. 1.
Arist. locus restitutus 2. cæ. 42. de caliditate facta à lumine. 3. P. 7.
Arist. locus explicatur 1. de Gen. an. 1. de ijs quæ ex putri sunt. 5. P. 1.
*Arist. locus explicatur 1. de Gen. & cor. 23. Quod generatio sit mutatio to-
 tius in totum.* 4. P. 6.
*Arist. locus restitutus 2. de Gen. & cor. 48. Quatenus potentia est magis cali-
 dum.* 4. P. 4.
*Arist. locus explicatur 10. Metaph. 23. Quomodo medium magis & minus
 dicatur.* 4. P. 4.
Arist. locus exponitur 2. de An. 67. Color motuius est perspicui. 5. P. 8.
*Arist. locus restituitur in lib. de Diuin. per Insom. de ijs qui circa Herculeas
 columnas & circa Borysthenem præuident.* 5. P. 9.

a 2 Arist.

I N D E X.

- Arist. locus explicatur 3. de An. tex. 3. de intellectu possibili. 2. P. 7.*
Arist. locus 2. de Part. an. 3. quomodo calidum innatum diuinius sit quam elementa. D. 2.
Arist. locus exponitur 30. Probl. 1. de ijs qui diuino spiraculo instigari creduntur. D. 8. & 21.
Arist. locus 3. de Anim. 61. non dari intellectum sine sensu in non mansuuis. D. 8. & 15.
Armaturas inuictas reddi arte Magica. D. 11.
Arteria Aorta alimentum nutritiuum continet. 5. P. 3.
Artes quasdam consultatione uti. 1. M. 2.
Arsenicum quomodo paretur. 2. F. 2.
Ascites ob vehementiam caloris fit sanguinem adurentis. 2. M. 23.
Astrictio à quibus fiat. 1. F. 6.
Attractio unde fiat. 1. M. 13.
Augem ferentes circuli superflui sunt. 3. P. 4.
Augmentatio cur non fiat secundum materiam. 4. P. 5.
Auripigmenti natura & sublimatio. 2. F. 20.
Auftera quas facultates habeant. 1. F. 6.

B

- B**ALNEI aquæ dulcis consideratio. 2. M. 9.
Balnei utendi modus duplex. 2. M. 9.
Balneum de Aquis etiam Hecticis confert. 2. M. 9.
Basiliscus cur visu, & sibilo enecat. D. 17.
Bigio inter colores. 1. F. 24.
Boni summi participatio duobus modis fit. 2. P. 2.

C

- C**ALCVLOS fieri non ob solam caliditatem assantem, sed & frigiditatem coagulantem. 2. M. 24.
Calculus in vesica fellis croceus. 2. M. 24.
Calidi innati consideratio. D. 2.
Caloris innati substantia in spiritibus, humoribus & solidis consistit. 1. M. 6.
Calidum innatum pro varia humiditate, in quo est, vario modo agit. 1. M. 3.
Calidum innatum sub calore extraneo potentia est, non actu. 4. P. 4.
Calor febrilis quomodo sit contrarius innato. 1. M. 5.
Calor igneus & natiuus utrum in eodem subiecto. 1. M. 5.
Caliditas à lumine quomodo fiat. 3. P. 7.
Caliditas raritatem sequitur. 4. P. 1.
Caliditas ex cæli motu usque ad centrum terra peruenit. 3. P. 9.

Canis

I N D E X.

- Canis rabidi morsus propter quid pauonem aquæ inducit.* 2. M. 19.
Cantharis cur renes & vesicam exulcerat, intactis prioribus partib. 1. M. 13.
Carotides apprehensæ soporem inducunt. 2. M. 15.
Causa unde motus non omnis est efficiens. 3. P. 1.
Cæli esse ab altero pendet. 2. P. 1.
Cælum si maius esset, velocius moueretur. 2. P. 3.
Cælum si esset infinitum, infinita esset circulationis velocitas. 2. P. 5.
Cælum quomodo sit in loco. 3. P. 2.
Cæli circulatio imitatio est intelligentiæ. 2. P. 5.
Cælum non ex Sphæris componi posse. 3. P. 4.
Cælum à duplici virtute mouetur. 2. P. 3.
Cælum totum continuum est corpus. 3. P. 4.
Cæli status non particulares effectus producit, sed vniuersales. D. 16.
Cæli statu non præcognosci fortunam. D. 16.
Centrum quomodo locus intelligatur grauium. 3. P. 2.
Cerebrum cur datum est. 5. P. 3.
Cerebri basis cur indiuisa. 2. M. 10.
Ceræ oleum distillatum. 2. F. 18.
Ceruleus color quis. 1. F. 23.
Chalcantbi oleum acerrimum quomodo paretur. 2. F. 19.
Charopus color quis. 1. F. 19.
Cinereus color quis. 1. F. 24.
Cinnabari factitium. 2. F. 10.
Cinnamomi aqua odoratissima. 2. F. 18.
Circuitus tres tantum esse febrium putridarum. 1. M. 10.
Circulus lacteus est veluti Lunæ macula. 3. P. 3.
Citrinus color quis. 1. F. 20.
Coagulatio aquæ à frigore tantum fit non adiuuante siccitate. 4. P. 1.
Coccineus color quis. 1. F. 21.
Cottione corrigi putredinem & reliqua humorum vitia. 2. M. 2.
Cottionis duo genera. 2. M. 2.
Color non est propria mixtorum affectio. 5. P. 8.
Color proprius quo pacto differat à refractione. 5. P. 8.
Color viridis æqualem habet proportionem extremorum. 4. P. 4.
Coloris natura explicatur. 5. P. 8.
Colores non sunt in medio nisi in potentia. 5. P. 8.
Colorum differentiæ. 1. F. 18.
Colorum species cur septem dicendæ sunt. 1. F. 18.
Colorum generatio. 1. F. 26.
Colores quomodo temperamentum ostendunt. 1. F. 27.
Commune nullum est substantia. 1. P. 1.
Componendi modus. 2. F. 22.

I N D E X.

Congregatio à caliditate fit humectatione. 4. P. 1.
Consultatio in arte Medicina propter quid fiat. 1. M. 2.
Contactus secundum aspectum in quibusdam. 3. P. 6. & 7.
Contemplatiuus habitus via est in felicitatem. 2. P. 9.
Contagium pestilentie unde fiat. 1. M. 12.
Contrarietas in substantia quo pacto accipienda. 1. P. 5. & 4. P. 8.
Contrariorum extrema quomodo materia sunt medijs. 4. P. 3.
Contrariorum mixtio in medicamentis artificiosa. 2. F. 4.
Conuulsio ab inanitione vel repletione quomodo fiat. 2. M. 16.
Conuulsio & Paralysis quomodo ab eadem causa fiant. 2. M. 16.
Cor principium est omnium facultatum. 2. M. 15.
Cor principium est omnium venarum & neruorum. 5. P. 3.
Cor solum est actu calidum, quo cetera membra calida redduntur. 4. P. 4.
Cor in leuam partem cur in multis animalibus inclinatur. 5. P. 6.
Cor ledunt refrigerantia. 5. P. 4.
Cur non potest pati putredinem permanente vita. 1. M. 7. & 12.
Cor piscium ex tribus ventriculis constat. 5. P. 3.
Cordis caro temperatissima in hominibus. 5. P. 6.
Cordis palpitationem fieri complicatis diuersis causis. 2. M. 20.
Cordis pulsus efferuescentiam sequitur, non facultatem ut putauit Galenus.
     5. P. 4.
Corion membrana extrema fetus à venis ortum ducit. 5. P. 2.
Corpus non est unum genus vniucum sed analogum. 1. P. 4.
Corpus ut corpus non sit. 4. P. 6. & 7.
Corpus ut corpus non est immobile. D. 20.
Corpus abstractum à naturali substantia non est substantia. 4. P. 7.
Corpori ut corpus non subest altera materia. 4. P. 7.
Corpori ut corpus non insunt in ratione termini, neque interminatio. 4. P. 7.
Cranei fracturas non denudandas, si os non fuerit denudatum. 2. M. 11.
Craneum fractum quid patiaturs ab aere ambiente. 2. M. 11.
Crassum & tenue ad magnum & paruum reducuntur. 4. P. 1.
Crassum & tenue species sunt humidi & sicci. 4. P. 1.
Cruda differunt ab inconcoctis. 2. M. 2.
Cyceon genus sorbitionis. 2. M. 8.
Cyclopes hominibus vscientes. D. 13.

D

DECEPTIO unde oriatur. D. 5.
Definitio quid præstet. 1. P. 1.
Definitio est compositorum solum. 1. P. 3. & 6.
Definitio per additamentum quo discernatur à definitione formarum. 2. P. 1.
     Defini-

I N D E X.

- Definitiones formarum & compositorum non differunt secundum rem, sed secundum modum. 1. P. 2. & 6.
- Definitionem omnem completam ad demonstrationem reduci. 1. P. 2.
- Definitionis tres conditionis explicantur. 1. P. 6.
- Deleteria in quibus consistant. 1. M. 13. & 1. F. 11.
- Deliria non omnia affecto cerebro fieri. 2. M. 14.
- Dæmones concedit Aristoteles. D. 7.
- Dæmones aureum genus hominum apud Hesiodum. D. 6.
- Dæmonum genera. D. 7.
- Dæmones mediam naturam habent inter mortalia & immortalia. D. 6.
- Dæmones non esse, quibus rationibus probetur. D. 8.
- Rationum solutio. D. 15.
- Dæmonum commercia cum hominibus. D. 15.
- Dæmon Socratis. D. 6.
- Dæmones non habent corpus ullum proprium. D. 15.
- Dæmones non agunt sine medijs naturalibus. D. 15.
- Dæmones sentiunt sine instrumentis. D. 19.
- Dæmones quomodo coeant. D. 19.
- Dæmones quomodo transferant corpora per aerem. D. 20.
- Dæmonis nutu omne corpus moveri potest. D. 20.
- Dæmonum multitudo quomodo in eodem esse possit. D. 21.
- Dæmonum leges. D. 14.
- Dæmonum famulatus. D. 13.
- Dæmonum proprietates cur non tractavit Arist. D. 7.
- Demonstrationis medium & extrema ex eodem genere esse, quomodo intelligendum. 1. P. 4.
- Dependentia à primo ente non supponit materiam. 4. P. 7.
- Dies decretorii tribus septimanis absoluntur. 1. M. 10.
- Differentiæ non sunt in genere substantiæ. 1. P. 5.
- Differentiæ communes quo pacto propriæ fiant alicuius. 1. P. 2.
- Differentia non includit genus. 1. P. 6.
- Differentia unica etiam si ultima fuerit, non sufficit ad quid est explicandum. 1. P. 6.
- Diluuià unde fiant. 3. P. 6.
- Dysenteria quando venæ sectio convenit. 2. M. 21.
- Dysenteria Aqua Tettucci præsentaneum remedium. 2. M. 21. & 1. F. 10.
- Diuersorum generum diuersas esse specie differentias, quo pacto intelligendum. 1. P. 5.
- Diuinatio per insomnia unde. 5. P. 9.
- Diuinum in morbis apud Hippocratem, quid significet. D. 1.
- Diuisio quid præstet. 1. P. 1.

I N D E X.

Diuisio bimembris ad definitiones vituperatur. 1. P. 6.
Dolor non omnis symptoma. 2. M. 12.
Dolorem omnem à solutione continui fieri. 2. M. 12.
Dosis medicamentorum unde sumatur. 2. F. 9.
Dosis compositi medicamenti quo pacto inuenienda. 2. F. 14.
Dulcedinis facultates. 1. F. 5.
Dulcia quædam venenosa propter quid. 1. F. 5.

E

EFFICIENTES vniucum in omni substantia quomodo accipiendum. 5. P. 1.
Efficiente abiuncto motus perfici à se potest. 5. P. 1.
Electri oleum ad sanguinis sputum. 1. F. 6. & 2. F. 18.
Elementa nullibi sincera. 3. P. 9.
Elementa omnia circularem cæli motum recipiunt. 3. P. 6.
Elementorum formæ Entelechiæ sunt, non Energiæ. 4. P. 2.
Elementorum substantiæ sunt qualitates primæ. 4. P. 1.
Elementorum qualitates in summo sunt. 4. P. 2.
Elementorum virtutes æquales quo pacto considerentur. 4. P. 2.
Elementorum ultimæ differentiæ non sunt primæ qualitates. 1. P. 7.
Elementorum transmutatio inter se non est alicuius gratia. 1. P. 7.
Emplastica quæ. 1. F. 8.
Entis vt ens est affectiones indemonstrabiles sunt. 1. P. 3.
Entis vt ens est affectiones non definiuntur. 1. P. 3.
Entis vt ens est species quæ sint. 1. P. 3.
Entis affectiones nobilius sciuntur quam per demonstrationem. 1. P. 3.
Ens est primo cognitum. 1. P. 3.
Ens non definitur. 1. P. 3.
Ephemeram in sanguine calefacto consistere. 1. M. 7.
Epicycli & Eccentrici defenduntur. 3. P. 3.
Epilepsia & Apoplexia quomodo ab eadem causa fiant. 2. M. 16.
Erucarum generatio. 5. P. 1.
Euacuaciones à natura tentatæ in principio morbi, cur malæ sint. 2. M. 2.
Extenuatio ex Hæctica cur difficiliter instauretur, quàm quæ ex alijs febris.
1. M. 11.

F

FACULTATES medicamentorum enumerantur. 1. F. 1. & 2.
Facultates medicamentorum qua ratione inueniantur. 1. F. 1.
Facultates medicamentorum quomodo ab extrinsecis innotescant. 1. F. 3.
Facul-

I N D E X.

Facultatum principia in animali quomodo unum, quomodo plura. 2. M. 15.
Fascinatio ex inspectione quomodo fiat. D. 17.
Fatum verbis commutari. D. 16.
Febrem esse conuersionem naturæ caliditatis in igneam. 1. M. 5.
Febris essentia utrum siccitatem includat. 1. M. 5.
Febris proprium subiectum est calidum innatum. 1. M. 5.
Febrium tria genera ex triplici substantia calidi innati. 1. M. 6.
Febrium putridarum tria tantum genera esse. 1. M. 8.
Febrem propriam sanguinis non dari. 1. M. 8.
Febres putridas omnes ex bile fieri, quomodo accipiendum. 1. M. 8.
Febres ex sola putredine ortæ omnes putredinem habent in uenis. 1. M. 9.
Febres per se & per accidens quomodo accipiantur. 1. M. 9.
Febres ex inflammatione cur continuæ. 1. M. 9.
Febrem pestilentem sola putredinis malignitate, non loco à cæteris differre.
 1. M. 12.
Felicitas contemplatiua non est hominis compositi. 2. P. 9.
Felicitas in operatione intellectus agentis consistit. 2. P. 9.
Felicitas perfecta non nisi post mortem contingit. 2. P. 9.
Fœmina non solum materiam tribuit conceptui, sed & formam. 5. P. 2.
Fœtus formatio in semine quomodo fiat. 5. P. 2.
Finita virtus secundum robur non potest mouere infinito tempore. 2. P. 3.
Flatus refrigerantibus magis tolli quam calefacientibus. 2. M. 23.
Flatus differentie. 1. F. 2.
Flatus aliquando redundat ex arterijs. 2. M. 23.
Fluxus & refluxus cur fiat in mari tantum, non in cæteris aquis. 3. P. 6.
Forma principium quoque est patiendi. 3. P. 1.
Forma sine medio inest materie. 1. P. 2.
Formæ materiales omnes sunt participationes immaterialis substantie. 2. P. 8.
Frigiditas ex cæli immobilitate fit. 3. P. 7.
Frigiditas pertingit usque ad extremum ignis. 3. P. 9.
Frigidus potus cur secundum naturam appetitur. 2. M. 7.
Fulmina arte Magica excitata. D. 11.
Fuluus color quis. 1. F. 20.
Furtorum inuentio arte Magica. D. 12.
Fuscus color quis. 1. F. 24.

G

GENERATIO neque ex ente neque ex non ente fit per se. 4. T. 6.
Generatio omnis in tempore est. 4. P. 8.
Generatio omnis alteratione fit aut motu locali. 4. P. 8.
Generatio & alteratio eadem subiecto sunt. 4. P. 8.

Gene-

I N D E X . I

Generatio eorum, quæ tota simul fiunt, non est continua. 5. P. 4.
 Genera substantiæ ordinem habent secundum additionem & ablationem. 2. P. 1.
 Genus ut pars speciei, & ut totum accipi potest. 1. P. 1.
 Gigantum genus. 5. P. 1.
 Gigantes ex Dæmonum concubitu natos. D. 14.
 Giluus color quis. 1. F. 20. & 24.
 Glaucus color quis. 1. F. 19.
 Gradus qualitatuum quomodo considerentur. 2. F. 5.
 Graduum latitudo in vnaquaque contrarietate. 2. F. 5.
 Graduum intensio & remissio per additionem & ablationem vnius partis suc-
 cessiue fit. 2. F. 7.
 Grandines arte Magica concitatæ. D. 11.
 Grauiæ & leuiæ non mouentur à se ipsis. 3. P. 1.
 Graue & leue ad substantiam accedit magis, quàm calidum & frigidum. 4. P. 1.
 Grauitas & leuitas non sunt substantiæ elementorum. 4. P. 1.
 Grauitas & leuitas substantiæ sunt mundi partium. 4. P. 1.
 Grauitas & leuitas principia sunt patiendi. 4. P. 1.
 Grauitatis & leuitatis principia sunt rarum & densum. 4. P. 1.
 Gustus utrum omnibus animalibus datus sit. 5. P. 6.

H

HARENVLAE quæ calculum significant, quæ non. 2. M. 24.
 Hæctica quæ incipere possit. 1. M. 6.
 Hæcticas vnā esse temporibus distinctam. 1. M. 11.
 Hæcticas utrum contingat putridus esse. 1. M. 7.
 Hæcticarum tempora non penes coctionem considerantur. 1. M. 11.
 Hæctici cur aliquando in Hydropem incidunt. 1. M. 11.
 Hepar ad coctionem sanguinis quid præstat. 5. P. 3.
 Hepar insitum calorem habet à corde. 1. M. 5.
 Heroes ex Dæmonum concubitu. D. 14.
 Hippocratis locus explicatur in Prognosticis, Si quid diuinum inest in mor-
 bis. D. 1.
 Hipp. locus explicatur: Ignis ab inferiori ventre magis. 1. M. 9.
 Hipp. locus explicatur: Conuulsio à repletionem vel inanitionem fit. 2. M. 16.
 Hipp. locus explicatur: de aqua decocta. 2. F. 16.
 Hippocratis liber de Veteri medicina, legitimus. 1. M. 4.
 Hostanes Magiam intulit in Græciam. D. 13.
 Homo solus ex operatione compositi transit in operationem propriam. 2. P. 8.
 Homo vere est mens separata. 2. P. 8.
 Homo temperamentum æquale habet. 4. P. 4.
 Hominis anima immortalis et multiplicata secundum numerum hominum. 2. P. 8.
Homini

I N D E X.

Homini præter participationem diuini, inest quoque res participata. 2. P. 8.
Homini temperies æqualis in corde est, non in cute. 4. P. 4.
Hominum vita cur breuior nostris temporibus. 5. P. 1.
Humana ab Aristotele appellantur operationes coniuncti. 2. P. 8.
Humidum omne dilatari amplius & condensari potest. 4. P. 1.
Humidum & siccum insequuntur naturam corporis ut corpus. 4. P. 1.
Humiditas & siccitas pendent à caliditate & frigiditate. 4. P. 1.
Humida nulla in quarto gradu. 1. M. 13.
Humiditas cum mediocri caliditate aut frigiditate qua ratione in summo dici possit. 1. F. 8.
Humores utrum subiectum ægritudinis esse possint. 1. M. 6.
Humores utrum sint partes animalium. 1. M. 6.

I

I D E A E 2. P. 4. & 6. & 5. P. 1.
Ideæ non sunt substantiæ. 2. P. 1.
Idem à multis simul recipi potest, si sine materia fuerit. 2. P. 7.
Ignis non est continuum corpus sicut neque terra. 3. P. 9.
Ignis eget aere, ut terra eget aqua. 3. P. 9.
Ignis subterranei vnde. 3. P. 9.
Ignis caliditas non perficit mixtionem. 4. P. 3.
Ignis elementum quo pacto accipiendum. 4. P. 2.
Ignis à motu genitus non differt specie ab alio igne. 5. P. 1.
Ignis generatio ex motu ad vniucum reducitur. 5. P. 1.
Ignes quidam perennes. 5. P. 2.
Ignis animalium cur non perennis est. 5. P. 2.
Ignis non nutritur aere. 5. P. 4.
Ignis cur in aere solum ardeat. 5. P. 4.
Ignis animalis in humoribus viuere potest. 5. P. 4.
Ignis impressiones fiunt in elemento ignis. 3. P. 9.
Illuminatio fit in tempore. 4. P. 8.
Imaginatio à rebus externis moueri potest non moto sensu. 5. P. 9.
Imaginatio quando vera, quando falsa. 5. P. 9.
Imaginatio proxime accedit ad naturam intellectus. D. 12.
Imaginationis efficacia in multis rebus. D. 17.
Incubi rem veneream agentes. D. 14. & 19.
Inductio quid præstet. 1. P. 1.
Infelicitatem esse omnia speculari. 2. P. 9.
Insecta cur diuisa viuunt. 5. P. 6.
Insipidorum natura & facultates. 1. F. 8.
Insomnia Dæmonia cur dicta ab Aristotele. D. 7. & 19.

Intellectus

I. N D E X.

Intellectus triplici progressu perficitur. 1. P. 1.
Intellectus actiuus & factiuus appetentiam gignunt in agente non in patiente. 2. P. 4.
Intellectus humanus multiplicatur secundum hominum multitudinem. 2. P. 7.
Intellectus humani substantia potentia est, non actus. 2. P. 7.
Intellectus materialis quomodo differat à materia. 2. P. 7.
Intellectus materialis non intelligit substantias separatas. 2. P. 9.
Intellectus temperamentum sequitur. 4. P. 4.
Intellectus possibilis quomodo immixtus. 2. P. 7.
Intellectus possibilis quomodo impassibilis. 2. P. 7.
Intellectus humanus medius est inter diuinum intellectum & sensum. 2. P. 9.
Intellectus nostri imbecillitas non est propter diminutionem potentie. 2. P. 9.
Intellectio humana laboriosa est. 2. P. 9.
Intellectio est in tempore. 4. P. 8.
Intellectus agens pulchre lumini assimilatur. 2. P. 8. & 5. P. 8.
Intellectus agens mensura est omnium quatenus intelligibile est. 2. P. 8.
Intellectus agens quomodo pariat intellectiōem. 2. P. 8.
Intellectus agentis necessitas in anima hominis. 2. P. 8.
Intellectus agens non est extrinsecus animæ. 2. P. 8.
Intellectus per se est ipsius optimi. 2. P. 6.
Intelligentia diuina circulationi est similis. 2. P. 5.
Intelligentia, appetitus, & orbis in cælo vnum numero sunt. 2. P. 4.
Intelligentia ubique præsens est sine motu. 2. P. 5.
Intelligentia immobilitas non est priuatio, sed operatio. 2. P. 5.
Intelligentia diuina vna tantum est. 2. P. 6.
Intelligentia diuina non est alterius receptiua. 2. P. 6.
Intelligentia diuina propter quid sui appetentia omnia mouet. 2. P. 6.
Intelligentia vnius simul est multorum intelligentia. 2. P. 6.
Intelligentia vna alteram non intelligit. 2. P. 6.
Intelligibilia actu sunt in sensibilibus. 2. P. 8.
Intensio & remissio est propter materie quantitatem. 4. P. 2.
Intestinalis membrana fatum voluens à Peritoneo oritur. 5. P. 2.
Inuulnerabiles ex arte Magica reddi. D. 11.
Iunonis horti. 3. P. 8.
Iuppiter quos habet circulos & motus. 3. P. 4.

L

L *Ac asinum calculosis remedium. 2. M. 24.*
L *Lac morbosum calculos gignit. 2. M. 24.*
Lazurion inter colores. 1. F. 23.
Lastrigones hominibus vescentes. D. 13.

Ligamenta

I N D E X.

Ligamenta & tendines à finibus Aortæ nascuntur. 5. P. 3.
Locum spaciū esse, quæ repugnant. 3. P. 2.
Locus analogicè dicitur de cælo, & grauibus & leuibus. 3. P. 2.
Locus propriè est solum grauium & leuium. 3. P. 2.
Locus totius, & partium quomodo consideretur. 3. P. 2.
Locus circulationis est centrum. 3. P. 2.
Lumen quo pacto calefaciat. 3. P. 7.
Lumen quomodo aerem atterit. 3. P. 7.
Luminis similitudo cum intellectu agente. 5. P. 8.
Lumbricorum duo tantum genera esse in intestinis. 2. M. 22.
Lumbricos repertos, qui abdomen perforauerint & exierint. 2. M. 22.
Lunæ macula unde. 3. P. 3.
Lunæ motus cur tardissimus & velocissimus scribitur ab Aristotele. 3. P. 7.
Lunæ circuli & motus. 3. P. 4.
Luporum oculi cur raucedinem inducant. D. 17.
Luteus color quis. 1. F. 20.

M

MAGIA per manus traditur, non per doctrinam. D. 14.
Magia neque naturalis est, neque in nostra potestate. D. 18.
Magia è Medicina nata. D. 22.
Magiæ duplex factio. D. 23.
Magiam omnem antiqui rem sacram & diuinam existimabant. D. 23.
Magiæ inuentor Zoroastres. D. 13.
Magiæ principia. D. 13.
Magiæ vim non consistere in carminibus, alijsq; rebus, sed in commercio Dæmonum. D. 13.
Magicas artes in imaginatione sitas esse, vt quidam putant falsum est. D. 17.
Magi tenentur in concionem publicam conuenire. D. 14.
Magnes ferrum trahit non moto medio. 3. P. 6. & 5. P. 9.
Magnes propter quid Polos respiciat. 3. P. 5.
Magnetis vna facies ad Aquilonem vertitur, altera ad Austrum. 3. P. 5.
Magnetis vis etiam in ferro est. 1. M. 13.
Magnum & paruum inter principia reponuntur. 4. P. 1.
Maleficiorum historiæ variæ. D. 10.
Maleficia in iumenta. D. 11.
Maleficiorum instrumenta, pleraque signa sunt. D. 17.
Maleficiorum instrumenta aliquando per vomitum reddita. D. 17.
Maleficiorum instrumenta veneficas vires continent ex rebus naturalibus collectas. D. 18.
Maleficiorum remedia. D. 23. & 24.

Marasmus

I N D E X.

- Marasmus qui dicatur.* 1. M. 11.
- Maris fluxus & refluxus ex motu terræ oritur, non lunæ.* 3. P. 6.
- Maria breuiora sæpius æstu agitantur.* 3. P. 6.
- Maris æstuatio vnde.* 3. P. 9.
- Maris salsedo vnde.* 3. P. 9.
- Maris tranquillitas vt plurimum serenitati coniuncta est.* 3. P. 9.
- Mars quot habet circulos & motus.* 3. P. 4.
- Mas formam tantum tribuit conceptui.* 5. P. 2.
- Materia consideratur & vt subiectum actui, & vt potentia ens.* 1. P. 2.
- Materia non omnis est substantia.* 1. P. 7.
- Materia causa est multitudinis.* 2. P. 2.
- Materiæ omni actus subest, quatenus subiectum est.* 4. P. 6.
- Materia altera est à potentia.* 4. P. 7.
- Materia potentiam includit in ratione.* 4. P. 7.
- Materia celi & inferiorum eadē est ratione actus, diuersa ratione potētiae.* 4. P. 7.
- Materia non componitur ex actu & potentia.* 4. P. 7.
- Materia prima corpus est quatenus corpus.* 4. P. 7.
- Materia prima est hoc aliquid & substantia.* 4. P. 7.
- Materia prima pendet ab actu primo.* 4. P. 7.
- Materia prima vt subiectum notissima est: vt potentia res ignota.* 4. P. 7.
- Mathematicæ scientiæ vtrum sint Philosophiæ partes.* 1. P. 4.
- Mathematicæ magnitudines non sunt in loco.* 3. P. 2.
- Medicamentorum facultates quō ad actum reducantur à calore innato.* 1. M. 3.
- Medicamentorum vires in secundis qualitibus magis consistere, quam in primis.* 1. M. 4.
- Medicamentorum facultates quomodo in saporibus consistant.* 1. M. 4.
- Medicamentorum facultates quæ primæ, secundæ, tertiæ, & quartæ dicantur.* 1. M. 4. & 1. F. 1. & 2.
- Medicamenta purgantia in principijs conuenire.* 2. M. 6.
- Medicamentorum compositio & præparatio artē admirabilem reddūt.* 2. F. 1.
- Medicamentorum compositio vtrum necessaria sit.* 2. F. 2.
- Medicamentorum compositio & mixtio quomodo differant.* 2. F. 3.
- Medicamentorum compositio ad plures affectus quæ utilis, quæ inutilis sit.* 2. F. 3.
- Medicamentorum contrariorum mixtio artificiosa.* 2. F. 4.
- Medicamenti compositi basis quæ dicatur.* 2. F. 4.
- Medicamentorum refractio varia.* 2. F. 5.
- Medicamenta multa si misceantur, quomodo temperamentum colligendum.* 2. F. 13.
- Medicamentorum præparatio quot modis fiat.* 2. F. 15.
- Medicamentorum compositorum duo genera.* 2. F. 22.
- Medicamentorum doses.* 2. F. 9. & 14.

Medi-

I N D E X.

Medicamentorum { *Ablutio.* 2. F. 15.
Solutio. 2. F. 15.
Infusio. 2. F. 15.
Decoctio. 2. F. 16.
Distillatio. 2. F. 18.
Sublimatio. 2. F. 18.
Ustio. 2. F. 21.
Nutritio. 2. F. 22.

Medicinae labefactatio ex Magicis remedijs. D. 12. & 24.
Medicinae & Philosophiae limites. 1. M. 1.
Medicinae artem in causarum salubrium inuentione consistere. 1. M. 2.
Medicinae partem Theoricam esse, & quandam Practicam. 1. M. 2.
Medicinam Theoricam propriè scientiam esse. 1. M. 2.
Medicum agere de omni corpore tangibili. 1. M. 1.
Medium illuminatum non facere ad colorum visionem. 5. P. 8.
Melancholici cur praevident. 5. P. 9.
Melinus color quis. 1. F. 20.
Membranae foetum volentes vnde ortum ducant. 5. P. 2.
Membrarum usus, quæ ostijs venarum appositæ sunt in corde. 5. P. 4.
Mentis læsio ex vitio corporis quomodo fiat. D. 6.
Mentem ledi ex turbulentia spiritus. 2. M. 14.
Mercurius proprium circulum habet in Sole. 3. P. 4.
Meridiana inuentio per Magnetem certior est. 3. P. 5.
Meridiana Astrologorum redarguitur. 3. P. 5.
Metalla cur grauiora sunt lapidibus. 4. P. 5.
Metamorphoses præstigia esse. D. 21.
Meteorologia non considerat causam finalem. 1. P. 7.
Mista inanimata non sunt substantiæ. 1. P. 7.
Misto sine humore non fit. 2. F. 22.
Mistorum materia est terra & aqua tantum. 4. P. 3.
Mistio à calido fit, non à frigido. 4. P. 3.
Mistio ex æquali omnium elementorum virtute datur. 4. P. 4.
Mistio non fit secundum materiam. 4. P. 5.
Mistum æquale diuersum in diuersis locis prædominans habet. 4. P. 4.
Mista vt mista sunt, nec simplici nec misto motu mouentur. 4. P. 5.
Mistio non fit ex motibus contrarijs. 4. P. 5.
Mistorum proprietates vnde ortum ducant. 4. P. 5.
Mola quomodo gignatur. 5. P. 2.
Morbi ex maleficio signa. D. 22.
Morales habitus ad felicitatem quomodo faciunt. 2. P. 9.
Mortalium solas hominum animas immortales esse. 2. P. 8.
Motorem primum neque finitam neque infinitam virtutem habere. 2. P. 3.
Moto-

I N D E X.

- Motorem primum intelligentiam esse speculatiuam non actiuam.* 2. P. 4.
Motus omnes præter naturam in animalibus à spiritu fieri. 2. M. 16.
Motus totius & partium quomodo consideretur. 3. P. 2.
Motus secundum accidens neque est secundum naturam, neque præter naturam.
 3. P. 4. & 3. P. 6.
Motum planetarum sub zodiaco non caliditatem sed refrigerationem facere. 3. P. 7.
Motus mistus solis organicis inest secundum naturam. 4. P. 5.
Motus simplex omnibus corporibus inest seu simplicibus seu mistis. 4. P. 5.
Motus utrum quieti sit continuus. 4. P. 8.
Motus in non tempore videtur admitti in lapidis scissione. 4. P. 8.
Motus quidam communicari possunt sine ulla medij affectione. 5. P. 9.
Mouens non est necesse comitari rem motam usque in finem. 3. P. 1.
Multitudo omnis à materia. 2. P. 2.
Multitudo rationis quomodo sit in substantijs separatis. 2. P. 2.
Multitudo ab unitate pender. 2. P. 6.
Mutatio tota simul in tempore est. 4. P. 8.
Mutatio tota simul quo pacto partes habeat in termino à quo, & ad quem.
 4. P. 2.
Mutatio in contradictione reducitur ad mutationem in contrarijs. 4. P. 8.

N

- N**ATURA analogæ est. 1. P. 4.
Natura Dæmonia apud Aristotelem quid significet. D. 7.
Natura prius dicitur de corruptibilibus quam de æternis. 1. P. 4. & 3. P. 1.
Natura principium est patiendi non agendi. 3. P. 1.
Naturam principium esse actiuum, quæ videntur probare. 3. P. 1.
Naturæ definitio explicatur. 3. P. 1.
Naturales potentie ad alienos usus translate per accidens sunt. 3. P. 1.
Naturæ morborum medicatrices, quomodo intelligendum. 1. M. 3.
Nebula ex quo constat. 3. P. 9.
Nervi ex corde oriuntur. 5. P. 3.
Nervorum societas cum venis propter quid. 5. P. 6.
Nervorum alij ad sensum alij ad motum faciunt. 5. P. 6.
Nervorum ortus ex venis explicatur. 5. P. 3.
Nervos ex arterijs oppositi lateris oriri. 2. M. 10.
Nervos visorios se se interfecare. 2. M. 10.
Nervorum incontinentia unde fiat. 2. M. 16.
Nervorum incontinentiam sedat cantus. 1. F. 16.
Nigri coloris differentie. 1. F. 25.
Nigredo eorum est quæ corrumpuntur. 1. F. 26.
Nigra corpora nulla perspicua. 5. P. 8.

Nili

INDEX.

- Nili alluiones unde oriantur.* 3. P. 8.
Nitrosi saporis vires. 1. F. 10.
Nonana febris unde fiat. 1. M. 10.
Nutrimētum duplex. 5. P. 2. & 3.
Nutritio quomodo fiat. 5. P. 4.
Nutritio non fit à proprio partium temperamento, sed à cordis calore. 5. P. 6.
Nutritionem in animalibus non fieri sine sensu tactus. 2. M. 13.
Nutritio in plantis quomodo fiat. 2. M. 13.

O

- O**BSessorvm signa. D. 22.
Obstetricis Magæ historia. D. 14.
Octauæ sphaeræ motus trepidationis refellitur. 3. P. 4.
Octauæ sphaeræ variatio seruatur sine aliarum sphaerarum additione. 3. P. 4.
Oculus quomodo recipiat quantitates terminatas sine deceptione. 5. P. 7.
Oculi corpus perspicuum obscuro loco contineri oportuit. 5. P. 8.
Oculi lumen proprium in qua parte est. 5. P. 8.
Odoris natura. 1. F. 12.
Odores frigidi quæ. 1. F. 12.
Odorum differentie. 1. F. 13.
Odorum generatio. 1. F. 13.
Odorum suauium vires. 1. F. 14.
Odores vtrum nutrant. 1. F. 14.
Odorum insuauium natura & vires. 1. F. 15.
Oleum aerem habet in mitione dominantem. 4. P. 3.
Olei extractio. 2. F. 15.
Olei distillatio. 2. F. 18.
Oleum quomodo vires medicamentorum recipiat. 2. F. 22.
Optimum est per se intelligibile cuius intellectu reliqua intelliguntur. 2. P. 6.
Ordo non est in substantia. 1. P. 6.
Ordo non est in partibus definitionis. 1. P. 6.
Ordo vniuersi est, vt omnia ad vnum quiddam, non vt inuicem ordinentur. 2. P. 9.
Ordo naturæ ordinem cælestem imitatur. 1. M. 10.
Orthopneam in Angina non fieri ob gutturis clausionem. 2. M. 18.
Ostrea ex putredine tantum oriuntur. 5. P. 1.
Oua subuentanea animam habent vegetatiuam solum. 5. P. 2.
Oui album prima est conceptus materia, luteum autem adueniens nutrimentum. 5. P. 2.

b

PAL-

I N D E X.

P

- P**ALLIDVS color quis. 1. F. 20.
 Paradisus terrestris in qua terræ parte sit. 3. P. 8.
 Participatio summi boni duobus modis fit. 2. P. 2.
 Partes albæ vtrum instaurentur. 1. M. 11.
 Partes organicæ solæ non restituuntur. 1. M. 11.
 Partes propter quid continuè sicciore sunt. 1. M. 11.
 Passiva potentia non omnis est principium motus. 3. P. 1.
 Passivæ qualitates per se non accedunt ad quartum gradum. 1. F. 6.
 Paonazzo inter colores. 1. F. 23.
 Periodi unde nascantur. 1. M. 10.
 Periodorum complicationes unde fiant. 1. M. 10.
 Perspicuum interminatum non videtur. 5. P. 8.
 Pestilentia quo differat à venenis. 1. M. 12.
 Pestilentia cur contagiosa. 1. M. 12.
 Piper cur non deleterium. 1. M. 13.
 Pituita prima est materia animalium. 5. P. 2.
 Planetas in circulis non in spheris ferri. 3. P. 4.
 Planetarum motum sub zodiaco non caliditatem, sed refrigerationem facere.
 3. P. 7.
 Planete cur non scintillent. 3. P. 3.
 Pleadum stellæ cur tripudijs colludere videntur. 3. P. 3.
 Pleuritis in declinatione est, cum sputa procedunt. 2. M. 8.
 Pluviæ perpetuæ sub sole perpendiculari fiunt. 3. P. 8.
 Pluviarum materia ex mari potissimum ascendit. 3. P. 9.
 Pluviæ arte Magica accersitæ. D. 11.
 Pondere mensurari materiam. 2. F. 9.
 Ponderibus æqualibus quod temperamentum consurgat. 2. F. 10. & 11.
 Ponderibus inequalibus quod temperamentum fiat. 2. F. 12.
 Porphyrij arbor in substantia ansam errandi præbuit. 1. P. 6.
 Potentia non componitur cum actu. 4. P. 7.
 Prædicamentorum genera in Logica cōsiderantur, nō in scientijs. 1. P. 4. & 5.
 Præstigia quomodo fiant. D. 21.
 Præstigiorum historię quædam. D. 9.
 Præcipitatum quomodo paretur. 2. F. 21.
 Primam Philosophiam neque demonstratione neque definitione uti. 1. P. 3.
 Prima Philosophia quo pacto est vniuersalis scientia. 1. P. 4.
 Primæ qualitates quo pacto dicendæ sunt elementorum formæ. 1. P. 7. & 4.
 P. 1. & 2.
 Primum motorem neque finitam neque infinitam virtutem habere. 2. P. 3.
 Primum

I N D E X.

- Primum motorem intelligentiam esse speculatiuam non actiuam.* 2. P. 4.
Principiorum contrarietas vera est contrarietas. 1. P. 5.
Principia rerum naturalium ab ijs quæ supra naturam sunt, pendere. D. 4.
Principium animalium quomodo vnum, quomodo plura. 1. M. 5.
Priuatio nullam speciem constituit. 1. P. 6.
Priuatio vt priuatio non agit. 2. F. 12.
Priuatio quomodo principium sit æternum. D. 4.
Proiectorum motus quomodo fiat. 4. P. 1.
Proportio ordinata incunda est in qualibet mixtione. 1. F. 18.
Proportio contrariorum quomodo gradus variet. 2. F. 5.
Proportio contrariorum in singulis gradibus. 2. F. 6.
Proportio consideranda in oppositione secundum habitum, & priuationem.
 2. F. 12.
Proprietates occultæ quæ sint. 1. M. 13.
Pulmonis artificium medicis non visum. 5. P. 4.
Pulmonis arteria similis est cæteris arterijs. 5. P. 4.
Pulmonis vena similis est cæteris venis. 5. P. 4.
Pulmonis motus incipit à Corde non à Thorace. 5. P. 4.
Pulsus cordis & Arteriarum non fit à facultates vt putauit Galenus. 5. P. 4.
Pulsus facit ad nutrimenti distributionem. 5. P. 4.
Pulsus contractio vltima est in moribundis. 5. P. 4.
Putredo insequitur corruptionem. 1. P. 7.
Putredinem in uenis meseraicis maxima ex parte febres putridas gignere.
 1. M. 9.
Putredo pestilens quomodo differat ab alia putredine. 1. M. 12.
Putredo non omnis à prohibita ventilatione fit. 2. M. 1.
Putredo quid indicet. 2. M. 2.
Putrefactientia quot modis agunt. 1. M. 13.
Pus quo differat à sedimento vrinarum. 2. M. 3.
Punicus color quis. 1. F. 21.
Purpureus color quis. 1. F. 21. & 23.

Q

- Q**UALITATES primæ differentia sunt elementorum constitutivæ. 1. P. 5.
Qualitates secundum totam substantiam vnde oriuntur. 1. F. 4.
Qualitatum excessus secundum gradum, & secundum quantitatem quomodo considerentur. 2. F. 5.
Qualitatum auctio & diminutio secundum quantitatem. 2. F. 8.
Quantitas quomodo substantia est. 4. P. 7.
Quartana duplex aliquando Typum habet simplicis Tertianæ. 1. M. 10.
Quintana febris quomodo oriatur. 1. M. 10.

b 2 R A-

I N D E X.

R

- R**ARVM & densum priora ostenduntur calido & frigido. 4. P. 1.
 Rarum & densum cur non sunt de substantia elementorum. 4. P. 1.
 Rarum & densum ad magnitudinem & paruitatem reducit. 4. P. 1.
 Remedia ubi natura non adiuuat, inutilia esse. 1. M. 3.
 Remedia multa ex Magicis in Medicinam translata. D. 24.
 Renitentia in motu recto duobus modis. 3. P. 4.
 Renitentia in motu circulari unico modo. 3. P. 4.
 Renitentia intrinseca nulla est in motu naturali. 3. P. 4.
 Respiratio cur data. 5. P. 4.
 Respiratione non intromittitur aliquis spiritus externus in cor. 5. P. 4.
 Respiratio non refrigerat cor. 5. P. 4.
 Respirationis principium ex corde. 5. P. 5.
 Reuulsio cur eligitur secundum sursum & deorsum, non secundum dextrum & sinistrum. 2. M. 5.
 Rigor ex superiori ventre magis. 1. M. 9.
 Rosmarini flores quomodo distillantur ad visum clarificandum. 2. F. 19.
 Rubens color quis. 1. F. 21.
 Ruffus color quis. 1. F. 20.
 Rustilus color quis. 1. F. 20.

S

- S**ALSVS sapor in nullis plantis reperitur secundum naturam. 1. F. 10.
 Salsorum vires. 1. F. 10.
 Sanatio arte Magica. D. 12.
 Sanguis in venis coquitur. 5. P. 3.
 Sanguinis missio in febris quid faciat. 5. P. 4. & 2. M. 4.
 Sanguis non putrescit, nisi ratione excrementorum. 1. M. 8.
 Sanguis per ulteriorem coctionem dealbatur. 2. M. 3.
 Sapientia qua methodo vitur. 1. P. 3.
 Sapor omnis insignis ledit. 1. M. 4.
 Saporum species quot. 1. M. 4.
 Saporum singulorum facultates. 1. M. 4.
 Sapores propinquissimi sunt temperamentis. 1. F. 4.
 Saporis dulcis facultates. 2. F. 5.
 Sapores calidi qui & quomodo differant. 1. F. 9.
 Saturni circuli. 3. P. 4.
 Scientias distingui secundum genera substantiae. 1. P. 4.
 Scientia diuinorum in intellectu materiali recipitur. 2. P. 9.

Scientia

INDEX

- Scientia nulla esset, nisi in anima inesset substantia immaterialis & æterna. 2. P. 8.
- Semen maris non coagulatur neque à calido neque à frigido. 5. P. 2.
- Semen mulieris quid præster. 5. P. 2.
- Semen potentia animatum est. 5. P. 2.
- Semen instrumentum est generationis. 5. P. 2.
- Semina plantarum conceptus sunt, ut una perfecta. 5. P. 2.
- Semitertiana quomodo generetur. 1. M. 10.
- Sensus agens utrum sit introducendus ut intellectus agens. 2. P. 8.
- Sensus est per participationem immaterialis substantiæ. 2. P. 8.
- Sensum nulli parti ex angui inesse in animalibus sanguineis. 5. P. 6.
- Sensum in cerebro esse, quæ videantur probare. 5. P. 6.
- Sensus duplici genere partium eget. 5. P. 6.
- Sensus communis non est alius à singulis. 5. P. 7.
- Sensus indiuisibiliter diuisibilia recipit. 5. P. 7.
- Sensus tactus vnius contrarietatis propriè est. 4. P. 1.
- Sensus aliqua ex parte inest in ossibus, & alijs partibus non sentientibus. 2. M. 13.
- Sensus quomodo inest in cerebri membranis, cū nervos non recipiant. 2. M. 13.
- Septana unde fiat. 1. M. 10.
- Septum transuersum quomodo inspirationem facit. 2. M. 18.
- Sicca propter quid humorem trahunt. 4. P. 3.
- Siccitas sequitur extrema raritatis & densitatis. 4. P. 1.
- Siccitas in quarto gradu non datur sine auxilio caliditatis. 1. M. 13.
- Similium compositio in medicamentis quomodo admittitur. 2. F. 3.
- Similitudo quomodo vires magni momenti ostendit. 1. F. 16.
- Solis circuli & motus. 3. P. 4.
- Sol cur vertigine moueri videtur. 3. P. 3.
- Soli cur Epicyclus datus est. 3. P. 7.
- Solis umbræ cur tremule. 3. P. 3.
- Solem obliquari à medio Zodiaci. 3. P. 3.
- Sol perpendicularis minus calefacit. 3. P. 8.
- Somnum & vigiliam fieri calore natiuo intus & extra vergente. 2. M. 15.
- Somniorum diuinatio unde. 5. P. 9.
- Somnia matutina cur veriora. 5. P. 9.
- Species esse sicut numeros, quomodo intelligendum. 1. P. 6.
- Speciei æternitas non pendet ex singularibus. 5. P. 1.
- Spiritus commune animæ instrumentum. 5. P. 1.
- Spiritus animæ in semine idem numero transit in fatum. 5. P. 2.
- Spiritus quomodo author est motus conuulsiui. 2. M. 16.
- Spumosa vrina quid significet. 2. M. 23.
- Tacte liquorem distillatum significat. 2. F. 18.

Stelle

I N D E X.

Stellæ omnes Epicyclis circumuoluuntur. 3. P. 3.
Stellæ cur scintillent. 3. P. 3.
Striges unde dicantur. D. 13.
Sublimatio in quibus fiat, & quo modo. 2. F. 20.
Subiectum differt à materia. 4. P. 7.
Subiectum in sui ratione actum includit. 4. P. 7.
Substantia non est unum genus uniuocum. 1. P. 4.
Substantiæ tria genera analogæ. 1. P. 4.
Substantiarum differentias ex alijs prædicamentis colligi. 1. P. 5.
Substantia opere determinatur. 1. P. 7.
Substantia uni, alteri est accidens. 1. P. 7.
Substantiæ genera ordinem habent secundum additionem & ablationem. 2. P. 1.
Substantiæ separata à materia quomodo multitudinem recipiunt quomodo non. 2. P. 2.
Substantiæ ratio non à cælo ducitur, sed à primo mouente. 5. P. 1.
Substantiæ abstractæ sine motu præsentæ sunt, ubique opus est. D. 3. & 20.
Sulphuris ortus. 3. P. 9.
Sulphuris oleum quomodo paretur. 2. F. 20.
Succorum extractio. 2. F. 15.
Succorum clarificatio. 2. F. 15.
Succorum incrassatio. 2. F. 17.
Syruppi qua ratione conficiantur. 2. F. 17.
Synocha non insequitur naturam humoris, sed loci. 1. M. 8.
Sympathiæ & Antipathiæ unde ortum ducant. 1. M. 13.

T

T *ABIDA febris quæ.* 1. M. 11.
Tabes cur incurabilis. 1. M. 11.
Taciturnitas in tormentis ex Magia. D. 13.
Tactus & gustus instrumentum non caro nec lingua. 5. P. 6.
Tanè inter colores. 1. F. 24.
Temperamentorum gradus quomodo ex mixtione elementorum oriuntur. 4. P. 2. & 2. F. 7.
Temperamentorum gradus quomodo inuicem agant. 4. P. 5.
Temperamenta naturalia non omnia ad tactum iudicanda. 4. P. 4.
Temperamentum aliud actu aliud potestate. 5. P. 6.
Temperatissima pars hominis est cordis caro. 5. P. 6.
Tempora morborum in organicis non penes coctionem & cruditatem sumuntur. 2. M. 8.
Tendines ex finibus Aortæ nascuntur. 5. P. 3.
Terra altior est in Oriete & Septentrione, quàm in Occidente & Meridie. 3. P. 5.
Terra

I N D E X.

Terra non omnino est immobilis. 3. P. 4.
Terræ iuuentutes & senectutes unde ortum ducant. 3. P. 4.
Terræ concussiones. 3. P. 9.
Terram pluere cur non videmus ut aquam. 3. P. 9.
Terra non est opaca per se. 5. P. 8.
Tertiana notha quomodo generetur. 1. M. 10.
Thermarum ortus. 3. P. 9.
Theamedes lapis ferrum respuens in omni Magnete reperitur. 3. P. 5.
Tbesaurorum inuentio ex arte Magica. D. 12.
Thorace transfixo non tollitur respiratio. 5. P. 5.
Totum ubique nobis notius est, quam partes. 1. P. 1.
Turgere quomodo accipiat. 2. M. 6.
Turgentia vtrum requirat venæ sectionem. 2. M. 6.
Tympanites est Symptoma caliditatis deprauantis opus sanguificationis.
     2. M. 23.
Typi febrium putridarum potius insequuntur naturam partium quam hu-
morum. 1. M. 10.

V

VEGETATIVI substantia eterna est. 2. P. 8.
Venæ omnes cordi sunt continuæ. 5. P. 3.
Venarum duplex genus. 5. P. 3.
Venæ sanguinem gignunt. 5. P. 3.
Venæ portæ rami continui sunt cum ramis venæ cauæ in Hepate. 5. P. 3.
Vena caua alimentum auctiuum continet. 5. P. 3.
Venis omnibus & Arterijs in collo comprehensis insensibile redditur totum corpus. 5. P. 3.
Venis vinculo exceptis cur intumescunt partes post vinculum. 2. M. 17.
Venæ sectio aliquando præparatione eget. 2. M. 6.
Venæ sectio in morbis particularibus ex venis particularib. requiritur. 2. M. 5.
Venæ sectio quomodo indicatur à magnitudine morbi & robore viri. 2. M. 4.
Venæ sectionem in principijs tantum conuenire. 2. M. 4.
Venena omnia excessu primarum qualitatum enecare. 1. M. 13.
Venena tota substantia enecare, quomodo intelligendum. 1. M. 13.
Venetus color quis. 1. F. 23.
Venus proprium circulum in Sole habet. 3. P. 4.
Ventorum motus obliquus è subterraneis incipit. 3. P. 9.
Venti ad medium Oceanum non pertingunt. 3. P. 9.
Verbenaca quomodo distilletur ad strumas. 2. F. 19.
Vermis est ut ouum imperfectum. 5. P. 1.
Vesica inflammata propter quid urinam non reddit. 2. M. 24.

Virtus

I N D E X . I

- Victus tria genera ægrotantibus necessaria. 2. M. 8.*
Violaceus color quis. 1. F. 23.
Vina medicata quomodo fiant. 2. F. 22.
Viride cur aciem oculorum reficiat. 1. F. 18.
Viridis differentie. 1. F. 22.
Virtus utrum ubique maior in maiori quanto sit. 2. F. 9.
Virtutes æquales in materia equali. 2. F. 9.
Virtutes quæ à tota substantia dicuntur, unde pendeant. 1. M. 13.
Virtutes secundum totam substantiam in quatuor materijs reperiri. 1. M. 13.
Visionem non fieri per extra missionem. 5. P. 8.
Visus deceptio, quam unum duo videntur, unde oritur. 2. M. 10.
Umbilici vasa cur non desinunt in cor. 5. P. 2.
Vnam tantum esse intelligentiam divinam, quomodo accipiendum. 2. P. 6.
Vnitatem prius cognoscimus quam multitudinem. 1. P. 1.
Vnius generis una contrarietas quo pacto intelligenda. 1. P. 6.
Vnica differentia etiam si ultima fuerit, non explicat ipsum quid est. 1. P. 6.
Vniuersalia quæ omnibus conueniunt, prius cognoscimus, quam quæ quibusdam. 1. P. 1.
Vniuersale modo ut totum, modo ut pars consideratur respectu singularium. 1. P. 1.
Vniuersale prædicabile nullum est substantia. 1. P. 1.
Vniuersum animatum esse. 1. P. 7.
Urinæ bonæ in sanis non bonæ in ægrotantibus. 2. M. 3.
Urinæ impuræ unde oriuntur. 2. M. 3.
Urinæ sublimæ petentes apud Hipp. quid significant. 2. M. 3.
Urinæ in morbis ex flaua bile quæ. 2. M. 3.
Urinæ turbidæ quid significant. 2. M. 3.
Urinæ in morbis Melancholicis quæ. 2. M. 3.
Ursa iuxta Polum mundi. 3. P. 4.

Z

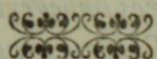
- Z**ONA torrida inhabitabilis quo pacto accipienda. 3. P. 8.
 Zona torrida cælo fruitur temperatissimo. 3. P. 8.
 Zone omnes mutabiles. 3. P. 4.

F I N I S .

ANDREAE CAESALPINI
ARETINI,
QVÆSTIONVM PERIPATETICARVM,
LIBER PRIMVS.

P R A E F A T I O.

EMINI profectò mirum videri debet, si Veritatem, cuius cognoscendæ omnibus hominibus natura inditum, est desiderium, vix tamen attingere datum est paucis. Quanquàm enim eius initium maximè simplex est, & natura clarissimum, apertissimumque; multiplici tamen rerum, ab eo prodeuntium compage inuoluitur, ut nobis, qui sponte nostra spectamus externa potius quàm interna, difficillimè pateat. Hac de causa illud effectum est, ut cum tot seculis philosophi innumeri summis laboribus, & studijs diuturnis in perquirenda veritate laborauerint, optatam tamen metam interdum non attigerint. Quibus tamen ob id maximè habendæ à nobis sunt gratiæ, quòd à se inuenta cum posteris tradiderint ad vltiora per-

A   scrutan-

P R A E F A T I O .

scrutanda iter facilius reddiderunt . Si enim non fuisset Democritus , Empedocles , Anaxagoras , aliique multi , & tandem Plato ; non fuisset Aristoteles , quo duce Philosophia ad dignitatis summum fastigium peruenisse videtur , quando annis iam ferè bis mille , in vnius Aristotelis doctrina intelligenda studium omne impenditur . Quanquam illud etiam factum est , ut ob quorundam barbarorum Commentarios , qui ob acre ingenium auctoritatem & primum locum in Peripatetica disciplina sibi vendicarant ; tanta caligo oborta sit , ut conscriptis alijs innumeris in Commentatores Commentarijs , Philosophia in errores impegerit inextricabiles . scilicet hi ferè nostrorum Philosophorum nunc sunt mores , ut quos minus intelligunt , magis admirentur , & ad percipiendam græcorum sensa , non ipsos græcos , quorum aliqui veluti per manus ab ipsomet Aristotele acceperunt , sed Barbaros interpretes consulant , qui tandem inter impios habitare putent sapientiam . Hanc profectò diuinitus reuelatam sacræ literæ nobis tradiderunt : eandem sponte naturæ multi philosophi , saltem balbutientes , indicarunt . non enim dissentire , vllum eorum quæ sunt , veritati oportet . multos tamen minimè pudet , quo minus suam fateantur inscitiam , ijs quæ certissima sunt , contradicere , & argumentorum deceptiunculas demonstrationes putare , atque huiusmodi suasionibus sacram veritatem euertere . Ego verò Deum optimum maximum precor , ut me ab huiusmodi erroribus præcaueat , & suo lumine , quo solet humanas mentes illustrare , in sinceram dirigat veritatem . Huiusmodi igitur initio confisus , enixus sum Peripateticam disciplinam multorum altercationibus inuolutam , pro viribus mihi concessis euoluere , ut
summi

PRÆFATIO.

summi philosophi sententiæ cum non parua humani generis
iactura delitescerent, in apertum exeant, & reliquis ad ve-
ritatis complementum facientibus viam sternant. Diffici-
lem profectò aggressus sum prouinciam, sed libentissimè su-
sceptam. Nam & si opiniones consuetæ, quæ diu iam in
scholas Peripateticorum irrepsissent, ex eorum mentibus,
qui in ijs multum insudarunt, extirpari nequeant: in eorum
tamen gratiam, qui sunt veritatis studiosi, nec veneno im-
piorum adhuc confecti, pleniorē laborem non recusavi.
Damnabunt forte multi hoc institutum, quod temerarium
videatur, putare me videre, quæ oculatissimi illi, & tam
celebres autores non viderunt: solent enim eos reprehende-
re, quicumque noui aliquid afferunt, tanquam paradoxa
loquentes. Quibus illud respondeo: Superfluum esse scri-
bere quæ scripta sunt: Nolle autem sua communicare, qualia-
cumque fuerint, aut ignauiæ, aut inuidiæ tribui oportere.
malim ego certè mea proferendo doctissimorum virorum iu-
dicio subiici, quàm tacendo examen subterfugere. Eo au-
tem stylo orationis hæc persecutus sum, qui neque fastu tur-
geat, neque abiectissimo dicendi genere vilescat: Sed qui ra-
tionum momentis apprehendendis sit aptus. Veritatis enim
nuditas, quo suam præferat pulchritudinem, non verbo-
rum amplitudine, aut alijs orationis fucis indigere videtur:
neque tamen sermonis impuritate eandem sordescere fas est.
Interim vero utilissima in scientijs vocabula minimè ab-
horreo (licet non ignorem forè, ut eorum aliqua purgatio-
res aures offendant:) ut sententiarum claritati consule-
rem, non verborum ambagibus easdem obscuriores redde-
rem. Inscripti autem Quæstiones Peripateticas: quoniam

A 2 quic-

P R A E F A T I O.

quicquid in ijs disputando queritur, secundum Aristotelis Peripateticorum Principis sententiam, aut secundum tradita ab eodem principia inuestigantur. Nam sicubi ab ijs, quæ in sacris diuiniore modo reuelata nobis sunt, discedat, minimè cum illo sentio, fateor quæ in rationibus deceptionem esse: non tamen in præsentia meum est hæc aperire, sed ijs, qui altiore Theologiam profitentur, relinquo. His autem præfatis, institutum ipsum aggredior.

A *QVOMODO INTELLIGENDVM,*
ex vniuersalibus in singularia procedendum esse.

1. Phys. tex. 4. Questio I.

CVM singularia sint nobis notiora, quoniam propin-
 quiora sunt sensui, ab eodem verò remotissima, quæ
 maxime sunt vniuersalia. 1. Post. tex. 5. propter quid
 iubet Aristoteles ad inuestiganda corporum natu-
 ralium principia procedendum esse ex vniuersalibus
 in singularia tãquam ex notioribus nobis in ea, quæ
 natura sunt notiora? An vbique notius nobis est ipsum totum quàm
 pars, & ipsum confusum quàm distinctum? Patet autem inductione.
 Siue enim sensu apprehensio fiat, siue intellectu, idem contingit. Nam
B in sensu tota alicuius facies prius nobis occurrit indistinctè, quàm ocu-
 lus aut nares, aut reliquæ faciei partes. Et in intellectu plantam, aut ar-
 borem, aut animal, prius concipimus, quàm oleam, aut ficum, aut ca-
 nem: facilius enim est de quodam animali, animal enunciare indistin-
 ctè, quàm huiusmodi animal determinatè. Et in ijs, quorum defini-
 tiones quærimus, ipsa primum indistinctè cognoscimus, vt hominem
 aut canem: postea verò partes eorum substantiam constituentes, vt
 animal & bipedem intelligimus. Sed & si ex cognitione sensus ad in-
 tellectionem tendamus: idem modus est. Sensibilia enim, confusa
 quædam sunt & indistincta. vt hoc album, non solum album est, sed
 & quantum, & motum, aut quiescens, quadratum, aut rotundum, aut
 aliam habens figuram, ad hæc lapis, aut æs, aut aliud quippiã tale: quæ
 omnia simul indistinctè veniunt in sensum: intellectus autem singula
 seorsum contemplans, distinctè cognoscit. Sanè horum causa est.
C quoniam vnitatem prius cognoscimus quàm multitudinem: vnum
 enim mensura est multitudinis, ipsa autem mensura in vnoquoque ge-
 nere notissima est. Cum igitur & totum & confusum vnitatem signifi-
 cet, quæ multitudinem seu distinctionem, & partes continet, prius illa
 quàm hæc cognoscere oportet. Idcirco optimè instituit natura, vt ante
 omnia, inductione res vniuersales discamus ex singularibus. Confusa
 enim est singularium cognitio, vniuersalium autem distincta: Nam
 album simplicius est quàm hoc album. Hinc autem ex conceptibus
 maximè vniuersalibus, & indeterminationem multam habentibus, se-
 cundo loco per diuisionem ad species indiuiduas accedimus. Vniuer-
 salium enim ea prius mente concipimus, quæ omnibus conueniunt,
 quàm quæ quibusdam: vt ens & vnum prius, quàm corpus, aut animal.
 id quod patet exemplo puerorum, qui conceptum matris putant esse
 conceptum mulierum omnium, & conceptum patris esse omnium vi-

A 3 rorum;

QVAEST. PERIPATET.

rorum; donec intellectus perspicacior per ætatem redditus distinctio- **D**
nem inuenerit. Vltimò tandem species ipsas indiuiduas iterum exa-
ctius cõtemplantes in partes, ex quibus earum substantia componitur,
dissecamus. atque hoc definitione præstatur: qua habita, demonstra-
tionis principium primum, secundum se quidem notissimum, nobis
autem antea ignotum, habemus, vnde omnis scientia pendet. Triplici
ergo progressu, vt in alijs plerisque natura solet, perfectionem attingi-
mus: inductione scilicet, diuisione, definitione. Inductione quidem
similitudinem & conuenientiam intuemur: Diuisione, dissimilitudi-
nem & differentiam: Definitione, propriam vniuscuiusque substan-
tiam. Inductio ex singularibus vniuersalia facit, & materiam omnem
intelligibilem menti offert: Diuisio differentiam vniuersalium inuenit
tendens in ea, quæ specie sunt indiuidua: Definitio autem species in
sua principia resoluit vsque ad elementa, incipiens à singularibus. Fa- **E**
cilius enim est singulare definire quàm vniuersale, vt hominem quàm
animal: ideo à singularibus ad vniuersalia ascendendum esse præcipit
Aristoteles 2. Post. tex. 22. Sed dubitatur. Si diuisio ab vniuersalibus
tendit in singularia, Definitio autem è contra è singularibus in vniuer-
salia: resoluuntur enim species in genera & differentias, quæ vniuer-
saliter prædicatur: quomodo vtrique ij processus, à toto ad partes pro-
cedunt, aut à notis nobis ad notiora natura? Responsum est Aristote-
lis. 5. Metaph. tex. 30. vbi de parte quot modis accipiatur, loquens, in-
quit: vno modo species esse generis partes, quia in eas genus diuiditur:
sic autem accepit 1. Phys. tex. 4. vbi inquit: multa enim comprehendit
vt partes vniuersale. alio modo genus speciei partem esse, quia. s. in eius
ratione inest tanquam pars. quod 1. Phys. tex. 5. confirmat, cum inquit
definitionem totum aliquod diuidere in singulas partes. Cum igitur
vniuersale respectu singularium, aliquando totius, aliquando partis ra-
tionem subeat; fit, vt modo notius nobis, modo notius natura dicatur. **F**
Iccirco aliquando ex vniuersalibus in singularia procedimus, scilicet
in diuisione: aliquando è contra è singularibus in vniuersalia, in defi-
nitione scilicet & inductione. vbique tamen à toto seu confuso ad par-
tes & ad distincta procedimus, tanquam à notioribus nobis ad natura
manifestiora. Similiter cum quæritur vtrum vniuersalia veluti genera
prius cognoscamus, an particularia idest species; eadem distinctione
respondendum est. Si enim animal tanquam commune quid conside-
remus, ipsum prius cognoscimus: Si autem tanquam speciei partem;
posterius. Non est autem eadem animalis ratio, quatenus commune
quid pluribus inest, & quatenus pars est substantiæ. Substantiam enim
non est necesse pluribus inesse. Quemadmodum enim in hoc sole in-
tegra inest Solis natura, sic in hoc animali, natura animalis. nam, etiam
si aliud nullum in natura esset animal præter hoc, nihilo minus suam
haberet

- A** haberet perfectionem. commune autem nullū substantia est 7. Meth. tex. 48. iccirco animal vniuersale, aut nihil est aut aliquid posterius 1. de anima tex. 8. Cum igitur communis cuiusque minimæ partes sint species vltimæ. (indiuisibiles enim sunt in alias species) Specierum autem partes minimæ sint ipsa suprema genera, non enim componuntur ex alijs generibus aut differentijs: hinc fit, vt suprema genera quatenus sunt in subiectorum generum ac specierum ratione, indiuisibilia sint, & postremo cognita: quatenus autem cōmunia quædam, diuisionem multiplicem sortiantur, & primo cognita existant. Sed propter quid ad principiorum naturalium inuentionem præcipit Aristoteles ab vniuersalibus in singularia procedendum esse, non autem è cōuerso, cum tamen etiā vniuersalia partes sint singularium? An Principia esse supponitur? inductione enim & sensu iam prius id inuenisse oportet: quot autem & quæ sint, neque inductione, neque definitione haberi potest. Definitio enim supponit notū id esse quod definitur; sed quæ sint principia, adhuc incertum est: Inductio autem nec numerum nec distinctionem ostendit, sed vnitatem solū in multis colligit. Relinquitur igitur, vt diuisione conceptuum vniuersalium in singulares, haberi possit id quod quærimus. Methodo igitur diuisiua vtendum esse innuit Arist. cum ex vniuersalibus in singularia procedendum esse dicit: prius enim singulares conceptus inuenire oportet, quā eosdem definire. Quod autem Methodo diuisiua id præstet, manifestum statim facit in principio suæ indagacionis, vbi inquit tex. 6. Necesse est autem aut vnum esse principium, aut multa, & quæ sequuntur. Duo autem illi processus, qui definitionem antecedūt, inductio scilicet, & diuisio, aliquando nobis minime animaduertentibus fiunt, paulatim crescente intellectu. Iccirco in multis sæpe nō egemus huiusmodi inquisitione conceptuum singularium, vt hominis aut leonis: sed solum ipsum, quid est, relinquitur indagandum. In quibus autem ea minime præstiterimus, impossibile est definitionem aggredi priusquam ea inuenerimus, quæ præcessisse oportet.
- B**
- C**

Omne definitionem absolutam ad demonstrationem reduci.

Quæst. II.

IN eorum definitionibus, quæ alteri insunt, manifestum est hoc quod proponimus. Si n. eclipsis definiatur, aut ira, aut ali quid huiusmodi, cum necesse sit addere & subiectum, & causam, propter quam subiecto insit; statim in huiusmodi definitionibus aliquid est, quod est tanquam demonstrationis conclusio, & aliquid, quod eiusdem est principium. vnde tota definitio est veluti demon-

A 4 stratio,

QVAEST. PERIPATET.

Ratio, positione differens à demonstratione, vt explicatum est. 2. Post. D
 tex. 10. Idem autem contingere & in definitionibus substantiarū, nunc
 manifestum fiet. Cum enim quæstionum alia simplices sint, vt An est,
 & Quid est : alia compositæ, vt, Quòd aliquid alicui insit, & propter
 quid : Vult Arist. 7. Metaph. tex. 59. omnem quæstionem aliquid de
 aliquo quærere, etiam in ijs quæ simpliciter videtur quæri, vt an est ho
 mo, & quid homo est, aut domus. quamuis enim in his lateat aliquid
 de aliquo quæri, semper tamen quæstionem compositam esse : nam
 vbique de aliqua materia aliquid quærimus. quod si id non fuerit, ni
 hil quæri. Idcirco ergo de simplicibus nullam esse quæstionem neque
 doctrinam. Si igitur omnis quæstio simplex ad compositam reducitur:
 ergo etiam omnis definitio completa substantiæ ad demonstrationem
 reducetur. idem enim est quid & propter quid : & esse compositarum
 substantiarū est aliquid alicui inesse : quod prius habere oportet, quàm
 ipsum quid est, aut propter quid quæramus. Idem significauit Arist. 2. E
 de Ani. tex. 12. vbi animæ completam definitionem quærens, inquit :
 oportere diffinitiuam rationem ostendere non solum ipsum esse, sed
 etiam propter quid : vt non solum tanquam conclusio videatur, sed
 etiam eius causam explicet. Idcirco naturam definitionis explicans.
 2. Poster. tex. 10. inquit : definitionem esse orationem ipsum propter
 quid est, explicantem. Sed hæc in oppositum videntur facere. Nam si
 substantiæ definitio est demonstratio, substantiæ erit demonstratio. quod
 negat Arist. 6. Metaph. tex. 1. & Poster. 2. tex. 2. Præterea cum substantia
 tribus modis dicatur, vt materia, vt forma, & vt compositum ex his : ne
 que vt materia, neque vt compositum demonstrari potest : demonstratur
 enim semper alterum de altero : at substantia vt materia, & compositum,
 alteri inesse nequeunt : hæc enim cæteris omnibus subiiciuntur.
 Forma verò, siue materiæ dicatur inesse, siue composito ; omnino in
 demonstrabilis est, nam sine medio vtrisque inest. Insit igitur per ali
 quod medium forma ipsi materiæ, illud medium longè magis species
 esset & substantia, de qua iterum quæredum esset vtrum per aliud insit
 medium, an immediate insit : aut igitur in media infinita essent, aut
 species & forma sine medio inest materiæ. Significauit autem hoc Ari
 stoteles. 8. Metaph. tex. 15. vbi nullam aliam causam quarendam esse
 putat, cur materia & forma vnū sint, hoc enim est eorum esse, non vin
 culum aliquod aut copula aut quid tale. Merito igitur indemonstrabilia
 hæc fuerint, & demonstrationum principia. Similiter verò putandum
 est formam composito immediate inesse. cum enim illi tanquam pars
 inexistat, si inter totum & partes non est tertia quædam natura, neque
 medium vllum inter ipsa fuerit. Quamuis autem partium quædam pro
 pinquiores subiecto fuerint, quædam distantiores, vt genera superiora
 & inferiora se habent ; neque tamen inferiora genera pro medio in de
 mon-

- A** monstratione accipi possunt, vt per ipsa demonstrantur ea, quæ superiora sunt: neque superiora ad demonstrationem inferiorum: in ijs enim quæ subalternatim prædicantur, medium neque causa est prædicati, neque reciprocum: Non quidem causa, quia è contra superiora causæ sunt inferiorum, insunt enim superiora in ratione inferiorum, non è conuerso. Quòd si superiora pro medio sumantur, non fiet syllogismus: contingeret enim in secunda figura affirmatiuè cōcludere. Nullum autem eorum est reciprocum, quia superiora semper vniuersalia sunt magis: at demonstratio si ex primis & immediatis est, ex reciprocis constat & causis conclusionis. Amplius si in omni demonstratione subiectū aliquod esse oportet actu existens, nulla definitio substantiæ, demonstratio erit. Substantia enim composita non potest esse eius subiectum, quia eius partes definitione explicantur: quod autem demonstratur, non est subiecti pars, sed affectio. Multo autem minus ipsa forma subiectum esse possit: inest enim in eius ratione materia, vt nasus in definitione simi, & corpus in definitione animæ. at in demonstratione subiectum inest in ratione prædicati, non è conuerso. Si igitur forma insit materiæ, nō erit forma demonstrationis subiectum; sed materia. At verò neque materia huiusmodi subiectum videatur. non enim est actu per se, sed potentia solum: in demonstratiōe autē subiectum actu esse oportet, & per se existens. Hæ igitur difficultates circa hanc sententiam contingunt. Non fuerit autem difficile soluere, si supponamus, materiam omnem dupliciter cōsiderari: vno scilicet modo, vt subiectum actu existens, quod præexistere oportet in omni generatione, vt æris actus quatenus æs: alio autem modo vt potentia ad alios actus, vt æs nō quatenus actu aliquid est, sed quatenus potentia ad statuum: non enim idem est æris esse, & potentia ad statuā. 3. Phys. tex. 9. Consideratio igitur materiæ quatenus potentia est, nullius prædicationis subiectum existit, nisi fortè priuationis: imo neque priuationis est subiectum: esset enim actu aliquid, vt alterum contrariorum: at secundum se neutrum habet actu neque formam neque priuationem. quatenus autem actu aliquid est, subiicitur ipsis formis, quemadmodum reliquæ substantiæ affectionibus. patebit enim id magis, cum de materia loco proprio agemus. Quoniam autem eorū, quæ in materia sunt tanquam in subiecto, quædam alteram habent causam, quædam minime, vt in lapidibus forma domus alteram habet causam, scilicet finem cuius gratia instituta est, vt conseruationem supellectilis: huius autem forte non est altera causa. iccirco hæc substantiæ ratio est indemonstrabilis, demonstrationis principium existens: in ipsum enim vltimum resoluntur ceteræ rationes quæ in materia existunt. Cum igitur definitio omnis resoluat ipsum totum in partes secundum substantiam, partium autem quædam insint vt rationis materia, quædam vt perfectio:

omnis

QVAEST. PERIPATET.

omnis definitio veluti demonstratio erit, in qua nō quidem perfectio **D**
neque de toto, neque de parte demonstratur; inest enim sine medio:
sed partes secundum materiam de materia totius per alteram partem,
quæ est vt forma. Explicauit autem id Arist. 7. Metaph. tex. 60. vbi in-
quit: in huiusmodi quæstionibus substantiæ postquam habemus ip-
sum esse, quæri materiam propter quid sit, vt hæc sunt domus, propter
quid? quia hæc existunt, quod erat domui esse: & homo hoc, aut cor-
pus hoc tale habens. Quare? causa materiæ quæritur, hæc autem est
species qua aliquid est & substantia. Ex quibus facile dubitationes sol-
uuntur. Nam prima ratio ostendens substantiæ non esse demonstra-
tionem, conceditur. non enim demonstratio est substantiæ, quatenus
substantia est: quoniam substantia non inest alteri. Quamuis enim for-
ma sit in materia, non tamē illi inest vt actu existenti, sed potētia. Qua-
tenus igitur ex potentia & actu vnum fiunt; eatenus substantia est com-
posita, cuius est definitio, demonstratio autem nequaquam: quatenus **E**
verò materia subiectum quoddam est, cui actu existenti insunt ceteræ
formæ; eatenus earum demonstratio est, non definitio. Dubitabit au-
tem quis de primis rationibus materiæ inexistentibus, vtrum & ipsæ
demonstrabiles sint. si enim quo minus detur processus in infinitum,
indemonstrabiles ponantur, nulla methodo sciri videbuntur. non.n.
definitione, quoniā non vnum per se sunt plures actus, oportet autem
vnum per se esse, quæ in definitione sunt. Dicimus omnem actum ma-
terialem quāuis vt indemonstrabilis supponatur à singulis artificibus,
resolui tamen in actum quendam priorem à superiori scientia, aut ea
quæ omnibus communis est: Actus autē immaterialis in nullum alium
resoluitur. hic enim solus primus est à quo cetera pendent: actus autē
materiæ primæ quāuis ab altero pendeat principio, non tamen demon-
strabilis est. non enim alteri materiæ inest ipsum primū omnium subie-
ctum. Quomodo autē primi actus, & quicūque alteri non inexistunt, **F**
sciantur, alibi explicabitur commodius. Ad alteram dubitationem pa-
tet solutio ex dictis. non enim in infinitum tendunt media. Nā quem-
admodum substantia primum est principium eorum quæ insunt: sic
prima aliqua substantia est, in quam ceteræ substantiæ resolvuntur.
Quod autem dicitur actum & potētiā sine aliquo medio vnum esse,
conceditur. at non concedimus demonstrari actum de eo quod poten-
tia est, sed de aliquo subiecto quatenus actu est. Neque superiora de
inferioribus nec è conuerso demonstrantur: sed rationes superiorum
generum insunt vnicuique materiæ per inferiorum rationes: primæ.n.
substantiæ causæ sunt cæterorum. Aperuit hoc Aristot. 2. Post. tex. 18.
vbi ea quæ propria sunt generum, speculādum esse inquit, per vltima-
rum specierum rationes: non enim per propria generum intellexit af-
fectiones generibus contingentes: è contra enim hæc prius insunt ge-
neribus,

- A**neribus, per ipsa autem subiectis speciebus, vt explicatum est. 2. Poster. tex. 2. 2. sed rationes ipsas genericas ex rationibus specierum vltimarum demonstrari: quia specierum rationes priores sunt ac simpliciores. harum enim perfectio indemonstrabilis est principium existens cæterarum conditionum, quæ ex additione materiæ contingunt. Hoc autem modo & termini demonstrationis conuertibiles redduntur, cum alias genera vniuersalia sint quàm species. Nam differentiæ omnes, quarum ratio est diffinitio, ad propriam aliquam materiam contractæ considerantur in demonstratione: vt curuitas, quamuis lineæ sit affectio, ad nasum tamen contracta simitas appellatur: nihil autem refert simitatē dicere & nasi curuitatem. Idem & de cæteris differentiis est dicendum, inter quas & genera ponuntur, sunt enim & genera differentiæ quædā. Patet autem id magis in formarum definitionibus: nam in his manifestum est subiectum quod additur, cuius ratione contrahuntur differentiæ: anima enim actus quidem est, sed non quicumque, at talis corporis: proprium igitur quoddam est anima alicuius corporis, alijs nullis competens: iccirco illud in eius ratione inest, quia includitur vt pars eius: nugatio enim esset si animæ corpus adderemus, & simitati nasum: non enim anima alicuius corporis est anima, sed actus: & simitas non est nasi simitas, sed nasi curuitas. communis igitur differentia, vt curuitas, commune habet subiectum, vt forte lineam: contracta autem contractum, vt simitas nasum. & resoluuntur semper propria in communē differentiam, & proprium subiectum non commune. Sed in definitionibus compositarum substantiarum hoc minus patet: quia genus materiam includit, quod differentiis cōtrahitur. Quamuis autem hic substantiæ partes alio modo diuidantur, quàm in formarum definitionibus: re tamen minimè differunt vt alibi à nobis ostenditur. iccirco modica quadam verborum conuersione animalis definitio in animæ definitionem transit. quod si hæc manifestam habet reductionem ad demonstrationem, omnis definitio substantiæ ad demonstrationem reducetur. Ad vltimam dubitationem, concedimus neque ipsum cōpositum neque formam subiectum esse demonstrationis, cum substantiarum definitiones ad demonstrationem reducuntur: sed ipsam materiam, non tamen quatenus potentia est, sed quatenus actu. Quod si quis instet: ea quæ in demonstratione sunt, per se inesse oportere: at materiæ quatenus actu est, non per se inesse formas, sed secundum accidens, vt significauit Arist. 2. de Part. ani. cap. 3. cum enim caliditas sanguini per se inest, in eius enim ratione inest: materiæ tamen sanguinis nequaquam per se inest, sed est ac si aquam calidā vno nomine significemus, cuius pars est caliditas, aquæ tamen per accidens inest: similiter & de cæteris formis dicendum videtur, omnes enim compositi sunt partes, materiæ autem nequaquam. An materia pars est earum, iccirco in secundo modo di-

QVAEST. PERIPATET.

do dicendi per se fuerint? per accidens autem inesse ab Aristotele for
 te dicuntur, quia non sunt in primo modo? At quaecunque per se sunt,
 eadem & ex necessitate insunt, formae autem non ex necessitate viden-
 tur huic materiei inesse, caliditas enim non ex necessitate materiae san-
 guinis inest: si enim haec auferatur ex ratione, adhuc ratio caliditatis
 remanet, ut in igne. Dicendum est igitur materiam non vnamquamque
 esse speciei partem: ubique tamen formam inseparabilem esse à pro-
 pria materia, ideo inesse huic in secundo modo dicendi per se, reli-
 quis autem per accidens: ut sanguinis, quia sanguis est, caliditas, ratio
 quaedam est huius materiae, verbi gratia humoris, à quo separari nequit:
 simpliciter autem caliditas, ab hoc separabilis est. non enim humor est
 proprium caliditatis subiectum. propter hoc igitur dictum est calidi-
 tatem simpliciter acceptam per accidens materiae sanguinis inesse. At
 in demonstratione non huiusmodi subiectum accipimus, sed propriū,
 & tandem id cui primò inest. ideo ex reciprocis semper est demon-
 stratio, ut ostensum est superius. Patet igitur omnem definitionem com-
 pletam veluti demonstrationem esse: differre autem verborum posi-
 tione, quae non solum penes eorum ordinem consideratur, sed multo
 magis penes modum. Nam in definitione resolutio fit in partes, quarum
 una alteri nequaquam inest, sed vnum sunt ut potentia & actus: Demon-
 stratio autem in eadem resoluit, quatenus actu sunt, ideo semper al-
 terum alteri inesse dicit. Neque ob id sequitur demonstrationem esse
 ipsius quid est: aut definitionem dicere esse vel non esse: alio enim
 modo accepti termini demonstrationem constituunt, alio modo defi-
 nitionem.

*Primam Philosophiam, neque demonstratione neque defini-
 tione uti. Quæst. III.*

CVM duo tantum videantur sciendi modi apud Aristotelem,
 unus per demonstrationem, quae causam tradit eorum, quae
 alteri insunt, propter quam & insint & omnino sint: alter per
 definitionem, qua substantiam ipsam & quid vnumquodque sit per-
 spicimus. Ut enim ea quae sunt, vel simpliciter sunt, veluti substantiae:
 vel alteri insunt, ut substantiarum affectiones: sic duo videntur suffi-
 cere instrumeta ad eorum resolutionem: definitio scilicet, quae in par-
 tes secundum substantiam resoluit ea quae sunt: Demonstratio autem
 quae in principia, ea quae insunt, redigit: Mirum profectò fuerit primam
 Philosophiam neutro istorum uti. Quomodo enim sciet princeps scien-
 tiarum, unde omnis fides cæterarum pedit? Num ignobilius aliquod
 argumentationis genus, quali Dialecticus aut similis ad fidem incertam,
 quam tamen possunt astruendam, uti solent, usurpabit? At incertiora
 multo

A multo essent reliqua inde ortum ducentia: nec tandem scientia vlla esset, sed opinio tantum, aut similis quædam existimatio. Demonstrationem igitur non esse eorum, quæ à primo Philosopho tractantur, hinc fiet manifestum. Cum enim de ente, quatenus ens est pertractet, huiusmodi autem sit quod simpliciter est & primum, idest substantia 7. Metaph. tex. 5. si substantiæ non est demonstratio, nec igitur primus Philosophus demonstrabit. Non esse autem substantiæ demonstrationem, sed alium quendam manifestationis modum apertè scribit Aristot. 6. Metaph. tex. 1. & 2. Poster. tex. 2. nec enim alteri inest substantia, demonstratur autem semper alterum de altero. Quatenus igitur primus Philosophus de substantia agit, non demonstrat. At verò si ad eundem pertinet de substantia agere, & de illis, quæ ipsi per se insunt. 4. Metaph. tex. 5. sunt autem quædam affectiones propriæ entis quatenus ens est, ut idem, diuersum, vnum, & multa, & alia huiusmodi; demonstratio saltem ad huiusmodi necessaria fuerit. An istorum quoque non est medium? iccirco indemonstrabilia, & dignitates illas constituentia, quas omnes scientiæ accipiunt? Non esse autem aliquod medium distinctum à subiecto, patet. Si enim subiectum est ipsum ens quatenus ens, insunt enim omnibus entibus quatenus entia sunt: hoc autem substantia est & quid, non est inuenire alteram rationem priorè illa, ut accidit in affectionibus entium particularium: cum enim in his alterum sit vnumquodque & quid eorū, est semper altera ratio prior, scilicet ipsum quid est. In primo autem cū idem sit ipsum ens & quid, non potest distingui medium à subiecto. Nec igitur demonstratio constitui potest. Idcirco Aristoteles 4. Metaph. tex. 9. dignitates omnibus notissimas inesse quidem enti prout ens, demonstrari autem non posse testatur, nisi aliqua demonstratione ducente ad impossibile. Demonstratio igitur ostensua ex prioribus nullo modo à Philosopho primo assumitur. Causa enim accidētium est substantia, & primorum prima: prima autem eadem est cum subiecto. Quod si altera fuerit, non ergo prima erit substantia: aut duæ primæ non vna: nec tamen profecerit quippiam si duæ primæ ponantur substantiæ: vna enim alteri quid proderit, siue sit siue non sit? nec igitur demonstratio constitui poterit: necesse est enim terminos inuicem prædicari. At verò neque definitione sciri ea quæ à primo Philosopho tractantur, ex his patefiet. Cum enim omnis definitio partes habeat, est enim oratio, erūt similiter partes ipsius rationis & ipsius quid est. 7. Metaph. tex. 33. Rationis autem partes esse hanc quidem ut materiam, hanc verò ut actū, habetur 8. Metaph. tex. 15. Non tamen quamlibet materiam esse partem rationis, sed aliquā vbiq̃ue, & quò pacto distinguatur, explicatur 7. Metaph. tex. 34. & 37. Quæ igitur nullam habent materiam neque sensibilem neque intelligibilem, indiuisibilia omnino, & statim vnum esse manifestum est.

QVAEST. PERIPATET.

est. 8. Metaph. tex. 16. horum ergo nec ratio erit, nec diffinitio. haberēt D
enim partes. Huiusmodi autem esse, ea quæ primus Philosophus speculatur, patet. Ens enim simpliciter dictum ac primum, de quo ille agit, in compositum quid esse manifestum est. si enim materiam aliquā haberet, & tandem compositionem, aliquid eo prius esset, quo existente illud esset. Cum autem prima substantia sola simpliciter sit, quia non dicitur eo quod aliud in alio sit, ut in materia 7. Metaph. 41. & ob id in huiusmodi idem sit esse & quid est: simplex omnino esse oportet ipsum ens primum, & ideo non definibile sed omnia finiens. Primus igitur Philosophus in speculatione substantiæ definitione non utitur. At verò neque in speculatione eorum, quæ illi per se insunt: nam similiter simplicia esse necesse est & prima: cætera enim ad illa reducuntur 4. Metaph. tex. 6. Neque ideo dici quia alia sint priora præter substantiam ipsam, quam addi necesse est in eorum definitionibus. Non igitur aliqua ratio constitui potest, quemadmodum in cæteris posterioribus E
fit: in priora enim semper resolvuntur, ut similitudo in curvitatē, curvitas in aliquid aliud, donec tandem ad primam contrarietatem deueniatur, quæ vnum & multa continet. Si igitur magnitudo prima esset substantia, rectum & curvum prima esset contrarietas, nec definiiri posset. Quod si substantia quæ in affectionum ratione adiungitur, ipsa per se definitionem compleret, quomodo non idem esset subiecto esse, & affectioni, ut naso & curvitatē? esse enim nasi esset curvitatē esse, neque solum subiecto vnum essent, sed & ratione. At affectio omnis aliquid aliud est præter additum, siue subiectum. Si igitur primæ entis affectiones, rationes priores non habent præter ipsam substantiam, neque ergo earum definitio fuerit. Primus igitur Philosophus neque demonstratione utitur, neque definitione. Oppositum tamen videtur significare Aristoteles. Nam 6. Ethic. cap. 6. inquit Sapientis esse de nonnullis habere demonstrationem: qua ratione differt ab intellectu, qui circa prin F
cipia tantum versatur. Sapientiam autem esse primam philosophiam testatur inferius cap. 7. exactissimam enim scientiarum esse, nec solum circa principia versari, sed & circa ea quæ ex principijs colliguntur, intricato compositionem esse intellectus & scientiæ, rerum tamen præstantissimarum. Et 11. Metaph. cap. 1. Demonstratiuam sapientiam vocat, quæ circa accidentia versatur. Definitionem autem ad eundem pertinere innuit 6. Metaph. tex. 1. imo solius primi philosophi esse rationem facere ipsius quid est: inquit enim reliquas scientias circa genus aliquod entis versari, non circa ens quatenus ens est, neque ipsius quid est ullam rationem facere, sed illud aut sensu manifestantes, aut suppositione accipientes, ea quæ generi per se insunt demonstrare. Idem 11. Metaph. cap. 6. Quod & rationem videtur habere: si enim proprie scire est demonstrationem habere: substantiæ autem & ipsius quid est non est demon-

- A demonstratio, nec igitur scientia aliqua proprie dicta erit ipsius quid est. Merito igitur supponendum ab vnoquoque demonstratore. Esse autem aliquam scientiam superiorem, quæ sapientia dicitur, cui negotium delegetur ipsius substantiæ, necessarium videtur. cum enim in cuiusque ratione in sit substantiæ ratio 6. Metaph. tex. 4. ignorata substantiæ ratione, & reliqua ignorari necesse est. Si ergo scientiæ sunt demonstratiuæ, & aliud genus sciendi prius & nobilius & perfectius necesse est esse, quo substantiam cognoscamus. Nobilissima autem scientiarum est Sapientia & prima philosophia. Si igitur substantiæ ratio definitio est, illa sola ipsius quid est, ratione faciet, & sic definitione utetur. Propterea crediderunt quidam ad primum philosophum pertinere de omnibus entibus ipsum quid est cognoscere usque ad species ultimas. quod & videtur significasse Aristo. 4. Metaph. tex. 2. ubi inquit, Quemadmodum Grammatica vna existens omnes voces speculatur, sic entis quoque
- B quot species sunt, & specierum species contemplari vnius scientiæ genere est. Quæ tamen si hoc modo accipiantur, maximas patiuntur difficultates, & manifestas habent contradictiones. Nam primum expresse negat Arist. 11. Metaph. cap. 3. ubi inquit: philosophi primi scientiæ esse entis quatenus ens est vniuersaliter, non secundum partem: quæ ratione differt à Mathematicis & à Naturali, qui secundum partem considerant assumptentes genus proprium vniuscuiusque, de quo quærunt principia & accidentia, ut talia, non ut entia. Præterea, si primus philosophus specularetur substantias naturales, & Mathematica demonstraret quoque eadem eorum accidentia. eiusdem enim scientiæ est de substantiâ & affectionibus ipsius speculari, quarto Metaph. tex. 6. superflua igitur essent reliquæ scientiæ. Amplius pertinere propriorum subiectorum definitiones ad scientias particulares non autem ad superiorem aliquam scientiam, declarat Aristoteles. 6. Metaph. tex. 2. & 11. Metaph. cap. 6. & primo de Ani. tex. 16. quibus in locis ostendit quomodo Physico sit definiendum, & quomodo Mathematico. Primo igitur philosopho relinquentur ea quæ nullam habent materiam. hæc autem definiri non posse ostensum est. Quæ cum hoc modo habeant, non possumus dicere subiectorum quidem scientiam, quæ definitione habetur, primi philosophi esse, propriarum verò affectionum, quæ demonstratione sciuntur, alterius esse: eadem enim scientia circa subiectum proprium querit principia & affectiones quæ ex principiis. Idcirco primus Philosophus, entis, ut ens est, principia quærît, & eiusdem affectiones proprias: sic Mathematicus circa numeros & magnitudinem: & naturalis circa mobilem substantiam & eiusdem affectiones versatur. Quid ergo dicendum ad auctoritates Aristotelis in oppositum adductas? Dicimus igitur in eo differre scientias particulares à sapientia, quod illæ quidem circa genus proprium, postquam subiectum in propriam il-
- lius

QVAEST. PERIPATET.

lius rationem, atque affectiones in principia propria resoluerint, quiescunt. Sapientia autem omnium rationes quas ceterae scientiae supponunt, in priorem resoluit rationem: quoniam verò illa non est altera prior, in eam definit omnis resolutio, nec in infinitum datur causarum processus. At verò utrum rationum resolutio in alias superiores rationes, demonstratio sit, aut definitio, hoc modo considerandum est. Nam quamdiu ratio ipsius quid est, diuisibilis fuerit, ut eius aliquid sit tanquam materia, & aliquid tanquam actus: definitio dicenda est ac demonstratio sola verborum positione differens, ut alibi à nobis est explicatum. Vbi vero ad indiuisibile peruentum fuerit, erit quidem illa ratio ipsius quid est vltima, definitio autem nequaquam; omnem enim definitionem partes habere oportet eo modo distinctas. Quòd si ea definitio non fuerit, nec etiam demonstratio. omnis enim demonstratio ex definitione colligitur. Si igitur primus Philosophus in huiusmodi quid, entia resoluat; rationem quidem afferet ceterorum omnium, at neque ob id definit aut demonstrabit. His autem explicatis iam dubitationes soluamus. Quod igitur scribit Aristoteles Sapientis esse de nonnullis habere demonstrationem, & sapientiam quādam demonstratiuam esse, dictum est, quoniam nō solum de substantia agit sapiēs, sed etiam de ijs quæ illi per se insunt, quorum & si demonstratio ostensua non sit, ut in scientijs particularibus, est tamen quædam, ea scilicet quæ ducit ad impossibile, ut patuit superius de cōmuni omnium scientiarum dignitate. At forte instet quis: communes entis affectiones de singulis entibus demonstrari posse per rationem ipsius primi entis. An hæc demonstratio minimè est? oportet enim ex eodem genere esse medium & extrema, hic autem medium & affectio primi philosophi est: cetera verò entia cum secundum partem cōsiderētur, ad ceteras scientias pertinent. Præterea & si eiusdem scientiæ concedantur esse omnia entia, scilicet quatenus entia sunt, cum tamen non sit vniuersalis demonstratio, nec etiam particulares erunt: ideo enim problema est demonstratiuum, si verbi gratia de vite cur folia fluāt queramus, quia continetur sub vniuersali, scilicet latifolio, cuius primi est demonstratio. 2. Poster. tex. 24. At de ipso ente quatenus ens est, vniuersaliter demonstrari proprias affectiones demonstratione ostensua non posse, sed solum ducente ad impossibile ostensum est. Ad alteram dubitationem quæ ostendebat omnium definitionem ad primum philosophum pertinere, cum ceteræ scientiæ nullam rationem faciant ipsius quid est: cōcedimus, resolui quidem omnium rationes in supremam rationem: non tamen hanc definitionem esse, neque demonstrationem: singulorum autē definitiones spectare ad eum qui circa illud genus versatur, & ab vnoquoque supponi, quia non est substantiæ demonstratio. Dubitabit autem quispiam, si ipsum quid est in scientijs supponitur: nam de

A de subiecto præcognoscere oportet esse & quid est. 1. Post. tex. 2. quomodo ergo quærentur in scientijs definitiones? An quærentur quidem antequam affectiones quæramus: cum autem quærimus ea quæ per se substantiæ inexistunt, necesse est prænoscere subiectum esse, & quid est. Quærentur igitur illa quoque in scientijs, non tamen demonstratione manifestantur, sed alia ratione. Supponuntur autem cum accidentia quærimus, quorum est demonstratio. Restat ut explicemus quomodo vna scientia existens, omnes species entis & specierum species contempletur, non tamen in messem aliarum scientiarum descendat. Non enim intelligere possumus, ens genus esse omnium de quibus prædicatur, ut vox genus est omnium vocum. Differentiæ enim diuidentes ipsum ens non essent entia, cum genus non sit particeps differentiarum, nec è contra 11. Metaph. cap. 1. Nec etiam accipiendū videtur pro vno entis genere, ut pro substantia: nam in eandem difficultatem incideremus, si vna esset scientia omnium substantiarum secundum partem: non enim relinqueretur locus naturali & Mathematico. de substantijs enim quibusdam considerant singulæ, & tot sunt philosophiæ partes, quot sunt substantiæ. 4. Metaph. tex. 4. Non ergo prima philosophia de omni substantia agit, nec species specierum substantiæ quærit. An per species entis ut ens est, intellexit affectiones eiusdem, ut vnum & multa, idem & diuersum, & eorum specie, ut differentiam, cōtrarietatem, & alia huiusmodi, quæ entis ut ens est naturā insequuntur? Hæc enim entis & vnius species appellauit 4. Metaph. tex. 3. affectiones autem per se eorundem esse dixit 4. Metaph. tex. 5. Cum enim genera entium ad vnum primum idest substantiam reductionem habeant, reliqua eiusdem affectiones merito appellantur. Non igitur ob id primus philosophus in messem cæterarum scientiarum descendet: neque propter hæc definitione aut demonstratione uti cogetur. vniuersaliter enim & quod primum in vnoquoque genere est, considerat, reliqua autem secundum partem. Quæ cum hoc modo habeant, qua methodo utetur sapientia? An in simplicibus & ijs, quorum non est altera causa, neque resolutio, neque compositio locum habent? neque enim quæstio aliqua de ijs formari potest, neque eorum vlla est doctrina 7. Metaph. tex. 60. in omni enim doctrina & quæstione, aliquid præexistere notum oportet, de quo aliquid aliud quæritur: alioqui nihil cōtingit quærere. In ijs autem quæ verè simplicia sunt, quomodo aliud erit quod quærit ab eo quod præexistit? dico autē verè simplicia, quia aliquando quæstio sit eorum quæ simpliciter dicuntur, ut compositarū substantiarum, veluti hominis an sit, & quid sit: in quibus latet aliud de alio quæri: semper tamen causa altera quæritur, & aliquid alterum supponitur. Ob id bene dictum est 2. Poster. tex. 1. omnem quæstionem esse causæ quæstionem seu medij. In ijs autem quæ omnino sim-

B plicia

QVAEST. PERIPATET.

plicia sunt, si quaestio aliqua formetur, erit eiusdem de eodem, iccirco **D** nihil in ijs contingit quaerere, quod profecto in ipso ente ut ens est, patet: in omnibus enim ipsum ens supponitur non quaeritur. Hoc igitur est quod intellectus ex sensibilibus inductione colligens primum omnium cognoscit, quo supposito & manifesto reliqua perquirat. Quae autem enti per se inexistunt, sciunt quidem, quia causam habent, non tamen per demonstrationem, quia causa non est altera à subiecto, altera tamen ab eo cuius est causa: medium autem demonstrationis non solum alicuius causam esse oportet, sed & alicui 2. Post. tex. 25. nec etiā definitione, quia vnaquaque completa definitio demonstrationem continet potestate, ut alibi explicauimus. Iccirco resolutionem quidē aliquam ipsorum & compositionem cōcedimus, sed simpliciores, qui alius modus sciendi est nobilior & perfectior, quā per demonstrationem, aut definitionem, omnium autē perfectissimus est, quo ipsum quid est simplicissimum apprehendimus, primum omnium scientiarum **E** initium. Quoniam autem difficile est nobis ea, quae in natura manifestissima sunt, eo modo uti sunt, cōcipere, iccirco similitudine quadam rationis cum ijs quae nobis notiora sunt, ea comparantes, compositiones quasdam comminiscimur, vnde & definitiones ac demonstrationes eorundem secundum analogiam aluimus.

Scientias distinguere secundum genera substantiae. Quaest. 1111.

QUAM VRS. entia multis modis diuidantur, & genera diuersa constituent, vno quidem modo quatenus diuersam praedicandi figuram sortita sunt, vnde praedicamentorum genera à locis considerata orta sunt: alio modo quatenus ipsum esse diuerso modo participant, ab vno quodam quae substantia est descendunt, quomodo à primo philosopho accipiuntur: distinctio tamen scientiarum neque penes genera praedicamentorum, neque secundum diuersam entium reductionem ad substantiam assignatur ab Aristotele, sed secundum partes ipsius substantiae. inquit enim 4. Metaph. tex. 4. tot esse philosophiae partes, quot sunt substantiae. Quod & ratione illa comprobari potest. cum enim in omni scientia affectiones de aliquo subiecto quaerantur, sola autem substantia subiectum sit omnium aliorum entium, non enim est accidentis accidens, merito de aliqua subiecta substantia omnes scientiae considerant. Vbiue autem proprie primi & ex quo cetera pendent, & propter quod dicuntur, scientia est. 4. Metaph. tex. 2. Si igitur huiusmodi substantia est, penes ipsam omnis scientia assignanda videtur. Sed hoc tamen multas patitur difficultates. Nam primum, si substantia vnum genus est, 1. Phy. tex. 30. omnis autem generis vnus vna scientia est 4. Metaph. tex. 2. ergo omnium substantiarum

Atiarum vna erit scientia: neque igitur prima philosophia distinguetur à Mathematicis & naturali, genus enim non distinguitur a suis speciebus. Quòd si primus philosophus de aliqua tantum substantia agat, nò de omni, quomodo vniuersalis erit sciètia? & quomodo de ente quatenus ens est vniuersaliter agat, non quemadmodum reliquæ scientiæ genus quoddam circumferibentes secundum partem? vt tradit Arist. 6. Metaph. tex. 1. & 11. Metaph. cap. 3. Præterea circa Mathematicas scientias alia oritur dubitatio. Cum enim partem entis sibi assumant 4. Metaph. tex. 1. & sit pars philosophiæ speculatiuæ. 6. Metaph. tex. 2. & 11. Metaph. cap. 3. numeri igitur & continuum substantiæ erunt, si omnis scientia de subiecta est substantia. At ipsum quantum non esse substantiam & ex diuisione prædicamentorum patet, & ex 12. Metaph. tex. 44. vbi inquit, solum Astrologum de substantia agere, reliquas Mathematicas, quæ circa numeros & circa Geometriam de nulla substantia tractare. Amplius quomodo ex eodem genere fuerint omnia quæ in scientia traduntur? vt voluit Aristoteles 1. Poster. tex. 20. vbi inquit. Ex eodem genere esse oportere extrema & medium demonstrationis. Si enim subiectum in omni scientia fuerit substantia; quæcunque in alijs generibus entis continentur, vt in quanto, quali, & reliquis, non erunt scibilia: aut scientiæ distinguendæ fuerint secundum genera entium, vt quædam sit ipsius substantiæ, quædam ipsius quanti, vt Mathematicæ, quædam reliquorum generum. Pro solutione igitur eorum, primo notandum est: substantiam non esse vnum genus vniucum. Cum. n. ipsum quid est vniuscuiusque, & partes eius substantiæ dicantur, item materia, forma, & compositum 7. Metaph. tex. 7. non solum penes hæc significata diuerso modo substantiæ dicuntur, sed etiam si singula eorum accipiamus. nā ipsum quid tot modis dicitur, vt ipsum ens. 7. Metaphysico. tex. 14. similiter materia, forma, & compositum: singula enim eorum non vnum quid sunt in æternis & generabilibus, nam genere differunt corruptibile & incorruptibile. 10. Metaph. tex. 26. Quæ cum hoc modo habeant, diuise quidem sunt scientiæ non secundum significata illa substantiæ, quæ dicta sunt, vt scilicet quædam ageret de quid est, alia de materia, alia de composito: nam hæc quamuis non secundum vnum dicantur, ad vnum tamen omnia sunt, scilicet ad eam substantiam, quæ vt forma dicitur: ipsius enim est ipsum quid est, & materia ideo substantia est, quia potètia est hoc, compositum autem quia actu id habet: ideo sub eadem scientia omnia ista cadunt, quemadmodum vna scientia est entis vt ens est, quia ad vnum cætera habent reductionem. Sed alio modo genera substantiarum scientias distinguenda sumuntur ab Aristotele. 12. Metaph. tex. 29. & 3. eiusdem, tres scilicet esse substantias, duas quidem naturales, vnā autem immobilem; duas æternas, vnā generabilem & corruptibilem: ideo

QVAEST. PERIPATET.

tres quoque pariter philosophiæ constituit. 6. Metaph. tex. 2. & 2. Phy. D
 tex. 71. Mathematicam, Physicam, Theologiam, quo autem pacto, in-
 ferius patebit. Secundo notandum tria ista genera substantiarum esse
 inter se proportionabilia. omnia enim affectionibus quibusdam subij-
 ciuntur, & ubique substantia prior est & cæterorum causa. ideo con-
 ueniunt in genere quodam analogo. quod & de principiis eorundem
 testatus est Aristoteles 12. Metaph. tex. 19. & 22. quodammodo enim
 alia aliorum principia, ut æternorum æterna, corruptibilium corrupti-
 bilia, quodammodo verò eadem scilicet secundum proportionem.
 Quoniam autem eorum, quæ sub eadem proportionem continentur,
 quædam ordinem habent inter se, ut vnum sit primum, alterum secun-
 dum. & de reliquis eodem modo, ut habent animæ partes, & figuræ,
 & numeri: alia autem nullum habet inter se ordinem, ut natantia cum
 volatilibus, aut os cum spina & sepio: quæcunque quidem conueniunt
 diuersis generibus secundum similitudinem proportionis quomodo- E
 cunque, vnius scientiæ esse innuitur ab Aristotele 2. Post. tex. 23. & 25.
 ubi in demonstratione medium aliquando analogum sumi oportere
 scribit. Quod si ex illis sint, quæ dicuntur secundum prius & posterius,
 rationabilius est, demonstrationem primi esse, reliquorum autem per
 primum, quàm e contra. In alijs autem nihil refert, cum nullum eorum
 sit primum. Communis autem alicuius non potest fieri demonstratio
 aut definitio, quoniam non est aliqua natura eadem in omnibus quæ
 analogæ sunt. 2. Poster. tex. 23. Quibus hoc modo se habentibus soluun-
 tur dubitationes circa primam Philosophiam. Agit enim hæc de pri-
 mo genere substantiæ, & de affectionibus primis: reliquæ scientiæ de
 reliquis generibus eorumque affectionibus, & distinctæ sunt inter se,
 ut genera substantiæ distincta sunt. Quod autem dicitur, substantiam
 vnum genus esse, intelligendum est secundum analogiam, habent enim
 genera ipsa proportionem cum primo genere. Eodem autem modo F
 quæcunque per se accidunt posterioribus generibus, ut motus quies,
 calidum frigidum, rectum curuum, par & impar, proportionem habet
 cum prima contrarietate primo generi assignata, scilicet vnum & mul-
 ta, quo pacto reductione fieri docet Arist. 4. Metaph. tex. 6. Ex quibus
 patet, aliud esse ad vnum, & analogum. Accidentia enim ad vnum di-
 cuntur, id est substantiam, & materia ad formam: nullam tamen pro-
 portionem habent ad illa ad quæ dicuntur, & vnius scientiæ sunt, quia
 non sunt separabilia. Analogæ autem proportionem habent inter se,
 ut substantia ad substantiam, contrarietas ad contrarietatem: principia
 vnius ad principia alterius, & de reliquis eodem modo, ac sub diuersis
 scientijs cadunt, quatenus scilicet non sunt eiusdem generis: separabi-
 lia enim sunt, non solum ratione sed & subiecto. Patet etiam quo pacto
 prima philosophia vniuersalis sit scientia, etiam si de vno tantum ge-
 nere

Anere agat. Cum enim quædam insint omnibus generibus substantiæ quatenus analogiam habeat, vt ipsum esse, & ipsum vnum, & quæ consequuntur hæc: nulla autem sit natura communis ipsorum analogorum, cui primo inexistant affectiones, sed per primum inexistant reliquis: meritò vniuersalis est scientia, quia est primi generis. Si igitur non esset aliqua substantia prior substantia naturali, scientia de natura prima esset philosophia, & ipsa ageret de ente vt ens est & cæteris consequentibus. cum autem quædam alia sit substantia immobilis & prior, ad illius scientiam pertinet agere de ijs, quæ omnibus generibus insunt secundum analogiam, vt indicauit Aristoteles. 6. Metaph. tex. 3. Circa Mathematicas autem scientias videtur fuisse Aristotelis sententia, non omnes esse inter partes philosophiæ recipiendas, sed solam Astrologiā. Explicauit autem hoc manifestè 12. Metaph. tex. 44. vbi Astrologiam vocat peculiarissimam philosophiam mathematicarum scientiarum:

B quia hæc de substantia quidem sensibili, sed sempiterna speculatur, cæteræ verò de nulla substantia agunt, vt quæ circa numeros & quæ circa geometriam. colligi etiam potest ex enumeratione substantiarum. 12. Metaph. tex. 5. & 29. Cum enim tres sint substantiæ, duæ sensibiles & mobiles, altera intelligibilis & immobilis, sensibilibus autem vna generabilis & corruptibilis, altera æterna: de generabili quidem & corruptibili naturalis est scientia, de æterna autem & sensibili Astrologia inter Mathematicas, de immobili autem Theologia. Idcirco tres philosophiæ partes, quot etiam substantiæ statuit 6. Metaph. tex. 2. Physicam, Mathematicam, idest Astrologiam, Theologiam. Videtur autem seiunxisse cæteras Mathematicas à Philosophiæ partibus, propter Platonis & Pythagoreorum sententiam, qui cum omnem substantiam in superficies, lineas, & puncta, & tandem in numeros resolverent, quorum scientiæ Mathematicis assignatæ sunt; ideo primam philosophiæ partem Mathematicis tribuebant, vt habetur. 1. Metaph. cap. 5. Aristoteles autem cum ostendisset nulla ex ijs separabilia esse 11. Metaph. cap. 2. nec inter substantias numeranda 7. Metaph. tex. 8. meritò eorum scientias non esse inter philosophiæ partes reponendas, tanto minus inter primas. Verum enimvero dura hæc videatur sententia, excludi scilicet omnino scientiam numerorum & magnitudinum, præcipuas Mathematicarum scientias à Philosophia. Nam alibi videtur admittere Aristot. 6. Metaph. tex. 2. vbi tres partes philosophiæ distinxit, quatenus vna versatur circa inseparabilia quidem, sed non immobilia, vt est naturalis: alia autem circa immobilia quidem, non tamen separabilia fortasse, sed vt in materia, vt Mathematicarum quædam: in quibus verbis manifestè significat Geometriam & Arithmetica, Astrologiam autem nequaquam: est enim circa mobilia: Primam vero philosophiam circa immobilia & separabilia. ex quibus col

B 3 legit

QVAEST. PERIPATET.

legit tres partes philosophiæ. Idem significauit 11. Metaphy. capit. 3. **D**
 postquam enim ostendit circa quæ versetur Mathematicus, vt circa li-
 neas, angulos, numeros, eorumq; affectiones, & circa quæ Physicus,
 & tandem primus philosophus, concludit Physicam & Mathematicā
 scientiam sapientiæ partes esse ponendas. Præterea alio pacto dubita-
 re licet. Si enim substantia sensibilis & æterna alterum genus est à ge-
 nerabili & corruptibili, & ad alteram scientiam pertinet scilicet ad
 Astrologiam: Naturalis igitur solū erit de generabilibus & corruptibi-
 libus: nam alioqui diuerforum generum vna esset scientia. Pertinere
 autem ad scientiam de natura agere de cœlestibus corporibus, quæ so-
 la æterna sunt & mobilia, ostenditur ex libris de cœlo ab Aristotele con-
 scriptis, qui inter naturales reponuntur. Cum enim natura sit princi-
 pium motus in ipsis, vt ex vniuersali demonstratione colligitur 1. cœli.
 tex. 5. non excluduntur à naturali contemplatione. Dicimus igitur,
 quemadmodum substantia non vnum genus est vniuocum, sed secun- **E**
 dum analogiam tribus generibus conuenit, vt ostensum est: sic etiam
 corpus putandum est secundum analogiam prædicari de corporibus
 corruptibilibus & æternis. Cum igitur sub vna scientia cadant quæ
 analogæ sunt, quatenus habent rationis similitudinem: atque huiusmo-
 di ascribatur primo generi, quando secundum prius & posterius dican-
 tur: meritò consideratio de corpore vt corpus est & de eius affectio-
 nibus, illi scientiæ tributa est, quæ de incorruptibili corpore agit. prius
 enim est æternum corruptibili. Huiusmodi autem scientia Mathema-
 tica appellatur. Quoniam autem corpus vt corpus quatenus quidem
 diuisibile est, includit rationem numeri, nam ex diuisione numerus cō-
 surgit 3. Phys. tex. 68. quatenus autem secundum tria diuisibile, inclu-
 dit rationem superficiei, quæ secundū duo diuisibilis est; & lineæ, quæ
 secundum vnum: idcirco Mathematica non vna fuit scientia, sed in-
 plures partes distributa. Sunt enim diuersa genera ordinem inter se
 habentia, vt etiam scientiæ. Quædam igitur Astrologia est, quæ de
 corpore sensibili & æterno agit: quemadmodum prima philosophia
 de primo substantiæ genere. Aliæ autem de ijs agunt, quæ primum
 quidem insunt corpori æterno, analogicè autem cæteris corporibus
 corruptibilibus: perinde ac prima philosophia, quæ de ente vt ens est
 & eius affectionibus agit, quæ analogicè insunt cæteris substantijs. Di-
 uisæ autem istæ sunt præcipuè in duas partes, scilicet in eam quæ de ma-
 gitudinibus & continuo agit, Geometriam & scientiam solidorum
 continens, & eam quæ de numeris est Arithmetica appellatam. Istæ
 igitur philosophiæ quidem partes non erunt per se sumptæ, nā de nul-
 la sunt substantia. Si autem sumantur adnexæ Astrologiæ, particulæ
 quædam erunt philosophiæ, & de substantia hoc modo agent quate-
 nus illius substantiæ quam tractat Astrologus partes quædam sunt: in-
 sunt

- A** sunt enim primo in eius ratione. Quapropter bene dictum est, Astrologiam esse peculiarissimam Mathematicarum philosophiam, quasi & reliquæ aliquo modo philosophiæ nomine sint censendæ, non tamen simpliciter, sed ut dictum est. De naturali autem philosophia quid dicendum? quomodo ingreditur in Astrologiæ negocium? An & natura similiter analogia est, ut corpus & substantia? diuersis enim generibus inest, corruptibili scilicet & incorruptibili: vna tamen eorum est scientia, quatenus principium motus in se habet, quæ natura est: quamq; Mathematicus omnis à suis considerationibus seiungit. Num & hoc ambiguum de Astrologia? videtur enim tanquam mobile corpus considerare, cum syderum cursus velocitates & tempora perquirat. An de ijs agit ut quanta sunt? continuum enim primo quidem inest magnitudini, posterius autem motui & tēpori. 3. Phys. tex. 70. & 6. Phy. tex. 39. lationum igitur cœlestium commensurationes & tempora perquirat
- B** Astrologus quatenus quædam sunt: nec ob id de motu ut motus est, nec de corpore mobili ut mobile est, considerat. Illud solum dubitationem facit. Si natura non vnum quiddam est nisi secundum analogiam: inest autem cœlo & generalibus: propter quid eius consideratio non delegata est illi qui de cœlo agit, ut Astrologo? sed ei qui de altero genere tractat, idest de generabili & corruptibili substantia: cum cœlum prius sit corpore generabili, & similiter eius motus ceteros omnes præcedat? Quæ enim secundum analogiam dicuntur, & secundum prius & posterius, priori generi ascribenda videntur. An & si cœlum sit prius & circularis latitudo, natura tamen de ijs posterius dicitur? accedunt enim magis ad immobilitatem & id quod supra naturam est, cum vnus tantum insit motus, isq; non secundum totum, sed secundum partes 4. Phy. tex. 43. Rectè igitur natura generabilibus primo ascribitur, posterius autem & secundum analogiam corporibus æternis.
- C** Opposito autem modo habuit natura corporis ut corpus est: ingenerabile enim & incorruptibile existens 3. cœl. tex. 29. rectè prius quidem inest cœlo, posterius autem generabilibus & corruptibilibus: nam hæc & si generentur corrumpanturque, non tamen ut corpora sunt, sed ut calida frigida, graua leuia, magna parua, & alia huiusmodi hæc patiuntur. Merito igitur Mathematicæ scientiæ sunt de incorruptibili substantia: naturalis autem de corruptibili. Iterum verò dubitatur. Si contraria eiusdem scientiæ sunt, quomodo corruptibile & incorruptibile diuersorum sunt generum? Præterea naturalis vtrunque probat de substantijs, ut de cœlo ingenitum esse & incorruptibile; de grauib; autem & leuib; oppositum. An subiecta diuersorum sunt generum? esse autem corruptibile & incorruptibile vnius generis sunt? potētiam enim & impotentiam significant: sic autem habent mobilitas & immobilitas, motus & quies, & tandem contraria omnia & priuationes.

B 4 Agit

QV AEST. PERIPATET.

Agit autem naturalis de vtrisque quoniam corruptibile ad ipsum per- **D**
 tinet: hoc autem tanquam habitus est respectu incorruptibilitatis:
 scientia enim per se est ipsius habitus, priuationis autem secundum ac-
 cidens. Relinquitur vltima dubitatio, quomodo scilicet ex eodem ge-
 nere sint, quaecunque in eadem scientia considerantur, extrema vide-
 licet & medium. Nam ad vnum dici ea, quæ substantiæ insunt, & pro-
 pter hoc eiusdem scientiæ esse de aliquo substantiæ genere & ijs quæ
 per se illi insunt, considerare, superius est explicatum: hoc enim mo-
 do diuerforum generum vnam scientiam esse posse testatus est Aristo.
 11. Methaph. cap. 3. Quo autem modo eiusdem generis sint acciden-
 tia & substantia, nulla ratio est. neque enim vniuocum genus est, ne-
 que analogum. Præterea neque ideo in eodem genere esse dicere pos-
 sumus, quia ad vnum dicuntur: non enim exclusisset Aristoteles acci-
 dentia, quæ per se non insunt: omnia enim entia ad vnam substantiam
 dicuntur, non tamen in eodem genere sunt omnia cum subiecta sub- **E**
 stantia. Innuit autem sola ea quæ per se sunt in eodem genere esse, cum
 inquit, si enim non per se, accidentia erunt: quasi hæc non in eodem
 genere sint. Propter hæc putauerunt quidam, in prædicamentis acci-
 dentium non contineri proprias substantiarum affectiones, sed eas à
 genere substantiæ seiungi non posse: dixeruntq; in eo esse, quia sub-
 stantiam ipsam concomitentur. Non videtur autem hoc esse ex mente
 Aristotelis. nam 5. Metaph. cap. 7. ens per se dictum distinguit secun-
 dum genera prædicamentorum: de ente autem per accidens nullam
 esse scientiam ostendit. 6. Metaph. tex. 4. Affectiones igitur propriæ, de
 quibus est scientia, siquidem non distribuerentur secundum genera
 prædicamentorum, non esset aliud ens per se præter substantiæ genus:
 reliqua enim essent secundum accidens. Dicendum est igitur aliud es-
 se in aliquo genere contineri, aliud ex aliquo genere fluere & originē
 ducere. Nam omnia quidem prædicamenta ex aliquo genere substan- **F**
 tiæ fluunt, vt longitudo & cæteræ quantitates ex genere corporis:
 calidum frigidum, graue leue, ex genere corporis corruptibilis, & sic
 de reliquis: eadem verò in diuersis generibus continentur secundum
 figuras prædicamentorum. Quæ igitur per se sunt, ex eodem genere
 esse necesse est: vel enim insunt in ratione subiectorum, vel ipsa subie-
 cta in ratione eorum. Quæ verò per accidens, non ex eodem sunt ge-
 nere. si enim fluere ex eo genere, cui accidere dicuntur; determina-
 tam haberent causam per quam demonstrarentur, aut definirentur: at
 neutro modo, quæ accidunt, rationem constituunt: essent enim per se
 in primo modo, aut in secundo: iccirco eorum non est scientia. Opti-
 mē igitur dixit Aristoteles ex eodem genere debere esse medium &
 extrema, quia per se sunt: non tamen ob id in eodem genere colloca-
 ri. Sunt autem eiusdem scientiæ etiam si diuerforum sint generum:
 quia

A quia ad vnum dicuntur, vt superius est ostensum. Quapropter non fuit necesse scientias distinguere secundum genera prædicamentorum. Diuisis enim secundum genera substantiæ dicta, & reliqua in cæteris prædicamentis contenta diuisionem recipiunt, prout ex diuersis generibus substantiæ prodeunt, aut propria illorum existentia, aut secundum analogiam pluribus conuenientia, aut aliqua alia ratione.

Substantiarum differentias ex alijs generibus prædicamentorum colligi. Quæst. V.

NON solum affectiones propriæ substantiarum in alijs generibus prædicamentorum contineri videntur, sed etiam ipsæ substantiarum differentiæ quid est explicantes. Nam de affectionibus proprijs superius est probatum: de differentijs autem hinc fiet manifestum. Primo igitur non contineri in genere substantiæ, patet: nulla enim substantia contraria est alteri substantiæ, 1. Physico. tex. 53. & 5. Physicor. tex. 10. Differentiæ autem genus quodcunque diuidentes contrariæ sunt: perfecta enim differentia contrarietas est. 10. Metaph. tex. 13. quod si perfecta non fuerit, non omnes species in diuisione cadent. Nulla igitur differentia substantia est: continebuntur ergo in alijs generibus. Præterea substantia formam prædicandi habet in quid: differentia autem in quale. Si igitur genera prædicamentorum distincta sunt secundum figuras prædicandi. 6. Metaph. tex. 4. differentia non erit in genere substantiæ. Sumi autem differentias substantiarum ex omni genere prædicamentorum ostendit Aristoteles. 8. Metaphy. tex. 5. vbi Democritum reprehendit insufficienciæ, sumebat enim ex tribus tantum substantiarum differentias, ex figura scilicet, situ, & ordine: addenda autem vult multa alia genera, & tandem tot esse quod modis ipsum est dicitur. Patet etiam exemplo eorum, quæ de animalibus traduntur ab Aristotele. 1. de part. anim. cap. 3. & 4. & 1. de Hist. cap. 1. differunt enim vel quia habeant aliquid, vel non habeant, vel loco in quibus degant, vel figuris, vel potentijs & impotentijs, & cæteris huiusmodi. Idem comprobant elementorum differentias, calidum scilicet, frigidum, humidum & siccum, quæ cum materia prima principia sunt vt actus & forma primorum corporum tâgibilia 2. de Gen. & cor. tex. 6. & 7. Sed hæc dubitationes maximi momenti patiuntur, adeo vt grauissimos philosophos diu torserint, & in errores multos duxerint. Nam primum si hæc admittantur: quantum, quale, ad aliquid, & reliqua genera erunt priora ipsa substantia. Quatenus enim formam significant substantiarum compositarum, priora sunt materia & composito: materia quidem, quia actus prior est potentia. 9. Metaph. tex. 13. composito autem, quia in eius ratione inest. ideo substantia,

vt

QV AEST. PERIPATET.

ut compositum, posterior esse traditur. 7. Metaph. tex. 9. quatenus ve- **D**
 ro ipsum, quid est, ratio est differentiarum: resoluitur enim ratio in
 rationes eorum ex quibus componitur. 1. Physic. tex. 65. componitur
 autem ex differentijs, differentiae priores erunt ipso quid est. At ipsum
 quid & tandem omnis substantia praecedat reliqua entia omnibus mo-
 dis 7. Metaph. tex. 4. Praeterea cum caetera praedicamenta praeter sub-
 stantiam alteri accidant, non enim sunt separabilia, ergo & ipsum quid
 est ex illis conflatum, & tandem substantia alteri accidet. Ratio autem
 haec colligitur ex. 1. Physic. tex. 29. si enim animal & bipes alij accidunt,
 & homo utique erit accidentium alteri: at substantia nulli accidet.
 Differentiae igitur non fuerint in praedicamentis accidentium. Am-
 plius praecipit Aristoteles 2. Posterior. tex. 27. ad venandum ea quae in
 quod quid est praedicantur, assumi oportere quae de omni quidem
 praedicantur: & de alijs quoque, at non extra genus: huiusmodi autem
 si tot assumantur, ut totum conuertibile sit cum definito, esse quod **E**
 quid est. Si igitur huiusmodi sunt differentiae, non in alio genere repe-
 riantur. essent enim extra genus. Haec rationes, aut huiusmodi, adeo per-
 suaserunt aliquos in Peripatetica disciplina principes, ut essentiales dif-
 ferentias incognitas esse dicerent, circumscribi autem per eas, quae in-
 ter accidentia quidem sunt, representant autem ipsas substantiae consti-
 tutiuas. Idcirco negauerunt primas qualitates tangibiles, differentias
 esse elementorum essentiales: & tandem videntes quidem contrarieta-
 tem in accidentibus, in substantia autem nequaquam; prima entium
 principia negauerunt esse verè contraria. Promouerunt quoque eos in
 huiusmodi sententias, quaedam ab Aristot. dicta: ut illud 8. Metaph.
 tex. 6. ubi postquam explicauit exempla multa differentiarum ex vno
 quoque genere praedicamentorum, inquit: Substantia itaque nihil ho-
 rum est, neque si simul sumantur, attamen proportionale in vno quo-
 que. Interpretati igitur sunt, differentias illas in diuersis generibus pra- **F**
 dicamentorum collocatas nullas esse substantias: sed aliquid aliud quod
 per illas circumscribitur formam esse substantialem, huiusmodi autem
 latere. Item quod scribitur. 5. Phy. tex. 10. in substantia non esse motum,
 quia in substantia non est contrarietas: quasi differentiae substantiam
 diuidentes non sint contrariae, ne cogantur ex alijs generibus collige-
 re. Et 5. Physic. tex. 7. generationem & corruptionem mutationes esse in
 contradictione, motum autem in contrarijs, aut medijs. Ex quibus col-
 legerunt principia generabilium & corruptibilium non esse verè con-
 traria, sed opposita secundum habitum & priuationem: huiusmodi
 enim oppositio contradictio est in determinato genere. 10. Metaph.
 tex. 15. Sed haec quantum recedant à mente summi philosophi, facile est
 videre. Nam si differentiae substantiam constituentes laterent, quomo-
 do doceret venari ipsum quid est, assumendo ea quae non extra genus
 sunt?

- A** sunt? nam hæc latere dicunt, iccirco assumi ex alijs generibus. Præterea si liceat ex accidentibus constituere definitionem, quomodo differret à descriptione? Amplius quæ insunt in definitione alicuius, illud non inest in definitione eorum. 1. Phys. tex. 29. substantia autem inest in definitione accidentium. 7. Metaph. tex. 4. non ergo accidentia assumi possunt in definitione substantiarum. Neque etiam si repræsentent differentias substantiales, ob id definitionem astruent: non enim definitio est si oratio idem significet quod nomen, nam omnis oratio definitio esset. 7. Metaph. tex. 13. quocunque enim nomine repræsentare possumus orationem quamcunque, similiter etiam & rem quamcunque: imponuntur enim nomina secundum placitum. Nomen igitur accidentis significatiuum significare possit substantialem differentiã, at hoc modo non erit ignota, vt ipsi statuunt: non enim scientia consistit in impositione nominum: rem autem ignotam quomodo repræ-
- B** sentabunt, aut quomodo scientiam parient? Sed secundum magnam quidem partem conferunt ad cognoscendũ quid est. 1. de An. tex. 11. quia postquam habuerimus notitiam aliquam accidentium, facilius possumus ipsum quid est inuenire: ipsam autẽ tradere rei substantiam impossibile est. De primis autem tangibilibus contrarietatibus inferius speculandum erit ex proprijs rationibus, vtrum substantiam elementorum constituent an non, idcirco nunc prætermittatur earũ speculatio. Quod autem prima generabilium principia negauerunt esse verè contraria, similiter repugnat sententiæ Aristotelis. 10. Metaph. 16. cum inquit. Si itaque generationes ipsi materiæ ex contrarijs (sunt autem aut ex specie & habitu speciei, aut ex aliqua priuatione speciei & formæ) patet quod omnis quidem contrarietas priuatio est, priuatio vero non omnis fortasse contrarietas est. Causa verò est, quia multipliciter priuari contingit quod priuatũ est: è quibus autem vltimis transformationes, hæc contraria sunt, & quæ sequuntur. In postremis igitur his verbis manifestat veram contrarietatem principiorum non esse secundum habitum & priuationem simpliciter, sed aliquam priuationem esse, quia omnis contrarietas priuatio est, non è conuerso. Amplius si differentię genus diuidentes constitutiue sunt specierum, priuatio autem vt priuatio est nullam speciem constituit: nulla igitur simpliciter priuatio differentia erit. Quod si in omni genere vna contrarietas, erit in substantia vera contrarietas non autem oppositio secundum priuationem. Relinquitur igitur, vt ad obiecta respondeamus. Principium autem istorum est: genera prædicamentorum non esse genera considerata in scientijs, sed apud logicos, qui diuersam prædicandi formam perquirunt: idcirco sub vna scientia continentur, quæ in diuersis sunt prædicamentis: nam ex eodem genere dicuntur esse medium & extrema, quia per se sunt vt superius est explicatum. Quæ igitur sunt secundum

QVAEST. PERIPATET.

dum accidens, ex alijs sunt generibus, quamuis forte eandem figuram **D** prædicandi habeant. Verbi gratia animalibus omnibus inest esse graue, at secundum accidens, non enim secundum quod animal graue est, sed forte secundum quod terreum quippiam: huiusmodi igitur corpori grauitas per se inest, alijs autem secundum accidens: quapropter extra genus animalis est ipsa grauitas, sed non extra genus terrestrium corporum, quamuis eandem prædicandi figuram habeat in omnibus. Accidentia igitur, id est quæ non per se insunt, non possunt constituere ipsam substantiam, imo neque omnia quæ per se sunt, sed ea tantum quæ sunt in primo modo dicendi per se: ista enim quid est subiectorum explicant. 1. Poster. tex. 9. Ex quibus facile solvuntur dubitationes. Non enim sequitur accidentia priora esse ipsa substantia. quæ enim in primo modo sunt dicendi per se, non accidentia sunt, quamuis figuram prædicationis habeant ut accidentia. Quod autem dicitur ipsum quid est præcedere reliquas prædicationes: quantum enim, quale, ad ali- **E** quid, & reliqua prædicamenta non sunt separabilia ab ipso quid est: similiter etiam verum est, non solum de ijs quæ accidunt, sed etiam de ipsis differentijs: posteriores enim sunt ipso quid est, quemadmodum omnia vniuersalia. Alio tamen modo eæ priores sunt, quatenus scilicet partes ipsius quid est, ut enim pars est prior toto, sic differentia ipsa specie. sed hæc consideratio alia est ab illa, qua consideratur forma prædicandi: nam secundum hanc assimilantur ipsi toti, vniuersale enim totum quoddam est. 5. Metaph. cap. 25. Circa alteram verò dubitationem, qua videtur substantia alteri accidere: si quidem ea quæ sunt in prædicamentis accidentium, sumerentur in definitione alicuius, ut accidentia alteri, etiam illud alteri accideret, ut concludit ratio Aristotelis. Sed non accipiuntur, ut accidentia, quæ in definitione assumuntur, quamuis accidere alteri possint. Non tamen omnia vnicuique accidere possunt quæ per se insunt alicui, ut sensitium nequaquam inest **F** se possit ei quod non est animal, lapidi enim neque per se, neque per accidens inesse contingit. Figura autem & color, & grauitas, & leuitas, multis insunt secundum accidens, cum tamē eorum singula alicui per se insint. Ratio autem est, quoniam quæcunque per se insunt prioribus generibus, insunt etiam posterioribus, verbi gratia si figura differentia per se est superficiiei, erit etiam corporum omnium superficie cōtentorum, ut terræ, lapidis, animalium: sed non secundum quod ipsa: per accidens igitur, id est secundum aliud. Quæ autem posterioribus insunt, non ex necessitate insunt superioribus, ut quod inest homini quatenus homo, ut ratione uti, non ex necessitate inest animali, multo minus corpori: per accidens tamen inesse possit, quia homo animal est & corpus: illi autem qui homo non est, neque per se, neque per accidens inesse possit. Quando autem contingat, ut quæ per se insunt superio-

- A** superioribus generibus per se etiam insint inferioribus, alibi ostendimus. multa enim huiusmodi in definitione eorum sunt tanquam rationis materia. Adhuc verò instabit quis: æquiuoce dici, si aliquid vni sit substantia, alteri accidens. An hoc quidem verum esset si accidentis aliqua natura esset per se? esset enim eius altera diffinitio. At si hoc esset, haberetur eius scientia, contra ea quæ determinata sunt. 6. Metaph. tex. 4. Verum cum sit quasi non ens, nomine enim solum videtur esse ipsum accidens, si quid est, non est extra id quod per se est: non igitur æquiuoce dicitur calor in igne & in alijs corporibus, & sanatiuum quod inest Medico & Fabro. Tertia dubitatio, qua ostenditur, ea quæ assumuntur ad explicandum quid est, non esse extra genus illius quod definitur, significat ea non conuenire alijs generibus, nisi fuerint subalternatim posita, vt in ante prædicamentis statuit cum dixit: Diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ
- B** sunt specie differentia. Non enim differentia vnius generis aptari possunt alteri generi, si per se sint: per accidens autem nihil prohibet, vt si bipes aut multipes accommodetur, non quidem pedes habenti, cuius per se differentia sunt, sed plumoso, aut implumi, aut alijs huiusmodi, quorum per accidens differentia sunt. 1. de part. ani. cap. 2. In subalternis autem contingit. vt aquatile & terrestre, non solum differentia per se est auium; sed etiam animalium: nec animalium solum; sed etiam viuientium corporum, vt plantarum. Obiter autem hic explicandum videtur, cur diuersorum generum diuersæ specie sint differentia, non autem genere. Viderentur enim si in eodem genere sunt cum ijs quorum sunt differentia, si quidem illa diuersa sunt genere, & ipsæ quoque esse. An hoc quidem necessarium esset, si differentia in eodem prædicamento essent cum genere cuius sunt differentia? Quoniam autem ex alijs generibus prædicamentorum sumuntur; ex eodem aliquo
- C** genere, verbi gratia ex qualitate sumi possunt diuersorum generum differentia, quæ tamen inter se specie solum differant, vt rectum & curuum differentia magnitudinis, par autem & impar numeri. Quomodo autem dicantur differentia esse ex eodem genere cum eo cuius sunt differentia, superius est explicatum, id est non secundum formam prædicandi, sed quatenus per se insunt. Ad locum autem in 8. Metaph. tex. 6. vbi videtur negare differentias ex prædicamentis accidentium sumptas, substantias esse, sed accipi loco substantiarum, quia latent; dicimus, male expositum esse ab ijs, qui in eam sententiam interpretati sunt. non enim hoc dicunt verba eius. Sed, quoniam exempla multa tradita sunt in ijs quæ ab arte fiunt, & alijs quæ non sunt substantia, similitudinem tamen habent & proportionalem rationem cum substantijs; iccirco dixit, si quidem substantia causa est cur vnumquodque sit, huiusmodi autem est, quæ secundum speciem dicitur: similiter intelligendum

QVAEST. PERIPATET.

gendum in vnoquoque quod substantia quidem non est, sed propor
tionem habet cum substantia, in omnibus enim species & actus causa
est ipsi materiae, vt secundum vnamquamque praedicationem sit. Quod
autem per verbum illud, proportionale, hoc significauerit; ostendunt
verba illa, quae statim sequuntur: & quemadmodum in substantiis,
quod de materia praedicatur, ipse actus est, & in alijs definitionibus ma
ximè, vt si limen definiatur, dicetur lignum aut lapis sic positus, & quae
sequuntur. Actus enim per quem limen est, positio est, materia autem
lignum aut lapis, eodem modo se habet in substantiis. Actus autem
omnes cuiusque materiae sumuntur ex generibus, quae paulo superius
enumerauit: idcirco ex ijs etiam causae cur singula sint, & tandem ea
quae speciem, & ipsum quid est, explicant, petentur. Significauit hoc
idem Aristoteles. 1. Physic. tex. 63. vbi modos generationis substantiae
enumerauit, qui proportionem habent cum ijs, quae ab arte fiunt. Sed
locus supra citatus. 5. Physic. tex. 10. maximè angit, vbi motus negatur E
in substantia, quia substantiae nihil est contrarium. Non enim satis fa
cere videtur responsio illa: intelligere scilicet Aristotelem de substan
tia composita, non autem de partibus substantiae, idest de differentiis,
quae contrariae esse conceduntur. Nam hoc admissio, vt contrarietas in
sit ipsis substantiis secundum formas, redditur vana argumentatio Ari
stotelis. Non enim quia contrarietas non adsit secundum subiectum,
aut secundum quod compositum est, ob id negandum videtur motus.
est enim motus cum ex homine albo fit homo niger, non tamen
contrarietas adest neque secundum subiectum hominem, neque secundum
compositum scilicet album hominem, sed solum secundum alteram
partem scilicet albedinem. Necesse igitur est, si argumentatio Aristot
telis bene concludit, vt negetur à substantia contrarietas secundum for
mas. An similiter quoque dubitauit Aristoteles. 1. Physic. tex. 52. & 53.
vbi concluditur ratione substantiae principia non esse contraria: pri
mum quia contraria nullius eorum quae sunt, substantiae videntur: di
cuntur enim omnia contraria de subiecto: si autem principia de subie
cto dicerentur, esset principiorum principium, scilicet subiectum,
quod prius est praedicato. Deinde cum fiat transmutatio in substantia,
si quidem in contraria fieret huiusmodi transmutatio, aut vna substan
tia contraria esset alteri substantiae, aut ex non substantia fieret substan
tia: vtrunque autem impossibile est. Solui autem has rationes testatur
supposita materia: quae solutionem explicat. 1. Physic. tex. 67. inquit:
principia quodammodo esse contraria, quodammodo non contraria:
Contraria quidem, quia rationes eorum contrariae sunt, speciei, scili
cet & priuationis: non contraria autem, quia aliud est subiectum quod
non est contrarium, inseparabile tamen à contrariis: Hoc igitur cum
priuatione vnum numero existens minimè contrarium est eidem cum
specie

A specie existenti, quamvis rationes vtriusque sint contrariæ. Num igitur & nobis eodem pacto soluere licebit dubitationem propositam? Ut igitur clarius fiat solutio, dicamus, Transmutationem in substantia cum reliquis transmutationibus in eo differre apud Aristo. 5. Phyl. tex. 7. quod illa quidem ex non subiecto in subiectum est, vel è conuerso: reliquæ autem mutationes omnes sunt ex subiecto in subiectum. Quod ideo dictum est, non quia transmutatio secundum substantiam non fiat ex subiecto aliquo: ostenditur enim 1. Phyl. 62. omnem simplicem transmutationem fieri ex subiecto aliquo non minus quam alterationem, & ceteros motus. Sed quia consideratio subiecti in transmutatione secundum substantiam, non est tanquam actu existentis, sed tanquam potentia, quo modo nequit affirmatione monstrari, sed negatione tantum significatur; Idcirco secundum contradictionem dicitur huiusmodi mutatio, non secundum contrarietatem: contrarietas enim omnis in subiecto est, substantia autem nequaquam. præcedit enim substantia omnem prædicationem. Quoniam autem in omni transmutatione substantiæ ratione includitur contrarietas, necesse est & subiectum aliquod actu existens includi, cuius ratione mutatio fiat, non simpliciter secundum contradictionem, sed secundum contrarietatem, & omnia affirmatione monstrari, ut induxit Aristoteles. 1. Phyl. tex. 63. sed de his magis erit manifestum, cum de generatione loquemur. Patet igitur propter quid dixit Aristoteles in substantia non esse motum, sed mutationem secundum contradictionem: contrarietas enim quæ est in substantia, ratione tantum includitur, cum resoluiamus compositum in subiectum & contrarietatem: non autem quatenus substantia est. hæc enim componitur non ex subiecto & contrarietate sed ex materia & forma, idest potentia & actu, quatenus hæc vnum per se sunt, non secundum accidens. Hinc etiam patet differentias non esse substantias: contrariæ enim sunt. at dicuntur substantiæ, quatenus accipiuntur ut substantiarum partes, scilicet ut actus materiæ. Quibus explicatis nihil amplius videtur ob stare, quo minus differentiarum cuiusque generis sint contrariæ, & ob id sumantur ex cæteris prædicamentis, non tamè ut accidentia sunt, sed ut per se in primo modo. idcirco partim quidem dici possunt substantiæ, partim non: ut etiam solet appellare Aristot. in prædicamentis, ut enim partes substantiæ, substantiæ sunt dicendæ: ut autem alteram formam prædicandi habent, dicendæ sunt qualitates. vtrunque autem coniungentibus, qualitates circa substantiam appellantur, & prædicantur in quale quid. Nec mirari quis debeat, cur potius qualitates appellentur, cum in cæteris prædicamentis reperiantur. Nam hoc accidit, aut quia plurimæ in eo sunt prædicamento: aut quia vndecunque sumantur, repræsentant qualitatem circa genus, ut bipes quale quoddam animal.

5. Me.

QVAEST. PERIPATET.

5. Metaph. cap. 14. Eodem modo genus dicitur significare qualitatem circa substantiam in prædicamentis: & tandem omnia vniuersalia qualia dicuntur. 7. Metaph. 48. Nam & genera differentiarum quædam sunt circa aliquam materiam, & omnia vniuersalia differentiarum quædam sunt circa singularia.

Vnicam differentiam etiam si vltima fuerit, non sufficere ad ipsam quid est explicandum. Quest. V l.

RECEPTVM quidem est vulgò, vniuscuiusque rei vnā esse differentiam vltimā, in qua reliquæ antecedentes virtute cōtineantur: ideo illam solam constituere ipsam speciem, & per illam solam definitiones dari posse. Quoniam verò in diuersarum rerum examine huiusmodi vltimā non inueniunt, inquirunt vltimas differentias ignotas esse, ideo cogi per accidentia definire. Afferunt quoque in hanc sententiam Aristotelis testimoniū. 7. Metaph. tex. 43. vbi in definitionibus secundum diuisionem datis, si non superflua futura sit, crebro iisdem repetitis, neque diuisio secundum accidens fiat, inquit: Manifestum est, quod vltima differentia rei substantia erit & definitio. Putauerunt enim illud Aristotelem concludere tanquam verum ex veris, non tanquam absurdum ex prauo definiendi modo secundum diuisionē, vt Plato faciebat. Res autem tota explicatur. 1. de Part. ani. cap. 2. & 3. Nā præter alia absurda & impossibilia quæ sequuntur ex bipartita diuisione, qua utebatur in specierum vltimarum inuentione, & earundem definitione, differentiarum differentias continuè facientes, duo potissimum contingebant. Vnum quod sæpe cogebantur assumere differentias secundum accidens, ex quibus non fit vnum per se, quemadmodum vnum est ipsum quid est. Assumebant autem differentias secundum accidens, cum ad hominis definitionem, animal bipes diuidebant in habens alas & earum expers. non enim habere alas bipedis differentia est vt bipes, inest enim vtrunque etiam non bipedi, vt Muscis, & formicis: quemadmodum si diuiderent in album & nigrum, quæ nec etiam animalis differentie sunt: insunt enim & non animali. Alterum autem absurdum contingebat, cum omnes differentias per se assumebant. Nam aut superflua reddebatur definitio, repetitis sæpe iisdem: aut vnica tantum differentia, vltima scilicet; erat rei definitio. Fiebat autem huiusmodi repetitio, cum antecedentes differentias vsque ad vltimā ponerent. cum enim in vltima includantur antecedentes, frustra ponuntur antecedentes posita vltima. exempli gratia habere pedes differentia est animalis, duo autem pedes habere, illius differentiarum differentia per se est: quatenus enim pedes habet, dicitur bipes aut multipes: in bipede igitur includitur habere pedes: nam

- A** nam si transponantur differentiae, manifestius fiet, cum scilicet dixerimus, animal bipes habens pedes: frustra enim ponitur habens pedes dicto bipede: non deberet autem ordo alterare definitionem, quoniam in substantia non est ordo. Quod si aufugere velint repetitionem, vnica tantum differentia scilicet vltima, integra erit rei definitio, & tot numero erunt species sub aliquo genere, quot sunt illius diuisionis differentiae indiuisibiles in alias differentias, vt sub genere habentium pedes, siquidem bipes indiuisibilis sit in alias differentias, cum sit vltima, vnica erit bipedum animalium species vltima. Multipedum autem siquidem alia fissos habent pedes, alia non fissos, vt quae solidam habent ungulam: habentia autem fissos, aut in duas partes, vt bisulca, aut in plures, vt quorum pedes desinunt in digitos, secundum numerum scissionis pedum, erit numerus specierum vltimarum: vt enim ad indiuisibiles differentias peruenitur, sic ad species indiuisibiles in alias species. Sed haec omnia quam sint absurda, manifestum est. Nam aliquando plures sunt species, quam vltimae differentiae, vt habentium pedes non scissos reperitur equus, asinus, camelus, quorum non est amplius differentia secundum pedes: Et bisulcorum similiter multae species reperiuntur: nec non eorum quorum pedes in quinque digitos sunt scissi: differentiae tamen illae indiuisibiles sunt in alias differentias per se existentes. Aliquando autem pauciores sunt species quam differentiae: non enim differentia quae secundum priuationem dicitur, speciem aliquam constituit sola. necesse autem est illis bipartito diuidentibus priuationes assumere pro differentiis vltimis. nam priuatio vt priuatio non ponit aliquam naturam. & multo minus priuationis erunt aliae differentiae. differentiae enim sunt eius quod est, non eius quod non est. Si igitur non sunt aequales species ipsis differentiis vltimis, sed omnis differentia vniuersalis existit & praedicabilis est de pluribus speciebus; fieri non potest, vt vnica differentia sit alicuius speciei definitio. Omnia autem haec contingunt ex modo definiendi per diuisionem bipartitam, quem modum etiam Porphyrius exempli gratia tradit in constitutione arboris substantiae, vnde forte orta est occasio errandi in Peripatetica doctrina. Arist. igitur vt huiusmodi errores euitaret, praecipit genus statim diuidendum esse pluribus diuisionibus, non vnica tantum, vt altera ratio faciebat. vniuscuiusque autem diuisionis vltimas tantum differentias colligendas esse ad vltimarum specierum definitionem, ne superflua redderetur. cum igitur singulae ampliores essent, idcirco tot assumebat donec omnes coniunctim aequales essent cum specie: sic. n. propria fieri vniuscuiusque definitionem: atque hoc modo neque assumuntur differentiae secundum accidens, cum nullae ex ijs sint extra genus primum: neque superfluum quid aderit, cum solum vltimae differentiae assumatur: neque diminutum, cum non praetermittatur aliquid eorum, quae in quid

C est

QVAEST. PERIPATET.

est prædicantur, quemadmodum prætermittitur ab ijs qui vnicam **D**
 tantum differentiam assumunt in definitione. Quæ tres conditiones
 ab Aristotele notantur. 2. Poster. tex. 4. Ex quibus etiam patet non esse
 ordinem in substantia. 7. Metaphy. tex. 43. nihil enim refert siue vna
 præcedat, siue altera, cum altera non sit alterius differentia, sed omnes
 vnius. Non videtur autem Aristoteles. 7. Metaphy. tex. 43. inferre
 tanquam absurdum ultimam differentiam esse rei definitionem: quo-
 niam non erat eius intentio in illo loco methodum illam redarguere,
 cum alibi abunde fecisset. sed volebat ostendere quomodo ea quæ in
 definitione ponuntur, vnum quid sunt. ostenditurque hoc primum
 in definitionibus secundum diuisionem traditis, vnum esse, quia vna
 tantum differentia vltima definitio est, si ritè fiat. Quoniam autem
 hoc non contingebat in alijs definitionibus, idcirco alia ratione opor-
 tuit ostendere vnitatem partium definitionis, quod post multas dubi-
 tationes tandem ostendit. 8. Metaph. tex. 15. & 16. Sed vt hæc clariora **E**
 fiant, bonum fuerit aliquantum dubitare aduersus ea quæ dicta sunt.
 Primum igitur si generis vnius vna est contrarietas. 1. Physic. tex. 50.
 contraria autem in vnam speciem componi nequeunt, esset enim mix-
 tio: neque igitur plures differentia vltimæ coniungi poterunt ad ali-
 quam speciem constituendam: nam illas inter se rationem contrarie-
 tatis habere necesse est, cum ex eadem oriantur diuisione. vna igitur
 erit vltima vniuscuiusque differentia. Quod si plures differentia vlti-
 mæ ex diuersa contrarietate assumantur, species igitur vna sub diuer-
 sis generibus collocabitur: aut vnius generis plures erunt contrarie-
 tates, non vna. Præterea ex duobus in actu non potest fieri vnum
 7. Metaph. tex. 49. differentia autem huiusmodi ex diuersa contrarie-
 tate sumptæ actus plures sunt: non enim vna est alterius actus licet
 sint ambæ ipsius materia: non ergo vnam speciem & vnum quid est,
 constituent. Ad primam dubitationem dicimus: Genera quidem **F**
 simplicia vnicam contrarietatem habere: simplex enim non nisi vni-
 co modo diuisibile est, vt linea secundum vnum, superficies secundum
 duo: Genera autem compositionem multam habentia multis modis
 diuidi posse rationi est consentaneum. Sunt autem simplicissima ge-
 nera summa, non enim componuntur ex alijs: inter quæ est substan-
 tia, cuius contrarietas summa, ad quam ceteræ reducuntur tum in eo
 prædicamento, tum in reliquis, est habitus & priuatio. Maximè autem
 generis simplicitas apparet in sensibilibus qualitibus, vt in coloribus
 album & nigrum, in saporibus dulce & amarum, & in cæteris eodem
 modo: vnica enim contrarietate diuiduntur non pluribus, quia ge-
 nus in his simplicem differentiam significat: at in substantijs com-
 positis hoc minimè contingit. genera enim in his non vnam signifi-
 cant differentiam simplicem, sed multarum complexionem. Si igitur
 singulæ

A singulæ differentiæ diuisionem recipiant, necesse est huiusmodi genera multiplici diuisione diuidi, non vnica. Quod autem dixit Aristoteles in omni genere vno vnā esse contrarietatem, per vnum genus significauit simplex, qualia sunt & genera summa, & differentia omnes simpliciter acceptæ: hæ enim si diuidantur, genera quædam sunt simplicia. Verum instare quis possit: si quorundam generum vna tantum contrarietas est, sequetur saltem definitiones eorum quæ sub illis proximè continentur, per vnā tantum differentiam assignari posse, vt album per id quod est disgregatiuum visus, perfectè definitur: genus enim frustra videtur poni, siquidem virtute includuntur in vltima differentia omnia superiora, vt voluisse videtur Aristoteles. 7. Metaphys. tex. 43. nam alioqui non bene concluderet ibi vltimam differentiam esse rei definitionem, nisi in ea includeretur genus. At si hoc esset, quomodo ipsa definitio definitum in partes

B distingueret? nam definitionis esse partes manifestum est. 1. Physic. tex. 5. & 7. Metaph. tex. 33. Vnica autem differentia definitionem complens æque totum dicit, vt definitum indistincte: non enim partes numerat. An in differentia non includitur genus? esset enim genus pars differentia: at neutrum alterius participare testatur Aristoteles. 7. Metaphys. tex. 42. quod & figura prædicandi ostendit. genus enim prædicatur vt substantia, differentia autem vt quale: animal enim non aliquid alterum est, sed simpliciter: bipes autem non simpliciter est, sed aliquid alterum, vt animal vel homo: diuersa igitur genere sunt, nec vnum sub altero continetur. Idcirco necesse est in omni definitione genus apponere. At secundum modum definiendi apud Platonem genus erat superfluum: cum enim differentia differentiam continuè diuidendo faceret, posteriores differentia omnia superiora includebant, vt species includit genus. Quemadmodum

C igitur superfluum est dicere animal homo: sic superfluum, pedes habens bipes: includitur enim animal in homine, & in bipede habens pedes, quod in definitionibus est aufugiendum. Hoc autem minimè contingit in modo definiendi apud Aristotelem. differentia enim adiunguntur generi vt actus materie, non vt inferiora superioribus: idcirco non redditur superflua definitio, imo diminuta esset, si genus auferretur. Adhuc verò instabit quis: si differentia non est extra genus, includitur genus in eius ratione, vt nasus in ratione similitudinis: hoc autem modo vanum fuerit genus addere: esset enim nugatio, vt ostenditur. 7. Metaphys. tex. 18. An differentia non ob id est in genere nisi secundum accidens? quia enim speciebus per se inest, ideo extra genus non est: neque inest in eius ratione genus, nisi quatenus est in ratione specierum: vt par & impar sine numero non videntur definiri posse, quia per se insunt speciebus numeri. Similiter finum non

C 2 omni

omni naso inest sed curuo : curuo igitur naso primo , & per se inest : **D**
simpliciter autem naso per accidens, non enim est reciprocum, quem-
admodum requiritur ad vniuersale primum efficiendum. Quo autem
modo discernenda sint ea , quibus aliqua insint per se , & quibus per
accidens, per se autem quibus in ratione eorum , quibus è conuerso,
explicatum à nobis est aliàs. Amplius autè insurgit dubitatio: videtur
enim posterior differentia vbique antecedentem includere : nam si
species sunt sicut numeri. 8. Metaph. tex. 10. numerorum autem poste-
rior omnes priores includit : etiam differentia posteriorès reliquas in-
cludent, inter quas numeratur & genus: est enim differentia quædam.
satis igitur erit vltima differentia ad definitionem complendam. quod
patet in animæ differentijs. cum enim sensitium includat vegetatiuū
vt ternarius binarium , ad animalis definitionem satis erit sensitium
dicere, & ad hominis definitionem rationale : hoc enim reliquas dif-
ferentias includit. quòd si in his liceat hoc modo facere, cur non & **E**
in reliquis omnibus idem contingat ? Dicimus similitudinem nume-
rorum apud Aristotelem in hoc esse, vno modo quatenus species &
ipsum quid est diuisibilis est in indiuisibilia , vt numerus in vnitates :
alio modo quatenus addita, aut dēpta vna differentia non est amplius
species & quid est, non tamen ex hoc sequitur, vt alia sit species : non
enim quælibet differentiarū congregatio speciem cōstituit. Præterea,
quemadmodum vnitas quæ additur, reliquas vnitates non continet,
esset enim idem quod numerus: similiter etiam differentia addita, si
quidem assimilatur vnitati, non continebit ex necessitate reliquas dif-
ferentias. De speciebus autem non tenet similitudo, vt quemadmo-
dum species numerorum alios numeros cōtinent, sic vna species sub-
stantiarum alias contineat. non enim essent vltimæ, sed vna ad alte-
ram se haberet, vt totum ad partes. Quòd autem animæ species & dif-
ferentiæ similitudinem numerorum repræsentent, admittitur. verum **F**
enim est. ideo partes potius animæ appellantur ab Aristotele quàm
species : species enim substantiam significat à cæteris separatam : ani-
mæ autem partes non sunt à se inuicem separabiles. Animalium au-
tem & cæterarum substantiarum species similitudinem illam nume-
rorum nequaquam seruant. Quâuis enim per animam consecuta sint
ipsum esse omnia animata : non tamen ob id vltimæ animatorum spe-
cies animarum differentias ex partibus sumptas sequuntur. Nā si hoc
esset, quot essent animarum partes, tot etiam essent vltimæ animatorū
species. Hoc autem modo plantæ omnes eiusdem speciei indiuiduæ
essent, & animalia tactum solum habentia, & reliqua ratione ca-
rentia non in multitudinem specierum distinguerentur. Non enim
differunt plantæ per animæ differentiam. nam præter vegetatiuum,
quod omnibus commune est, nihil habēt : similiter tactū habētia, aut
omnes

A omnes sensus : rationem autem nequaquam . Si igitur illud cuius differentia aliquid non differt , idem est . 4. Phys. tex. ultimo : animæ autem differentia plantæ non differunt inter se : eadem ergo anima in omnibus est plantis . Quod si tum plantarum tum animalium ratione carentium innumeræ fermè sunt species : & quemadmodum canis specie differt à leone , sic & animæ : Erunt singularum partium animæ plures differentiæ , non tamen amplius sicut numeri : quemadmodum neque species animalium neque plantarum . Idcirco figuris magis assimulantur animæ partes quàm numeri . Nam & si in quadrangulo triangulum continetur , non tamen species trianguli se inuicem continent , neque species quadranguli , & reliquarum figurarum . Vt igitur æquilaterum & scalenum non differunt figura , quia non differunt differentia figuræ , eadem enim figuræ sunt , sed non iidem trianguli : sic species canis & leonis non differunt differentia animæ , eadem enim pars animæ in vtrisque est : sed solum differentia generis proximi , vt species trianguli differentijs trianguli : huiusmodi autem non sunt sicut numeri , vt scilicet vna species alteram contineat , sed alia ratione , vt explicatum est superius . Vbiunque autem vna differentia cæteras continet , vtrum contingit per illam tantum definire ? vt hominem per rationis participationem , & animal per sensum ? Nam si admittamus , eadem ratio erit in omnibus : quædam enim differentia ad reliquas se habebit vt sensitium ad vegetatiuum , & vt intellectiui ad reliquas potentias : nam posterior semper addit aliquid ad priores differentias , donec conuertibilis reddatur cum specie . An si posteriorem differentiam adderemus tanquam reliquarum differentiam , vt Plato faciebat , illud contingeret ? idcirco aut superflua redderetur definitio , aut vnica tantum differentia illam completeret . At quæquam sensus inseparabilis sit à vegetatiuo , & ratio à sensu in mortalibus : nõ tamen sensum tãquàm vegetatiui differentia assumimus : neque rationem vt sensitui differentiam , sed omnes vnus : alicui enim materiæ insunt omnes differentiæ . Hanc autem materiam genus includit , ad quod differentie se habent , non vt species ad genus , neque vt finem ad nasum , sed vt curuitas , & tandem vt statuæ figura ad æs , quatenus potentia est non actu . Quamuis autem differentia aliqua reciproca sit cum specie , vt sensitium cum animali , & intellectiuium cum homine , non tamen complet definitionem : quia differentia nõ simpliciter dicitur vt substantia , sed eorum est , quæ inseparabilia sunt . Ex dictis igitur patet , quamuis genera quædam per vnicam tantum contrarietatem diuidantur , quorum species vltimæ secundum numerum vltimarum differentiarum confurgant , vt in coloribus : non tamen per vnicam illam differentiam assignari posse definitionem : genus enim vbique adiungi oportet , quod est veluti altera differentia : idcirco dixit Ari-

C 3 stoteles

QVAEST. PERIPATET.

Aristoteles 7. Metaph. tex. 43. definitionem esse ex differentijs rationem : D
ad minus enim duo requiruntur, genus scilicet & differentia . Ad al-
teram autem dubitationem dicimus . quemadmodum genus & diffe-
rentia vnum sunt, quia hoc quidem vt materia, alterum autē vt actus.
8. Metaphy. tex. 15. eodem modo & differentias se habere inter se, con-
trarietatum enim vna veluti materia, ad alteram se habet, vt in elemen-
torum constitutione humidum & siccum vt materia, calidum & fri-
gidum vt actus. Sed hic instabit quispiam . Si differentia hoc modo
se habent inter se, actus autem & perfectio vltimo aduenit post po-
tentiam, ordo igitur erit in substantia, & dabitur in omni, definitio-
ne vltima quædam differentia actum significans. Respondemus, ne-
cessarium esse in omni definitione vt sit aliquid, quod vltimum ea ra-
tione dici possit, quia actus. Quod autem huiusmodi, reliquas par-
tes includat, aut quod necesse sit illud vltimo loco ponere, nulla ratio
est. Ratio enim calidi & frigidi nō includit rationem humidi & sicci, E
nec ē conuerso : sed ratio duri & mollis includunt rationē humidi &
sicci, sunt enim quædam eorum species. 2. de Gen. & cor. tex. 10. Quæ
igitur ponuntur in definitione, si quidem eo modo se habuerint in-
ter se, vt se habet durum ad siccum ; superflua sunt, vt probatum fuit
superius, & inter ista datur ordo : prius enim secundum rationem est
quod est magis vniuersale. Si autem assumantur differentia ex ijs
contrarietatibus, quæ inter se reductionem non habeant ; nec super-
fluum quid apponetur, nec ordo aliquis fuerit necessarius. Manife-
stum autem hoc fiet in definitionibus accidentium : in quibus vt plu-
rimum vltimo loco ponitur id quod gerit vicem materiae, quod au-
tem actum significat, primo loco : vt quid est serenitas ? quies in mul-
titudine aeris : aer materiam, quies actum significat. Quid est tran-
quillitas ? Maris planities. Mare materia est, planities forma. 8. Meth.
tex. 6. Nec refert siue dicatur planities maris, siue alio ordine. Simili- F
ter autem & in substantijs, non perturbabitur definitio, præposito,
aut postposito genere. Adhuc autem dubitare quis possit : si ipsum
quid est, speciei competit & actui. 8. Metaph. tex. 8. non autem compo-
sitæ substantia : materia enim non est pars ipsius quid est. 7. Metaph.
tex. 37. vltima igitur differentia actum significans, aut huiusmodi ali-
quid, erit rei definitio. Nam alioqui continget nullam definitionem
ostendere ipsum quid est : quemadmodum Antisthenici dubitabant.
8. Metaph. tex. 9. quia definitio oratio quædam longa est, idcirco qua-
le quid docere, quid autem nequaquam. Quasi eorum quæ in defi-
nitione ponuntur, nullum sit quod actum & formam significet, sed
omnia sint veluti materia, & quemadmodum syllaba aliquid aliud est
præter elementa, sic ipsum quid est hominis aliquid aliud sit præter
animal & bipes. Quam sententiā refellit Aristoteles 8. Metaph. tex. 8.
non

- A** non enim compositio est ex animali & bipede, vt vnum sint compositione. quemadmodum neque syllaba est ex compositione & elementis: quasi compositio esset ex compositione & materia. componuntur enim quæ stare possunt separata: compositio autem non est aliquid separabile, quemadmodum neque actus vllus materialis. Idcirco abutimur nomine compositionis, cum dicimus aliquid componi ex materia & forma. Ad dubitationem igitur dicimus: cum actus duplex sit, quidam simpliciter existens, & non alicuius materie: alter autem non simpliciter, sed alicuius, vt omnis actus materialis: de primo quidem verum est, non esse aliquam definitionem, indiuisibilis enim omnino est: definitio autem omnis diuidit in partes. de altero autem actu solum definitiones habentur, quia complectuntur & actum & id cuius actus. Ad id autem quod dicitur, materiam non esse partem ipsius quid est, respondet Aristoteles 7. Metaphys. tex. 39. non enim omnis materia seiungenda ab ipso quid est (nam quædam est pars speciei) sed illa tantum quæ est pars totius id est singularis, in quam corrumpitur vnumquodque. Cum enim scientia omnis, siue per definitionem, siue per demonstrationem, eorum sit, quæ æterna sunt, nec aliter habere possunt; necesse fuit ab huiusmodi materia seiungere, per quam res singulares sunt simul & corruptibiles. 7. Metaphys. tex. 53. materia autem illa quæ in definitionibus recipitur, alterius est rationis. nam respectu quidem illius, forma est; respectu autem alterius partis quæ in definitione ponitur, materia dicitur. Concedimus igitur ipsum quid est competere ipsi actui, non autem composito, id est singulari: alicui tamen composito, quatenus actus huiusmodi non simpliciter est, sed alicuius actus. At verò si hæc ita habent, videbitur omnis definitio ex additione monstrare ipsum quid est: erit enim semper alicuius compositi, cum alterum de altero dicatur eorum quæ in definitione compositorum sunt: huiusmodi autem ex additione monstrari, & non esse substantias, ostensum est. 7. Metaphys. tex. 12. non enim de altero dicitur substantia. An quæ ex additione monstrantur, actu duo sunt, subiectum & affectio? in definitione autem non eo modo accipiuntur partes, vt vnum alteri insit, sed vt vnum sunt, vt potentia & actus: quatenus autem aliquo modo ex additione definiuntur, reducitur omnis definitio ad demonstrationem, vt alibi explicauimus. Verum & altera occurrit dubitatio. Si omne quid definitione explicabile, est alicuius actus, videbitur tantummodo esse definitio formarum non compositorum, vt animæ non animalis: aut non videbitur differentia inter animam & animal: si enim in definitione animæ assumitur actus & materia: compositio autem huiusmodi est ipsius animalis, idem erit anima & animal. An differunt quatenus in hac

C 4 quidem

QVÆST. PERIPATET.

quidem materia adiungitur actui : in animalis autem definitione, D
 actus ipsi materiæ? genus eius materiam significat, differentia for-
 mam in definitionibus compositorum : in formarum autem defini-
 tionibus, genus actum significat, differentia materiam, quemadmo-
 dum etiam in definitionibus accidentium. 8. Metaphy. tex. 6. Diuersi-
 tas autem est propter diuersam figuram prædicandi. Eorum enim quæ
 in diuersis sunt prædicamentis, non prædicatur alterum de altero, nisi
 denominatiuè : Quodcumque autem primitiue prædicatur, in eo-
 dem genere est, & prius altera prædicatione, vt sunt genera & om-
 nia superiora de inferioribus : quæ & secundum nomen & secun-
 dum definitionem prædicantur. Cum igitur materia accidentium
 substantia sit, & animæ corpus quoddam; necesse fuit materiam de-
 nominatiuè prædicari, & loco differentiæ poni. non enim anima in ge-
 nere corporis est, sed in genere eorum, quæ de altero dicuntur vt
 actus : Vt igitur in diuersis generibus sunt anima & animal, sic di- E
 uersas definitiones non quidem secundum rem, sed secundum mo-
 dum dicendi sortita sunt : actus enim & materia in vtrisque eadem
 sunt, licet non eodem modo prædicentur. Hinc autem manifesta
 est via reducendi definitiones ad demonstrationes. si enim commu-
 tetur prædicationis modus, transibit animalis definitio in definitio-
 nem animæ : hæc autem manifestam iam continet demonstratio-
 nem : similis enim est eius definitio definitionibus affectionum. sed
 de his alibi fufius dictum est. Ex his igitur patet, nullam definitio-
 nem dari posse per vnicam differentiam, sed vbique necessarium esse
 genus, quod alicubi actum, alicubi materiam significat. Præterea in
 vltimarum specierum definitione in substantijs propter multiplicem
 compositionem, plures vltimas differentias assumendas esse ex diuer-
 sis contrarietatibus, quarum vna alteram non includat, sed solum vna
 sit, vt materia, altera vt actus : sic enim vnum fiunt. Ad generum F
 autem quorundam aut specierum definitionem, vnicam differen-
 tiam cum genere sufficere propter generis simplicitatem multiplicem
 diuisionem minimè recipientem, in quibus differentia conuertibilis
 est cum specie. Ex quibus manifestum est, quam illi recedant
 à sententia Aristotelis, qui in omnibus quærunt vl-
 timam quandam differentiam cum specie æ-
 qualem: quæ cum lateat in plerisque,
 circumscribi putant per ea, quæ
 sunt in alijs prædica-
 mentis.

Præter

A

*Præter animata & animatorum partes nullas esse substantias.**Quest. VII.*

QUAMQVAM prima fronte plurimis difficilis visura sit hæc sententia, quippe quæ repugnare ijs videatur, quæ omnibus sunt confessa: Nemo enim vnquam negauit simplicia corpora, vt aerem, aquam, ignem, & terram substantias esse, & quæcunque ex illis constant, siue animalia, siue anima carentia, vt aurum, argentum, ferrum, metalla omnia, & lapides: vt colligere possumus ex. 7. Metaphy. tex. 5. & 2. de An. tex. 3. manifestissimas enim has substantias vocat Aristoteles: non autem esse animata simplicia corpora idem probat. 3. de Ani. tex. 66. & 1. de Ani. tex. 86. Si tamen diligentius quid substantia sit perpendatur, duce clarius patebit, solam animatorum eorumq; partium naturam substantiam esse. Simul etiam manifestum fiet, vnde sit sumenda vltima vniuscuiusque differentia, seu ea pars definitionis, quæ vt actus dicitur. Principium autem hinc sumamus. Cum substantia quædam sit vt materia, quædam vt actus, quædam ex vtriusque composita: primam omnium esse eam quæ vt actus, voluit Aristot. 7. Metaphy. tex. 9. Nam propter illam & materia & compositum sunt substantiæ. Huiusmodi autem substantiam in vnoquoque determinandam esse opere, explicatum est. 4. Met. c. 12. vnumquodque enim tunc dicitur verè esse, cum potest operari secundum suam ipsius naturam, vt oculus, quando videre, & serra quando secare potest. Quod si non possint, æquiuoce dicuntur, vt si oculus lapideus, aut serra lignea esset. Quæcunque enim sunt alicuius gratia, siquidem sine priuentur, non amplius sunt: quia formam quæ eadem est cum fine, & quæ prima est substantia, non habent. Cum autem agant alicuius gratia non solum natura. 2. Physic. tex. 75. sed etiam ars & intellectus actiuus: tamen sola naturæ opera substantiæ dicuntur ab Aristot. 8. Metaph. tex. 9. & 7. Meta. tex. 60. quod si alicubi videatur artificialia quædam inter substantias numerare, id facit propter similitudinem quam habent cum substantijs. Opera vero naturæ sunt & simplicia corpora & composita ex his: idcirco meritò omnia hæc substantiæ sunt, & omnibus manifestæ. Hucusque igitur peruenisse facile est. Vterius autem perscrutantes dicimus: in quibuscunque finis aliquis est, huius gratia agi quod prius est quodq; consequitur. 2. Phys. tex. 78. Si igitur composita corpora sunt ex simplicibus: simplicia ergo illorum gratia facta sunt, vt si milares partes gratia instrumentorum: Huiusmodi autem si separentur à toto, tanquam sine carentia, non amplius sunt, nisi æquiuocè, vt digitus abscissus nō amplius digitus est, & caro mortua similiter. 7. Metaph. tex. 35. si igitur simplicia corpora sunt alicuius totius partes, tanquam materia,

QVAEST. PERPATET.

materia, separata ab illo toto non amplius erunt talia nisi æquiuocè. **D**
 At ex ijs totis quidem constituitur vniuersi natura tanquam materia.
 1. cœli. tex. 97. Ex eorum autem particulis primo similia sunt: ex si-
 milaribus autem instrumenta, in quibus naturæ perfectio consistit.
 4. Meteor. cap. vltimo. horum igitur gratia & simplicia sunt, & quæ se-
 quuntur similia. Simplicium igitur natura & substantia, non erit præ-
 ter hæc tota, cum eorum gratia facta sint. Quoniam autem ea quæ ge-
 neratione sunt posteriora, propinquiora sunt substantiæ, perfectio enim
 vltimo aduenit: idcirco in his magis apparet substantia, cuius præsen-
 tia sunt, & absentia non sunt, quam in ijs, quæ sunt remotiora. Cum
 enim plus habeant de materia, minus de forma, latet quando sunt, &
 quando non sunt: materia enim secundum se non est substantia: verbi
 gratia de animali notius est vtrum mortuum sit nec ne, quam de car-
 ne, vtrum caro sit: incertior enim est eius operatio. multo autem incer-
 tior natura elementorum, quia remotissima sunt à substantia, & pro- **E**
 pinquissima materiæ. Cum autem duo sint tota, vnum quod vniuer-
 sum appellatur, ex omnibus simplicibus secundum totum constans: al-
 terum quod ex particulis elementorum perficitur, vt sunt similia pri-
 mo deinde organica: si quidem ista sunt animata, & simplicia igitur
 corpora ideo substantiæ erunt, quia partes & materia sunt animatorū,
 extra quas naturas non erunt. Esse autem animatū ipsum vniuersum,
 si cœlum animatum est, rationi est consentaneum. quomodo enim to-
 tum vnum esset? Nam & in animalibus non est necesse animam in to-
 to corpore esse, sed sufficit esse in principali parte vt corde: cætera au-
 tem viuunt quia adnata sunt cordi ex lib. de communi animalium mo-
 tu. Eodem modo necesse fuit istum mundum inferiorem continuum
 esse cū superioribus lationibus, vt omnis inde virtus gubernetur. 1. Me-
 teo. cap. 2. Si igitur superiorum gubernatio ab anima est, ergo & in vni-
 uersum eius virtus diffunditur. Amplius si vniuersum organicū quid- **F**
 dam est, constat enim ex similibus certo modo dispositis ad aliquod
 opus: organorum autem natura non nisi ab anima: hoc enim est ani-
 mæ esse, scilicet actus organici corporis, erit vniuersum totum quod-
 dam animatum. Quo autem modo anima separabilis à corpore, qua-
 lis est quæ in cœlo, vitam tribuat vniuerso, & actus sit corporis, alia
 quæstio est inferius examinanda. Sed ad præsentem considerationem
 sufficit: in cœlo quidem ab huiusmodi anima circulationem esse per-
 petuam quasi vitam. 8. Physicorum. text. 1. in inferioribus autem per-
 petuam generationem. 2. de gener. & corr. text. 33. in omnibus au-
 tem conseruationem secundum situm proprium in vniuerso. Vn-
 de data est corruptilibus corporibus quies sempiterna, nulla enim
 è propriis locis egrediuntur, sed in eodem semper manentia cir-
 cunferuntur: corruptilibus autem datus est motus ad proprium lo-
 cum

A cum, vt seruent situm proprium in toto, quæ potestas appellatus grauitas & leuitas: grauiam igitur & leuiam substantiæ sunt, vt partes vniuersi, quatenus animatum est. Quamobrem seiunctæ ab illo, non amplius sunt: impossibile autem est seiungi, si dari vacuum est impossibile. Vno igitur modo qui dictus est simplicia corpora substantiæ sunt: alio autem vt veniunt ad mixtionem. Cum autem mixtorum quædam sint animata, vt plantæ & animalia: quædam anima carentia, vt lapides, metalla, & fossilia omnia, cur potius elementorum substantia in ipsis animatis consistat quàm in cæteris mixtis? cum æquè ex elementis omnia fiant? An mixta inanimata non sunt substantiæ? Videbitur quidem hoc difficile, non tamen præter sententiam Aristotelis, & præter rationem. Cum enim à fine ratio substantiæ sumatur, vt superius est explicatum, vbicunque non fuerit id cuius gratia, substantia non erit: quemadmodum in Mathematicis, in quibus non est aliqua ratio boni. Huiusmodi autem esse mixta inanimata patet, continentur enim omnia inter ea quæ tractantur in Meteorologia. 3. Meteor. c. ultimo: istorum autem omnium causæ duæ tantum ponuntur, materia scilicet & efficiens. 1. Meteor. cap. 2. finis autem nullibi fit mentio, non enim fiunt quia melius sit: Propterea affectiones elementorum appellantur ab Aristotele: non enim substantiæ ratio vlla est in huiusmodi mixtionibus præter elementorum rationem, cum fine careant, sed ex necessitate materiæ sint, aut propter efficiens. Confirmatur. 8. Metaph. tex. 13. vbi inquit, accidentium naturalium forsitan non esse causam cuius gratia: haberent enim rationem substantiæ. Si igitur simplicia sunt gratia simularium: simularia autem gratia instrumentorum. 2. de Part. c. 1. omnia igitur gratia animæ erunt, & eatenus substantiæ quatenus finem hunc consecuta fuerint. Separata autem quemadmodum manus & caro non sunt nisi æquiucocè. sic elementa generabiliū, & corruptibiliū extra talem mixtionem non habebunt rationem substantiæ nisi potentia, quatenus ad huiusmodi mixtionem venire possunt. In hoc enim differunt à posterioribus, quia illa postquam priuata fuerint non possunt amplius ad integritatem reuerti, à priuatione enim ad habitum non datur regressus, in postpræd. in primis autem remanet potentia. Quoniam autem veniunt ad mixtionem elementa quatenus calida, frigida, humida, sicca, his enim agunt & patiuntur inter se, non quatenus grauiam & leuiam, aut aliæ huiusmodi contrarietates, idcirco illæ materia sunt mixtorum, corporum autem simplicium substantiæ quatenus generabilia & corruptibilia. Inesse autem in elementis huiusmodi principium animale, manifestauit Aristoteles. 3. de Gen. an. cap. 10. vbi dicebat, in terra quidem in esse humorem, in humore autem spiritum, calorem autem animale in vniuerso, vnde quodammodo omnia videantur plena animæ. Elementa igitur separata quidem

*In humore est
spiritus: hoc
totum vocant
Pygmæ Mercuri
rum?*

QVAEST. PERIPATET.

quidem actu non continent diuinum hoc, sed potentia solum: in mix- D
tione autem etiam actu: idcirco & actu sunt substantiæ. Ex quibus col-
ligere possumus vltimam differentiam elementorum non esse, neque
calidum & frigidum, neque humidum & siccum, sed huiusmodi prin-
cipium animale. Nam caliditas quidem & frigiditas mixtionē faciunt
quancunque: non tamen quid est carnis esse aut ossis, aut reliquorum
sola efficere possunt, sed rationem animalem necesse est inesse. 2. de
gen. ani. cap. 1. hæc autem actu quidem inest in generante, homo enim
hominem gignit, potentia autem in materia. Propterea dictum est.
4. Meteo. cap. vltimo non omnibus modis habens aqua, aut ignis est, si-
cut, neque caro aut viscera, & manus & facies: omnia enim sunt termi-
nata opere. Quasi cū non possint prestare opus, cuius gratia facta sunt,
non sint nisi æquiuocē. Si igitur elementorum opus mixtio est, nec
omnis sed animata: illud secundum quod prestare id possunt, eorum E
substantia erit: efficiunt autem partim quidem passiuis & actiuis qua-
litatibus, partim autem animali principio: primæ igitur qualitates in
ratione inerunt elementorum, vt rationis materia: principium autem
animale vt actus; sic enim se habent primæ qualitates ad huiusmodi
principium. Hoc igitur modo consideranti elementa duplicem ratio-
nem substantiæ videntur habere, vnam quatenus partes vniuersi: alte-
ram quatenus partes corruptibilium animalium ac plantarum. At ve-
rò idem duas formas perficientes habere impossibile est: ex duobus
enim in actu vnum fieret per se. An vnum quidem actu, alterum autē
potestate simul esse non est impossibile? sed si vtrunque actu esset?
Dum igitur sunt in mixto, extra loca propria degunt: idcirco priuan-
tur sine, cuius gratia partes vniuersi dicebantur. Dissoluto autem mix-
to, singula reuertuntur ad loca propria, nisi quid impediat, & actu cō-
sequuntur finem huiusmodi, simul autem altero priuantur. Quamuis F
autem actus immutentur, eorum tamen potentiæ nunquam pereunt:
nam & in mixto remanent virtutes elementorum, mouetur enim se-
cundum simplex prædominans. 1. cœli. tex. 12. Et in simplicibus poten-
tia remanet mixtionis, quanquam nō similiter, quia generatione prius
est simplex quam mixtum, perfectione autem è contra: ideo in mixto
etiam sunt operationes quædam simplicium, in simplicibus autem nō
insunt operationes mixtorum. Neque ob id censendum est perfectio-
rem esse naturam mixtorum quam vniuersi. Nam quatenus ingenera-
bilia sunt, idest secundum totas sphaeras, mundi partes dicuntur, ne-
que hoc modo contingit vnquam misceri: particulae autem ipsorum
cum ad mundi constitutionem nihil faciant, perfectiorem naturam in
mixtis consequuntur, quam in simplicibus, eorum enim gratia sunt.
vtrouque autem modo substantiæ sunt tanquam materia animatorum.
Sed dubitatio contingit circa mixta inanimata, & animatorum ea quæ
mortua

- A** mortua sunt, vt cadauera, ligna, ossa, & alia huiusmodi, antequam per putredinem dissoluantur: hæc enim neutro modo substantiæ videntur. Nam quatenus elementa in mixto contenta carent locis proprijs, non videntur substantiæ esse, vt partes vniuersi. Quatenus autem mixtio inanimata est, carent altera ratione substantiæ. Sed quàm absurda hæc sint, facile est videre. Materia enim staret aliquando separata ab omni forma, aut accidentia essent in materia tanquam potentia, non tanquàm actu existente, & hoc modo priora essent ipso quid est. An sunt huiusmodi omnia veluti graue impeditum in alieno loco, & vt sciens cum dormit? Nulla enim alia eorum substantia est, quàm simpliciu: mixtio autem secundum accedens inest, vnde sese impediunt, quo minus ad loca propria ferantur, donec per putredinem fiat eorum dissolutio, aut altera mixtio animata ex putredine oriatur. Num verò etiam dum in mixto animato continentur eodem modo sunt? An remotior tunc potentia est? quemadmodum sciens antequàm addisecat? Quiescunt enim secundum naturam sub forma mixti animati, quoniam perfectio est à natura: sub mixto autè inanimato præter naturam, quoniam mixtio præter naturam est. Quamuis autem scribat Arist. 2. celi. tex. 37. simplicia in quocunque mixto præter naturam contineri: quia extra propria loca sunt; intelligendum tamen est non quòd miscibilia præter naturam in mixto contineantur: materia enim præter naturam sub forma esset: sed quatenus grauius sunt & leuius, quibus potentijs situm in vniuerso certum seruant: per mixtionem autem in contrarijs locis detinentur: est igitur omnis mixtio præter naturam grauitatis & leuitatis: impetus autè ad loca propria aduersatur mixtioni non minus quàm mixtio motui ad propria loca. Idcirco cum vtræque potètiæ asseruentur in vtrisque, sub altera perpetuè quiescere non possunt: At desinente ratione mixtionis, vt in carne mortua & alijs huiusmodi: si quid adhuc impediatur quominus elementorum separatio fiat, omnino præter naturam erit: neque enim ob naturam mixtionis id erit, quia non est amplius eius ratio: corruptiones autem omnes præter naturam sunt. Quòd autem in potentia propinquiore simplicia sint in mixto inanimato quàm animato, ostendit id quod de corruptione scribit Arist. 4. Meteor. tex. 3. vbi inquit: omnem corruptionem secundum naturam viam esse ad putredinem: finis enim corruptionis est putrefactio, putrefactionis autè elementorum separatio & ad propria loca reuersio, in quibus perfectio est grauium & leuium. Si igitur putredo mixtum dissoluit in simplicia humido euaporante, sicco autem permanente: ad illam autè via est corruptio; quæ igitur corrupta sunt, in potentia propinquiore sunt simplicia, quàm antequam corrumperentur: quam diu enim anima viget & mixtionis ratio, non putrescunt. Hæc eadem ratio ostendit, metalla & lapides, & quæ in mixtione virtutem animalem non consecuta sunt, non esse substantias:

QVAEST. PERPATET.

stantias: non enim corruptio aliqua praecedat eorum putredinem, sed **D**
dum putrescunt, corrumpi dicuntur, ut ferrum in rubiginem, & lapi-
des in terram. Si igitur generatio & corruptio proprie substantiarum
sunt, inanimatorum autem non sit vera corruptio secundum naturam,
sed putredo tantum: nec igitur erit eorum generatio: ergo nec substan-
tia quatenus talia sunt. Altera oritur dubitatio. Si ratione finis sub-
stantia est dicenda, multa quae ab omnibus accidentia iudicantur, sub-
stantiae erunt: Nam primum operationes uniuscuiusque fines sunt: ocu-
lus enim gratia videndi, & pedes gratia incedendi dati sunt: videre
igitur substantia est, & pedum incessio, & alia huiusmodi, quorum
nulla separabilia sunt a substantia. Preterea si ratione finis substantiae
etiam sunt, quae finis gratia petuntur, ut materia: substantiae igitur erunt
durities mollities, figura, color, perspicuitas, & alia huiusmodi, quae
omnia apta nata sunt de substantia dici. Nam partium animalium quae-
dam egent duritie, ut dentes, ossa: sine hac enim praestare opus pro- **E**
prium non possent: quaedam mollitie, ut ventres, caro: quaedam con-
cavitates certas & prominentias exposcunt, ut articuli, nam alioqui in-
flecti non possent ut opus est. Oculi pupillam requirit perspicuam,
ut recipere colorum species possit: quibus non existentibus, non erit
finis singulorum, idcirco neque substantia. Ad primum dicimus: cum
duo sint actus, unus qui potentia quodammodo est, & primus actus
ab Aristotele appellatur. 2. de Anima tex. 6. Alter secundus, qui fluit a
primo, & operatio seu energia dicitur ab Aristotele. 9. Metaph. tex. 12.
in ijs quidem quae ab omni materia sunt separata, substantia dicitur ut
actus. 12. Metaph. tex. 30. quemadmodum est intellectus, cuius sub-
stantia est intellectio. In ijs autem quae habent materiam, ut naturalia,
eorum substantia potentia est, huiusmodi autem est actus primus. Non
igitur substantia est incessio, aut visio, sed quod incedere potest, aut
videre: & hoc appellatur cuius gratia ab Aristotele. 2. Physico. tex. 23. **F**
& 74. Sed contra. Actus & potentia in eodem genere videntur esse,
dicuntur enim relatiue. si ergo eorum alterum substantia fuerit, erit &
alterum. Quomodo igitur actus primus substantia fuerit, secundus au-
tem accidens, cum primus potentia sit ad secundum? An dupliciter
potentia accipitur, vno modo quatenus respicit actus singulares, alio
modo quatenus simpliciter actum? Hoc igitur modo potentia substan-
tia est, sicut & actus eius, imo magis actus substantia est quam poten-
tia. quatenus autem singulares actus respicit, neque ut potentia, neque
ut actus substantiae sunt: accedunt enim & recedunt substantia reman-
ente, ut posse quidem videre, & simpliciter visio substantia oculi est:
quo deficiente non est amplius oculus nisi aequiuoce. Posse autem vi-
dere cras, aut non videre cras, accidentia sunt: ablati enim non aufertur
substantia. Illa autem quae gratia finis expetuntur, concedimus substan-
tias

Atias esse, si quidem finis ex ijs sit, quæ à natura fiunt: includuntur enim omnia in ratione finis, & partes sunt speciei, non tamen vt actus, sed vt materia. quòd si aliqua esset materia non ex necessitate, vt æs ad statuam (esse enim statua potest absque ære, vt lapidea) huiusmodi partes quidem sunt totius idest singularis, non autem speciei. 7. Metaphy. tex. 37. neque igitur de substantia huiusmodi fuerint. Similiter quæcunque sequuntur quidem ea quæ ex necessitate insunt & in substantia: non tamen ipsa ad finem aliquid conferunt: nam & hæc accidentia sunt licet omni insint, vt mixta omnia secundum naturam ex terra & aqua constant 4. Meteo. cap. 8. ad hanc autem materiam insequitur grauitas. Si igitur grauitas animalibus nihil profit, accidens erit: caliditas autem & frigiditas, humiditas, & siccitas secundum substantiam. Quia igitur diuersi fines, & diuersæ formæ, diuersas materiæ præparationes requirunt; fit vt quædam ex necessitate finis petantur: quædam

B autem solum insint, aut non ex necessitate, aut ex necessitate materiæ: hæc autem omnia accidentia sunt: illa verò quæ ex necessitate finis habentur, sunt partes substantiæ tanquam materia. Quòd autem fiat sæpe commutatio, vt idem aliquando sit accidens, aliquando substantia: vt figura oculi, viuentis quidem substantia, mortui autem accidens: aut idem alicui accidens, alicui substantia, vt diaphanum in pupilla quidem substantia est, in cornu autem accidens: & graue in eo corpore quod circa medium est vniuersi, secundum substantiam, in generabilibus autem & corruptibilibus secundum accidens. 2. de Par. ani. cap. 1. hoc non est absurdum de illa parte substantiæ, quæ veluti materia est; hæc enim causa est ipsius accidentis. 6. Metaph. tex. 5. de vltima autem parte substantiæ, quæ vt actus est & finis, impossibile est forte. Finis enim simpliciter est necessarium, accidens autem contingit non esse. idcirco animam nulli contingit inesse secundum accidens. At in artibus, & ijs quæ ab intellectu fiunt non inconueniens est, vt aliquod bonum per accidens eueniat, vt à fortuna: in natura autem omnia quæ præter ipsam contingunt, mala sunt, vt monstra. Adhuc autem relinquitur locus dubitandi circa mixta inanimata: videntur enim habere quasdam potentias agendi, vel patiendi secundum quòd mixta sunt: vt magnes ferrum trahere aptus natus est: aurum ebibit argentum viuum, alium verò liquorem nullum. Præterea medicamentorum vires ferè omnes sunt in corporibus inanimatis, aut non quatenus animata sunt: plantarum enim atque animalium partes vt plurimum mortuæ corporibus adhibentur. Si igitur operatio certa illorum est secundum naturam (non enim arte neque casu, nam in plurimis, aut omnibus quæ eiusdem speciei sunt, eadem vires existunt) substantiæ ratio ipsis inerit secundum talem mixtionem: alicuius enim gratia videtur esse, cum illius sit operatio propria. An vt mixtio per accidens, sic &

ca

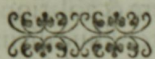
QVAEST. PERIPAT. LIB. I.

ea quæ mixtionem sequuntur? Indicio sunt plantarum & animalium. **D**
 partes: nemo enim dicet à natura factas, vt morbos hominum propellerent: nos tamen ad illum vsum accommodamus: quodammodo enim nos sumus omnium finis. 2. Physi. tex. 24. dupliciter enim finis dicitur, cuius gratia & cui. Non igitur huiusmodi virtutes rationem habent cuius gratia, sed cui. forma autem & substantia, cuius gratia dicitur, non cui. Verum circa elementa alia suboritur dubitatio, cum inter se transmutantur: si enim transmutationis finis non est animatum quiddam, elementorum formæ accidentia erunt. Item si elementorum perfectio principium est animale, cum hoc similiter in omnibus sit, inter se non different secundum substantiam: idem enim est cuius gratia & forma. Dicimus, quamuis elementorum superiora propinquiora sint substantiæ quàm inferiora: virtus enim animalis in calore consistit: transmutatio tamen inter se, non alicuius gratia videtur esse, sed ex necessitate: quia cum futura esset generatio mixtorum, oportuit Solem **E**
 in circulo obliquo ferri, & accedere ac recedere: hoc autem existente, transmutari oportuit elementa inter se: non huius autem gratia transmutantur. vniuerso enim non confert, nec mixtis, nisi aliquando secundum accidens, vt pluuia ad segetes, augendas. Non tamen ex his sequitur formas elementorū accidentia esse, sunt enim alicuius gratia. Quod autem arguitur vnā esse omnium substantiam cum eadem sit omnium perfectio: respondemus, si quidem rerum materialium perfectio actus simpliciter esset, non autem alicuius certæ materiæ actus, verum esse, quod dicitur: hoc autem modo auferendo omnes conditiones materiæ, omnia vnum fierent, quemadmodum Pythagoricis contigisse testatur Aristoteles. 7. Metaph. tex. 38. sed cum materia quædam sit pars speciei, fit vt ex diuersitate eius diuersæ etiam sint formæ: caliditas igitur & frigiditas, humiditas & siccitas
 cum aliquo eodem actu diuersas efficiunt formas. **F**
 Concludere igitur possumus, nullam esse substantiam præter animæ naturam. Hæc autem aut simpliciter, aut actus quidam
 materialis est, in quo omnis natura consistit. **A N-**

25

ANDREAE CAESALPINI
ARETINI,
QVÆSTIONVM PERIPATETICARVM,
LIBER SECVNDVS.

*Substantia genera ordinem habere secundum additionem
& ablationem. Quæstio 1.*

B I separatim permanerent genera substantiæ sicuti species, quæ sub eodem genere continentur, & quemadmodum singularia, quæ eiusdem sunt speciei: ipsum vniuersum non esset vnum quid nisi forte genere; neque esset singulare quoddam, imo nec etiam genera vnum. ostensum est enim tria esse genera summa substantiarum: nec esse vnum genus ipsam substantiam, nisi secundum analogiam. Hoc autem modo inspirantem vniuersi substantiam faceremus longe magis, quàm qui numerum Mathematicum, & Ideas faciebant substantias: vna enim substantia alteri quid conferret, siue esset, siue non esset: 12. Metaph. ult. necesse igitur est, vt talem inter se ordinem habeant, vt posteriora quidem inseparabilia sint à prioribus, priora autem à posterioribus nequaquam. Nam quacunque alia ratione ordo constituatur, aut non vnum erit primum: aut primo ablato, non erit necesse reliqua auferri. Si enim omnia separabilia, omnia erunt prima, multitudo autem principatuum non est bona: si omnia inseparabilia, nullum erit primum, prius enim est quod per se stat, & separabile, quàm inseparabile: vt substantia prior affectionibus. Vt igitur ablata substantia impossibile est aliquid aliorum remanere, quia cetera inseparabilia sunt à substantia: eodem modo necesse est, prima substantia ablata, reliquas auferri. Huiusmodi autem ordinem habere secundum additionem & ablationem patet. Quæcunque enim inseparabilia sunt, sine additione prioris neque sunt, neque intelliguntur, vt album non quidem simpliciter est, sed aliquid aliud vt superficies, à qua separari nequit: sic neque quantum, neque quale, nec vllum aliorum prædicamentorum aut esse, aut intelligi sine substantia possunt: ex additione enim omnia definiun-

D tur.

QVAEST. PERIPATET.

tur. 7. Metaphy. tex. 19. Quaecunque autem separabilia sunt, omnia ex D
ablatione dicuntur, vt substantia ex ablatione accidentium, definitur
enim & intelligitur sine ijs. Eodem modo se habet magnitudo ad nu-
merum: in numeri enim ratione non inest ratio magnitudinis, in ra-
tione autem magnitudinis inest ratio numeri, ideo prior est scientia
numerorum, quam Geometria, quia magnitudo ex additione est, nu-
merus autem ex ablatione. Si igitur genera substantiae eo modo se ha-
bent inter se, vt quaedam separabilia sint, quaedam inseparabilia, ordi-
dinem secundum additionem & ablationem habere est necesse. Quo-
niam verò hæc indeterminatè adhuc dicuntur, vt distinctiorem huius
sententiae doctrinam habeamus, dubitandi modo iterum agamus. Pri-
mum igitur, si proprium substantiae est non dici de subiecto, prima
enim est in vnaquaque prædicatione: quomodo aliqua substantia in-
separabilis fuerit? Præterea vt inseparabilis est, sic ex additione defi-
nienda erit: at substantia, cum simpliciter sit, non ex additione defini-
tur. Amplius nonne genus substantiae æternum & corruptibile separa-
tim permanent? locis enim distincta sunt cœlum & mundus inferior:
de intelligibili autem substantia adhuc incertum est: videtur tamen
quemadmodum ipsa separata est à reliquis substantijs, sic & separari re-
liquas ab illa: esse enim substantiarum sensibilium forma est aliqua ma-
terialis, immaterialis autem nullius corporis videtur actus, esset enim
materialis. At verò hoc maximam habet ambiguitatem. Nam circa im-
materiale substantiam, siue ea impertiatur ipsum esse cœlo, siue non
impertiatur, absurda quomodocunque videntur sequi. Si enim det es-
se cœlo, quasi cœlum ex se non sit nisi potentia, cum eadem quoque ip-
sum moueat: aut primo motum erit ens in potentia, quod impossibile
ostenditur. 5. Phys. tex. 8. non ens enim non mouetur: aut quod primo
mouetur, à se mouebitur, non enim distinguetur in partem per se mo-
uentem, & partem per se motam, quod fieri non posse demonstratur. F
7. Phys. tex. 2. Si enim substantia separata est pars per se mouens, non er-
go compositum ex ipsa & orbe erit primo motum, sed orbis: at hoc
modo ens in potentia mouebitur: si orbis ex se non habet esse actus,
sed ab illa consequatur id quod est. Si verò non impertiatur esse, sed
motum tantum, præterquàm quòd aduersatur sententiae philosophi.
1. cœl. tex. 100. vbi inquit ab huiusmodi substantia pendere alijs esse &
vivere, his quidem clarius, his verò obscurius: etiam rationi. Nam si cœ-
lum esse suum habeat ab alio ente non dependens, multa erunt prima
entia: nec vnū alteri proderit siue sit, siue non sit: esse enim vtriusque
separatum & independens supponitur. Nec sufficit depēdentiam alio
quocunque modo concedere, nisi etiam concedatur in genere causæ
formalis, vt ipsum quid est cœli à substantia immateriali habeatur. nam
reliquis omnibus ablatis, remanebunt duæ primæ substantiæ secundū
rationem,

A rationem, quarum vna non reducetur ad alteram, & quarum vna ablata altera non auferatur. Dubitationes igitur hæc contingunt. Sed notandum est: cum substantia, quæ secundum speciem dicitur, eadem sit cum fine, vt superius est ostensum, propter hanc autem substantiæ sint reliqua omnia quæ gratia finis habentur: si quidem vnus sit omnium finis, vna etiam erit prima substantia, propter quam reliqua erunt. Esse autem quoddam primum & optimum, quod omnia appetunt, colligitur ex. 1. Phys. tex. 8. 1. & ex. 12. Metaph. tex. 37. Illud autem vnum esse, ostenditur. 12. Metaph. tex. 49. Illud præterea notandum, cum finis sit simpliciter necessarius, reliqua autem ex suppositione finis. 2. Physic. tex. 88. ad reliquorum dependentiam ex fine, non est necesse supponi aliquam potentiam, aut materiam: hæc enim sequitur ex necessitate finis, vt etiam reliqua omnia, quæ finis gratia sunt: Nam quando finis est & quandiu fuit, aut erit, reliqua similiter sunt, fuerunt, & futura sunt. In ijs autem quæ ab efficiente, seu naturali, seu artificiali fiunt, nõ similiter se habet: Effectiones enim omnes è contrario incipiunt à materia & tendunt in finem: idcirco necesse est supponere aliquam potentiam, quæ actum præcedat in eo quod efficitur. His autem hoc modo habentibus facile soluentur dubitationes. Cum enim diuinum quoddam sit & appetibile, ex necessitate erit etiam id quod appetit. 1. Phys. tex. 8. 1. nec tamen ob id ex se dicitur esse ipsum appetens: ablato enim appetibili, simul & id quod appetit auferri est necesse: pendet enim ex eo, & ideo est, quia finis est. Neque compositio adhuc erit ex appetibili scilicet & appetente, necesse enim esset præexistere id quod appetit, antequam esset: componuntur enim quæ sunt, quædam autem appetunt & esse & viuere, vt generabilia & corruptibilia, constant enim ex potentia ad esse: quædam motum tantum, sunt enim iam: nec præexistentem potentiam habent ad esse, sed secundum locum tantum, vt cælum. Quod igitur ipsius cœli primo mouetur, non compositum est ex substantia separata & orbe, sed simplex corpus: hoc autem non est potentia sed actu: neque id quod est ex se habet, sed ab altero, scilicet fine. Nec etiam fit vt substantia immaterialis misceatur cum corpore: non enim per modum compositionis cum fine est id quod à fine pendet. Sed id contingit in ijs quæ efficiuntur. vbique enim fit compositum, forma autem non efficitur neque materia, nam vtrique præexistunt. 7. Metaph. tex. 26. At hic solus finis præexistit secundum rationem, licet tempore simul sint. Hoc autem modo pendere à primo principio omnia quæ sunt, aperuit Arist. 12. Metaph. tex. 38. cum enim ostendisset necessitatem, quæ est ipsius vltimi finis: & principium eo modo esse vt est necessitas, concludit: A tali ergo principio cælum & natura dependet. Patet igitur reliqua genera substantiæ inseparabilia esse ab hac prima: hanc autem solam à reliquis separabilem. Vtrum autem hoc

D 2 modo

QVAEST. PERIPATET.

modo habeant inter se duo genera sensibilibus substantiarum, scilicet **D**
 æternum & corruptibile, non difficile est videre. Quamuis enim om-
 nis generatio & motus in inferioribus a motu cœli ortum ducant: cū
 tamen cœlum rationem habeat agentis. non autem finis: finis enim
 immobilis existens mouet, cœlum autem ideo mouet, quia mouetur:
 in ratione vnius non inerit alterius ratio: idcirco & separatæ locis exi-
 stunt hæ duæ substantiæ. Ordinem igitur habent substantiæ omnes ad
 vnum quiddam, non autem ad se inuicem. 12. Metaph. tex. § 2. nisi qua-
 tenus alia alijs perfectius vel imperfectius, melius vel deterius finem
 ipsum & actum consequuntur. At verò alio modo genera assumentibus,
 ordo secundum additionem & ablationem similiter in his repe-
 riatur, si secundum modum considerandi apud Mathematicum & Na-
 turalem genera distinguamus. Mathematicus enim separando motum
 & reliquas naturales affectiones, solum autem relinquendo continuū,
 eius affectiones vt continuum est, speculatur. Naturalis autem de ma-
 gnitudinibus itidem agit, sed quatenus mobiles secundum naturam **E**
 sunt. Ista autem habent ad se inuicem vt simplex ad compositum, &
 vt additum ad ablatum. Mathematicæ enim magnitudines ex ablatio-
 ne dicuntur: naturales autem ex additione. Nam rationes mathema-
 ticorum insunt etiam naturalibus: quæ autem naturalibus insunt, non
 insunt mathematicis. Hoc autem modo videntur considerasse illi, qui
 prima substantiarum principia ad superficies, lineas, aut numeros re-
 duxerunt. quoniam semper auferendo ea quæ ex additione dicuntur,
 ex naturali quidem corpore venit in corpus vt corpus: ex corpore
 autem in simplices magnitudines: & ex magnitudinibus in puncta &
 numeros. Non animaduertentes hanc resolutionem tendere in primas
 conditiones materiæ, & ad imperfectum, non autem ad ipsam substan-
 tiam, quæ dicitur cuius gratia. Idcirco Mathematicæ de nulla substan-
 tia agunt, excepta Astrologia, vt superius est explicatum. Quoniam au- **F**
 tem vniuersalia eodē modo se habent ad singularia, vniuersalia enim
 per abstractionem dicuntur, separando à singularibus conditiones ma-
 teriæ: & rationes superiorum insunt etiam inferioribus, non autem è
 contra: idcirco quidam substantiæ principia in vniuersalibus quæsi-
 uerunt, quæ separantes à singularibus intellectione iudicauerunt sub-
 stantias esse separatas, quas Ideas vocauerunt, quarum participatio-
 ne singularia essent: Non animaduertentes resolutionem hoc mo-
 do fieri in ea quæ exemplaria potius sunt quàm substantiæ: Vniuer-
 salia enim in mente solum versantur, vt sint notæ eorum quæ extra
 sunt: At extra non sunt separata nisi singularia: reliqua enim omnia
 de singularibus dicuntur. Inesse autem videtur ipsis vniuersalibus
 ratio prioris, quia tunc accipiuntur vt partes, non vt totum quoddam.
 vt enim pars est prior toto, sic genus prius specie: constituitur enim
 species

A species ex genere & differentijs tanquam partibus. Nec tamen hoc modo reductio fit in primam substantiam: quoniam non omnes partes, quæ in definitione sumuntur, sunt vt actus, sed vltima tantum differentia, quæ à fine petitur. Differunt autem inter se abstractio Mathematica & abstractio vniuersalium, quòd, Mathematici quidem resoluunt in partes secundum materiam: corpus enim & continuum materia est corporis naturalis & sensibilis, non genus. Non enim diuiditur corpus in sensibile & intelligibile, aut in mobile, & id quod motu caret; sed cum omne corpus mobile sit, mathematicus tamen sine motu considerat. Abstractio autem vniuersalium quærit partes secundum formam, cuiusmodi sunt genera & differentia. vtræque autem abstractiones tum vniuersalium, tum Mathematicæ, differunt à resolutione quæ fit in primam substantiam: quoniam hæc separata est & cæterorum principium: vniuersalia autem & Mathematica inseparabilia sunt, **B** quamuis non considerentur vt inseparabilia. Neque tamen committunt mendacium quasi separantes, quæ separari nõ possunt: non enim dicunt separata esse cum considerant ea sine his, vbi id fieri potest: fieri autem contingit, vbi non inest in ratione id à quo fit separatio: vt curuum separari à naso potest, non enim hic in ratione curui inest. sic sunt mathematica & quæcunque abstrahuntur. At simum nequit à naso separari: nec anima à corpore: & tandem nulla forma materialis à propria materia abstrahitur. cum enim sit alicuius materiae ratio non simpliciter quid, non potest intelligi per ablationem materiae: quamuis ratione eo modo separabilis dicatur 2. Physic. tex. 12. quia alterum est esse formæ, alterum ipsius materiae. Quæ igitur per ablationem dicantur, & quæ non, & propter quam causam, & quæ differentia eorum, dictum est. Simul etiam patuit substantiarum primam per ablationem dici, reliquas autem per additionem: & quomodo hæc ordinem inter se habeant, & quomodo non. Relinquitur vt soluamus duas difficultates ab initio propositas, quarum prima est: quomodo substantia aliqua inseparabilis fuerit, cum non dicatur de altero. Dicendum est igitur substantiam, seu sit materia, seu forma, siue compositum, subiectum quoddam primum esse 7. Metaph. tex. 7. Materia enim subiicitur formæ: Compositum ipsis accidentibus: Forma quatenus quid est cæteris prædicationibus: quatenus finis, ijs quæ eius gratia petuntur. Ob eandem verò causam, & substantia omnis separabilis est, quia primum subiectum: omnia enim alia de substantia dicuntur, ipsa autem non de altero. Quod autem superius probatum est substantias quasdam inseparabiles esse, etiam verum est, quia inter se collatæ non omnes primæ. Nam vno modo materia videtur prima, reliqua enim omnia videntur esse veluti affectiones materiae. 7. Metaphysicor. tex. 8. alio autem modo forma censetur prima, quia ipsum quid est

D 3 prin-

QVAEST. PERIPATET.

principium est omnium, & actus potentiam præcedit. E contrario au- **D**
tem se habent propter duplicem ordinem, quorum vnus incipit à fi-
ne & ipso quid est, & tendit in materiam & ea quæ gratia finis habentur,
qui ordo est ipsius rationis: alter verò incipit ab vltimo scilicet materia,
& tendit in principiū, scilicet formam: qui ordo in effectiōibus
reperitur. 7. Metaph. tex. 23. quoniam autem effectiōes sunt singula-
rium, idcirco potentia in his actum præcedit. Qui igitur inspexerunt
effectiōes, materiam dixerunt esse substantiam: qui autem alterū ordi-
nem, ipsam formam. Similiter autem substantiæ inseparabiles quædam
ratione materiæ dicuntur, quædam ratione formæ. Vno enim modo
materia inseparabilis est ab ipso quid est, quia hoc est materiæ princi-
piū, extra quod non est: Alio modo forma inseparabilis est à materia,
quia ex necessitate præcessit materia in effectiōibus. Quomodo-
cunque tamen substantiæ dicantur inseparabiles, nunquam hoc modo in-
separabiles sunt, vt de subiecto aliquo dicantur actu existēte, veluti ac- **E**
cidentia. Quæ enim gratia finis sunt, non sunt in fine tanquam in subie-
cto: actus autem materiæ non sunt in materia, vt actu existēte: non
enim vnum fierent per se. Altera dubitatio erat circa definitiones: vt
enim substantia aliqua inseparabilis dicitur, sic ex additione definiēda
videtur. An propriè quidem per additionem definiuntur, quando id
quod additur actu est & separatum? vt subiectum in definitione acci-
dentium. Similitudinem autem quandam præ se ferunt cum his defini-
tiones formarū naturalium: materia enim quæ in definitione additur,
veluti subiectū est: differt tamen, quia non est actu substantia per se ip-
sam: alioqui cum omnis definitio actum quendam & materiam expli-
cet, omnis ex additione videretur esse: nā si quis simpliciter actus fue-
rit sine aliqua materia, definiri non posse est ostensum. At dubitabit
quis: qua ratione discernemus materiam à subiecto? nam & materia
actum suum habere videtur, nec dimittere in composito: elementorū **F**
enim virtutes in mixto retinentur: indicant autem accidentia illa,
quæ materiam sequuntur. An cum dicitur materia potentia tantum ef-
fe, non ob id negatur ens esse? non ens enim priuationis est, non mate-
riæ nisi secundum accidens. Quatenus autem ens quoddam est, sic &
quid quoddam & substantia. Quoniam verò alicuius gratia est nō pro-
pter se ipsam; idcirco quandiu finem non habet & perfectionem, &
priuata est, dicitur non ens actu, ens autem in potentia. Quodcunque
igitur illi aduenit eam perficiens, & cuius gratia apta nata erat, materiæ
dicitur aduenire, non subiecto. Quodcunque autem non habuerit ra-
tionem finis, cum non sit substantia, illi vt subiecto adueniet: hæc igitur
per additionem propriè dicunt definiri. Substantiæ autem partes,
quæ definitione explicantur, non propriè addi dicuntur, nam ex ijs
vnum fit per se, ex substantia autem & affectiōibus non vnum nisi se-
cundum

A cundum accidens. Concludimus igitur substantias inseparabiles & nō simpliciter dictas, sed secundum additionem, similitudinem quidem habere cum accidentibus, adeo vt quidam negauerint substantias esse (qui enim materiam iudicabant ipsum primum principium, omnia alia dixerunt affectiones esse, & sic generationem ē medio tollebant: qui autem ad formam inspexerunt, vnum tantū dixerunt esse id quod est & immobile, reliqua enim non esse verē entia nec substantias, vt Parmenides) differre tamen eo modo, vt dictum est. nam secundum Aristotelis sententiam non solum ipsum primum substantia est, sed etiam quæcunque ab illo primo pendent alicuius gratia: nam & hæc apta nata sunt vnum esse. idcirco & simpliciter dicuntur & non de altero. Accidentia autem nec alicuius gratia sunt, nec vnum fiunt cum susceptibili. idcirco semper de altero dicuntur subiecto.

B *In substantijs separatis à materia partim dari multitudinem, partim non dari. Questio 11.*

QUAM V M substantiarum quædam actus similiter sint, quædam compositionem aliquam fortiantur: dicimus vnicum tantum esse actum simplicissimum ac primum, reliqua autem omnia & compositionem & multitudinem recipere. Colligitur autem hæc sententia ex. 12. Metaph. tex. 49. in hunc modum. Quæcunque multa numero sunt, materiam habent, ipsum verò primum quid est, materiam non habet, ergo non recipit multitudinem, sed vnum tantum est. Veritas maioris propositionis hoc modo ostenditur. Cum multitudo diuisionem supponat, vnum enim quatenus vnum indiuisibile est: quantam necesse est esse omnem multitudinem: non enim diuiditur nisi quantum. Si igitur forma secundum se non est quanta, sed secundum materiam; omnem multitudinem materiam habere est necesse. Idcirco Plato sub nomine Dualitatis materiam intelligebat, cum ex vno & dualitate fieri dicebat omnia quæ fiunt. Idque recta ratione: à forma enim vnitas vbique prouenit, à materia autem multitudine & diuisio. Si igitur actus simplicissimus ab omni materia separatus, non est quantus; impossibile est multitudinem recipere. vna igitur tantum erit huiusmodi substantia. At verò neque rationum multitudinem suscipere possit, veluti Socrates & album, & anima & corpus. quod enim nullam habet materiam, simplicissimumque est, vnum esse omnibus modis est necesse. non enim sunt ipsius partes. Nec verò refert numerum quidem diuisibilem esse in indiuisibilia, magnitudinē autem in semper diuisibilia: quasi à materia solum continuum habeatur, à forma autem numerus, cum præsertim formæ sint sicut numeri. Nam ex diuisione magnitudinis numerus consurgit etiam in infinitum,

D 4 tum,

QVAEST. PERIPATET.

tum, vt bipartito infinita. 3. Physicor. tex. 68. Non igitur numerus erit D
præter magnitudinem. Quod autem desinat ad indiuisibilia numeri
diuisio, ratione quidem formæ conceditur esse, numerus enim est plu
ra vna, vnum autem omne indiuisibile est, & ratione formæ vnum
quodque vnum est; non tamen vnitatum multitudo separata à magni
tudine esse potest. diuisio enim omnis propter materiam contingit.
Eadem autem ratio non solum ostendit, quæ plura sunt numero, ma
teriam habere, sed etiam quæ plura sunt ratione seu specie: non enim
plures rationes in idem numero conuenire possunt, nisi aliquod vnum
sit subiectum, vt musicum & album in homine. Quæ igitur separata
sunt à materia, quatenus separata, rationum multitudinem continere
non possunt. Verum enimvero aliquo modo in substantijs separatis
dari multitudinem patet. nam 12. Metaph. tex. 43. probat Aristoteles
multitudinem substantiarum separatarum, quia necesse est multa esse E
mouentia immobilia & sempiterna: hæc autem multa esse, quia cor
pora, quæ ab ijs mouentur, multa sunt. Præterea multitudinem quo
que rationis inesse patet. Alia enim ratio est, quatenus mouens, alia
quatenus intelligens. ponitur enim intelligentia esse huiusmodi sub
stantia. similiter dicendum & de alijs, quæ illi attribuuntur, vt vnum
esse aut multa, impartibile aut oppositum, æternum, principium, im
mobile, & alia huiusmodi, quorum omnium diuersæ sunt rationes.
Quis igitur hic modus est, quo multitudo in substantijs separatis ad
mittatur? Dicimus: cum ab hoc genere substantiæ reliqua pendeant,
vt superius fuit probatum, duplicem considerationem circa ipsum
oriri. Nam aut considerari potest, quatenus substantia est quædam sui
generis, simplicissima & à nullo dependens: aut quatenus à cæteris
entibus participatur. Primo igitur modo acceptum, vnum omnibus
modis existit, vt rationes priores ostendebant. Altero autem modo
necesse est multiplicari secundum multitudinem recipientium. non F
enim secundum eandem mensuram ab omnibus participatur, sed ab
ijs quidem perfectius ab ijs vero imperfectius. 1. cæl. tex. 100. si igitur
æqualiter ab omnibus reciperetur, omnia similiter vnum essent, nulla
enim esset differentia, per quam differrent. Quod si entia sunt plura,
& ab vno omnia, per diuersam vnius participationem oriri est neces
se, Idcirco factum est, vt ordine quodam disposita sint corpora vniuer
si, quatenus perfectius vel imperfectius datum est illis esse. Dicit vero
quispiam. Si secundum multitudinem entium multiplicari debeant,
substantiæ separata, longè plures erunt, quàm quæ statuta sunt ab
Aristotele: multiplicantur enim solum secundum corporum cœle
stium multitudinem. At ab eodem licet imperfectius, pendent quo
que generabilia & corruptibilia: Substantias autem esse separatas isto
rum, in peripatetica disciplina non conceditur, hoc enim esset Ideas
astruere.

Aastruere. Præterea, quomodo abiunctæ fuerint huiusmodi substantiæ à materia, cum secundum multitudinem materiæ multiplicentur? Num indiuisibilis secundum se existens diuiditur ratione materiæ? At hoc modo habent formæ omnes materiales, & à materia inseparabiles. Quod igitur separatum existit, diuisionem materiale recipere nequit. An duobus modis participari potest à cæteris substantijs prima substantia? vno scilicet quatenus sunt, omnibus enim distribuitur esse à primo ente: sic autem solum primum separatum est & vnum, reliqua autem & multa & inseparabilia. Nam dicuntur secundum additionem: vnum autem solum quod primum est, secundum ablationem omnium dicitur. Alio autem modo quædam participant primam substantiam, scilicet secundum operationem, vt mouentia immobilia & sempiterna: hæc enim quatenus mouentia, separata sunt. 8. Phys. tex. 30. Quatenus autem quodammodo respiciunt ipsa mobilia diuersa & multa, multitudinem, & diuersitatem respiciunt secundum numerum mobilium. Exemplo autem esse possit id quod mouet animalia, appetibile scilicet. vnum enim & idem numero existens, variam in diuersis animalibus sui appetentiam gignit, vnde variè mouet. Quodammodo igitur vnum est mouens, quia vnum appetibile, quod omnia appetunt: quodammodo plura, quatenus à pluribus desideratur non secundum eandem mensuram. Idcirco summum bonum & optimum vnum maximè existens omnia implet sui desiderio, & quod simpliciter est bonum, vnicuique sigillatim fit bonum absque infectione materiali aut diminutione aliqua essentia. Et quemadmodum anima animalium vna existens non sparsa in corpus, sed in principali particula sedens vt in corde, diuersas functiones diuersis organis distribuit; sic vniuersi substantia supra omne corpus existens & ab omni materia separata pro multitudine corporum multis modis participatur absque eius diuisione. Hoc igitur modo quod vnum est secundum se, secundum habitudinem ad multa, multitudinem recipit, quia quodammodo materiæ applicatur illi assitens. Eodem pacto responderi potest ad alteram dubitationem de multitudine rationis. Nā secundum habitudines ad cætera entia, multæ rationes insunt eidem: vt motorem esse quatenus respicit mobilia: principium & causam & finem vltimum, & primam formam, & summum bonum, quatenus respicit ea, quæ oriuntur ab ipso secundum quod huiusmodi. Ens autem denominatiuum est ab ipsa essentia, quæ in ipso eadem est, non quemadmodum in ijs quæ materiam habent, non enim idem est sanitas & sanum, & albedo & album, quoniam hæc de altero dicuntur: nec homo & humanitas, anima & animal: quoniam omnia huiusmodi materiā habent, & in his alterum est forma per se ipsam sumpta, & forma cū materia: anima forma est, animal cū materia: sanitas forma, sanum cum

QVAEST. PER PATET.

cum materia sumitur : animal forma, hoc animal cum materia : essen- **D**
tia forma, ens forma cum materia in quibus adest. Cum igitur in pri-
mo nulla inest materia, idem est esse & essentia : nec ut alterum quid
de eo prædicatur ens : Sic & vnum. Quoniam autem hæc nomina
vnum & ens communia sunt omnibus, propria autem vniuscuiusque
substantia ab opere denominatur, intelligentia videtur esse eius sub-
stantia, operatio enim hæc propria est & non communis cum corpo-
re. Reliqua autem attributa, aut quia communia quædam sint cum
alijs, aut secundum habitudinem ad alia : aut etiam propter similitu-
dinem quandam cum cæteris dicuntur pro captu hominum. 12. Me-
taph. tex. 50. Priuationes autem aliquando illi attribuuntur, ut impar-
tibile, immobile, immortale, quoniam per collationem cum magnitu-
dinibus mobilibus & caducis, quæ nobis sunt notiores, disponimur ad
illius substantiam percipiendam. Quæcunque igitur diuersæ rationes
illi videntur inesse, propter diuersas collationes ab intellectu nostro **E**
factas, insunt, non quatenus vna quædam substantia est ab omni ma-
teria seiuncta. Quo pacto igitur primum genus substantiæ multitu-
dinem recipiat, quomodo non : explicatum est.

*Primi motoris virtutem immensam esse, non tamen infinitam neque
finitam propriè dici posse. Quest. 111.*

Cum pluribus modis dicatur infinitum. 3. Phys. tex. 34. satius
fuerit ante alia aperire, quo pacto in proposita questione
infinitum accipiamus. Vno igitur modo dicitur infinitum,
quod impossibile est transire, quia non est aptum natum transiri. Sic
autem concedimus virtutem primi motoris infinitam esse, impossibile
enim est finem habere non solum secundum tempus, nam supra tem-
pus existit, sed & secundum robur, immensa enim est virtus, ut inferius **F**
patebit. Alio autem modo infinitum dicitur, quod aptum quidem
est transiri, sed ad finem non peruenit, aut quia simpliciter non possit,
aut difficulter possit, aut tandem quomodocumque impediatur : quod
genus infiniti inest tantum ijs, quæ quanta sunt continua seu discreta,
siue per se, siue secundum accidens, ut albedo infinita quia superficies
infinita. Cum igitur propriè illud dicatur infinitum, quod potest fi-
nitum esse, huiusmodi autem sit quantum siue magnitudo, siue mul-
titudinis, cuius passio per se est finitum vel infinitum. 3. Phys. text. 35. ob
id asserimus primi motoris virtutem, neque finitam, neque infinitam
propriè dici posse. Huius autem apertissima est demonstratio Ari-
stotelis. 8. Phys. tex. 86. ubi probat : primum motorem impartibilem
esse, & nullam habere magnitudinem : quoniam si finitam haberet
potentiam, non moueret tempore infinito, ut mouet : si verò infini-
tam,

A tam, esset quoque magnitudo infinita, quæ non datur in natura, vt ostensum est. 3. Phy. cap. 5. & 1. cœ. cap. 5. 6. & 7. Idcirco cum neque finitam, neque infinitam habeat potentiam, impartibilem esse est necesse & sine magnitudine: omnis enim magnitudo finita est vel infinita. His tamen non obstantibus quidam summi Peripatetici voluerunt, etiam eius quod nullam habet magnitudinem, virtutem esse vel finitam, vel infinitam: hanc autem distinguentes in intensè & extensè auctam, scilicet secundum robur vel diuturnitatem temporis, inquit, Primum motorem finiti quidem esse roboris, infinitæ autem perennitatis: hoc quidem quia mouet infinito tempore: illud autem, quia quod mouetur est finitum & velocitas finita circulationis. Putant igitur, si cœlum esset maius, aut stellæ plures vel maiores, non posse moueri, nisi tardius, quoniam virtus tanta est, quanta sufficiat ad molem quæ nunc est, mouendam. Nam si posset eadem velocitate maiorem molem circumuoluere, hanc minorem tanto velocius nunc moueret, & si in infinitum intēta esset virtus, nullum esset tempus in quo moueret hanc molem finitam: maior enim virtus in minori tempore mouet. Finitum igitur robur esse primi motoris propter huiusmodi rationes putauerunt. Sed quantum discedant à veritate summi Philosophi, demonstrationem superius dictam considerantibus, facile patere potest. Nam primum non sequeretur conclusio, quæ infertur, nullam scilicet habere magnitudinem, sed oppositum. Si enim conceditur virtutem habere finitam aut infinitam, quantum quoddam erit primum mouens siue per se, siue secundum accidens: finitum enim & infinitum sunt per se affectiones quanti. Præterea impossibile est aliquid finitum esse secundum robur, mouere autem infinito tempore, vt ipsi supponunt. Demonstratio autem huius est. 8. Phys. tex. 78. vbi vniuersaliter probatur, nullum finitum mouere in tempore infinito in hunc modum. Nam si accipiat pars virtutis, hæc partem corporis mouebit in minori tempore: diuiditur enim motus & tempus secundum diuisionem mobilis. 6. Phys. tex. 39. Nam partis minor est motus quam totius: minoris autem motus minus est tempus: verbi gratia, pars magnitudinis quæ mouetur, citius absoluitur à magnitudine quam tangit, tota autem tardius: idcirco infinita magnitudo in finitum requirit tempus, finita finitum, magna longum, parua breue. Finitum ergo erit tempus, in quo pars mouentis partem magnitudinis mouet: æqualiter autem augendo, virtutem & mobile & tempus: virtus quidem finita & mobile finitum auctoris finem habebunt, tempus autem nequaquam: infinitum enim supponitur, in quo tota virtus totam magnitudinem mouet: idcirco aut omnia finita, aut omnia infinita esse oportet, tempus scilicet, magnitudinem & virtutem. Si respondeant non valere demonstrationem de omni virtute, sed tantum

QVAEST. PERIPATET.

tum de ea quæ diuturnitatem significat: quasi altera sit virtus & non D
eadem, quæ tantum potest, & in tanto tempore mouere: nihilominus
adhuc remanet inæqualitas. corpus enim finitum est, virtus autem
& tempus infinita. Præterea vana fuisset demonstratio: virtutem enim
infinitam duratione dicere, & infinito tēpore mouere, idē est, nec eget
demonstratione. Non igitur ostendit finitum aliquod secundum du-
rationem, mouere non posse infinito tempore, sed simpliciter quod-
cunque finitum. Verū enim uero si admittamus, neque finitam ne-
que infinitam esse primi mouentis virtutem, vt voluit Aristoteles, quo
pacto infinitus erit motus, finita autem velocitas & finitum corpus?
Nam si infinito tempore mouet, existente infinito motu, virtutem si-
militer infinitam esse oportuisset: ratione autem corporis finiti & fi-
nitæ velocitatis finitam. An non est necesse? indiuisibile enim existēs
& non quantum similiter se habet ad quamcunque quantitatem seu
finitam seu infinitam. Idcirco si tempus est infinitum, virtus quidem E
non potest esse finita, nec tamen est necesse infinitam esse. Similiter si
magnitudo est finita, non contingit virtutem esse infinitam: non ta-
men est necesse finitam esse. Hac igitur subtilissima perscrutatione
Aristoteles inuestigauit primum motorem impartibilem esse, & nul-
lam habere magnitudinem. Nam aliās hæc simul esse non possunt,
mouere scilicet infinito tempore, & magnitudinem esse finitam, simul
enim esset idem finitum & infinitum. Sed amplius dubitatur. si in-
diuisibile est primum mouens, non erit proportio inter plura mo-
uentia, vt inter plura mobilia, indiuisibile enim nec maius nec minus
est: corpora autem quæ mouentur differunt magnitudine & paruita-
te, velocitate & tarditate. Differre autem oportere mouentia inter se,
vt differunt mobilia & velocitates, ostēdit Aristoteles. 7. Physic. cap. 5.
omnia enim inter se proportionabilia esse oportet. Nam aliās ab ea-
dem virtute similiter moueretur moles maior & minor: & eadem mo- F
les tardius & velocius. sic autem id quod mouet corpus Lunæ, mo-
uere poterit quemcunque orbem. & si tantum potest motor Lunæ,
quantum potest motor primi cœli (indiuisibiles enim cum sint, non
excedunt se inuicem) quemadmodum tanta moles primi cœli velo-
cissimè mouetur à suo motore, sic corpus Lunæ, quod longè minus
est, adhuc tātò velocius moueretur à proprio motore: ab æquali enim
virtute citius mouetur quod minus est, quàm quod maius. Sed cum
hæc alio modo habeant, & determinatæ sint corporum moles, & ve-
locitates; necesse est similiter virtutes mouentes terminatas esse: non
igitur indiuisibiles erunt. Difficillima quidem est quæstio, adeo vt
cogere videatur. Nam aut incommensurabilia erunt mouentia cum
ijs quæ mouentur, si mouentia impartibilia sunt: aut si concesserimus
partibilia, vt maiores & minores sint virtutes, à finita virtute fiet infi-
nitus

A nitus motus, aut infinita virtus erit in corpore finito. Veruntamen si ea meminerimus, quæ de vnitæ & multitudine substantiarum abstractarum dicta sunt à nobis, facilis erit quæstionis solutio. Cum enim vnum tantum sit summum expetibile, quod immobile existens mouet, magis & minus expeti contingit secundum maiorem & minorem corporum perfectionem, vnde collecta est multitudo mouentiũ secundum eum ordinem, quem habent corpora inter se: vt quod perfectissimum est, velocissimè moueatur, tardissimè autem quod imperfectissimum: perfectio autem & imperfectio ex magnitudine & paruitate videtur esse, & ex propinquitate ac distantia. Omnis igitur differentia ex parte mobilis oritur, non ex parte mouentis. Quatenus enim mouens vnum est & impartibile, quæ erit differentia diuidens? quamuis igitur hoc nullam habeat proportionem cum diuisibili & magnitudine; quatenus tamen secundum mensuram appetitur à quocunque, proportionem habet cum vnoquoque. Propter hanc autem proportionem & mensuram, quædam citius absoluunt sua itinera, quædam tardius, quia tantum datũ est illis de appetentia. Et contra accidit, quam vt quidam dubitarunt: si cælum maius esset, quam nunc est, moueri non posse, aut tardius moueri. Nam videmus, quanto maiora sunt corpora, tanto etiã velocius ferri: vnde luna tardissimè mouetur, quia minimam obtinet molem: primum cælum velocissimè, quia omnium est maximum. Si igitur adhuc maius esset, velocius etiam ferretur, magis enim appeteret. & si posset in infinitum crescere, etiam in infinitum cresceret, & appetentia & velocitas. nam ex parte mouentis nullus est defectus. At dicet quispiam, frustra esse in primo mouente hanc potentiam mouendi scilicet maiorem orbem, quàm qui nunc est, cum nunquam reducatur ad actum: id enim impossibile dicitur, quod semper aliter est. Dicimus hoc quidem repugnare ex natura corporis, non ex natura mouentis: corporis enim moles tanta est, quanta esse potest, & non est possibile corpus esse maius cælo. & si igitur in cælo non expetatur quantum ipsum optimum est expetibile, finita enim est corporis moles; à se tamen expetitur vt est expetibile, & optima vita finitur sine mensura. Non enim definit natura boni, vbi definit natura corporis: vbi autem definit natura corporis, motus etiam definit: non igitur possibile est velociorem esse motum, quam qui primi cæli. Secundum hanc ergo mensuram appetentiæ corporum velocitates sunt finitæ: quatenus autem primum mouens immensum est, non quia quantum quoddam infinitum, sed quia impartibile & sine magnitudine; eatenus recipitur motus sine mensura. huiusmodi autem est secundũ tempus infinitũ. finitum enim vnumquodque mensurabile est. Neque differentia vlla est penes id: similiter enim de æternitate habet Luna, vt Sol, & cætera Altra: vnus enim est omnium motor. Quoniam autem

corpus

QVAEST. PERIPATET.

corpus finitum non poterat recipere motum infinitum, idcirco figura **D**
illi tributa est circularis, secundum quam fit motus: circuli enim nul-
lus est finis neque principium: & exemptum est à contrarietate, ut in-
genitum esset & incorruptibile. Colligimus autem ex dictis, duplicem
esse virtutem mouentem cœlestia corpora: vnam quidem ipsius mo-
uentis immobilis: alteram autem ipsius corporis moti: quemadmo-
dum & in alijs omnibus est necesse. Duplex enim potentia: altera
agendi altera patiendi. 5. Metaph. tex. 17. comburit enim ignis quod
combustibile est, incombustibile autem nequaquam. A virtute igitur
agente in cœlo, quatenus immensa est & impartibilis, motus æternus
prouenit: cui in corpore respondet virtus recipiendi motum infinitum, non quidē quantitas infinita, sed figura sine carens & principio,
quæ circularis est. Ab eodem verò agente quatenus secundum men-
suram appetentiæ & quantitatis corporis, motus distribuitur, recipitur
determinatus motus secundum velocitatem. Virtus igitur passiuā id est **E**
appetentiā, quæ natura est, tanta existens quanta est corporis moles,
virtutem agentem secundum se immensam, quodammodo mensurat:
immensa autem virtus agens, finitum corpus quasi infinitum facit se-
cundum figuram.

*Primum motorem intelligentiam esse speculatiuam non
actiuam. Quæst. 1111.*

CVM primus motor immobilis existens tanquam appetibile
quoddā moueat cœlū: appetitus autē sequatur aut sensum
aut intellectū. 3. de an. tex. 54. necesse est intellectū esse sum-
mum bonum, sensus enim non est rerum separatarum, sed intelligen-
tia solum: idcirco dictum est. 12. Metaph. tex. 36. prima eadem esse ap-
petibilia & intelligibilia: & intellectionem principium esse appeten-
tiæ. Quoniam verò intellectus quidam speculatiuus dicitur, quidam **F**
actiuus, alius quoque factiuus, qui fine distinguuntur: contemplatiui
enim finis veritas, caterorum autem actio seu opus; restatur quidem
Aristoteles. 10. Ethic. cap. 8. Deorum operationem cōtemplatiuam
tantū esse, non autem actiuam neque factiuam. Quæ sententia ma-
ximam patitur controuersiam. Nam si substantia separata ideo mouet,
quia amatur & desideratur. 12. Metaph. tex. 37. amatur autem quia in-
telligitur ut bonum: actiuā intelligentia videretur esse. hoc enim dif-
fert bonum à vero. 3. de ani. tex. 34. boni enim intellectio appetitum
gignit & motum, quod spectat ad actionem: veritatis autem contem-
platio quiescit inuenta veritate. Explicauit autem hoc Aristoteles ma-
nifeste. 6. Ethic. cap. 2. ubi inquit: cogitationem ipsam nihil mouere,
sed eam quæ causa alicuius est & actiuā, & 3. de ani. tex. 49. duo enim
mouen-

A mouentia, intellectus qui propter aliquid ratiocinatur, qui practicus est: & appetitus. Et 3. de ani. tex. 54. vbi mouēs distinguit in immobile & id quod mouetur, Immobile enim (inquit) esse agibile bonum, alterum autem appetituum. Si igitur ab intelligentia aliqua mouetur cœlum; necessarium videtur, hanc esse actiuam, non autem contemplatiuam: non enim contemplatiua actionis vllius gratia est, sed veritatis solum. Præterea si mediante motu inuentus est primus motor. 8. Phys. & quæcunque illi attribuuntur: hoc modo vt actiuus tantum intellectus à nobis cognosci poterit. speculatiuus enim ad motum nihil videtur prodesse. 3. de ani. tex. 46. quod si concesserimus actiuum esse; alia sequentur absurda & maiora. Nam primum contingeret aliter se habere posse id quod omnino immobile & æternum est: agibile enim bonum est quod aliter habere potest. 3. de ani. tex. 51. Præterea non esset separabilis à materia primus motor: bonum enim vniuscuiusque finis est, ad quem tendit vnumquodque: hæc autem forma est materialis, aut vbi, aut quantum, aut aliquod aliorum prædicamentorum: finis enim mutationis cuiusque aut motus in his est. separata autem substantia nō potest esse alicuius mutationis finis. haberet enim materiam, & opposita illi esset priuatio: at primo principio nihil est contrarium. 12. Metaph. tex. 56. omnia enim contraria materiam habent. bonum igitur & malum, quæ motiua sunt per concupiscentiam & odium, inseparabilia sunt à materia. Diceret quispiam intellectio- ne abstrahi à materia quæcunque in materia sunt: hoc modo autem principium esse primum motore, quatenus intellectus est & separatus à materia. At, hoc esset ideas principia rerum ponere: idea enim aliqua motus cœlum mouebit: quemadmodum sanitas in mente artificis sanitatem efficit in agroto. Hunc autem modum generationis non esse in natura, inferius commodius ostendemus. An intellectus actiuus & factiuus principia sunt eorum, quæ fiunt ab homine quatenus artem habet & prudentiam? quorum omnium principium est extra id quod mouetur: in ijs autem quæ fiunt à natura, principium est intra. Idcirco nulla intra. Idcirco nulla intelligentia actiua seu factiua requiritur ad motus naturales perficiendos. appetitus enim naturalis siue impetus non huiusmodi intellectum sequitur: sed sufficit speculatiuum esse quendam intellectum separatum, qui non huius quidem gratia intelligat (non enim esset vltimus finis, cum ad opus aliud dirigeretur) sed sui quidem gratia intelligente, & in sua perfectione persistente, reliquis substantijs ab ipso pendētibus, ex necessitate appetitus ille innascatur, quæ natura dicitur vniuscuiusque, à quo omnis motus naturalis perficitur. Hoc autē modo soluitur quoque dubitatio quorundam, qui putauerunt duas intelligētias singulis orbibus celestibus ascribendas esse: quoniam si primus motor tāquam appetibile quod-

dam

QVAEST. PERIPATET.

dam & amatum mouet corpora celestia: appetere autē & amare hæc **D**
non possunt, nisi intelligant ipsum bonum: aliam igitur intelligen-
tiam singulis inesse oporteat coniunctam orbi, per quam orbis sepa-
ratam alteram intelligat, cui assimilari cupiat. Non enim est necesse
omnem appetitum insequi intelligentiam actiuam, vt in hominibus
contingit: solus enim inter ea quæ natura constant, intelligit, ac viu-
it arte & prudentia. Credere autem idem esse & secundum idem id
quod mouetur, & quod appetit, & quod intelligit, nõ nisi fatuum est:
nñ enim secundum eandem partem hæc fiunt etiam in animalibus.
Motus enim secundum nervos & articulos perficitur: appetitus autem
in corde aut proportionali cōsistit: virtus autem sentiendi in proprijs
organis: Mentis autem virtus separata est. Similiter dicendum de cœ-
lo. cum enim in eo tria sint, id quod mouetur corpus: mouens intel-
ligentia: & tertium quo mouetur, appetitus: vnum quidem aliquod **E**
est, quod mouetur, quod appetit, & quod intelligit, non tamen secun-
dum easdem partes aut potentias. Secundum igitur corporis naturā
motus inest, hoc enim primo mouetur: secundum intelligentiam in-
telligit, hæc enim propria est intellectus operatio non communicans
cum corpore: secundum autem coniunctum appetit: amare enim,
& odisse, & desiderare affectiones sunt cōiuncti ex anima & corpore.
1. de ani. tex. 14. & 66. si autem aliqua est animæ operatio propria, intel-
lectio est sola, maximè autem diuina. Non ergo est necesse ad appeti-
tum & motum cœlo impartiendum, alium quærere intellectum con-
iunctum, qualis est actiuus. Sufficiens enim est speculatiuus ille actus
simplex & perfectissimus non alicuius gratia existens, sed ipse met fi-
nis omnium, vnde habet cætera & esse & viuere. Nam præsentē actu,
materia actu fit quantum apta nata est: indiuisibilis namque secundū
se, ratione materiæ diuiditur. Differentia igitur est inter ea quæ fiunt
ab intellectu actiuo, & quæ ab huiusmodi speculatiuo oriuntur. Acti-
uus enim seu factiuus intellectus non indit appetitum seu inclinatio-
nem in patiente, sed in agente solum: idcirco principium est motus
in altero, vel prout alterum est, & agit introducendo, non educendo
de potentia materiæ, veluti artificialia omnia se habent. Speculatiuus
autem intellectus substantia existens per se, non alterius gratia appeti-
bilis, ea quæ apta nata sunt appetere, perficit, non agendo quippiam,
aut introducendo in materia aliquid, hoc enim laboriosum esset; sed
per sui præsentiam educendo ex potentia materiæ formam ad quam
apta nata est. Principium igitur motus horum in patiente solum, non
in agente est, quæ natura dicitur vniuscuiusque. Vtrum autem omnis
intellectus speculatiuus hoc modo perficere possit, alia quæstio est,
alijs examinanda.

Cæli

A

Cæli circulationem imitationem esse intelligentiæ. Quæst. V.

VAERI solet de cælo, cur potius per motum quàm per immobilitatem bonum ipsum consequatur ab intelligentia? Videretur enim quies potius appetenda quàm motus: si ipsum appetibile omni motu caret. Præterea cum omnis motus aliunde aliquò tendat, institutus autem sit propter finem ad quem tendit, ut in generatione substantia, in augmentatione quantitas, in alteratione qualitas, in motu locali ipsum ubi: cæli circulatio frustra videtur instituta, cū eius non sit aliquis terminus, ad quem tendat. habitibus enim præsentibus cessat motus. circulatio autem tanquam sine carēs, infinito tempore agitur peioris igitur conditionis videtur esse cælum quam grauiā & leuiā. hæc enim loca habent in quibus quiescant post

B

motum: cælum autem sine vlla quiete semper agitur finem non habet, propter quem motus omnis videtur institutus. An cælum hoc modo agendo, maximè primum illum intelligentiæ actum imitatur? Cum enim ab actu simplicissimo cæteri actus cum potentia mixti pendeāt secundum multos perfectionis gradus, ut ostensum est aliās: cæli autem materia longè perfectior exultat, quàm quæ generabilium & corruptibilium: merito & actum perfectiorem consequi par est. Aequalem autem perfectionem habere ipsi intelligentiæ impossibile est. mixtam enim habet aliquam potentiam scilicet ad ubi: idcirco per huiusmodi motum suam perfectionem consequitur. At verò quæ perfectio est ipsa circulatio? & quæ imitatio est intelligentiæ? An quemadmodum diuina intelligentia receptio quadam est sui ipsius, non alterius: idem enim est quod intelligit, & quod intelligitur: sic cæleste corpus in se ipsum reuoluitur, non in alienum transit locum?

C

Quatenus igitur in eodē semper manet, imitatur intelligentiæ immobilitatem: quatenus autem cōtinua motione ab eodem in idem trāsit (idem enim est circuli principium, medium, & finis) maximè assimilatur intellectu, quæ est sui ipsius. At humanus intellectus, & quicunque discursiuus est, aut qui non sui ipsius sed alterius est, motui recto magis assimilatur: principium enim distinguitur à fine, ut propositiones à conclusione. i. de Ani. tex. 48. idcirco cæli circulatio non aliquem huiusmodi intellectum sequitur veluti practicum, aut discursiuum: sed speculatiuum solum, qui sui ipsius est. Quoniam verò substantia intelligentiæ impers est, & nullam habet magnitudinem: cælū autem ob naturam corpoream partes habet: nulla alia ratione huiusmodi naturā imitari potuit, quàm velocissimo partiū discursu. Quod enim intelligentia per immobilitatē cōsequitur, ut scilicet ubique præsens sit (nam cū in loco esse haud apta nata sit, nec in partes diuidi, sine

E

loci

QVAEST. PERIPATE T.

loci mutatione & absq; vlla sui diuisione in omnes mūdi partes veluti **D**
fusa est) id natura corporis per motum circularem quantum potest
adipiscitur: potest autem in tempore & successiue secundum omnes
partes vbiq; esse, simul autem non potest: repugnat enim naturæ
corporis simul in eodem plura esse. Idcirco quemadmodum fidibus
percussis accidit, vt in eodem tempore videantur esse in duobus locis
propter insensibilem tēporis paruitatem, vnde apparent duæ: sic celi
partes cum simul in omnibus locis esse non possint, saltem cursu agi-
tatissimo nituntur id consequi. Maximè autem hoc consequitur ex-
trema sphaera: hæc enim velocissimè mouetur, & quia moles corporis
maxima, & quia propinquissima intelligentiæ. Reliquæ autem vt ma-
gnitudine & paruitate differunt, sic & circulationis velocitate. Quasi si
celi sphaeræ auergerentur in infinitum, infinita quoque esset velocitas:
adeo vt in nulla parte temporis tota circulatio perageretur. Quòd igitur
corpori infinito accideret, nunc accidit intelligentiæ: veluti enim **E**
circulatio quædam est omnem implens ambitum, sed supra tempus.
qua enim corpus est finitum, finita quoque velocitas est & tempus.
Quoniam autem infinitum circulare corpus dari impossibile est: hoc
enim dato & in non tempore moto ob infinitam velocitatem, vbi vna
pars infiniti esset, simul essent & omnes aliæ: necesse fuit indiuisibile
esse primum mouens, non corpus; positione enim differūt partes cor-
poris & magnitudinis cuiusque. Hoc igitur modo celi circulatio con-
secutio quædam est intelligentiæ. deficit autem quia intelligentia qui-
dem in nullo tempore ambitum perficit, ideo simul vbiq; est quasi
lumen: cælum autem indeterminato tempore, hoc enim habet ma-
gnitudinem determinatam: illa autem assimilatur infinito corpori in-
finita velocitate moto. at huiusmodi motus immobilitas potius vide-
tur. semper enim similiter se habet, non tamē sic vt quiescens aliquid
aut dormiens: hæc enim priuationem significant: sed in actione per-
seuerans continuè, quæ intellectio appellatur. Huiusmodi autem mo-
tum videtur Plato significasse, cum animam definiēs, dixit esse substan-
tiam à se motam: operationem enim intellectus significauit, quam
vocaui circulationem. Propriè tamen motus non est indiuisibilium,
sed corporis, ideo in tempore omnis motus apud Aristotelem. Patet
igitur cur cælum non in quiete perfectionem habet, sed in motu. In-
telligentiæ enim operatio non quies est, sed motus quidam, vt patuit,
proportionem respondens motui circulari, qui in corpore fit. Item cur
velocissimus sit vltimi celi motus, vt enim illud corpus maximè acce-
dit ad intelligentiam, sic eius velocissimus motus maximè accedit ad
intelligentiæ immobilitatem. Nam quemadmodum in ijs, quæ apud
nos aliquando velocissimè rotantur, insensibile conuersionis tempus
immobilitatem quandam representat; sic cælum per conuersionem
breuissi-

A breuissimo tempore completam imitatur eam, quæ sine vlllo tempore fit in intelligentia. Quod autem cæterorum motuum aliquis sit finis, in quem tendunt, quo præfente cessat motus; cœlestis autem circulationis nulla sit cessatio: non ob id sequitur frustra in cœlo inesse huiusmodi motum, cum eius nullus sit finis. Nam in contrarijs & in ijs quorum sunt extrema, motus extremorū gratia est institutus. est enim motus actus imperfectus, perfectio autem in fine est. In circulo autem cum nulla sit contrarietas, nec extremum, circularis lationis nullus est finis, sed ipse met finis est & perfectio, est enim quasi vita. 8. Phyl. tex. primo. Quomodo igitur intelligentia immobilis existens cœlum moueat, explicatum est.

Vnam tantum esse intelligentiam diuinam, quæ Deus est.

Quest. V 1.

B

SI omnis multitudo diuisionem supponit, diuisio autem materiam, vt probatum est: quod indiuisibile est, & ab omni materia seiunctum, qualis est diuina intelligentia, vnum tantum esse necesse est. Hoc igitur ex ijs quæ superius demonstrata sunt est manifestum. Quoniam verò difficultates multæ cōtingunt, iterum ex proprijs, quæ circa mentem apparent, agemus. Cum igitur intellectus susceptiuus sit ipsius intelligibilis & substantiæ. 12. Metaph. tex. 39. intellectus diuinus aut seipsum suscipit aut aliud. Si quidem aliud susciperet, primo ipse non esset optima substantia & dignissima, dignitas enim ipsius intellectus est ratione intelligibilis, hoc enim mouet. deinde eius substantia potentia esset non actus: actus enim ipsius intellectus intelligibile est, quando receptum est: intellectus autem receptiuus nihil actu est eorum quæ sunt, antequam intelligat. 3. de Ani.

C tex. 5. quod si hoc modo existeret intellectus diuinus, laboriosa esset perseuerantia intelligendi. 12. Metaph. tex. 51. potentia enim cum eadem sit oppositorum, in causa est laboris, vt agere non semper possit, neque semper nō agere. 1. cœl. cap. 12. se ipsum ergo solum intellectus diuinus recipit, & eius substantia actus est. semper enim intelligit, ac semper mouet cœlum. His autem hoc modo habentibus, impossibile est plures esse intelligētias. Nam data multitudine, si singulæ sui ipsius tantum sint, vna alteri nihil prederit, siue sit, siue non sit: & multitudo erit principatus: hoc autem modo nec ordo nec bonum esset in rebus. 12. Metaph. text. vlt. Si autem vna alterius sit receptiua, non erit earum substantia actus, sed potentia. quod in diuinis absurdum esse ostensum est. Amplius, si vna se ipsam intelligit & aliam, aut intelligentiarum multiplicatio erit in infinitum; aut vnica tantum erit intelligentia. Sint enim duæ, quarum vna alteram intelligat, si altera est sui

E 2 ipsius

QVAEST. PERIPATET.

ipſius intelligentia, & quæ alterius : quæ alterius eſt, alia erit ab intelli- D
gentia intellecta, illa enim & à ſe intelligitur & ab altera : & de hac in-
telligentia media iterum quæredum erit, vtrum aliam intelligat, quod
ſi ſit, dabitur proceſſus in infinitum in intelligentiis medijs, ſemper enim
altera erit intelligentia ſui ipſius, altera quæ alterius. Quod ſi eadem,
& ab initio igitur eadem eſt intelligentia quæ ſui ipſius, & quæ alterius.
Amplius ſi omne receptiuum carere debet non ſolum eo quod reci-
pitur, ſed & quocunque alio eiufdem generis, vt receptiuum albedi-
nis non ſolum albedine priuatum eſſe oportet, ſed & omni colore :
quod enim intus exiſteret, prohiberet aliorum receptionem : Quæ-
cumque igitur intelligentia actu eſt ſeipſam intelligendo, alienam in-
telligentiam recipere nequit. Quod ſi recipiat, non erit eius aliquis
actus præter actum receptæ intelligentiæ : hoc autem eſt vnicum actu
facere, & vnicam intelligentiam. Si enim ſemper hunc actum intelli-
git, non habebit potentiam tranſeundi ad alios actus. Poſitis ergo E
pluribus intelligentijs æternis vna alteram nõ intelliget, & multa erunt
principia. Sed dubitatur : Si intelligentia diuina vnica eſt, quomodo
ab eadem multitudo motuum oritur in corporibus cœleſtibus ? vt enim
vnus motus vnus eſt corporis, & ab vno motore, ſic plures à pluribus
intelligentijs oriri neceſſe videtur. Præterea enim ratione cæterorum
entium multiplicari intellectiões oportet, ſi intellectus principium
eſt omnium, quæ natura conſtant, ab hoc enim principio & cælum &
natura dependet. Si igitur vnus tantum eſſet intelligendi actus & vnũ
intelligibile, omnia vnum eſſent : vna enim eſſet omnium ſubſtantia
& quid eſt, ſcilicet id quod intelligitur. Quod ſi multa intelligibilia
& multa ſunt entia, aut non penderent ab intelligentia diuina, aut in-
tellectus diuinus alia intelliget, quæ ſunt extra ſe, quod impoſſibile eſ-
ſe demonſtrauiſus. Non enim ab intellectu pendere poſſit id quod
ſibi ignotum eſt : quemadmodum non dicuntur ab artifice fieri quæ F
prius in mente artificis, non fuerint. Si igitur intelligentia diuina om-
nia intelligit, non vnicus erit actus, nec ſimplex : Nam tot in ſe conti-
nebit intelligentias, quot ſunt entia. Huiusmodi igitur circa men-
tem dubitationes contingunt. Videndum eſt autem, vtrum à pri-
mo ente cætera pendeant, quia eſt, an quia intelligitur : differt enim
multum. Nam in Mathematicis & in quibus non eſt aliquid, cuius
gratia, ideo ſunt conſeſiones, quia principia ſunt : in quibus autem
eſt ratio boni, & ſunt quædam alicuius gratia, vt materia : & id cuius
gratia, vt finis & forma, videtur intellectus principium eſſe ; princi-
piũ enim vt finis à diffinitione & ratione petitur, vt in artibus. 2. Phyl.
tex. 91. hæc autem intellectio eſt, quæ ſcilicet à fine incipit : altera au-
tem affectio, quæ à materia. ſextimo Metaphy. tex. 23. Si igitur natura
agit propter finem, intellectus aliquis erit omnium rerum natura-
lium

- A**lium principium, & omnia intelligere oportebit, non enim quiescit intellectus, donec ad vltimum deuenit incipiens à fine. 7. Metaph. tex. 17. At verò si hæc concedamus, quot sunt entia, tot erunt admittendæ intelligentiæ, tanquam illorum exemplaria, & tandem Ideæ. Intelligentia enim substantia est separata à sensibilibus: idcirco omnium sensibilibus altera quædam erit substantia ab alijs separata: quæ omnia in Peripatetica disciplina maximè absurda censentur. An similitudo sumpta ex artibus non admittenda est in natura? Non enim sic natura facit, vt ars. Hæc enim ex domo, quæ sine materia est, sed in mente tantum reperitur, domum facit in materia: natura autem hominem ex homine facit, vtrisque in materia existentibus. 7. Metaph. tex. 28. Forma igitur seu finis, & ipsum quid est, rerû naturalium principium est similiter vt in Mathematicis quia est, non quia intelligitur. Quod rationi quoque cõsentaneum videtur. Quemadmodum enim
- B**on propter affirmationem aut negationem veram vel falsam, res est vel non est, sed è conuerso, quia res est vel non est, ideo affirmatio vel negatio vera est vel falsa: Eodem modo non quia intelligatur quippiam aut non intelligatur, res est vel non est: sed quia res est vel non est, intelligitur aut non intelligitur: ens enim intelligibile, non ens autem non intelligitur. Prius igitur est intelligibile quam intellectus. Quinimo etiam in artibus, in quibus principium videtur intellectus, similiter se habet: sanitas enim in mente nunquam faciet sanitatem in ægrotò, nisi quippiam quod in materia fuerit, eam induxerit, vt caliditas, quæ vel sit pars sanitatis, vel aliquo modo sanitatis rationem includat. 7. Metaph. tex. 30. Quo agente sanitas fiet, etiam si in artificis intellectu non fuerit, sic enim aliquando à casu fit sanitas. 7. Metaph. tex. 29. quapropter etiam si darentur rerum naturalium ideæ, ad generationes non prodesse. Non enim caliditas, quæ in mente est, calefacit, sed quæ in materia reperitur. Ex his igitur manifestum videtur non intelligentiâ principium esse, sed intelligibile quatenus est. Quod si hoc modo dicamus, frustra videbitur poni intellectus in principio. An intelligentia non horû gratia est, sed sui tantum? perfectissimi enim entis perfectissima est operatio & iucundissima. 12. Metaph. tex. 39. huiusmodi autem intellectio est speculatiua, non actiua, nec factiua, hæc enim gratia operis sunt. Quoniam vero huiusmodi intellectio substantia est, idè enim cū intelligibili, & est intellectionis intellectio. 12. Metaph. tex. 51. Idcirco intelligentia huiusmodi, quatenus actus quidam optimus, cæterorum entium est principium, sui appetentia omnia mouendo. Cæteræ autè intellectiones posteriores sunt ipsis rebus, idcirco non habent rationem principij, non enim appetentiam gignunt in materia. Si igitur primum quid est, non fuisset intelligentia, nihil mouisset sui desiderio, principium enim appetitus intellectio. Si autem in-

E 3 intellectus

QVAEST. PERIPATE T.

tellectus quidam fuisset, sed non substantia, quales intellectiones hu- **D**
mana, nullam vim habuisset agendi. Merito igitur primum omnium
principium substantia est, & sui ipsius intelligentia. Quatenus enim
perfectissimum ens est, ceteris esse distribuit & perficit omnia : qua-
tenus autem intellectio est, perfectionis desiderium rebus indit. Quo
autem modo ab hoc vno multitudo descendat, hinc fiet manifestum.
Scribit Aristoteles. 9. Metaph. cap. 2. potestates rationales in hoc dif-
ferre ab ijs, quæ sine ratione sunt, quod hæc vnum tantum possunt : vt
caliditas calefacere tantum, frigiditas frigefacere & alia similiter. Ra-
tionales autem plura, & contraria : vt ars medendi & sanitatem efficit
& morbum. Causa autem huius est, quoniam ratio eadem habitum
manifestat & oppositam priuationem : quamquam illius quidem per
se scientia sit, priuationis verò secundum accidens. Natura igitur intel-
lectus est, vt vnus existens, simul sit multorum, per se tamen vnus id est
habitus, vt albedinis, nigredinis autem quatenus albedinis remotio. **E**
Quocirca non fuit necessarium animam constare ex omnibus elemen-
tis, vt omnia cognosceret, quemadmodum antiqui putabant, sufficiens
enim est altera pars contrarietatis seipsam diiudicare & oppositam :
recto enim rectum & obliquum cognoscimus : obliquo autem nec
obliquum nec rectum discernere possumus. 1. de Ani. tex. 85. quem-
admodum igitur accidit intellectui, qui potestate constat, & cōtrario-
rum est receptiuus, qualis est humanus, vnum enim ex contrarijs illi
inexistens efficit intellectionem, & sui ipsius & oppositi : sic existiman-
dum est intellectum diuinum, cum actus perfectissimus sit ab omni
contrarietate seiunctus, se ipsum intelligendo, ceterorum actuum
ab ipso discedentium intellectionem cōtinere : & quodammodo om-
nia intelligere : non quia species rerum omnium recipiat, nam ex po-
tentia constaret, & vilior esset quàm illa : nobilitas enim intellectus est
propter intelligibile. 12. Metaph. tex. 51. præterea ideas poneremus in **F**
mente diuina, & tandem actiuam factiuamque, negociosam ac labo-
riosam faceremus intelligentiam. Sed quia sui ipsius intellectio est om-
nium intellectio, vt albi omnium colorum. hoc enim solum est per se
intelligibile quia optimum, cuius est per se intellectio. 12. Metaphys.
tex. 39. reliqua autem omnia ab optimo discedentia, vt ea quæ materiā
habent, non sunt per se intelligibilia, sed optimi intellectione intelli-
guntur : Ob id post intellectionem eius quod maximè intelligibile
est, facilius intelligimus reliqua. Patet igitur ex dictis quo pacto vnica
intelligentia omnium rerum intelligentias contineat, est enim tanquā
mensura omnium. Quemadmodum autem se habent intellectiones,
sic etiam & res ipsas esse manifestum est : ab vno igitur multitudinem
descendere non est impossibile. Patet etiam ex reductione entium ad
vnum, & ex modo quo substantiarum genera dicuntur secundum ad-
ditionem

Aditionem & ablationem, de quibus abūde superius egimus. Quatenus igitur simpliciter est, & per ablationem omnis materiæ dicitur, vnica & simplex est substantia. Quatenus autem reliqua entia respicit, variatur secundum eorum multitudinem & perfectionem. Nec tamen ob id diuisibile fit aut materiæ alligatur, id quod nullam habet magnitudinem separatūque est: habitudo enim ad ipsum, non ipsum hæc patitur. Differentiæ autem perfectionum ex materia oriuntur, quemadmodum & multitudo. Nec cogimur concedere substantias dari separatas rerum ex materia constantium, vt qui Ideas ponebāt: vnica enim & simplex intelligentia sui ipsius existens sufficiens est ad omnium intellectionem: nam reliqua cum per se non possint intelligi, per illam intelliguntur. Et quemadmodum vnicus finis rationem continet omnium quæ finis gratia habentur, sic vnica substantia separata optimi rationem habens, ratio est omnium inseparabilium, & eorum, quæ secundum additionem materiæ dicuntur. Ob multitudinem igitur formarum materialium non est necesse intelligentias multiplicari. Ratione autem mouentium orbes cœlestes, quemadmodū Aristoteles multitudinem substantiarum immobilium constituit, sic intelligentiarum multitudo ponenda videtur. Considerata enim quatenus mouet totum cœlum, vna intelligentia est: vnum enim est totū cœlum: quatenus autem partes mouet, tot erunt intelligentiæ quot partes. Simile igitur esset ac si animam sentientem multas habere partes censeremus, quia multis instrumentis vim sentiendi tribuit: cum tamen per se vna sit & indiuisibilis in corde sedens, vt voluit Aristoteles. Hoc autem modo intelligentias multas esse non repugnat vnitati & simplicitati intelligentiæ, quam posuimus. Vt enim eadem anima sentiendi in oculo visus appellatur, in aure autem auditus: sic eadē intelligentia quatenus quidem Lunam mouet, Lunæ ascribitur: quatenus autem Saturnum Saturno: & de cæteris eodem modo. De quibus frustra quæritur vtrum aliās intelligant, cum re non sint aliæ. Quatenus autem aliæ concipiuntur cum sint veluti pes & manus: oculus & auris: impossibile est seinuicem intelligere, fierent enim idem inter se & cum toto. Sed quemadmodum anima vigente, omnia instrumenta agunt opus proprium non alienum: sic intelligentia seipsam intelligente, singulæ partes (si partes appellare fas est) seipsas intelligunt solum. Huiusmodi autem intelligentiæ in vna includuntur quemadmodum partes in toto, aut numerus minor in maiori: aut vt in quadrangulo triangulum: aut melius vt id quod est secundū quid in eo quod simpliciter dicitur: & vt linearum fines cum cētro. idem enim omnium finis.

Intelligentiam humanam multiplicari secundum hominum multitudinem.

Quest. VII.

IN humana intelligentia in eo differat à diuina, quòd diuina quidem substantia actus est. 12. Metaph. tex. 51. humana autem potentia. 3. de Ani. tex. 5. æternitatem intelligendi consequi non potest nisi secundum speciem. Si enim vna numero supponatur æterna, cum eadem sit potentia contrariorum, eadem poterit semper intelligere & non semper intelligere, quod impossibile esse ostenditur. 1. cor. tex. 121. si ergo semper intelligit, nõ erit eius substantia posse intelligere, sed actus. 12. Metaph. tex. 30. Si verò aliquando intelligat, aliquando non, vt manifeste testatur Philosophus. 3. de Ani. tex. 15. æternitas intelligendi non erit nisi per successione, hoc autem est specie vnum esse, numero autem multa. Non solum autem ratio ostendit successione in actu secundo intelligendi, sed etiam in primo: Vbiunque enim potentia actum præcedit (accidit autem vbi potentia simul est plurius, tempore enim actum præcedit in vno. 3. de Ani. tex. 27.) non est possibile semper in actu esse, neque semper in potentia secundum idem. Si igitur intelligentia humana non solù antequàm didicerit, in potentia est. 3. de Ani. tex. 8. sed etiam antequàm addiscere posset, vt in semine. 2. de Gen. Ani. Cap. 3. omnes enim animæ partes prius potentia habentur quam actu, etiam intellectiua: non enim simul animal est, & homo. nec simul sensualis anima, & rationalis habetur: Numero igitur multas esse intelligentias humanas, vt multi sunt homines, necesse est. Sequitur autem hoc totum, quia eius substantia potentia est non actus. Amplius ex ijs, quæ intelliguntur idem colligere licet: Si enim intelligibilia aliquando intelligantur, aliquando non: cum autem intelliguntur, eadem sunt cum intelligente, actus enim vtriusque idem. 3. de Ani. tex. 27. scientia enim est res quæ scitur. Ergo intelligentia humana non semper ea intelligit vna numero existens. essent enim & ipsa semper intellecta & vna numero. At quæ materiã habent, potentia sunt intelligibilia. 3. de Ani. tex. 16. ideo non semper intellecta, & multa numero vnum autem specie. Esse autem eandem rationis similitudinem in intellectu, quæ est in intelligibili, declarauit Arist. 3. de Ani. tex. 2. Vt enim res sunt separabiles à materia, sic & ea quæ circa intellectum: Et primo de part. Ani. cap. 1. ad eundem pertinet, inquit, agere de intellectu, & intelligibili: idcirco ad naturalem non pertinere agere de omni anima: nam rem à materia abstractam nullam potest scientia naturalis contemplari. Si igitur intelligibilia naturalia propter materiã multa numero sunt, specie autem vna: & intellectus igitur humanus ea intelligens huiusmodi fuerit, de quo agit naturalis.

Aturalis. Quoniam verò hæc maximas patiuntur controuersias: idcirco iterum dubitandi modo agamus. Si intellectus aliquis materialis statuatur, & multiplicatus secundum numerum hominum, quo pacto quod intelligitur erit vniuersale, & sine materia, quando illud quod recipit est singulare, & nō sine materia? vniuersale enim si materiæ iungatur, fit hoc, nec amplius vniuersale est. Præterea quomodo erit immixtus, si specie vnus sit numero multi, vt reliqua intelligibilia? oportet autem ipsum immixtum esse ab omnibus quæ sunt, vt omnia possit intelligere. 3. de Ani. tex. 4. Quod si aliquod ex intelligibilibus, nō posset alia intelligibilia recipere. Idcirco ponitur intellectus potentia quædam esse sine materia. 3. de Ani. tex. 16. At verò hic maxima est ambiguitas. Siue enim vnum numero dicamus esse in omnibus, siue vnum specie ipsum intellectum omnium receptiuum, receptionem aliorum impedimus, iam enim actum quendā facimus, aut abstractum, aut materialem. Si abstractum facimus, intellectiōē quidem astruimus, quia sine materia est, sed non naturalium intelligibilium, non enim intelliguntur sine materia, vt finem sine naso. 1. de Ani. tex. 16. & 17. sed sui ipsius solum, aut superioris: nobilius enim est ipsum intelligibile. 12. Metaph. tex. 5. Si verò materialem, similem quidem facimus reliquis intelligibilibus, sed quo pacto aliorum receptiuus sit, non est videre. Separabilem ergo oportet esse ab omni actu, si omnia debet intelligere. At huiusmodi videtur materia prima: Quo igitur differret ab ea intellectus omnium formarum receptiuus? An ex materia, & forma fit tertium, scilicet compositum: in intellectu autem non fit tertium sed alterum? idem enim est scientia & scibile. Potentia ergo solum est non subiectum aliquod potens: in illis enim alterum est subiecto esse & potentia esse, vt æri esse, & potentia ad statuam. 3. Physico. tex. 9. In intellectu autem oportet, idem esse potentiam & subiectum potens, nam alioquin non fieret ipsum intelligibile, sed tertium quoddam ex intellectu & intelligibili, vt ex materia, & forma. At verò potentia eorum est, quæ de altero dicuntur, & inseparabiliū, alicuius enim semper potentia dicitur, & alterum est posse, & id quod potest. Intellectus igitur, cuius alia natura non est, quam posse, aut vnū erit ex impossibilibus, aut in aliquo erit subiecto. Quomodo igitur soluemus has difficultates? An colligi potest solutio ex verbis Arist. 1. de Ani. tex. 13. exemplo posito ipsius recti? Quemadmodum enim recto, in quantum rectum multa competunt, vt tangere spheram in puncto: nunquam tamen ipsum rectum separatum eam tanget, quia inseparabile quoddam est, & semper cum quodam corpore. Sic animæ multa possunt competere: in quantum ipsa est, cum tamen ipsa inseparabilis sit à corpore. Idcirco paulo superius dixit: si aliqua est propria animæ operatio, quæ non cōmunicet cum corporis actione, continget ipsam separari: non enim

QVAEST. PERIPATET.

enim est necesse illam separari: vt rectum, inquantum rectum tangit **D**
 sphaera in puncto, nō inquantum æneum, aut huiusmodi tale: non ta-
 men est necesse rectum separari, inseparabile enim est: contingit ta-
 men, quia quædam separabilia sunt. Econuerso autem si communicet
 cum actione corporis, impossibile est separari. Simile etiam est id quod
 dicitur. 1. de Gen. & cor. tex. 55. ignis enim caliditatem habet in mate-
 ria, & per caliditatem agit, per materiam autem patitur: sin autem esset
 caliditas sine materia, ageret tantum & non pateretur: in actione igi-
 tur non communicat materia, non tamen separabilis est caliditas ab il-
 la. Dicimus igitur intellectum quo intelligit anima, potentia esse om-
 nia intelligibilia, ideo immixtus est ab omnibus, & ab omni actu seiun-
 ctus: potentiam tamen hanc inseparabilem esse à subiecto aliquo, vt
 anima: non enim idem est anima, & intellectus, vt Democritus puta-
 bat. 1. de Ani. tex. 23. & 4. Metaph. tex. 21. nam idem esset verum & ap-
 parens: & omnia essent ad aliquid, & alia multa sequerentur inconue-
 nientia in dictis locis ab Aristotele posita. Nihil autem refert si huius **E**
 potentia subiectum dicamus animam aut corpus, vtraque enim in cor-
 pore sunt. Quamuis igitur intellectus potentia quædam sit sine mate-
 ria, non tamen seiunctus à materia est: non enim inquantum in mate-
 ria est, agit, sed inquantum tale, vt rectum æneam sphaeram, tangit, in-
 quantum rectum, non inquantum æneum. Ad dubitationem autem:
 quomodo immixtus fuerit, & nihil actu eorum quæ sunt, cum vnum
 quid specie ponatur, & numero multa: dicimus ratione quidem subie-
 cti vnum specie, & numero multa, & actum quendam esse ipsum in-
 tellectum, anima enim entelechia est, seu actus primus alicuius mate-
 riæ, ideo numerabilis secundum multitudinem indiuiduorum: ratio-
 ne autem potentie per quam definitur intellectus, cuius esse non est su-
 biecto esse, manifestum est nihil actu esse, ante quam intelligat, si po-
 tentia est omnia intelligibilia. Idcirco nec ipse intelligibilis est, ante-
 quam intellexerit, nam & materia non est intelligibilis secundum se, **F**
 nullum enim habet actum, cuius est per se intellectus. Cum ergo di-
 cimus intelligentiam humanam multiplicari secundum hominū mul-
 titudinem, intelligimus ratione subiecti, cuius potentia est. de ipsa au-
 tem potentia ratione priuationis nec vnum, nec multa dici potest. hæ-
 enim affectiones sunt entis, non ipsius non entis nisi secundum acci-
 dens. Cum autem impossibile sit potentia aliquam esse sine subiecto,
 impossibile etiam est intellectum huiusmodi seiunctum esse ab omni
 materia: Quod igitur immixtus dicitur à corpore, non significat à cor-
 pore separatum esse, sed eius esse non esse in corpore esse, non enim
 corpore utitur dum operatur, licet inseparabilis sit à corpore. Neque
 dicere possumus subiectum huius potentia substantiam aliquam esse
 sine materia: omnis enim potentia ratione materiæ dicitur: Actus
 enim

- A** enim à materia separatus non aliquando quidem agit, aliquando autem non, sed semper similiter se habet: quod autem potentia est, præcedere oportet actum in vno, ideo non semper agit. Si igitur esse intellectus humani est potentia, necesse est in materia esse, hæc enim causa est mutationis, vt aliquando in actu quippiam sit, aliquando non. Quomodo ergo potentia intellectus differet à potentia materiæ? omnia enim similiter materia recipere potest, vt intellectus. An materiæ potentia respicit formas ipsas & res, intellectus autem non res, sed rerum simulacra? idcirco non sunt substantiæ intellectiões humanæ, licet sint substantiarum notæ quædam: Subiecta quoque harum potentialium differre oportuit. Materia enim secundum dimensiones receptiua est omnium formarum, anima autem omnium specierum sine materia. Suboritur hic dubitatio: Si intellectus aliquando in potentia est omnia, scilicet antequam intellexerit quippiam: cur non etiam materia aliquando separata dari possit omni forma carens: Quod si id impossibile est in materia: etiam in intellectu fuerit impossibile, aliquando nihil intelligere. Ingenitum igitur & incorruptibilem intellectum esse, & semper intelligere, & vnum numero esse; quemadmodum ipsam materiam quidam putauerunt. An non est eadem ratio? Primum enim subiectum generabilium ingenitum esse oportuit, & inseparabile à contrarijs, vt nunquam deficeret generatio. Subiectum autem intelligibilium generabile est, & corruptibile, & separabile ab omnibus intelligibilibus. non enim fuit necesse inseparabile esse ab intelligibilibus, vt nunquam deficeret intellectio, nam nihilominus defecisset subiecto deficiente. Præterea materia potentia est ad omnes formas suscipiendas non simul, sed successiue: ad priuationem autem omnium formarum nequaquam est in potentia: Intellectus autem aliquando omnia intelligit, non enim vna intellectio alteram destruit; aliquando nihil intelligit, scilicet antequam didicerit. Vt autem clarius reddatur hæc sententia, placet verba Aristotelis afferre, quæ habentur de intellectu possibili. 3. de An. tex. 3. cum præsertim videam à plerisque ea violenter distorqueri in alienam sententiam, putantibus conditiones, quæ tanquam communes sensui & intellectui afferuntur eo loco, proprias esse intellectus. Ponit autem Philosophus prius similitudinem inter sensum & intellectum, deinde dissimilitudinem. Cum igitur inquit: Si ipsum intelligere est sicut sentire, aut pati quoddam vtique erit ab ipso intelligibili, aut aliquid aliud tale: inueniens non proprie dicendum esse pati: vnde infert. Impassibilem ergo oportet esse, susceptiuum autem speciei, & potentia huiusmodi sed non hoc: & similiter se habere sicut sensitium ad sensibilia, sic intellectum ad intelligibilia. Argumentatur igitur ex similitudine operationis similitudinem facultatis: hanc autem in tribus conditionibus confi-

QVAEST. PERIPATET.

consistere, scilicet impassibilem esse: Susceptiuum speciei: & tertium **D**
 potentia huiusmodi sed non hoc. Has conditiones alibi tribuit etiam
 sensui. Nam 2. de Ani. tex. 57. distinguens ipsum pati, quoddam scili-
 cet corruptiuum esse, quoddam perfectiuum, de sensu & intellectu in-
 quit, cum operantur, non bene dicendos alterari, sed perfici: Quate-
 nus igitur suscipiunt speciem, quodammodo dicuntur pati, quatenus
 autem in huiusmodi susceptione salus eorum consistit, non dicuntur
 pati, impassibiles igitur sunt. Adde quod intelligere & sentire quo-
 dammodo est agere circa obiecta: nam cognoscere & iudicare actio
 quædam est: non enim in rebus inest hæc facultas gignendi sui cogni-
 tionem in altero, sed tantum imprimendi speciem sibi similem in pro-
 pria materia, vt in igne vis comburendi rem combustibilem: & in co-
 lore vis mouendi diaphanum: at anima neque res combustibilis est,
 nec diaphana, nec quicquam aliud huiusmodi, vt ab ijs pati possit.
 Agit igitur tantum & non patitur, vt ars Medicinæ agit quidem in **E**
 ægrotum, nihil autem patitur ab eo. 1. de Gen. & cor. tex. 53. nisi pati
 alio modo dicatur, vt de ædificatore dicitur, cum ædificat. 2. de Ani.
 tex. 58. & sensibile facit agere sensum. De sen. cap. 2. Sed tertia condi-
 tio hæc sententiam maxime comprobatur potentia huiusmodi, sed non
 hoc. Significat enim susceptiuum esse non rerum in materia existen-
 tium quod innuitur per verbum: hoc: sed similem: non enim la-
 pis, sed species lapidis assumitur, notha tamen ipsius lapidis, hoc au-
 tem est speciem sine materia assumere. Illud igitur verbum: potentia
 huiusmodi: non significat vniuersale, vt plerique interpretantur, sed
 simulacrum. Nam de sensu eandem vocem protulit Aristoteles. 2. de
 Ani. tex. 121. vbi inquit. Similiter autem & sensus vnusquisque ab ha-
 bente odorem aut saporem, aut sonum patitur, sed non in quantum
 vnumquodque illorum dicitur, sed in quantum huiusmodi & secun-
 dum rationem. Cuius causam paulo inferius tradit: quoniam sensus **F**
 principium quoddam est recipiendi species sine materia, quamuis sit
 in magnitudine, cuius est pati cū materia. Ex his patet, quam ij errent,
 qui ex ea conditione colligunt intellectum non esse virtutem in cor-
 pore. Hucusque igitur similitudinem posuit Aristoteles inter sensum
 & intellectum: dissimilitudinem autem in sequentibus affert. Primo
 quia intellectus immixtus est, cum omnia intelligat. Non sic sensus,
 etsi enim vno communi omnia sensibilia iudicentur, tamen sine pro-
 prijs sensibus nulla fit perceptio: hi autem nequeunt immixti esse sal-
 tem à tangibilibus qualitibus: satis enim est oculi diaphanum care-
 re omni colore, vt recipere possit omnes colores, & de cæteris eodem
 modo: intellectum autem carere oportet omni intelligibili, vt omnia
 possit intelligere: & hoc est esse immixtum ab omni specie intelligibi-
 li: vnde colligitur ipsius nullam esse naturam præter hanc, quod pos-
 sibilis

A sibilis est. Altera dissimilitudo est euidentior, quia sensus eget organo, intellectus autem nequaquam: ideo etiam immixtus est a corpore: nam non potuisset esse denudatus ab aliqua specie. Ex hac conditione colligi potest, intellectum non esse virtutem in corpore, ideo non multiplicari secundum corporum multitudinem contra nostram sententiam. Veruntamen intellectum insequi temperamentum quoddam cordis & sanguinis puritatem testatus est idem Aristot. 2. de Gen. an. cap. 4. & 2. de Part. an. cap. 4. Et moles corporis mentem tardiores reddit. 4. de Part. an. c. 9. quæ non contingerent, nisi aliquo modo mixtus esset cum corpore. An bene dictum est: potentiam intelligendi omnia nullam naturam significare præter solam potentiam? omnem tamen potentiam in aliquo subiecto esse, cuius ratione multiplicabilis est: Huiusmodi subiectum est hominis temperamentum, quo læso læditur mens: non solum læsis phantasmatis aut sensibus, ut quidam conciliant: nam contingit deprauari solam rationem in delirantibus integro sensu & imaginatione, ut optimè norunt medici. Præterea idem Aristoteles numerat ipsam ratiocinationem inter operationes coniuncti. 1. de An. tex. 66. quo corrupto pereunt. Esse igitur immixtum a corpore significat non esse virtutem corpoream, ut calidum aut frigidum, ut ibidem notat Aristoteles: sed virtutem in corpore non quatenus corpus, quia indiuisibiliter recipit species non extensas, ut corpus. Sed quoniam etiam sensus videtur esse huiusmodi, etsi enim in magnitudine sit, non ut in magnitudine recipit, vnde & impassibilis dicebatur, ut intellectus: ideo aliam dissimilitudinem subiunxit, dicens: nõ similem esse impassibilitatem sensitiui & intellectiui, quod patet, ex sensorijs & sensu: non enim sensus fieri potest, quin organum patiatur cum materia, vnde labefactatur a vehementi sensibili: intellectus autem nequaquam, quia nullo organo vitur. Separabilis enim est a corpore. Vbi notandum verbum, separabilis, non enim idem est ac separatum esse. Hoc enim de solo intellectu agente affirmat Arist. 3. de An. tex. 20. hic enim solus substantia est separata in intellectu nostro solus immortalis & perpetuus, cum eius esse sit actus non potentia, ideo omnino impassibilis: altera autem pars, quæ per potentiam definitur, ratione tantum separabilis est a corpore. Esse igitur intellectum humanum immixtum, impassibile, & separabilem a corpore nõ arguit substantiã esse abstractam, nec vnã numero in omnibus hominibus. Ad alteram verò dubitationem: Quomodo id quod ab intellectu recipitur, vniuersale fuerit, cū recipiens intellectus sit multiplicatus secundum numerum, & singularis: dicimus, simile quid etiam in sensu accidere: Non enim inconueniens est, ut idem numero sensibile a pluribus sentiat: nam eadem vox simul a pluribus auditur, & idem album a pluribus videtur, non tamen auditiones eadem sunt numero, nec

QVAEST. PERIPATET.

nec visiones : plura enim sunt numero organa, in quibus sit eiusdem re-
 ceptio. Similiter autem nullum fuerit absurdum, si idem numero in-
 telligibile, quod est vniuersale, à pluribus intelligatur : intellectiones
 enim plures numero erunt ob recipientium multitudinem, vnum au-
 tem & idem quod ab omnibus intelligitur. Causa autem est, quia tum
 sensus tum intellectus species recipiunt sine materia : si enim cum ma-
 teria fieret receptio, impossibile esset simul idem à pluribus recipi. Si
 igitur sensibilia non ideo dicuntur singularia, & multiplicata, quia in
 pluribus instrumentis recipiantur : nam & plura ab eodem & à pluri-
 bus idem sentitur : sed quia eorum species conditiones habent mate-
 ria: Quid obstat quo minus intelligibilia vniuersalia sint, etiam si à sin-
 gularibus intelligentijs recipiantur? satis enim est sine ijs conditioni-
 bus recipi, propter quas erant singularia & sensibilia. Sensus enim in
 eo differt ab intellectu, quod totum & indistinctè suscipit, hoc autem
 est singulare : intellectus autem distinguens in partes secundum spe-
 ciem ipsa vniuersalia concipit. Album enim & homo partes sunt se-
 cundum speciem Socratis albi, cuius est sensus. Non sequitur igitur in-
 telligibile singulare esse, si intellectus multiplicatus fuerit, quoniam
 vniuersalia, & singularia dicuntur non secundum suscipientis vnitatē
 aut multitudinem, sed secundum conditiones materiales ipsarum spe-
 cierum separatas, aut non separatas. Nec absurdum est singulorum ho-
 minum scientias singulares eo modo dici, cum tamen singula vniuer-
 salium sint. Cum enim species sensibiles & intelligibiles in anima sint
 tanquam in materia, accidit multiplicari secundum earum multitudi-
 nem perinde, ac in pluribus speculis, idem aliquod simulacrum. Extra
 enim vnum quoddam est, in pluribus autem speculis plura. Materia
 autem in qua est intellectus, propter quam multiplicatus est, & singu-
 laris non impedit receptionem vniuersalis, quod sine materia est, non
 enim quatenus in materia est recipit, sed quatenus potentia huiusmo-
 di. Et quemadmodum æneum mercurij simulacrum, non quatenus
 æneum, aut multiplicatum, signum est vnius, & veri mercurij repræ-
 sentatiuum, sic intellectiones humanæ in corpore existentes, non qua-
 tenus in corpore rerum ipsarum sunt notæ. Quatenus igitur simula-
 chra quædam sunt multiplicantur secundum hominum recipientium
 multitudinem : quatenus autem signa, vniuersalia sunt, & sine mate-
 ria. Inspicientibus igitur ad ea quæ intelliguntur, intellectus vnus
 multorum dici potest, non multiplicatus : nam quod à multis intelli-
 gitur vnum est, & sine materia. Inspicientibus autem ad subiectum
 intelligentiarum (intelligentiæ enim humanæ simulachra quædam
 sunt in anima, non substantiæ) multiplicari necesse est secundum ho-
 minum multitudinem. Quod si etiam concederemus substantias esse
 ipsas intellectiones humanas; non tamen adhuc sequitur vnā nume-
 ro

Aro esse in omnibus humanam intelligentiam : intelligibilia enim multa sunt, & multas igitur eorum intelligentias esse necesse est. non enim eadem est canis intellectio, & equi & reliquorum intelligibilium. Præterea fateri oporteret inseparabilium substantias esse alias separatas. Si igitur hæc impossibilia sunt, & humanæ intellectiones non sunt substantiæ, sed in anima vt subiecto; vnâ numero in omnibus hominibus intelligentiam esse impossibile est. non enim est idem numero subiectum.

Mortalium solas hominum animas immortales esse.

Quest. VIII.

SI inter mortalia solis hominibus anima rationalis data est: hæc autem operationem habet propriam & separatam, scilicet ipsum intelligere: immortalem ergo huiusmodi animam esse oportet. Quodcunque enim operatur sine corpore, non interit eo corrupto: nam si simul deficeret, nec ergo sine corpore posset operari. Esse autem mentis operationem separatam testatus est Aristoteles multis in locis. Nam 10. Ethico. cap. 8. inquit: vitam quæ est secundum reliquas virtutes esse ipsius compositi, sic & felicitatem: mentis autem separatam esse. Et 2. de gen. an. c. 3. vbi inquit: restat igitur vt mens sola extrinsecus accedat, eaq; sola diuina sit, nihil enim cum eius actio ne communicat actio corporalis. & 1. de An. tex. 65. intellectus autem videtur innasci substantia quædam existens & non corrumpi. & 1. de An. tex. 11. animam secundum quasdam partes nihil prohibet separari à corpore, propterea quod nullius corporis sunt actus & tex. 21. de intellectu autem & speculatiua potentia nihil adhuc manifestum est, sed videtur genus aliud animæ esse, & hoc solum posse separari sicut perpetuum à corruptibili. Ex quibus locis & alijs compluribus aperitissima videtur Aristotelis sententia in hominibus hanc partem animæ immortalem contineri. Esse autem maximè hominem per hanc partem aperuit. 10. Ethic. cap. 7. vbi inquit: homini vitam præstantissimam & iucundissimam esse eam, quæ ex intellectu speculatiuo traducitur, siquidem maximè id homo est. Sed hæc aduersari videntur ijs, quæ superius demonstrata sunt de intelligentiæ humanæ multiplicatione: quod enim numeratur secundum numerum indiuiduorum, & potentia est in materia, æternitatem non habet nisi secundum speciem. Qui dam igitur propter hoc omnino negauerunt intellectum multiplicari secundum numerum hominum, sed vnum numero esse in omnibus dixerunt: sic enim immortalem esse & sine materia. Videntes autem oriri & interire in singulis hominibus intellectiones, nec omnia ab vno quoque sciri: cum tamen in intellectu æterno æternum actum intelligendi

QVAEST. PERIPATET.

telligendi, & omnium intelligibilium scientiam inesse oporteat: coacti **D**
sunt copulationem quandam comminisci, per quam intellectus cum
hominibus iungatur, ut singulis intelligat pro eorum capacitate: sic
enim aliquando & quædam illis intelligere, semper autem & omnia
unicuique nequaquam, omnibus autem & semper & omnia. Si igitur
huiusmodi intellectus solis hominibus intelligit, quatenus cum phan-
tasmatis coniungitur; nullus erit actus ipsius perpetuus: phantaf-
mata enim oriuntur & occidunt: æternitatem autem solam habebit
secundum speciem, quia species hominum æterna est. At irrationa-
bile est substantiam unam numero æternam ponere, operationem au-
tem non. Quod si egeat phantasmatis generalibus & corruptibili-
bus, & ipse igitur generabilis & corruptibilis fuerit. Idcirco dictum
est. 1. de ani. tex. 13. si ipsum intelligere, aut est phantasia quædam aut
non sine phantasia, non contingit sine corpore esse. Si autem sine phā-
tasmatis intelligit, frustra est copulatio eius cum hominibus, nec est **E**
necesse omnibus semper & omnia intelligere, ut non deficiat actus in-
telligendi & eius perfectio. Quod autem intelligibilia in potentia non
possint intelligi sine phantasmatis, probauit Aristoteles. 3. de ani.
tex. 39. inseparabilia enim sunt à magnitudine: & in speciebus sensi-
bilibus intelligibilia sunt, & quæ secundum abstractionem dicuntur,
& quæcunque sensibilem habitus & passionem sunt: ob hoc qui non
sentit aliquid, nihil utique addiscet aut intelliget, sed cum speculatur,
necesse est phantasma aliquod speculari: phantasmata enim velut sen-
sibilia sunt, quamuis sine materia. Alij autem concesserunt quidem
intellectum quendam esse generabilem & corruptibilem, eum scili-
cet cuius esse potentia est: alterum autem intellectum cuius esse actus
est, qui intellectum potentie ad actum ducit, & ob id agens appella-
tur solum immortale esse & separatum, & sine phantasmate intelli-
gere. sed cum huiusmodi ipsum Deum esse dicant, nam per se intelli-
gibile id solum est, quod simplex & actu est, reliqua autem omnia præ-
ter Deum mixtionem habent potentie: quo pacto hic humanus intel-
lectus dicatur, & vita secundum huius intellectionem sit hominis fœ-
licitas, difficile est videre. Consideranda igitur est necessitas propter
quam oportuit in anima humana ponere intellectum agentem, & in-
nasci substantiam, quæ non corrumpatur: his enim manifestum fiet,
utrum hæc ascribi possint intellectui potentie, & quid tandem sit ho-
minis intellectus. Primo igitur non videtur necessarius intellectus a-
gens eo modo, ut ponitur ab Aristotele, sufficere enim uidetur ipsum
obiectum scilicet intelligibile, quemadmodum in sensu sufficit ipsum
sensibile, non enim queritur sensus agens præter ipsum obiectum.
Si dicas intelligibilia non mouere posse intellectum, nisi separentur à
materia, intellectum autem agentem hoc præstare: eadem necessitas,
&

A & in sensu erit. Cum enim sensus species recipiat sine materia. 2. de an. tex. 121. organa autem sensuum patiantur cum materia: calefit enim & frigeft caro vt reliqua corpora: coloratur pupilla perspicua existens vt reliqua perspicua: aer insitus in aure percutitur à sono vt exterior: similiter autem & in cæteris: aliquid igitur inesse organis, aut externis, aut vltimo interno, quod speciem immaterialem faciat, necesse est. Præterea & alia ratione videbitur necessarius sensus agens. Præfente enim sensibili & actu organum afficiente, non semper fit sensus, vt dormientibus accidit, & aliquando vigilantibus, cum animus in alijs fuerit occupatus. Quid ergo est, quod potentiam huiusmodi ducit ad actum, vt de sensibili in potentia fiat actu sensibile, nisi aliquis sensus agens? Idem & in phantasia videretur dicendum. Cum enim species sensibus receptæ abiunctis sensibilibus, imaginationem aliquando moueant, aliquando non, aliquid inesse necesse est, quod de

B potentia ducat ad actum, cum ex se materia non possit sine agente. Sed ad hæc respondere quidem possumus, quemadmodum in motu grauium & leuium, aliquando id quod remouet impedimenta dicitur mouere, quando actus primus iam insit, secundus autem ab impediēte aliquo prohibeatur: quod enim primum facit, etiam secundū, cum sit consequens quoddam, nisi impediatur. sic sensibile aptum natum est sui speciem communicare in sensum non impeditum: impeditur autem in somno à cerebri frigiditate, aut alia huiusmodi causa, in vigilia autem ab occupationibus diuersis: in phantasia quoque non semper fit motus, quia similiter adsunt impedimenta. quod igitur ea remouet quodammodo ducit ad actus, cum tamen per se à sensibilibus quidem fiant sensus, à sensibus autem phantasiæ. Non est autem præter rationem vt species in materia existens, cum sit species, quædam agere possit quatenus huiusmodi nō quatenus in materia. Fit igitur im-

C materialis in sensu, quia sensus potentia huiusmodi est, idcirco non est necesse aliū sensum agentem introducere præter ipsa sensibilia. Quod si in sensu hoc accidit, cur opus fuit intellectu agente præter ipsa intelligibilia, si intellectus potentiæ aptus natus est recipere vniuersalia, quæ in sensibilibus sunt, aut phantasmatis? Significauit autem hoc Aristoteles. 2. de an. tex. 60. vbi differentiam ponens inter ea quæ actiua sunt sensuum, & intellectuum, inquit: hæc quidem extra esse, scilicet sensibilia, quia singularia sunt: illa autem quodammodo in ipsa anima, scilicet vniuersalia: & si autem hæc in anima sint non ob id dicendæ sunt partes animæ: obiecta enim nihilominus extrinseca sunt, vt sensibilia. Quæ igitur necessitas fuit in anima ponere huiusmodi substantiā, quæ intellectus agens appellatur? Propter hæc quidā negauerunt intellectum agentem partē esse animæ nostræ, sed extrinsecus aduenire vt lumen ad visionem perficiendā. quemadmodū enim lumen

F non

QVAEST. PERIPATET.

non est pars animæ visuæ, sed obiectum per se visibile, per ipsum enim **D** colores visibiles fiunt, sic intellectus agens non erit pars animæ intellectuæ, sed obiectum per se intelligibile, cuius opere reliqua fiant intelligibilia. At vero si hoc modo ponatur intellectus agens, cur potius in homine quam in reliquis entibus intellectio fiat? si enim quod est per se intelligibile actu intellectus est, omnia illud participantia fient intellecta: participant autem extra hominem, quemadmodum lumen colores illuminat, etiam si oculus non existat. Quod si quemadmodum lumen visibile tantum est, non autem visum extra oculum, sic intellectus agens intelligibilis tantum fuerit, non autem intellectus nisi in homine; altero actu egebit, qui de potentia faciat actu intellectum in homine scilicet: sed hoc eius esse ponitur, in anima scilicet differentiā esse hanc quidem quæ omnia facit, alteram verò quæ omnia patitur. non igitur extrinsecum esse intellectum agentem oportet secundum **E** sententiam Aristotelis, ut sunt ipsa obiecta. hæc enim accedunt postquam aliquid senserimus: mens autem licet de foris accedat, in semine & in prima animalis constitutione comprehenditur. 2. de Gen. ani. c. 3. Alij intellectum agentem in anima necessarium esse, quia obiecta latent in sensibilibus ob conditiones materiæ implexas, ideo non possunt mouere intellectum, nisi ab alio prius secernantur, & secreta distinctaq; quasi digito monstrentur. Idcirco veluti doctor quidam est intellectus agens. Doctor enim euoluens ea quæ inuoluta sunt, & addiscenti intellectui proponens tanquam optimè præparata & mansa, scientiam eidem communicat. Sed si in sensu aliquando necessaria hæc sunt, & ipse per se ipsum præstare hæc possit, cur non & intellectus receptius? Aliquando enim in maculosis quibusdam marmoribus, & nubibus formas aliquas videmus humanis, aut alijs corporibus similes, quas alijs etiam accurate intuentes non perspiciunt ob variarum figurarum mixtionem, nisi aliquis docens & à cæteris figuris denudans, digito monstret. **F** Seiunctio igitur hæc in sensu aliquando docente eger, aliquando sponte perficitur: aut igitur sensus aliquis agens introducendus erit, qui repræsentet sensibilia distincta: aut si hoc non est necesse, cum ipse recipiens per se vnum sine altero possit recipere: & in intellectu similiter non fuerit necessarium. Videtur autem intellectus agens hoc modo positus remouere impedimenta magis, quàm efficere intellectionem ipsam. Quemadmodum enim qui occultauerit, aut aliquo pacto deleuerit cæteras figuras in marmoribus existentes, vnica relicta, per accidens illam dicitur manifestare: nam per se ipsam manifesta erat, cum actu esset, impediebatur tamen quia simul cæteræ figuræ sensui occurrebant. Sic intelligibilia in sensibilibus in existentia non minus actu sunt, quàm cū separata fuerint intellectione, hic enim homo, homo est, impeditur tamen ne ut homo recipiatur ob conditiones materiales.

A teriales. separans igitur has aufert impedimenta: homo enim ipse offert se intellectui, vt hic homo sensui. Remotio autē huiusmodi impedimentorum & a docente aliquo fieri potest, & ab ipso met intellectu recipiente, vt in sensu: postquam enim oculus aliquod totum inspexerit, potest partes singulas intueri donec ad sensibiles differentias deuenerit. Sic intellectus postquam confusum aliquod perceperit, distinguit in partes secundum speciem sigillatim recipiendo. Agens igitur ipse met erit, si actio vocanda sit ipsa receptio sine materia. Non igitur necesse est alterum intellectum traducere præter eum qui constat ex potentia, & receptius est. reduci enim ad actum potest ab ipsis obiectis, cum in omnibus quæ sunt, insit ipsum quid est, quod est obiectum intellectus, quodq; aptum natum est in ipsum agere quatenus huiusmodi. Hæ igitur dubitationes contingunt circa necessitatem ponendi intellectum agentem. Similiter autem non videtur aliqua ratio

B cogens dari in anima substantiam æternam, quæ non corrumpatur, qualis esse mēs ipsa traditur. Si enim intellectus humanus prius receptius sit aliorum, quam sui ipsius. 3. de an. tex. 8. siue intelligat substantias separatas siue non, generabilis est & corruptibilis: in quibus enim potentia actum præcedit, eternitas non est nisi secundum speciem. Quod si concedatur ipsum intelligere posse substantias separatas & æternas, non ob id æternus sit: nam præterquam quod alioqui impossibile est corruptibile æternum fieri, vt. 1. celi. abunde ostenditur; probatum est superius, intellectiones humanas non esse substantias, sed substantiarum notas: non enim res ipsas, sed rerum simulacra recipit noster intellectus. Si igitur simulacra oriuntur & occidunt, quamuis ipsæ res æternæ sint, ipse intellectus non est æternus. Quod si intelligere posset antequam phantasma aliquod specularetur, hoc modo eternitas ipsius concludi posset, esset enim eius operatio sine corpore: & eius substantia non esset potentia sed actus, & seipsum intelligeret priusquam reliqua intelligibilia fierent, quæ omnia negantur ab Aristotele de humano intellectu. An si non esset huiusmodi substantia immaterialis & æterna in anima, nulla esset scientia? principijs enim ignoratis, & reliqua ignorari necesse est. Sunt autem accidentium quidem principia substantiæ, substantiarum, autem ipsum quid est, & materialium immateriale ac simplex, cuius substantiam intellectum esse superius ostensum est: sine hoc ergo intellectu impossibile est aliquid intelligere. Quod & hoc modo fiet manifestum. Scientiam & sensum mensuram quandam rerum esse dixit Aristoteles. 10. Metaph. tex. 5. quia per illa aliquid cognoscimus: mensura enim est propriè quidem quo quantum cognoscimus, communiter autem in vnoquoque genere id quo illa quæ in eo genere sunt cognoscuntur. 10. Metaph. tex. 3. esse autem id vnum quid primū in omnibus simplicissimumque. Propterea nō fuit

F 2   necesse

QVAEST. PERIPATET.

neceſſe animam conſtare ex omnibus elemētis, vt omnia cognosceret, **D**
 vt multi antiquorum putabant: ſufficiens enim eſt altera pars contra-
 rietatis, ſe ipſam diiudicare & oppoſitam. 1. de an. tex. 85. nam recto re-
 ctum cognoscimus & obliquum, ipſum autem obliquum neque ſui ip-
 ſius, neque recti eſt iudex: & tandem priuatio omnis per habitum co-
 gnoſcitur. 3. de ani. tex. 25. & potentia per actum, hic enim prior, & in-
 finitum per finitum, & de cæteris eodem modo. Cum igitur ea quæ
 ſunt reductionem habeant ad vnum quoddam, quod maximè eſt: &
 omnis veritas ad aliquod veriſſimum. 2. Metaph. tex. 4. neceſſe eſt vnā
 eſſe omnium meſuram, quæ à nullo meſuretur, reliqua autem om-
 nia meſuret. Eſt autem magis ipſum intelligibile huiusmodi: intel-
 lectus enim à re meſuratur, & ſenſus à ſenſibili: oportuit igitur pri-
 mum intelligibile intellectum eſſe, ſi reliqua intelligi debent. Præte-
 rea ad intelligendum quippiā neceſſe eſt in anima prius aliquid inexistere, **E**
 quod actu intelligitur: actus enim potentiam præcedit ſimplici-
 ter: vt antequam ſciatur triangulum habere tres, aliquid ipſius præexi-
 ſtere notum oportet, vt triangulum eſſe. ſimiliter autem in cæteris quæ-
 ſtionibus. 7. Metaph. tex. 59. Quæ cum hoc modo habeant, ſi intelle-
 ctus potentia tantum eſſet, nec vllus in actu poneretur in anima, im-
 poſſibile eſſet aliquid intelligere. Si autem præexiſteret aliqua intelle-
 ctio, ſed & ipſa ſimiliter orta, eſſet proceſſus in infinitum, vnicuique
 enim præexiſtere oporteret alteram actu exiſtentem. Quod ſi hoc im-
 poſſibile eſt, aliquem ergo actum eſſe oportet ingenitum, ſi futura eſt
 cæterorum intellectio. Huiusmodi autem ponitur intellectus agens ab
 Ariſtotele: non enim aliquando quidem intelligit, aliquando non,
 ſed ſemper. Non ſufficiunt autem ſenſus ad efficiendam principiorū
 intelligentiam, quamuis inductione illa nobis comparemus. 2. Poſter.
 tex. 27. non enim per ſenſum fiunt manifeſtiora cum ſecundum ſe ma-
 niſeſtiſſima exiſtant, ſed nobis tantum per ſenſum pateſcunt, quæ lumi- **F**
 ne proprio intellectus clariſſima ſunt: conſuſiones autem per princi-
 pia habentur, quia certitudo exactior principiorum apta nata eſt effice-
 re conſuſionum ſcientiam. Iterum autem & hoc modo fiet manife-
 ſtum. Cum intellectus potentia receptius ſit omnium intelligibiliū,
 vt omnia iudicet: iudicium autem omne fiat aliqua meſura, vt recti
 & curui eo quod maximè rectum eſt: non potuit omnia iudicare vnū
 exiſtens ex contrarijs, nec tandem materiale vllum, omnia enim huius-
 modi aut contraria, aut ex contrarijs ſunt. Nam albedine quomodo iu-
 dicari poſſit dulce aut frigidum? oportet enim in eodem genere eſſe
 meſuram cum eo quod meſuratur. Separatum igitur quippiam ne-
 ceſſe fuit eſſe & actu exiſtens: ſi enim potentia, altero egeret actu.
 Præterea ſi ſeparata aliqua ſubſtantia ponatur, quæ tamen nullum ha-
 beat confortiū cum intelligibilibus, fruſtra erit: non enim poterit face-
 re

Are actu intellecta. idcirco cætera intelligibilia inseparabilia ab ipso esse oportuit, cum tamen ipsum ab omnibus sit separatum. sic enim omnia alia per ipsum intelligentur, non per se: ipsum autem solum per seipsum intelligibile & intellectum fuerit. Huiusmodi autem esse ipsum optimum dixit Aristoteles. 12. Metaph. tex. 39. intellectus enim secundum se est ipsius optimi: & 1. de ani. tex. 82. ubi inquit: anima autem aliquid esse melius & præstantius impossibile est, impossibilius autem adhuc intellectu: Rationabilissimum enim est, esse hunc antiquissimum & dominum secundum naturam. Idcirco antiquorum quidam ignem, quidam aquam, & tandem quod putauerunt principium esse, aut vnum, aut multa, huiusmodi dixerunt animam esse. alij autem Deum esse ipsum intellectum agentem. Aristoteles lumini assimilat: ut enim lumen facit omnes colores actu, sic intellectus omnia intelligibilia, quasi omnium perfectio: quemadmodum enim colores singuli ideo sunt, quia luminis talis participatio est in perspicuo terminato, multa quidem ipsius albi, minor autem reliquorum secundum distantiam ab albo: sic in ipso optimo est cæterorum bonorum perfectio. Si igitur omnia entia colores essent, lumen esset ipse intellectus. Anima ergo rationalis assimilatur oculo igneo, qui noctu videt: igne enim proprio illuminat colores, & facit actu mouentes potentiam visiuam: sic anima lumine proprio non externo intelligibilia in phantasmatibus existentia iudicat. Vtrum autem sensus aliqua huiusmodi substantia egeat, ut iudicet sensibilia omnia; manifestum fiet, si prius explicatum fuerit, quo pacto immortalis substantia corpus mortale inhabitet & opus mortale perficiat, & quomodo ipsum optimum ac cæterorum principium, & quod immixtum est, homini misceatur. Nam dubitatur vtrum intellectiuum, sensitiuum, & vegetatiuum vnum numero sint. Si enim plura, quid esset continens? 2. de an. tex. 90. Præterea experimento illo patet vnum esse: nam quæcunque diuisa viuunt, in vtraque corporis parte omnes animæ potentiæ spectantur, quæ erant in toto, quasi à se inuicem inseparabiles fuerint. 1. de an. tex. 94. At verò si vnū sint, quomodo æternum & mortale vnum numero sunt? forma materialis & immaterialis? An in ijs quorum esse ab altero pendet, vnum numero sint necesse est? ut materia cum forma materiali: substantia & accidens: quid materiale & quid simpliciter quod sine materia: at sequetur in omnibus corporibus cum forma materiali & immaterialem quoque inesse, & sic intellectum: vnde forte motus est Thales, ut diceret omnia esse plena Diis. 1. de an. tex. 86. An quatenus omnium esse est aliqua boni participatio, hoc modo virtute vbique inesse verum est, imo necessarium. 3. de Gen. ani. c. 10. in homine autem non solum est eius participatio, sed & res ipsa participata: communicata est enim illi non solum operatio corporea, ut cæteris viuentibus, sed & propria ani-

QVAEST. PERIPATET.

ma operatio, quæ est intellectio. Participatio igitur omnis oritur & definit aliquo interius corrupto, scilicet corpore participante: ipsum autem participatum permanet incorruptibile existens. At verò cur marcescit ipsum intelligere? an quia corrumpuntur phantasmata. Intellectus igitur potentia, seu qui ex potentia actu factus est, aut etiam in habitu, cum nihil aliud sint quam participationes substantiæ immortalis, ille quidem in semine, reliqui autem posterius, merito omnes intereunt. hi quidem corruptis phantasmatibus: omnes autem corrupto subiecto corpore participante. Significauit autem hoc manifestè Aristot. 1. de an. tex. 66. inquit enim ipsum intelligere & speculari marcescere aliquo interius corrupto, non ipso intellectu, nā impassibilis est: cuius rationem infert: nam ratiocinari & reliquæ operationes, vt amare, odisse, & huiusmodi non sunt illius passionibus, sed habentis illud, quatenus illud habet: quare hoc corrupto neque meminit, neque amat non enim erant illius, sed communis, quod destructum est, intellectu diuiniore & impassibili remanente. Significauit igitur omnes animæ potentias esse ipsius habentis impassibilem substantiam, quatenus illam habet, ideo omnes interire corrupto participante. Hoc idem cōfirmat. 3. de an. tex. 20. Postquam enim ostendit intellectus agentis immortalitatem, subiunxit: Non reminiscimur autem, quia hoc quidem impassibile est, id est nō constat ex potentia, idcirco non recipit, nec à phantasmatibus mouetur, seipsum enim solum & semper intelligit: passius verò intellectus, id est qui per potentiam definitus est, corruptibilis est, sine quo intelligi non possunt quæ in phantasmatibus sunt. At verò si intellectus agens aliam operationem propriam homini non præstat, scilicet ipsum intelligere sine phantasmate, hominis anima similiter interibit vt cæterorum animalium: nihil enim aliud homo erit præter ipsum coniunctum. Preterea & circa sensum dubitatur, videtur enim impassibilis & incorruptibilis, vt intellectus. 1. de ani. text. 65. si enim senex acciperet oculum iuuenis, videret vt iuuenis. & 2. de ani. tex. 122. licet in magnitudine sit, non tanquam in magnitudine existens cognoscit: impassibilis ergo tum ratione obiecti tum ratione subiecti: obiecti quidem quia non recipit cum materia, quamuis organa cum materia patiantur: necesse enim est perspicuum esse organum visus non ipsum visum, & medium in calido & frigido organum tactus, non ipsum tactum: calefit enim & frige fit caro vt inanimata, non ipse tactus, nisi similitudine quadam. Subiecti autem ratione impassibilis, quia magnitudo non est sensitivo esse, neque sensus magnitudo, sed ratio illius. Item simul iudicare non posset album & nigrum, aut dulce & reliqua sensibilia: in eadem enim magnitudine contraria simul non recipiuntur, iudicantur autem simul. 2. de ani. tex. 149. at hæc eadem in intellectu sunt. Differentia autem solum videtur, quod sensus post

A post maximi sensibilis receptionem impeditur, ne quod minus est, sentiat: intellectus autem minimè, imò magis intelligit postquam maximum intelligibile perceperit: sed hoc accidit, quia organum sensus afficitur, non quia ipse: si enim oculum immutaret, similiter reliqua sentiret. nec ab excessu læditur, nisi quia organum cum materia patitur. Intellectus autem cum non egeat organo, sufficiunt enim organa sensus ad ministranda intellectui phantasmata, non afficitur affecto organo: & receptas iam species per sensum, in phantasmatibus distinguit & componit. idcirco ubi vult, intelligit, non sensus ubi vult sentit, necesse enim est ab exteriori sensibili affici organum. Aut igitur vterque immortalis, aut vterque corruptibilis. Concedit autem Arist. 1. de an. tex. 66. omnes has operationes corrumpi, quia sunt ipsius coniuncti: id autem cuius participatione illa sunt, impassibile esse. Quidam hæc dicta volunt de intellectu solo. At si de sensitiuo etiam non esset verum, quomodo vnum numero esset intellectiui & sensitiui? non existente autem vno, quomodo intelligibilia cum sensibilibus cōferuntur, componuntur, seiunguntur? & quomodo ex singularibus colligeretur vnquam vniuersale, cum intellectui singularia sint ignota, & sensui vniuersalia? Singularium enim non est intellectus nisi forte ex ijs fuerint, quæ per abstractionē dicuntur vt Mathematica. 7. Metaphy. tex. 35. Si igitur sensitiuum includitur in intellectu, vt triangulum in quadrato, & binarium in ternario, & tandem vt pars in toto: Cum intellectiui sit, quia habeatur impassibilis substantia, qui intellectus dicitur: similiter igitur, & sensitiuum esse oportet quatenus eandem substantiam participat, sed minus quam intellectiui: non enim sit quatenus hanc eandem habet, sed aliquid aliud, si hoc non sit eius pars, nec igitur sensitiuum erit intellectui pars. Hæc eadem inferri de vegetatiuo possunt, si pars sensitiui est. Proprijs quoque rationibus ostendi potest. Aeternitas enim non nisi ab æterno fieri potest: Cum igitur vegetatiui opus maximè proprium sit generare simile in quo est speciei æternitas, non aliquid corruptibile esse eius substantiam oportet. Neque enim singula corruptibilia existentia, neque omnia causa sunt ipsius sempiternitatis. 8. Phys. tex. 46. Omnis igitur anima, seu animæ pars mortalium diuinum ipsum participare videbitur: corrumpi autem aliquo interius corrupto: vt corpore participante. At quæ differentia fuerit inter animas hominum, & reliquorum mortalium? An solus homo vergere in seipsum potest per intellectum speculatiuum, & ex operatione coniuncti transire in operationem propriam intellectus? quomodo autem, & quando, inferius patebit. Plantæ autem cum nullam vim cognoscendi habeant, transitū huiusmodi nullo modo facere possunt: Animalibus autem ratione carentibus ob modicam vim iudicandi, deficit in totum cognitio cor-

F 4 ruptis

QVAEST. PERIPATET.

ruptis organis. Ex dictis igitur patet quo pacto immortalis substantia D
mortalia perficiat, & in corpore mortali inhabitet, cum tamen im-
mixta sit, esse enim omnium ab hac substantia inseparabile est: hæc
autem ab omnibus separata. Neque cogimur aliam copulationem cō-
minisci agentis cum phantasmatis, aut cum intellectu possibili, vt
alij nituntur. Sufficit enim dependentia quam prædiximus. Agit au-
tem is & perficit intellectum possibilem non vt obiecta extrinseca, nā
& hæc similiter in potentia sunt, vt egeant eodem agente, qui simul il-
la faciat de potentia actu intellecta, & intellectum possibilem actu in-
telligentem: vnus enim est actus vtriusque, scientia & id quod scitur.
Neque abstrahendo præparat intelligibilia ad intellectionem, quasi
cum vniuersalia per abstractionem facta fuerint, adhuc sint intelli-
gibilia non dum intellecta: non enim dantur vniuersalia separata præ-
terquam in intellectu: neque sola abstractio sufficit ad intellectionem: E
abstractio enim respicit alienas condiciones, vt materiales: non efficit
apprehensionem ipsius quid est, quod est obiectum intellectus: sed
sui præsentia tanquam mensura per se notissima, licet forte nobis igno-
ta, insita tamen non aliunde quæ sita iudicantur & cognoscuntur a no-
bis, quæ in sensibilibus & phantasmatis latent: vt luminosi corpo-
ris præsentia colores emergunt, qui in tenebris latebant. Quoniam au-
tem iudicium omne fit applicando aliquam mensuram notam ad id
quod mensuratur, hoc verò postquam mensuratum & notum nobis
factum est, accipi potest pro mensura ad reliqua mensuranda: hinc fit,
vt cognitis terminis quibusdam, ex ijs tamquam principijs & præco-
gnitis alia cognoscamus, & ex ijs alia, donec magnus veluti cumulus
fiat rerum inuentarum: quo enim plura habemus nota, eo facilius
reliqua addiscimus: & qui parum scit, parum addiscit: & qui nihil,
vt bruta, nihil addiscunt. At sensus cum non fiat ex præexistenti co-
gnitione, statim enim sine medio quorundam disciplina est. 1. Po- F
sterio. tex. 3. non videtur egere mensura aliqua agente, licet aliquan-
do vtatur, vt cum aurifices signo optimi auri super lapidem reliqua
genera comparantes iudicant: quo modo magis & minus album vel
calidum & frigidum & alia huiusmodi contraria alio contrario discer-
nimus: ipsum tamen primum quod sentimus, quo medio cognoui-
mus? ipse igitur met sensus erit agens. An si vera sunt quæ diximus
de formarum materialium dependentia ab immateriali substantia, eo-
dem quidem discernimus tum sensibilia tum intelligibilia, sed aliter
se habente vt innuitur. 3. de An. tex. 10. vt circumflexa se habet ad se-
ipsam cum extensa fuerit, vt alibi commodius ostendemus. Eadem igi-
tur intelligentia vegetabilis quidem facultatem tribuit alendi & gi-
gnendi sibi simile, at sine cognitione, carent enim medio, quo pati
possint sine materia. 2. de An. tex. 124. Animalibus verò etiā sensum,
quo

- A** quo iudicare possunt sensibilia, eorum species recipiendo sine materia, dum tamen organa patiantur cum materia. Tandem hominibus operationem sine organo comunicat, quod est intelligere, gradatim ab operatione valde corporea transiens ad incorpoream & separatam. Contingunt autem hi gradus perfectionum ob materiae diuersitatem, non ob imperfectionem intelligentiae: obruitur enim à corpore participante iudicium magis & minus: omnino quidem in Plantis: aliqua ex parte in animalibus minime omnium in hominibus, praecipue ijs, qui aut natura aut studio temperatiores sunt, & sanguinem habent purissimum: Nam & à morbo, & ab animi perturbationibus vexati minus iudicio valemus. At si haec ita se habent, cur non ponitur sensus agens, ut intellectus agens? An ad sensum praestandum sufficit sola intelligentiae participatio in eo gradu? sed ad intellectum necesse fuit non solum participationem eius esse, quatenus innascitur intellectus possibilis, sed etiam id quod participatur, qui appellatur intellectus agens. Patet igitur illud idem, quo intelligibilia iudicantur, etiam sensibilia iudicari, mensura enim est omnium. Et quo pacto anima hominis sola immortalis sit, quia soli homini mortalium data est operatio propria, quem maxime hominem esse dixit Arist. 10. Ethic. cap. 7. operationes autem coniuncti humanas vocauit. cap. 8. Homo igitur ipse, id est verè homo mens ipsa est participata, non participatio: omnis enim participatio coniuncti est, & generabilis, & corruptibilis. Quomodo igitur ipse homo differat à Deo? & quomodo multi numero sint homines? An quemadmodum de multitudine mouentium orbes coelestes diximus, similiter hic dicendum? Vnum enim simpliciter est ipsa prima substantia, unde omnibus pendet esse, & hic est ipse Deus optimus maximus: Quatenus autem à pluribus participatur, multitudinem assumit, & hic quidem Saturnus dicitur, hic vero Iupiter, hic verò homo. Differunt autem coelestium intelligentiae ab hominis anima, quod ibi quidè participatio aeterna est, ut participatum: Corpus enim coeleste ingenitum, & incorruptibile est, ideo appetit aeterna, & motus aeternus. In homine autem pereunt participationes, quia materia eius generabilis est, & corruptibilis. Ob id autem solum secundum corporum coelestium multitudinem multiplicatae sunt substantiae separatae ab Aristotele, quoniam corruptibilibus corporibus quorum est caduca operatio, non potuit aeterna assignari substantia: Quod autem in ipsis aeternum est, nulli corpori est delegatum: intellectus. n. nullo utitur corpore: At substantia mouens corpori proprio assignari debet, recipitur enim omnis motus in corpore: Idcirco quot sunt corpora mobilia aeterna, tot etiam ponuntur substantiae separatae mouentes. Simul autem ex his manifestum est, quo pacto ab aeterno motore caduca proueniat operatio: non enim per se: nam corruptibilium

QVAEST. PERIPATET.

bilium per se corruptibilia sunt principia, & æternorum æterna : quia **D**
 igitur participatio intellectus æterni in homine non est æterna, idcir-
 co definit in eo speculatio: at non definit in ipso intellectu participa-
 to : utrū aut hic vnus numero sit in pluribus hominibus, cōsiderandū
 est deinceps. Esse igitur numero plures patet : si enim propter mate-
 riam numerabile est vnumquodque, secundum quem modum pluri-
 bus hominibus tribuitur, numerabilis fuerit : quomodo enim aliquid
 vnum numero fuerit in pluribus numero corporibus ? At verò dicet
 quispiam : quæ multa numero sunt, vnum sunt specie : omnia autem
 huiusmodi inseparabilia à materia sunt, species enim inseparabilis est
 à multis. Conceditur omnia, quæ multa numero sunt, vnum etiam
 esse specie, & inseparabilia à materia : participationes enim significan-
 tur, quæ à materia sunt inseparabiles : non tamen sequitur, id quod
 participatur vnum specie esse : Quod enim sine materia est vnum est
 simpliciter, per quem cætera vna sunt. Quomodo enim vnum aliquid **E**
 numero esset, aut specie, aut genere, nisi aliquid ipsis inesset, quod sim-
 pliciter vnum, & verè vnum esset ? Animæ igitur hominum immor-
 tales cum sine materia sint, sunt simpliciter vnum, quo pacto conside-
 ratæ non numero vnum dici possunt, numerus enim à materia habe-
 tur : Quatenus autem pluribus hominibus tribuuntur, multæ sunt nu-
 mero, quia homines sunt numerabiles. Sed amplius dubitatur : Nam
 si multitudinem animarum immortalium admittamus, quomodo au-
 fugiemus incommodum, quod aduersus Platonem ostenditur ? dari
 scilicet aliquid genitum quod non corrumpatur. Si enim antequam
 Socrates fieret, non erat anima Socratis, quia non potest participari ab
 eo quod nondum est : Socrate autem corrupto non corrumpitur, ge-
 nita igitur erit, non autem corruptibilis. An erat semper etiam Socra-
 te non existente ? licet enim non participaretur actu, poterat tamen
 participari : nec est eius esse, actu in corpore esse, operatur enim sine **F**
 corpore. Ad hoc modo dabitur infinitum in actu, infinita enim sunt
 singularia in tempore infinito : si igitur singulorum animæ ingentæ
 sunt, & incorruptibiles, infinite erunt simul. An similiter hic accidit,
 vt in continuo ? Vnum enim est ipsum continuum, diuisibile autem
 in semper diuisibilia : non tamen simul vnquam diuisum est secundū
 omnia, sed successiuè diuiditur. Sic substantia immaterialis potentia
 quidem continet animarum multitudinem, successiuè autem multi-
 plicatur pro numero hominum. Quomodo igitur solæ hominum
 animæ inter mortalia, immortales sint, & quomodo plures numero, &
 quomodo vnum, explicatum est.

Infeli-

A

Infelicitatem esse omnia speculari. Quæst. 1X.

SI felicitas cum delectatione coniuncta est, omnis autem labor tristitiam parit, quodcumque cum labore perficitur, carere voluptate simul & felicitate necesse est. Esse autem speculatione omnium maxime laboriosam facile est colligere. Cum enim non contingat omnia speculari sine intellectu potentiae, nam hic solus receptivus est aliorum: quod autem aptum natum est aliter habere, diutius persistens in operatione, laboriosum sit. 2. coe. tex. 3. non solum fuerit laboriosissimum, imo omnino supra vires humanas omnium rerum scientias adipisci: Multitudo enim scibilium temporis brevitatem quo vivimus, longe superat. Idcirco quidam videntes in vno homine omnium scientiam cadere non posse, putantes autem felicitatem non esse, nisi intellectus possibilis omnia intelligibilia possideret secundum habitum, ne aliquando sua felicitate frustraretur, coacti sunt in omnibus temporibus omnes scientias ponere in omnibus hominibus, adeo ut nunquam aliquod esset scibile, quod apud aliquem hominem non sciretur, quasi felicitas non nisi in pluribus hominibus collectim reperitur. Non autem esse bonum omnia intelligere testatur est Arist. 12. Metaphy. tex. 5. 1. nam præter quam quod laboriosa est perseverantia intelligendi, & ob id pessimum quid ac fugiendum: multa etiam melius est non videre, quam videre. Quæ cum hoc modo habeant, videndum est, in quo consistat hominis felicitas secundum Aristotelem. Esse autem duplicem felicitatem, vnam quidem humanam, quæ ex virtute earum operationum contingit, quas humanas vocat, quæ pertinent ad coniunctum: Alteram verò præstantissimam iucundissimamque ex intellectu speculativo, quam diuinam vocat, quia pertinet ad id quod in homine diuinum est. 10. Ethic. cap. 7. manifestissime est explicatum. Difficultas verò circa contemplatiuam felicitatem contingit, quam hic querimus, quo pacto contingat. Non enim videtur hæc consistere in speculatione rerum materialium, neque earum, quæ per abstractionem dicuntur, ut Mathematica: nam hæc pertinere ad coniunctum ex superioribus patet, ideo non sine labore parantur: Præterea viliora sunt omnia ipso intelligente, si anima præstantius est nihil. Adeo ut dubitare quis possit, etiam deterioris conditionis esse huiusmodi scientias ipso intellectu factiuo seu actiuo: hi enim conferunt multum ad bene beateque viuendum, cum nobis multa commoda ex arte, & prudentia comparentur. Eorum autem speculatio, quæ inseparabilia sunt, quam utilitatem homini præstet præter vitæ occupationem, non est videre: Speculatiui enim intellectus finis non est præter ipsam speculationem. Vnde iure optimo videtur

Socrates

QVAEST. PERIPATET.

Socrates hoc genere contemplandi contempto, ad ea animum appu- **D**
 lisse, quæ in actione secundum virtutem consistunt. Relinquitur igitur
 si est aliqua contemplatiua felicitas, eam versari non circa coniun-
 ctum, neque circa inseparabilia à materia, sed circa substantias abstra-
 ctas. Sed vtrum ad earum contemplationem peruenire homini liceat,
 maximè dubitatur inter philosophos: putatur enim Arist. hoc proble-
 ma considerandum tantum proposuisse. 3. de Ani. tex. 36. nunquam
 autem explicasse. Ex ijs autem quæ superius dicta sunt, non difficile
 est soluere. Cum enim eiusdem rationis sit intellectus, & quod intel-
 ligitur: nam intellectus in actu nihil aliud est quam id quod scitur, &
 in sensu similiter sensus in actu res ipsa est quæ sentitur, species enim
 sine materia sunt tum sensus tum intellectus: Idcirco inseparabilium
 intellectus seu per abstractionem dicantur, vt Mathematica, seu ma-
 teriam sensibilem includant, vt Naturalia, pertinent ad eam partem **E**
 animæ, quæ inseparabilis est à magnitudine: huiusmodi autem dixi-
 mus esse non intellectum participatum, sed eius participationē, quem
 possibilem intellectum vocat: idcirco de eo pertinet ad philosophum
 naturalem pertractare, est enim alicuius ratio. Vtrum autem per hunc
 intellectum non existētem separatum à magnitudine, aliquid substan-
 tiarum separatarum attingamus, quæsiuit Aristoteles: quasi separatas
 ipsas substantias intelligere hoc intellectu impossibile sit: Cum enim
 omnino intellectus in actu res ipsa sit intellecta, inseparabilium intel-
 lectus inseparabilis existit, separatorum autem separatus: Quemadmo-
 dum enim res separabiles sunt à materia, sic & quæ circa intellectum.
 3. de Ani. tex. 11. Vtrum autem aliquid separatorum attingere possit,
 hoc nondum est manifestum. Putatur autem aliquo modo admittere
 Aristoteles. 9. Metaphys. tex. ultimo: vbi inquit: circa simplicia non
 esse deceptionem, sed ignorantiam nō qualis cecitas est: cecitas enim **F**
 esset, si quis omnino non haberet intelligendi potentiam. Esse autem
 difficultatem intelligendi significauit idem Aristoteles. 2. Metaphys.
 tex. 1. vbi ex parte intellectus nostri non ex parte intelligibilis difficul-
 tatem esse ostendit: Assimilat enim intellectum animæ nostræ oculis
 vespertilionum ad lucem diei. Notandum igitur est, cum alia sint
 simpliciter seu secundum se nota, quæ & natura nota dicuntur, alia au-
 tem nobis: res autem quāto simpliciores sunt, tanto etiam secundum
 se notiores 1. Metaph. cap. 2. Quæ enim simpliciter dicuntur, certiores
 sunt quam quæ ex additione, vt Arithmetica quam Geometria: &
 Mathematicæ scientiæ quam Naturales: Contra autem nobis notiora
 sint composita magis & singularia, quia innata est nobis hæc via, vt ex
 compositis in simplicia tendamus: Factum est vt difficillimum sit ea
 quæ manifestissima in natura sunt, attingere, longo enim discursu ege-
 mus, vt quæ maxime inuoluta sunt, quæque primo nobis sunt manife-
 sta, vsque

- A** ista, vsque ad prima principia euoluamus. Quod si omnino id esset impossibile, impossibile etiam esset aliquid scire: principijs enim ignoratis, & reliqua ignorari est necesse: sed opinio tantum esset. Quod igitur dixit Aristoteles difficultatem esse ex parte intellectus nostri, significauit modum difficilem: oportet enim ex phantasmatibus & sensibilibus veritatem abstrusam eruere: Non autem imbecillitatem seu diminutionem potentiae. Nam si hoc esset, diminutè apprehenderet ipsa principia: defectus autem circa principia maximos pareret in cæteris errores. Præterea oportet principia longe magis scire & credere quam conclusiones. Primo Poster. tex. 5. non igitur diminutè apprehendere oportet. Apprehensionem autem huiusmodi principiorum in intellectu possibili esse, inde manifestum fit: aliquando enim ea scimus aliquando non: Similiter scientia diuinorum per disciplinam comparatur vt reliquæ scientiæ: potentia igitur prius habebatur
- B** quam actu, hoc autem est esse intellectus possibilis. Si autem ingenitâ haberemus & nobis innatam huiusmodi scientiam, non lateret nos, & natura essemus sapientes non per disciplinam, aut adeptio scientiæ esset reminiscencia quædam: quam sententiam refellit Aristoteles primo Metaph. tex. 49. & 2. Poster. tex. 27. Quæ cum hoc modo habeant, & principiorum, quibus vtuntur omnes scientiæ, notitiam comparemus: ac scientiam de Diuinis abstractisque addiscamus, necesse est, vt intellectus non separatus à magnitudine aliquid substantiarum abstractarum intelligat. Cum igitur iste intellectus non res sed rerum species recipiat: species autem simulachra quædā & similitudines rerum sint, quæ similiter viliora sunt ipsa anima: accidentia enim sunt, & posteriora ipsis rebus: quæ felicitas in huiusmodi contemplatione fuerit? Nam & hæc laboriosa similiter vt reliquarum scientiarum apprehensio, imo magis, cum longiori abstractione egeat. At circa ea quæ
- C** modo diximus, dubitabit quis: Non videri eiusdem rationis esse intellectum & intelligibile: Intellectus enim materialis, coniuncti est, quod autem intelligitur est abstractum: & ille ad naturalem philosophum pertinet, quod autem intelligitur, ad diuinum. An intellectus in actu & res similiter hic ad diuinū pertinet? idem enim est: at quatenus potentia est, non similiter. Cum enim alicuius materiæ potentia sit, vt animæ, ad naturalem pertinet, siue receptiua sit naturalium, siue eorū quæ à Mathematicis tractantur, siue Diuinorū. Intelligibilia enim naturalia, Mathematica & Diuina, quatenus ex simulachris seu phantasmatibus de potentia in actum feruntur, nō differūt: quatenus autem modo cōsiderandi hæc quidem non sine materia sensibili, hæc verò nō sine cōtinuo, quæ materia est intelligibilis, hæc autē sine omni materia apprehēdūtur: ortæ sunt diuersæ scientiæ, quæ eadē quidē animæ facultate sed aliter se habēte discernuntur. 3. de Ani. tex. 11. Amplius dubitabit

QVAEST. PERIPATET.

dubitabit quis circa diuinorum intellectionem : non videri per species recipi : species enim fiunt per abstractionem à materia : quæ autem abstracta sunt & nullam habent materiam, non egent abstractione : ipsa igitur met, non eorum species recipiuntur. Quo admissio sequetur intellectum corruptibilem fieri æternum, si intelligens sit res intellecta. Dicimus huiusmodi substantias in materia esse, licet non pendeat ex materia. Nam in sensibilibus formæ sunt intelligibiles, & in formis materialibus abstractæ : oportet igitur ex phantasmatibus elicere tum formas materiales tum abstractas, hoc autem non fit nisi per simulachra. Cum igitur tres sint scientiæ speculatiuæ : Naturalis, Mathematica, & Diuina : omnes autem apprehensiones sint non rerum sed specierum, in nullis erit felicitas contemplatiua. Relinquitur igitur si aliquando vera felicitate & nō fictitia fruitur homo, eam consistere nō in intellectu potentiæ sed in altero, cuius esse actus est : Hoc enim sine vlla defatigatione se ipsum intelligens non speciem siue similitudinem sui ipsius, sed substantiam ipsam & optimum recipiēdo, actione frui iucundissima par est. Sed cum hæc diuina sit felicitas, non videtur homini conuenire : Conuenire, tamen homini conceditur. 10. Ethic. cap. 7. Vitam enim hanc præstantissimam non esse hominis compositi, sed quatenus Diuinum quid in ipso est : monetque studendum esse, vt cum simus mortales, immortales nos reddamus, omnia efficiendo, vt ex præstantissimo quod in nobis est, vitam traducamus. At qui fieri potest, vt quod mortale est, immortale fiat, nisi fiat transitus de operatione compositi in operationem propriam intellectus ? Nam operationem coniuncti immortalem esse impossibile est altera eius parte corrupta. Cum autem transire non liceat de vno extremo in alterum sine medio : extrema autem sint Sensus & intellectus separatus : idcirco opus fuit altero intellectu partim separabili partim inseparabili : Sensus enim instrumento corporeo operatur : intellectus autem humanus ab hoc quidem separatur, à phantasmatibus autem nequaquam. Diuinus autem & à corpore & à phantasmatibus est separatus. Præterea neque transitus fieri posset nisi vnum quid omnia essent. Non enim albedo in nigredinem transit, nec vllum contrarium in alterum, nec vnum subiectum in alterum subiectum : sed aliquod idem subiectum post vnum alterum suscipit. Similiter igitur anima ex vna cognitione non transiret in alteram, nisi vnum quid esset non tactu, neque colligatione, neque alia coniunctione, sed secundum se vnum. Forma autem separata cum formis materialibus nulla alia ratione vnum esse possunt, nisi eo modo vt diximus, scilicet quia dicuntur secundum additionem & ablationem, vt participatio ad participatum. Intellectus autem humanus cum sensu vnum sunt, vt forma cum materia, quia sunt ambo per eiusdem participationem perfectius & imper-

- A** imperfectius. Nihil igitur obstat, quominus eadem anima ex sensu in intellectum transeat, & ambo iudicet sensibilia scilicet & intelligibilia non quidem altero, sed eodem aliter se habente, vt circumflexa se habet ad seipsam, cum extensa fuerit. 3. de Ani. tex. 10. Quæ enim per additionem dicuntur, lineæ curvæ assimulantur, quæ autem per ablationem, rectæ. Similiter autem ex intellectu per Phantasmatata transitus dabitur in intellectiōem simplicem, quæ alterius non est, sed sui ipsius solum, quia per ablationem cæterorum omnium dicitur: vnde pendet omnium scientiarum certitudo. Quoniam verò non est in nostra potestate intelligere sine phâtasmatibus: hæc enim operatio principium est omnium, quæ in nobis sunt secundum naturam: principia autem non in nostra sunt potestate: idcirco transitus huiusmodi sponte naturæ fit, non autem quando volumus. Cum autem non liceat simul omnes animæ operationes perfectè edere, quamdiu enim viget
- B** altricis animæ actio, sensus imperfectius agunt, vt in pueris & dormientibus contingit: & dum circa sensibilia multum occupatur animus, vniuersalia speculari minus possumus: hinc fit, vt perfectè non liceat in intellectu separata ascendere, nisi derelictis operationibus coniuncti: Hoc autem non nisi post mortem contingit: Cum enim in vita animus ad varios motus actionesque, quibus inservire oportet, distrahatur, propria intellectus operatione frui nequit: præcipuè vbi dominantur sensuum illecebræ ac cæteri animi affectus. Idcirco virtutes morales excedentes animi motus cōpescendo, ad felicitatem hanc plurimum faciunt, quia remouent impedimenta. Habitus præterea contemplandi necessarius est, hoc enim assuescimus ad intelligentiam propriam peruenire. Idcirco felicitatis pars magna est ipsa contemplatio scientiarum, præcipue diuinarum: nam hæc ad separatam intelligentiam propius accedunt. Ad illam autem non est necesse per omnium intelligibilium receptionem peruenire. Si enim ea quæ sunt omnia haberent ordinem inter se vt vnum post aliud esset, donec ad primum & vnum veniretur, necesse esset prius omnia intelligere, quam primum esset inuentum: Cum autem non eo modo ordo sit in rebus vt inuicem dispositæ sint, sed omnia ad vnum quippiam. 12. Metaph. tex. 52. quorundam contemplatio sufficit ad primi inuentionem. Similiter autem & in intellectu sine Phantasmatibus nõ datur ordo intelligentiarum eo modo, vt vna alteram intelligat successiue donec ad supremam perueniatur: Effet enim ac si oculus audiret, aut pes manus officio fungeretur. Sed singularum intellectio ad primam se habet vt lineæ ex centro ad ipsum centrum, quo exemplo vsus est Aristoteles in sensu. 2. de Ani. tex. 149. Quemadmodum igitur homini datur transitus ex operatione coniuncti in operationem propriam, sic omnibus intelligentijs dari necesse est transitum in primam, inseparabiles

QVAEST. PERIPATET.

biles enim sunt omnes à prima. Ad felicitatem ergo consequendam **D**
 non est necesse omnia contemplari, & omnia intelligere: imo potius
 multorum inuestigatio videtur officere: quia animus longo tempore
 in illis occupatus ab ipsius optimi contemplatione retardatur: adeo
 vt etiam transitus ille, qui in sui ipsius intellectionem tendit, omnino
 impediri possit: non enim contingit ad illam peruenire sine medio.
 Media autem sunt, vt ex sensibilibus in intelligibilia, & ex his in primi
 principij cognitionem perueniamus, primo quidem per species & si-
 mulachra, vltimo autem secundum substantiam. Sed videtur ijs quæ
 dicta sunt ob stare locus Aristotelis. 3. de Ani. tex. 8. vbi de intellectu
 potentia loquens, inquit. Cum singula factus est, vt sciens secundum
 actum dicitur, quod tunc accidit, quādo per se ipsum operari potest,
 est quidem & tunc potentia quodammodo, sed non similiter vt erat
 antequam didicisset, aut inuenisset: & ipse autem seipsum tunc potest
 intelligere. Quasi ad sui ipsius intellectionem peruenire non possit, **E**
 nisi habitum omnium scientiarum acquisierit: hoc enim videtur si-
 gnificare verbum illud: Singula. In hac autem intellectione, quæ est
 sui ipsius, transitus continetur in intellectionem æternam, quæ est fœ-
 licitas: In intellectione enim sui ipsius includitur intellectio intel-
 lectus agentis, cuius ipse est participatio. An vox illa: singula: non idē
 significat quod omnia? sed vniuersitatem diuisim non collectim. Di-
 xit igitur, cum intellectus potentia singula factus fuerit. i. vel hæc sci-
 bilia vel illa, tunc actum primum habet circa illa, vt speculari per se ip-
 sum illa possit, & tandem seipsum intelligere. Concludimus igitur vl-
 timam felicitatem non in multitudine scientiarum contineri,
 sed in eius contemplatione quod in nobis est præstantissi-
 mum: hanc autem impedire tum morum prauitatem
 tum ceteras animi occupationes. Idcirco non
 nisi anima corpus deferente perfectè ha-
 beri secundum naturam. Quod si an-
 ticipet, vt plurimum abortum
 quendam esse, vt acci-
 dit fanaticis &
 furenti-
 bus.

F

AN-

49

ANDREAE CAESALPINI
ARETINI,
QVÆSTIONVM PERIPATETICARVM,
LIBER TERTIVS.

Naturam principium esse patiendi non agendi.

Quæst. I.

B Vm natura pluribus modis dicatur. 5. Metaph. tex. 5. hoc loco accipimus in ea significatione, quam accipit Aristoteles. 2. Phys. tex. 3. ubi naturam definiens inquit: esse principium & causam mouendi & quiescendi ei in quo inest primum, per se, & non secundum accidens. Nam si materia eorum quæ huiusmodi principium habent, ac eorundem substantia seu forma, & tandem generatio naturæ dicantur, prima tamen eius ratio est ipsum principium motus: Alterum autem est esse materiæ & huiusmodi principij: non enim idem est subiectum ærotabile, & potentia ad æritudinem: & æris esse ac potentia mobile. 3. Phy. tex. 9. Similiter autem & ipsa forma se habet. Forma enim cum sit actus primus, potentia est quodammodo ad actus secundos vt operationes & motus: alterum tamen est esse ipsius actus, & potentiæ ad motus. Cum igitur natura sit huiusmodi potentia seu principium, maximè propriè dicitur de forma, hæc enim actu huiusmodi principium obtinet, à quo fluunt actus secundi. Materia autem ideo natura est, quia susceptiua est huius naturæ: Generatio autem quia in eam tendit. Ex quibus patet aliam esse rationem naturæ, aliam ipsius formæ materiæ, ac generationis, de quibus natura dicitur. Hoc igitur modo accepta natura dicimus ipsam principium esse patiendi non agendi. Est enim agendi potentia principium motus aut transmutationis in altero vel prout alterum est. 5. Metaph. tex. 17. vt ædificatiua potentia quædam est, quæ non inest in eo quod ædificatur, in altero igitur. Ars autem medendi inesse quidem potest in eo qui sanatur, sed non quatenus sanatur, idcirco prout alterum. Si igitur natura principium motus est ei, in quo inest primum, per se & non secundum accidens: non fuerit natura potentia agendi:

G repu

QVAEST. PERIPATET.

repugnat enim in ipso esse & in altero, & per se inesse, ac prout alterū. **D**
 Cum autem omnis potentia sit vel agendi vel patiendi, idque aut simpliciter, aut bene aut facile & secundum reliquas condiciones. 5. Meta. tex. 17. Natura si non fuerit potentia agendi, ex necessitate erit patiendi potentia: hæc enim in patiente inest, ut agendi potentia in ipso agente. 9. Metaph. tex. 2. Expresse autem Aristoteles enunciauit naturā potentiam esse patiendi. 9. Metaph. tex. 13. ubi inquit: actum priorem esse potentia non solum illa quæ dicitur principium transmutatorium in alio prout aliud est, sed prorsus omni motiuo & statorio principio, etenim natura in eodem sit, in eodem enim genere cum ipsa potētia, principium enim motiuum non tamen in alio, sed in ipso prout ipsum est. Colligitur præterea ex 2. Phy. tex. 73. ubi inquit. Duplicia esse principia mouentia physicē, quorum alterum non physicum est, non enim habet motus principium in seipso. Tale autem est, si aliquid mouet, quod non mouetur, ut id quod penitus est immobile & quod omniū **E** primum est. Si igitur primum mouens motiuum quidem est, non tamen naturale, quia non habet principium motus passiue: potentiam passiuam necesse est naturam esse. Omnino autem fieri non posse ut actiua potentia per se insit in eo quod mouetur, hinc fiet manifestum. Actiuum enim & motiuum vnumquodque est quatenus actu habet speciem, ut calefactiuum quod actu calidum est: passiuum autē quod speciem non habet, quam tamen recipere potest ab altero actu existente. Cum igitur oppositum alteri opposito per se inesse nequeat, nec actiuum in eo quod patitur, per se inesse possibile est. Colligitur hæc ratio ex 8. Phy. tex. 40. ubi ostenditur nihil seipsum per se mouere, sed necessarium esse in vnoquoque diuisum esse mouens ab eo quod mouetur. Neque sufficit ratione tantum alterum esse, ut quidam putauerunt, credentes compositum ex materia & forma partem quidem mouētem habere formam ipsam, partem autem motam ipsam materiam: **F** vnum enim per se sunt materia & forma. 8. Meta. tex. 15. omne autem tanquam connaturale factum impassibile est à seipso, vnum enim & non aliud est. 9. Metaph. tex. 2. Idē colligitur. 8. Phy. tex. 30. ubi inquit: nullum continuum & confitum seipsum mouere: quatenus enim vnū & continuum non tactu, eatenus impassibile est: sed quatenus reparatum est, eatenus hoc quidem aptum natura est facere, illud verò pati, & quæ sequuntur. Præterea ex natura contrariorum licet idem colligere. Si enim contraria simul eidem inesse nequeunt, nec actiuum & passiuum eiusdem alicuius inerunt alicui simul. Cum igitur materia & forma eidem insint, & vnum per se sint, non sunt contraria: impassibilia ergo à se inuicem: nam inter actiuum & passiuum contrarietatem inesse oportet. 1. de gen. & cor. tex. 30. & 51. non sufficit ergo ratione tantum distingui mouens ab eo quod mouetur, & subiecto separari oportet:

A oportet: nam alioqui contraria simul eidem subiecto inessent. Iure igitur optimo concludimus naturam principium esse patiendi non agendi: inest enim primo ei quod mouetur per se & non secundum accidens, quod de actiuo principio asserere non possumus, nisi multa ab Aristotele dicta, & omnibus cōfessa destruamus. Quamuis autem hæc adeo sint manifesta, vt venire in controuersiam haud consentaneum esset: Verumtamen quoniam nostrates Peripatetici fermè omnes aliter sentiunt, necesse est hanc sententiam dubitandi modo exactius perpendere, vt difficultatibus refecatis, liceat sine hæsitatione ueritatem contemplari. Ex his autem speculantibus videbitur natura principium agendi esse. Nam cum maximè dicatur de forma 5. Metaphy. tex. 5. & 2. Phisy. tex. 12. magis enim natura hæc est quam materia: à forma autem habeatur actio, agit enim quod actu est: à materia autem passio, patitur enim quod potentia est: & tandem materia secundum quod materia passiuæ est. 1. de gen. & corr. tex. 55. & maximè igitur natura principium fuerit. Nam forma principium motus est eorum, quæ natura constant insita quodammodo aut potentia, aut actu. 5. Metaphy. tex. 5. vt igitur ipsa principium est, sic natura dicenda erit. Præterea id patet in animalium motu, mouentur enim animalia à seipsis secundum naturam 8. Phy. tex. 27. si igitur anima motiua est corporis, in eodem autem per se inest, non videbitur repugnare actiuum aliquod per se inesse in eo quod mouetur: huiusmodi autem natura est secundum formam. Vltèrius idem accidere videtur in motu grauium & leuium, à grauitate enim & leuitate mouentur, quæ virtutes sunt secundum formam, idcirco actiuæ dicendæ. Argumento quoque artium conuincere possumus naturam efficientem causam esse. Cum enim ad omnem motum peragendum requiratur agendi potentia & patiendi, est enim motus actus mobilis à motiuo 3. Phy. tex. 18. si in omnibus actiua potentia extrinseca est & passiuæ intrinseca, inter ea quæ ab arte fiunt & ea quæ à natura non erit amplius differentia quam ponit Arist. 2. Phy. tex. & 3. ubi inquit: Naturalia à non naturalibus differre, quod ea quæ natura constant omnia videntur habere principium motus & status in seipsis: Lectus autem & indumentum & alia huiusmodi quæ ab arte fiunt, quatenus ab arte, nullum impetum mutationis innatum habent: Sed omnium huiusmodi principium est in alijs & extra. Si igitur huiusmodi principium in artibus actiuum est, sed extrinsecum, necesse est in natura quoque actiuum esse sed intrinsecum. Quod si hic quoque extrinsecum esset, periret hæc differentia, quæ est inter artem & naturam. Nam ratione potentia passiuæ non conuenit hæc differentia, requirit enim in omnibus potentia patiendi quæ in patiente est: nam alioqui impossibile esset pati, non enim comburitur incombustibile, nec secatur infecabile. In ligno igitur & marmore potentia contineri oportet for-

G 2 mam

QVAEST. PERIPATET.

mam artificialem, alias nunquam ab arte fieret, nec lectus nec statua. **D**
 Necessarium ergo videtur differentiam inter artem & naturam esse pe-
 nes actiuam potentiam. Quod si ita fuerit, natura erit principium agē-
 di. Inducant autem & multa Aristotelis dicta, vt 1. de Part. an. cap. 1. vbi
 fermen inquit principium & efficiens esse rei, quæ gignitur. hanc au-
 tem naturam vocari: Et 2. de Gen. ani. cap. 1. Ars principium formaq;
 eius quod efficitur est, sed in alio: Motus autem naturæ in ipso est ab
 altera profectus natura, quæ actu obtinet formam. Appellat igitur na-
 turam efficientem causam, altera enim natura actu obtinens formam,
 efficiens est. Et. 2. Phy. tex. 86. Naturam similem esse medico, qui me-
 detur sibi ipsi. Si igitur Medicus efficiens causa est sanitatis, & natura
 similiter fuerit efficiens eorum quæ à natura fiunt. Preterea si natura
 agit alicuius gratia. 2. Phy. tex. 75. agentem facultatem esse oportet, nō
 enim materia ad finem pergit, sine agēte. Hæc igitur & huiusmodi alia **E**
 philosophos in hanc sententiam duxerint. Quod si hæc vera sunt,
 quomodo soluentur ea, quæ prius demonstrata sunt? Nam siue effectri-
 cem causam intrinsecam ponamus, siue extrinsecam, sequuntur absur-
 da & impossibilia: Ponere enim extrinsecam repugnat naturæ efficien-
 tis: Quamuis autem in idem specie coincidat cum forma quæ gigni-
 tur, non tamen eadem est numero. 2. Phy. tex. 70. Si autem ponamus
 extrinsecam, non conuenit definitioni naturæ, intrinsecum enim est
 principium. Solum autem in ijs motibus qui sequuntur formam, vide-
 ri possit ipsa forma intrinsecum efficiens eorum esse, vt à grauitate &
 leuitate motus sursum & deorsum, & ab anima operationes eius. At in
 generatione & corruptione non contigit efficiens intrinsecum esse: ho-
 mo enim numero differens hominem gignit, & quod corrumpitur, à
 cōtrario corrumpitur. Quomodo igitur naturalis erit generatio & cor-
 ruptio, cū eius principium fuerit extra? Num natura principium tantū **F**
 motus est, non autem mutationis cuiusque? At si dantur generationes
 & corruptiones violentæ & naturales. 5. Phy. tex. 57. necesse est princi-
 piū quoque ipsarum esse naturam quidē naturalium, reliquarum au-
 tem alias causas. Si igitur cōcesserimus naturam esse causam efficientē,
 non omnium erit principium intrinsecum. Dicere autem in quibusdā
 causam esse efficientem, in alijs autem principium patiendi, absurdum
 videtur, æquiouoca enim esset naturæ definitio. Verum cum rationes
 priores solui nequeant, posteriores autem multum persuadeant: Vi-
 dendum est quid bene & quid male in ipsis dictum est. Circa primā
 igitur rationem verum quidem est formam naturam esse magis quam
 materiā, eamq; principium motus esse: quod autem putatur agendi so-
 lum non autem patiendi principium esse, nō est verum. Nam inter pri-
 mas qualitates formas elementorum constituentes, humidum & sic-
 cum

A cum passiua dicuntur. 2. de Gen. & cor. tex. 8. eorum enim substantia in patiendi consistit, & ideo talia dicuntur, quia pati quippiam possunt. Præterea differentie corporum simularium præcipue passiuæ qualitatibus determinantur. 4. Meteo. cap. 8. vt durum & molle, coagulabile, liquabile, flexile, & alia huiusmodi. Amplius dissimularium virtutes, vt quæ in sensuum organis sunt: virtus enim sentiendi passiuæ est. 2. de ani. tex. 51. Similiter autem & virtus intelligendi. 3. de Ani. tex. 3. & tandem appetitiua in patiendi consistit: dicitur enim ab appetibili moueri, vt sensus à sensibili, & intellectus ab intelligibili. Quod si in huiusmodi passionibus perficiuntur potius quam detrimentum aliquod patiatur, nihil refert: non enim omnis passio destructiua est, sed quædam salus est potius eius quod potentia est, ab eo quod actu est, 2. de ani. tex. 57. Nō autem sequitur, si forma actus est, vt nō possit esse principium patiendi. Actus enim primus potentia est quodammodo ad actum secundum. 2. de An. tex. 5. & 8. Physi. tex. 32. Vt igitur potentia est exeundi in actus secundos & operationes, sic materia quoque eorum fuerit. Rationabiliter autem hoc accidit. Accidentia enim non insunt materiæ, sed substantiæ & ei quod actu est: idcirco materia susceptiua est substantiæ, substantia autem accidentium. Quamuis autem formam & actum primum quatenus potentia est, concedamus principium patiendi esse: non tamen dicimus ipsam pati quippiam aut recipere sed compositum per ipsam: operationes enim sunt ipsius coniuncti siue passionis siue actionis fuerint. 1. de ani. tex. 64. Quamobrem demonstrantur non de materia, sed de substantia composita per principium vnde fluunt, quæ est ipsa forma & natura. Ex dictis autem patet quidem non sequi naturam principium actiuum esse, quia dicatur magis de forma: nam & forma principium patiendi esse ostensum est. Vtrum autem formæ actiuæ vel quatenus actiuæ sunt, naturæ dicendæ sint, consideremus: Verbi gratia ignis per caliditatem combustiuus est: & semen generatiuum est sui similis, quæ facultates in agendo consistunt. Si igitur has excludamus à natura, non erunt operationes naturales combustio & generatio & tandem actio: Dicimus autem esse quidem huiusmodi actiones naturales, non tamen ex necessitate ipsa naturalia sunt, vnde fluunt. Patet autem hoc. 2. Physi. tex. 73. Nam primū mouens naturaliter quidem mouet: recipitur enim motus secundū naturam corporis mobilis: non tamen ipsum naturale est. Agentia autem naturalia non ideo naturalia dicuntur, quia agant, sed potius quia dum agunt, patiuntur quippiam. passio autem hæc duplex est, vt puta in igne vna, quatenus in calefaciendo refrigeratur: est enim potentia frigidum, cuius tactu necesse est tale fieri: hæc autem passio inest propter materiā non propter formā: si enim caliditas aliqua esset sine materia, calefaceret tantū & non pateretur. 1. de gen. & cor. tex. 55. Altera autem passio

G 3 agen-

QVAEST. PERIPATET.

agentibus naturalibus inest, quatenus agere seu mouere non possunt, D
nisi & ipsa ab alio moueantur: vt celum nō ageret in hac inferiora, nisi
circulo moueretur ab alio: Hoc modo ignis calefacere non posset, nisi
à generante huiusmodi facultatē obtinuisset. Exire igitur in actum cō
burendi in ipso quidē igne passio quēdam est perfectiua insequēs eius
formā, quam à generante habuit: prohiberi tamen ab aliquo impediē
te potuit: ideo tunc quod remouet impedimentum, quodāmodo mo
uet. Idem etiam de semine dicendum est: non enim ageret, nisi moue
retur ab eo, vnde prodiit, aut aliquo modo ab eo quod impredientia re
mouet. Patet igitur formas actiuas nō quia actiue sint naturas dici, sed
quia dū agunt, patiuntur hoc secundo modo, idest perfectiue. Ad alte
rā dubitationem de animalium motu dicimus non bene diuidi animal
in animā & corpus, cum partē mouentē & partem motam quærimus.
Nam quod in ipso naturaliter mouetur eo motu, non est corpus, sed
totum compositum. 8. Phys. tex. 27. corpus enim contingit & natura E
& præter naturam moueri, prout graue vel leue fuerit prædominans.
Præterea quomodo diuisum esset mouens ab eo quod mouetur? vt
ostēsum est. 8. Phys. tex. 28. & 30. anima enim huiusmodi inseparabilis
est. Idcirco alio modo diuidi oportuit corpus animalium, vt posset à se
ipso moueri: mouens enim particula & quæ mouetur, neque consistē
sunt vt materia & forma, neque continuæ, vt similes, sed tangunt so
lum vt dissimiles: Idcirco & articulos inesse oportuit, vt in ipsis fle
cti & dirigi posset vna pars supra alteram quiescentem: & neruos, qui
tractu aut impulsu hac præstarent: vt abunde in libello de communi
animalium motu, & 3. de Ani. tex. 55. explicatum est. Si igitur anima,
qualis est appetitiua principium est, quo vna pars mouere, altera mo
ueri possit: verbi gratia spiritu dilatato nerui intenduntur, his autem
tensis necesse est moueri membra, quibus applicantur: ipsa quidem F
natura est per se existens in eo quod mouetur: non tamen ob hanc
causam à se ipso mouetur animal, sed quia vna particula organi mo
uet, altera mouetur seiuncta existens loco. Non est igitur putandum
propter animalium motum aliquod efficiēs in eo esse quod mouetur.
Licet enim anima vna sit existens actus totius: altera tamen est facul
tas nerui, altera ossis, & reliquarum partium ad motum facientium: vt
enim disiuncta sunt: & loco separata, virtutes quoque singularum si
militer se habent. Ad illud verò quod dictum est de Graui & Leui tan
quam principia actiua sint motus, repugnat ijs quæ ab Aristotele de
monstrata sunt. 8. Phys. tex. 32. nihil enim horum mouet seipsum, sed
habent principium motus non mouendi neque faciendi sed patiendi.
Nam cum cōtinua sint, & eiusdem naturæ cum partibus singulis, non
potuit vna pars motiua esse alterius, vt accidit animalibus, quæ dissimi
laria sunt. Idcirco ab altero moueri necesse fuit grauiā & leuiā, à gene
rante

A rante scilicet & remouēte id quod prohibet 8. Phy. 33. Sed obiter contradictio est diluēda. Nam 2. de Gen. & cor. tex. 8. graue & leue inquit nec actiua esse, nec passiua: cum tamē. 8. Phys. tex. 32. passiua appellet principia: An hoc secundum locum intelligitur: secundum qualitates autem, in quibus alteratio est, nec actiua sunt neque passiua? Sed res dura fuit visa, aliquid moueri posse ab eo quod præsens non est: Quod enim generauit, non continuē tangit, neque id quod remouet impedimenta. Idcirco finxerunt in his duo mouentia, vnum quod motum inchoaret, alterum quod cōsequeretur, id verò esse ipsam formam grauium & leuium. Videntes autem diuidi oportere partem mouentem ab ea quæ mouetur, in multa absurda inciderūt: coacti enim sunt diuidere in ea, quæ ratione tantum sunt separabilia non loco: & fateri id quod primo mouetur aut esse materiā quæ est ens in potentia, aut compositum quod est ipsum totum non pars: & tādē incommoda aufugere putauerunt, si ponerent à grauitate moueri prius medium, à medio autem ipsum graue: quasi non in eundem scopulum incidant, siue enim per vnū siue per plura nihil refert: contingit enim grauitatem in materia moueri ab eadem grauitate in materia, quod impossibile esse ostenditur. 8. Phy. tex. 38. idem enim est ac si proijciēs proijciatur, aut docens doceatur. Non est autem necesse in ijs quæ naturaliter mouentur concomitari rem motam vsque in finē, sed satis est aliquādo mouens tetigisse: vt patet in seminibus, quæ accepto motu à parente eo abiuncto adhuc mouentur: quemadmodum fieri solet in Machinis spōte motis, vt abūde declarauit Aristoteles. 2. de Gen. ani. cap. primo: retinent enim partes vim quandam, vt peracto vno motu, alter fiat, & post ipsum alter, nec simul fieri omnes est necesse. Sic post generationem ignis aptus natus est fieri motus sursum, & fit nisi impediatur. Simili modo sensibili abiuncto remanet motus quidam in sensibus: & post ipsum calefactio quædam aut frigefactio succedit simul autem dilatio constrictioque spirituum in particula quadam: paruo autem motu in ea facto sequuntur multi & magni in cæteris partibus, vt in libello de communi animalium motu traditur. In ijs autem, quæ præter naturam mouentur, abiuncto mouente cessat motus: principium enim intrinsecum nihil confert, sed obstitit potius. Hoc idem comprobataquæ calefactio, & eiusdem refrigeratio. Cum enim calefactio præter naturam eius sit, tamdiu sit, quādiu calefaciens præsens est: eo autem abiuncto ad frigiditatem reuertitur maiorem quam sit ambientis frigiditas. Sciunt & medici medicamēta potestate calida aut frigida ad actus suos peruenire modica occasione calefactionis factæ à corpore nostro: calida enim recalfaciunt magis quam calefacta fuerint à corpore nostro: & frigida refrigerant magis, si præcalefacta fuerint. Non enim est necesse agens tantum agere,

G 4 quan-

QVAEST. PERIPATET.

quantum patiens pati potest, neque tãdiu agere quamdiu pati potest **D**
 vbicunque fuerit principium intrinsecum & naturalis quidam impe-
 tus. Nam alioqui cessante primo mouente cessaret motus in omni-
 bus, nec vnus fieret post alium, vt patet in ijs quæ proijciuntur. Cum
 enim manus ideo lapidẽ moueat, quia mouetur ab homine, quiescen-
 te manu debuisset quiescere motus in aere, & tãdem in lapide, at non
 simul definit moueri manus, & mouere, nam etiam abiuncta ab eo
 quod mouetur mouet, apta enim nata sunt aer & aqua & tandem hu-
 mida omnia postquam ex impulsu, aliquo modo condensata fuerint,
 iterum dilatari, & attiguum corpus propellere, quãdo id quod primo
 mouit, quieuerit: dicitur tamen mouere licet adhuc non moueatur,
 & non tangat corpus motum: quia reliqua mouentia in virtute primi
 mouentis mouent: Sed circa motum grauium & leuium adhuc instab-
 bit quis. Cum enim motus ab altero facti quatuor ponantur ab Arist.
 7. Phy. tex. 10. scilicet Tractio, Pulsio, Vectio, & Vertigo: nullo autem **E**
 istorum modorũ secundũ naturã moueantur grauia & leuia, hæc igitur
 ab altero non mouebũtur: ergo à seipsis. Respõdemus modos in-
 nestigari ab Aristotele in ijs motibus qui ab agente fiunt, non interce-
 dẽte alia specie motus, vt inductionem faceret in omnibus simul esse
 mouens, & id quod mouetur. At si qui motus insequatur alios: multi
 enim apti nati sunt insequi: vt calefactionẽ dilatatio: dilatationẽ au-
 tem impulsio adiacentis corporis: aut ad generationem leuis motus
 sursum: satis est mouens simul esse cum eo quod primo mouetur, vt
 generans cum eo quod generatur: generatio autem quasi efficiens
 est eius motus qui insequitur. 2. de Gen. ani. cap. 1. Idcirco non ponun-
 tur ij modi ab Aristotele, quibus vnus motus alium insequitur: quod
 enim primum facit, etiam posteriorem: non igitur quærẽdũ est aliud
 agens in motu grauium & leuiũ, præter id quod genuit. Ad quartam
 dubitationem dicimus: principium motus in artibus quidem actiũ **F**
 effectũ, idcirco extrinsecum, in natura autẽ passiuum solum, ideo
 intrinsecum. Hoc autem significauit Arist. 2. Phy. tex. 2. vbi inquit:
 nullum eorum quæ ab arte fiunt quatenus ab arte appellationem ha-
 bent, habere impetum mutationis innatum: hoc enim verbum: *ὁρμη*:
 idest impetus passiuũ illud principium significat, quæ natura dicitur.
 Idem colligitur ex definitione violenti. 3. Ethic. cap. 1. Violẽtum enim
 est, cuius principium ita extrinsecũ est, vt ei neque qui agit, neque qui
 patitur, quicquã conferat. Nam contingit violenter agere, idest præ-
 ter naturam agentis, vt cum homines coguntur aliquid facere inuiti:
 Similiter & pati, idest præter inclinationem mobilis moueri. Quod
 autem dicitur nullam actionẽ fieri sine potentia patiendi quæ in pa-
 tiente est, verum est: non tamen omnis potentia patiendi impetus est,
 nec omnis principium motus, sed ea solum quæ à natura alicuius gra-
 tia est,

Atia est, & nō secundū accidēs. Materies enim ligni in arboribus gratia fructus ferendi data est, ideo impetum innatum ad hoc habet: Quod autē eadē apta sit ad arcā construendā accidit, nec impetum habet ad hūc vsum, ideo ab arte solum fit, aut alia huiusmodi causa extrinseca, nō à natura. E conuerso autē in natura quāuis requiratur agens extrinsecum, non tamen illud est principium motus, nō enim agens impetū habet ad agendum vt patiens ad patiendū. Quod enim actū est, & bonum ipsum aptum natura est appeti non appetere. 1. Phy. tex. 81. In artibus autē appetitus in artifice est non in rebus, finis enim extra est nō in ipso. Si igitur in ligno esset nauifaciua, presente naui fieret ex ligno naui à natura, vt nūc ab arte. 2. Phy. tex. 86. principium enim vtriusque est ipsum propter aliquid, cuius gratia appetitus naturalis quidē in ipsis rebus & in ipsa materia: Artificialiū autem in ipso artifice. Quod si videatur in quibusdam inesse desiderium agendi secundum naturam, vt in maribus impetus venereus ad speciem propagandam, huiusmodi impetus passio quādam est in ipsis, ordinata tamen ad actionem in altero, vt superius explicatum est. Ad loca autem diuersa ex Aristotele citata, quibus videtur significari naturam esse principium agendi, dicimus hęc contingere, quia natura multipliciter dicitur. Nam quod semen actiuum sit principium, verum est, generatio enim quasi effectiua est eius quod generatur. 2. de Gen. an. cap. 1. ipsum autem semen natura est dicta vt generatio. 1. de Part. ani. cap. 1. Et quod alibi alterā naturam appellat formam, quæ agit in alterum diuersum numero, dictum est, quia natura alio modo dicitur de forma, quæ eadem est cum efficiente. Quo autem modo efficiens naturale sit per passionem, superius explicatum est. Similitudo autem naturæ cum medico qui seipsum sanat, est penes principium motus intrinsecum, non autem penes rationem principij: in ægro enim per accidens inest medicina, quia actiuū principium per se inesse nequit in eo quod patitur. Ad vltimū, quod natura agat propter finem, cum eadem subiecto sit actio & passio. 3. Phy. tex. 18. concedimus motum naturæ actionē aliquādo appellari, & ipsum pati agere. Solet enim Aristoteles omnē potentiam tum agendi tum patiendi aliquādo motiuā appellare, vt 9. Metaph. tex. 13. nam motiuum & statorium principium de vtraque potentia assignat. Et primo cœ. tex. 71. mouentem potentiam vocat tum in motu naturali tum in motu præter naturam. Et 2. de ani. tex. 37. causam, vnde motus appellat nō solum efficiens extrinsecum, sed & principium ipsum internum ac passiuum, animā enim causam esse etiam vnde motus, nō solū in motu secundū locum, sed & in augmentatione, & sensu, quem in patiendi consistere alibi fatetur. efficiens enim extrinsecū est. s. ipsum sensibile. Si igitur ea quæ in oppositū dicta sunt, hoc modo solui possunt; cōcludere tuto possumus, ea vera esse quæ rationes priores cōcludebant.

QVAEST. PERIPATET.

cludebant. Eritq; naturæ definitio de principio passiuo tantum intelli **D**
 genda: quod remotius in materia est, propinquius autem in forma,
 vt potentia existit ad actus secundos: Vbiq; autem impetus quidam
 est alicuius gratia innatus. Ideo quodammodo materia tantum natura
 videtur, potentia enim ad materiam pertinet: quodammodo autem
 forma: omnis enim impetus aut à forma incipit, vt in ijs quæ perfecta
 sunt: aut in formam definit, vt in generatione. Obiter autem expli-
 cato principio, reliquas partes definitionis explicemus: Est enim na-
 tura principium & causa: Cum igitur sint quatuor genera causarū, &
 natura quodammodo de omnibus dicatur: est enim materia natura: est
 & forma: ideo etiam finis & efficiens naturæ quædam sunt: in hac
 tamen definitione ex verbis quæ sequuntur, significatur, causam esse
 vnde motus: est enim causa mouendi: non tamen vt efficiens: nam
 vnde motus tum actiuam potentiam significat, tum passiuam, vt expli-
 catum est: ideo vt excluderet causam efficientem, appositum reliqua ver- **E**
 ba: scilicet: ei in quo est, & quæ sequuntur: Quam partem exemplo
 artium aperuit paulo mox, cum inquit. Similiter autem & aliorum
 quæ fiunt vnumquodque: nullum enim ipsorum habet in se ipso actio-
 nis principium: Cum igitur hoc in omnibus sit verum: relinquitur
 naturam non esse principium actionis. Quod autem additur: & quie-
 scendi: dictum est, quoniam natura prius competit generabilibus &
 corruptibilibus, quæ aliquando mouentur, aliquando quiescunt: po-
 sterior autem corporibus æternis, quæ nunquam quiescunt, vt alibi à
 nobis est explicatum; Ea verba; primo, per se, & non secundum acci-
 dens, non sunt superflua; Nam illud; primo; significat immediate,
 vt mos est Aristotelis, idem enim intelligit per primum & immedia-
 tum, primo Poster. tex. 5. Contingit autem aliquid per se quidem in-
 esse, non tamen primo; at non è contra. Inest igitur principium mo- **F**
 tus progressiui in animali primo, corpori autem per illud; idcirco non
 est hæc natura corporis, sed animalis; animal enim secundum natu-
 ram tali motu mouetur, corpus autem sæpe præter naturam. 8. Physi.
 tex. 27. Verbum autem; per se; superfluum esset, si adiungeretur ei-
 dem particulæ, cui adiungitur; primò; Sed si adiungatur particulæ;
 mouendi & quiescendi; recte positum fuerit. Cum enim quæ mouen-
 tur & quiescunt, contingat per se moueri & quiescere, atque per acci-
 dens. 5. Physic. tex. 1. innuit naturam efficere motum & quietem per
 se; Mouetur igitur animal deorsum motu recto per accidens, non
 enim inquantum animal, sed inquantum graue, cui per se inest huius-
 modi motus; Verbum autem: & non per accidens; quanuis explica-
 tium sit eius per se, tamen ampliora includit. Innuit enim omnem
 modum existendi per accidens auferendum esse à motu naturali. ver-
 bi gratia lignum per se quidem durum est; quatenus autem durum,
 substan-

A sustentaculum tecti esse potest; per se igitur in trabem transit. Alio tamen modo per accidens est: quia non huius gratia à natura conditum est lignum, sed ut ramos & fructus sustentaret, non lectum; per accidens igitur inest hæc potentia in ligno, ideo & per accidens tali motu mouetur. Hoc modo sunt omnia quæ ab arte fiunt, aut casu ac fortuna: potentiæ enim naturales, quæ alicuius gratia insunt rebus, ad alios fines transferuntur, quam qui secundum naturam: sine illis autem nec ars quicquam facere posset; nec quicquam casu aut à fortuna contingeret. Sed de his hæc satis superque.

Non esse in loco nisi graua & leuia. Quest. II.

B **O**LLIGITVR hæc sententia ex. 4. Physico. tex. 30. ubi inquit; omnia locum habere sursum & deorsum; & ferri natura, & manere in proprijs locis vnumquodque corporum; hoc autem facere aut sursum aut deorsum: ubi verbum: *πῶτα*, alij coniungunt cum loco; vertentes omnem locum habere sursum & deorsum, quod idem probat quod intendimus. Siue enim omnia locum habeant sursum & deorsum, siue locus omnis sit sursum aut deorsum; non erunt in loco nisi graua & leuia; hæc enim sola sursum aut deorsum mouentur & quiescunt. Sed & alio modo ostenditur. Nam primum immobilia non esse in loco, patet; queritur enim locus propter motum secundum locum. 4. Phys. tex. 32. Et tex. 47. eiusdem; non omne quod est, in loco est, sed mobile corpus; Idcirco Mathematicæ magnitudine, quamuis positionem habeant, negantur tamen in loco esse. tex. 5. Præterea mobilia non omnia in loco esse, patet; quæ enim circulo feruntur, ut cœlestes orbes, quatenus quidem in eodem semper manent immobilia existentia, non sunt in loco, locus enim separabilis est. tex. 17. & 30. eiusdem; orbis autem vnus ab altero cui adiacet, nunquam separatur; sed eo modo immobiles permanent. Quatenus autem est motus secundum partes; neque hoc modo in loco sunt, sed in toto; Aliud enim est in toto esse, & in loco. 4. Phys. tex. 23. & 24. Cum igitur mobilia alia motu recto alia circulari moueantur. 1. cœli. tex. 5. Si circulo lata quæ neque graua sunt, neque leuia in loco non sunt; sola graua & leuia in loco erunt. Idcirco bene dicitur. 4. Phys. tex. 19. Impossibile est cuius non est motus neque sursum, neque deorsum, locum esse. Sed ardua res videatur existimare cælum in loco non esse, cum moueatur secundum locum. Maximè enim cælum putamus in loco esse, quia semper est in motu. 4. Phys. tex. 32. Præterea cum loci differentiæ sint sex, sursum & deorsum, dextrum & sinistrum, ante & retro; non solum positione respectu nostri, sed & natura. 4. Phys. tex. 5. & 2. cœl. tex. mirum videatur solum sursum & deorsum loca esse corpo-

QVAEST. PERIPATET.

corporum. Circa motum igitur cœli concedit Aristoteles, aliquo modo ipsum in loco esse; quemadmodum enim mouetur secundum partes, sic locum inesse partibus: altera enim partium alteri adhærens est. 4. Physic. tex. 45. Quod maximè angit interpretes: Si enim per partes intelligamus: vnius orbis continuas, in loco erunt in potentia non in actu. tex. 44. eiusdem. At quo modo erit motus per se partium? Omne enim quod per se mouetur diuisum esse actu à continente necesse est. tex. 34. partes autem continui cum toto mouentur non in toto. Si verò per partes intelligamus singulos orbis seinuicem amplectentes, primò quidem ostensum est alterum orbem non esse locum alterius, quia non est separabilis: locus autem omnis in motu separatur; præterea relinquitur dubitatio circa extremam sphaeram, quæ ab altero corpore non continetur. Si enim & ipsa mouetur, secundum quem locum mouebitur? Nam si secundum internam sphaeram, non erit locus continentis superficies, sed contenti. Continet enim semper exterior sphaera interiorem, adeo ut cœlum omnia contineat. 4. Physicor. tex. 46. Qui verò locum spatium esse asserunt, has quidem omnes difficultates vitant, spatium enim subesse omnibus corporibus æquale volunt, qui locus sit vniuscuiusque. Sed in maiora incidunt absurda, quæ ponuntur ab Aristotele. 4. Physic. tex. 37. Erunt enim per se in loco omnes partes continui: ideo & per se mouebuntur: singulæ enim corporis partes occupabant spatij proprias partes. Aut igitur continuum non erit in infinitum diuisibile, aut infinita erunt actu loca: potentia enim in loco esse dicere non possunt. Præterea locus in loco erit, & mouebitur spatium ex spatio, cum vas in quo aqua continetur, transfertur. Amplius & ea inconuenientia sequuntur, quæ de vacuo assignantur ab Aristotele. 4. Physic. tex. 76. Moles enim corporis aliam quantitatem spatij habebit sibi æqualem: quasi dimensio corporea egeat altera trina dimensione separata: & multæ distinctiones in eodem sint: & alia multa impossibilia, quæ vacuum sequuntur. Dicendum est igitur circa motum cœli, eiusque locum: aliud esse partes per se moueri: & totum moueri motu partium. Partes enim non contingit per se moueri, nisi actu seiunctæ fuerint instar totius cuiusdam separati. Totum autem dupliciter contingit moueri, scilicet vel motu tetius, vel motu partiū. Est autem motus totius, cum centrum mobilis non in eodem permanet, necesse enim est totum locum mutare, ut alteram acquirat continentis corporis superficiem; quemadmodum accidit in motu recto. Motus autem partium est, quando centrum mobilis in eodem semper fuerit, partes autem eius in alijs atque alijs loci partibus. Contingit autem hoc solum in motu circulari. Cum enim circa idem centrum agatur, totum non mutat locum sed partes semper iuxta alias atque alias loci partes mutantur. Si igitur partes seiunctæ à se inuicem id præstarent,

A rent, totum per accidens tali motu moueretur, per se enim inesset motus partibus, vt in tripudijs aliquando accidit: totus enim chorus mouetur, quia singuli Choream ducentes mouentur. Hoc autem modo in cœlo motum fieri impossibile est. Nam 2. cœ. tex. 46. ostenditur astra non moueri, sed orbes, quibus ipsa sunt infixa. Totum ergo per se mouetur non tamen motu totius sed motu partium: partes autem per accidens. De loco autem similiter est statuendum: vt enim cœlum mouetur motu partium, sic locus partium non totius illi assignandus est. Quo autem modo accipiendus sit locus partium, hinc consideretur. Cum omne quod per se mouetur, aliud atque aliud tangat: necesse est omnem motum iuxta aliquod quiescens fieri, vt ostenditur. 4. Physic. tex. 40. & in libello de communi animalium motu. Nihil autem refert, siue omnino quiescat illud iuxta quod sit motus, siue alio motu moueatur: si enim non moueatur eo motu, quo mobile iuxta illud

B mouetur, fiet mutatio ipsius tactus, qui motus est secundum locum, vt si naus in flumine moueatur non secundum aquarum fluxum. Nam si secundum earum fluxum eadem velocitate feratur, non dicitur in flumine moueri, sed cum flumine, non enim tactus mutatur. Mutatio autem tactus secundum totum fit in motu recto, aut vbi centrum mutatur: secundum partes autem in motu circulari: semper enim iuxta aliquam eandem superficiem totam est id quod tali motu mouetur, at partes iuxta alias atque alias sunt semper. Hoc igitur in inferioribus orbibus facile est assignare. videntur enim Planetæ iuxta Zodiacum circumuolui, secundum quem circulum loca inferiorum astrorum assignantur ab Astrologis. Sphæra ergo superior locus erit inferioris non totius nisi secundum accidens, sed partium, seiungitur enim non à toto sed à partibus. Non sequitur autem seiungi à toto, si ab omnibus partibus seiungitur. Totum enim secundum rationem aliud est à partibus omnibus secundum materiam; vt flumen, & fluminis aqua, licet enim omnes aquæ fluant: totus tamen fluuius immobilis est. 4. Physic. tex. 41. De toto autem cœlo quatenus mouetur ab ortu in occasum; seu de vltima sphæra non possumus eo modo locum assignare, non enim extra aliud corpus est, iuxta quod feratur. Si igitur intra similiter aliud corpus non esset quiescens, nullo pacto moueri posset, non enim esset aliquid iuxta quod fieret differentia tactus partium. Oportuit igitur terram quiescere, vt cœlum circa ipsam circumuolui posset. 2. cœ. tex. 10. Quod si vniuersum continuum quid esset cum terra, nullus fuisset motus neque in toto neque in partibus. Quod enim mouetur, aliquid tangere oportet, vt fiat per motum differentia tactus. Quæ autem differentia fuerit, cum ijs quæ super extrema latione sunt? substantiæ enim immateriales atque indiuisibiles cum corpore diuisibili vndique similiter se habent. At verò hoc modo dicenti videbitur centrum

QVAEST. PERIPATET.

trum & terra ipsa esse cœli locus : non ergo locus est continentis corporis superficies : ut definitur. 4. Physic. tex. 41. Non possumus soluere, ut soluitur dubitatio de loco terræ: Cum enim motus terræ & omnium grauium sit ad medium, non autem ad superficiem ambientis corporis, hæc enim distat à medio, & ad extremum vergit, qui est locus sursum : locus igitur grauium erit ipsum medium non extremum. Quod confirmat Aristoteles. 4. Physic. tex. 42. ubi inquit : Medium cœli, & ultimum ad nos circularis lationis esse hoc quidem sursum illud vero deorsum maximè propriè : quoniam hoc quidem semper manet circuli autem ultimum similiter se habens manet. Nam soluitur ex. 2. cœ. tex. 107. quæ enim momentum habent ad medium nō quousque tangent centri extremum feruntur, sed donec eorum medio acceperint vniuersi medium. Hoc igitur modo ipsum medium dicitur esse locus grauium, non quia indiuisibile quid & punctus locus sit, corpus enim in indiuisibili esse nequit : sed quia superficies ambientis corporis, cuius medium sit vniuersi medium : nam simul ac ex hoc medio recesserit, eius medium, in alteram quoque superficiem transiit. Solutionē hanc nō possumus assignare circa cœlum : non enim aliqua est superficies ambientis corporis, cum nullū extra sit corpus. Dicendū est igitur Definitum esse locum ab Aristotele, quatenus competit grauibz & leuibz, & tandem ijs quæ motu totius feruntur : Cœlestibus autem & perpetuis corporibus eadem ratio non competit nisi secundum analogiam, ut de natura aliàs diximus, & de cæteris quæ eadem videntur esse in æternis & corruptibilibus. Est autem analogia loci huiusmodi. Quemadmodum enim quæ motu recto mouentur, extrinsecus tangi oportet ab aliquo continente, sic quæ apta nata sunt circulo moueri, secundum eas partes tangi oportet, secundum quas fit motus. vnde factum est, ut grauium & leuium motus terminos habeant, à quo & ad quem : in circulari autem nullus sit huiusmodi, nam circuli terminos nullus est nisi extra ipsam circumferentiam, quod centrum appellatur, circa quod, non ad quod neque à quo fit motus. 8. Phy. tex. 76. Ex hoc igitur colligimus in motu cœli non esse alium locum quærēdum, quā ipsum medium circa quod mouetur : In motu autem recto locus est non solū iuxta quem fit motus, sed & à quo & ad quem : in ipsa enim linea recta est medium interuallum & principium & finis. Vtrum verò eodem modo statuendus sit locus circa inferiorum orbium motum, dubitatur. Cum enim idem sit locus totius & partis, ut totius terræ & glebæ, & tandem eorum quæ sunt eiusdem speciei primo cœ. tex. 78. si totius circulationis locus est ipsum medium : videbitur partium cœli omnium eundem locum esse oportere. Luna igitur & Sol, & Saturnus & cæteri Planetæ circa terram mouebuntur ut totum cœlum. Sed his aduersatur primo quod Astrologi demonstrant multos cœli orbes diuersis

Auerfis centris circumuolui. Præterea si locus tactus quidam est, tangere enim oportet quæcunque in loco sunt: nam loci mutatio est tactus mutatio non solum in grauibus & leuibus, sed etiam in celi partibus. 4. Phy. tex. 45. impossibile est eundem esse totius celi locum, & partium: idem enim à pluribus secundum eandem superficiem tangi nequit. Amplius in omni motu mutatio fit tactus siue secundum totum siue secundum partes: ut magnitudinis quæ mouetur aut tota superficies iuxta alteram superficiem trāseat, quemadmodum in motu recto contingit, aut pars superficiei iuxta alias loci partes mutetur, quod in circulari motu fit: Necessè igitur est, si diuersi sunt sphaerarum motus, & diuersos esse singularem tactus: si enim vnicus is existat, vnicū erit corpus quod mouetur, & vnicus motus. Si igitur in cælo plures sunt motus, plura quoque erunt corpora, & plura loca. Nec obstat quod circularis latitudo circa medium sit: nihil enim refert, siue innitatur medio siue extremo: quomodo cūque enim dicetur ferri circa medium: Partes igitur celi inniti possunt sibi inuicem: Totum autem cælum nihil habet cui innitatur nisi medium: hic vero est mundus qui circa terram est: nam iuxta ignem fertur, quem contangit, hic autem iuxta aerem contiguum, qui tandem iuxta terræ & aquæ globum motu celi circunducitur. Celi autem partes quæcunque proprium adeptæ sunt motum, ut planetarum orbis non potuerūt iuxta eundem locum moueri: non enim hunc tangunt omnes, sed tantum vltima, idque non ut pars separata, sed ut totius extremitas interna. Idcirco circa hunc locum non motu proprio sed motu totius feruntur partes: Consentaneum enim est rationi, ut quemadmodum partes in toto sunt, sic earundem motus proprius iuxta ambientes sphaeras peragatur: quæ enim continetur pars est continentis non è contra. Idcirco videmus inferiores sphaeras motum superiorum participare: superiores autem motu inferiorum nullas moueri. Ignis autem sphaera solum iuxta inferiorem aerem mouetur non iuxta celi extremum: quia non habet motum proprium in cælo, sed solum cum cælo mouetur. Similiter aer iuxta terram immobilem non iuxta ignem fertur. Luna autem quatenus celi extremum iuxta ignem fertur motu scilicet totius celi, proprio autem iuxta ambientem sphaeram: eodem modo & in cæteris est statuendū, sed apertius patebit inferius. Quod autem idem debeat esse locus totius & partis, fatemur verū esse in ijs quæ continua sunt, similia enim & eiusdem naturæ cum toto, ut terræ partes cum tota terra, & partes ignis cum toto igne. At cælum partim quidem simile est, partim verò dissimile. Simile quidem quatenus totum ex eodem corpore constat, quod neque graue neque leue est, & circulari motu mobile. 2. cæl. tex. 41. Dissimile autem quatenus cōtiguū quid non continuum, ex pluribus numero corporibus cōstans secundum certum situm,

rum, & magnitudinem, & figuram, in quibus consistit natura dissimila- **D**
 rium, ut in animalibus apertum est, primo de Hist. an. cap. 1. Ipsum au-
 tem coelum esse veluti animal testatur Arist. 2. de coe. tex. 13. Quatenus
 igitur simile est, totum cum omnibus sui partibus vno motu moue-
 tur, & iuxta vnum medium: Quatenus vero dissimulare, plures sunt
 partium motus in toto, ut plures sunt orbes totius. Quoniam vero plu-
 ra corpora in eodem esse nequeunt, idcirco singulis orbibus propria
 loca sunt assignata, in quibus moueantur secundum propriam singu-
 lorum naturam: inter quos sunt Epicycli & Excentrici ab Astrologis
 appellati. Sed ut ad primam quaestionis sententiam reuertamur, ex di-
 ctis patet coelum, aut in loco non esse, aut alio modo locum esse confi-
 derari. Cum enim totum locum non mutet, tum vnuerfum coelum,
 tum orbes singuli: non est eorum locus aliqua superficies ambientis
 corporis: ut accipitur locus in grauibz & leuibz: sed solum locum
 habent superficiem, iuxta quam fiat mutatio partium, quae siue in par- **E**
 te interna fuerit, siue externa, partes quodammodo continet omne,
 totam autem sphaeram non continet: non enim ad hanc superficiem
 neque ex hac fit motus, sed iuxta hanc: Ideo mutatio est secundum
 partes solum, non secundum totum: partes enim mobilis semper iux-
 ta alias loci partes sunt. Accepto igitur loco ut definitur ab Aristotele.
 4. Phys. tex. 4. r. duo tantum sunt: medium scilicet & extremum, seu
 sursum & deorsum, quae loca sunt grauium & leuium: Haec igitur sola
 in loco sunt. Cum autem aliae sint loci differentiae, scilicet dextrum &
 sinistrum, ante & retro: propter quid loca naturalium corporum de-
 terminata sunt solum secundum sursum & deorsum? An haec quoque
 differentiae admittuntur in coelo? Motus enim a dextris est ad sinistra
 per anteriores partes: ideo in coelo quoddam est dextrum, quoddam
 sinistrum, quoddam ante & retro: & sursum & deorsum alio modo
 quoddam in grauibz & leuibz: omnia autem secundum similitudi- **F**
 nem cum animalibus. 2. coe. tex. 7. At ista loca esse secundum partes, non
 autem secundum totum, ut definitur locus ab Aristotele, ostensum est
 superius: Non esse igitur in loco nisi grauia & leuia, apertum est.

Omnes stellas Epicyclis ferri. Quest. III.

EXISTI MAVERUNT profecto summi philosophi senten-
 tia Aristotelis nec non eius principijs repugnare, aliquas coe-
 li sphaeras alijs centris circumuolui praeter illud quod est to-
 tius medium. Nam primum videntur verba Aristotelis id innuere. 2. coe.
 tex. 46. ubi inquit: celeriores esse maioris circuli velocitatem rationa-
 bile est, circa idem centrum infixis. Videtur enim supponere omnium
 astrorum orbes circa idem centrum moueri. Praeterea si coelestia corpo-
 ra om-

Ara omnia ex eodem corpore constant, quod aptum natum est circulo moueri. 2. cœ. tex. 41. cœli partibus eadem demonstratio videtur aptari posse, quam Aristoteles terræ particulis accommodat. 1. cœ. tex. 83. vbi ostendit: si eedem specie sunt terræ inter se, oportere ad eundem numero locum ferri, vt ad hoc medium non ad alterum, quia in terræ particulis quæ hic sunt, id contingere experimento patet: cum enim vndeunque per lineam perpendicularem ferantur, ad idem medium ferri est necesse. Et cœli igitur partes cum specie non differant, circa idem medium ferri necessarium fuerit. Propter hæc quidam subtilissima perscrutatione, nec non ingeniosissima enixi sunt, ea quæ circa astrorum motus apparent, ad Homocentrica reducere, quod Astrologi sine Excentricis & Epicyclis facere nequiverunt. Sed quantum demonstratio illa præstet, superius explicatum est à nobis: Quatenus enim cœlum simile est, totum cum omnibus partibus vnica latione circa

B vnum medium circumuoluitur: Quatenus autem dissimilare est, singulis corporibus singuli motus, & singula loca assignata sunt. Quare non est amplius similitudo cum terræ aut aliorum elementorum partibus: Non enim in his aliqua est particularum determinata figura, neque magnitudo, neque situs, neque numerus, idcirco neque motus à cæteris diuersus. In cœli autē partibus omnia hæc determinata sunt. Iure igitur optimo omnes terræ partes ad idem numero medium feruntur, similes enim sunt. Cœli autem orbes quatenus disijuncti nec continui inter se, sed tangentēs, diuersos motus & diuersa loca non quidem genere sed specie sortiti sunt. Verba autem Aristotelis, quæ videntur innuere omnes orbes eidem centro infixos esse, intelligēda sunt de ijs, qui in corpore continuo describuntur: quemadmodum sunt ij, quibus feruntur stellæ fixæ: cum enim quædam maiores quædam minores circulos describant, quatenus propinquiore aut distan

C tiores fuerint à Polis: merito velociore sunt quæ maioribus circulis feruntur: quoniam ab ijs quæ ex centro protrahuntur lineis, maius fit maioris circuli segmentum: Nihil autem refert siue poli, siue axis, siue centrum ponatur circulorum medium: nam circa eundem axem tanquam circa idem centrum, alterius hemispherij circuli omnes magnitudine & paruitate differunt. Quod autem in hanc sententiam ea dixerit, manifestat verba, inferius posita tex. 47. vbi inquit: Quare merito in æquali tempore maior circumferetur circulus, neque cōtinget diuelli cœlum, tum propter hæc, tum quia ostensum est, totum ipsum continuum esse. Continui igitur partes circa idem medium ferri per hæc ostenditur: Quæ autem continuæ non sunt, atque diuersos habēt motus & tempore inæquali absoluuntur: circa idem medium moueri nulla est necessitas. Quin impossibile in quibusdam id esse ex ijs quæ de Epicyclis afferentur, patebit. Stellas igitur quasdam aliquan-

H do ad

QVAEST. PERIPATE T.

do ad medium vniuersi propius accedere, aliquando abscedere, ostendunt Solis defectus: cum enim per interpositionem eiusdem corporis scilicet Lunæ fiant, si eadem inter illa semper distantia esset, non aliquando maiorem aliquando minorem Solis partem Lunæ corpus obumbraret. Non enim hanc differentiam efficere possit intermedij corporis crassities atque tenuitas. Quod enim corpus perspicuum inter Solem & Lunam interiacet, efficere quidem possit, vt Sol maius vel minus appareat, Lunæ autem magnitudinem variare nequaquam valeat, non enim ipsam per illud medium videmus. At si id ratione eius medij, quod infra Lunam est, hoc non minus amplio rem Lunam ostendere possit, quam Solem & Astra. Solis igitur Eclypses in eadem proportionem semper fuerint, vt scilicet Solis diameter ad Lunæ occupantis diametrum eandem vbique proportionem seruet, sed hoc minime apparet. Similiter & Stellæ fixæ maiores aut minores videri debuissent, cum ea quæ illis subiecta sunt altra variant: per idem enim medium tunc videntur: at neque id contingere videmus. Planetas enim omnes modo maiores modo minores videmus: Stellæ autem fixas nequaquam eodem modo. Si igitur id ratione medij non contingat, necesse est aut augmentationem diminutionemque pati cœlestia corpora, aut motum quendam habere quo accedant & recedant à medio. Quod si alterum impossibile est, alterum necessarium fuerit: accessus autem huiusmodi atque recessus fieri nequit, nisi aliqui dentur circuli, quorum centra à centro vniuersi distent: alius enim motus præter circularem corporibus cœlestibus nequaquam inesse possit, neque secundum naturam neque præter naturam. Omnibus autem astris Epicyclos quosdā datos esse, hinc fiet manifestum: Nam sex planetas scilicet Saturnum, Iouem, Martem, Venerem, Mercurium, & Lunam circulis quibusdam moueri, quorum centra in proprijs orbibus ferantur infixæ, quosque ob id Epicyclos vocant, demonstrant Astrologi. Simile autem sed longe minorem Soli datum esse, significant ea, quæ circa eius vmbas apparent: quanto enim magis protractæ fuerint, eo magis tremulum quendam motum ostendunt. Videre id licet apertissime, vbi per tecti spiraculum in magna æde Solis lumen vsque in solium aut parietem descenderit: sic enim luminis obambulatione apparet in partem oppositam scilicet in ortum, cum Sol in occasum feratur. Si igitur vniformis esset Solis motus, luminis quoque obambulatione vniformis appareret: cum autem modo incitator sit, modo tardior, ac modo stare videatur, modo regredi, necesse est alterum illi motum inesse, qui huius inæqualitatis sit causa. Cum autem breuissimo temporis spacio ea omnia fiant, & minimus sit ab æqualitate discessus, necesse est & minimū esse circulum, & celerrimè agitatū, qui eius inæqualitatis author existat: quanto enim maior est Epicyclus,

Aclus, eo maiorem in motu inæqualitatem facit, & quanto tardius mouetur, eo rariores apparent inæqualitatis differentiæ, vt in superiorum planetarū epicyclis est manifestum. Ob id minime mirum videri debeat, si ab Astrologis non sit consideratus Solis epicyclus: nam in cœlo ob paruitatem non facit sensibilem differentiam. Considerauit tamen Eudoxus Solis modicam obliuationē à medio Zodiaci: 12. Metaphy. 45. Quamuis autem intuentibus in Solem manifestissime appareat velox eius astri circūuolutio, putata est tamen non propter ipsius motum contingere, sed ob visus imbecillitatem, vt refert Aristoteles. 2. cœ. tex. 48. Inquit enim Solem cum oritur & occidit, videri vertigine circumuolui propter nostri visus distantiam: procul enim existens nutat propter imbecillitatem, quæ forte in causa est, vt scintillare videantur stellæ fixæ, planetæ autem non: quia ij propè sunt. Affert autem hæc Aristoteles ex vulgata opinione, vt ostenderet astra non per se moueri, sed ad motum orbis, cui sunt infixa. Quod autem non ob illam causam videatur circumuolui Sol, patet: non enim solum dum oritur & occidit, eo modo moueri videtur, sed etiam in medio cœli, & tandem ubicunque fuerit, siue in ipsum statim quis intueatur, siue in speculum sub aqua moderatiorem luminis vim cōspiciat. Præterea si planetæ ob propinquitatem nō scintillant, neque Sol debuisset, propinquior enim est Saturno, Ioue, & Marte. Adhæc instrumentorum motus ab imbecillitate ortus tremor quidam est, non vertigo: Sol autem vertigine moueri videtur. Tandem si motus huiusmodi non esset in Sole, sed in visu: non tremeret eius vmbra vt ostensum est: Si igitur motus huiusmodi in Sole est, necesse est epicyclo ferri: Nam si hic motus alicui spheræ volenti tribueretur, cuius alter polus in sole esset, excederet velocitate omnem motum, ferè enim momento totum absoluit circulum: at impossibile est aliquem esse motu diurno velociorem. Stellas verò non errantes singulas singulis epicyclis circumuolui paruis ac celeri motu citatis, vt Sol, non solum scintillatio ostendit, sed & rationis similitudo. Si enim quædam astra epicyclis verti ostensum est, ergo omnia similiter moueri cōsentaneum est rationi. Præterea in quibusdā manifestissimus est motus: Nam Pleiadum stellæ, quas Virgilias vocant, sitæ propè Tauri cornua, maxima agitatione versari videntur, adeo vt hinc Atlantis filias in continuis tripudijs versantes fabulata sit antiquitas. Si igitur propter visus tremorem tremere viderentur astra, non similiter vnicuique scintillare debuissent, nā firmioribus oculis firmiores apparerent. At quanto acutius cernimus, eo magis scintillare deprehendimus. Præterea scintillationis frequentia non maior in quibusdā astris videretur in quibusdā minor in ijs præsertim quæ æquali magnitudine conspiciuntur, oculus enim similiter dispositus esset. At videmus multis modis astra scintillare. Quædam enim

H 2 deficere

QVAEST. PERIPATET.

deficere in totum videntur, adeo vt modo effugiant conspectum, mo **D**
do reuertantur, idque ordinatis interuallis: quædam nunquam defi-
ciunt, sed veluti de loco modice commoueri videntur, ac similiter re-
ueri, alia rarius alia frequentius. Si igitur harum differentiarum ratio
oculorum imbecillitati referri nequit, necesse est motum in ipsis stellis
esse. Quod si id fuerit, Epicyclum singulis stellis non errantibus datū
esse oportet: non enim sphaeras voluentes ijs quæ in eodem corpore
infixa sunt, accommodare possumus, vt fortè ijs quæ unicā stellam ha-
bent, aptare liceret. Iure igitur optimo Planetæ non scintillant, exce-
pto Sole: hi enim magnis epicyclis & tarde motis feruntur, adeo vt
non fiat subita eorum mutatio. Sol autem & Stellæ non errantes ob
Epicycli paruitatem eiusdemque velocitatem, celerem & paruam mu-
tationem patiuntur, ideo tremere videntur. Quibus autem videtur lu-
men deficere ac reueri, epicycli positio differentiam hanc facit, cum
enim eius pars altera distet magis à nobis, altera sit propin- **E**
quior: fit ali-
quando vt propter nimiam distantiam non possit stella visum moue-
re, sed iterum videatur, cum in opposita epicycli parte fuerit, quia
propinquior euadit: vnaquæque enim magnitudo terminatam habet
distantiam maximam, ultra quam mouere visum nequit: vt in libello
de sensu ostenditur. Motus autem vertiginis in Sole tantum apparet,
non in reliquis astris propter eius magnitudinem: partium enim diffe-
rentiæ in motu non adeo in re parua notari possunt, vt in magna: ma-
gnitudinis enim alicuius minimæ partes videri actu non possunt: ma-
ioris possunt. Præterea refert si stella multum Epicycli repleat, an pa-
rum: Si enim multum, motus vertiginis apparebit, vt in Sole, si parum,
huc illuc moueri videbitur, vt accidit stellis Pleiadum. Sed ijs quæ di-
cta sunt, solum ipsa Luna difficultatem facit. Quamuis enim Astrolo-
gi Lunæ epicyclum tribuant, non tamen videtur inesse. Cum enim ex
vertigine epicycli conueri astrum oporteat, Lunæ conuersio maximè **F**
debuisset apparere, tum ob astri magnitudinem, tum ob maculā, quæ
in ea semper apparet. At nequaquā id fieri videmus. Eadem enim Lu-
næ facies, & maculæ positio semper eodem modo se nobis offert. Siue
igitur macula sit astri affectio, siue Epicycli siue orbis: oporteret aut
conueri, aut derelinqui ex motu Epicycli. Quo argumento Aristote-
les probat nulla alia vertigine moueri: 12. cœ. tex. 49. debuisset enim
& Lunæ facies conueri. An non apparet eius conuersio, quia macula
non est astri affectio, neque Epicycli, neque orbis? Num igitur fortè
secundum antiquam opinionem, fuerint terræ cum humore sordes, vi
eius syderis raptæ? Non enim hoc repugnauerit sententiæ Aristotelis:
Nam de circulo lacteo concedit stellarum vi trahi in subiectā aeris re-
gionem ex terra multū exhalationis, quæ sparsim incensa lactis speciē
præbeat. Et Cometas quosdā stellis tum errantibus tum nō errantibus
applicari,

A applicari, mouerique simul, neque subdeficere vt ceteri faciunt. Si igitur obseruatum est stellas aliquas comam assumere & secum ducere, cur non & Luna ob peculiarem vim continue huiusmodi quid attrahat, quod in aere pendens ipsam maculosa specie deturpet? Sed quoniam video sententiam de Circulo lacteo minus probari, quia ijs aduersetur, quæ Astrologi de mutatione aspectuum demonstrant: non ubique scilicet iuxta easdem stellas apparere, quæ longo intervallo distant: idcirco aliam cogimur tum lactis, tum maculæ Lunæ rationem excogitare. An refractionis fuerit nostri visus ad terram? vt Luna sit speculum quoddam, in quo tota terræ facies cum latitudine marium appareat? vt alterum maculæ crus occasum spectans, terræ illam partem repræsentet, quam nostris temporibus Hispani vastum oceani pelagus transmeantes, inuenerunt. Alterum verò triangulam Africæ formam ostendat: Reliqua autem maculæ agglomeratio Asiam cum Europa & mari mediterraneo exprimat, non satis distinguente visu ob multas eius maris angustias: Nam ob id & terras multas visum effugere putandum est modicas existentes in vastitate marium: Clarius autem Lunæ pars meritò aquam repræsentat: nam ob superficiæ æqualitatē plus luminis reddit. Sed huic sententiæ videtur obstare, quod oriente & occidente Luna alia atque alia terræ pars non eadem conspici deberet: & motione speculi obambulare imago videretur, neutrum tamen apparet. Præterea illa terræ pars, quam sol non aspicit, neque illustrat, videri in Luna præsertim illustrata nequiret, aut saltem nigra apparere debuisset: noctu enim nigra omnia videntur. Quibus difficultatibus satisfieri hoc modo possit. Idem enim terræ accidere putandum est, quod ijs contingit, quæ intra aquam iacentia videmus ex aere: nam propter refractionem ex medijs diuersitate contingentem, ea nobis se ostendunt, quæ absente aqua non perspicerentur: Quod autem in his aqua facit, id aeris corpulentia vndique terræ circumfusa præstat: crassior enim est, quam cæli perspicuitas: vndique igitur in Lunare speculum eadem terræ partes, siue oriente Luna, siue occidente, siue in medio cæli existente, repræsentantur, & maior terræ pars, quam sit eius Hemisphærium: Nam si pilam in aqua profunda ac lata iacentem inspiciamus, eandem eius faciem aut modice differentem ex omnibus lateribus cernimus: quam enim faciem recipit aquæ superficies, eandem oculis nostris reddit vndeunque insipientibus: Idem vero efficiet & in speculum circunquaque positum, eoque maiorem sui partem representabit quo speculum amplius fuerit, ac distantius positum. Non obambulat autem imago in Luna, dum ex ortu in occasum fertur, ob Speculi conuexam superficiem: Semper enim speculi medium medio imaginis respondet: est autem imaginis medium locus, in quo est is, qui videt, terminus autem est circulus, qui orizon appellatur, qui

QVAEST. PERIPATE T.

tum propter sui magnitudinem, tum propter videntis positionem, totum speculi orbem implet, vt non sinat ea quæ extra sunt corpora vt stellas videri. Quanto enim oculus illi corpori propinquior fuerit, cuius imago in speculo videtur, eo magis ab imagine repletur speculum: Non igitur mirum si oculus in terra existens, aliud præter orbem terræ in Luna non videat. Ob connexam autem speculi superficiem efficitur, vt oculus vndeunque seipsum intueri possit, & semper in medio speculi. Sphæra enim secundum angulos rectos omnia respicit: lineæ autem ad angulos rectos sphæram tangentes hemisphærij medium efficiunt. Cum igitur Lunæ connexa sit superficies, semper continget in eius medio locum, in quo sumus intueri: in alijs enim nullis fit reflexio ad angulos rectos. Quod si Lunæ medium vbicunque ipsa fuerit supra horizontem, hūc eundem locum representat, necesse est reliquas lunæ partes reliquis terræ partibus respondere, non enim alia corpora præter terræ globum contingit in Luna intueri: ad hoc autem præstandum adiuuat refractio ex medij diuersitate contingens, & oculi positio. Ad alteram vero dubitationem dicimus absente Sole sufficere lumen ipsius Lunæ & reliquorum astrorum, vt terram in speculo à Sole illuminato conspicuam faciat: Nam ob distantiam minimè licet notare differentiam inter partes magis aut minus illuminatas: Quod si hoc modo de Lunæ macula statuere licet, consentientissimum etiam rationi fuerit, circulum lacteum in cœlo appellatum, veluti Lunæ maculam esse: Terræ scilicet imaginem in paruis speculis, in quibus color tantum non figura ob paruitatem exprimitur. Cum enim errantium astrorum quædam lumine proprio fulgeant, vt Sol, Venus, Iuppiter, & reliqua ijs similia: quædam non nisi alieno, vt Luna: iure optimo inter non errantia, quemadmodum parua dantur astra lumine proprio lucentia, sic & alia lumine alieno. Hæc autem ob superficiem æqualitatem species reflectere est necesse: quod & alia astra efficerent, nisi proprio lumine imagines receptas delegerent. Quæ autem proprio carent lumine adhuc imagines regere nequeunt, nisi præfente alieno lumine: quomodo enim in speculo quid inspiciamus, nisi ipsum speculum fuerit visibile? Si igitur hæc circa lunæ maculam satisfaciunt, non est, quod inter tot astra, solam Lunam Epicyclo priuemus, qui manifestissimis rationibus illi assignatur ab Astrologis. Simul autem manifestum est omnes stellas Epicyclis ferri: sed cuius gratia hoc factum sit, inferius commodiori loco patebit.

Planetæ

A

*Planetæ in Circulis non in sphaeris moueri.**Quest. 1111.*

Communis est sententia omnium Astrologorū Cælum com-
poni ex pluribus globis se inuicem vndeque comple-
tentibus. Putantur enim circulariter moueri non posse,
nisi poli quidam tanquam cardines statuatur. hi autē poni nequeūt
nisi sphaerica figura constent. Quod de vniuerso quidem verum esse
probat Aristoteles, 2. cē. tex. 22. De partibus autem motum proprium
habentibus, vt sunt quæ stellas errātes ferunt, fieri non posse, vt sphæ-
rica sint, manifestum fiet, si prius de renitentia mobilium & mediij per
quod fit motus, dixerimus. In motu igitur recto, & vbicunque centrū
mobilis, ac totius locus mutatur, medium dupliciter reniti manifestū

Best: vno modo quatenus cedere oportet medium, quando corpus de
vno loco in alterum transfertur: quod fieri nequit nisi per eius diui-
sionem & motum: vt accidit aeri & aquæ, cum per ea corpus aliquod
fertur: renitur enim vnumquodque quantum potest diuidentiac
de loco detrudenti. 4. cōe. tex. 45. Alio modo corpus attiguum iuxta
quod fit motus, obsistit motui adiacentis corporis, quatenus scilicet
disiunctioni eiusdem renitur: Nam si multa sit huiusmodi potentia
renitendi, aut nullus fiet motus, aut insequetur motum adiacentis cor-
poris: vt si pondus aliquod tabulæ impositum trahatur: aliquando
enim tabula insequetur, nec disiungetur à pondere: maximè autem
obsistit disiunctioni, superficie asperitas: idcirco super corpora læuia
facillimè peragitur motus, cuius gratia artifices oleo sæpe inungunt,
vt læuior reddatur contactus partium: sic & nauium carinæ sapone il-
linuntur, vt lubricus sit aquæ contactus. In ijs autem quæ circulariter
Cferuntur, ea tantum adest resistentia, quæ ex contactu adiacentium
oritur: nihil enim detrudi neque diuidi oportet, cum totum locum
non mutant. Vt igitur cœli locus est tantum iuxta quod fertur, non
autem ad quod, neque ex quo, vt alibi est ostensum, sic aliam non ha-
bet resistentiam, quam quæ dicta ex contactu corporis, iuxta quod fer-
tur. Requiritur autem in omni motu aliquam resistentiam ex natura me-
diij, colligitur ex demonstratione Aristotelis. 4. Phy. tex. 71. vbi proba-
tur, in vacuo non posse fieri motum, quia ex ipso nulla fit resistentia:
ideo nullum esset tempus in quo contingeret motum fieri per vacuū:
quanto enim minor est resistentia, tanto breuius est tempus, in quo fit
motus: vbi ergo nulla fuerit, nullum etiam fuerit tempus. Qua in re
multi hæsitauerunt propter cœli motum: cum enim non viderent, quo
pacto cœli locus accipiendus sit, non potuerunt resistentiam in ipsius
motu intueri. Idcirco alij demonstrationem Aristotelis negauerunt:

H 4 Alij

QVAEST. PERIPATET.

Alij aliam quandam resistentiam in cœlo excogitarūt, quam dixerunt **D**
 esse intrinsecam ex parte corporis. Quasi in ipso corpore cœlesti reni-
 tentia sit, & non impetus ad motum circularem: & in graui resistentia
 ad motum deorsum: & sic de reliquis naturalibus vnus cuiusque mo-
 tibus, vt accidit ijs, quæ præter naturam mouentur: grauitas enim re-
 nititur motui sursum, & leuitas motui deorsum. At impossibile est ip-
 sum principium motus, quæ natura est vnus cuiusque reniti proprio
 motui. Renitentia ergo intrinseca, aut in motu præter naturam erit,
 aut in ijs, quæ ex contrarijs principijs constant, vt accidit animalibus:
 eorum enim motui obsistit grauitas corpori intrinseca. At si in cœlo
 aliquod huiusmodi inesset, laboriosa esset motus perseuerantia, vt pro-
 batur: 2. cœ. tex. 3. Optimè igitur concludit demonstratio Aristotelis
 de vacuo: cum enim motus secundum locum, mutatio sit ipsius con-
 tactus, aut secundum totum aut secundum partes: in vacuo impossi-
 bile est motum fieri, nihil enim tangitur: ideo nulla est successio par- **E**
 tium se inuicem tangentium, in qua motus consistit. In omni autem
 tactu resistentiam esse oportet quam diximus: quemadmodum enim
 continua potentiam habent, qua conseruent partium vnitatem: sic
 contigua potentiam habent quandam, conseruandi tactus vnitatem:
 minus tamen quam continua, quoniam minus vna sunt. Quæ igitur
 asperam habent superficiem, magis resistunt, quoniam partes habent
 prominentes corpori continuas, quas diuelli & atteri in motu contin-
 git: quæ autem læuia sunt, minus impediunt, quia nulla fit in ijs con-
 tinui diuulsio, sed solum mutatio tactus partium: & quæ mouentur
 iuxta motam magnitudinem in contrarium, difficilius mouentur, quā
 quæ iuxta quiescentem: & quæ iuxta quiescentem, difficilius quam
 quæ iuxta eam, quæ mouetur in eandem partem: 4. Phy. tex. 71. quia
 maxima fit mutatio tactus iuxta motam in contrarium, minor iuxta
 quiescentem, minima iuxta motam in eandem partem. Quibus illud **F**
 quoque adiungendum videtur: Cum aliquid mouetur iuxta magni-
 tudinem motam, duobus motibus ferri est necesse, motu scilicet pro-
 prio, & motu continentis magnitudinis, vt si quis in naui corrente
 ambulet. Si enim non insequatur illius motum, moueri super ipsam
 nequit. Nam dupliciter contingeret ab eodem fieri mutationem ta-
 ctus supra eandem magnitudinem, vno modo ipsius motu proprio su-
 per magnitudinem, altero propter motum magnitudinis: cum enim
 corpus illam non insequatur, abiungi necesse est ob illius motum, &
 lineam describere motui magnitudinis oppositam. Similiter duplex
 esset resistentia, vna mobilis ad magnitudinem, altera magnitudinis
 ad mobile: motui enim magnitudinis resisteret corpus quod illam
 non insequitur: motui verò corporis magnitudo, si vera est demon-
 stratio superius tradita de resistentia. Sed hæc fieri non posse est ma-
 nifestum.

Anifestum. Vtrunque enim vtrique esset immobile & motum: Nam cum motus omnis super immobile fiat, in libro de communi animalium motu: motui magnitudinis corpus resistens immobile esset motui autem corporis ipsa magnitudo. At in nullis hoc videmus. Si enim navis motu navis moveri debeat, necesse est ipsum non navis inniti, sed extrinsecus alicui corpori immobili, ut terræ aut aquæ. Similiter lapidea rota circumducta, gladius ad aciem acuendam admotus, moveri super ipsa non posset, nisi alicui extrinsecus inniteretur, ut artificis manui, quo nisu motui rotæ obsisteret: si autem soli rotæ inniteretur, necesse esset ad motum illius ferri. His ita constitutis facile est id quod promissimus ostendere. Nam primum si orbes se invicem undique complectuntur sphaerica figura, & superiores motum communicant inferioribus, extrema enim sphaera suo motu ab ortu in occasum reliquas inferiores fert, fieri non potest, ut extrema iuxta adiacentem inferiorem feratur, hæc enim fertur cum illa: at illud iuxta quod aliquid fertur, immobile esse oportet, locus enim immobilis est. Præterea oportet corpus iuxta quam magnitudinem fertur, extra polos ubique tactum mutare, polos autem ipsos in eisdem semper manere: at hic contra accidit. Poli enim extremæ sphaeræ, qui appellantur Poli mundi, semper sunt iuxta alias atque alias inferioris sphaeræ partes: quia inferior sphaera polis superiori fixis movetur: Eiusdem vero partes, quæ hos polos tangunt, ab iisdem nunquam seiunguntur. Quatenus igitur extremæ sphaeræ poli mutantur iuxta inferiorem sphaeram, non est inferior sphaera immobile quid, polos enim manere oportet in eisdem: Quatenus verò quædam eius partes extra polos iuxta easdem inferioris sphaeræ partes semper manent, non fit circa ipsam tactus mutatio: Motus igitur super inferiorem sphaeram non agitur. Quod si iuxta eam quam tangit non movetur, quomodo movebitur iuxta alias inferiores, quas non tangit? Nihil igitur erit motus extremæ sphaeræ, non enim est iuxta quid feratur. At verò si aggregatum ex omnibus iuxta terram immobilem feratur, non magis inferioribus orbibus inerit per accidens huiusmodi motus, quam supremæ sphaeræ, sunt enim omnes totius partes. Quod si concesserimus illi quoque per accidens inesse, rationabile est imo necessarium habere alium motum proprium, ut reliqui orbes: omne enim corpus actu diuisum per se mobile est secundum locum: At impossibile est motum proprium illi assignare: non enim locus aliquis est, iuxta quem fiat talis motus: Nam extra quidem nullum est corpus ambiens: interna autem sphaera uti nequit tanquam immobili, quia hæc ad motum externæ moveri supponitur, & motu proprio iuxta superiorem. Præterea uniuersaliter hoc modo licet idem colligere. Si superior sphaera feratur iuxta inferiorem motu alieno motu, quam sit mo.

QVAEST. PERIPATET.

fit motus superioris: mouebitur simul motu inferioris, aliā enim sphæram exterius non contingit, cui innitatur, & cuius nisu obstat motui inferioris: ut accidit aliquando nautæ, qui dum terræ innititur conto, naui motum non sequitur. Non enim hoc modo extrema sphæra reniti possit motui internæ quam solam tangit: Duo igitur erunt eius motus, vnus, qui super internam sphæram fit, alter ad motum internæ. Quod si inferior quoque moueatur iuxta superiorē motam, duo erunt ob eandem rationem eius motus, scilicet proprius, & is qui à superiori in qua mouetur, sibi communicatur, hoc enim in omnibus contingit, quæ mouentur in eo quod mouetur. At impossibe est: simul enim superior inferiorem ferret, & inferior superiorem, & tandem idem secundum eundem motum ferret & ferretur: inferior enim sphæra, quo motu fertur à superiori, ferret superiorem: hoc autem contingit, quia sphæris eo modo positis inferior locus fit superioris, & è contra superior inferioris. Sed in sphæris medijs maiora sequuntur absurda: Cum enim mediæ vtrunque sphæras motas contangant, simul continget vtriusque motu moueri, si vtrisque tanquam locis vtantur: sic autem aut diuelli sphæras medias oporteret, aut idem corpus simul in diuersa tendere. Cum præterea interim motum habeant proprium in vtrisque, idem motus simul componetur cum diuersis: sed hæc omnia impossibilia sunt. Si igitur vera sunt, quæ de loci natura & resistentia dicta sunt, impossibile est ex sphæris seinuicem completentibus coagmentari cælum. Sed orta est deceptio, quia non considerata est natura loci, iuxta quem peragitur motus: quasi motus quicunque & quomodocunque inuicem committi possint, quemadmodum contingeret, si locus non esset adiacentis corporis superficies, sed spatium: nam in eo motus esset sine vlla resistentia, & idem esset moueri iuxta motā magnitudinem & iuxta quiescentem. Amplius autem ex resistentia idem patebit. Quod enim mouetur iuxta id quod in contrarium fertur tardius mouetur, quia maior fit resistentia, ut ostensum est superius. Contra autem accidet in cælo, si ex sphæris componatur: Extrema enim velocissimè mouetur, cum tamen ponatur iuxta sphæram in contrarium motam scilicet in ortum. Inferiores autem quæ iuxta motas in eandem partem feruntur, longè tardius, omnes enim planetæ in ortum feruntur. Præterea rationabile est superficies sphærarum leuissimas esse, ut circumuolui maxima agilitate possint: testatur autem id Aristoteles: 2. cœl. tex. 32. cœli enim superficiem æqualitate superare omnia corpora quæ apud nos sunt, vel quolibet artificio læuigata. Si igitur ita habeant sphære cælestes, mirum est in velocissima extreme circumuolutione, non dimoueri polos inferiorum sphærarum ad partem motam desinentium: leuitas enim superficiē quæ dicta est, ut ad motum est commodissima, sic ad immobilitatem polorum in ea desinen-

- A** desinentium ineptissima est. Præterea ut seruentur ea quæ apparent circa motus planetarum, coguntur aut innumeras ferme sphaeras comminisci vni stellæ inferuientes, ut ij faciunt, qui Homocentricas omnes ponunt aut binos orbes excentricos ponere deferētes singulorum planetarum. Auges, qui eodem motu atque eadem velocitate inter se, & cum noua sphaera quam vocant, semper moueantur, cum tamen magnitudine & paruitate longissimè inter se discrepent: quod tanquam absurdum refellitur ab Aristotele. 2. cœl. tex. 44. Hæc atque alia huiusmodi incommoda sequuntur, si cælum ex sphaeris componatur. Quod si alio modo diuidentibus cœli partes, absurda quæ dicta sunt, euitemus, & simul ea quæ apparent, seruemus: audacius ea quæ tot seculis ab omnibus recepta sunt, negare poterimus. Constanter tamen affirmare sic esse ea quæ remotissima sunt à nostris sensibus, amentia potius quàm audaciæ foret indicium. Quæ igitur à nobis dicentur, eo
- B** modo accipi velim, ut rationi magis consentanea videantur, id autem quod necessarium est acutioribus ingenijs relinquimus. Dicimus igitur Aristotelis sententiam fuisse totum cælum continuum quoddam corpus esse, 2. cœl. tex. 47. sic enim vno motu moueri possit per se, & non secundum accidens: nam vnus motus vnus est corporis, vnum autem corpus quod continuum est: Esse autem huiusmodi vndique stellis refertum infixis, quæ ad motum totius sphaeræ ab ortu in occasum feruntur motu velocissimo, qui vnus diei spatium peragitur. Stellæ verò errantes circulis non sphaeris infixas esse, qui per celi profunditatem permeantes proprios motus in cœlo sortiti sunt ab occasu in ortum iuxta circulum obliquum, qui Zodiacus appellatur. Sic enim moueri possunt motu totius, cum eius sint partes, nec interim deturbari contingit motum proprium à motu continentis, non enim secundum aliam lineam moueri apta nata sunt, cū secundum Zodiacum tantum locentur, non secundum totam sphaeram. Colligimus autem hanc fuisse sententiam Aristo. 2. cœl. tex. 58. vbi inquit ad verbum de errantibus: vni quodque enim cōtra fertur cœlo in suo ipsius circulo: superius tex. 46. vni de omnibus astris loquens inquit. Quoniam igitur neque vtraque moueri rationabile est, neque astrum solum: reliquum est circulos qui dem moueri, astra autem quiescere, & infixi circulis ferri: vbi per circulos non potest sphaeras intelligere: singulis enim stellis fixis circulū assignat proprium: in eo tamen differunt à circulis errantium, quoniam ij à se inuicem seiunguntur per motus proprios: circuli autem stellarum fixarum non diuulsi à se inuicem vnum cōtinuum efficiunt corpus sphaericum. Ex quibus colligi potest huiusmodi demonstratio. Quemadmodum in circulo ab omni puncto incipere motus potest, vbiq; enim est principium: sic in sphaera secundum omnem circulum fieri potest: Cum enim in sphaera quatenus sphaera nulla sit punctorum

QVAEST. PERIPATET.

D
 ctorum differentia, vbique poli esse possint. Aut igitur cœlum huius-
 modi est vt vbique polos habere possit, & secundum quemcunque cir-
 culum moueri, aut determinatos habet tum polos tum circulos: Si pri-
 mum concedamus, fiet id quod impossibile est: neque enim simul se-
 cundum omnes polos moueri potest, cum vnus tantum vnus corpo-
 ris sit motus: neque successiue vnquam continget: inter duo enim
 puncta infinita sunt: nunquam igitur continget secundum omnes po-
 los moueri. Determinatos igitur habet polos: quod si hos: ergo & cir-
 culos: Ex circulis igitur coagmentata est cœli sphaera, secundum quos
 motus sempiternus peragitur: Quod si non: nulla esset ratio cur ma-
 gis secundum hoc, quam secundum alios moueretur. Ex hac quoque
 demonstratione patet, motum trepidationis, qui octauæ sphaeræ tri-
 buitur ab Astrologis, admitti non posse: fit enim in Polis mobilibus,
 idcirco incertis & indeterminatis. Si igitur stellæ fixæ circulis ferun-
 tur, cur non & erraticæ? Dicere autem circulos errantium in sphaeris E
 esse irrationabile est: Non enim quemadmodum stellæ fixæ vndique
 per sphaeram dispersæ sunt: sic errantes. Si igitur extra circulum stel-
 lam ipsam ferentem daretur corpus, quod sphaeram compleret: frustra
 illud esset: stellæ enim non haberet quas ferret. Esse autem omnem
 lationem in cœlo stellarum gratia testatur Aristo. 12. Metaph. tex. 48.
 Optima igitur ratione ex multitudine stellarum fixarum, circulorum
 multitudo facta est, ex quibus compleri sphaera potuit, quæ vno motu
 moueretur, eoq; velocissimo: maior enim est maioris corporis virtus,
 vt in cœteris corporibus naturalibus contingit. Errantes autem stellæ,
 quia solitariæ sunt, sphaeram complere nequiverunt, idcirco & tardio-
 ri motu mouentur. Quod autem alibi videtur Aristoteles sphaeras ap-
 pellare errantium stellarum: vt 12. Metaphy. tex. 45. 46. & 47. hoc se-
 cundum sententiam antiquorum Astrologorum, vt Calippi, & Eudo-
 xi loquitur. vbi non erat intentio de figura dicere, sed de numero cor-
 porum cœlestium. At. 2. cę. tex. 26. vbi probat sphaericum esse, quod F
 circulari fertur latione, quia figurarum prima sphaerica est, ea autem
 primi est corporis: ab ea demonstratione nō excluditur circulus: ideo
 enim sphaera prima est inter solida: quia circulus primus est inter pla-
 na: tex. 23. eiusdem: Circulum autem inter solida est pars sphaeræ, vt
 planetæ sunt partes cœli. Non sequitur autem si totum sphaericum est,
 etiam partes omnes sphaericas esse: non enim sphaerę pars est sphaera, vt
 neque pyramidis pars pyramis. Quod præterea ibidem probatur, quę
 continua sunt extremæ circulationi sphaerica esse: intelligitur de qua-
 tuor elementorum sphaeris, continentur enim à sphaerico cœlesti cor-
 pore. Et primo cę. tex. 96. Cum cœlum tribus modis dicatur, vno mo-
 do corpus, quod in extrema vniuersi circulatione est: Secundo, id
 quod illi continuum est, in quo Sol & Luna, & quædam Astrorum
 sunt:

A sunt: videtur hoc totum seiunctum ab extrema circulatione ponere, quod fieri nequit, nisi & ipsum sphaericum sit: dicimus hoc dici secundum vulgatam hominum opinionem, ut ibidem patet. Et. 2. c. tex. 70. ubi inquit: in multis enim sphaeris vltima sphaera fertur innexa: ad eius rationem nihil refert, siue sphaeram siue circulum dixerit: loquitur autem suo more de ijs quae exacte non sunt examinata, secundum vulgatam opinionem. Quod autem hoc modo dicentibus nihil offendatur eorum quae apparent circa coelum, & longe breuiori corporum numero omnibus satisfiat, hinc patebit. Nam primum circa motus planetarum omnes eae sphaerae superfluae sunt, quae inaequalis spissitudinis singulis binae ascribuntur, ut mediam inter ipsas contentam sphaeram excentricam attollant ac deprimant, vnde fiat astri accessus ac recessus a centro mundi. In quibus enim earum motus deprehenditur aequalis esse cum motu octauae sphaerae, quod in ceteris omnibus ponitur excepta Luna, & Mercurio: satisfacit ipsum octauae sphaerae corpus, in quo circuli deferentes astrum aut epicyclum, siti sunt. Si igitur circulos hos excentricos in profunditate octauae sphaerae ponamus, ut ponunt Astrologi inter duas sphaeras inaequalis spissitudinis, eadem omnia contingent. Eorum enim Auges quas vocant, idest puncta a centro mundi remotissima, motu octauae sphaerae tantum mouebuntur, in eadem semper eius parte manentes. Verum quoniam posteriores Astrologi omnium Planetarum Auges viderunt dimotas esse ex eo loco, in quo erant Ptolemei temporibus: idcirco alia ratione sine circuli excentricis omnia haec tueri posse animaduertimus. Nam Epicycli compositio & situs ea praestare possit, quae circulus excentricus. Praeterea illud quoque est absurdum: circulum aliquem circa proprium centrum motu proprio difformiter moueri, vniiformiter autem circa aliud signum: quemadmodum ipsi fatentur de excentricis deferentibus Epicyclos: Lunae enim excentricum difformiter moueri ponunt circa proprium centrum, vniiformiter autem circa centrum mundi: reliquorum autem Planetarum excentricos difformiter circa vtrunque centrum moueri, vniiformiter autem circa signum imaginatum, quod centrum aequantis appellant. At simplicem motum in coelestibus vniiformem esse, multis demonstrat Arist. 2. c. tex. 35. Dicimus igitur singulis Planetis singulos circulos mundo concentricos datos esse, qui motu vniiformi ab occasu in ortum per medium Zodiacum secundum lineam Eclipticam appellatam hi quidem velocius hi vero tardius ferantur: in circulo autem eo Epicyclum positum esse, qui omnis inaequalitatis sit causa. Duplex enim est in vnoquoque Epicyclus, quippe qui ex duobus circulis constet, quorum vnus secundum sphaerae longitudinem idest in ortum & occasum spectans situs est: alter secundum latitudinem modo in septentrionem modo in Austrum stellam ferens. Includitur

QVAEST. PERIPATET.

ditur autem alter in altero sic, ut alterius centrum cum toto circulo tan D
quam alter Epicyclus in alterius circuli profunditate contineatur. In
Sole igitur circulus longitudinis iuxta lineam Eclipticam mouetur se
cundum superiorem quidem partem in occasum, secundum inferio
rem verò in ortum eodem fermè tempore suam absoluens circunferē
tiam, quo circulus illum deferens totum Zodiacum pertransit, idest
vnus anni spatium: Quod si nulla omnino esset temporis differentia,
punctus in eo circulo altissimus semper astrum reciperet in eodem Zo
diaci loco: Quoniam autem locum hunc altissimum, quem Solis Au
gem vocant, post multa tempora ex eodem signo digressum esse est re
pertum versus ortum, necesse est paulò tardiozem epicycli motum esse
motu deferentis. Ob huiusmodi etiam motum fit, ut Sol in Auge tar
dius moueri videatur, fertur enim tunc motu epicycli in occasum, ve
locius autem in opposita epicycli parte, quia per illam fertur in ortum
neque tamen interim retrocedit vnquam Sol & Zodiaco licet retroce E
dat in Epicyclo; vincitur enim epicycli motus à motu deferētis ipsum
in ortum, quemadmodum etiam accidit Lunæ. Circulus autem latitu
dinis in illo inclusus ab Ecliptica in duas partes æquales diuiditur, sed
minimus est, velocissimè agitaturs tremulum vmbrearum motum effi
ciens. In Luna eodem modo habent epicycli circuli, licet alia sit mo
tus ratio. Qui enim secundum longitudinem mouetur, fertur per su
periozem quidem partem in ortum, per inferiorem autem in occasum,
duas complens reuolutiones, dum eiusdem circulus deferēs semel Zo
diacum pertransit, ut bis in Auge sit, idq; in qualibet Lunæ coniun
ctione oppositioneq; cum Sole, & bis in opposito Augis, quod in duo
bus quadratis aspectibus contingit. Ob hunc autem motum fit, ut Lu
na velocior sit in Auge, tardior autem in opposito contra quàm in So
le, ob contrariam epicycli motionem. Circulus autem latitudinis simi
liter interfecatur ab Ecliptica in duas partes æquales, secundum angu F
los rectos ut in Sole, sed longe maiorem adeptus est latitudinē quàm
Solis circulus. Est autem eius motus tardior altero qui secundum lon
gitudinem fit: eodem enim fermè tempore absoluitur, quo deferens
epicyclum Zodiacum perficit, scilicet spatium dierum propè viginti &
septem. Quoniam autem inter vnā Solis & Lunæ coniunctionem &
alteram, in qua bis circulus longitudinis absoluitur, intercedit spatium
dierum viginti & nouem & amplius, fit ut non semper Lunæ Aux in
eadem circuli latitudinis parte fiat, sed modo in vna modo in altera: si
enim in eadē semper id contingeret, aut omni mense fierent eclipfes,
aut nunquam: fiunt enim eæ solum sub Ecliptica, scilicet Luna exi
stente. in altero sectionis loco, quorum vnum Caput, alterum Cauda
draconis appellatur. Cum igitur paulo velocior sit vna circuli latitudi
nis circumuolutio, quàm duæ longitudinis, fit ut modo in vna eius par
te

A te modo in altera contingat Lunam in Auge esse & opponi, aut coniungi cum Sole. Quoniam verò paulisper anticipat, videntur interfectiones illæ moueri in occasum: cuius gratia Astrologi addiderunt circulum ferentem Caput & Caudam draconis. Quoniam præterea latitudinis circulus per motum alterius, qui secundum longitudinem fit, reuoluitur, adeo vt aliquando eius semicirculus vnus superior sit, aliquando alter, aliquando vtrique æquidistant à centro mundi, videtur Luna sæpius ascendere, ac sæpius descendere, ac regredi, iterumq; incitatus moueri, cuius gratia antiqui præter Eccentricum deferentem addiderunt quoque Epicyclum. At duo circuli, quos posuimus in Epicyclo omnia hæc præstant: vna enim circumuolutio circuli latitudinis respondet motui epicycli, quem notauerunt Astrologi. In tribus autem Planetis qui supra Solem sunt, scilicet Saturno, Ioue, & Marte, circulus longitudinis minimè fert latitudinis circulum vt in Sole & Luna, sed è contra ab illo fertur in eo contentus. Prior igitur est in his ac maior latitudinis circulus, qui in suo deferente eo modo situs est, vt ab Ecliptica interfecetur in duas partes inæquales, quarum maior ad Septentrionem, minor ad Austrum vergat: & Aux semper sit in Septentrione, vel in puncto maximæ latitudinis, vt in Marte: vel propè Eclipticam, vt in Ioue: vel propè maximam latitudinem, vt in Saturno: Eodem autem fermè tempore hi circuli suas absoluunt circumferentias, quo eorum deferentes Zodiacum transeunt: scilicet in Saturno annis triginta: in Ioue annis duodecim: in Marte annis duobus: Ob id enim eorum Auges modicum quid dimouentur. Cum præterea horum circulorum situs obliquus efficiat, vt pars modicè ortum spectet, pars occasum: eorum motus superius quidem in occasum tendit, inferius autem in ortum: vnde fit vt in Auge tardius moueri videantur, in opposito autem velocius. Circulus autem longitudinis in circulo latitudinis eo modo situs est, vt ipsum ad angulos rectos interfecet, moueturque modo in ortum modo in occasum propter ipsius conuersionem quæ fit à circulo latitudinis. Cum enim fuerit in maxima latitudine conuertitur pars superior in inferiorem, & è contra: inde paulatim inclinando vsque ad alterum latitudinis punctum, iterum conuertitur vt prius. Ea autem est huius circuli velocitas in omnibus, vt pari gressu cum Sole incedant: & vbi eodem Astra coniunguntur cum Sole, semper in ea circuli parte sint, quæ velocius in Zodiaco mouetur. Ob hunc quoque circulum nunc retrocedere videntur astra, nunc stare, nunc incitatus progredi: longe enim velocior est eius motus motu deferentis in Zodiaco. Veneris autem & Mercurij cursus nullo pacto licet per sphaeras ab Astrologis positas tueri, neque etiam si aliæ multæ adderentur: Nam deferentis & Epicycli declinationes, ac reflexiones sphaeris eo modo positæ aptare minimè licet, nisi plu-

res

QVAEST. PERIPATET.

res motus per se vni corpori tribuantur, & ij non omnes secundum D
 circulum. Dicimus igitur: Cum eorum Epicycli nunquam recedant
 à Sole (eorum enim cētra semper sunt in eadem Zodiaci parte, in qua
 est centrum Epicycli Solis, vnde fit, vt eorum astra nunquam vltra Epi
 cycli semidiametrum à Sole recedant, tum ad ortum, tum ad occasum)
 iure optimo hi in circulo Solis erunt infixi: non enim multiplicanda
 sunt corpora sine necessitate. Solis igitur circulus tanquam alterum fir
 mamentum fuerit ad hæc duo astra: errant enim hæc circa Solem, vt
 omnes Planetæ circa firmamentum. Præterea Sol inter cæteros plane
 tas solus fert similitudinem stellarum fixarum, solus enim scintillat, &
 motum habet minime vagantem: Magnitudine quoque astri & circu
 li ferentis crassitudine cæteros omnes multum superat. Quoniam au
 tem venus semper versus Aquilonem vagatur accedens tantum ad
 Eclipticam, nunquam transiens: & Mercurius semper eodem modo
 versus meridiem: videntur eorum Epicycli vnus ad Aquilonem alter E
 ad Austrum, veluti binæ plaustrī rotæ in medio solem complexæ circa
 illum tanquam circa Axem circumuolui. Maior autem est Veneris epi
 cyclus quam Mercurij, longius enim discedit Venus à Sole quā Mer
 curius. Eadem ratione & Mercurij epicyclus amplior est quam Solis,
 cum ab ipso in vtramque partem discedat: adeo vt tres orbes sint se in
 uicem amplectentes, quorum intimus est Solis epicyclus, extimus Ve
 neris, medius Mercurij omnes in eodem deferente. Hinc fit vt de or
 dine horum astrorum multum dubitetur apud Astrologos. Aliquan
 do enim Sol est supra vtrumque, aliquando infra: Similiter Venus aut
 Mercurius, prout vnusquisque fuerit in Auge aut opposito. Mouetur
 autem longitudinis circulus secundum lineam equidistantem Eclipti
 cæ supra quidem in ortum, infra autem in occasum in Venere spatio
 mensium decem & nouem, in Mercurio mensium quatuor. latitudinis
 verò circulus in eo situs est hoc modo, vt in vno latere desinat ad Ecl F
 ypticam in altero ad locum maximæ latitudinis, quæ in Venere quidē
 est ad Aquilonem, in Mercurio autem ad Austrum: maior autem est
 latitudo Mercurij quam Veneris. Pars præterea circuli quæ est in ma
 xima latitudine, etiam maximam habet altitudinem, vt in Marte: quæ
 autem tangit Eclipticam propinquior est centro epicycli. Circunduci
 tur autem ea velocitate, vt in vna Solis circumuolutione bis reuoluat
 ur tam in Venere quam in Mercurio. Cum igitur huius circuli cen
 trum feratur à circulo longitudinis, contingit per huiusmodi motum
 partem superiorem circuli latitudinis conuerti in inferiorem & è con
 tra, vt in Luna: & punctum maximæ latitudinis modo distantissimū
 à terra esse, modo propinquissimum: quod in Venere quidem bis
 contingit in triennio: in Mercurio autem ter in anno: nam ob tripli
 cem conuersionem circuli latitudinis, ter erit in Auge, & ter in oppo
 sito,

A sito, semel tamen erit in maxima distantia à terra, & semel in maxima propinquitate, quia bis in anno accedit ad maximam latitudinem. Quod autem ex huiusmodi positione circularū ac motuum, eadem confurgat, quæ alia via ab Astrologis animaduersa sunt, nequaquam in præsentia demonstrabimus, egreditur enim id fines instituti nostri. Neque tamen ob id fatemur Astrologos mentiri. Physica enim corpora non ut Physica sunt, sed modo Mathematico considerat. 2. Phys. tex. 20. Idcirco satis est ipsis circa motuum numeros, & supputationes non mentiri: ad naturalem autem pertinet modum naturalem inuestigare: Est autem modus naturalis, ut similiter fiat in omnibus, & per pauciora magis, quam per plura. 1. Phys. tex. 41. Vtranque autem in nostra suppositione patet: nam & pauciora corpora, & idem numerus in omnibus satisfaciunt ad omnes planetarum sue qualitates ad æqualitatem reducendas. Relinquitur ut motum octauæ sphaeræ appellatæ, id est coeli stellati sine aliarum sphaerarū additione tueamur, Cum igitur viderent Astrologi maximas Solis declinationes ab Aequatore non semper easdem esse: & à Ptolæmo obseruatū esset stellam quandam fixam, quæ spica virginis appellatur, declinasse ab æquatore aliquando ad Austrum, aliquando ad Aquilonem: iudicauerunt alium motum octauæ sphaeræ inesse, quam qui ab ortu in occasum: cuius gratia nonam sphaeram primus addidit Ptolæmeus, iuxta quam octaua moueretur ab occasu in ortum supra Polis Zodiaci in spacio annorum quadraginta & nouem milia. Alij autem videntes octauæ sphaeræ positionem non vniformiter variari, quod ex eiusdem stellæ spicæ virginis declinatione post tempora Ptolæmi cognouerunt: alium quendam motum octauæ sphaeræ tribuerunt, quem trepidationis motum appellarunt, per quem capita Arietis, & Libræ circundantur circa capita eorundem signorum nonæ sphaeræ: instar pilæ, quam digito modicè circumducto supra tabulam voluas, ut duo parui describantur circuli, vnus in tabula, alter in digiti cōtactu: quo motu huc illuc trepidare videatur. Quidam igitur hunc motum sufficere putauerunt: alij autem vtrunque inesse voluerunt: idcirco decimā sphaeram addiderūt, iuxta quam nona motu ab occasu in ortum moueretur: circa nonam autem octaua motu trepidationis. Verum hoc modo consideratī nullus esset finis multiplicationis sphaerarū: nam nullus istorum motuū adhuc vniformis repertus est: ideo sunt, qui vnde decimā addant: idem etiam post nostra tempora euenturū esse censendum est, ad vniformitatē enim reducere hanc inæqualitatē non poterunt, quantumcunque sphaeras multiplicent. Nam causa istius inæqualitatis nō in cælo est, sed in terra. Cū igitur terra immobilis statuatur, ut ostenditur 2. Cæ. tex. 96. putauerunt ipsam omni motu carere, quo posito necesse fuit diuersam octauæ sphaeræ positionem ex ipsis

I motu

QVAEST. PERIPATET.

motu inuestigare. At oportuisset nō solum stellas quæ iuxta Aequa-
torem sunt considerasse, sed longè magis eas quæ iuxta Polos mun-
di sunt. Si enim motus ille est in octaua sphæra, oportet aliquas stel-
las iuxta Polum aliquando maiorem circulum describere per motum
diurnum aliquando minorem: aliquando nullum. Quæ animaduer-
sio nō reperitur facta, imo oppositū videtur esse. Posuerunt enim an-
tiquissimi scriptores Polum nostro orbi cōspicuum in ea celi figura,
quæ Vrsa appellatur, à qua cognomē trahens græcè Arcticus appel-
latur: in eadem figura nunc quoque reperitur. Stella enim in extre-
mo caudæ vrsæ existens tamquam Polo propinquissima hodie obser-
uatur à nauigantibus. Quod si spica virginis hodie digressa est ab
Aequatore ad meridiem vltra gradus octo, vt nostri animaduerterūt
quæ antea fuit animaduersa ab eodem æquatore ad aquilonem vltra
vnum gradum declinasse: necesse est & stellam vrsæ à Polo vltra no-
uem gradus ab eo tempore nunc digressam esse. Quod si hoc mini-
mè verū est, necesse est declinationes, quas Astrologi obseruarunt,
extitisse nō respectu æquatoris, sed horizontis, hoc enim mutato &
coeli facies videtur mutata esse: mutari autem horizontem accidit,
mutata terra. Dubitabit verò quis inspiciens ad Aequinoctia, quæ mu-
tata esse deprehensa sunt ab Astrologis: non enim amplius in primo
puncto Arietis & libræ existente Sole, æquinoctiū est, vt quondam fuit
animaduersum. Quod si id verum sit, nequaquā ex motu terræ cōtin-
gere id possit. Non enim horizontem quolibet pars æquinoctialis di-
uideret in duas partes æquales. Nam primus punctus Arietis & libræ
cū occidunt & oriuntur hodie nō diuidunt horizontē in duas partes
æquales. Egressa igitur sunt ea signa ex æquinoctiali. At hoc fieri ne-
quit, nisi supra octauā alia sphæra sit, ex cuius æquinoctiali stellæ infe-
rioris sphære egrediantur. Dicimus puncta æquinoctij nunquā varia-
ta esse, si ritè mensurētur: videntur autē illis mutata esse, quia id colli-
gunt ex eorū suppositis. At quæ nunc pro æquinoctijs sumunt, nō re-
spondent mēsuræ horizontis: nec à polis equidistant: Indicium est Ma-
gnetis conuersio: volunt enim vt modicè declinet à Polo: nā posito
in ea parte Polo, quā exactè spectat Magnes, puncta æquinoctij, quæ
hodie putātur, recedunt à mēsurā. Dubitatum etiam quondam fuit
Romæ ob eam causam: Cum enim in Campo Martio esset obeliscus,
cui Diuus Augustus addidit mirabilem vsum ad deprehendendas So-
lis vmbas, & dierum ac noctium magnitudines: non multa post tem-
pora cēpit ea dierum observatio minus congruere: siue id ipsius So-
lis, aut celi cursu aliqua ratione mutato contigerit: siue vniuersa tel-
lure aliquid centro suo dimota, vt alijs in locis deprehensum esse scri-
bitur. Esse autem quendam motum in terra, ex eo coniectari possu-
mus. Cum enim totum cælum circa terram feratur, terram sua im-
mobili-

A mobilitate cœli circumuolutioni reniti necesse est, vt superius de renitentia est ostensum. Quoniam autem maximè renitur, quod superficiem habet asperam: huiusmodi autem est terræ superficies, qua super aquas eminet, vbi montium altitudines extolluntur: nisi natura corpus medium interposuisset, quod instar olei superficiem læuigasset, cœli motus maxima difficultate perageretur: nam aut terra cœli motum tardasset, aut ipsa motum cœli insequeretur: Huius igitur gratia natura aerem interposuit, qui sua mollietate dum ad motum cœli circumducitur, terræ partes non offenderet: Hoc igitur modo quantum fieri potuit immobilitati terræ, simul & cœli velocissimo cursui consultum videtur: omnino autem immobilem permanere terram, vt nullus motus ex cœli circulatione ad ipsam perueniat, non videtur rationi consentaneum. Si enim ex paruo aeris motu moles magnæ corporum mouentur, vt nauium pondera velis incumbente aura: cur ex totius vndique aeris raptu, quo ad motum cœli fertur, terræ globus in suo centro æquilibris tantorū montium fastigijs impulsus recipiens, circa suum centrum non saltem nutet? Ex centro enim dimoueri impossibile est ne minimum quidem, non enim aer huiusmodi impulsus præbet. Sed in suo loco circumuolui, vt igni & aeri contingit, non est impossibile. Merito autem tardissimus huiusmodi motus atque inæqualis, & obliquus: Nam ob maximam distantiam à cœlo minimum recipit de motu eius: ob inæqualitatem verò superficiei, non similiter vndique impellitur, nec semper eodem modo, nec in eandem partem: ob positionem enim motuum recipientium aeris impulsus, fit vt aliquando in obliquum inclinet, quemadmodum accedit nauibus non à puppi, sed à latere ventis impellentibus. Montes autem non semper iidem sunt, sed mutantur omnia, quæ circa terram sunt primo *Meteo. cap. 14.* Propterea ob paruitatē quidem motus, per multa tempora non animaduersus fuit alius motus in octaua sphaera; quam diurnus vocatus: cum autem cœpit animaduerti: iudicata est octaua sphaera ab occasu in ortum moueri hoc tardissimo motu: cum enim terra in occasum feratur, videtur octaua sphaera in ortum mutari: ob inæqualitatem autem velocitatis, & obliquationē, visa est octaua sphaera quasi hac illac trepidare: vnde alij maximo studio huiusmodi motum illi coaptare enixi sunt. Quanuis autem terra vnā cum continente feratur in occasum, non tamen animaduerti eius motus potest, nisi quatenus obliquus est, non enim mutatur cœli aspectus nisi eo modo. Solum autem velocitatis inæqualitas efficiat dierum inæqualitatem. Signum præterea est moueri terram cum aere: nam si aeris cursum non consequeretur, altissimorum montium cacumina continua aeris rotatione attererentur: Ferunt tamen in Olympo cineres ex sacrificijs relictos intactos seruari. Immobilitatē verò præstat cœlo, quatenus in

QVAEST. PERIPATET.

motu subdeficit, minimum quidem ignis, magis autem aer, maxime **D** autem terra: ut hæc feratur non quidem in aere, sed cum aere, ut nauis ad motum fluminis. Rationes autem quibus utitur Aristoteles ad terræ immobilitatem probandam, non repugnant huic motui quem posuimus. Nam probat Aristoteles alium motum per se in terra non esse præter motum ad medium: alius enim si ponatur, præter naturam erit, ideo non sempiternus, ut sempiternus est mundi ordo. Si igitur terra per se moueretur motu circulari, hæc sequerentur absurda. At non concedimus in terra huiusmodi motum esse, ut quidam putabant credentes ipsam vnam esse ex astris: oporteret enim duos motus ipsi inesse secundum naturam, quod fieri nequit. Sed dicimus per accidens moueri, ideo enim mouetur, quia est in eo quod mouetur, qui motus per accidens appellatur ab Aristotele 4. Physic. tex. 32. Quomodo & spheram ignis in proprio loco, & aerem moueri concedimus: nec enim secundum naturam nec præter naturam huiusmodi motus est, qui **E** secundum accidens est: est enim motus continentis non ipsorum: ideo de continente querendum: similiter autem se habent inferiora celi corpora ad motum totius. Quod autem dicitur 2. cœ. tex. 97. Si terra moueretur, duobus saltem motibus moueretur, ut reliqua astra infra primam lationem: inest enim omnibus præter motum proprium motus quoque continentis: astruit id quod dicimus: non enim negatur motus continentis, sed proprius. Quod præterea subiungit fieri mutationes, & conuersiones fixorum astrorum ex terræ motione: intelligitur similiter si proprium haberet motum, per quem subdeficeret, ut inquit de astris errantibus. Si autem concedatur moueri cum cœlo in occasum, per hunc motum non faciet aliquam mutationem in stellis fixis, sed solum tardior videbitur motus cœli ob terræ cōcomitantiam. Sed obliquatio quam diximus inesse motui terræ, aspectum quidem astrorum immutauit, at in longissimo tempore, ideo Astrologis, qui tem- **F** pore Aristotelis vigeant, non fuit animaduersum. Cum autem nihil temere à natura fiat, iudicandum est huiusmodi motum terræ eius gratia institutum esse, ut cœlum, unde omnis virtus descendit, secundum alios atque alios aspectus respiciat: sic enim vicissitudines terrarum, iuuentutes ac senectutes, quæ primo Meteo. cap. 14. significantur fieri possunt. Accidere enim inquit propter frigus & caliditatem: hæc autem propter Solem & circulationem. Oportet ergo Solem non ferri semper super easdem partes terræ: ideo non semper sunt eadem terræ zone, sed quæ nunc torrida est, aliquando erit frigida, & è conuerso. Hæc autem qui fieri possunt, nisi aut terra circumuoluatur, aut octaua sphaera alium motum habeat? Si igitur putauit Aristoteles non aliam esse spheram supra octauam, per hæc significauit in terra fore huiusmodi motum, per quem iuuentutes ac senectutes terrarum secundum longissimam

motu

ma

Ama tempora fierent. Quod igitur vnicum sit cœlum continuum ab extremo vsque ad ignis contactum, & quod alias sphæras addere non est necesse, neque componi ex sphæris: & quo pacto eius partes in eo sitû, & numerum & motum proprium adeptæ sint, explicatum est.

Lineam Meridianam certius inueniri per Magnetem quam per rationem. Quest. V.

VM maximi momenti sit Meridianæ inuentio ad quatuor cœli partes in vnaquaque regione constituendas Austrum scilicet, Septentrionem, Ortum, & Occasum: atque ex hoc principio pleræq; Astrologorum supputationes pendeant, non mirû si vel minimus error in eius constitutione contingat, maximos euadere in ijs quæ sequuntur. Duplex autem habetur eius inueniendi modus, vnus per Magnetem, ac scilicet ferrea quæ Magnetis vim contraxerit: hæc enim in Vmbilico seu Gnomone nauigatorio super cuspidē quandam ingenio versatili insidens instar perpendiculi non quiescit, donec altera eius pars Septentrionem spectet, altera Austrum. Hæc igitur linea à nauigantibus obseruatur, & in horologiis solaribus, vtpote quæ Meridianam commostret. Alter verò modus est apud Astrologos ex vmbra solari, quam iactat Sol oriens & occidens: nam descripto circulo in plano significante orizontem, quâ umbra tum matutina tum vespertina tangit, cuius centrum sit stilus, qui vmbas iacit: putant lineam quæ à puncto inter vtrasque vmbas æquidistante ducitur, orizontem diuidens in duas partes æquales, legitimam Meridianam designare: hanc enim congruere in cœlo cum linea per vtrosque Polos & Zenith transeunte, quæ Meridiana est. Cum autem linea, quæ à Magnete designatur non congruat cum ea, quæ ratione prædicta inuenitur, sed aliquantisper declinet, ab Astrologis reiicitur tanquam minus exacta. Declinat enim alicubi magis alicubi minus: alicubi vero congruit, vt tradunt apud insulas fortunatas, quæ hodie Canariæ vocantur in oceano Atlantico: vltra quas insulas declinare incipit à Polo Arctico in oppositam partem scilicet sinistrorsum, cum citra eum locum in nostro orbe dextrorsum flectatur: Idcirco putauerunt Magnetem non respicere Polum ipsum, sed ob aliquam causam occultam prope Polum obuersari. Quidam eruditissimi viri ad manifestam causam conati sunt reducere: esse scilicet montes quosdam Magnetis sub Polo, ad quos flectatur Gnomonis acus. Verum enimvero incredibile omnino videatur diffundi Magnetis vim attractoriam in regiones adeo longinquas, vt non solum orbis totum Hemispherium afficiat, sed peruat ad alterum orbem vltra æquinoctialem, vt optime norunt, qui ex Hispania ad indicas regiones nauigant, eodem

I 3 enim

QVAEST. PERIPATET.

enim Gnomone vtuntur omnes. At id non faciunt montes Magnetis, D
qui apud nos sunt: In Illa enim insula Tyrrheni maris non exigua Ma-
gnetis optimi copia foditur, Gnomones tamen iuxta nauigantium
nequaquam Aquilonem deferunt, vt ad Magnetem eius loci flectan-
tur, vix autem id efficiunt, si propè ad moueris. Neque etiam putan-
dum est Magnetem conuerti ad aliquam stellam ex ijs, quæ propè po-
lum sunt, vt eius sideris desiderio ob quandam proprietatem ducatur,
quod quibusdam placere video. Nam secundum eius stellæ motum
circa Polum debuisset non stabili sede, sed hac illac conuersus respice-
re. Cæterum longè probabilius videtur Magneti vim inesse multis alijs
corporibus similem: vnumquodque enim quantum potest, eum si-
tum quærit, in quo magis conseruatur: nam præter situm elementor-
um, quem acquirunt in vniuerso per grauitatem & leuitatem: & si-
tum partium in toto, vnde quantum possunt, corpora sphericam fi-
guram quærunt: est etiam in plerisque natura inditum, vt circa qua-
tuor cœli partes eundem situm exposcant, quem in ortu habuerunt. E
patet id in ijs quæ stabilem sedem habent. Pleræq; enim arbores cum
transferuntur, si seruetur idem cœli situs longè melius proueniunt,
quam si facies commutetur, vt experimento didicerunt agricolæ. Non
absimilem propensionem videmus in plerisque plantis. Si enim casu
incuruentur, suis cacuminibus assurgunt, vt medium cœlum aspiciant:
si prohibeantur ab alterius umbra, flectuntur ad alteram partem, qua
non prohibeantur cœlum aspicere. In quibusdam herbis etiam vide-
mus tantam huiusmodi vim, vt ad solem sponte conuertantur, quod
in Heliotropio & alijs multis manifestum est. Simili modo putan-
dum est Magneti inditum esse, vt quocunque transferatur, eandem
cœli faciem nitatur respicere, quam in loco suo natali respiciebat: vt
scilicet vna eius facies Septentrionem spectet, altera Austrum. Cum
enim cœlum ab ortu ad occasum continuè moueatur, secundum lati- F
tudinem autem, qua vterque Polus situs est, immobile sit: efficitur,
vt etiam Magnetis facies Septentrionalis & Australis, quas in ortu ha-
buerunt, easdem cœli partes respicere nitantur, & in eisdem quiescant
secundum naturam: non item facies orientalis & occidentalis, quia cœ-
lum secundum has partes in continuo motu est. Id experimento est e-
uidentissimum. Quancumque enim partem Magnetis abscideris, duas
habet facies ea vi præditas: si enim filo suspenderis, tandiu circumuol-
uetur, donec in eodem situ quiescat. Vt autem certior huius rei fides
habeatur, prius notanda est Magnetis vtrique facies hoc modo: acū
ferream per trāuersum filo appensam admoueas, videbis alteram Ma-
gnetis faciem cuspidem trahere, alteram caput: vt vtrique facies re-
spuat oppositas acus partes: in confinio autem transuersam habet, vt
tam culpis, quam caput ad proprias Magnetis facies vergat. Reperitur
apud

Aapud antiquos mentio Theamedis lapidis vi Magneti contraria, nam ferrum respuit, abigitq; reperiri autem in Aethyopia & India non procul à Magnete. Ex recentioribus sunt, qui etiam nunc lapidem effodi testantur qui altera parte ex Magnete constet, altera ex Theamede. At hi si ea quæ diximus considerassent, non alterum lapidem dixissent esse Theamedem, alterum Magnetem: sed eundem in vna facie, ferri quandam partem abigere, in altera trahere. Si tamen vi adhibita ferri partem admoueris ad faciem, quæ eandem respuit, vt eam tangat, fiet commutatio: quam enim faciem ferrum tetigerit, ad eam sponte feretur, qua parte tetigerit. opposita autem pars ab eadem respuetur: & è conuerso altera Magnetis facies eam ferri partem, quam non tetigerit, abiget. Notatis igitur hoc modo faciebus Magnetis, & filo circumducto in confinio vtriusque, vt pateat facierum terminus, reperietur semper dimidia pars lapidis Borealis & dimidia Australis,

Bquæ nunquam commutantur. Si enim lapidem ex eodem filo suspenderis, nunquam quiescet, donec pars eius Borealis Boream spectet, & Australis Austrum. Magnetem autem imitatur acus ferrea secundum eius tactum: si enim cusptide tangat faciem Australem, caput eius in Austrum verget, quocunque feratur: & è conuerso. nam per contactum ferrum & Magnes fiunt veluti vnum, ideo eundem situm ferrum quærit, quem Magnes, cum à Magnete disiunctum fuerit: ac si esset Magnes. Hinc fit, vt acus, quæ in Gnomone est, pars Borealis tactu Magnetis in facie Boreali, non amplius ad Aquilonem vertatur, sed ad Austrum: & è conuerso: imitatur enim situm Magnetis, quem tetigit. Similis propensio quamuis infirmior reperta est in multis alijs corporibus tum fossilibus, tum lignis, quorum sedes stabilis est: si enim situs notetur, quem tenent in loco natali: deinde abscindatur aliqua portio; suspendaturq; eodem modo, vt de Magnete dictum est

Cconuertetur facies Borealis ad Aquilonem, & Australis ad Austrum, nisi quid prohibeat. Manifestum est autem ex his corpora hæc non stellam aliquam respicere, sed veros totius mundi Polos, quia hi soli immobiles sunt. His igitur in eadem sede perpetuo quiescentibus, necesse est & corpora à Cælo dependentia, quibus fixa sedes data est, qualia sunt terrestria & solida seu animata vt arbores, seu inanimata vt lapides, in hoc situ suam quietem conseruare. Maxime autem id in Magnete repertum est, quia inter illiquabilia maxime cum ferro conuenit: est autem ferrum inter metalla solidissimum: nisi igitur mollificabile esset, non minus quam Magnes eam vim obtinisset: nam per mollicationem & liquationem partes amittunt situm quem in ortu habuerunt, vt omnia humida. At ferri glebæ lapidosæ, & lapis Hematites, qui in ferri fodinis reperitur, antequam ferrum ex ijs excoquatur, eandem vim habent quam Magnes: vnde quædam Magnetis species

QVAEST. PERIPATET.

Hematites appellata est apud antiquos: trahit enim ferrū vt Magnes: **D**
 Solum autem ferrum vim Magnetis recipit, vt conuertatur ad Polos:
 ob substantiæ affinitatem: secundum quam etiam fit attractio. Confer
 uat autem situm Magnetis quem tetigerit, ob soliditatem & rigorem:
 si enim inflectatur, situm eundem non conseruabit. Ideo instrumen
 ta ad lineam ostendendam, quæ polum vtrumque respiciat, ex hac so
 la materia fabricantur. Huic lineæ, quæ ostenditur à Magnete, si ad
 iungatur linea perpendicularis ostendens medij cœli punctum, quod
 Zenith vocant, & mundi centrum inuenta erit Meridiana absque
 vlla fallacia: impetus enim naturæ non fallit nisi quid prohibeat:
 habetur autem linea perpendicularis per corpus quodcunque graue
 dependens ex filo polaris autem per Magnetem. Si igitur habemus
 corpora naturalia docentia sine fallacia: cur magis debemus crede
 re rationi? est enim imbecillitas intellectus relinquere sensum, &
 querere rationem. Verum demonstrationes Mathematicæ non vi
 dentur posse fallere. **E** Quomodo igitur Meridiana huiusmodi ratio
 nibus inuenta non congruat cum prædicta? Dicemus ne mendacem
 naturam per Magnetem commonstrantem Polos & per grauium prop
 ensiōem ostendentem centrum mundi & Zenith: an potius ratio
 nem ab ea discrepantem? Profecto in ratione fallaciam aliquam esse
 oportet, præsertim si aliqua supponat non certa, vt cum supponunt
 punctum in horizonte æquidistantem ab ortu & occasu Solis, seu ab
 vtraque vmbra, lineam per Zenith ad Polos ducere, quæ est ipsa Meri
 diana. Quod verum esset, si terræ globus vndique distaret æqualiter
 à centro mundi, sic enim & horizontis sectio prædicta caderet ad Po
 los mundi. Sed quoniam alterum Hemisphærium altius est altero, vt
 ea pars quæ est à Gádibus ad Gangem arida extuberet, vbi autem est
 Oceani vastitas depressior sit: factum est vt medium globi non om
 nino quadret medio vniuersi, quod est centrum mundi. Id autem ea **F**
 ratione accidit. Nam terræ partes non æque graues sunt: differunt
 enim multum grauitate & densitate terrarum genera, lapides, & me
 tallæ, ex quibus constat terræ globus. Cum igitur æqualis debeat esse
 grauitas & propensio huius & alterius Hemisphærij, ea pars, quæ gra
 uiora continet corpora alterum Hemisphærium detrudet, quousque
 coæquetur vtriusque grauitas circa medium vniuersi: relinquetur igitur
 hoc quidem Hemisphærium depressius, ad quod confluent aque,
 alterum altius aeris regionem occupans. Quæ cum hoc modo habeat
 vt terra ad ortum magis extuberet, quam ad occasum, linea Meridia
 na apud nos globum hunc diuidet in duas partes inæquales, quarum
 maior erit ad ortum, minor ad occasum: ergo similiter diuidet nostri
 horizontem: hinc sequetur arcus diurni maiorem esse portionem, quæ
 est à Meridiano ad ortum, quàm quæ ad occasum, tato autem maiorem,
 quantum

A quantum distat meridiana à medio orientis : distabit autem alicubi magis, alicubi minus, alicubi nihil, ubi scilicet Meridianum orientem diuidit in duas partes æquales, quod videtur esse circa insulas fortunatas : inibi enim linea, quæ à Magnete ostenditur, cõgruit cum ea, quæ à diuisione orientis petitur, ultra quem locum incipit iterum disiungi, & opposito modo discedere à linea medij orientis : vt scilicet maior pars arcus diurni sit ad occasum, minor ad ortum. Quæ autem circa Meridianam contingunt ob terræ extuberantiam & depressiõem ad ortum & occasum, forte reperiuntur etiam circa Aequinoctialem ob tumorem qui est ad Septentrionem, & depressiõem ad Austrum. Altior enim est terra circa Septentrionem apud Schytas, humilior ad Meridiem, ubi similiter Oceani vastitas reperitur. Circulus igitur æquinoctialis diuidit globum terræ non in duas partes æquales, sed maior sectio est ad Aquilonem, minor ad Austrum. Sed forte dicet

B quis, dato huiusmodi recessu vel Meridianæ vel Aequinoctialis à medio globi terræ, in cœlo nullam faciet sensibilem differentiam, cum ob paruitatem interualli etiam si totus terræ globus intra duas lineas parallelas includeretur, in cœlo veluti punctus esset : idcirco Astrologi minimas has differentias non curant. Verum enimvero contingit aliquando ex minimo quodam recessu circa principium maximum errorem in progressu oriri, vt lineis concurrentibus contingit, quâto enim magis protrahuntur, eo magis distant à se inuicem. Idem in proposita quæstione contingit. Nam lineæ, quas proposuimus, si parallelæ essent, nullam facerent differentiam conspicuam in cœlo : cum autem sint concurrentes, necesse est valde conspicuum interuallum ostendere, cum vsque ad cœlum protrahantur. Linea enim Meridiana tum quæ ostenditur à Magnete, tum quæ ratione prædicta inuenitur utræque concurrunt ad lineam perpendicularem, quæ terminatur ad Zenith

C & centrum mundi : quanto igitur magis protrahentur, tanto magis distabunt. Hoc manifeste patet in Gnomone solari, utræque enim se interfecant, vt in Septentrione linea Magnetis inclinet ad ortum, altera vero ad occasum. Interuallum autem eo minus euadit, quo magis accedimus ad occasum adeo ut circa insulas Fortunatas nullum sit interuallum : Quod ea ratione contingere videtur, quia in eo situ linea perpendicularis utrunque centrum attingit scilicet vniuersi & Globi terræ : Ab eo autem situ vt recedunt ab inuicem duo centra, sic & lineæ prædictæ. Ex his igitur patet, quam lubrica sit non solum prædicta Meridianæ constitutio, sed & quæcunque alia ratiocinatio, quæ ex hoc principio pendet : incertis enim Polis incerta etiam erunt puncta Aequinoctij, & multa alia. Sed aduersus hanc sententiam video Mathematicos vehementer indignari, cum destruat præcipua eorum theoremata. In gratiam igitur eorum iterum pensitemus rationem,

qua

QVAEST. PERIPATET.

qua Meridianam inueniunt : videtur enim firma & ex necessarijs con-
stituta. Nam supposita linea perpendiculari ostendente absque falla-
cia & Zenith & centrum vniuersi, circa hanc formant circulum in pla-
no paruum quidem sed proportionalem Orizonti. Inde talem Solis
altitudinem supra orizontem & matutinam & vespertinam obseruât,
quæ vmbra iaciat ad circulum descriptum, signantque loca. His
igitur positis necesse est, Solem cum ad maximam celi altitudinem
peruenerit, lineam constituere vtrique punctui æquidistantem, hæc
autem est Meridiana : ex necessitate enim pertransibit per Zenith &
per Polos mundi. Nam si citra aut ultra, non esset in maxima altitu-
dine, nec diuideret circulum descriptum circa perpendicularem in
duas partes æquales : nec obstat huic rationi terræ extuberantia aut
alia inæqualitas : nam solum secundum lineam perpendicularem, quæ
firma est & certa, maximam altitudinem ostendit demonstratio, quo-
modocunque fuerint terreni orbis extrema, quæ hic non consideran-
tur : corrigitur enim omnis inæqualitas locorum aut accliuum aut
decliuum per designatum planum & lineam perpendicularem. Idem
statuendum de punctis Aequinoctij. Quamuis enim concedatur al-
tior terra ad Septentrionem quam ad Austrum, vnde Aequinoctialis
globum hunc diuidat in duas partes inæquales : orizontem tamen eo
modo constitutum semper diuidet in duas æquales. An in eo fallacia
est, quod circulus, quem describunt circa perpendicularem, assumitur
ab eis tanquam proportionalis orizonti, ac si idem esset vtriusque cen-
trum : nam alioqui non bene colligeretur punctum in medio vmbra-
rum meridianam constituere transeuntem per Polos & Zenith : opor-
tet enim idem esse centrum vniuersi & orizontis, si à Meridiana tam
orizon quam vniuersum diuiduntur in duas partes æquales : hæc au-
tem omnia ab ipsis conceduntur. At si verum est terram altiore esse
in ortu quam in occasu, vt superius ostensum est : Orizon paulisper
recedit in ortum, vt non omnino respondeat circulo descripto circa
perpendicularem : eius enim centrum à perpendiculari parum rece-
dit ad ortum : quo fit, vt maxima celi altitudo alia sit respectu orizon-
tis, alia respectu perpendicularis. Idem dicendum de Aequinoctia-
li, non enim aptari potest orizonti, si terra ad Septentrionem extube-
ret. Neque sufficit circulum descripsisse circa perpendicularem, non
enim per hunc corriguntur errores, qui in vmbraum consideratione
contingunt. Solum ob stare videtur. Si circulus Aequinoctialis &
Meridiana cælum diuidunt in duas partes æquales, orizontem autem
in duas inæquales, vt positum est propter modicum recessum globi
terræ à medio : debuisset linea Meridiana ab Astrologis posita paral-
lella esse cum linea Magnetis : hæc enim ponitur cælum diuidere in
Polis & centro mundi : orizontem autem extra orizontis centrum :
altera

- A altera autem è conuerso horizontem diuidit in suo centro, cœlum autē extra eius centrum: neque se intersecant, quia idem est interuallum inter duo centra, quod est inter duas Meridianas. Quod si res hoc modo se haberet, ex isto modico interuallo in cœlo nulla appareret conspicua differentia: tota enim terra veluti punctus est: & orizon quocunque modo extuberet in vnam partem magis quam in alteram nō prohibet, quin vbique dimidium cœli veniat in conspectum, dimidiū autem occultetur. At videmus lineam Magnetis intersecare Meridianam Astrologorum in linea perpendiculari, & interuallum satis conspicuum ostendere: nam circiter tres gradus extrema vtriusque distant ab inuicem apud nos, vt tradunt. An hoc contingit, quia in vtraque linea vtimur eadem perpendiculari & eodem circulo descripto circa eam, sed diuersa sorte: nam in Magnete vtimur tanquam centro vniuersi, nec fallimur, cum perpendicularis ad centrum tendat: B at in positione alterius Meridianæ, putāt quidem se vt centro vniuersi vt, sed cum aptant orizonti, qui excentricus est, falluntur. quia vero hoc modo vtræque Meridianæ non permanent parallellæ, sed concurrentes fiunt in perpendiculari, ob id conspicuum interuallum ostendunt in cœlo. Patet igitur quam fallax sit ratiocinatio, quæ ex positione orizontis fit, tum propter ea, quæ dicta sunt, tum etiam quia dimota terra, vt alibi probatum est, necesse est & vmbra variari, vnde non parvus error in mensuris contingat. Certius igitur tum Polos tum Meridianam ostendit Magnes quam ratio.

Maris fluxum, & refluxum ex motu terre non Luna fieri.

Quæst. V I.

- C MAGNAM admirationem præbet hominibus Maris æstuatio statis quibusdam temporibus accedentis, ac reciprocantis. Quoniam autem animaduersum est insequi Lunæ cursum: Nam oriente eo sydere intumescere incipit, perseveratque donec ad medium cœli fastigium peruenerit: vnde inclinante versus occasum, residet: Occidente autem iterum remeat, iterumque recedit, cum alterum Hemisphærij fastigiū tetigerit: atque hoc modo iterum oriēte reuertitur perenni quodam cursu & recurso perseverans: putatum est affinitatem quandam Lunæ cum humore huius causam esse, præcipuè cum in Plenilunijs maiores fiant æstus, noua Luna minores: medio autem modo in temporibus medijs: vt ex antiquorum monumentis notatum esse comperimus. At verò difficile est videre, si desiderio syderis orientis affluunt aquæ: cur occidente non refluunt sed similiter vt in ortu effluunt. Nam aut perpetuò debuissent insequi Lunæ cursum, vt secundum eundem circulum continuè affluerent, nunquam,

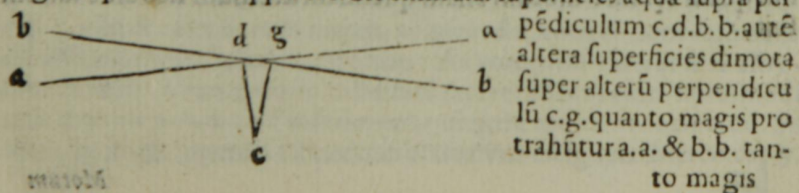

QVAEST. PERIPATET.

quam retrocederent : aut saltem ea accedente affluxus fieret, receden
 te refluxus . Præterea cum alijs, atque alijs terræ locis cōtinue oriantur,
 atque occidat cum toto cœlo luna : affluxus quoque continuus erit
 similiter, ac refluxus. Nam existentibus quatuor angulis cœli, quibus
 continue luna terram respicit, in duobus oppositis cōtinua erit aqua-
 rum exundatio, in alteris duobus continua diminutio : At hic non est
 fluxus, & refluxus, qui in mari apparet : accedunt enim, & retrocedūt
 vicissim aquæ : in continuo autem illo motu ex luna, retrocessus fieri
 nequit, ut patet in vndarum motu ex vento : quamuis enim inter vnā
 & alteram vndarum molem veluti vallis quædam conspiciatur, conti-
 nuus tamen est affluxus, non refluxus . Amplius quomodo luna aquā
 mouere possit, non moto intermedio, ut acre & igne ? nam se ipsa mo-
 uere non potest, quia non tangit . Num virtus quædam occulta per-
 meat à luna vsque ad aquam, ut à Magnete in ferrum : adeo ut non
 moto medio communicetur motus extremo ? Sufficit enim in qui-
 busdam tactus secundum aspectum, ut commodius alibi ostendetur. E
 An potius suo lumine aquam calefaciens, & veluti subferuefaciens, in
 tumorem extollat, unde fiat exundatio : æstu autem desinente resideat
 in seipsam, unde aquarum retrocessus appareat, ut doctis viris placere
 video ? At si huiusmodi aliqua esset Sympathia in aqua, non solum
 ingentia maria eo motu mouerentur, sed & lacus & stagna, imo etiam
 magis : quod enim minus est ab eadem virtute facilius mouetur : Nūc
 autem id non videtur . Ob has igitur causas, atque alias huiusmodi
 non possumus maris fluxum & refluxum lunæ ascribere. Affert autem
 Aristoteles. 2. Meteo. cap. 2. duplicem causam fluxus maris : vnā esse
 fluuiorum multitudinem in ipsum magnam aquarum vim intromit-
 tentium : qua ratione fluxus est solum in vnā partem, scilicet magis
 decliuē, ut accidit mari Mediterraneo : nam in Tyrrenū fluunt mare
 Aegeum, & Pontus, & Mæotis, non in oppositum. Alteram autem esse F
 modicā quandā totius maris librationē : huc enim atque illuc libratur
 sæpe : quod in ipsis quidem vastitate modice apparet, in angustijs au-
 tem magnum facit fluxum & refluxum. Quod igitur stateris accidit
 æquilibris, mari vult contingere Aristoteles : accepto enim principio
 motus inclinant modo in vnā partem, modo in alteram sæpe, pro-
 pter æqualitatem ponderis : nam si in altera parte pondus superaret,
 in eam totū vergeret, nec in alteram resurgeret. At vero si totius aque
 moles ita supra terram sita est, ut externa eius superficies vndique à
 centro vniuersi æquidistet. 2. cœ. tex. 3. 1. propter quid modo in vnā
 modo in alterā partē inclinat ? Cum enim propensionem hucusque
 habeat, quiescere ibi deberet : Violentia autē ex hoc loco perpetuē di-
 moueri non est dicendum, cū nullum violentum sit perpetuum. 1. cœ.
 tex. 15. Nō est ergo quærēda aliqua virtus mouens totius aquæ molem
 extrin-

- A** extrinsecus, nā prāter naturam moueret, & prāter aquae inclinationē. Nec igitur Luna, nec ventī, nec aliquid huiusmodi aquam dimouere tali motu queant. Relinquitur autem vnus modus tantum, vt scilicet moueatur ad motum continentis, quem per accidens esse diximus. Si enim per se moueretur, necesse esset aut secundum naturā, aut prāter naturā moueri. 3. cēl. tex. 18. & 1. cē. tex. 10. at neutrū dicere possumus: Si enim secundum naturā, non vnus esset vnus corporis motus secundum naturam, sed plures: Si prāter naturam, aliquod violentum esset perpetuum: per accidens igitur moueri est necesse: quemadmodum de sphaera ignis est dictum. Cum autē aqua exterius quidē ab aere contineatur, interius autē à terra, aeris autē pars, quae aquā tangit, stagnās appelletur ab Arist. 1. Meteo. cap. 3. non enim fluit vt is qui supra montes terrae est: sed solum à ventis varie turbatur, non potest maris illa liberatio continua ex aere contingere: relinquitur igitur vt ex motu
- B** terrae fiat: ad motū enim eius necesse est moueri totū quod intra eius cauitates continetur. Recta autē ratione fit, vt aqua non insequatur omnino terrae motū, sed partim retrocedat, partim vltius prāterlabatur: Cum enim humida sit eius natura, dum terra impellitur à circumfuso aere, aqua posterius aliquantisper derelinquitur: vt videre licet in paruo vase, cuius amplior sit latitudo quā profunditas: si enim dimoueatur, resilit aqua à tergo priusquā in oppositam partem, & saepe huc atque illuc libratur quārens aequilibrium. Cum igitur terra modice prātergressa fuerit, aqua autē posterius derelicta, extra suū aequilibrium exiltens, in alteram partem ruit, sed vltra aequilibrium ob acceptum motus principium: inde iterum ob eandem causam in oppositā partem vergit, & saepe id facit, quārens aequilibrium, in quo naturaliter quiescat. Quod si terra quiesceret à motu suo, & aqua aliquando defineret huc atque illuc librari. Quoniam autem perpetua est huiusmodi terrae circumuolutio, perpetua quoque redditur maris libratio. Quatenus igitur motus iste est continentis, per accidens in aqua est, nec secundum eius naturam, neque prāter naturam: quatenus vero aliquo modo in ipso continente mouetur, est secundum naturam, quārit enim semper locum magis decliuem: quia non pari passu insequitur terrae motum. Quod autē in maxima aquarum congregatione hic motus contingat, non autē in paruis vt lacubus, & fluminibus, iussissime euenit. Cum enim terrae motus minimus sit, nō potest nisi in magna aquarū mole apparere. Sit enim a.a. superficies aquae supra per
- C**

QVAEST. PERIPATET.

ro magis apparet seiunctio à seinuicem : ideo & motus manifestior, **D**
 quanto autem breuiores fuerint, tanto minus apparet seiunctio, vt
 aliquando insensibilis omnino sit, vbi nulla appareat mutatio, vt pro-
 pè d. & g. hoc autem modo se habet lacuum & stagnorum breuitas
 ad totius maris vastitatem. Ob hanc eandem causam in Oceano al-
 tius intumescunt aquæ, & latius exundant quam in reliquis maribus.
 Scribitur enim supra Britanniam octogenis cubitis attolli. Frequen-
 tius quoque accedunt in breuioribus maribus, quam in Oceano, quo-
 niam per breuiora spatia exundant : vel etiam quia ultra accessum &
 recessum Oceani quos participat Mediterraneū iuxta columnas Her-
 culis, propriam quoque habet librationem in suo gurgite. Idcirco
 iuxta Syrtes, & circa Euripum Taurominitanum, & in Eubæa aliter
 accedunt : septies enim in die, ac nocte in Eubæa reciprocare dicun-
 tur. Ex quibus etiam patet non vbiq̃ æstus insequi lunæ cursum.
 Quod si vt plurimum id contingat, vt pari gressu cum Luna acce- **E**
 dant, non ob id Luna huius motionis causa fuerit, vt nec ambulatio
 coruscationis, si me ambulante coruscauerit. Non enim fuerit præ-
 ter rationem, vt libratio, quam ex totius cœli motu Maria habuerunt,
 eius syderis cursum comitetur, quod & propinquissimum est, & cum
 humore habet affinitatem. Ex dictis igitur patet solui omnes dubita-
 tiones, quæ circa maris fluxum, ac refluxum contingunt, supposita
 quadam terræ motione parua tamen. Nam si maior esset, maris quo-
 que exundatio vehementius fureret & terras latius inuaderet, vt ali-
 quando in diluuijs accidisse ferunt. Attestantur quoque hæc ijs quæ
 superius de cœlo stellarum fixarum diximus : si enim libratur huc il-
 luc mare perpetuo, necesse est terram moueri : si vero hanc, necesse est
 aspectum stellarum fixarum variari : motus ergo trepidationis ab astro-
 logis inuentus in octaua sphæra, ex motu terræ rationabilius contin-
 git, quàm ex motu illius. Si igitur paruus hic atque obliquus & inæ- **F**
 qualis terræ motus sufficit ad mutationem aspectus, quæ notata est,
 non sunt ponendi alij orbes supra octauam sphæram. Iuxta etiam ra-
 tione motus cœli communicatur omnibus corporibus infra ipsum ma-
 xime quidem igni, quia propinquissimus est : minimè autem terræ,
 quia remotissima : medio autem modo corporibus medijs, aeri qui-
 dem magis, quia iuxta ignem : aquæ autem minus, quia iuxta terram.
 Nam cum æterna sint elementa, secundum totas sphæras non mi-
 nus quam cælum : motum etiam quendam æternum habuisse iustum
 fuit.

Motum

A *Motum planetarum sub Zodiaco non caliditatem gignere in hac inferiora, sed refrigerationem. Quæst. VII.*

VT veritas huius sententiæ patefiat, videndum prius est, quomodo in hac inferiora gignatur caliditas, & frigiditas à corporibus celestibus: non enim in hoc Peripatetici consentiunt. Nam quidam solo motu caliditatem fieri arbitrantur: quidam addunt & lumen. A radijs enim Solis calefieri quæ circa terram sunt & experientia manifestum est, & fatetur Arist. 1. Meteo. cap. 4. & 9. Alibi tamen, ubi docet quomodo à Sole & cæteris stellis non igneis existentibus vt antiquiores putabant, exhibeatur caliditas: affert latio nem tantum, dicens: motum aptum natum esse ignire: luminis autem non meminit, vt 1. Meteo. cap. 3. & 2. c. tex. 42. Videtur autem eo loco putare ipsum lumen non caliditatem gignere, sed ipsum potius vna cum calore à motu fieri: inquit: Calor autem ab ipsis & lumen generatur attrito aere ab illorum latione. Quæ sententia maximam patitur controuersiam. Nam si per lumen intellexit, actum perspicui, qui per præsentiam corporis luminosi fit, non videtur huiusmodi participatio in perspicuo motus aliquis localis esse: præfente enim luminoso corpore, totum perspicuum simul actu est illuminatum: neque per motum localem, seu corporis luminosi, seu radiorum fieri videtur: Nam etiam quiescente luminoso corpore, vt igne, fit luminis participatio: Radios autem descendere & vibrari, metaphorice quidem dici conceditur, vere autem nequaquam, quod enim non est corpus, moueri nequit 6. Phy. tex. 32. Præterea motus iste radiorum deorsum, siquidem secundum naturam esset terreum quid esse id corpus significaret. Si præter naturam, igneum. At radij corporum celestium, nec terrei, nec ignei sunt: nec tandem alio motu quam circulari moueri corpora celestia possunt. 1. c. tex. 19. Non igitur per lumen intellexit actum perspicui, non enim hic per motum localem fit, neque attritio nem aliquam sequitur. Idcirco recte interpretes verbum illud exponunt pro igne, quoniam hic gignitur attrito aere: appellari autem lumen, quia luminosus existit. An verbum *φῶς*: quod lumen significat, scribendum non circumflexe, sed acute *φῶς*: quod vltionem significat à verbo *φάσκειν*, quod est ardere? Duabus igitur vocibus vsus est Aristoteles, calore scilicet, & arsiōe: quemadmodum etiam in 1. Meteo. cap. 3. æstu & calore: cum inquit, vt igitur fiat æstus & calor sufficiens est efficere etiam Solis latio tantum: At vero non videtur sola astorum & Solis circumuolutio caliditatem facere: Motus enim huiusmodi non atterere potest aerem inferiorem, qui intra montes continetur: Solus enim is qui superius est circumrotatur vna cum igne. 1. Meteo. cap. 3.

Sed

QVAEST. PERIPATET.

Sed tamen in inferiori parte aeris ingētes fiunt æstus : media quadam D
eius regione frigida permanente, & quia procul existit à cælo, & quia
reflexio radiorum Solis ex terra ad illam non pertingit. Si ergo cæli
motus nō calefacit mediam hanc regionē, multo minus inferiorem,
remotissima enim est. Alteram ergo naturā esse oportet, quæ apta na
ta sit calefacere hæc loca, non calefacto intermedio: huiusmodi autē
esse naturam luminis præcipue Solis, patet. verum enim uero mirum
est Aristotelē in hac parte defecisse, nec explicasse quomodo ex lumi
ne fiat caliditas, cum præsertim hoc genus excafactionis longe magis
experiamur, quam quod ex motu cæli peragitur. An per caliditatem,
quam dixit attrito aere fieri propter altorum lationem, eam quoque
intellexit, quæ ex lumine fit? Indicat autē hoc, quod 1. Met. c. 3. dicit:
Solem maxime caliditatem facere, quia motus solidi aerem maxime
disgregat, & propter hanc causam pertingit ad hunc locū eius calidi
tas. Si igitur caliditas quæ ex Sole pertingit ad hūc locum, est ratione E
luminis, hanc autem tribuit soliditati corporis velociter lati, lumen
igitur ratione corporis moti calefaciet. Idem colligere possumus.
2. cæ. tex. 42. ubi inquit: aerem incalescere cum existat sub sphaera cor
poris circulariter moti, & hac maxime, qua Sol extat infixus. Quapro
pter accedente ipso & oriente, & super nos existēte, generatur calor.
Hæc enim non nisi ratione radiorum & luminis conuenire possunt.
Et 1. Meteo. c. 9. Solis lationē disgregare & congregare, & causam esse
generationis & corruptionis, quia prope fit aut longius. Si igitur ge
neratio & corruptio est circa terram, ad quem locum non nisi lumen
pertingit; necesse est lumen motu disgregare. Verum illud cognitu
est difficile, quomodo lumen, cum non sit motus, neque per motum
communicetur, atterere possit aerem illuminatum, & caliditatem gi
gnere. An lumen per se nō atterit, nec calefacit? sed corporis cælestis
latio, ut patuit ex ijs, quæ nuper ex Aristotele citauimus? lumen autē F
veluti præparatio est & mediū quoddam, quo recipi in aere talis mo
tus possit: præcipue in ijs locis quæ à cælo sunt remotissima. Oportet
igitur putare naturā perspicui corporis naturali quodam appetitu præ
sentia luminosi corporis aspicere, ut inde perficiatur nō secus ac mate
ria ipsam perfectionē desiderat: eodem enim modo perficitur ipsum
perspicuū à lumine. Quo fit, ut moto corpore luminoso, varia semper
fiat luminis susceptio, nā solum per lineam rectā fit illuminatio: aspe
ctus igitur alius, atq; alius fit: Huiusmodi autē mutatio, attritionis est
principiū & caliditatis. Cum enim perspicuum apertionē quandam at
que dilationē in susceptione luminis patiatur: atque hanc secundum
alias atque alias lineas successiue ad motum corporis luminosi, atteri
minutissime id corpus necesse est. eoque magis quo velocius illud mo
uetur. Cælum igitur sine lumine trahere hæc distantissima in consen
sum

Asum non pōtūisset. Quod si lumen tantum adesset, non autem motus: similiter hæc immobilia redderetur ex lumine, vt nunc ex eodem motum acquirunt: Sola enim præsentia luminosi corporis perficitur perspicuum. Quod autem maior fiat caliditas, vbi radiorum est reflexio quam vbi simplices recipiuntur; ideoq; infimam aeris regionem magis calefaciant, quam intermediam, iure optimo accidit. In reflexione enim reduplicatio est radiorum descendantium scilicet, & ascendentium: ideo & magis agitari oportet ipsum perspicuum pluribus modis lumen recipiens: longe autem magis calefieri cum ad angulos acutos reflectuntur: quia tenuius atteruntur eius partes. Huius autem gratia putandum est solis corpus tanquam Epicyclum in suo circulo circumagi quemadmodum reliqua astra, quanquam id Aristoteli placere non video, alibi tamen demonstratum est à nobis: Sic enim vehementius caliditatem imprimere possunt, veluti terebro quodam circumducto, aerem radijs permeantia. Dicimus igitur sententiam Aristotelis fuisse coelum motu tantum suo circulari caliditatem inferioribus corporibus exhibere: lumen autem præstare, vt facilius motus astrorum recipiatur in corpore perspicuo: in ijs præsertim quæ distantissima sunt, ad quæ motu ex contactu corporis peruenire nō poterat: lumine enim quodammodo astra nos tangunt, quem contactum secundum aspectum vocamus. Ob hanc vero causam; refrigeratur media aeris regio: non enim peruenit ad ipsam attritio ex cœli contactu propter distantiam, neque ex luminis reflexione, quia hæc ad illum locum non pertingit. Quemadmodum enim motus caliditatem facit in susceptibili eius qualitatis, sic immobilitas frigiditatem. Aperuit autem hoc Arist. 1. Meteor. cap. 3. vbi inquit: Corpus quod sub circulatione superna cōtinetur, veluti materiam quandam, & potentia calidā, frigidā, humidā & siccam, & quæcunque has sequuntur affectiones, fieri talem & esse à motu & immobilitate. Nō enim est absurdum imo necessarium alterum contrariorum, vt frigiditatem causam habere priuationem: omnis enim contrarietas priuatio est. 10. Metaphy. tex. 16. non tamen omnis priuatio contrarietatem facit, sed quæ in determinato genere, & quæ non simpliciter est non ens, sed forma quædā, vt quies se habet ad motum, & tenebræ ad lumen, & calidum ad frigidum, & alia huiusmodi: est enim priuatio species quædam. 2. Phy. tex. 15. Propter quid autem ad motum & immobilitatem insequantur primæ qualitates tangibiles: ab illis autem reliquæ affectiones oriuntur, alio loco commodius ostendetur. Quæ igitur cœlo propinquissima sunt, vt ignis & quædam pars aeris, calida existunt ob cœli motum etiam sine lumine communicatum: Quæ autem remotiora sunt: frigida ob motus priuationem: eodem modo secundum totas sphaeras permanentia, quia similiter motus & immobilitas eorum æterna est: Secundum partes autem

K

fiunt

QVAEST. PERIPATET.

fiunt hæc quidē calida, hæc vero frigida ex motu & immobilitate, quæ **D**
per lumen & eius priuationem oritur: accedente enim & recedente so-
le aliquando communicatur motus aliquando immobilitas. His hoc
modo constitutis dicimus: Motu Planetarum ob occasu in ortum, nō
caliditatem gignere, sed eam potius temperare. Cum enim duo in eo-
dem corpore fiant motus in oppositam partem, quanto alter velocior
fuerit, tantum demitur de alterius velocitate. Idcirco si æquales essent,
nullus appareret motus, in eodem enim semper esset ipsum mobile: si
alter superat, apparet motus dominans tanto remissior, quantus est
est alter motus. Cum igitur cælum rapidissimo motu in occasum fera-
tur; Planetæ autem interim in eodem per proprium motum subdefi-
ciant, quanto velocior est in proprio orbe motus, tanto magis retar-
dari oportet eorum motum in occasum. Omnis autem retardatio mo-
tus, priuatio quædam est si non secundum totum, saltem secundum
partem. Quanta igitur erit retardatio, tanta etiam refrigeratio ex illa **E**
orietur. Maior autem retardatio est quanto velocior est in proprio or-
be motus. Velocitas ergo huiusmodi non caliditatem sed refrigera-
tionem parit. Significauit autem hoc Aristoteles 1. Meteo. cap. 3. ubi
lunæ motum tardum esse inquit, astrorum autem fixorum velocem:
Solis autem mediocriter se habere. Idcirco solem maxime calefacere,
quia neque perinde procul est, ut Astra, neque tardus ut luna. Per ve-
locitatem enim & tarditatem significauit, non quatenus in ortum fe-
runiur, sed in occasum: Nam alioqui oppositum videretur dicere.
2. cœ. tex. 58. In proprijs enim circulis inquit: superiora tardius ferri
inferiora velocius: ideo lunam velocissime, Saturnum tardissime: So-
lem medio modo se habere ac reliqua intermedia corpora. Ex quibus
patet caliditatem fieri ex motu totius cœli in occasum lati non ex Pla-
netarum motu in ortum.

Sub Zona torrida cælum dari perpetuo temperatissimum.

Quest. VIII.

EC INIT hoc clarissimus Poeta noster Petrus Bembus Car-
dinalis, qui amenissimum locum fingens, in quo perpetua
cœli temperies nullo vnquam aestu, nulloque gelu infestan-
te reperitur, tunc in Arabia felici collocauit, quæ intra Tropicos est
sita: idque optimâ quidem ratione non tamen vulgari. Incredibile
enim videatur temperatam esse eam regionem, cui Sol propinquissi-
mus semper existat, & quam perpetuo ardentissimis radijs secundum
angulos acutissimos reflexis feriat. Nam propter hæc existimata est
multis regio illa inhabitabilis propter æstum ut ponitur ab Aristotele.
2. Meteo. cap. 5. Quamquam vero hodie ijs qui ex Lusitania Oceanū
Atlan-

- A** Atlanticum nauigant vsque in Indiam, comperta sit habitari. Insula enim Sancti Thomæ cognominata, in qua Sacchari est multus prouentus, sub Aequatore sita est, habitatur autem non illa solum, sed & vniuersa Africa pars illi contermina. Et India Taprobane quæ hodie Sumotra dicitur, sub eodem Aequatore populatissima perhibetur. Tamen ingenti æstu afflictati eius regionis incolæ, subterraneis cauernis degentes salutem sibi quærunt, vnde Troglodytæ antiquis appellati in Aethyopia populi: Inhabitabilis ea nihilominus regio dicenda est, cū vix, & non nisi eo presidio habitari queat: vt impossibile aliquando dicitur, quod vix aut difficulter fiat 1. c. c. tex. 3. Dicemus ne huiusmodi feruorem temperiem esse? At si hæc temperies, quis erit in terra ex Sole feruor? nullus enim alius est locus, in quem vehementius agant Solis radij tum ob propinquitatem, tum ob diuturnam immorationem. Si enim apud nos non solum circa Solstitium æstiuū ingentes fiunt æstus, sed & postea maiores succedunt ob moram diuturniorem, quam facit Sol propè Tropicum æstiuū: quid existimandum est ibi fieri, vbi semper est propinquissimus? Non est autem putandum temperiem sufficientem fieri ex pluuijs, quas tradunt perpetuo descendere, vbi sol secundum perpendicularum terram respicit, vnde alluiones fiūt, & Nili, & alterius fluminis, quod ex iisdem fontibus ortū ducens per Aethyopiam in Oceanum Atlanticum exoneratur, Nigrumq; vocatur, quia ex Nigrorum regione fluat. Statis enim quibusdam temporibus vtræque hæc flumina mirum in modum intumescunt, quod multis admirationem peperit, antequam stata hæc pluuiarum tempora in ijs regionibus comperta essent. Refrigeratio igitur ex huiusmodi pluuijs quāquam aliquid facit, temperiem tamen afferre saltem perpetuam non potest, tum quia aquæ illis calidæ descendunt, vt testantur, & ratio vult: tum quoniam breui tempore contingunt. Solem enim perpendiculari non diutius eadem regio habere potest. Fiunt autem pluuiæ perpendiculari Sole potius, quia radij reflexi iisdē fiunt cum ijs qui descendunt. hoc autem existente minor fit aeris attritio, quia nullus fit angulus inter radium descendentem atque ascendentem, in quo fit attritio ob multiplicem luminis receptionem, vt superius est ostensum. A lateribus igitur ob vehementiam attritionis dissoluuntur vapores: in medio autem quā Sol ad angulos rectos terram aspicit, ob minorem attritionē, principium aliquod refrigerationis adest, quod vaporem in aquam condensat quāuis calidam, vt feruenti ollæ impositum operculum efficere solet, sufficit enim illud minus calidum esse quā sit vapor: idcirco aqua ab eo, sed calida distillat. Iuuat autē hanc generationem antiperistasis: Vaporis enim natura nato principio motus, per quē ad frigiditatem reuertatur, ab ambientis caliditate quidam inuatur vt citius in aquam transeat. Hoc autem modo Aestate fieri pluuias in

K 2 Aethio-

QVAEST. PERIPATET.

Aethiopia & Arabia testatur Arist. 1. Meteo. c. 12. Continuae autem **D**
 sunt illic pluuiae, quia continua est eius loci refrigeratio propter ra-
 diorum simplicitatem: materia autem multa & maxime preparata à la-
 teribus subministratur, ubi ingens feruor adest: facit enim ad velocem
 concretionem, si praecalefacta fuerit aqua: ut ibidem declarauit Arist.
 Ex dictis igitur patet in zona torrida continuam temperiem esse non
 posse, sed potius continuum feruorem modico tempore à radijs per-
 pendicularibus remissum. Neque etiam noctium longitudo tempera-
 re dierum aestum queat: Si enim apud nos in æquinoctijs temperies
 est, sole angulis obtusis percutiente, illis qui sub æquatore degunt sem-
 per æquinoctialibus existentibus & sub angulis acutissimis quomodo
 temperies fuerit? Idem inferri de ijs potest, qui extra æquatorem vsque
 ad utrumque tropicum habitant. Non enim multa est differentia die-
 rum ac noctium, & angulorum qui ex radiorum reflexione fiunt. At
 verò extra Tropicos continuam temperiem inueniri impossibile est. **E**
 Nam sub vtraque vrsa perpetua sunt frigora, idcirco similiter habitari
 commodè ea loca nequeunt. Reliquae autem intermediae terrae sectio-
 nes habitabiles, propter magnam differentiam accessus & recessus So-
 lis, unde quatuor anni tempora maxime contraria orta sunt, ingentes
 mutationes frigoris & aestus patiuntur. Consentaneum tamen rationi
 videbatur, ut in terra, quemadmodum loca dantur, in quibus perpetua
 aestas ac feruor est, atque alia, in quibus perpetua hyems & gelu: simili-
 ter alia reperirentur, in quibus perpetua esse temperies. Si igitur hæc in
 infima regione aeris, ubi reflexio fit radiorum, non contingunt: in su-
 prema autem viget exhalatio sicca & ignis: circa mediã regionẽ forte
 locus temperatissimus in terra dabitur perpetuus: sed is non in omni
 terrae sectione, sed tantum sub zona torrida. Cum enim media aeris re-
 gio ob duplicem causam secundum sententiã Arist. frigida reddatur,
 & quia procul existit à celi circulatione, & quia à radiorum reflexione **F**
 non tangitur, necesse est eam quæ iuxta Polos est, frigidissimam esse:
 Nam & reflexio radiorum præterquam quod imbecillior circa ea lo-
 ca est, minus etiam altè ascendit, propter eorum inclinationem ad ter-
 ram. distantia quoque eius à latione coeli maxima est: Quamuis enim
 vndique à cælo æquidistet, hæc tamen pars, distantissima est ab ea coeli
 parte, quæ & motus velocitate, & soliditate corporum ut solis ac cæte-
 rorum Planetarum apta nata est plurimum calefacere. Nam sphaeræ ea
 pars velocissima est, quæ suo motu maximos describit circulos, ut sunt
 ij, qui intra Tropicos continentur: tardissima autè, quæ minimos eodẽ
 tempore circulos perficit, ut iuxta Polum utrumque: minimã ergo ca-
 liditatem in ijs locis fieri necesse est. Sub zona autem torrida propter
 causas oppositas, necesse est mediam aeris regionem longe tepidiorem
 esse: Nam & radij ad lineam perpendicularem maxime accedentes al-
 tissime

Atissimere reflectuntur, simul & ob angulorum paruitatem potentissimi sunt: coeli præterea pars velocissima supra ipsam est, & omnium Planetarum corpora intra Tropicos feruntur: quæ omnia vt eam terræ plagam veluti exurunt, sic mediam aeris regionem temperare possunt. Hinc fit vt in ijs locis non niues oriantur, nec grandines, nec pluuia frigida, sed potius calida; vt nostris temporibus est compertum.

Quamuis enim in descensu propter ambientis feruorem non antiperistatim pati, sed potius inclescere putandum sit, in ortu quoque nihilo minus aliquem teporem ex loco sortiri verisimile est. Vt igitur apud nos æstate loca sunt in alpibus, in quibus dum cætera feruent, aer temperatissimus est ac iucundissimus: sic intra Tropicos vbi cõtinaua estas feruentissimaq; est, si qui montes fuerint, quia sua altitudine supra reflectionem radiorum, quasi vltra telorum iactum, vt in prouerbio est, extollantur, continua frui aeris temperie instar veris perpetuæ necesse

B est. Quod nullis alijs locis contingere posse manifestum est. Sol enim cum à cæteris regionibus extra Tropicos existentibus aliquando multum recedat frigora parit magis & minus, vt locus distantior aut propinquior fuerit. Attestantur hoc idem & sacra Mytheria, quæ locum deliciarum Paradisum terrestrem vocatum circa eadem loca describunt. Flumina enim totius terræ principalissima, quæ inde fluere traduntur, quædam intra tropicos, quædam non longè ab illis suos habent fontes: Cum autem omnia ex altissimis montibus ortum ducant, circa mediam aeris regionem situm esse hunc locum significant. Fabulantur & Græci amænissimos Iunonis hortos in extrema occidentis parte, vbi altissimus Africæ mons Atlas vltra Tropicum Cancræ extollitur. Maxime enim est rationi consentaneum, vbi omnium astro- rum aspectus est placidissimus, agros quoque perpetua fertilitate ridere: nunquam enim gelu horrere, nunquam æstu arescere contingit,

C vbi perpetua est aeris temperies. Sed merito dubitaret quispiam: Cur hominibus hodie, quod sciatur, incomperta sunt hæc loca adeo expetenda? An intercludi accessum putandum est partim belluarum feritate, quæ in ijs locis præcipuè vigent: partim locorum præcipitijs, ac syluis impenetrabilibus sponte naturæ liberè luxuriantibus, alijsq; itineris difficultatibus in regione præsertim feruentissima? Cessit igitur hominis audacia Serpentium, ac reliquarum belluarum immanitati, vt propria suæ habitationis loca deferere fuerit coactus, atque exul aliena regna petat, armis, & totis ingenij viribus in seipsum conuersis: dq; nec alter Hercules monstris debellatis ea nobis restituat.

QVAEST. PERIPATE T.

Caliditatem ex cæli motu vsque ad centrum terræ peruenire, & frigiditatem vsque ad extremum ignis. Quest. IX.

ENERABILIVM & corruptibilium materia, ex qua constant omnia, quæ intra cælum sunt, non permittit aliquod eorum corporum quæ hic sunt, æterno tempore perdurare: non enim potest semper esse sub eadem forma, quod potentiam habet ceteras recipiendi. 1. cæ. tex. 118. Cum autem omne quod generatur & corrumpitur, ab aliquo actu existente hæc patiatur, actus enim potentiam præcedit. 9. Metaph. tex. 13. necesse est alterum principium adesse generationis & corruptionis effectiuum, cuiusmodi Sol ab Aristotele ponitur, hic enim cum in circulo obliquo feratur, per eius accessum generationem efficit, & per eiusdem recessum corruptionem. 2. de ge. & cor. tex. 56. Ex quibus sententiam illam colligimus, caliditatem ex præsentia Solis factam vsque ad centrum terræ pertingere, & frigiditatem per eiusdem absentiam vsque ad extremum ignis. Nam alioqui id quod generari posset aut corrumpi, nunquam ad actum perducere-
Etur propter defectum generantis & corruptentis, quod impossibile esse in natura manifestum est. 1. cæ. tex. 133. corruptibile enim necesse est aliquando corrumpi, & generabile aliquando generari, si non est possibile simul semper esse & non semper esse. Terræ igitur partem, quæ prope centrum est, patet inclescere non posse, & fieri exhalationem & ignem, nisi Solis aut reliquarum stellarum virtus ad illum locum perueniat. Alterum enim duorum necesse est, aut terram illam ex centro ad superficiem venire, ubi manifeste virtus Solis operatur: aut Solis virtutem ad centrum descendere. Terram autem ascendere secundum naturam quidem impossibile est: præter naturam vero quæ virtus ex eo loco dimouere illam possit? Solum profecto eo modo cõ-
Ftingeret ad superficiem aliquando venire si ad vnum Hemispermum, terræ fieret appositio, ad alterum autem demptio: paulatim enim hoc modo emergerent omnia quæ in profundo sunt. At non eam dispositionem habet terra cum toto cælo, vt eius generatio in vno Hemisperio fiat, corruptio autem in altero. Cum enim Zodiacus sub quo feratur Sol, in duas partes æquales tum cælum vniuersum tum terram diuidat, duo æqualia terræ segmenta in vtroque Hemisperio relinquuntur, quæ ad Solem similiter se habent; æqualiter enim ad vtrasque accedit & ab vtrisque recedit. Ignis igitur generatio & terræ non in altero Hemisperio magis erit quam in altero: neque secundum temporum vicissitudines terræ demptio, aut appositio in vtrisque maior fuerit. Necesse est ergo Solis caliditatem ad centrū peruenire, & exhalationem ex ea terra facere, quæ ob leuitatem sponte ad superficiem feratur.

Aratur. Eadem ratio & igni accommodari potest. Quamuis enim hunc magis contingat ob motum circularem, aliquando violentia ferri deorsum, vt 1. Meteo. cap. 3. dicitur: hanc tamen causam esse perpetuæ conuersionis & omnium partium successiue, non est putandum: hic enim ordo quidam est perpetuus, quod autem præter naturam est inordinatum est & non perpetuum. Aliquam ergo causam priorem esse necesse est, quæ faciat, vt suprema pars ignis frigeat & grauescat: nam aliàs incorruptibilis eo in loco permaneret. Quo autem modo id contingat deinceps videamus. In sphaera igitur ignis facile est id perspicere. Qua enim parte cælum est velocissimum & qua fertur Sol, vt intra Tropicos, rationabile est continuam esse ignis generationem, plurimum enim caliditatis in hac parte à cælo fit. Quæ autem cæli motus est tardissimus, & Sol remotissimus, vt circa Polum vtrunque, necesse est ignem ibi existentem propter immobilitatem frigidari, & grauescere, atque in terram conuerti. In partibus autem intermedijs inter calidissimum atque frigidissimum locum, medio modo se habere. Cum enim sol propinquus est, generatio fit ignis, cum remouetur, fit contrarium. Veluti igitur fluuius quidam est perpetuus exhalationis ascendenti ex terra propè Tropicos, ac descendenti iuxta Polos: Sic enim fit, vt nulla pars ignis perpetuò maneat inalterata. Quod enim ascendit attiguum partem detrudit ad latera successiue, donec ad loca refrigerationis perueniant omnes. Huiusmodi autem fluuium inter ignem & terram significauit Aristoteles. 2. Meteo. c. 3. vbi inquit: Non easdem partes permanere neque terræ neque maris, sed totam molem solum: etenim de terra similiter existimare oportet, hoc enim sursum venit, hoc autem iterum descendit: & quæ sequuntur. Nam si continuus est fluuius inter aquam & aerem, vt ex aqua per calefactionem eleuetur vapor: hic autem per refrigerationem condensetur iterum in aquam ac descendat. 1. Meteo. cap. 9. oportet similiter esse inter terram & ignem. Cum enim ex terra calefacta à Sole exhalatio fiat & ignis, necesse est iterum ignem in terram conuerti per refrigerationem, vt tota moles elementorum æqualis permaneat. Dubitabit autem quis, cur non videtur pluere vt aqua? deberet enim propter ea quæ dicta sunt. An terræ particule ob siccitatem non coherent? vt accidit aquæ ex paruis enim guttis coeuntibus vna fit magnitudo sensibilis, quæ & grauitatem habet sufficientem ad medijs scissionem, vt deorsum feratur, quod minutissimæ guttæ non possunt: ideo in aere suspensæ manent quandiu huiusmodi fuerint, vt in nubibus. Similiter autem & terræ minutissimis corpusculis contingit, non enim possunt ob paruitatem aerem scindere, sed in eo volitant vt puluis tenuissimus: Hæc verò efficiunt nebulam, seu caliginem, quam Aristoteles inquit esse nubem sterilem, & excrementum eius concretionis quæ in aqua,

K 4 ideo

QVAEST. PERIPATET.

ideo signum esse serenitatis. 1. Meteor. cap. 9. Apparet & in siccitatibus **D**
 æstate præcipuè sub Cane, reddunt enim aerem veluti fumo obtene-
 bratum. Siquis autem pulvis descendat, insensibilis est, propter par-
 uitatem, decidisse tamen deprehenditur post aliquod temporis spa-
 tium non solum in tectis, & lapidibus, & circa domorum parietes, sed
 & in scopulis maris, quæ longissimè à terreo puluere vi ventorum agi-
 tato absunt. Coaceruatur enim vbique terra paulatim. Plurimum au-
 tem descendit cum pluuia, quod Aristoteles. 2. Meteor. cap. 3. inquit
 falsas efficere aquas: idcirco post pluuias aer purgator apparet & lon-
 ge magis perspicuus: nam quasi abluitur per aquam ab exhalatione &
 puluere obtenebrante. In qua re mutuam opem videre licet, quam
 sibi inuicem tribuunt exhalatio & vapor: aqua & terra: aer & ignis:
 & tandem humidum & siccum. Terra enim sine aqua non exhalat:
 exhalatio tamen aquam sursum ducit sua caliditate, adeo vt cum ab **E**
 illa derelinquitur grauescat & deorsum feratur. Simul autem hæc &
 terram quam inuenerit in aere deorsum reducit. Duo præterea ele-
 menta extrema terra & ignis propter siccitatem indigent humido cor-
 pore, quod repleat spatia, quæ inter eorum corpuscula interiacent:
 quod enim siccum est non terminatur alienis terminis nisi humidita-
 tis auxilio. Terra igitur indiget aqua, quam vsque ad centrum perua-
 dere necesse est, vt hic videmus, non solum propter dictam causam;
 sed etiam quia terra, quæ ibi est, non exhalaret sine humore. Ignis
 autem eget aere vt idem præstet, quod aqua ad terram: peruat igitur
 aer vsque ad extremum ignis. Indicauit autem id Aristoteles.
 1. Meteor. cap. 3. vbi aerem vocat totum corpus quod cælo est con-
 tiguum, cuius pars suprema exhalationem siccam continet, quam pro-
 pter consuetudinem vocamus ignem, est enim potentia ignis, cum
 exuri possit veluti fumus, quando in flammam vertitur. Fieri autem **F**
 flammæ, & stellas quæ discurrere videntur, & cometas & alia hu-
 iusmodi incensa hac exhalatione, quæ extensa est circa vltimum sphæ-
 ræ quæ circa terram est, explicauit cap. 4. eiusdem. Idcirco non so-
 lum in tertia regione aeris hæc fiunt, vt multi putant, sed & in ipso
 elemento ignis vocato statim infra Lunam. Appellatur autem ab
 Aristotele etiam aer hæc pars, in qua exhalatio est, quæ elementum
 ignis constituit, quia sine aere nec esse potest sicca exhalatio, nec ignis
 ardere nisi in aere, vt alibi commodius ostendetur: permeat igitur
 aer vsque ad cælum. At dubitabit quis: Si ignis elementum diui-
 sum est vt terra, cur non terminat visum, vt cæli conspectum im-
 pediat? An ob partium tenuitatem visum effugiunt veluti puluis-
 culus in aere? Perinde enim accidit, ac si quis extensa conspiciat retia
 secundum transuersum non secundum longitudinem. Ob id propè
 orizontem astra insipientibus, aeris spissitudo magis apparet, quam
 in

A in medio cœli: contingit enim secundum longitudinem extensam exhalationem eo modo intueri. Misceri etiam contingit ignem cum aere, ut vnum fiat corpus perspicuum, sicut terra cum aqua in mari. Si igitur hæc eo modo se habent: tota moles aquæ non ea solum est, quæ maribus, fluminibus, & alijs aquarum congregationibus conspicua est, sed multa in terræ visceribus lapsa eius cavitates replet: multa quoque in aere suspenditur ob solis caliditatem: Similiter aeris moles vix reperiatur separata à reliquis corporibus: Pars enim inferior vaporibus aquæ referta est: multa quoque lapsa terræ hiatus, ubi aqua non pertingit: Superior autem siccam habet exhalationem. Eadem dici possunt de extremis elementis. Terra enim aqua glutinatur, ignis aere. Sed quomodo ex distantia Solis, ac cœli immobilitate fiat refrigeratio vsque ad extremum ignis, ut iterum in terram conuertatur, & quomodo aer & aqua auxilium vtrique præstent, dictum est. Quomodo autem caliditas ex motu cœli vsque ad centrum terræ perueniat, dicamus: non enim facile est hoc videre. Nam neque motus neque radiorum reflectio peruenit ad hunc locum distantissimum. Ipsum enim lumen non pertransit terræ superficiem, motus autem non ultra tertiam aeris regionem recipitur, quem enim in terra recipi concessimus & ob paruitatem & quia non facit partium attritionem ullam, caliditatem gignere nullo modo queat. Videmus tamen intra terram multum ignis contineri: ex multis enim locis etiam flammæ ardentes eructantur, ut in Sicilia quondam ex Aetna monte celebratissimo: nostris autem temporibus in Puteolano Italiæ alijsque locis compluribus. Indicant & thermarum fontes complurimi subesse ignes subterraneos: & metallorum fodinæ, in quibus omnibus calidus quidam halitus persentitur. An caliditas, quæ supra faciem terræ creatur à Sole adueniente frigiditate propter eiusdem absentiam, truditur deorsum propter antiparistiam? ut apud nos accidit in hyeme: vigente enim externo frigore puteorum aquæ calidæ sunt: & contra in æstate vigente æstu, eadem frigidæ euadunt. Quo autem profundiora fuerint loca, eo magis antiparistiam pati videmus, quando excessus sit externi frigoris aut caloris, quæ enim propinqua sunt superficiei vincuntur ab excessu. Sed alio quoque modo contingit aquarum beneficio caliditatem à Sole contractam communicari terræ visceribus. Cum enim hæc in vniuersas terræ partes peruadat, radios autem Solares vsque in profundum maris admittat, tanta mole calefacta, quid obstat calefieri terram aqua calida permeante in omnem eius profunditatem? Quâvis enim ea quæ in terræ poros elabitur, à solis radijs derelinquatur, apta tamen est caliditatem ante conceptam diutius conseruare ob corporis crassitatem, quanto enim aqua maris crassior est quam aquæ dulces, & hæ-

quam

QVAEST. PERIPATET.

quam aer, eo diutius qualitates contrarias cōseruare possunt. Ob ma- **D**
 ris autem librationem, atque alios motus fit continua quādam succes-
 sio aquæ subeuntis, & calorem fouentis priusquam adueniat refrige-
 ratio. Facit & ipsa terra ad diurnam calidi cōseruationem non so-
 lum propter eius crassitiem, sed & quia ibi difficilius expirat calidum.
 Ob has igitur causas intestina terræ calefieri est necesse. Ab hac verò
 caliditate humore adiuuante paulatim disponitur terra ad exhalatio-
 nes reddendas. Sicubi autem multum huius materiæ sublimatum fue-
 rit in eam terræ regionem, quæ non aquam sed aerem in cavitatibus
 continet, modica occasione inflammari & conuerti in ignem potest,
 vt in nubibus contingit. Hinc igitur ignium eructatio multis in locis:
 hinc terrarum concussiones, & aliquando euerfiones, vbi terræ spira-
 cula non sufficiunt ad geniti spiritus emissionem. Hinc loca sulphu-
 reā & thermæ: Sulphur enim & Bitumen & huiusmodi corpora in- **E**
 flammabilia, ex concreta exhalatione orta sunt: quæ sicubi ignis prin-
 cipium adepta fuerint, ignes subterraneos diutius fouent: calefactis
 autem ab illo igne circumstantibus corporibus, aquæ praterlabentes
 efferuescunt, ac diuersos sapores ex diuersa terrarum vstione contra-
 hunt: vnde thermarum ortus & concreciones multorum corporum
 fiunt sub terra. Præcipuam verò causam falsedinis maris hanc esse pa-
 tet: Incalescentibus enim interioribus terræ, & exhalatione facta, mul-
 tum huius substantiæ ab aqua vndique poros replente comprehendi
 ac solui, & cum ea misceri necesse est, vnde sapor falsus & amarus ori-
 tur. Indicat hoc lacus in Iudæa bituminosus: nam ob vim bituminis
 eo loco erumpentis redditur aqua longe crassior & amarior quam ip-
 sius Maris, feruet enim ibi multa exhalatio, ex qua oleosa bituminis
 substantia emergit ad superficiem. Non patiuntur autem hoc cæteri
 lacus, nec flumina nec reliquæ aquæ, quoniam cum nouæ sint ac nu- **F**
 per genitæ aut ex pluuijs, aut ex fontibus ac fluminibus vbi terræ ina-
 nia aere plena sunt non aqua, nisi transeundo loca inueniant metalli-
 ca, quæ sapores communicent, dulces permanent, non enim compræ-
 hendunt exhalationes ex terra, cum eas liberam habeant exitum per
 terræ spiracula. Aqua autem illa quæ peruadit vsque ad intima terræ
 cum continuè à Sole vnà cum terra efferuescat instar eorum quæ eli-
 xantur, tum ob receptionem exhalationis, quæ nulla ex parte spiracula
 inuenit, tum ob resolutionem tenuiorum partium ac leuiorum à sole
 factam, & crassa & falsa redditur: quod mare appellatur. Acritum au-
 tem huiusmodi & efferuescentiam manifeste aliquando in eo depræ-
 hendimus: cum nullis spirantibus in aere ventis ipsum tamen pertur-
 batur, ac veluti inhorrescit spissa vndarum inæqualitate saliens: Simul
 autem & aerem tunc vaporibus replet, ac nubilum reddit cœlum. Egred-
 ditur enim eo tempore exhalatio, quæ maris perturbationem facit, &
 vnà

- A** vnà cum exhalatione vapor aqueus multus sursum ducitur aerem nubibus replens. Idcirco nubo coelo verentur nautæ mari se exponere: Serenitate autem existente nunquam huiusmodi perturbatio & feruor in mari inest, quàmuis ventorum vi commoueatur. Quasi pluuiarum materia ex mari potissimum habeatur: ventorum autem ex terra. Exhalatio enim erumpens è subterraneis, vaporum materiam, quæ eius motum retardare apta nata est, in terra derelinquit magis quàm in mari. Idcirco in Oceano ventos non sentiunt, vbi valde procul à terra fuerint, cum autem eos spirare sentiunt, coniungunt ab ea parte vnde spirant, propinquam esse terram. Spiritus enim è terra erumpens ea vi, qua solet aliquando aqua per angustas fistulas, aut ex lignorum poris fumus ac flamma, quâ flectitur aut ob loci positionem, aut propter alias causas impediētes, ne recta sursum feratur, eo trudit & aerē, facile enim is impulsus quemcunque sequitur. Nam quod circa terram ferantur venti non recta sursum, impedimento est supremi aeris circulatio vt voluit Aristoteles, aut mediæ regionis frigiditas, vt alijs placet: sed cum in mediâ regione maxime vigeant venti, vt ex nubium motu apparet, putandum est magis prohiberi à superiori aere: quod autem in hanc potius quàm in illam partem ferantur, in causa est tum terre positio vnde effluit exhalatio, tum astrorum præcipue solis actio,

Sol enim oriens in occasum trudit, occidens in ortum, quia radiorum reflexio in easdem partes fit. Sed hæc hactenus de caliditate in visceribus terræ genita, vnde fiat eius transmutatio secundum omnes partes.

Ex quibus concludimus à cœli motu at-

que immobilitate caliditatem & frigiditatem in omnes inferioris

mundi partes communica-

- C** ri, vt in continua in-

uicem transmu-

tatione ver-

sentur.

ANDREAE CAESALPINI
ARETINI,
QVÆSTIONVM PERIPATETICARVM,
LIBER QVARTVS.

*Humiditatem, & siccitatem à caliditate & frigiditate
pendere. Quæst. I.*

I impossibile est plures esse contrarietates primas. 1. Physic. tex. 56. sunt enim alia alijs priora contraria, & fiunt alia ex alijs. 1. Physico. tex. 50. tangibiles igitur contrarietates ad vnam primam reduci oportet. Rationabilius autem est passiuas qualitates ad actiuas reduci, quam e contra: prius enim est agens patiente. Humidum igitur & siccum & reliquæ passiuæ contrarietates ad calidum & frigidum tanquam ad principia reducentur. Preterea ex ratione sensus, si enim vnus sensus vnus est generis. 4. Metaph. tex. 2. & 2. de Ani. tex. 107. vnus autem generis vna est contrarietas. 1. Phys. tex. 50. Tactus igitur si vnus est sensus, circa vnam erit contrarietatem, reliquæ autem ad ipsam reducentur. Patet autem calidum & frigidum maxime proprie ipsius tactus esse, solum enim tangendo comprehenduntur. Humidum autem & siccum: durum & molle: graue & leue asperum, & lene, rarum & densum, & alia huiusmodi vt tactu comprehendantur, non satis est ea tangere, sed necesse est motum quendam adhibere, aut comprimendo, aut impellendo, aut trahendo, aut alia ratione patiendi potentiam experiendo. Sic enim quod proprium terminum non retinet, & quod facile diuiditur humidum esse cognoscimus: quod autem opposito modo se habet, siccum: & quod cedit comprimenti molle, quod non cedit durum. similiter autem & reliquæ tactuæ qualitates sine motu non percipiuntur. Idcirco & à reliquis sensibus cognosci possunt, vt visu: motus enim inter communia sensibilia ponitur: nihil autem refert motus in organo aut in re fiat. Tactui tamen ascribuntur, tum quia certius per illum cognoscuntur, tum quia affectiones eæ sunt maxime corporeæ, vt patebit inferius. Solum autem calidum & frigidum nulla eget motione, sed solum

Alum tangi satis est, idcirco nullo pacto sensibile fit commune. Tactus igitur circa hanc contrarietatem maxime proprie fuerit, & propter hanc vnus sensus vt reliqui. Et corpora ergo tangibilia maxime propter hanc contrarietatem fuerint. Amplius si duae essent aut plures contrarietates primae, singulis mediam naturam diuersam subijci oporteret. 1. Phy. tex. 56. eandem enim materiam plures actus perficientes habere est impossibile: oporteret autem, si ambae essent primae: duarum enim contrarietatum primarum vna alterius materia esse nequit. Quod si duae essent materiae, non essent transmutabilia omnia elementa inter se, quae enim materiam habent diuersam non transmutantur inuicem. primo de Gen. & cor. tex. 54. Necesse est igitur duarum contrarietatum elementa constituentium alteram priorem esse, alteram posteriorem. Ad haec si principium consideremus, vnde omnia haec fluunt, idem patebit: ab vno enim principio si non possunt plura oriri primo, **B** nec eadem causa primo est multorum effectiua, respondere enim oportet causam primam effectui primo, 2. Phys. tex. 38. Vnam autem esse causam vnde omnes contrarietates in materia elementorum oriuntur: vt caliditas frigiditas, humiditas & siccitas & reliquae affectiones, quae has sequuntur, explicauit Aristoteles 1. Meteo. cap. 3. Motum enim coeli praesentia & absentia, quam immobilitatem vocat, principium esse omnium istorum scribit. Alteram igitur earum priorem esse alteram posteriorem oportet. At verò ob stare videtur quod scribit Arist. 2. de Gen. & cor. tex. 15. Quatuor enim esse primas tangibilium differentias inquit, quarum nulla sub altera continetur. Praeterea si vna tantum esset prima tangibilium corporum contrarietas, duo tantum essent prima corpora tangibilia, & sic duo elementa non quatuor: quemadmodum sequebatur apud eos, qui vnam ponentes materiam densitate & raritate tantum generabant: aut calido & frigido, vt Parmenides faciebat, ignem & terram principia ponens 2. de Gen. & cor. tex. 17. reliqua autem mixturas esse extremorum oportebat, non prima nec simplicia. Ad haec si vna contrarietas alteram insequatur, posterior non erit essentiae pars, quicquid enim aduenit ei quod actu est, accidens est, nec vnum nisi secundum accides vt Socrates & Musicus. 7. Metaph. tex. 41. Amplius non videtur calidum & frigidum prius esse humido, & sicco, sed potius opposito modo se habere: Corpus enim quatenus corpus est & quae illi insunt secundum corporis naturam praecedunt calidum & frigidum: omne enim calidum & frigidum corpus esse necesse est: non e conuerso. At humidum & siccum insequi naturam corporis videtur non caliditate & frigiditate, definiuntur enim terminis corporis. Nam quod terminum proprium non conseruat humidum dicitur, quod alienum difficile recipit, siccum. Item quod tangere potest quodcunque & replere spatia, humidum, quod minus, siccum. Et quod per se

conti-

QVAEST. PERIPATET.

continuum fieri potest atque agglutinari, humidum, ut aquae partes: **D**
quod verò diuisum per se agglutinari nequit, siccum, ut puluis. agglu-
tinatio enim ac termini proprii conseruatio opponuntur, nam hoc
quidem siccum est, illud vero humidum. At termini & contactus & conti-
nuum corporis, ut corpus est, affectiones sunt. Non tamen in coelesti-
bus corporibus haec dantur, quoniam impossibile est eorum terminum
destruere neque diuisionem ullam ipsis inferre, ut inferioribus con-
tingit. Ob eandem rationem rarum & densum priora videntur cali-
do & frigido: insequuntur enim ipsam quantitatem. Nam rarum di-
citur, quod in ampliorem molem partes habet extensas: densum quod
easdem in parua mole contractas habet: Magnum autem & paruum
affectiones quanti esse manifestum est. Oportet autem prius quan-
tum esse quam calidum & frigidum. Idcirco multi naturales philo-
sophi haec principia faciebant: densitate enim & raritate omnia gene-
rabant. Et Plato magnum & paruum principia esse voluit. Videtur **E**
autem & Aristoteles aliquando in hanc sententiam descendere, cum
inquit: motum aptum natum esse calefacere atterendo & disgregan-
do: disgregare enim est rarefacere: atterere autem in partes tenues
diuidere: tenuitas igitur partium & raritas caliditatem praecedunt.
Apertissime autem hoc explicauit. 8. Phy. tex. 55. ubi inquit. Amplius
autem omnium passionum principium est densitas & raritas: etenim
grauis & leuis, & molle & durum, & calidum & frigidum densitates vi-
dentur esse & raritates quaedam: Densitas autem & raritas congrega-
tio & disgregatio, secundum quas generatio & corruptio substantia-
rum dicitur: Quae autem congregantur & disgregantur necesse est se-
cundum locum mutari: Ex quibus concludit motum localem primum
esse omnium motuum ac mutationum. Hoc igitur modo consideran-
ti calidum & frigidum & humidum & siccum non fuerint primae qua-
litates elementorum. Contemplemur verò iterum quo pacto haec ab **F**
Aristotele principia elementorum ponuntur. 2. de Gen. & cor. tex. 8.
& quo modo reliquas praecedant qualitates, & quomodo sequantur.
Sciendum igitur primum, affectionum quae in materia sunt quasdam
propinquiores esse ipsi materiae, quasdam verò ipsi formae & perfe-
ctioni. Nam cum prima conditio materialis sit ipsa quantitas, ut alibi
a nobis explicatur, quaecunque corporis ut corpus est, affectiones fue-
rint, propinquiores sunt ipsi materiae, quam eae quae reliquas praedica-
tiones sequuntur. Hoc autem modo magnum & paruum rarum &
densum principia videntur, propinquissima enim sunt ipsi materiae:
inter quas etiam ponitur crassum & tenue: ad magnitudinem enim
& paruitatem partium pertinent, ut rarum & densum ad magnitudi-
nem & paruitatem totius: licet opposito modo se habeant: quod ra-
rum est, magnum quidem est, sed paruarum partium seu tenuium:
Densum

- A** Densum autem contra, paruum enim est, sed crassarum partium quæ ad magnitudinem spectant. Humidum autem & siccum cum sint affectiones quanti terminabilis, terminus autem ad formam pertineat: propinquiora sunt ipsi formæ quam supra dicta: illa enim etiam in interminato considerari possunt: hæc terminos in ratione eorum continet. Calidum autem & frigidum graue & leue, adhuc propinquiora perfectioni. Termini enim dimensionibus accedunt, hæc autem terminatis corporibus insunt tanquam perfectiones posterius aduenientes. Priora autem & posteriora alia alijs diuerso modo dicuntur. Secundum substantiam enim priora sunt, quæ generatione sunt posteriora: magis enim perfecta hæc sunt, & substantiæ propinquiora: Generatione autem priora sunt, quæ materiæ magis propinqua: quodam modo enim potentia actum præcedit, scilicet in effectibus. 9. Metaph. tex. 15. Illud præterea notandum ad primorum corporum constitutionem requiri qualitates actiuas & passiuas. 2. de Gen. & cor. tex. 8. quoniam oportet misceri elementa & inuicem agere ac pati. Idcirco graue & leue non constituunt elementa, quamuis absolutorum sint magis hæc affectiones, quæ faciunt ad motum localem, & proximè substantia horum materia sit: 4. cor. tex. 25. non enim faciendo aliquid aliud neque patiendo ab alio dicuntur: sed principia sunt motus localis, non alterationis, in qua actio & passio propriè dicta requiritur. Ob hanc eandem causam, quamuis inter reliqua sensibilia visibile sit prius tactili: natura enim perspicui & luminis etiam celestibus inest & prioribus natura corporibus: nulla tamen eorū elementa constituunt: actio enim & passio & mixtio elementorum tangendo fit, idcirco per virtutes tangibiles, non per ea quæ agunt per medium: eorum autem quæ tangendo agunt non omnia apta nata sunt in se inuicem agere, licet in sensum agant, ut sapes. Cum ergo tangibilium solum calidum & frigidum actiua sint, humidum autem & siccum sola passiuæ: durum enim & molle & reliquæ passiuæ qualitates species quædam sunt humidi & sicci: idcirco quatuor dictæ qualitates solæ elementa constituunt: generatio enim omnis secundum has solum est. His autem explicatis facile est difficultates superius adductas soluere. Nam primo non negamus quatuor esse primas tangibiles qualitates quamuis enim humidum & siccum minus perfectioni accedant quam calidum & frigidum, inter passiuas tamen primæ sunt: nec vna contrarietas de altera patricipat, quemadmodum accidit reliquis passiuis, quæ ideo dicuntur, quia species quædam sunt primæ contrarietatis. Similiter ad alteram dubitationem dicitur, non sequi duo tantum esse prima corpora, quamuis actiuæ priores sint passiuis: non enim eo modo posteriores sunt passiuæ, ut species quædam sint actiuarum, sed quia earum materia: per complexionem igitur duarum contrarietatum, quarum

vna

QVAEST. PERIPATET.

una sit aliterius materia, quia in eadem materia tanquam dispositiones D
 præcedentes sunt, quatuor oriuntur elementa. Ad tertiam dubitationem
 satisfacit quod alibi explicatum est: dispositiones, quæ in materia
 sunt gratia finis substantias esse, quia diriguntur ad substantiam, sic
 enim & materia substantia est: cum autem finem non habent, cuius
 gratia sunt, accidētia esse: nec ob id vnitas formæ tollitur, à fine enim
 vnitas habetur cæterorum actuum, qui ad illum ordinati sunt secundum
 naturam, & potentia in illo includuntur, ut partes continui in
 toto. Ad instantiam igitur dicimus posteriores qualitates non aduenire
 dispositionibus præcedentibus tanquam actu existentibus, sed
 potentia: quod enim ordinatur ad alterum antequam illud habeat
 potentia est non actu: actus enim in fine est: appellari tamen etiam
 actus possunt dispositiones præcedentes, quia non sunt in priuatione:
 idcirco prædicationes veras conficiunt: homo enim animal est & bipes,
 licet vnum sint animal bipes. Sed hæc alterius sunt speculationis. E
 Ad vltimam dubitationem concedimus humidum & siccum eo modo
 priora esse calido & frigido, quatenus sunt materiæ propinquiora:
 quo enim modo conditiones materiales priores sint, scilicet generatione
 non perfectione, explicatum est. Similiter rarum & densum
 propinquissima esse materiæ asserimus: propter hoc enim quidam antiquorum
 posuerunt principia corporum, quoniam materiam putauerunt
 esse ipsam substantiam: ideo hæc maximè accedere ad substantiam,
 quia maximè accedunt ad naturam materiæ. Hoc modo concedit
 Aristoteles raritatem & densitatem principia esse cæterarum affectionum,
 quæ in materia fiunt, non ut finis, nec ut perfectio, sed tanquam
 primæ dispositiones in materia existentes. Optimè igitur positum
 est coelum motu disgregare ac rarefacere corpus subiectum: eiusdem
 autem quiete congregare & condensare: unde & caliditas & frigiditas
 & leuitas & grauitas & reliquæ affectiones omnes oriuntur. F
 Non repugnat autem, ijs, quod alibi negat Aristoteles, generationem
 esse segregationem, ut multi antiquorum putabant: aliud enim intellexit
 per segregationem quam id quod disgregatione significatur: Segregare
 enim est separare: disgregare autem rarefacere. Præterea disgregatio
 non perficit substantiam, sed via quædam est & dispositio materiæ
 ad formam perficientem ex potentia materiæ educendam. Sed
 dubitatur: si rarum & densum dispositiones sunt materiæ ad formas
 recipiendas: erunt & ipsæ substantiæ partes, ut humidum & siccum
 & calidum & frigidum, omnia enim alicuius gratia sunt secundum naturam.
 An ad mixtionem nihil facit rarum & densum sicut neque graue
 neque leue? idcirco non sunt de elementorum essentia? Elementa
 enim non propter seipsa sunt, sed mixtorum gratia. 2. de Part. ani. c. 1.
 Cōditiones igitur materialis quæ ex necessitate materiæ sunt, acciden-
 tia

- A** tia sunt : non enim conferunt ad finē nisi secundum accidens. Ex raro igitur & denso duo fines in materia adueniunt, idcirco duæ rationes substantiæ utræque perficientes : quarum vna est grauitas & leuitas, quæ corporibus datæ sunt propter motum & quietem corporum naturalium, vt ordo & situs partium vniuersi conseruetur. Alter finis elementa corporum miscibilium spectat, calidum scilicet & frigidum, humidum & siccum : hæc enim principia sunt miscibilium, & tandem compositorum corporum. Esse autem grauitatis & leuitatis principia rarum & densum explicauit Aristoteles 4. Phy. tex. 84. vbi inquit. Est autem ipsum densum graue, rarū autem leue : Et paulo mox : tex. 86. Densum enim & rarum secundum hanc contrarietatem motus factiua sunt. At videtur contradicere, quod scribitur. 3. cœ. tex. 57. vbi inquit : eadem enim magnitudo non videtur per constrictionem fieri grauior : & 4. cœ. tex. 21. magnitudine & paruitate definire grauia & leuia figmento assimiliari. At rarum & densum ad magnitudinem & paruitatem reduci, patet. 4. Phys. tex. 84. mutatio enim ex raritate in densitatem est ex magnitudine in paruitatem & è conuerso. Dicimus raritatem & densitatem similiter dispositiones esse ad grauitatem & leuitatem, vt ad qualitates miscibilium : non tamen ad eorum substantiam pertinet : raro enim esse non est potentia sursum esse, sed accidit, quia ob necessitatem materiæ sequitur vt rarum sit quod leue, non tamen huius gratia rarum est : Sed solum vt maiorem locum occupet : quia autem maior est locus vbi maior est circumferentia, & in extremo : minor autem iuxta medium : Idcirco leuia sunt, quæ rara, grauia autem, quæ densa. Grauitas igitur & leuitas substantiæ sunt corporum mundi partes constituentium : quibus accidit calida & frigida esse, humida & sicca, rara & densa : non enim conferunt eæ qualitates ad huiusmodi situm conseruandum. Esse autē formam substantialem ipsam grauitatem & leuitatem patet. Natura enim quæ principium motus est in ipsis forma est, non materia : motus enim localis perfectior est. Esse autē grauitatē & leuitatem huiusmodi principium, patet. 4. cœ. tex. 25. cū enim queritur propter quid leue fertur sursum & graue deorsum, idem est propter quid sanabile secundum quod sanabile in sanitatē venit, sed nō in albedinem, & quæ sequuntur : hoc enim est eius esse nec altera est causa : ipsum igitur principium. Calidum autem & frigidū, humidū & siccum substantiæ sunt elementorum, per has enim qualitates & secundum has fit omnis mixtio : & generatio, cuius gratia elementa sunt. Terræ igitur & aquæ aeris & igni reliquæ qualitates ad mixtionē nō conferentes accidunt, vt graue & leue & reliqua. Simul autem duas esse substantias in eadē materia perficientes actu quidem fieri nequit : vnā vero actu, alterā potestate non est absurdū. Dum igitur simplicia sunt, in suis locis sunt nō impedita, & finē habēt secundū quod

L

grauia

11
QVAEST. PERIPATE T.

grauia & leuia sunt. Dum autem in mixtione continentur, alteram D
perfectionem habent propter quam elementa dicuntur, vt alibi abun-
de explicatum est. Sed videamus quomodo ex rarefacere & conden-
satione qualitates elementorum oriuntur. Caliditas igitur raritatem
sequitur, quia affines quædam naturæ sunt: idcirco vbi vna in materia
oritur, & altera sequitur: Simul enim quid incalescit, rarius etiam fit,
locum ampliorem quærens: & e conuerso: quod enim vnum efficit,
alterum quoque. Motus igitur disgregando simul rarefacit, & calidi-
tatem ex materia educit. Quies autem contraria præstat, condensatio-
nem scilicet & frigiditatem, quæ omnia priuationes quædam sunt. Est
autem tum condensatio tum rarefactio motus quidam secundum lo-
cum, sed hic quidem ad medium hic vero à medio: hic ad immobili-
tatem tendit, hic ad motum: viget enim in extremo motus: in me-
dio immobilitas: calidi igitur & frigidi generationes vtræque motus
quidam sunt secundum locum, sed alterum ad mobilitatem alterum E
ad immobilitatem definit: ideo vt fines diuersi, sic & efficientia diuer-
sa & contraria motus scilicet & immobilitas. Siccitas autem videtur
sequi extrema raritatis & densitatis: quæ enim maxime densa sunt, vt
terra & glacies, sicca quoque sunt: sic & quæ maxime rara, vt ignis.
Media autem in raritate & densitate, humida sunt, vt aer & aqua: quod
optima ratione accidit. Cum enim natura humidi sit alienos termi-
nos facile recipere, & insequi id quod tangit: si rareferi & condensari
non posset, ea non præstaret: ob hoc enim projectorū motus in aere
& aqua fiunt, quia facile rarefiunt & condensantur. 4. Phys. tex. 79.
& 8. Phy. tex. 82. quod enim aeris condensatum est ex proijcientis im-
pulsu ante lapidem, à tergo rarefiens, simul lapidem & alterum aerem
propellit: & per partem post partem communicatio huius affectionis
fit, donec vltimo quod condensatum est per sui dilatationem alium
propellere non possit. At quæ in extremo raritatis sunt, vt rareferi F
amplius non possint, & quæ maxime densa, vt densari amplius ne-
queant, terminos proprios conseruare necesse est, difficile autem alie-
nos recipere, quæ est natura sicci, non enim facile figurari alienis ter-
minis quid potest, nisi rarefactionem & condensationem patiat. Si
igitur densum & rarum principia fuissent elementorum, duo tantum
extrema terra & ignis prima fuissent corpora: media enim aer & aqua
mixturæ essent extremorum raritatis scilicet & densitatis. Aut media
veluti materia essent, extrema autem vt forma. Idcirco antiquorū plu-
rimi media elemēta pro materia assumebant, ij quidem aerem, ij verò
aquam, aut aliud quoddam intermedium. Sed circa ignis siccitatem
dubitatio est. Cum enim tenue & crassum species quædam humidi &
sicci ponantur ab Aristotele. 2. de Gen. & cor. tex. 10. quod enim te-
nuum est partiu repletiuū esse inquit, idcirco ad humidum pertinere.
Crassum

- A** Crassum autem siccū esse: si ignis tenuissimus est, maximè humidus fuerit. Respondendum eas esse species humidi & siccū, quæ propriè talia dicuntur: propriè autem siccū terræ est, humidum autem aquæ; 4. Meteo. cap. 4. Idcirco tenue & crassum in ijs tantum intelliguntur, & quæ ex illis constant. Terra enim & terrea crassa sunt, aqua autem & aquea tenuia. His explicatis patet veritas sententiæ propositæ. Cum enim qualitates actiue perfectiores sint & substantiæ propinquiores passiuas continent passiuas & reliquas dispositiones materiales. Quod igitur caliditatem & frigiditatem efficit, & illas quoque: efficit autem tum motus cœli, & motus priuatio: continet enim cœlum omnium perfectiones: tum id quod vniuocum est, calidum enim calefacere est aptum, & frigidum frigefacere: non similiter autem ceteræ contrarietates sibi similes gignere possunt, raritas enim raritatem non facit, nec leuitas leuitatem: A calido igitur & frigido cetera oriuntur aut antecedētia, vt præparationes, aut sequētia vt perfectiones: grauitas enim & leuitas perfectio quædam est insequens actiuas qualitates: humidū autem & siccū rarum & densum antecedunt vt præparationes. Fieri autem humidum & siccū à calido & frigido patet in coagulatione & liquefactione, & incrassatione, quæ species sunt humectationis & exsiccationis. 4. Meteo. cap. 5. Coagulatur enim aqua à frigore excedente, non autem à siccitate aliqua: & idem glacies à caliditate sola liquatur, sine humiditatis auxilio. Colligitur hoc 4. Meteo. c. 6. Cum enim coagulentur aqua & communia aquæ & terræ: aquam coagulari solum inquit, à frigido abscedente calido: Communia autem ab utroque, nam recedente humido constare possunt ob terram admixtam, recedit autem humidum tum calido tum frigido: aqua autē sola inter humida incrassari nequit abscedente humido: ideo coagulatur tantum abscedente calido, cuius præsentia liquefit. Non est autem necesse omnia ab vniuoco fieri, sed sufficit quædam potētia esse in materia. Explicauit autē hoc vniuersaliter Aristoteles. 7. Metaph. tex. 32. dicens: proprium substantiæ esse, præexistere aliam substantiam actu existentem, quæ facit, vt puta animal, si animal sit, quale verò aut quantum non est necesse nisi potentia solum. Cum ergo caliditas & frigiditas propinquiora sint substantiæ, efficere possunt talia qualia ipsa, reliquas autem non est necesse. Non autem tollitur etiam passiuas in se inuicem agere talia qualia ipsa: Nam concedit Aristoteles De Sēsy: cap. 4. vbi inquit: pati enim natum est humidum quemadmodum & alia à contrario: contrarium autem siccū: vnde saporum naturam vult fieri. Et 2. de Gen. & cor. tex. 25. in elementorum transmutatione: siccū in humidum & humidum in siccū conuerti in symbolis sine aliorum mutatione. Non tamen ex eorum actione inuicem insequuntur calefactio & frigefactio. Præterea alia ratione passiuas ab

L 2 actiuis

QVAEST. PERIPATET.

actiuis pendere manifestum est. Omnis enim terminatio in humido **D**
& sicco à calido & frigido existit. 4. Meteo. cap. 5. Nam constant cor-
pora & terminantur coagulatione : omnis autem coagulatio à calido
aut frigido aut utroque fit : & propter hoc passiuæ dicuntur non quia
à se inuicem patiantur : sed quia eorum esse est pati ab actiuis. Cum
enim humidum sit bene terminabile, siccum autem difficile : humidū
quidem præstat sicco in mixtione, ut facile terminetur non tamen à
seipso, sed à calido vel frigido. Similiter siccum humori præstat ut ter-
minum difficile amittat, quem à calido & frigido habuit : quod hoc
modo comprobatur. Si enim siccum à calido vel frigido non esset ter-
minatum, non daretur in natura corpus simpliciter siccum, ut ignis &
terra : omne enim corpus & continuum est, & superficie clauditur cū
non sit infinitum, at neutrum in corpore sicco esse potest : videmus
enim partes sicci, cum omni humore priuatae sunt, non hære inuicē,
ut accidit pulueri. 2. de Gen. & cor. tex. 49. inglutinabilis enim est sine **E**
humore : si igitur partes non hærent inuicem, quomodo proprii ter-
mini conseruatio in sicco fuerit ? nec enim terminus aliquis est ubi nō
est continuum : nec continuum ubi partes non copulantur. Aut igi-
tur admittenda erunt corpuscula indiuisibilia, ut apud Democritum :
aut siccum omnino corpus non dabitur. Querere enim semper fue-
rit de minimo corpusculo, quomodo partes habeat continuas. Dicen-
dum est igitur caliditatem & frigiditatem apta nata esse congrega-
re partes inuicem & continua efficere ac terminare. Efficit autem cali-
ditas hanc congregationem per dilatationem partium : in dilatatione
enim humidum fit ex sicco, humidi autem est glutinari inuicem, ut
aqua guttis accidit, & auri aut plumbi ramentis in igne. Ab excessu au-
tem ignis omnia tandem liquefieri, testatur Aristoteles. 4. Meteo. c. 6.
nam quæ illiquabilia ponuntur ob terream naturam, excessu ignis li-
quantur non solum ferrum, & lapides quidam, sed & lutum & terra : **F**
dilatatio enim cum sit termini mutatio non fit sine humectatione. Ex-
cessu autem dilatari & rarefieri quodcunque potest excepto igne, qui
ad extremum dilatationis peruenit. Qua autem desinit dilatatio aut
per frigiditatem constringitur, fit siccum, termini enim proprii conser-
uatio est : nec est necesse ubique humiditatem relinqui, quæ partes con-
tineat agglutinatas : hoc enim sicci est à calido vel frigido terminati :
huiusmodi sunt inter fossilia multa corpora ut sales & lapides quidā,
ex terra enim agglutinata omni expresso humore constant. 4. Meteo.
cap. 10. Exprimit autem humorem tum calidum tum frigidum. Et in gla-
cie non est necesse aliquam humiditatem actu relinqui, quæ partes sic-
cas agglutinet : totus enim humor similiter à frigore concretus est, &
in siccum conuersus expresso calido, non humido. 4. Meteo. c. 4. Quo-
modo igitur passiuæ qualitates ab actiuis pendeant, explicatum est.

Omnem

Omne virtutis intensiōem remissionemq; ex materia quantitate provenire. Quest. 11.

- D**EMONSTRATUR hæc sententia primò quidem in vniuersum hoc modo. Si intensio & remissio nequaquam inest indiuisibilibus, quod enim diuidi nequit, quomodo magis vel minus dicatur? nam in ratione minoris inest diminutio & diuisio: in ratione maioris additio: nulla igitur forma secundum se intendi aut remitti potest, esset enim secundum se diuisibilis & quantà. Quod si omnis diuisio ex materia habetur, hæc enim secundum se quantà est, ab ipsa omnem intensiōem ac remissionem oriri est necesse. Præterea in ipsis elementis patet: eorum enim virtutes maiores vel minores vel æquales ponuntur ab Aristotele pro materiæ quantitate. 1. Meteo. c. 3.
- B** Nam si ignis moles reliqua elementa excederet, virtus etiam eiusdem cæterorum virtutem superaret, & reliqua in seipsum conuerteret. Sic quæcunque grauitatem habent, quò maiora sunt, eo grauiora conspiciuntur, feruntur enim velocius: & leuia similiter. In orbibus quoque cœlestibus idem videre licet, pro magnitudine enim & paruitate velociorem & tardiozem motum sunt adepti. Sed aduersus hæc dubitatur, primo circa elementorum virtutes: ponuntur enim æquales ab Aristotele licet mole inæquales sint: terra enim minimam obtinet molem: ignis maximam: aer & aqua medio modo. Si igitur omnis intensio & remissio virtutis quantitatem insequeretur, semper maior virtus in maiori esset corpore, minor in minori, æqualis in æquali: at hoc non videtur: quasi alio modo mensurabilis sit virtus, quam pro materiæ quantitate. Secundo circa mixtorum vires: Cum enim gradibus quibusdam eorum intensio distinguatur, mutata quantitate contingit, eadem enim est mixtionis ratio in toto & in qualibet mixtæ particula. Tertio dubitatur. Cum enim contingat eandem materiæ portionem modo calidiorem modo frigidiorē esse sine alterius materiæ additione aut detractione. 4. Phys. tex. 84. non videtur earum intensio ac remissio à materia fieri. Vltimo circa grauitatem & leuitatem non videtur intensio & remissio quantitatem insequi: nam si hoc esset, magna aquæ moles aliqua grauior esset, quam parua terræ particula, at id nequaquam verum: terræ enim quæcunque pars in aqua grauis est. Ad primam igitur dubitationem dicendum est: virtutē non quidem mensurari secundum molis amplitudinem siue extensionem, sed secundum materiæ quantitatem: hæc enim secundum se interminata existens modo arctioribus coeretur terminis, modo in molem ampliorem extenditur. Idcirco necesse fuit, si tota

L 3 elemen.

QVAEST. PERIPATET.

elementa equales virtutes habitura erant, vt ex aequali materiae quan-
 titate constarent: adeo vt si ex tota aqua aer fieret, tantus esset
 quantus nunc est, nec amplius nec minus: hec autem eandem pro-
 portionem seruare oportet, quam vnus particula ad alterius parti-
 culam se habet, cum inter se transmutatur, vt aperte explicatur. i. Me-
 teorol. cap. 3. Si enim ex vno aquae pugillo fuerit aeris decem: tanta erit
 virtus in vno aquae, quanta in decem aeris, aequalis enim in vtrisque
 inest portio materiae. At dubitatur de igne: videtur enim in parua mo-
 le maiorem virtutem habere quam reliqua elementa. Nam parua flam-
 ma aut scintilla multum materiae conuertit in sui naturam: debuisset
 autem oppositum esse, si in rarissima substantia minimum inest mate-
 ria, & vbi minimum materiae, virtutis etiam inest minimum. An cor-
 pus calidum & siccum, quod inter elementa numeratur, non est quod
 proprie ignem vocamus? hic enim feruor quidam est & semper in alie-
 na materia. 3. de Gen. ani. cap. 10. Nam aut aer est fumus, aut terra, esse
 videtur quod ignitum est. Ob densitatem igitur in huiusmodi corpo-
 re plus inest materiae quam in ipso elemento perfecto: idcirco illo vrit
 magis flamma, & hac magis carbo, adhuc vero magis lapis aut ferrum
 ignitum. Altera dubitatio circa mixtionis temperamentum hoc mo-
 do soluitur: Confurgit enim semper alius atque alius gradus ob diuer-
 sam contrariorum in mixtione proportionem: variatur autem pro-
 portio mutata solum quantitate miscibilium. Nam qui fieri possit vt
 dominetur calidum, nisi in mixtione quantitas elementum calidi superet?
 Manifestius autem id est in ijs, quae ex elementis componuntur: cum
 enim elementorum qualitas simplices sint, ac sine contrarij admixtio-
 ne, intensiorem ac remissionem nullam patiantur, nisi quatenus in
 maiori aut minori materiae quantitate fuerint, quippe quae secundum
 te indiuisibiles existant & non quantae: tanta igitur est caliditas, quan-
 ta est materia simpliciter calida: sic & frigiditas & humiditas ac siccitas
 se habent: quarum mensurae in mixtione diuersos intensiorem ac
 remissionis gradus pariunt. Idem vero contingit & in ijs quae ex mix-
 tis componuntur: differt enim solum quod in his non summae quali-
 tates siue simplices componuntur, sed refractae, ideo latent magis mi-
 scibilium virtutes, quia dupliciter variatur, pro quantitate scilicet eorum-
 dem, ac pro graduum diuersitate. Plus enim calefacit secundus gra-
 dus, quam primus, & maior eiusdem quantitas quam minor: vterque
 tamen excessus secundum materiae quantitatem mensuratur: Altior
 enim gradus ob excessum simplicis praedominantis agit magis, mixti
 autem maior quantitas quamuis non ultra gradum proprium agat, ta-
 men alterum in sui naturam trahit magis, quantum superat in quanti-
 tate: mutatur enim proportio simplicium sic compositis mixtis in al-
 terum mixtum, & semper sit latitudinis terminus qui ad simplicem
 qualita-

- A** qualitatem predominantem vergit secundum excessus quantitatem. Quod igitur idem temperamenti gradus sit in parua quantitate mixti ac magna, conceditur: eadem enim seruatur miscibilium proportio in qualibet mixti particula: non tamen ob id sequitur eandem esse virtutem in parua, & magna quantitate: non enim eadem est nisi proportionem. Ad tertiam dubitationem colligitur solutio ex 6. Phys. tex. 32. Cum enim omne quod mutatur diuisibile sit, contingit partes aliquas in altero extremorum esse, reliquas in altero: sic enim diuisibiles fiunt qualitates, cum per se indiuisibiles existant. 6. Phys. tex. 39. Patet autem magis in contradictione, cum enim eius non sit medium, quod tamen mutatur secundum contradictionem quodammodo in neutro est, scilicet secundum totum: sed secundum partes diuersas in vtrisque. 6. Phys. tex. 83. Eandem igitur materiam fieri magis & minus calidam non contingit secundum diuisionem caliditatis, sed materiae: cum enim plurimae eius partes calidae fuerint, calidior erit: cum pauciores, minus calida. Sunt autem modo pauciores modo plures partes calidae admixtione contrariae frigiditatis similiter secundum plures aut pauciores partes: ut nunquam pars aliqua materiae aliquo contrariorum destituatur. Sed ijs quae dicta sunt, videtur obviare verba Aristot. 4. Phys. tex. 84. ubi inquit. Ut enim ex frigido fit calidum & ex calido frigidum eadem materia, quia erat potentia: sic & ex calido magis calidum nullo facto in materia calido, quod calidum non esset, quando minus erat calidum: Et paulo mox: Non enim ex eo quia intermittitur, ipsum minus aut magis est: neque est accipere flammam magnitudinem aliquam, in qua & albedo & caliditas non insit. Significat igitur, ubi remissa est caliditas, omnes partes materiae calidas esse, non quasdam: ut prior ratio ostendebat. Amplius in alteratione quae fit tota simul, quomodo pars eius quod alteratur in vno erit, & pars in altero terminorum? supponuntur enim omnes partes simul in termino esse: nam alias non totum simul, sed pars prius in extremo esset. Quod si omnes partes simul alterentur, necesse est aut per se diuisibilem esse ipsam speciem, aut mutationem huiusmodi in non tempore fieri: cum enim neque ex parte mobilis diuisio fiat mutationis, cum non prius vna quam altera mutetur: neque ex parte speciei, quae secundum se indiuisibilis est, nullo modo prius & posterius erit in huiusmodi mutatione: At omnem mutationem & motum diuisibilem esse in infinitum demonstrauit Arist. 6. Phys. tex. 35. nam quod mutatum est omne, mutabatur prius, & quod mutatur prius mutatum est, idque in infinitum. Si igitur huiusmodi diuisio non contingit secundum partes mobilis, necesse est secundum partes speciei contingere. Praeterea videtur destrui mixtio: si enim contrariorum vnum quidem aliquas partes afficiat, alterum vero reliquas: compositio erit ex seruatis vtrisque loco distinctis,

QVAEST. PERIPATET.

D
 distinctis; mixtio autem nequaquā, oportet enim mixtum simile esse, & vnāquamque eius partem eiusdem naturæ cum toto. Hæ igitur dubitationes contingunt. In vtrāque verò partem angustia videntur esse. Si enim admittamus in eadem parte materiæ vtrāque contrarietatis extrema conuenire, in eodem simul erunt contraria: aut si id non repugnat in quibusdam, vt in ijs quæ apta nata sunt vnum fieri in medio, quia recipiunt magis & minus, diuisionem ipsius qualitatis admitteremus non ratione materiæ: intentionis enim & remissionis gradus latitudinem mediam contrarietatis diuidunt: quæ latitudo si in huiusmodi contrarietate per se fuerit, diuisibilis per se erit qualitas, quod expresse negat Aristot. Si ratione materiæ, vt subiecti pars in hoc fit, pars in altero, non fiet vnum simile ipsum mixtum: neque dabitur mutatio tota simul. Dicimus igitur in omni motu ac mutatione diuidi speciem ad diuisionem mobilis: hoc enim diuiso reliqua omnia diuisionem suscipiunt, & motus, & tempus, & spatium, & tandem E species, quamuis hæc per accidens, reliqua autem per se, vt explicauit Aristot. 6. Phy. tex. 39. Cum autem corpus non vnica diuisione sit diuisibile, sed tribus, tres enim continet dimensiones, non est necesse in vnoquoque motu secundum omnes diuisionem fieri, sed sufficit secundum quasdam: verbi gratia in illuminatione, quæ fit in aere aduentante Sole, successiua quidem fit mutatio tenebrarum, diuisione facta secundum radiorum longitudinem, qua semper alius atque alius est in aere luminis ac tenebrarum contactus, sed secundum alias dimensiones nulla fit diuisio, cum totus simul aer secundum huiusmodi dimensiones alteretur: non enim prius illuminatur quod propinquum est Soli, quam quod magis distat. In sono autem è conuerso accidit: successiue enim communicatur prius in propinquum, posterius in remotum: sed circūquaque totus simul aer percutitur secundum circulum prius minorem, postea maiorem & sic deinceps. In coagulatione lactis videtur secundum omnem dimensionem totum simul pati: sed motus quidam est partium à circumferentia ad cētrum, in vnum coeuntibus terrenis partibus. In cæteris quoque mutationibus idem reperire licet: successio enim secundum aliquam dimensionem in omnibus reperitur, aliàs nulla esset per se mutatio: dico autem per se mutari, nō quia aliquid aliud mutetur: quædam enim sunt & nō sunt sine mutatione, vt tactus & quæcunque insequuntur mutationis alicuius terminos. Ad instantias igitur sic dicendum. Nam cum aliquid fit magis calidū, nulla quidem est pars materiæ, quæ non esset prius calida, non tamen omnes dimensiones caliditas obtinebat: neque repugnat secundum aliquas dimensiones caliditatem non inesse, quamuis omnes sint calidæ: non enim dimensiones partes sunt corporis: & diuisione secundū vnicam dimensionem omnes corporis partes cōprehenduntur. Patet autem F

Atem id in elementorum alterationibus. Nam feruente in Cacabo aqua super ignem, vasis fundus tangitur sine noxa: non enim in omnem dimensionem caliditas peruasit, quādiu aqua est, sed ad superficiem superiorem vergit magis. Hoc idem in causa est, cur vas plumbeum, quādiu aquam capit, liquefcit nunquam, igne quocunque stimulante: defenditur enim ab aquę frigiditate, quę in eius profundo est, quamuis ferueat in superficie. Item si plumbum liquatum in aquam vel feruentissimā projiciatur, congelascit citius, quam si in aere licet frigidissimo contineatur: est enim aeris natura calida, aquę autem frigida: quāuis alterationes oppositas patiantur: non enim ex secundum omnes dimensiones fiunt. At verō instabit quis: si elementorum materiam simplices qualitates absque contrarij admixtione perficiunt, non viderentur in eadem materia intendi posse, cum nullus sit defectus. At videmus aquam amplius frigefieri posse adeo vt cōgelascit. Si igitur ante coagulationem remissa erat frigiditas alicuius caliditatis admixtione, post coagulationem esset magis aqua, quia simplicior inest frigiditas: at id nequaquam verum, periit enim aquę humiditas. Dicimus in omni aqua aliquid inesse caliditatis: Nam concedit Aristo. eius coagulationem fieri educto vniuerso calido quod inerat: nihilo tamen minus simplex est frigiditas: hæc enim secundū habitum inest, caliditas autem secundū affectionem: Idcirco innata frigiditas non aufertur aqua permanente, affectiones autem facile remouentur. At in mixtis vtraque contraria secundum habitum insunt materiam perficientia: nec tamen contraria simul eidem insunt. Innata enim frigiditas in aqua materiam perficiens secundum omnes dimensiones, tanquam Entelechia est, id est actus primus, non tanquam Energia: Aduentitia igitur caliditate prohibetur quidem vsque ad aliquid actus secundus frigiditatis, sed remanet potentia quę in actu primo asseruatur: Esset autem absurdum si eodem modo simul inessent contraria, vt ambo actu, sed alterum actu alterum potentia non est absurdum. Quod autem prohibeatur humiditas per actum secundum frigiditatis, glacies enim sicca est: accidit propter densationē a frigiditate factam, non tamen humiditatis innatę potentia tollitur. Istud autem recta ratione contingit. Cum enim binę qualitates elementa constituent, vna tamen vnius ponitur ab Aristotele. 2. de gen. & cor. tex. 23. Idcirco vna existente in actu secundo, definit altera: dum enim in aqua humiditas in actu existit, deficit actu frigiditas: hac autem præsente, cessat humiditas actu: magis autē aqua per frigiditatem est, quam per humiditatem, quia facilius in actū frigiditatis tendit, quam humiditatis: Contra aer humiditatem difficilius deperdit, quam caliditatem: & de ceteris eodem modo. Hęc igitur non obstant, quin ambę qualitates in singulis elementis in summo sint: intelligendum est enim de actu primo, & secundum habitū,

non

QVAEST. PERIPATET.

non de actu secundo de ijs quæ secundum passionē dicuntur. Eadem **D**
quoque ratione soluitur instantia de ijs, quæ tota simul mutantur satis
enim est secundum aliquam dimensionem totum simul mutari, secun-
dum omnes autem fieri nequit, posset enim id quod impers est moue-
ri: Nam ob eam causam ostendit Aristot. 6. Phy. tex. 8. punctum moue-
ri non posse, quia prius per minus mouetur omne quam per maius:
mobili mensurante. Idem igitur contingeret, si diuisibile quidem es-
set mobile, sed ut indiuisibile acciperetur, cum totum simul in quouis
terminorum esset: non enim esset prius & posterius: & tandem in nō
tempore esset motus, aut tempus componeretur ex indiuisibilibus. Ad
instantiam verò de mixtione dicimus: Compositionem quidem esse
eorum quæ tangunt & separatim permanent: at non sic miscibilia sunt
in mixto: vnumquodque enim in alterum agit, donec ex tangentibus
continua fiant, continua autem esse nequeunt contrarijs qualitatibus
affecta. Sed hoc modo quædam partes materiæ calidæ dicuntur, & **E**
quædam frigidæ: quia verbi gratia caliditas quæ in elemento calido
erat, in mixtione extenditur secundum totam mixti quantitatem, sed
non tanta est, ut secundum omnem dimensionem afficiat: sic enim in
sui naturam totum transmutasset: Similiter autem & frigiditas alterius
elementi in alterius elementi materiam extenditur, ut totum mixtum
afficiat, non tamen compleat vndequeque: sed ab vtraque qualitate
tota materia secundum omnem dimensionem perficiatur cōiunctim,
ut antequam miscerentur, diuisim fiebat. Vbi que enim qualitas tanta
est, quanta est materia: si superaret qualitas, daretur aliqua qualitas per
se quanta, qua superaret materiæ quantitatem: Si materia superaret,
aliqua eius pars daretur sine forma. Cum ergo alterius elementi quali-
tas replere nequeat totam materiam, necesse est ab alterius elementi
qualitate compleri, quantum deficiebat. Quæcunque igitur contraria
hoc præstare possunt, intensionem ac remissionem patiuntur, & eorū **F**
sunt media: quæ verò minimè, ut par & impar, rectum & curuum, &
tandem carentia medio, pati hæc nequeunt. Idcirco elementorum
principia oportuit ex ijs contrarijs esse, quæ magis & minus suscipere
possent, non enim fierent ex illis mixta, nisi huiusmodi essent. Hoc au-
tem modo dicenti, non sequitur contraria simul esse in eodem: non
enim totam materiam singula contrariorum perficiunt, sed vtraque
dimidium. Interim verò qualibet materiæ pars ab vtroque perficitur,
quia qualibet corporis particula tres habet dimensiones, quas omnes
non implet alterum contrariorum, idcirco suppleri oportet ab altero.
Hinc etiam patet quomodo simplicia sint in mixtis: partim enim actu
sunt, quia alterata tantum non corrupta: partim verò potentia quia
non integra, ad integritatem nihilominus reuerti apta: non sunt au-
tem integra, quia non perficiunt totam materiam, sed secundum par-
tem,

A tem, vnde orta est refraçtio. Plures autem elementorū actus in vnum per mixtionem veniunt, quia eorum contrarietates aptæ natæ sunt eandem materiam secundum partem perficere, vt ex duobus dimidijs vnum fiat integrum, aut secundum aliam quampiam proportionem. Relinquitur vltima dubitatio circa grauitatem & leuitatem, quarum intensio ac remissio non videtur vbiq; materiæ quātitatem insequi: quia qualibet terræ particula grauior est quam aqua cuiuscunque magnitudinis. Dicendum est elementa non differre inter se secundum magis & minus sed specie: Species autem grauitatis & leuitatis determinatur locis: comparatio autem cadit inter ea quæ eiusdem speciei sunt. Quæcunque igitur ad medium simpliciter feruntur, vt simpliciter graua, alia alijs grauiora sunt propter materiæ quātitatem, vt plūbum lapide, quia in plumbo inest plus materiæ grauis, quam in lapide eiusdem molis: densius enim est. Aut diuersarum etiam specierum si ripotest comparatio, vt aquæ & terræ, sed vbi vtraque graua sunt, vt in aere: nam similiter verum est grauius esse id, cui plus materiæ inest. Omnem igitur intensiōem, ac remissionem ex materia ortum ducere, manifestum est, siue in simplicibus siue in mixtis: sed in simplicibus pro magnitudine & paruitate solum, quam auctiōem extensiuā vocant: in mixtis autem propter admixtionem contrarij plus vel minus, quam intensiuam appellant.

Materiam mixtorum esse terram & aquam tantum.

Quest. 111.

QUædam primarum qualitātū passiua materiam tribuant, actiua autem perfectionem: mixtorum quoque materia fuerit humidum & siccum, agentia autem calidum & frigidum. 4. Meteor. cap. 10. Cum autem mixtum homogeneous debet esse, non omne humidum, nec omne siccum aptum est ad mixtiones. Calida enim elementa, aer & ignis inepta sunt. Nam cum eorum perfectio sit caliditas, non patiuntur nisi à frigido, à contrario enim vnumquodque mutatur: At frigidum congregat quæ diuersorum sunt generum non in vnam naturam. 2. de gen. & cor. tex. 8. Præterea cum generatio mixti tendat ad perfectionem, contrariorum autem quod habitum repræsentat perfectius sit quam oppositum: caliditas autem corruptionis potius, aut perfectionis secundum accidens. 4. Meteor. cap. 5. Oportet igitur materiam mixtorum frigidam esse, frigiditas enim priuationem significat: huiusmodi autem sunt terra & aqua. Idcirco humidum propriè est aquæ, siccum terræ, ex quibus omnia mixta constare necesse est. Neque humidum aeris cum sicco terræ, aut humidum aquæ cum sicco ignis materia mixtionis esse potest, quoniam naturæ sunt nimis inter

QVAEST. PERIPATET.

inter se distantes nullum habentes symbolum. Præterea separata sunt **D**
 locis. Quid igitur ista coniungere in vnum possit? Propter eandem ra-
 tionem, nec siccum ignis cum sicco terræ: humidum autem aeris cū
 humido aquæ coniungi potuit, vt ex vtraque siccitate & vtraque hu-
 miditate mixta fierent. Nam præterquam quod maximè distant loci,
 non conueniunt quoque siccitates inuicem: siccitas enim terræ cras-
 sissima & densissima est, ignis autem rarissima & tenuissima: Nec hu-
 miditas aeris conuenit cum humiditate aquæ, quamuis propinquo-
 res sint nature: quod patet in olei & aquæ compositione: nunquam
 enim miscntur, sed semper oleum ad superficiem aquæ fertur vt etiā
 aer. Præterea cur plures siccitates, & plures humiditates quæramus ad
 mixtionem, cum omnium humidorum eadem sit natura & omnium
 ficcorum? vna igitur humiditas & vna siccitas satis est ad facilem cor-
 poris terminationem & termini retentionem. Conueniunt autem hu-
 midum aeris cum sicco ignis propter symbolum qualitatem, quæ cali- **E**
 ditas est: & humidum aquæ cum sicco terræ propter frigiditatem v-
 triusque: idcirco propensionem habent ad eundem locū: aqua enim
 & terra ad medium, aer & ignis ad extremum tendunt: & coniungun-
 tur igitur facile aqua cum terra, & aer cum igne. Indicat hoc ficcōrū
 corporum veluti calcis, aut linte bibula natura, humorem enim tra-
 hunt, quia conueniunt cum eo magis quam cum aere. Similiter ignis
 in aere solum ardet non in aqua. Mixtio tamen ex aere & igne perfici
 nequit, quia frigiditas mixtionem non perficit: caliditas autem cum
 sit illis propria agere non potest: oportet enim agens in vnoquoque
 separatū esse & tangere. 8. Physi. tex. 30. At si verò neque ob id om-
 nia elementa venire in mixtionem oportet, vt agentia & patientia sint
 simul: vt scilicet calida agant in frigida & e contra: Sic enim non ma-
 gis caliditas perficeret, quam frigiditas: imo frigiditas magis in ijs in
 quibus terra & aqua dominantur, quæ plurima sunt. Præterea calidi- **F**
 tas elementorum, vt quæ in igne reperitur non est generatiua: Solum
 enim ea quæ a Sole habetur, aut quæcunque illi proportionē respon-
 det, vt quæ in animalibus & in semine continetur, corpora compo-
 sita potest constituere. 2. de Gen. ani. cap. 3. huiusmodi enim calor nec
 ignis est, nec ab igne ortum ducit: nam per ignem nihil videtur con-
 stitui neque in humidis, neque in siccis. Non igitur ob hanc causam
 misceri oportuit elementa calida cum frigidis, vt per eorum actionem
 fieret mixtorum constitutio. Relinquitur ergo solam aquam & ter-
 ram materiam esse mixtorum, agentia autem solis caliditatem vt perfici-
 entem, frigiditatem verò vt corruptentem. Manifeste autem hæc
 aperuit Aristoteles. 4. Meteo. cap. 8. & 10. Sed huic sententiæ videtur
 obstare quod scribit. 2. de Gen. & cor. tex. 49. vbi probat, omnia mixta
 quæcunque circa medium locum sunt, cōposita esse ex omnibus sim-
 plicibus

- A** plicibus ea ratione: quia ubi in mixtione recipitur vnum ex contrarijs, necesse est & alterum recipi: generationes enim ex contrarijs fiunt: terræ autem contrarius est ignis, & aquæ aer, vt contingit substantiam contrariam esse substantiæ: Cum ergo in omni mixto terra & aqua recipiantur, necesse est & aerem & ignem recipi. Et 2. de Part. an. cap. 1. testatur humiditatem & siccitatem, & caliditatem, & frigiditatem materiam esse corporum compositorum. Caliditas ergo & frigiditas non solum vt agentia requiruntur, sed etiam vt materia mixtorum. Si igitur hæc vera sunt, & superiores rationes concludunt, vtrisque sententijs ab Aristotele prolatis, quæ fuerit ratio soluendi? Quidam putant dictum esse 4. Meteo. cap. 8. ex terra & aqua fieri omnia mixta, quia in mixtione dominantur, non quia sola recipiantur. At falsum est in omni mixtione dominari graua: si enim hoc esset, nulla mixta in aqua ascenderent. Sit enim aliquid quod in aqua supernatet, non minus igitur possunt elementa leuia quam graua in mixtione, motus enim est secundum simplex prædominans. 1. cœ. tex. 7. At multa videmus hoc modo se habere, vt oleum: multum enim aeris habent non in poris vt lignum & spongia, sed in mixtione: argumento quod non euaporat, quia aeris est: 4. Meteo. cap. 7. & paulo infra: Quæcunque ab igne incrassantur non euaporantia, hæc quidem terræ, hæc verò communia aquæ & aeris: mel quidem terræ, oleum autem aeris & aquæ. Et lib. de long. & breu. cap. 2. Pingua non putrescere, quia aeris sunt: aer autem respectu aliorum ignis est, qui non putrescit. Ex quibus patet non in omnibus mixtis prædominari aquam & terram: multa enim sunt, in quibus aer & ignis dominatur, vt quæcunque facile in ignem transeunt. Dicendum est igitur optimè positum esse terram & aquam materiam esse mixtorum, quoniam hæc sola recipiuntur: Idcirco animalia in terra & aqua solum fieri testatur Aristoteles. 4. Meteo. cap. 4.
- C** in aere enim & in igne non sunt, quia corporum materia hæc scilicet terra & aqua. Sed cum omnis mixtio & perfectio à caliditate solis, aut huiusmodi fiat: necesse est ex terra quidem ignem fieri, ex aqua autem aerem, si frigidum quod in ipsis est vertatur in calidum. Vbi igitur hæc mutatio ex toto facta est, non mixtio est, sed aeris & ignis generatio: si autem secundum partem, necesse est fieri medium: medium autem omne naturam extremorum retinet: vt medij colores quodammodo ex albo & nigro componuntur, quia rationes vtriusque participant lumen scilicet atque opacum. Mixta igitur cum sint media inter calidum & frigidum humidum & siccum, naturam omnium elementorum participare oportet, quamuis materia ab initio ex aqua & terra solum assumpta fuerit. Hoc autem significauit ratio Aristotelis. 2. de gener. & corru. tex. 49. Ideo componi ex omnibus simplicibus mixta, quia generatio ex contrarijs est, scilicet

QVAEST. PERIPATET.

scilicet in contraria aut media: 1. Phy. tex. 44. media autem ex contrarijs componuntur. Et quod alibi dicitur caliditatem & frigiditatem materiam esse mixtorum corporum, hoc significat: extrema enim materia sunt medij secundum rationem, non vt subiectum: nam vnum contrarium non est materia alterius contrarij. 1. Phy. tex. 5. ergo nec medij, medium enim vt contrarium est alteri extremo. Nec sequitur idem esse agens & patiens: caliditas enim & frigiditas medium componentia species est ab agente facta in materia, non efficiens mixtionis, sed quod efficitur. Sic autem frigiditas in mixtionem venit, quatenus caliditatis terminus quidam est secundum magis & minus: omne enim magis & minus est, quia plus aut minus contrarij inest. 5. Physicor. tex. 19. Nec tollitur definitio mixtionis tradita. 1. de gen. & cor. tex. 90. Vnio enim miscibilium alteratorum est in medio, etiam si calida elementa non egerint in frigida, neque frigida in calida: Terra enim & aqua sola alterata sunt actu: ignis autem & aer potestate solum: Medium autem omnia elementa continet alterata.

Mixta ex equali omnium elementorum virtute dari.

Quest.

1111.

QUOD inter duo extrema multa sint media secundum diuersam extremorum proportionem, inter mixta dari necesse est aliqua, in quibus sit æqualitas vtriusque contrarietatis, scilicet calidi & frigidi, humidi & sicci. Cum enim omnis mutatio fiat de contrario in contrarium, de vno extremo ad alterum fieri non potest transitus nisi per media, vbi contraria sunt mediata. 10. Metaph. tex. 22. Necesse igitur est aliquando ad æqualitatem peruenire. Item ex natura proportionum: ex dimidio enim non potest fieri duplum existente motu continuo, nisi prius fiat æquale: Existentibus igitur contrarijs secundum proportionem inæqualem compositis non possunt transire ad oppositam inæqualitatem, nisi prius fiant æqualia. Datur ergo mixtio æqualis: Non solum autem in transitu dari eam necesse est, sed & secundum permanentiam. Si enim in cæteris proportionibus reperiuntur, multo magis in ea quæ principalissima est. Proportio autem æqualis prima est: præcedit enim æqualitas inæqualitatem. Indicant hoc colores: medij enim tres præcipui ex compositione luminis & opacigignuntur à natura, qui in Arcu coelesti spectantur secundum numeros proportionatissimos compositi. 3. Meteor. cap. 4. Nam si medius color qui viridis est, non haberet proportionem æqualem, non impari numero medij proportionatissimi reperiretur, sed pari: tot enim proportiones citra æqualitatem dantur quot

- A** quot ultra. Si igitur in coloribus mixtio æqualis datur, cur non & in cæteris contrarijs? Maximè autem est rationi consonum, vt perfectissimum inter cætera mixta illud sit, quod proportionè æqualissima constet: vt in sonis Diapason: maximè enim hoc vnisonum est ex graui & acuto extremis vtrisque æqualiter compositum: cæteræ autem omnes proportionès inæquales sunt. Testatur autem Aristoteles hominem inter cætera animalia temperatissimum esse: nam tactum habet exquisitissimum. 2. de Ani. tex. 94. Tactus autem medium quoddam est, quo iudicantur extrema tangibilem. 2. de An. tex. 118. Propter hoc & prudentissimum animalium est: solus enim habet intellectum, qui temperamentum huiusmodi sequitur. 2. de gen. an. cap. 4. Recta autem ratione fit vt solus homo præstet omnibus. Aequalis enim temperies vna est, inæquales autem multæ. Si igitur inæqualis fuisset hominis temperies, non fuisset homo optimus tactilium qualitatuum iudex:
- B** contingeret enim idem ac si obliquo non recto diiudicare & obliqua & recta vellemus: quemadmodum autem solum rectum iudex est sui & obliqui, sic æquale sui & inæqualis. Sed in oppositum afferunt Aristotelis verba. 10. Metaphy. tex. 23. & 2. de gen. & cor. tex. 48. vbi inquit: Media magis & minus de extremis participare: quasi æqualiter participare non possint. Et 1. de gen. & cor. tex. 89. vbi inquit. Quando autem potentijs adæquantur quodammodo, tunc transmutatur vtrunque in dominans ex sua ipsius natura. Dominari ergo in mixtione aliquid oportet. Et 1. cœ. tex. 7. motum mixtorum esse secundum prædominans, quasi nullo existente dominante simplici, non fore motum vllum in mixto neque sursum neque deorsum. Si igitur omnia corpora naturalia quæ hic sunt, mouentur aut sursum aut deorsum, necesse videtur in omni mixtione prædominari aut graue, aut leue. Afferunt etiam huiusmodi rationem. Nam cum omne agens dominari oporteat ei quod patitur, contrariorum autem vnum in alterum agat in mixtione: siquidem vtraque æqualia essent, agere non possent inuicem, neutrum enim dominaretur, nec igitur misceri. Colligunt autem hanc rationem ex 4. Meteo. cap. 1. vbi probatur, quæ excedunt in frigiditate aut caliditate, non putrescere, quia caliditas ambientis minor est quam vt vincat: oportet enim ipsum mouens vincere, alioqui nullam permutationem facere. Si igitur æqualis potentia vincere nequit, miscibilia æqualia mixtionem non perficient. Huiusmodi sunt rationes, quæ summos philosophos persuaserunt, vt mixtionem in natura dari ex æquali elementorum virtute negarent: non animaduertentes interim tolli perfectissima naturæ opera. Non autem difficile est ex ijs quæ alibi demonstrauius soluere. Nam quod scribitur. 10. Metaph. tex. 23. non in eam sententiam tendit, in quam torquentur verba eius, cum inquit: Vtroque enim & magis & minus erit:
Nam

QVAEST. PERIPATET.

Nam significauit vnumquodque medium cōparatum cum extremis, D
vtroque magis & minus dici, quod & de æquali temperamento verum
est: hoc enim calidum quidem magis est quam quæ accedunt ad frigi-
dum: minus autem quàm quæ ad calidum propius accedunt: Quod
patet ex ijs quæ paulo mox subiungit, cum inquit: Id enim quod vno
minus, altero magis est, compositum ex illis quodammodo est: signi-
ficat enim vnumquodque medium calidum dici & frigidum, sed ma-
gis aut minus quam ipsa extrema: extrema enim maximè talia dicun-
tur minimè autem de oppositis participant: igitur media vtroque ma-
gis, aut minus dicentur talia: vt viride magis habet de albedine quam
nigrum, minus autem quam album: & de nigredine minus habet
quam ipsum simpliciter nigrum, magis autem quam ipsum simplici-
ter album: de cæteris quoque medijs eadem ratio. Confirmat hanc
sententiam, quod scribitur. 5. Physi. tex. 19. cum inquit. In minus enim
cum ierit, in contrarium dicitur mutari: in magis autem cum ex con- E
trario in seipsum. A summa enim caliditate in minorem tendere, est
in frigiditatem tendere, à minori autem ad maiorem est ex frigiditate ad
caliditatem mutari. Patet igitur quo pacto media magis & minus di-
cantur, & propter quid componantur ex contrarijs. Locus autem qui
citatur. 2. de Gen. & cor. tex. 48. vbi inquit: Quatenus verò est magis
potentia calidum quam frigidum, vel è contra secundum hanc ratio-
nem dupliciter erit potentia calidum quam frigidum, aut tripliciter,
aut secundum alium talem modum: & quæ sequuntur. Quasi vnum-
quodque medium de vno extremo magis quam de altero participare
debeat. Nō bene hoc modo latinè redditur: non enim dictio *ἡ δυνάμις*
vertenda est, quàm frigidum, sed: vel frigidum. vt eius sententia in
hunc modum habeat. Quatenus potentia calidū, aut frigidum est ma-
gis aut oppositum, id est minus: secundum hanc rationem duplum est
potentia calidum aut frigidum: aut triplum aut secundum alium hu- F
iusmodi modum, id est. Cum possit esse magis aut minus calidum aut
frigidum, secundum proportionem aliquam vt duplam aut triplam
aut aliam huiusmodi, excessum & defectum esse oportet. Comparatio
igitur est non inter calidum & frigidum, sed inter excessum ac defectū
caliditatis aut frigiditatis. Nam alio modo verba nec inter se neque
cum superioribus cohærent. Quod autem scribitur. 1. de gen. & cor.
tex. 89. tantum abest vt affirmet eorum propositum vt potius opposi-
tum confirmet. Vult enim æquari quodammodo oportere virtutes mi-
scibilibus: ne altero superante fiat alterius generatio, vt accidit in aug-
mentatione: adæquatis autem conuerti inquit vtrumque in domi-
nans. Si igitur per dominans intellexisset alterum ex miscibilibus non
vtrumque sed alterum in id conuersum esset, idcirco sibi ipsi repu-
gnasset. Vult igitur vtrumque dominari vsque ad aliquid: nam vsque
ad

- A** ad medium vtrunque miscibilium dominatur, cum eousque agant. Dixit autem quodammodo æquari oportere, nō vt excluderet æqualem omnino mixtionem, sed vt ab ea ratione non excluderet eam quę modicę ab æqualitate recepit. Ad illud verō quod scribitur. i. cæ. tex. 7. motū mixtorum à prædominante fieri: abunde satisfacit, quod scribitur. 4. cæ. tex. 29. Non omnia vbique grauitatem habere aut leuitatem: media enim alicubi grauius sunt, alicubi leuius, vt aer & aqua. Idem patiuntur & mixta propter primorum cōpositionem: Lignum enim vnius talcoti in aere grauius est plumbo vnius minę: in aqua autem leuius. Ex his igitur facile colligi potest solutio dubitationis. Si enim ponatur mixtum æquale in aere, dominabitur graue: duo enim grauius terra & aqua opponuntur vni leui, scilicet igni: aer autem in sua regione aut nullum afferet momentum grauitatis aut leuitatis, aut non tantum quantum præbet aqua extra suam regionem: **B** deorsum igitur feretur. Quod si idem ponatur in aqua, leuitas prædominabitur: duo enim elementa leuia extra propriam regionem plus possunt, quam duo æqualia opposita in propria regione: nam aqua in sua regione nullum afferet momentum, sed sola terra sua grauitate obsistet duobus leuibus: feretur igitur sursum vsque ad superficiem aquę: hucusque enim propensionem habet: cum hic locus omnino sit medius inter simpliciter sursum & deorsum. Sed dubitatur. Scribit enim Aristoteles. 4. cæ. tex. 30. Si aliquid plus habet aeris quam terrę & aquę hunc eundem locum quærere: in aqua enim leuius erit, in aere autem grauius: ad eundem ergo locum feretur æquale & inæquale. Respondemus eius loci differentias esse. Nam cum omne corpus dimensionem habeat secundum profundum, non potest simul in superficie aeris esse & aquę: nullum enim inter ea quę tangunt, cadit corpus medium: sed necesse est corpus aut in aqua esse, aut in aere, aut eius partem in aere, alteram in aqua, vt aeris & aquę contactus corpus diuidat hoc modo: in quibus igitur prædominatur leue, sed non adeo vt superemineat aeri: in aere quiescet vbi aquam contangit. Si autem prædominetur grauitas non tamen adeo, vt aquę subterferatur: stabit in aqua vbi tangit aerem. Quod si fuerit æqualis grauitas & leuitas, pars eius erit in aqua, pars in aere magis & minus vt ab exacta æqualitate recedit: quod enim exacte fuerit æquale, eius dimidium in aqua erit, dimidium in aere. Exemplum leuioris est oleum & follis, & suber: grauioris lignum: æqualis vas semiplenum, in quo aer tantus sit, quanta est ipsius grauitas, vt patet in nauibus semionustis: tanta enim virtus requiritur ad ipsam extollendam in aerem, quanta ad mergendam intra aquam. Non oportet autem propter hæc dubitare de hominis temperamen-

M to

QVAEST. PERIPATET.

to æquali, cum in aqua homines graues sint: non enim qualibet pars **D**
organici corporis temperamentum idem habet: os enim terræ est ma-
gis ideo graue, similiter cartilago neruus: temperiem autem hanc Ari-
stoteles in principe animalis parte statuere videtur, cum ibidem po-
nat tactus instrumentum, & intellectum affirmet cordis temperamen-
tum insequi. Quâquam medicis in cute potius temperies æqualis inef-
se videatur: putantibus cutim esse tactus instrumentum. Sed de his
aliàs commodius agetur. Non igitur tollitur motus, qui à dominan-
te simplici fit in mixtis posita mixtione æquali: in loco enim proprio
nullum prædominatur cum sit exactè medius: extra illum autem mo-
do graue modo leue est, quia simplicia hæc patiuntur. Relinquitur
ultima dubitatio, quæ cum supponat omne agens dominari ei quod
patitur, infert inter æqualia nullam dari actionem, ideo neque mixtio
nem. Primum igitur non est omnino verum: omne agens domina-
ri ei quod patitur: Cum enim duplex sit quod patitur, & materia & **E**
oppositum: considerato quidem opposito non semper verū est agen-
tis virtutem oppositi virtutem superare. Nam cum omne agens par-
ticipans eandem materiam in agendo repatiatur, i. de gener. & cor.
tex. 53. idem eodem esset maius & minus. Quatenus enim repatiatur,
vincitur quatenus agit, superat & dominatur. Non igitur eo modo
intelligendum est actionem esse ipsius dominantis: nō enim id quod
patitur, reageret. Considerata autem materia quæ patitur, cum hæc
patiatur tantum, non agat: merito agens omne dominari materiæ di-
cetur, idque aut simpliciter aut secundum partem, scilicet quatenus
totam aut eius partem perficit. Idcirco in mixtione non alterum sed
vtrunque miscibilium dominari vsque ad aliquid oportet: totā enim
materiam non alterum contrariorum, sed vtrunque secundum vtrius-
que mensuram perficit. Præterea cum omnis contrarietas sit exces-
sus quidam ac defectus, quodcunque agit excedere oportet, quod au- **F**
tem patitur, deficere: verbi gratia quod simpliciter est calidum, om-
nia alia calefacit, excedit enim omnem caliditatem: calefit autem à
nullo, quia à nullo exceditur: minor enim caliditas in maiorem age-
re nequit, neque æqualis in æqualem: quia non excedit. Similiter
& frigiditas summa se habet ad reliquas frigiditates. Positis igitur cō-
trarijs æqualibus non ob id tollitur actio inter se: tam enim calidum
caliditate superat ipsum frigidum: quàm hoc frigiditate ipsum cali-
dum. Ex quibus manifestum est, quamuis omne agens dominetur
ei quod patitur, non tamen sequi inter æqualia contraria non dari a-
ctionem: omnia enim contraria se inuicem expellere apta nata sunt,
& vtraque respectu alterius, excessus cuiusdam & defectus rationem
habent. Quod autem scribitur. 4. Meteo. c. 1. id quod feruet, aut cali-
dum est, non putrescere, quia aeris caliditas minor est ea, quæ in re
est,

A est, ideo non superat, neque mutationem vllam facit: Et in frigore minus putrescere corpora ob eandem causam, quia modica est in ambiente caliditas, adeo vt superare innatam caliditatem nequeat: Hęc omnia sententiam quam diximus astruunt. Caliditas enim minor in maiorem agere nequit. At quod ibidem scribitur: Quod coagulatum est non putrescere, quia magis est frigidum, quàm aer calidus, & ob id non superari: Videtur ijs quæ dicta sunt obstare. Nisi enim oppositum superet, non videtur posse agere: Ostendimus tamen etiã id quod minoris est virtutis agere in oppositum quãquam potentius, vt in reactione est manifestum. Sed animaduertendum est; Cum actio inter contraria duobus modis contingat, vno modo cum alterius victoria, scilicet cum unum in alterum conuertitur: alio modo cum ambo ad aliquod medium veniunt. Illo quidem modo non contingit fieri mutationem, nisi alterum superet. Hoc autem est quod dixit: id quod concretum est, non putrescere: caliditas enim ambientis non est tanta, quæ frigiditatem concretionis in sui naturam conuertat: permanente autem frigiditate non fit putredo, quia innata caliditas sub illa frigiditate coercetur, nec finitur ab ambiente educi. Neque sufficit aliquam fieri ab ambiente alterationem, nisi enim succedat victoria, non succedit putredo. At in mixtis non oportet contraria adeo disparia esse, vt vnum ab altero superetur ex toto: sed quodammodo æquari oportet, vt non alterum eorum fiat, sed medium aut exactum, vbi omnino æquales fuerint miscibilium virtutes, aut non multum recedens ad alterum contrariorum secundum mensuram exuperantiæ. Quoniam autem contraria alia actu sunt, alia autem potestate: etiam temperamenta ex ijs orta easdem differentias sortiuntur. Patet igitur non omnia temperamenta naturalia ad tactum iudicanda esse. Cum enim mixtio secundum formas elementorum fiat: hæ autem potestates quædam sint non energiæ, vt ostensum est alibi: tactui minus patere possunt: cum tactus non nisi ea quæ actu sunt, sentiat. Quemadmodum igitur in aqua feruente caliditatem extraneam tactu sentimus, frigiditatem autem innatam & per se inexistentem nequaquam, sed eam ex alijs operationibus iudicamus, vt coagulatione plumbi, & cita refrigeratione & alijs huiusmodi, quæ à frigiditate fieri. 4. Meteo. abunde explicatur. Sic temperamenta quæ ex virtutibus elementorum constant, quam diu potestate fuerint, iudicare oportet. Huiusmodi sunt præcipuè externæ nostri corporis partes: redduntur enim actu calidæ tum à caliditate cordis, tum ab ea quæ in ambiente est: Cordis autem solius energia est, est enim primum viuens, per ipsum autem reliqua viuunt ipsi adnata, vt in libello de communi animalium motu traditur. Quatenus autem actu est, tactu iudicari potest. Patitur tamen & ipsum

M 2 alienas

QVAEST. PERIPATET.

alienas caliditates & frigiditates, vt in morbis contingit. Ideo tunc **D** caliditas propria & innata potentia est, non actu, quatenus operationes ipsius aliqua impediuntur ab extranea qualitate. Sed hæc non sunt præsentis negocij. Quomodo igitur æquale temperamentum detur actu & potestate, & quomodo interim ab extrinsecis qualitatibus alteratum non tollatur, explicatum est.

Mixta, vt mixta sunt, moueri nec simplici motu, nec mixto. Quæst. V.

NON possunt mixta motu simplici moueri, quia simplex motus est simplicis corporis, & simplicis corporis simplex motus. primo cæ. tex. 8. Si ergo mixta quatenus mixta sunt, motu simplici mouerentur, non esset vnus motus vnus corporis secundum naturam. Præterea si mixta deorsum moueantur, secundum naturam, terræ hic motus inerit præter naturam: aut eadem erit natura simplicis corporis & mixtorum: vnus enim motus ab vna natura prouenit. At verò neque motu mixto moueri contingit. Cum enim mixtum similitudine sit partium, compositionem motus suscipere nequit, quatenus mixtum est. Nam secundum eandem lineam in oppositum idem moueri impossibile est: oporteret autem, cum omnia mixta componantur ex graui & leui, quorum motus est ad opposita loca. Si autem mixti hoc quidem sursum, hoc verò deorsum ferretur, dissolutio esset mixtionis non compositio motuum. Omnino autem non posse componi motum sursum cum motu deorsum, vt simul in eodem corpore sint, patet. Nam omnis motus mixtus secundum diametrum sit componentium, vt in Mechanicis ostenditur. Diameter autem inter duas lineas secantes se inuicem cadit, vt si dum quippiam feratur deorsum, simul moueatur ad latus: motus enim resultat ab utraque linea discedens, adeo ut diametrum constituat: quemadmodum videre licet in pluuie descensu impellente interim vento ad latera, & in lapidis projectione, simul enim grauitas lapidem paulatim inclinât à linea recta secundum quam projectus est. At contrarijs motibus super vnam lineam existentibus, diameter constitui nequit, ergo neque compositio motuum. Præterea contrarijs motibus idem simul moueri impossibile est. octauo Physic. tex. 62. vt simul calefieri & frigesceri, esset enim simul idem calidum, & non calidum secundum idem: ergo neque simul idem moueri sursum & deorsum potest. Ex quibus patet motus non contrarios componi posse, contrarios autem nequaquam. At instabit quis: Mixtionem ex contrarijs fieri.

- A**ri. 2. de gener. & cor. tex. 48. Si ergo motus miscentur, contrarios esse oportet. Amplius misceri videntur motus secundum naturam, & præter naturam, ut si quis lapidem deorsum tradat, simul enim ab extrinseco impellente & à gravitate mouetur. 3. cœ. tex. 28. est autem contrarius motus naturalis violento. Respondemus motus verè misceri non posse: non enim quodcumque simul est in eodem, mixtum propriè dicitur, ut album cum musico. Nam forma mixti vna est ratio ex contrarijs constans, illa autem vnum tantum subiecto sunt, ratione diuersa. Fieri autem vnum ratione non possunt nisi contraria quæ magis & minus dici possunt, hæc enim sola medium habent in quo vnum sunt extrema. At motus quatenus motus sunt non suscipiunt magis & minus: licet enim illa in quibus motus sunt, magis & minus dicantur, ut calidum & calidius: calefactio tamen non magis & minus dicitur, sed magna & parua, ut cætera quanta: At non
- B** miscentur quanta secundum quod quanta, sed secundum contrarietatem. Ob hoc enim neque mixtio neque augmentatio secundum materiam fiunt, oporteret enim aut diuidi corpus omniquaque, ut vnaquæque pars esset iuxta vnamquamque miscibilia, aut in eodem plura esse corpora & quantitates: quæ impossibilia sunt. Præterea mixti ratio terminus est motus: alterari enim oportet & inuicem agere & pati miscibilia, antequam vnum fiant: At motus non est alterius mutationis terminus: non enim mutatio mutationis est neque motus. 5. Physic. tex. 10. Motus ergo propriè misceri nequeunt. Comprobat hoc quod scribit Aristoteles. 1. cœ. tex. 7. vbi inquit: necesse est motus esse hos quidem simplices, hos autem mixtos quodammodo: addita enim est vocula: quodammodo: quoniam verè misceri motus non possunt. Quoniam autem impossibile est contraria actu simul eidem inesse, ob id motus contrarij in eodē componi nequeunt.
- C** Quod autem aliquando in eodem simul sint motus violentus & naturalis, contingit, quoniam non omnis motus naturalis opponitur omni violento, vnum enim vni contrarium, ut si sursum fuerit secundum naturam, deorsum præter naturam erit contrariè oppositum. Motus autem deorsum à gravitate non opponitur eidem à propiciente aut ab alia potentia facto: idcirco simul esse possunt: oppositum enim impulsione est, eius remotio: hæc autem simul non sunt. Alio quoque modo contrarij motus componi videntur: ut vnus secundum accidens sit, alter per se, ut accidit Planetis, qui simul motu propriè in ortum feruntur, motu autem continentis in occasum: per se autem utroque motu moueri impossibile esset. Similiter quies, & motus aliquando componuntur, ut si pila sursum proiecta lapidi descendenti occurrat: videtur enim quibusdam ob id quietem non intercedere inter duos motus contrarios scilicet interpi-

QVAEST. PERIPATET.

la ascensum & eiusdem descensum, quia lapis continuè deorsum mo-
uetur, nequaquam in pilæ occurfu quiescens. At quies per se est pilæ
quamdiu lapidem tangit: per accidens autem tunc mouetur scilicet
ad motum lapidis. Componi ergo contraria hoc modo possunt, per
se autem eidem inesse impossibile est. Non fit autem mixtio eo modo
compositis contrarijs: vtraque enim miscibilia per se insunt in mixto
virtute, non alterum tantum, 1. de gen. & cor. tex. 84. Mixta ergò ex
gravi & leui, quatenus mixta sunt, moueri motu mixto nequeunt. Sed
aduersus hæc facere videntur verba Aristotelis. 1. cē. tex. 7. cum inquit:
motus simplices esse corporum simplicium, mixtos autem composito-
rum. Si enim omnia corpora composita ex quatuor elementis con-
stant, quorum alia graui, alia leuia, motus mixtus si non in his fuerit,
in nullis erit: ex circulari enim corpore & recto non componuntur vl-
la, cum cœlum inalterabile & incorruptibile supponatur: nam hoc mo-
do nihil obstaret componi motus, cum rectus non contrarius sit circu-
lari. Apparet autem huiusmodi cōpositio motus in igne, simul enim
fursum feruntur eius particulae, & circulariter ad motum cœli mouen-
tur. Præterea si graue & leue dicuntur magis & minus, mixtio erit ex
vtrisque: dici autem magis & minus patet. 4. cœ. tex. 3. Eorum enim
quæ grauitatem habent dicimus aliud quidem leuius, aliud verò gra-
uius esse, vt ligno æs. Quod si potentia motiua mixtionem patien-
tiuntur, ergò & motus earum misceri necessarium videtur. Amplius si
omnia corpora naturalia mobilia sunt secundum locum. primo cœ.
tex. 5. Mixta autem vt mixta sunt, naturalia sunt corpora, aliquem
motum assignare illis oportet, quo secundum eorum naturam mo-
ueantur. Aut ergò simplici motu moueri dicendum est, aut mixto.
Rationabilius autem videtur, vt mixto moueantur si simplex motus
simplicis est corporis, mixtus autem mixtorum. Animaduertendum
igitur est primum quidem, non conuenire motum mixtum secundū E
naturam nisi compositis, simplicia enim simplici motu mouentur se-
cundum eorum naturam: Non tamen omnibus cōpositis datum esse
motum compositum secundum naturam: sola enim organica eaq; nō
omnia, sed animalia gradientia hunc motum habent. Plantis enim nul-
lus alius motus datus est quā augmentationis alterationisque: nec ani-
malibus omnibus: mansiua enim quædam sunt more plantarum, qui-
bus solum est sensus tactus, ideo nullis eorum organa ad motum data
sunt. Motuum igitur secundum locum ijs inest solum, quibus cæteri
sensus dati sunt. 3. de ani. tex. 64. His autem omnibus instrumenta quo-
que tributa ad motum perficiendum, vt pedes, alæ, aut alia huiusmo-
di, de quibus in libello de gressu animalium agitur. Quæcunque igitur
similium sunt partium, vt mixta omnia motu mixto moueri nequeunt
secundum naturam: organa enim non habent. Propter hoc autem
maximo

- A** maximo artificio Aristoteles. 1. cē. tex. 7. motum mixtum non corporū mixtorum esse dixit, sed compositorum: propriè enim compositio dicitur eorum quæ dissimilium sunt partium. 1. de gen. & cor. tex. 86. Deinde illud quoque est manifestum omnia corpora tum simplicia, tum mixta, tum organica motu simplici moueri, simplicia quidem secundum propriam eorum naturam, reliqua autem secundum naturā simplicis prædominantis. Videmus enim omnia gravitatem habere, aut leuitatem, secundū quas virtutes motus fit vel à medio, vel ad medium, secundum rectum. 1. cē. tex. 5. Quod si quid videatur motu mixto moueri, vt auum pennæ, quæ in aere descendentes simul vertiginem quandam patiuntur: calamo semper deorsum spectante: non est putandum secundum naturam mixtionis elementorum hæc pati: quāuis enim pars eius grauior deorsum spectet, leuior sursum: non tamen motus aliquis sursum fit, sed omnes siue in toto, siue separatim deorsum feruntur dispari tamen velocitate, quæ in causa est vt pars grauior deorsum spectet: motus autem vertiginis contingit propter partium dissimilitudinem & figuram. Cum enim aer ex earum motu non similem plagam recipiat, dissimiliter resistit, vnde motus dissimilis oritur. Patet etiam ex verbis Aristotelis simplicem esse motum qui in mixtis est ratione prædominantis: 1. cē. tex. 8. vbi inquit: simplicem motum esse simplicis corporis, etenim si compositi sit, secundum prædominans erit: Supponit igitur simplicem motum etiam esse compositi, at non ratione compositionis, sed ratione simplicis prædominantis: vnde infert dari corpus simplex quod circulari motu moueatur secundū suam ipsius naturam, non quemadmodum compositum secundum naturam simplicis in eo prædominantis: non valeret autem hæc illatio, nisi motus secundum prædominans simplex esset. Præterea motus mixtus qui secundum naturam inest compositis, vt animalibus, non est secundum elementum prædominans, vt patet: 8. Physicor. tex. 27. motus enim animalis progressius secundum naturam ipsi inest: corpus autem contingit & natura & præter naturam moueri: refert enim & quali motu moueatur, & ex quali elemento constet. Si igitur motus progressius esset secundum elementum prædominans, non contingeret præter naturā esse. Idcirco quod scribitur. 1. cē. tex. 7. motus mixtos esse compositorum, moueri autem secundum prædominans: non accipiendum est in eam sententiam, vt motus mixti sint secundum prædominans: sed omnia composita præter motum mixtum in quibus is datur, moueri etiam motu secundum prædominans, qui simplex est: omnia enim motu simplici mouentur, non omnia mixto. Ex quibus facile soluere possumus ea quæ dubitata sunt. Nam ad primam dubitationem concedimus motum mixtum conuenire corporibus compositis ex quatuor elementis, non tamen fatemur

M 4 propter

QVAEST. PERIPATET.

propter compositionem ex graui & leui huiusmodi motum inesse: si **D**
 enim mixtus ob hanc rationem esset, misceri oportuisset motum sur-
 sum cum motu deorsum, non autem rectum cum circulari, aut plu-
 res circulares. Moueri autem motu circulari partes animalis patet, om-
 nis enim motus in ipsis est secundum membrorum articulos, quibus
 tanquam centris ijsq; immobilibus utitur natura: ex multis autem hu-
 iusmodi motibus in diuersis articulis non secundum integros circu-
 los, sed circulorum partes totius animalis motus resultat: ut in libello
 de communi animalium motu ostenditur. Non igitur huiusmodi mo-
 tus animalibus inest, quia inest corpus simplex aptum natum circulari
 motu moueri: neque rectus aliquis si forte inest, quia elementum
 adfit graue, aut leue: mouentur enim non propter huiusmodi princi-
 pia, sed tractu & impulsu. 3. de ani. tex. 55. Ad alteram dubitationem
 concedimus similiter grauitatem & leuitatem intendi & remitti, ut ca-
 lidum & frigidum, & eodem modo ad medium aliquod venire, non **E**
 tamen operationes earum mixtæ dicuntur, fiunt enim omnes à præ-
 dominante: Calefactio enim ex primo gradu caliditatis non est mix-
 ta frigefactionis: Nam in frigidum non agit quatenus aliquid in eo
 gradu frigiditatis continetur, sed solum quatenus calidum: actio e-
 nim omnis est inter contraria: In ampliorem autem caliditatem non
 agit ut calidum, sed ut frigidum, sic enim opponitur. Eodem mo-
 do mixtum ex graui & leui, operatur alicubi quidem ut graue, alicu-
 bi verò ut leue: simul autem ut graue & leue impossibile est: nō enim
 vbique eadem dominantur. Supponatur enim leue dominari in a-
 qua vsque ad superficiem eius, supra hanc superficiem dominabitur
 graue: Et in calido & frigido supponatur gradus primus caliditatis
 temperamentum superare in caliditate per vnam partem, agat in ip-
 sum ut calidum: superetur autem ab eodem in frigiditate per alteram
 partem, temperatum in illud agat ut frigidum, donec assimilatio fue-
 rit facta. ultra quem terminum non agat amplius, quia non superat. **F**
 Ex mixtione igitur calidi & frigidi, & grauis & leuis, non mixti mo-
 tus oriuntur, sed motuum termini accedentes aut recedentes ab extre-
 mis secundum potentiam prædominantis. Quoddam enim graue
 est vsque ad fundum aquæ, non ulterius: ut vrinarum hipostasis: quod-
 dam vsque ad aeris superficiem superiorem leue, ut exhalationes que-
 dam. Alia vsque ad aeris & aquæ contactum aut supra, aut infra, aut
 medio modo (ut alibi est ostensum) hic quidem grauia, ibi verò le-
 uia existunt. Sed amplius dubitatur: Cum omne medium compona-
 tur ex extremis, virtutes extremorum in mixto inerunt. 1. de gen. &
 cor. tex. 84. ergo & operationes vtriusque: vnumquodque igitur mix-
 tum ex calido & frigido simul calefaciet & frigefaciet, & mixtum ex
 graui & leui mouebitur sursum & deorsum. An in medijs virtus extre-
 morum

- A** morum inest vt modo vni modo alteri comparantur? agunt enim semper ratione alterius extremi, simul autem in aliquod idem ratione vtriusque agere impossibile est, non enim medium vtriusque extremis simul opponitur, actio autem omnis est inter contraria & eo modo quo contraria sunt. At verò non videbitur esse differentia mediorum, si semper ratione vnius agunt non ratione vtriusque miscibilium. An differentia spectatur ex diuersa proportionem oppositarum qualitatum intensiorem ac remissionem facientium? Cum igitur actio vbique dominantis sit qualitatis, opposita erit ad certum numerum actionis terminatio. Verbi gratia summus caliditatis gradus in summo calefacere poterit: nulla enim est admixta frigiditas quæ eius actionem terminet. Inferior gradus calefaciet minus ea quibus opponitur vt calidum, idque secundum rationem admixtæ frigiditatis: opponitur autem vt calidum omnibus ijs quæ illo minus calida sunt: calidioribus
- B** autem vt frigidum, idcirco calidiora frigefaciet secundum mensuram superantis frigiditatis. Idem dicendum de graui & leui. Nam vbi dominatur graue, motus quidem fit deorsum, leuitas autem admixta grauitatem terminat ad certum locum, ultra quem agit vt leue. Quomodo igitur grauius & leuius propter mixtionem contrarij dicantur explicatum est: nam alio modo grauius & leuius dicitur pro magnitudine & paruitate, maior enim terra grauior est quam parua, idcirco velocius deorsum tendit: & de igne similiter & mixtis omnibus: sed secundum hunc modum non variatur terminus motus, ad eundem enim locum fertur maior & minor terræ gleba, & maior & minor ignis: & quo fertur vna gutta olei fertur omne oleum: sic plumbum & cætera mixta ad propria loca: sed tantum velocitas & tarditas motus variantur, vt etiam in temperamentis accidit. Ad vltimam dubitationem, per quam ostenditur mixtis vt mixta sunt motum aliquem assignari oportere, cum sint & ipsa corpora quædam naturalia: dicimus esse quidem necessarium omnibus corporibus naturalibus motum inesse secundum naturam, non tamen est necesse assignari secundum quascunque prædicationes: vnius enim vna est causa prima & immediata: sufficit igitur mixta moueri secundum naturam simplicis prædominantis, qui motus simplex est, non autem secundum quod lignum, aut plumbum, aut lapis, aut aliud quid tale mixtum. Causa enim motus in omnibus vna est: ratio tamen mixtionis non vna. At verò secundum formam mixti nulla videbitur esse operatio, si neque motus localis neque alteratio ab illa fiunt, sed à simplici dominante semper: generatio enim & augmentatio & opposita mutationes sine alteratione non fiunt, alterationes autem omnes ad primas qualitates elementorum referuntur. Dicendum est secundum formam mixti certum haberi numerum ac mensuram tum alterationis

nis

QVAEST. PERIPATET.

nis tum motus : quæcunque autem mensuram huiusmodi & terminum insequuntur, cum propria sint vniuscuiusque mixtionis, meritò ipsi formæ mixti & toti substantiæ tribuuntur : Hinc igitur mirandi quidam rerum consensus ac dissensus ortum ducunt, quorum causæ minus manifestæ sunt, quia certus vniuscuiusque mixtionis numerus, ac numeri efficacia minus comperta est : vt in proposita materia mirum videatur ouum in aqua simplici fundum petere : multo autè sale in eadem iniecto ad superficiem emergere ac supernatare, grauior enim tunc ob salis mixtionem aqua facta est, ideo in ea ouum leue est. Eodè modo se habet lignum in aqua & oleo : in aqua enim leue est, in oleo autem graue, cum in eo quidem subterferatur, in aqua autem supernatet. Mirum etiam videatur in Argento viuo supernatare grauissima quæque, vt lapides, ferrum & reliqua metalla excepto auro, quod solum mergitur. Superat enim argenti viui grauitas reliquorum grauitatem, quæ in eo leuia sunt : sic se habet liquati plumbi humiditas ad æris & argenti grauitatem, innatant enim hæc olei modo. Sed circa hæc dubitabit quis : Si terra est simpliciter grauis & omnibus substat, quæ terræ magis sunt vt lapides, non debuissent Argento viuo & cæteris metallis liquatis supernatare, quæ aquea magis sunt. An terrea in coagulatione includunt semper multum aeris ? cum enim à calido fiat eorum coagulatio, ad naturam exhalationis accedunt magis, quæ leuitatem præstant. Metalla autem quanquam exhalationem multam contineant, tamen quia à frigore coagulata sunt, & multum addensata humore non aere poros replente, grauiora sunt reddita : ob eandem rationem & inter metalla, quæ plus terræ adepta sunt, vt ferrum & æs, leuiora sunt, quam plumbum & aurum, in quibus plus inest humiditatis. Sed quo pacto mixtorum motus secundum prædominans simplex fiat, à forma autem mixti certus habeatur actionis & passionis terminus, dictum est. Vera igitur est proposita sententia mixtis quatenus mixta sunt non datum esse motum neque simplicem neque mixtum.

*In Generatione & Corruptione simplici non transmutari omnia,
quæ in materia sunt. Quæst. VI.*

COLLIGITVR hæc sententia ex I. Phy. tex. 76. vbi inquit : si ex equo canis fiat, per accidens animal ex animali fieri, est enim iam hoc. Cum ergo idem vtrique insit rei scilicet genitæ, & ei ex quo generatur primò, nō oportet illud transmutari : nam si transmutaretur, transmutatio esset per se ex ente quatenus ens est, quod est impossibile. Esse autem in omni generatione aliquid idem vtrique inexistens, patet : oportet enim in omni transmutatione præ-existere

- A** existeret aliquid, quod non transmutatur: nam si omnia transmutarentur, aut in infinitum procederent generationes. 7. Metaph. tex. 26. quo modo ad finem nunquam alicuius generatio perueniret: aut tandem ex nō ente simpliciter aliquid per se fieret, quod similiter fieri nequit. 1. Phy. tex. 75. Quoniam autem hæc ratio materiam præexistere ostendit, quæ non fit: hæc autem duplex est, vna omnium communis, ex qua omnia fiunt: Altera vniuscuiusque propria: 8. Metaph. tex. 11. Primam omnium materiam manifestum est ingenitam & incorruptibilem esse: 1. Phy. tex. 82. reliquas autem fieri quidem & corrumpi quatenus earum est materia, vt reliquorum generabilium: permanere autem quatenus & ipsæ materiæ quædam sunt: non enim simul fit statua & æs, si æs materia est statuæ: neque simul corrumpuntur: in materiam enim reuertuntur, vt lutea statua in lutum, & Callias in carnem & ossa. 7. Metaph. tex. 34. Bene igitur dictum est: si canis ex equo fiat, non generari animal, quoniam præexistit: Licet autem non detur in his transmutatio, ad rationem refert nihil, modum enim quarimus non subiectum. Patet autem quod dicitur in generatione animalium, cum enim vegetatiuum veluti materia sit sensitiui, sensitiuum autem per quod animal est, ipsius rationalis, & reliquarum differentiarum: oportet prius vegetatiuum fieri, quam animal, & animal prius quam hominem aut reliqua animalia. 2. de Gene. ani. cap. 3. vbi inquit: Sensualem etiam qua animal est, tempore procedente recipi, & rationale qua homo, certum est: non enim simul & animal fit & homo: nec animal & equus: & quæ sequuntur. Cū igitur homo per se fiat aut equus præexistere animal oportet & non fieri. In corruptione autem corrupto priori necesse est reliqua interire, vt corrupto vegetatiuo simul animal & equus corrumpuntur, non enim separantur a vegetatiuo vt vegetatiuum ab illis. Si quid autem per se corrumpatur, non quia aliquid aliud corrumpatur, permanere eius materiam oportet: vt corrupto vegetatiuo, caro & ossa relinqui oportet, si hæc eius materia sunt. Præterea inductione patet in omni transmutatione permanere aliquid, quod non transmutatur, quamuis & ipsum sit transmutabile. Cum enim triplex sit compositio corporum naturalium. 2. de Part. ani. c. 1. prima elementorum quæ ex prima materia & primis contrarietatibus tangibilibus fit: secunda simularium corporum, ex elementorum mixture: tertia dissimularium ex simularibus certo modo dispositis: Patet dissimularia in simularia resolui, vt pedem in carnes, nervos, ossa & reliqua huiusmodi: hæc autem in elementa: elementa autem in materiam omnibus communem. Quin imo etiam in elementorum transmutatione non semper vsque ad materiâ primâ fit resolutio: vt quando finitima elementa transmutantur, remanet enim vna cōmunis qualitas quæ non transmutatur, vt humiditas in transmutatione aeris & aquæ

QVAEST. PERIPATET.

D
 aquæ in se inuicem. Et in ijs quæ opponuntur secundum ambas qua-
 litates: quamuis utræque mutantur, perspicuitas tamen, quæ omnibus
 inest, non semper transmutatur: hæc autem omnia quamuis sæpe in
 transmutatione simplici eadem permaneant, transmutabilia tamē sunt.
 Sed & multa quoque insunt penitus intransmutabilia, vt natura cor-
 poris, & quæcunque corpori vt corpus est insunt. Corpus enim sim-
 pliciter intransmutabile esse demonstratur 3. cœ. tex. 29. & 1. de gen. &
 cor. tex. 27. Si enim corpus per se fieret, oporteret ex aliquo fieri, quod
 non esset corpus actu, sed potentia: hoc autem modo vacuum separa-
 tum daretur. Quod si hoc intransmutabile est, etiam ipsum continuū
 & reliqua consequentia intransmutabilia sunt. In transmutatione igitur
 primorum corporum hæc remanent, quæ minimè transmutantur:
 In mixtione autem ex elementis ipsa elementa, si non omnino saltem
 aliqua ex parte permanent incorrupta, vt alibi ostensum est: & simila-
 ria in dissimilaribus, quæ neque fieri est necesse cum illa fiunt, neque
 corrumpi, dum illa corrumpuntur. Sed huic sententiæ videtur obsta-
 re, quod scribit Aristoteles. 1. de gen. & cor. tex. 23. vbi ponēs differen-
 tiam inter alterationem & generationem, inquit: alterationem quidē
 esse, quando manente subiecto sensibili transmutatur in eius affectio-
 nibus: Quando autem totum transmutatur non manente aliquo sen-
 sibili, vt subiecto eodem sed quasi ex semine toto sanguis, & ex aqua
 aer, aut ex aere toto aqua, generationem hanc esse huius, illius verò
 corruptionem. Significare igitur videtur in transmutatione secundū
 substantiam omnia transmutari, nihil autem permanere idem præter
 materiam primam, quæ secundum se non est sensibilis. Nam alioqui
 non esset differentia inter generationem & alterationem. Præterea si
 generatio mutatio est de non subiecto in subiectum: corruptio autem
 de subiecto in non subiectum. 5. Physi. tex. 7. nihil manere oportet in
 his mutationibus, quod affirmatione mōstrari possit idem in vtrisque: E
 subiectum enim dicitur quod affirmatione mōstratur. Adhæc si opor-
 tet aliquid manere in omni transmutatione, illud aut substantia erit,
 aut accidens: Siquidem substantia: quod adueniet substantia nō erit,
 esset enim in subiecto: Si accidens, prior erit generatione accidens
 quàm substantia: At omnibus modis substantiam priorem esse ipsis
 accidentibus, affirmat Aristoteles. 7. Metaph. tex. 4. Animaduertendū
 igitur est, vniuscuiusque substantiam, quamuis composita sit ex actu
 & potestate, tamen vnā esse non secundum accidēs sed per se. 8. Me-
 taph. tex. 15. actus enim qui perficit, in vnoquoque vnus est, scilicet fi-
 nis, cuius gratia cætera sunt. 4. Meteo. cap. vltimo. Accidens autem &
 substantia non vnum sunt nisi secundum accidēs. 7. Metaph. tex. 4. 1.
 non enim alterum alterius gratia est. Sed ipsa substantia finis est vniuf-
 cuiusque: accidentia autem substantiæ superueniunt non tanquam
F
 eius

A eius perfectiones, sed aut ex necessitate materiae, aut propter causam efficientem. Quod si accidentium finis esset aliquis, aut ipsa finis rationem haberet, substantia essent, ut innuitur 8. Metaph. tex. 12. Quibus hoc modo constitutis facile soluantur dubitationes. Cum enim vnū quatenus vnum indiuisibile sit: substantia autē ratio vna existat, substantia generatio similiter & corruptio non supponit alteram substantiam actu existentem: esset enim alteratio, nec vnum per se fieret in huiusmodi mutatione: diuideretur enim in duas rationes actu existentes: ex duobus autem in actu nequit vnum per se fieri 7. Metaph. tex. 49. Quod ergo dicitur 1. de gen. & cor. tex. 23. Generationem mutationem esse totius in totū nullo sensibili remanente ut subiecto eodem, bene dicitur: cum enim forma & ratio sit ipsum totum, 2. Phy. tex. 3 1. & tandem quod continet & ipsum perfectum totum sit 5. Metaph. tex. 3 1. hoc corrupto non remanet aliquid quod tanquam subiectum dici possit idem existens: licet enim preparationes multe in materia remaneant, nō tamen constituunt subiectum actu, & substantiā, si finem non habeant, cuius gratia sunt, ut alibi est ostensum. At dubitabit quis: si absente fine non est substantia, conceditur autem remanere materia, & cum ipsa conditiones multae, videbitur dari materia separata à substantia. An non sequitur? Si enim vnus generatio est alterius corruptio & è contra, 1. de gen. & cor. tex. 20. non potest materia vnquam sine priuari, vnus enim demptio est alterius acquisitio. In alteratione igitur permanet substantia eadem existens, ut homo cum mutatur secundum affectiones: in generatione autem nihil est quod hoc modo permaneat: quamuis enim multa sensibilia remaneant seu tanquam dispositiones pro forma futura, seu pro ea quae recessit, siue vtroque modo: & accidentia multa dispositiones illas insequentia, nō tamen efficiunt subiectum idem: alterum enim est subiectum quod genitum est, ab eo ex cuius corruptione factum est: quia altera substantia ratio. Non igitur corpus subiectum est elementorum: nec elementa mixtorum: nec similia dissimilium: nec tandem genus subiectum est specierum, ut animal hominis aut canis, sed omnia haec materia sunt: sola autem substantia, ut species vltima, & singularia cæteris subiunguntur, haec enim sola totius habent rationem. Quod verò dicitur 5. Phy. tex. 7. Subiectum esse quod affirmatione monstratur: generationem autem mutationem esse de non subiecto in subiectum corruptionem verò è contra, quasi nihil permanere oporteat (quod enim permanere cōcedimus, affirmatione monstratur) asserimus hoc dictum esse, quia id quod per se fit, non ex ente fit 1. Phy. tex. 76. ex priuatione enim fieri oportet quae est per se non ens: idcirco subiectum ex non subiecto fit, ut homo ex nō homine: homo affirmatione monstratur, non homo autē & omnino non ens nequit affirmatione monstrari.

QVAEST. PERIPATET.

strari. Quod si neque verum sit simpliciter ex non homine fieri (non D enim ex omni nō homine fit homo, ex lapide enim non fit, qui tamē est non homo : nec tandem ex eo quod omnino non est, de quo verum est dicere non hominem. 1. Periherm. Nam nomen infinitum similiter est in quolibet quod est & quod non est) sed oportet aliquo modo ens esse id ex quo fit, præexistere enim semper aliquid eius quod fit, vt materiam & eius præparationes, superius ostensum est: nō tamen ex eo per se fit quatenus est, sed quatenus non est : per accidēs igitur tum ex ente vt ens est, tum ex non ente vt non ens est, fit: id est non per se aliquid fit neque ex subiecto quod per se ens est, neque ex priuatione quæ est per se nō ens : illud quidem quia id quod est non fit : hoc autem, quia id quod non est simpliciter, nequit fieri, cū præexistere eius quod fit aliquid oporteat. 1. Phy. tex. 77. Quatenus igitur id quod per se fit, ex non ente fit: nam & si ex ente fiat, nō tamen quatenus ens est, sed quatenus non est: dictum est ex non subiecto subie- E ctum fieri : quomodo non subiectum nequit affirmatione monstrari. Quatenus verò affirmatione monstratur, id quod præexistit, non per se fit ex eo, quia non quatenus est, fit. Hoc igitur modo accipien- dum est ex non subiecto subiectum fieri & è contra: Substantia enim quæ fit subiectum est, cui opposita priuatio negatio est, ideo nequit affirmatione monstrari: quod in cæteris mutationibus non accidit : contrariorum enim priuationes affirmatione ostenduntur, vt frigidum, nigrum, nudum. 5. Phys. tex. 9. Idcirco mutatio secundum substantiam in contradictione posita est : motus autem in contrarijs: dicuntur enim omnia contraria de subiecto: substantia autem de nullo. Ad vltimam dubitationem cum quæritur, vtrum substantia sit an acci- dens id quod permanet, concedimus dispositiones materiæ cum ipsa materia substantias esse potentia ante quam finem adepta sint. Quo- niam verò interim sub altera forma sunt, siquidem illius quoque par- F tes fuerint, substantiæ actu erunt, vt humiditas tum aquæ tum aeris pars est : caliditas autem in aqua quidem accidens, in aere autem qui ex ea gignitur, substantia. Neque sequitur substantiam in subiecto esse : Forma enim quæ per generationem aduenit, non subiecto adue- nit, sed materiæ, id est non quatenus actu est, sed potentia : sic enim vnum per se fiunt. Neque accidentia priora sunt substantia, insunt enim alteri substantiæ actu existenti, ex cuius transmutatione genera- tur altera. Ex dictis etiam soluitur illa difficultas, cū dubitatur. vtrum accidentia migrent de vno subiecto in alterum subiectum : videntur enim multa quæ in viuente animali erant, in cadauere inesse, vt figu- ra, cicatrix, & alia huiusmodi. Et motus vnus veluti descensus uide- tur inesse duobus subiectis mobilibus, si animali ex præcipitio caden- te, in itinere moriatur, non enim videtur idem subiecto corrupto ani- mali,

- A** mali, motus tamen vnus est, quia continuus, non interpollatus quiete dum moritur: ostenditur tamen. 5. Phys. tex. 35. vnum motum vnus esse mobilis. Quidam negauerunt eandem esse figuram mortui & viuentis: similiter neque cicatricem neque alia vlla eorum quæ eadem apparent: necesse enim est hoc modo dicere ijs qui in trāsmutatione substantiæ omnia transmutari putant. At repugnat non solum sensui, sed & verbis Arist. 4. Meteo. c. vlt. cum inquit: Quare quando existūt & quando non, nō facile est perspicere, nisi valde deperditū fuerit, & figuræ solæ fuerint reliquæ, veluti inueteratorum mortuorū corpora, quæ subito cinis fiunt in sepulchris, & quæ sequuntur: Vult igitur relinqui multa eadem in mortuis, quæ sunt in causa, vt non videantur corrupta esse, nisi valde fuerint deperdita, vt solæ figuræ relinquuntur. Dicimus igitur ea solum mutari quæ insequuntur formā: vt corrupto leui, desinit moueri sursum: corrupto oculo, desinit videre: quæ autē
- B** insequuntur materiam, nō est necesse corrumpi, remanet enim eadem materia, quæ non corrumpitur, vt corrupto animali remanet grauitas prædominans in mixtione, secundum quam fit motus deorsum. Si igitur animal secundum quod animal deorsum moueretur, eo corrupto nō amplius tali motu moueretur: cōtinuus autem & vnus motus est, quia id quod per se mouetur vnum est, scilicet terreum corpus, quod permanet in trāsmutatione: animal autem & cadauer per accidēs mouentur motu grauium: eodem modo & de cæteris est dicendum, quæ materiam insequuntur. Neque ob id fit migratio accidentiū de subiecto in subiectum, idem est subiectum eorum quæ remanēt, quamuis non simpliciter idem sit: cum trāsmutatio secundum substantiam fiat: in qua generatur aliquod subiectum non simpliciter subiectum neque ex non subiecto simpliciter sed ex ente, quatenus tamen non ens est. Sed amplius dubitabit quis: si hæc admittantur, subiectum
- C** accidentium, nō erit actu substantia, sed potentia: materia enim quæ remanet in generatione non est hoc aliquid secundum se. 1. Phys. tex. 69. At accidentia omnia in subiecto sunt quod actu est hoc aliquid: Cætera nanque de substantia prædicantur, hæc verò de materia. 7. Metaph. tex. 8. Dicimus accidentia quæcunque materiam insequuntur, insequi illam nō quatenus potētia est, sed quatenus actu: omnis enim materia vsque ad primam quæ omnino informis est, actum quendam habet priorem potentia, cuius esse alterum est ab eo quod potētia est: vt Aeris esse alterum est, à potentia quam habet ad statuum: esse autem alterum ipsum subiectum ab eiusdem potentia, ostendit Aristoteles. 3. Phys. tex. 10. posse enim valere & posse ægrotare alterum est: nam si idem esset, idem quoque esset valere & ægrotare: Subiectum autem & id quod valet, & ægrotat, idem est & vnum. Quod igitur ali bi dicitur, eandem esse potentiam contrariorum, significat subiectum
idem

QVAEST. PERIPATET.

idem esse tanquam genus, cuius esse alterum est à cōtrarietate: vnum **D** enim numero est materia cum priuatione. 1. Phy. tex. 66. Sed alterum est esse. Materia igitur quatenus potentia est substantia, subiicitur formæ: quatenus autē subiectum quoddam est actū subiicitur accidentibus. Cum ergo dicitur accidentia quædam insequi materiam, non accipiendum est, quatenus materia est, sed quatenus subiectum: huiusmodi autem subiectum non transmutatur in generatione & corruptione, sed permanet cum ijs quæ illi accidunt.

Materiam primam corpus esse quatenus corpus. Quest. VII.

QVAERIT solet de materia prima, vtrum actum aliquem habeat intransmutabilem: Cum enim potestate sit substantia & ens, 1. Phys. tex. 69. nullum actum uidetur ex se habere. Videntes autem quidam tres dimensiones, quæ in omnibus sunt **E** corporibus, neque fieri neque corrumpi, quantumcunque transmutentur inter se corpora: putauerunt hanc in materia prima formam esse coæternam, per quam ipsa corpus esset: Alij autem animaduertentes tres dimensiones quantitates esse: Corpus autem ipsum substantiam, veriti sunt illas formam corporis constituere: idcirco aliam formam quam corporeitatis vocant, excogitarunt, quæ esset in genere substantiæ: dimensiones autem illi superuenire. Quoniam autem per hæc videbatur prima materia actū substantia esse & quanta: cum oppositum dicat Aristoteles. 7. Metaph. tex. 8. ubi inquit: Materiam esse, quæ per se ipsam non est neque quid, neque quantum, neque aliquid aliud, quibus ens determinatur: putauerunt hanc difficultatē declinare, si ponerent corpus & dimensiones quæ in materia sunt, terminis carere, sic enim fieri, vt eius esse sit tantum potentia: indeterminatum enim & informe secundum se, terminos quoscunque & formas suscipere est aptum. Alij autem in prima materia cōpositionem aliquam excogitari posse negauerunt, cum vltimum sit in quod entia resoluuntur. 1. Phy. tex. 82. idcirco neque formam aliquam neque affectionem illi inesse, cum per se informis sit & inaffecta. Nullum igitur alium actum materiæ primæ esse putauerunt, quam ipsam potentiam. Potentiam autem hanc recipiendi formas indeterminatè esse ipsam materiam: determinatā enim potentiam ad hanc vel illam formam corrumpi præsentē formā, indeterminationem autem ipsius nequaquam. Sed & hæc sententia patitur difficultates: omnis enim potentia siue indeterminatio siue habilitas de aliquo subiecto dicuntur, relationem enim habent ad actum, siue terminationem, siue formas: omnis autem relatio subiectum requirit: magis igitur materia erit ipsum subiectum. Præterea materia pars est compositi, vt æs enearum **F** statuarum;

- A** statuae: 3. Phy. 66. at potentia in actum transit, non componitur cum actu, ut visus in speciem quæ videtur, & intellectus in id quod intelligitur: non ergo duæ essent naturæ in cõpositis, materia scilicet & forma, sed forma tantum, ut ijs contingit, quæ sine materia sunt. Quod si dicatur materiam esse subiectum aliquod, cuius esse sit posse tatum, idem contingit, ipsum enim posse transit in esse, ut potentia in actum. Materia igitur transiret in formam, non componeretur cum forma: oportet ergo alterum esse ipsum subiectum potens, & eiusdem potentiam. Quod si alterum: sequeretur ipsa potentia, non enim inest in ratione subiecti: quid subiectum fuerit? aut enim ens aut non ens. Si concedatur non ens, generatio erit ex nihilo, quod impossibile est: & non ens permaneret cum ente, materia enim permanet: Si verò admittatur ens esse, iterum aut actu aut potentia: si potentia, eadem reuertitur quæstio, vtrum scilicet potentia subijciatur aliquid aliud an non: Aut igitur ratio procedet in infinitum: aut primum subiectum actu est: si enim potentia, non esset compositio ex materia & forma, sed materia transiret in formam, ut potentia in actum. In eundem scopulum incidunt, qui formam corporeitatis ponunt, fatentur enim similiter eam formam indeterminationem quandam esse & flexibilitatem ut vocat ad omnes formas: sed amplius in eo peccant, quod huic formæ alterum subiectum seu materiam subijcere est necesse, non enim forma est abstracta: ante materiam igitur primam altera materia, de qua eadem quæri possunt, & eadem impossibilia admittunt. Nos igitur dicimus primam materiam vltimum esse subiectum in quod resoluuntur transmutabilia quatenus transmutabilia sunt: neque componi amplius ex actu & potentia, esset enim generabilis: esse autem partim actu, partim potentia: actu quidem quatenus subiectum quoddam est: potentia autem quatenus respicit perfectiones ad quas ordinatum est: earum enim gratia est non per se ipsum. Cum igitur consideratur potentia, informis & inaffecta est: idcirco neque quid, nec quanta, nec aliquod ceterorum entium, imo neque eorum negationes, ut vult Arist. 7. Metaph. tex. 8. nam & negationes per accidens sunt. Cum autem consideratur eius actus, absolutum quiddam est & substantia sui generis, ideo subiectum potius quam materia. Consideratio enim materiam potentiam includit non actum: subiecti autem actum non potentiam. Est autem huiusmodi actus quidam perfectior quidam imperfectior ut propinquior aut remotior est à fine: Corpus enim organicum propinquius est perfectioni quàm simile, & simile quàm Elementa: & hæc quam vltimum subiectum. Quod autem ipsius materie aliquis actus debeat esse prior potentia patet. 9. Meta. tex. 14. ubi ostenditur actum potentia priorem esse generatione & tempore: quia eius quod fit aliquid factum est, & eius quod aliquo modo mouetur, aliquid motum est: & qui

N discit,

QVAEST. PERIPATET.

discit, aliquid scientiæ habet. Similiter ergo & quod ad substantiã ten
 dit, aliquid substantiæ habeat necesse est: huiusmodi autẽ est ipsa ma-
 teria non quatenus potentia est, sed quatenus actu. Esse autem pri-
 mam materiam hoc aliquid & substantiam patet. 9. Metaph. tex. 12. ubi
 prædicationem materiæ in composito obliquam & denominatiuam
 esse scribit, extra compositum autem primitiuam & rectam ut cætera-
 rum substantiarum: ut arca lignea non lignum: lignũ autem terreum
 non terram. Quod si aliquid est primum, quod non secundum ali-
 quid dicitur illius modi, hoc prima materia: ut puta si terra aerea, aer
 verò non ignis sed igneus, ignis prima materia est tanquã hoc aliquid
 & substantia. Quemadmodum igitur prædicatio primitiua & recta
 prior est obliqua & denominatiua, sic actus primæ materiæ prior est
 eiusdem potentia. Et paulo mox: prædicationem obliquam in deter-
 minationem significare testatur, idcirco materiæ cõuenire & affectio-
 nibus quatenus de substantia prædicantur. ambo etenim indetermi-
 nata sunt: Ipsum autem subiectum seu quatenus subiicitur affectio-
 nibus, seu speciei & formæ, determinatum quippiam esse oportet: in-
 determinatio enim accidentiũ ad subiecti terminationem reducitur,
 quæ substantia est: Materiæ autem ad subiectum formarum, quæ sub-
 stantia materialis est. Ex his igitur colligimus quamcunque materiam
 seu primam seu postremam indeterminationem habere & potentiam
 ad substantiam, aut reliqua prædicamenta: quædam enim potentia est
 solum ad ubi, ut cœlum: quædam simpliciter ad substantiam, & quæ
 ad illam substantiã sequuntur, ut generabilia & corruptibilia. Sed an-
 te illam indeterminationem actum quendam habere, secundũ quem
 prædicatio recta de ipsa fiat: ideo substantiam esse & hoc aliquid:
 Non esse autem idem huiusmodi actum & eius potentiam seu inde-
 terminationem: non enim est quemadmodum actus primus, qui idẽ
 quodammodo est potentia ad actum secundum: nam hoc modo nõ
 esset cõpositio ex materia & forma, sed transitio materiæ in formam:
 actus enim secundus non cõponitur neque cum potentia neque cum
 actu primo: sed statua ex figurã & ære componitur: sic autem & cæ-
 teræ substantiæ generabiles & corruptibiles, non enim idem est æris
 esse & potentia mobile. 3. Phy. tex. 9. nec idem caro & potẽtia manus:
 nec aqua & potentia pupilla & de reliquis eodem modo. Sed in po-
 sterioribus generatione facile est videre quis actus est materiæ: no-
 tum enim est quid caro, quid os, quid nervus: similiter & horum ma-
 teria, ut quid aqua, quid terra: sed quid horũ materia, quæ prima est,
 difficile est videre, indeterminationem enim habet ad omnia opera
 naturæ: cæteræ autem materiæ indeterminationem tantum habent
 ad quædam. Quis igitur actus & quæ perfectio primæ materiæ sta-
 tuenda sit, hinc consideretur. Cum autem sit manifestum permanere
 mate-

A materiam in vnaquaque transmutatione, si quid simpliciter permaneat in omni transmutatione, quod prædicationem habeat rectam non obliquam, dicendum est id esse primam materiam, seu primum subiectum & substantiam materiale. Demonstratum autem est ab Aristotele. 3. cœ. tex. 29. id esse corpus vniuersum: hoc enim ex potentia corpore, actu autem nullam habente magnitudinem fieri nequit: nam vacuum separatum daretur. Significat autem per vniuersum, ipsum simpliciter corpus, id est quatenus corpus est: fieri enim potest quoddam corpus ex quodam corpore vt aer ex aqua, & magnum ex paruo: simpliciter autem corpus impossibile est nisi secundum accedens vt ex animali animal: oporteret enim ex non corpore fieri. Præterea ex resolutione compositarum substantiarum patet corpus vltimum esse. 3. Metaph. tex. 17. vbi inquit: cetera omnia affectiones esse non substantias: corpus verò solum quod hæc patitur, permanet tanquam aliquod ens & aliqua existens substantia: Quando autem paulo inferius dubitat: corpus non videri substantiam, quia dimensiones, quibus corpus determinatur, vt longitudo, latitudo & profunditas non videntur esse substantiæ: inquit: fugiet profectò nos quid nam sit ens, quæve entium substantia est: quali hæc vltima sint, in quæ fiat resolutio ex parte materiæ. Idem significauit. 7. Metaph. tex. 8. vbi inquit. Enimvero ablata longitudine, latitudine, & profunditate, nihil videmus reliquum, nisi si quid est, quod ab eis determinetur: id est corpus. Amplius ex natura continui idem colligitur. Si enim forma omnis secundum se indiuisibilis est, ratione autem materiæ diuiditur vnumquodque, oportet materiam secundum se diuisibilem esse. At diuisio affectio est magnitudinis & multitudinis. 3. Phy. tex. 35. continui autem est diuidi in semper diuisibilia. 6. Phy. tex. 3. necesse est igitur materiam continuum quid esse & magnitudinem: omnia enim **C** physica corpora magnitudinem habent. Et 3. Phy. tex. 65. inquit: infinitum esse perfectionis magnitudinis materiam, totum enim non secundum se diuisibile est, sed secundum ipsum quantum, cuius affectio per se est infinitum. Et 1. de gen. & cor. tex. 29. Neque punctos neque lineas ponendum corporis materiæ: illud autem cuius hæc vltima, materia erat, quæ neque sine affectione neque sine forma possibile est esse. Itæ ostensum est alibi corpus supremum quoddam genus esse ipsius substantiæ: suprema autem genera non componuntur ex alijs: neque enim sensibilem neque intelligibilem materiæ habent. 8. Metaph. tex. 16. sed aut forme sunt in composita aut materia. Corpus autem formæ esse impossibile est, hæc enim indiuisibilis per se est, corporis autem natura per se diuisibilis est: Materia igitur erit. Significauit autem Arist. 1. cœ. tex. 95. ipsum corpus materiæ esse, cum inquit. Totum cœlum, id est ipsum vniuersum, vnum tantum esse non plura, quia vniuersam materiæ comprehendit:

N 2 esse

QVAEST. PERIPATET.

esse autem hoc corpus naturale & sensibile: Et 1.cœ. tex. 1. inquit: D
scientiâ de natura ferè plurimam versari circa corpora & magnitudi-
nes, & horum affectiones & motus, & principia: per principia enim
videtur significare formas ipsas, per corpora autem & magnitudines;
materiam siue subiectum: hoc enim est primum omniū subiectum:
Ex quibus illud etiam patet: eundem esse actum materiæ tum cœli
tum generabiliū & corruptibiliū: vna enim est ratio corporis. 1.cœ.
tex. 2. & similiter ingenitum & incorruptibile est corpus vniuersum:
Potentiam autem, quæ est ratio materiæ nō eandem esse: Cœli enim
materia potentia est ad vbi tantum: 8. Metaph. tex. 12. non quidem
hoc modo vt potentia sit ad motum, nam & hic similiter æternus est,
potentia autem omnis simul contradictionis est: idcirco posset ali-
quando non moueri cœlum: Sed eo modo tantum potentia, id est
vnde & quo: hæc enim mutantur. 9. Metaph. tex. 17. Verum aduersus
ea quæ dicta sunt, dubitatur. Nam primò non videtur corpus incom-
positum quid esse. Nam tres dimensiones quibus constat corpus, su-
biectum aliquod requirunt: longitudo enim, latitudo & profundi-
tas & tandem ipsum continuum non simpliciter dicuntur, sed de al-
tero. Si igitur hæc corporis substantiam constituunt, alterum erit cor-
pus & corporis materia. Præterea, si omnis actus & omne esse ab eo
pēdet quod simpliciter est, & simpliciter actus, qualis est primus. 1.cœ.
tex. 100. corporis igitur actus ab eodem fluat: non enim corpus prima
est substantia neque primum quid. Componi ergo oportet corporis
naturam ex actu & potestate, ex actu scilicet, quatenus eum recipit ab
altero actu, à quo pendet: ex potestate autem quatenus recipiens om-
ne priuatum est: altera igitur erit corporis materia. Amplius in ratio-
ne corporis est superficie terminari. 3. Phy. tex. 40. ob id enim proba-
tur infinitum corpus non dari. Si igitur materia corpus esset, non pos-
set alios terminos recipere, nisi destruerentur proprii: at supposuimus F
materiam principium esse permanens. Vltimo dubitare licet, vt du-
bitat Aristoteles. 3. Metaph. tex. 17. si enim corpus definitur longitu-
dine latitudine & profunditate, hæc autem non sunt substantiæ, sed
quantitates, vt etiam confirmatur. 7. Metaph. tex. 8. corpus igitur non
erit substantia, ergo neque materia, hæc enim supponitur substan-
tia esse. Ad primam dubitationem dicimus, non esse necessarium
tres dimensiones alteri materiæ aduenire: nihil enim aliud est trina
dimensio quam natura corporea: hæc autem est primum subiectum
omnium corporum naturalium. Quod autem dimensiones & con-
tinuum omne de altero dicuntur, verum est, subiecta enim substan-
tia est sensibilis, vt terra, ignis, cœlum: non tamen aliquam mate-
riam perficiunt, sed perficiuntur tantum: sunt enim primi actus,
qui corporibus naturalibus insunt, & imperfectissimi. Propter hoc
abstra-

A abstractione separando à corporibus naturalibus, non sunt substantiæ, vt Mathematici considerant: dispositiones enim materiæ propter finē & substantiam sunt, separata autem à substantia, non amplius habent rationem substantiæ. Non igitur est mirum, fugere ipsam substantiā, cum resoluimus in vltimas conditiones materiæ, vt notauit Aristoteles, in quem errorem incidebant antiqui, putantes ipsum ens & substantiam esse materiam: ideoq; corporum principia putauerunt esse omnium principia. At magis substantia est ipsa forma, huius enim gratia materia est. Quod autem corpus dicatur componi ex trina dimensione, non ob id compositum quid est ex materia & forma: tres enim dimensiones partes sunt rationis: quæ licet inter se ordinem habeant vt materia ad formam, (simplicissima enim est longitudo, quæ secundum vnum diuisibilis est: magis composita quodammodo latitudo diuisibilis existens secundum duo: adhuc magis profunditas diuisibilis secundum tria, quæ est natura corporis) non tamen linea materia est superficiæ, neque superficies corporis: componeretur enim continuum ex indiuisibilibus, nam comparatæ inter se magnitudines termini sunt. Quamuis igitur dimensiones de altero dicantur, non tamen alterum est corpus & corporis materia, nisi materiam appellemus substantiam compositam, in qua sunt conditiones materiales. Ad alteram dubitationem dicimus, dependentiam entium à primo ente non supponere ex necessitate præexistentem potentiam: sic enim processus esset in infinitum: nam ante illam potetiam alter actus requireretur, in quo fundaretur potentia, si omnis potentia alicuius est: huiusmodi autem actus aut erit independens, quod in natura nō conceditur, multitudo enim principatum nō est bona. 12. Metaph. tex. vlt. Aut si & ipse dependeat, non supponit alteram præexistentem potentiam, nisi detur processus in infinitum. Primam ergo materiam ab illo actu pendere concedimus qui primus est, ab indiuisibili scilicet diuisibile, & ab vno multitudo: materiæ nanque diuisio multitudinis est causa: non tamen sequitur materiam componi ex actu & potestate. Idem dicendum de materia cœli, quæ subijcitur motui: licet enim actu sit, non tamen est composita ex actu & potentia aliqua: & tandem nullum sempiternum ex potestate constat: potestas enim omnis cum eadem sit contradictio nis, corruptionis est causa. 9. Meta. tex. 17. Ad tertiam dubitationē, quæ supponit in ratione corporis esse terminatum superficiē, concedimus verū esse de corpore actu existente separato, vt etiam infert Aristoteles de numero: nullus enim est numerus infinitus actu separatus nec in re, nec in intellectu: sic neque corpus infinitum actu. Non tamen in ratione corporis simpliciter inest esse terminatum. Nam 1. cœ. tex. 2. dimensiones definiuntur nō terminis sed diuisione aut secundum vnum aut secundum duo aut omniqualque. Vt igitur materia non datur separata,

N 3 ta,

QVAEST. PERIPATET.

ta, sic neque corpus interminatum reperitur separatum : Inesse tamen **D**
concedit Aristoteles ipsum infinitum tanquam materiam perfectio-
nis magnitudinis. 3. Phy. tex. 65. Quod enim secundum se non est ter-
minatum, terminatur a specie. Dicimus igitur corpus ut corpus esse
substantiam materialem & actu existentem & sensui notam, magnitu-
do enim est inter sensibilia communia : imo omnium notissimam : sim-
plicissima enim est natura, de qua Mathematicæ scientiæ omnium eui-
dentissimæ existunt : Quamuis autem omne corpus terminatum sit,
in eius tamen ratione non inesse terminos : ob id enim terminari ab
omnibus est aptum : neque tamen concedimus interminationem in
ratione illius esse : nam quatenus actu est, non est priuatio de illius es-
sentia, neque negatio. sed accidit illi interminatio & non ens, quate-
nus potentia est non ad terminatum atque interminatum, sed ad huc
& illum terminum : idcirco semper terminatum est, non enim habet
potentiam ad interminationem aut infinitum : Ratione igitur inter- **E**
minationis & potentiæ, secundum quam materia dicitur, ignota est,
quemadmodum ipsum infinitum, quia non ens non est scibile : ratio-
ne autem actus, qui interminationem præcedit, notissima est ipsa ma-
teria : etiam sine terminis considerata : non enim ob id consideratur
interminatio, cum ex ratione auferuntur termini : quemadmodum
Mathematici quamuis sine motu considerant, non tamen immobili-
tatem contemplantur, essent enim mendaces : cum nullum sit corpus
immobile. Ultima dubitatio soluitur per ea quæ alibi de substantia-
rum differentiis statuimus ex Aristotele 8. Metaph. tex. 5. Sumuntur
enim ex omnibus generibus prædicamentorum. Quantitas igitur
conceditur accidens esse alicui, albedo enim & omnis forma per acci-
dens quanta est. Corpus autem est per se quantum & substantia : non
tamen ut separata quædam natura, sed in ipsis corporibus naturalibus.
At iterum dubitabit quis, si materia est secundum se quanta, non erit **F**
priuata specie quantitatis, ponitur tamen materia secundum se neque
quid, neque quanta & reliqua : Respondemus intelligi hoc de quan-
to, quatenus terminos habet, ut tricubito, quadricubito, & similibus,
hæc enim sunt species quanti, ad quas materia in potentia est : Quod
autem omne ens negetur ab illa, cum tamen sit corpus, intelligendum
est quatenus fiunt omnia quæ fiunt per se, non ex ente, sed ex non en-
te : Et si enim ex ente fiant, id est subiecto quodam actu existente, non
tamen ex eo ut ens est, sed ut non ens, fiunt : hoc autem est esse mate-
riæ potentia scilicet non actu ens.

Genera-

A

Generationem omnem esse in tempore. Quæst. VIII.

VAMVIS apertissima fit demonstratio Aristotelis. 6. Phyl. tex. 55. probans omnem mutationem in tempore esse: & priuatim tex. 59. quæ demonstrata sunt accommodentur generationi & corruptioni. Tamen oppositum opinatur multi eximij philosophi, asserentes non solum generationem simplicem, sed etiam alterationes quasdam, vt illuminationem, coagulationem, & alia huiusmodi in instanti fieri. Mouentur autem propter dictum Aristotelis. 1. Phyl. tex. 21. vbi trasmutationes vocat momentaneas, quasi in momento fiant & non in tempore. Videamus igitur prius quo pacto demonstretur ab Aristotele omnem mutationem in tempore esse. Accipit autem: si mutetur aliquid ex A. in B. vt ex non ente in ens: aut ex non homine in hominem: quando mutatum est, non esse amplius in A. sed in B. est enim homo & ens id quod mutatum est: Si igitur in instanti hæc mutatio est, vt nullum cadat tempus medium, aut simul erit in A. & in B. id est in eodem instanti erit & non erit: aut contigua erunt instantia, quod vniuersaliter de omnibus indiuisibilibus impossibilibus impossibile esse ostensum est. 6. Phyl. tex. 2. Ex quibus infert, omne quod mutatum est, mutari prius: & quod mutatur, eius aliquid prius mutatum esse, nec dari primum: diuiditur enim mutatio ad diuisionem temporis in semper diuisibilia, vt in quolibet instanti intermedio sit aliquid mutatum esse, qui finis sit mutationis præcedentis: Hoc autem inducit non solum in mutatione quæ sit super magnitudinem continuam: sed etiam & in non continuis, vt in contrarijs & contradictione: vt in generatione & corruptione. Quod enim factum est, fiebat prius: & quod fit, factum aliqua ex parte: & ipsi corrumpi est corruptum esse prius, & ipsi corrupto prius est ipsum corrumpi, quia omnis magnitudo & omne tempus semper diuisibilia sunt: in tempore autem omnis mutatio fit, & non mutatur nisi magnitudo. 6. Phyl. tex. 32. Sed aduersus hæc magnæ sunt dubitationes. Nam primò conceduntur ab Aristotele, multa fieri tota simul. 8. Phyl. tex. 23. vt lapidum scissio, quæ aliquando fit, vbi plantarum quarundam radices creuerint, non enim scissionis partes successiuè fiunt, secundum incrementum innascentium, sed aliquando totum simul dirumpitur. Similiter habet lapidis excauatio, quæ à pluuiarum guttis cadentibus tandem oritur, non enim singulis guttis pars excauationis tribuitur, sed aliquando totum simul abscedit. Et in alteratione, inquit: non enim si partibile est in infinitum id quod alteratur, ob id & alteratio, sed simul vniuersa fit sæpe, sicut congelatio. Generationem autem simplicem hoc modo se habere testatus est. 1. Phyl. tex. 23. vbi in generatione sim

N 4 plici

QVAEST. PERIPATET.

plici & alteratione momentanea non esse principium rei testatur, totum **D**
enim simul fit. Præterea si contradictionis non est medium: genera-
tio autem mutatio est secundum contradictionem. 5. Phy. tex. 7. non
erit in aliquo tempore generatio, esset enim medium inter esse & non
esse. Accipiantur enim termini mutationis ens & non ens, si cadit tem-
pus medium, in eo neque erit neque non erit: Nam si in toto medio
tempore verum sit alterum dicere, ut non ens, nulla erit mutatio secun-
dum substantiam, quod enim similiter se habet in aliquo tempore, non
mutatur sed quiescit, 6. Phy. tex. 87. aut igitur aliud tempus succedere
oportet, in quo fiat eius mutatio, de quo eadem reuertetur quaestio,
vtrum scilicet eo tempore sit aut non sit: & sic nunquam ad finem ve-
nietur, nisi in tempore intermedio neutra pars contradictionis vera sit:
aut si hoc impossibile est, in non tempore erit mutatio. Amplius cum
formæ sint indiuisibiles tanquam termini, non contingit partim esse in
termino à quo & partim in termino ad quem, haberent enim partes. **E**
In tempore igitur medio si sunt in eo ex quo, mutatio nulla fit, si in eo
ad quod, facta erit mutatio antequam fiat. Non contingit igitur in tem-
pore mutari substantiam, & tandem nullum indiuisibile. In instanti
ergo erit horum mutatio. Quidam putantes has rationes concludere,
nituntur Aristotelis demonstrationem aufugere dicentes omnem ge-
nerationem fieri secundum præcedentem alterationem, tempus igitur
intercedere non ratione mutationis secundum substantiam, sed secun-
dum præuiam alterationem, cuius finis introductio est formæ in instan-
ti. Sed tamen eodem modo licet quaerere de forma, vtrum in eodem
instanti introducatur & introducta sit, an alio: si enim in eodem, si-
mul erit in contradictione, dum enim fit aliquid, non est: est autem cum
factum est, si in alio, aut intercedit tempus, aut instantia se tangunt.
Præterea finis alterationis est affectio manente eadem substantia. 1. de
gen. & cor. tex. 23. non potest ergo simul in fine alterationis esse & ge- **F**
nerationis: cum enim alterata est aqua, nondum aer est: oportet igitur
generationem succedere, quam in tempore esse demonstratum est.
Respondendum est igitur ad dubitationes: quarum prima non con-
cludit: si aliquid totum simul fiat, in instanti fieri: Manifestant autem
hoc verba Aristotelis. 1. Phy. tex. 23. ubi Melissi rationem redarguens
inquit: Inconueniens est, omnis esse principium rei & non temporis,
& generationis non simplicis solum, sed & alterationis, tanquam non
momentanea facta mutatione: Vult enim in generatione simplici &
in alteratione momentanea, id est quæ tota simul fit (hoc enim signifi-
cat verbum ἀθρόως) principium quidem rei non esse, omnes enim par-
tes simul mutantur, scilicet in eodem tempore, non vna prius altera:
sed principium esse temporis, omnis enim mutatio in tempore fit. Ideo
generationis & alterationis est principium, licet plerumque rei non sit prin-
cipium.

- A** cipium. Malè igitur Melissus supposebat omne quod factum est habere principium magnitudinis: unde inferebat, quod non factum est, infinitum esse quia rei non haberet principium: Benè autem supposeisset de principio temporis: omne enim quod factum est, habet principium temporis & generationis: non tamen ex hoc inferre potuisset, quod non factum est, infinitum esse, sed temporis principium non habere, id est æternum esse. Putabat igitur principium dici tantum de magnitudine, cū dicatur etiam de tempore, & generatione simplici & alteratione, & tandem de omni motu & mutatione. Sed hæc nō sunt præsentis speculationis. Adhuc verò instabit quis. Si tempus diuiditur ad diuisionem motus: motus autem ad diuisionem magnitudinis quæ mouetur, propter hanc enim omnia alia diuisibilia sunt, & motus & tempus & species in qua est motus. 6. Phy. tex. 39. magnitudine igitur tota simul alterata aut alio motu transmutata, indiuisibilia
- B** omnia erunt: totum enim simul mutari significat, non prius vnā partem quā alteram: si autem prius & posterius non insunt in magnitudine, nec in motu, nec in tēpore inerunt. 4. Phy. tex. 104. Idcirco probatū est. 6. Phy. tex. 87. id quod impers est mutari non posse: dū enim mutatur, aut erit in termino à quō aut in termino ad quem: aut aliquid ipsius in hoc, aliquid in illo. Esse igitur in termino à quo per aliquod tempus, est non mutari: esse autem in termino ad quem, est mutatum esse partim autem esse in hoc partim in illo, est diuisibile esse. Eadem demonstratio accommodari potest ei quod totum simul mutatur: si enim dum mutatur est in termino à quo & secundum totum & secundum partes, non mutatur. 6. Phy. tex. 32. Si in termino ad quem, mutatum est: Si aliquid illius in hoc, aliquid autem in illo, non ergo totū simul est in termino ad quem, sed prius aliquæ partes. Aut igitur non contingit mutari aliquid totum simul, aut id erit in tempore. Non
- C** erit unde sumatur prius & posterius in tempore, si magnitudinis aliquid non prius in termino fuerit quam totum. Responderet quispiā diuisionem motus & temporis in illis esse ratione diuisionis speciei, in quam fit motus: vt si calidum magis & minus dicitur, quod mouetur ad hanc speciem, prius inferiorem caliditatis gradum attingit quā superiorem, vt in magnitudine prius per dimidium quam per totum fit transitus: similiter forte dicendum de coagulatione: quamuis enim omnes partes simul coagulentur, non tamen simul perfecta & imperfecta coagulatio facta est. Sed hæc respōsio forte satisfaciet in ijs, quæ dicuntur magis & minus, quorū sunt media: At in contradictione & in ijs quorum non sunt media, minimè. vt in scissione lapidis: non enim inter diuisionem & vnitatem, seu vnum & multa cadit medium. Si igitur scissio tota simul fit, non diuidi potest hæc mutatio in partes neque ratione magnitudinis, vtpote cuius non prius vna pars quam altera

QVAEST. PERIPATET.

altera scindatur, neque speciei, quia non patitur intensiorem ac remissionem. Præterea si qualitatis diuisio & cuiuscunque speciei per accidens est scilicet secundum diuisionem magnitudinis. 6. Physico. tex. 37. vt alibi explicatum est a nobis de intensiōe & remissione: ablata igitur diuisione magnitudinis, reliqua omnia indiuisibilia erūt. Dicendum est igitur, quemadmodum alibi explicauimus, non posse omni ex parte aliquid totum simul mutari: nam sequerentur impossibilia quæ dicta sunt. Cum enim omnis motus & mutatio successione quendam habeat, necesse est illam secundum partes mobilis fieri siue in ijs, quæ per se diuisibilia sunt, vt magnitudo, siue in ijs quæ secundum accidens: vt qualitates & formæ. Cum autem non vnica tantum sit corporis dimensio, sed plures: contingit aliquid secundum quasdam dimensiones totum simul mutari, secundum omnes autem impossibile est: nulla enim esset successio partium: quo autem modo id contingat, abunde explicauimus alio loco. Circa scissionem vero lapidis, quæ omnino sine vlla partium successione videtur tota simul fieri: notandum est: Cum superficiei duæ sint dimensiones, longitudo scilicet & latitudo, secundum quas fit scissio, secundum vnā quidem dimensionem contingere totam simul fieri, vt secundum longitudinem, secundum alteram autem nequaquam, sed successiue. Nam si secundum ambas tota simul fiat, sequetur aut dari vacuum, aut motum quendam esse secundum locum in non tempore. Cum enim scissionis locus repleti aliquo corpore debeat, simul autem circa medium & circa extrema ingredi aer ambiens nequeat, cum aliunde non pateat ingressus quam ab extremis scissionis, interim circa medium scissionis locum admittetur vacuum: aut aer externus simul erit in extremo scissionis & medio. Si igitur vtrumque impossibile est, impossibile est quoque scissionem simul fieri circa extrema & circa medium: Sed prius oportet ab ea parte scindi, vnde ingredi aer potest, vt circa partes exteriores, deinde successione fieri ad reliquas: At propter velocitatem huius motus, tempus insensibile est. Dicitur autem fieri tota simul, tum scissio, tum lapidis excauatio: tum alteratio: aut quia non diuiditur, secundum quasunque mobilis partes, aut non secundum mouentis partitionem. Erat altera dubitatio circa mutationem in contradictione: si enim & ipsa in tempore fiat, videtur admitti medium inter ens & non ens. Dicimus igitur omnem mutationem in contradictione, aliquo modo esse mutationem in contrarijs. Patet autem hoc in omni generatione: Nam ex non albo album fieri, est ex nigro aut medijs album fieri: & in generatione simplici inducit Aristot. 1. Phys. tex. 63. vbi inquit: Fieri quæcunque fiunt simpliciter alia quidem transfiguratione, alia verò appositione: alia subtractione, alia compositione, alia tandem alteratione: quæ omnia circa subiectam aliquam materiam

- A** materiam aut motus quidam sunt, aut non sine motu fiunt: hæc enim alteratio est, reliqua autem aut per alterationem aut per motum localem consistunt: sunt enim fines, aut una cum finibus fiunt: omnis autem motus est inter contraria. Colligitur etiam ex.7. Phy.tex.15. ubi figuras, formas & habitus, & eorum acceptiones remotionesque testatur non quidem alterationes esse, sed fieri, cum quædam alterantur. At dubitatio illa remanet. Si generationis terminus est substantia, alterationis autem & motus localis, aut augmentationis, diminutionisque, affectio, vel ubi, vel quantitas certa manente eodē subiecto: finis motus non erit adeptio substantiæ: succedere igitur oportet generationem, quæ non amplius alteratione fiet aut alio motu: An nullum est tempus, in quo generatio sit sine motu? Subiectum enim utriusque numero vnum est, ratione duo: Quatenus enim materia est & potentia substantia & non ens actu, subiicitur generationi: quatenus verò actu subiicitur alterationi & motui. Sic igitur fit ut cum fine alterationis simul finis sit generationis: neque tamen generatio alteratio est: generatur enim homo: alteratur sperma seu potius materia spermatis quatenus actu aliquid est, veluti humor aut sanguis: & fit domus, componuntur autem lapides: simul autem perfecta est compositio parietum & tecti, ac domus facta est: & in cæteris eodem modo. Non autem dicitur alterari domus cum clauditur parietibus, aut tectum imponitur, nec homo alterari, cum accipit finem. Metaph.tex.16. Fit enim homo ex non homine, alterata substantia quadam materiali, non ipso homine neque non homine: & quod accidit huic materiæ, ut compositio lapidibus domui est substantia, inest enim in eius ratione: & caliditas materiæ quidem sanguinis accidit, sanguini autem nequaquam, nam pars est substantiæ sanguinis. 2. de Part. ani. cap. 3. Si igitur alteratio materiæ est generatio substantiæ, finis alterationis erit & generationis finis, idem numero existens, sed ratione diuersus: Subiectum enim & materia idem numero sunt: & alteratio ac generatio: substantia & accidens: & tandē demonstratio & definitio ut exactius alibi est à nobis explicatum. Sed antequam ad vltiora tendamus, soluenda est difficultas circa materiam primam. Si enim subiectum alterationis ponatur: aut & ipsa genita erit, aut generatio non præcedit alterationem. Esse autem ingenitum ipsum primum omnium subiectum ostensum est. 1. Phys. tex. 82. Generationem autem alterationem præcedere testatur Aristoteles. 8. Phys. tex. 57. Si ergo materia prima esset alterabilis, genita prius esset. Similis est argumentatio. 1. cœ. tex. 21. Quæ enim alterantur omnia habere videmus augmentationem & diminutionem, hæc autem non sine generatione & corruptione fiunt: ex quibus probat cælum inalterabile esse, quia ingenitum. Oppositum tamen

tamen colligimus. 8. Physic. tex. 55. vbi raritatem & densitatem inquit **D** esse principia omnium passionum, vt grauis & leuis, calidi & frigidi, & cæterarum, secundum quas contrarietates elementorum generationem & corruptionem posuimus: Amplius raritatem & densitatem congregationem esse ac disgregationem, secundum quas generatio est & corruptio: Quæ autem congregantur & disgregantur, mutari secundum locum necesse est: Ex quibus patet non solum alterationem priorem esse generatione, rarefactio enim & condensatio alterationes sunt, sed etiam motum localem omnium primum esse. Materia igitur prima non solum generationis erit subiectum, sed & alterationis ac motus localis. Colligitur etiam ex 1. Meteo. cap. 3. vbi inquit: Corpus quod sub circulatione superna continetur, veluti materia quædam existens potentia calida frigida, humida & sicca, fit talis & est à motu & immobilitate. Si enim corpus huiusmodi prima materia est, congregari & disgregari potest à motu celi, & calefieri & frigesieri, & cæteras **E** affectiones pati, secundum quas alteratio quidem est materiæ, generatio autem compositarum substantiarum. Quod igitur dictum est. 8. Physic. tex. 57. & 1. cæ. tex. 21. Generationem priorem esse alteratione & augmentatione, hoc modo intelligendum est. Cum enim duplex sit alterationis subiectum, scilicet materia & composita substantia, vt quando ex aqua aer fit, calefieri dicitur tum aqua, tum aeris materia: Cum præterea non detur materia separata, alteratio quæcunque tribuitur compositæ substantiæ: Cum ergo omnis substantia composita genita sit, præcedit generatio alterationem in eodem: Propterea igitur cælum inalterabile est, quia ingenitum: accipitur enim alteratio quæ perficit substantiam quæque eadem subiecto aqua calefacta, aqua adhuc est: in generatione autem mutatur substantia. Accepta autem alteratione vt competit materiæ id est subiecto quatenus actu substantia quædam est eadē in aqua & aere, simul alteratio est materiæ permanentis, & generatio substantiæ compositæ. Hoc autem modo alteratio & motus secundum rationem præcedunt generationem substantiæ: quia actus potentiam præcedit. Cum igitur generationis subiectum potentia solum sit: alterationis autem & motus actu: hi generationem quodammodo præcedunt. Quomodo igitur generatio alteratione fiat: & quomodo eadem subiecto fit alteratio & generatio ratione autem diuersa, explicatum est. Ex quibus illud inferre licet, mutationem in contradictione esse mutationem quandam in contrarijs, alteratio enim omnis & motus inter contraria est: Ideo & principia quodammodo sunt contraria, quodammodo non contraria: propter subiectam enim materiam hæc contingunt. 1. Physico. tex. 53. Accepta enim materiā tanquam potentia, priuatio negationem significat, quomodo mutatio fit in contradictione, & substantiæ est generatio: non enim

A enim substantia contraria est substantiæ: Si autem accipiat^r ut subiectum quoddam & substantia, subiicitur contrarijs, secundum quæ alteratio est. Si igitur motus omnis in tempore est, ergo & generatio omnis in tempore: ut enim partibilis est alteratio, sic & generatio: idcirco eius quod fit, aliquid factum est, & quod factum est fiebat prius: & quemadmodum tota alteratio toti generationi respondet, sic generationis partes partibus alterationis. Quâvis autem inter contraria dentur media, non tamen cogimur inter ens & non ens medium aliquod dare. Patet id in mutatione eorum, quorum sunt media, ut si ex nigro fiat album, similiter enim ex non albo album fiet, quæ generatio quædam est, & mutatio secundum contradictionem. Simile igitur est ac si dicamus finem motus ex motu fieri, aut domum ex ædificatione, & punctum ex linea: quid enim medium est inter finem & id cuius est finis? medium enim semper cadit inter duos fines, non inter finem &

B continuum. Forma ergo, & substantia siue ens finis est generationis, in toto autem tempore ante finem est non ens: neque datur vltimum quoddam instans in quo sit non ens, tempus enim semper cadit inter duo instantia, in quo neque esset neque non esset, quod fieri nequit: aut si nullum fuerit tempus, in eodem simul erit & non erit: aut tandem instantia se tangent: quæ omnia impossibilia esse ostenduntur. 8. Phy. tex. 69. Quod autem dicebatur, si in toto tempore est non ens, non fieri mutationem: verum quidem esset, si in fine similiter esset non ens: licet autem ante ipsum semper sit non ens, mutatur tamen, & in omnibus signis aliquid est factum ut ostensum est superius. Simpliciter igitur non mutatur ante vltimam perfectionem, sed secundum aliquid est mutatum. Sed dubitatur, si vltimum generationis est ens cum prius non esset, & motus omnis desinit in quietem, & quies in motum, & mutatio in permanentiam & è conuerso: finis vniuscuiusque principium erit alterius: sic autem continuum quid erit motus cum quiete, & non ens cum ente: copulantur enim ad vnum terminum communem, qui vnius finis est & alterius principium. At contrariorum quomodo extrema erunt vnum? fieri enim nequit. 8. Phy. tex. 72. An tempus quidem continuum est, illa autem quæ à tempore continentur, consequenter sunt? Accidit enim quemadmodum si in aliquo continuo corpore superficiei dimidium album sit, alterum nigrum: Quamvis enim corporis superficies continua sit, non tamen continuum est album cum nigro: est enim terminus, qui colores actu diuidit vnus subiecto existens duo ratione: corpus autem non est diuisum actu. Sic temporis ipsum nunc copulat quidem temporis partes, ut continuum sit totum: res autem quæ non eiusdem speciei diuidit. Sed in eo differt à diuisione continui cuius partes permanent, ut lineæ & superficiei: Nam in his diuisionis terminus vtriusque fi-

nis

QVAEST. PERIPATET.

nis dicitur & vtriusque principium. In ijs autem quorum partes non permanent, finis est tantum præteriti, & principium solum futuri, nõ è conuerso. Ideo temporis instans, quamuis ratione duo sit, tribuitur tamen rei posteriori, vt in eo primum verum sit dicere esse album: non autem non album, quamuis non albi sit vltimum. 8. Physi. tex. 69. finis enim motus non est aliquid ipsius motus: & finis quietis non est aliquid ipsius quietis: & finis non entis non est aliquid ipsius non entis, sed aliquid rei posterioris. Ratio autem diuersitatis est, quoniam diuisio eorum quæ in tempore sunt, est in ea quæ nõ permanent, ideo semper posterioris est; quia ad posteriora fit mutatio non ad præterita: Nam & in ijs quorum partes permanent, dicitur verbi gratia album non ad album desinere, sed ad nigrum: & nigrum non ad nigrum, sed ad album terminari. In ijs autem quæ non permanent, priora desinunt ad posteriora: & posteriora etiam terminari ad priora dicentur, si ad priora esset mutatio. Neque sequitur continuam esse quietem cum motu, aut ens cum non ente: termino enim vtimur pro duobus in actu: Non enim idem est esse fini vtriusque, neque vtriusque principio, licet idem finis vnus sit, atque alterius principium. Ad vltimam dubitationem concedimus, indiuisibilia, vt formas non esse partim in termino à quo & partim in termino ad quem: quod enim per se mutatur, diuisibile esse oportet: idcirco compositum tantum est quod fit. 7. Metaph. tex. 27. Species autem & forma neque fit neque corrumpitur: sed huiusmodi omnia sunt & non sunt sine mutatione aliqua, veluti tactus. Quomodo enim termini mutationis sint in termino à quo, aut ad quem? Solum enim id quod diuisibile est, hæc patitur. Sed suboritur dubitatio: videntur enim quidam motus in motum tanquam in finem desinere: vt visus motus quidam est, alteratio enim 7. Physi. tex. 12. sic & illuminatio. Esse autem huiusmodi fines, patet, tactus enim quidam sunt. Explicauit autem hoc Aristot. 9. Metaphy. tex. 11. qui locus Græcè tantum legitur præteritus ab interprete. Inquit enim quasdam actiones fines esse: quæ à cæteris motionibus in eo differunt, quod in illis verum est dicere, hoc modo: videt & vidit, intelligit & intellexit: perfecta enim est operatio finem habens in se ipsa non in altero. In motionibus autem non idem est dicere: iter facit, & iter peregit: ædificat & ædificauit: non enim perfectio est in operatione, sed in opere: At non simul opus est & operatio: ædificatio & domus: cum enim ædificatur, non est adhuc domus. In illis autem simul videt & vidit. Motus igitur erit aliquis terminorum, isque non in tẽpore, temporis enim non idem est præteritum & præsens. Idẽ apparet circa intellectum: intelligit enim quæ indiuisibilia sunt specie in indiuisibili tempore. 3. de an. tex. 24. Dicendũ est huiusmodi operationes, quæ fines sunt, non differre à reliquis terminis, sunt enim & non

A non sunt sine mutatione: Quatenus autem aliquid est quod hæc patitur, alterationes esse, & in tempore fieri, vt ceteros motus. Ex potentia enim non fit transitus ad actum sine tempore. Idcirco illuminationem hoc modo in tempore fieri est necesse, & visionem, atque intellectum, & tactum. Quod autem in his dicitur, verum esse simul videre & vidisse, non significat simul esse præteritum & præsens & in nō tempore esse: sed perfectam operationem esse in principio in medio & fine: ipsa enim finis est. Non contingit autem aliquid in non tempore esse: non enim in eodem instanti in quo est, corruptum est: si ergo in tempore corrumpitur, aut fit: in tempore quoque est: 8. Phyl. tex. 65. Nec igitur tangere, nec videre, nec intelligere, nec vllum aliorum agere aut esse contingit in non tempore. Tempus enim est non solum dum ex præcedenti potentia in actum transeunt, sed etiam dum facta permanent: videre autem intelligere, & alia huiusmodi cum finibus quidam sint alterius motus, assimilantur permanentiæ non motioni: idcirco in ipsis verum est dicere videt & vidit: permanentia enim ipsius esse similis existit in toto tempore: esse autem in motu est semper dissimile esse. Quod autem de intellectu dicitur, in indiuisibili tempore intelligere: non significat aliquod tempus indiuisibile esse, ipsum enim instans, id est temporis diuisio, tempus non est, vt neque punctus linea: Sed significat totum simul intelligere ea, quæ specie indiuisibilia sunt: id est in quo tempore vna pars, in eodem reliquæ partes intelliguntur, vt de illuminatione dicitur: non enim vna pars perspicui prius illuminatur quam altera, sed in eodem tempore omnes partes illuminantur, hoc autem est in tempore indiuiduo. Quo-

modo igitur omnis motus & generatio simplex & corruptio, & tandem omnis mutatio, seu in contradictione, seu in contrarijs, etiam ea quæ

tota simul fit, & momentanea appellatur, in tempore sunt manifestum festum est.

AN-

ANDREAE CAESALPINI
ARETINI,
QVÆSTIONVM PERIPATETICARVM,
LIBER QVINTVS.

Quacunque ex semine fiunt, eadem fieri posse sine semine.

Quæst. I.

ANTE QVAM huius sententiæ rationem explicem, illud præfari libet. Cum in hac disputatione ostensus sit ex principijs Aristotelis omnia animalia etiã hominem oriri posse ex putri materia: hoc modo accipi velim. Nam de homine, qui anima rationali immortaliq; præditus est, fatuum esset credere, eiusmodi animam ex putredine ortam esse: imo neque reliquorũ animas ab huiusmodi principio ortum ducere putamus. Putredo enim in caliditate quadam consistit, quæ materiam concoquit ac disponit, ut partes quælibet ex sicco & humido certa quadam mensura temperentur: virtus autem organica & substantiæ ratio aliunde principium ducit, ab eo scilicet, quod actu obtinet talem formam & substantiam 2. de gen. ani. cap. 1. Ex putredine igitur oriri posse censemus talem caliditatem, qualis est in semine, quæ coctione partes ipsas ex humido & sicco constituat. Prætera cum alia sit prima omnium animalium & cæterorum entium creatio, quæ à primo ente in principio effluxit: alia eorundem successio: dicimus ortum ex putredine similem esse ei, qui fit ex semine, ad successionem scilicet institutum, non ad primam specierum dependentiam atque productionem: Nisi enim hæc præcessisset, nequicquam neque ex semine neque ex putredine ortum esset. Quod si aliquando meminerim primam perfectorum animalium generationem ex verme fieri, sic intelligimus primam, quia in tẽpore infinito, quod supponitur à Peripateticis, deficientibus in aliquo tempore omnibus singularibus alicuius speciei, primum aliquod ex putredine oriri potest, ex cuius semine propagetur species, ut quibusdam contingit ex putredine tantum propagari. Quibus ita constitutis, iam disputationem aggrediamur. Receptum est vulgò ad generationem animalium, quibus

- A** quibus data est virtus generandi sibi simile, vt homini & quæcunque perfecta sunt, duo agētia esse necessaria : vnum scilicet quod eiusdem speciei sit, alterum autem ipsum Solem : nisi autem duo ista concurrant, non fieri eorum generationem. Collegerunt autem hanc sententiam ex 2. Phy. tex. 26. vbi inquit : homo enim hominem generat & Sol : Sed quam longè recedat a sententia Aristotelis & veritate, hinc fiet manifestum. Nam primum eius loci expositio legitur. 2. de gen. Anim. cap. 3. vbi inquit : In semine omnium calorem inesse, qui facit vt foecunda sint semina : hunc autem non ignem esse neque ex igne, sed proportionem respondere elemento stellarum : ignis enim nullum animal generat, sed Solis calor, & animalium non modo qui in semine continentur, sed etiam si quid excrementi sit, principium habet vitale : & quæ sequuntur. Si igitur animalium calor ideo foecundus est, quia respondet ei qui a Sole fit : oportet vtrunque separatim foecundum esse : non enim teneret argumētatio de igne : quem negat animalibus inesse, quia ignis nullum animal gignit. Similiter igitur de Sole possemus inferre : eius caliditatem non esse autorem illius, quæ in seminibus est aut animalibus, nisi ipse per se foecundus esset, quemadmodū ipsa semina. Præterea dicto inferiori, frustra additur id quod superius est, vt dicto homine frustra apponitur animal, cōtinetur enim in illo : Sic cum dicitur : homo hominem gignit, frustra apponitur Sol : si hominis calor includit Solis calorem. Separatim igitur hæc intelligenda sunt, vt hominē homo gignat, & Sol sine hominis auxilio. Et 3. de gen. Anim. cap. 10. concedit possibilem esse spontinam hominum & ceterorum animalium generationem ex verme : hoc enim modo fieri, nō ex ouo, si quando primum terrigenæ oriebantur, vt aliqui dicunt. Et 7. Metaph. tex. 22. & 31. testatur in natura eadem quæ ex semine fiunt, casu fieri posse, vt in artibus. At verò & ratione idem est manifestum.
- C** Cum enim materia, quæ infra cælum continetur, potentia existens calida frigida & cetera quæ has qualitates sequuntur, actu fiat & sit, propter cæli motum : 1. Meteo. cap. 3. a motu igitur cæli omnis perfectio ortum ducit. Si igitur cælum aliquando inciperet moueri, omnes perfectiones in materia gigneret solo motu, nulla enim præexisteret in ea actu substantia, a qua fieret generatio. Quod si per motum cæli aliquæ species non producerentur in actum : ipsum cælum non contineret omnes perfectiones generabilium. Præterea quod ingenitum est & incorruptibile, non potest pendere ab eo quod modo est modo non est : At species æternæ sunt, generantur autem & corrumpuntur ipsa singularia : Non ergo a singularibus pendere possit specierum æternitas. Contingere enim possit omnes canes qui nunc sunt corrumpi, aut morbo, aut hominum præcepto in omnibus regionibus : corrupta igitur erit species, si alius modus generandi non fuerit, quam

O ex se-

QVAEST. PERIPATET.

ex semine parentum : in tempore enim infinito sequenti non erit, **D**
quod semper esse poterat, quod impossibile est 1. cœ. tex. 134. Amplius in plantis videmus ex putredine multas oriri, quæ semen fœcundum ferant, vt patet in terris nuper effosis, vbi nullum semen conditum extiterit : Quod enim semen in profundis terræ per multa secula reconditis conseruari possit ? Præcipuè autem in sterquilinijs per putredinem conuersis in terram, vbi ad lucem venerint, breuissimo tempore Blitum oriri videmus & vriticam, & alias multas plantas, quarum semina non minus fœcunda sunt quam cæterarû. In animalibus quoque si quis non abhorreat materiæ immunditiem, idem facile inuenierit. Vnusquisque enim lecti cimices ex putredine oriri scit, eadem autem & coire deprehendet, & oua parere, ex quibus aliæ oriuntur : idem in pediculorum ortu reperiet. Quamquam id negare Aristoteles videtur. 5. de Hist. Anim. cap. 1. Nam lendes pediculorum : & vermiculos muscarum ex coitu natos nullum animal procreare, sed **E**
sordes tantum persistere asserit : hoc enim verum esse vnusquisque deprehendet : si ea maneant derelicta extra locum generationi commodum : Quædam enim egent calore quodam fouente, quædam & alimento familiari. Lendes igitur humano calore fœcundi sunt : & vermiculi muscarum iuxta carnes morticinas optimè proueniunt, & ad perfectam magnitudinem crescunt si suppetat alimentum. Pisces quoque fluminum & lacuum aliquando sponte ortos esse necesse est, cum huiusmodi aquarum congregationes nō semper extiterint : eorum autem oua multa fertilitate crescunt. Asserunt & mures in nauibus eodem modo oriri, quorum tamen fœtus numerosissimi spectantur. Si igitur in quibusdam natura hoc facit, ergo in omnibus : Physicum enim est similiter se habere in omnibus. 8. Phy. tex. 63. Sed aduersatur ijs quæ dicta sunt, quod scribitur. 1. de gen. Anim. cap. 1. vult enim ea quæ oriuntur ex putri materia, non generare sibi similia, sed **F**
alterum genus, vt nonnulla in genere insectorum faciunt. Probat autem ea ratione. Nam si orta ex putri animalia gignerent sibi similia, ortus quoque parentum similis esset, non ex putri : sic enim in cæteris videmus. Si dissimilia, necesse est huiusmodi generationem definire, nam aliàs multiplicarentur species in infinitum : Quod enim genitum est, alterius speciei semper est : Idcirco huiusmodi vltra tertiam prolem non generant amplius. 3. de gen. Anim. cap. 8. Ex his igitur nulla eorum quæ ex semine oriuntur, oriri posse sine semine videtur. Num igitur putandum est Aristotelem negasse ea quæ manifestissima sunt ? Quamuis enim de omnibus non est manifestum : de quibusdam tamen clarissimum est sponte oriri posse, quæ ex coitu parentum oriri solent. Si quis autem ea neget eiusdem speciei esse, admittet infinitatem specierum, cum non desinat eorum generatio. Vel etiam
si eadem

A si eadem nihil generent, non tollitur difficultas. Quæ enim ponuntur ab Aristotele generari ex putri, differunt ab ijs quæ ex coitu oriuntur & nomine & figuris & tandem natura: ut vermis à cæteris omnibus: quod si quid ab eo gignatur, vermis non est, sed musca aut papilio, aut huiusmodi animal pennatum. tertio de generatione Animalium, cap. 8. hæc autem ex coitu aut nihil generant, aut vermem, in quo desinit eorum triplex generatio. At si verum est mures ex putri materia oriri aut cimices: aut vrticam & Blitum, etiam si sterilia admittantur, differre hæc oporteret à reliquis, ut cætera animalia & plantæ differunt, vel quia habeant aliquid vel nō habeant, vel figuris, vel cæteris huiusmodi: nec paruum esse differentiam oporteret: cum enim modus generandi diuersissimus sit, si hoc diuersitatem naturarum facit, reliqua etiam multa dissimilia præstaret. At in ijs, quæ dicta sunt nullam videmus esse differentiam: Vrtica enim ex

B semine orta nihil videtur differre ab ea quæ sponte: nec blitum: nec mercurialis: nec mures, nec cimices: nec cæterorum vllum. Sed concedit Aristoteles. 3. de gen. Anim. cap. 10. In genere eorum quæ testa integuntur, quædam propagari instar sobolis exeunte excremento quodam mucoso ab eo quod primum sponte ortum est: ut Mituli, Buccina, & Purpuræ: larga enim eorum copia nascitur, cum primum aliquod constiterit, euenit autem ut vel sponte hæc omnia oriantur. Quamuis igitur excrementum illud semen non sit, sed veluti soboles quæ cepis adnascitur, gignit tamen simile ei à quo exiuit. Potest ergo id quod sponte ortum est, gignere sibi simile. Intelligenda est igitur, demonstratio Aristotelis superius posita non vniuersaliter, sed in ijs tantum de quibus agit: agit autem de insectis, quorum inquit aliqua ex coitu cognatorum animalium gignuntur, quorum exempla ponuntur. 1. de gen. Ani. cap. 16. ut Locustæ, Cicadæ, Phalangia,

C Vespæ, Formicæ: Alia verò coeunt, & generant dissimile id est vermem: ipsa autem gignuntur non ex animalibus, sed ex putredine, ut Pulices, Muscæ, Cantharides: Alia neque ex animalibus fiunt neque coeunt, ut Culices, Vermes. De duobus igitur huius diuisionis membris affertur demonstratio: vtrique enim ex putredine oriuntur solum. Quamuis autem insectis accommodetur demonstratio, in vniuersum tamen affertur de omnibus ijs, quæ alium modum generandi non habent quam per putredinem. Sunt enim & in genere testatorum Ostreæ, quæ ex putredine solum oriri compertæ sunt: ut experimento patuit apud Rhodum insulam, quæ antea quidem nullas ferebat Ostreas: postea verò quam Clasis applicuisset, & fictilia in mari essent proiecta, tempore cæno obducto in ipsis ostreæ sunt inuentæ. Nauigijs quoque ex putrescente spuma sæpe adnascuntur. Nihil autem partis genitalis ab ijs emitti quondam Chij experti sunt, qui cum

O 2 ex

QVAEST. PERIPATET.

ex Pyrrha Lesbi insulae Ostreas viuas portassent, & in loca quædam **D**
 reciproci maris dimississent, plurimum quidem incremento corporis
 profecerunt, non tamen plures fuere temporis spacio, vt tradit Aristo-
 teles. 3. de gen. Anim. cap. 10. Sunt & in genere sanguineo Anguilla,
 & Mugilum quoddam genus & aliorum fluuiatilium, quorum ortus
 ex verme est: nullam autem prolem ex se procreare possunt, & omni-
 no neque mares neque foeminae sunt. 4. de Hist. cap. 11. De his igitur
 omnibus & huiusmodi intelligenda est demonstratio Aristotelis. Nam
 si hæc gignunt sibi similia, & ipsa gigni potuissent à sibi similibus, vt
 in cæteris videmus: at supposuimus per putredinem solum generari:
 Si verò dissimilia, desinere aliquando generationem oportet, ne spe-
 cies in infinitum crescant. Non tollit igitur hæc demonstratio esse quæ-
 dam quæ utroque modo generari possint: non enim ob id diuersæ
 speciei fuerint, quæ diuerso modo generantur, vt in plantis. Quædam **E**
 enim sunt, quæ & semine proueniunt, & auulsione vt vitis: Quædam
 sobole & semine, vt Capa: Quædam omnibus modis vt Gramen.
 Quid igitur prohibet eadem quoque ex putredine fieri? Patet autem
 in generatione ignis. Fieri enim potest & à motu & ab alio igne, non
 tamen diuersus est specie. Nam qui à motu factus est, alium generare
 potest, & ille alium, & in infinitum. Similiter igitur calor animalis qui
 in vniuerso est ex cœli motu per quem consistunt ea quæ ex putri ma-
 teria fiunt, tertio de gener. Animalium, cap. 10. postquam compre-
 hensus in materia est, cur non alium gignere sibi similem possit, & ille
 alium, & sic deinceps. Iure autem optimo fit, vt ea quæ ex putredine
 tantum fiunt, differant specie ab ijs quæ sibi similia gignere possunt:
 Differunt enim animæ inter se nobilitate & ignobilitate eius corpo-
 ris, in quo caliditas illa comprehenditur. secundo de generatione
 Animalium, cap. 3. Quod autem sibi simile gignere nequit, imperfe-
 ctius esse quam illud quod potest, existimandum est. Quanto enim **F**
 maior est virtus, tanto amplius diffunditur: imbecillior autem ci-
 tius deficit. Idcirco huiusmodi inter imperfectissima animalia re-
 ponuntur, quæ nullam prolem gignere possunt: Paulo autem per-
 fectiora, quæ gignunt quidem, sed non simile sibi: vt Muscæ, quæ
 vermem gignunt: qui postea nihil generat. Et meritò hæc pro-
 pter imperfectionem principium habent imperfectissimum: omnia
 enim ex verme fiunt tertio de gene. Anim. cap. 8. Est autem vermis
 veluti ouum imperfectum: primo enim mollis est dum incrementum
 suscipit, tandem autem indurefcit eorum putamen ad similitudi-
 nem oui, & immobile redditur cum prius moueretur ad alimentum,
 quo disrupto egreditur animal in suo genere perfectum tertia ge-
 neratione. Quod autem vermis prius moueatur & alimentum su-
 mat, quam ouum fiat, eius causa est, quod natura præ sua imperfe-
 ctione

- A** ctione quasi maturat antequam tempestiuum sit : Non tamen omnis vermis aliunde sumit alimentum, vt Erucæ : sed quidam in seipsis habent nutrimentum, vt ij ex quibus apes generantur. Differt præterea vermis ab ouo : nam ouum dicitur, ex cuius parte fit conceptus, vermis autem, ex quo toto fit animal. Ex quibus illud etiã patet, primam perfectorum animalium generationem aut ex verme fieri aut ex ouo : cum in se ipsis habere oporteat vnde incrementum fiat, aliunde enim assuere nequit, vt fœtui accidit ex parente : Rationi autem consentaneum est magis vt ex verme quàm ex ouo : nullum enim sponte ortum videmus ex ouo fieri sed ex verme : ouum enim non nisi ab animali fit. Præterea ab eo quod imperfectius est incipere oportet, antequam perfectius aliquid fiat, huiusmodi autem est natura vermis. Sed dubitatur. Si perfecta animalia ex putredine fierent, aliquando visa esset huiusmodi generatio : nemo autem id testatur, præterquam de
- B** quibusdam imperfectioribus. Præterea frustra videtur alius modus generandi, cum suppetat facilior via ex semine parentum : supponitur enim species æterna, & mundus æternus. Amplius impossibilis videtur generatio substantiarum ex putredine : proprium enim substantię est, quod necesse est præexistere semper aliam substantiam actu existentem, quę facit, vtpote animal, si animal fit : quale, verò & quantum non est necesse nisi potentia solum. 7. Metaph. tex. 32. Si igitur necesse est substantiam ab vniuoco fieri, nulla substantia fiet ex putredine. Ad primum dicimus : verum quidem esse in regionibus, quas habitamus, nunquam visam esse perfectorum animalium, vt hominis quadrupedum generationem spontinã : Cum enim hæc plurimum adepta sint caloris innati, & corporis molem amplissimam, non breui tẽpore perficitur eorum generatio : nam quædam non nisi biennio perficiuntur in vtero parentis vt Elephas : quædam annum expostulant, vt Equus, & Bos : Quædam menses decem aut nouem vt homo. quarto de gen. Anim. cap. 10. Idcirco si hæc calore vteri tanto tempore foueri est necesse, non possunt extra Tropicos calore Solis perfici, recedente enim Sole ad alterum Tropicum, fit hyems & frigiditas, quæ inchoatos conceptus deuastare nata est : Quinimo putandum est neque ad inchoationem vermis sufficere : verisimile enim est longius esse tempus generationis ex putredine, quam ex semine : semen enim res inchoata est : ibi autem adhuc fieri oportet quod vicem gerat seminis. Perfici ergo nequeunt spontaneæ eorum generationes nisi in ea regione, in qua continuus est tepor, nec multa caloris & frigoris differentia : qualem dari intra Tropicos ostensum est à nobis aliàs, vbi etiam amænissima esse totius terræ loca comprobauimus. Qualis igitur apparet apud nos ranarum & quorundam similibus generatio : aduentante enim vere ex tepore Solis colligitur in aquis mucosa quę-

O 3 dam

QVAEST. PERIPATET.

dam substantia, in qua tanquam in vtero fit animalis conceptus : Sic D
putandum est perfectiora animalia sub zona torrida perpetuè fieri,
alia quidem in aquis, alia autem in siccis : alia in humilioribus & cali-
dioribus locis, alia in editioribus frigidioribusque pro diuersa singu-
lorum natura. Quod igitur nunquam visa sit perfectorum animalium
generatio ex putri materia, in causa est, quia loca in quibus generari
possunt, nō sunt ceteris hominibus manifesta propter causas alibi ex-
plicas. Ad alteram dubitationem dicimus modum hunc generandi
non superfluum esse, imo necessarium : hoc enim modo æternitas spe-
ciei seruatur magis quam ex prole parentum : cōtingit enim in aliquo
tempore omnia singularia corrumpi : pater autem omnium Sol incor-
ruptibilis est. Neque etiam superflua est prolis generatio ex coitu : ha-
bitatio enim omnium terrarum non fieret, nisi quæ primò genita sunt
à Sole suos foetus gestarent quocunque feruntur. Præterea cum pau-
cis in locis materia reperiatur disposita ad perfectorum spontanæ ge- E
nerationem, & ob id rarius eo modo generentur, defecisset natura,
nisi vim prolificam illis tribuisset. Optimè autem videtur cōpensasse:
quæ enim facile vbique oriri sponte possunt, minus generant sibi si-
mile : cum enim paucis egeant, facile creantur, cum autem minimum
caloris vitalis adepta sint, ob eiusdem imperfectionem non gignunt
sibi simile : sed aut moliuntur tantum, vermem gignentes, vt Muscæ,
in quo desinit generatio : aut nihil omnino ex se generant, vt Ostrea.
Quæ autem maiorem operam ad eorum constitutionem requirunt,
difficilius quidem creantur spontè, sed virtutem generandi ex semine
efficaciorem possident, vt accidit etiam Plantis. Quæ enim ex auul-
sione facile proueniunt, vt plurimum difficilem habent propagatio-
nem ex semine, vt Ficus : contra quæ semen valdè fecundum habent,
difficile, aut nullo pacto ex auulsione proueniunt, vt Pinus. Porrò il-
lud quoque consentaneum videtur : hominum proles & reliquorum F
animalium, quæ ab vno aliquo primo ortum duxerint, aliquando de-
fecturas, & earum iuuentutes quasdam esse ac senectutes, vt reliquo-
rum omnium quæ à tempore mensurantur. Indicant autem hoc im-
perfectorum generationes. Cum enim ex putri materia orta fuerint,
quædam nihil amplius generāt, vt vermes quidam : alia generant qui-
dem, sed genita ad perfectionem non perueniunt, vt Muscarum ver-
miculi, non enim ex his aliæ muscæ fiunt : sed prius moriuntur quam
ad perfectionem veniant : Alia suos foetus perficiunt, vt tandem pa-
renti similes reddantur, vt apum & vesparum vermiculi : hi enim per-
ficiuntur : Sic papiliones, qui ex erucis exeunt, suos foetus sub brassi-
carum & aliarum plantarū folijs condunt, qui in alias erucas trāseunt,
ex quibus alij papiliones perficiuntur, sed non sæpius hæc iterantur
propter imperfectionem. Simile quid accidit ijs, quæ non semel sed
pluries

A pluries pariunt, vt apibus: Ex ijs enim quos Reges vocant, primo apes numerosi fiunt, postea Reges pauci, qui & corpore maiores sunt. Ex apibus autem Fuci nascuntur Regibus similes, sed steriles & imperfecti, carent enim aculeo. 3. de gen. Ani. cap. 9. Quemadmodum igitur in huiusmodi videmus aliquando naturam sterilefcere: putandum est idem accidere perfectioribus sed in multo longiori tempore. Eadem enim est ratio in omnibus. Patet autem hoc vel in ipsis hominibus: multæ enim hominum progenies defecerunt, quæ autorum testimonio quondam aderant, vt Gigantum: Attestantur hoc & alterationes generis humani: imbecilliolem enim hominum naturam nostris temporibus esse quam antea non solum circa corporis robur sed & circa vitæ spacia animaduertimus. Credendum enim est calorem celestem in materia conclusum circa initia longè magis vegetum esse, quam procedente tempore: ob mixtionem enim materiæ debilitari oportet quanto magis distat à principio. Quemadmodum autem quædam deficiunt, sic alias suscitari diuersis temporibus oportet: patet autem id in Aphrica: regio enim hæc torridam zonam continet: vnde celsit in proverbium: Semper noui aliquid affert Aphrica: quamquam id multi tribuerint, diuersorum animalium frequentia iuxta aquas, vnde ex diuersorum coitu diuersa orirentur, vt mulus ex equo & asino: vt tradit Aristoteles. 2. de gen. Ani. cap. 5. Sed vltima dubitatio difficultatē facit non huic sententiæ solum, quod omnia quæ ex coitu oriuntur, oriri possint ex putredine, sed etiam ostēdit nullam substantiam oriri posse ex putredine: Num igitur animalia spontè orta, negentur substantie esse? Nam si substantiæ sunt, non erit proprium substantiarum præexistere aliam substantiam actu & vniuocam, quæ facit. Sol enim non est vniuocum cum ijs quæ ab eo fiunt. Neque hoc omni substantiæ conuenit, scilicet generare sibi simile: lapis enim **C** nō lapidem gignit, neque terra terrā, nec aqua aquam, nec aer aerem: sed solus ignis videtur ignem facere, & id quod habet caliditatem animalem, idque si perfectum sit, imperfecta enim animalia diximus non gignere sibi similia. Neque soli substantiæ inest, nam omnia contraria apta nata sunt se inuicem expellere, & à se inuicem pati. De Sensu. c. 4. aptum enim natum est non solum calidum calefacere, sed & frigidum frigefacere, & humidum humectare, & siccum siccare, & de cæteris eodem modo. Patet etiam 7. Metaph. tex. 32. commune esse in omnibus præexistere speciem quæ non fit: siue in substantia, siue in quanto, siue in cæteris prædicamentis: non enim fit rotunditas sed æs rotundum. Quod si dicamus actu præexistere speciem in accidentibus quidem non esse necessarium, sed potentia tantum: In substantia autem actu præexistere oportere: incidemus in Ideas: species enim eorum, quæ ex putredine fiunt, cum non præexistant in singularibus, se-

O 4 paratæ

QVAEST. PERIPATET.

parata erunt, si praexistere actu oporteat. Proprium ne igitur sub-
stantiae illud fuerit, non quia omni conueniat, sed quia soli? quemad-
modum dicimus proprium hominis esse, musicum, quia soli non ta-
men omni insit. Quasi sufficiat quasdam esse substantias, in quibus il-
lud sit necessarium, ut scilicet homo hominem gignat, & equus equum,
& alia huiusmodi, quibus data est haec facultas generandi sibi simile:
in reliquis autem non sit necessarium efficiens praexistere eiusdem spe-
ciei, sed satis sit potentia solum in materia contineri. At si hoc modo
dicamus, praeterquam quod repugnat ijs quae superius demonstrata
sunt, scilicet omnia quae ex semine fiunt, fieri posse sponte: repugnat
quoque verbis Aristotelis loco citato: Nam simpliciter de substantia
inquit necessarium esse semper praexistere aliam substantiam actu exi-
stentem & vniuocam: non igitur possunt haec accommodari quibus-
dam solum. Praeterea fieri nequit ut materia & quodcunque poten-
tia constat, ad actum tendat, nisi praecedat aliquis actus qui faciat. 9. Me-
taph. tex. 13. aliquid ergo huiusmodi etiam in ijs substantijs praecede-
re oportet, quae fiunt sponte. Non sequitur autem ob id, in acciden-
tibus quoque praexistere actu oportere aliquid simile: insequuntur
enim ipsam substantiam: idcirco sufficit eius praesentia, quod actu fa-
cit substantiam, quod enim illam tribuit, ea quoque tribuit, quae il-
lam consequuntur. In generatione autem substantiae hoc non con-
tingit. Quod enim simpliciter fit, non insequitur alterius substan-
tiae generationem, esset enim accidens, & non simpliciter fieret.
Oportet ergo in omni substantia, cum fit, praexistere alteram sub-
stantiam actu quae facit ex eo quod potentia est actu substantiam. At
verò insuper oportet eiusdem speciei esse actum qui facit: quomodo
enim musicus domum faciat, aut aedificator sanitatem? Quod igitur
ex potentia animali actu animal facit, animal esse oportet: & quod
hoc animal ut hominem, hominem esse necesse est qui facit: sic enim
fiunt, quaecunque natura fiunt. 7. Metaph. tex. 22. Ex dictis igitur pa-
tet, omni & soli substantiae conuenire, ut necesse sit actu praexiste-
re alteram substantiam eiusdem speciei, quae ex eo quod est potentia
actu faciat. Quomodo igitur aufugiemus incommoda, ut non ad-
mittamus species eorum, quae fiunt sponte separatas esse a sensibili-
bus? neque negemus huiusmodi substantias esse? Dicendum est igitur
in his quoque, ut in ceteris, quae alicuius gratia fiunt, principium
esse ipsam speciem & ipsum quid est: Hoc autem non esse separa-
tum a sensibilibus, ut apud eos, qui Ideas ponunt. Non enim pro-
desset ad generationem singularium. 7. Metaphysic. tex. 28. Non ta-
men in omnibus similiter manifestum est idem specie esse id quod fa-
cit. Accidit autem hoc propter duas causas. Primum quidem, quia
id quod facit, aliquid aliud est praeter id quod fit: non tamen face-
ret,

Aret, nisi in eo includeretur aut tota ratio eius quod fit, aut talis pars, ad quam tota ratio insequi posset: vt Polyclethus non efficeret statuam, nisi in eo includeretur statuæ ratio: eam igitur efficit non quatenus Polyclethus est, aut homo, sed quatenus artem habet condendi statuas, hæc autem ratio est eius quod fit. Et lapis attritu ignem facit, non tamen ignis est nec ipse nec attritio: continetur tamen in attritione caliditas, quæ aut est tota ratio ignis, aut pars talis, ad quam insequi ignis ratio potest. Exemplum tradit Aristoteles de sanitate, quæ cum sit humorum æquatio in calido & frigido, à caliditate fit, quia pars aliqua eius est: ipsa autem caliditas ab ea fit caliditate quæ est in motu. 7. Metaph. tex. 23. & 30. Alterum autem quod in causa est vt non semper vniuocum videatur ipsum efficiens, est: quod natura constantia sunt, quæcunque ab aliquo principio, quod in se ipsis est, continuè mota perueniunt ad aliquem finem. 2. Phys. tex. 84. Cum igitur in materia fuerit aliqua pars rei, quæ talis fuerit, vt à seipsa moueatur: quemadmodum accidit seminibus, quæ accepto motu ab eo vnde orta sunt, eo abiuncto adhuc mouentur sponte, donec ad finem generationis perueniant: ob id non videtur vniuocum esse efficiens cum eo quod efficitur, semen namque non est homo aut animal: Sed in eo aliqua pars est eius quod fit. Moueri autem multa posse ex parte facta explicatum est. 7. Metaph. tex. 29. & 2. de gen. Anim. cap. 1. vbi semen assimilatur Machinis quibusdam sponte motis. Partium enim cum prima ab aliquo extrinseco principium motus acceperit, altera actu efficitur, etiam abiuncto eo, quod primo mouit. Ex his igitur manifestum est, non esse necessarium in agente omnia inesse quæ in materia fiunt, sed satis est quædam, quæ postquàm in materia facta fuerint, apta nata sunt reliqua quodammodo efficere. Hoc enim in causa est, vt quædam arte fiant & casu: atque in natura quædam ex semine parentum & sponte. 7. Metaph. tex. 31. Vniuocum igitur aliquo pacto agens esse necesse est, nec oportet vbique sic esse, vt cū homo hominē gignit. Ex quibus patet solutio eorum quæ dubitabantur. Quando enim ex putri materia animalia fiunt aut plantæ, præexistere semper oportet actu caliditatem quandā non igneā, sed cœlestem in putri materia comprehensam, non quatenus putredo fit, sed cōcoctio quædam: aut illi proportionem respondentem, qualis in seminibus est: neque adhuc satis est quæcunque caliditatem animalē præexistere, sed oportet vniuscuiusque speciei esse propriam. Omnia autem hæc in ipso cœli motu præcipuè Solis & Lunæ sunt primò, secundariò autem in ijs quæ genita ab illo fuerint: Cœli enim motus cæteros omnes præcedit. 8. Phys. tex. 77. & propter ipsum reliqua sunt omnia. 1. Meteo. cap. 3. Idcirco non est timendum ne aliqua species vnquam deficiat, quamuis omnia singularia contingat aliquando corrupta esse: remanet enim in agente

æterno

QVAE ST. PERIPATET.

æterno virtus æterna omnium specierum. Sed amplius dubitare con-
tingit: non enim sufficit caliditas ad constitutionem animalium: nam
ratio qua caro est aut os, aut manus & reliquæ partes, non à caliditate
& frigiditate efficitur, sed à motu proficiscente ab eo quod actu est
tale quale potentia est id quod gignitur. 2. de gen. Anim. cap. 1. opor-
tet igitur præcedere animam actu: eius enim officium est generare
tale quale ipsum est. 2. de Ani. tex. 49. At in ijs quæ sponte oriuntur,
quomodo singulorum animæ præcedent actu? aut enim in ambiente
erunt animæ: aut dabuntur animæ sine corpore & species sine mate-
ria. Esse autem in ambiente animam refellit Aristoteles. 1. de Anim.
tex. 87. & 3. de Ani. tex. 66. An duo sunt agentia omnium generatio-
nes? vnum quidem mouens motum, alterum autem immobile? 2. de
gen. & cor. tex. 60. Primum igitur mouens immobile omnium perfe-
ctiones tribuit: caliditas autem ex motu cæli facta instrumentum est:
Spiritu enim tanquam instrumento communi utitur natura, 5. de gen. E
Anim. cap. 9. & 2. eiusdem, cap. 4. distinguuntur animalium partes spi-
ritu, caliditate autem operatur concoctionem. 2. de Anim. tex. 50. Esse
autem spiritum corpus calidum & humidum ostenditur. 3. de gen.
Anim. cap. 10. fit enim incalescentibus humoribus corporeis veluti
bulla spumosa, hunc autem spiritum habere ipsum calorem cælestem,
& differre nobilitate & ignobilitate, vt etiam animæ differunt, decla-
ratum est. 2. de gen. Ani. cap. 3. Quemadmodum igitur in motu Solis
continetur omnes differentie huius caliditatis & spiritus: sic in primo
mouente sunt quodammodo omnium formæ. Sed quomodo id con-
tingit absque Ideis, explicatum est alibi à nobis. Concludimus igitur
ab his principijs, ab intelligentia quidem tanquam primo mouente, à
cælo autem tanquam instrumento: omnia quæ hic sunt oriri primo,
secundario autem à se inuicem in ijs quæ perfectiorem naturam ade-
pta sunt. Propter quid autem Aristoteles testetur solum de quibusdā F
fieri eadem ex semine & sine semine. 7. Metaph. tex. 23. non auferit au-
tem de omnibus id asserere, sed innuere tantum. 3. de gen. Ani. c. 10.
non est nostrum diuinare.

*Fœminam non solum materiam tribuere conceptui: sed & formam,
Marem autem formam solum. Quest. 11.*

UM fit eiusdem speciei mas & fœmina: vterque autem ex-
crementum quoddam vltimi alimenti gignat: videretur
vterque ex se generare posse sine ytriusque coitu: animam
enim vterque obtinet eandem specie, & excrementum illud quod est
generationis principium. Huius igitur gratia concedit Aristoteles. 2.
de gen. Ani. cap. 4. fœminas quasdam ex se generare posse sine maris
admix-

- A** admixtione: vt videtur in ijs, quos Rubelliones vocant in genere piscium: mas enim nullus in eo genere visus est, sed omnes foeminae fetu plenae reperiuntur. In ijs autem in quibus mas distinctus est a foemina, & si non perfecte foemina ex se generet, mas enim frustra esset, aliquem tamen conceptum sine maris coitu parere est manifestum. Patet id in auibus, quae oua subuentanea pariunt: non enim putandum est ea omnino anima carere, cum augeantur, vt reliqua animata. Idcirco animam vegetatiuam solum ipsis inesse concedit: Sensualem autem qua animal est nequaquam, sed hanc ex maris genitura accedere. Maris enim & foeminae distinctio est animalium tantum, non plantarum. Vegetatiuum autem solum organa sensuum gignere nequit. Sed propter quid sensualem animam & reliquas perfectiones foemina non tribuit, cum & ipsa habeat actu easdem animae perfectiones, quas habet mas? Vult igitur Aristoteles. 2. de gen. Anim. cap. 1. in quibus fieri potuit distinctum esse vtrunque sexum, vt id quod praestantius est separaretur a deteriori, praestantius autem est agens patiente, & forma quam materia, secundum quam mas dicitur & foemina: quod in animalibus progressiuis omnibus factum esse testatur. 1. de gen. Anim. cap. ultimo, quia praeter officium generandi, adeptae sunt alterum nobilius, uim scilicet cognoscendi. Ob id in plantis naturam minime seiunxisse marem a foemina, quia praeter seminis generationem aliud non praestant: oportuit igitur in illis perpetuo coniunctas esse utraque naturas, vt in animalibus tunc solum, cum officio generationis incumbunt. Idcirco plantas non genituram effundere, sed conceptum inchoatum: ac veluti ouum perfectum. Quae cum ita habeant, foeminae officium est materiam praestare, maris autem uim agendi solum eatenus, quatenus foemina deficit in hac facultate: ostensum enim est aliquam perfectionem tribui a foemina: non posse autem ex se omnino perficere, ubi distinctus est mas. Ratio autem exigit maris genituram nullam partem materiae tribuere conceptui: esset enim iam conceptus quidam, cum facultatem animalem habeat & materiam, ut in foeminae ouum est sine maris coitu. Quod si hoc esset, non particulatim emitteretur, sed totum simul: diuisio enim conceptum destrueret. Praeterea cur misceri duas materias oporteat maris scilicet & foeminae? si enim uirtus utriusque in alteram agat, in materiam maris perfectiorem aget imperfectior uirtus foeminae: hoc autem modo non ad perfectionem tendet generatio sed ad imperfectionem. Si autem singulae uirtutes in suam materiam agant, non vnum fiet animal sed duo, vnum scilicet ex semine maris, alterum ex materia foeminae. Sufficit igitur vna materia foeminae & unum agens quod est in semine maris, vt vnum ab illis fiat. Manifestum autem praebet indicium, quod notauit Aristoteles in ouis subuentaneis: si enim certo quodam tempore su-

QVAEST. PERIPATET.

re superueniat semen maris, redduntur foecunda : & in piscibus post- **D**
quam foemina oua eiecerit, mas semen aspergit : sic enim foecunda fie-
ri. 1. de gen. Anim. cap. 19. Quod si mas praeberet materiam oporteret
aduenire ante ouorum conceptum, non postea. Amplius ex natura
seminis : si enim ex eius materia constituerentur aliqua partes, coagu-
lari oporteret : non enim sine coagulatione similia oriuntur, ut os,
neruus, cartilago, vena : at seminis natura neque a calido neque a fri-
gido coagulatur : a frigore enim humescit & aqueum fit : a calido au-
tem aqua non coagulatur : oportuisset autem a calido coagulari, ut
oui substantiam videmus facere : relinquitur igitur eius substantiam
plenam spiritus esse in quo calidum vitale continetur, aqueam vero ip-
sius substantiam spiritus gratia coniunctam : efficitur enim humore
incalescente veluti bulla. Argumento quoque est insectorum coitus :
ex mare enim solus vapor & substantia calidi innati sine humore ali- **E**
quo videtur in foeminam recipi, cum mas non aliquod membrum in-
ferat in foeminam : sed contra foemina vuluam inserat in meatum ma-
ris : qui coitus non breui tempore, ut caeteris semen emittentibus, ac-
cidit, sed per multum diei spacium peragitur : alterari enim conceptus
suos inchoatos tactu maris oportet. De materia autem foeminae ex qua
primus fit conceptus, dubitatio est : Cum enim quaedam ut mulieres
semen emittant in coitu perinde ac mares (testes enim insunt & semi-
nis vasa ut viris, licet omnia intro condita) si nihil frustra a natura fit,
in generatione praestabit haec substantia aut materiam, aut vim agen-
tem : vult autem Aristoteles neutrum efficere. 1. de gen. Anim. c. 18.
conciipiunt enim mulieres etiam sine illa seminis profusione : Praeterea
frustra fieret huiusmodi emissio extra, cum retineri materiam oport-
eat : ideo retrahi intus iterum debeat. 2. de gen. Ani. cap. 4. Praestare
tamen utilitatem quandam ad seminis maris directionem & volupta-
tem. Sed amplius cum haec materia ex locis seminalibus eiacularur **F**
quemadmodum viris, eius naturam oportet esse geniturae similem, &
spiritum continere, ut illa : non enim eiectio fit sine spiritu. Mate-
ria igitur conceptus esse nequit, non enim coagulatur : sed potius vim
agendi, ut semen maris videatur possidere : At propter imperfectio-
nem sexus inualidum esse necesse est, ut etiam quod a pueris emitti-
tur. Non autem ob id frustra concessum est, trahit enim natura ad al-
ios usus : ut etiam mamillae in viris videntur esse : non enim lactis gra-
tia, ut mulieribus datae sunt. Alterum igitur excrementum foeminis
in esse oportet, quae materia sit conceptus : huiusmodi autem esse quod
in perfectioribus animalibus veluti mulieribus menstruum vocatur.
Substantia enim haec coagulabilis est, ut sanguinis & lactis. Ex puris-
sima autem huius secretionis parte formari animal agente seminis vir-
tute, ut solet coagulum in lacte : ex reliquo autem postea augeri pau-
latim

A latim adueniente. Quæ distinctio in ouis est manifesta: ex alba enim parte, quæ tenax est, formatur primo animal, ex lutea autem augetur deinceps. Sed in ijs quæ pariunt oua, oportuit totam materiam secer-
ni prius quam animal fieret: in viuiperis autem non fuit hoc necessa-
 rium: cum enim in vtero matris perficiatur fœtus, materia ab eodem paulatim dispensari potest. Signum autem est menstruorum mate-
 riam esse fœtus materiam, quod quæcunque eo excremento carent,
 non concipiunt: & cum conceperint, cessant purgationes menstruæ:
 tendit excrementum id in incrementum fœtus: idemque post partum
 tendit ad vbera pro lactis generatione: ideo & tunc quoque purga-
 tiones menstruæ non adsunt quamdiu lactant. Sed medici hæc inces-
 sunt, asserentes primam animalis cōstitutionem ex semine maris fieri:
 Semen verò mulieris nutrimentum primum alteri esse: Ex vtrisque
 autem fieri partes albas, quas seminales vocāt: Ideo copulari in coitu
B vtrumque semen femineo circumamplectente maris genituram. Ex
 sanguine deinde menstruo partes carneas oriri, eodemque nutrirī fœ-
 tum. Venerunt autem in hanc sententiam, quia maris genituram ab
 vtero auidè trahi & retineri vident, non expelli neque euanescere con-
 uersum in flatum vt voluit Aristoteles. 2. de gen. Anim. cap. 3. Notauit
 enim Hippocrates ancillam quandam saltatricem, cum concepis-
 se animaduertisset, dimotione corporis & saltu vehementiori post sex
 dies effecisse, vt genitura quæ vterus retinuerat, excideret: erat autem
 perinde ac si quis crudi oui exterius putamen detraheret, vt per inte-
 riorem membranulam interior humiditas perlucet. Si igitur semen
 in tam breui tempore membrana clauditur, eius humiditatem in fœ-
 tus cōstitutionem venire necesse est. Præterea sanguinem menstruū
 materiam ineptam esse ostendunt ad primam partium cōstitutionem,
 cum nec intēdi & duci queat ob crassitiem, neque retinere formas &
C meatus à spiritu factos, ob tenuem humiditatem minimè tenacem:
 omnia autem commoda in genitura humiditate inesse, lentorē enim
 habere & naturam maximè sequacem & albam. Amplius circa occur-
 sum genituræ ad sanguinem menstruum dubitant. Si enim collecto in
 vteri ventre menstruo occurrat genitura, generationem ex concreto
 sanguine fieri concedetur, concrefcit enim in grumos omnis sanguis
 vbi extra venas extiterit. Si autem in vasorum orificijs existenti occur-
 rerit, nec membrana claudi materia fœtus poterit, neque vnum corpus
 effici. Hæc sunt præcipua quibus Aristotelis sententiam labefactant.
 Sed & amplius aduersus eundem dubitatur. Videtur enim semen ma-
 ris ex necessitate partē esse eius quod generatur, nec extrinsecū quid.
 Nam si extrinsecū quid esset: actu iam haberet formā, quemadmodū
 omne efficiēs: at potētia esse cōceditur. 2. de gen. An. c. 1. vbi inquit:
 Sed habeat ne semen animam nec ne, ratio eadem ac de partibus est:

nec

QVAEST. PERIPATET.

nec enim anima vlla esse potest in alio nisi in eo cuius est : neque pars **D**
vlla esse potest quod particeps animæ non est nisi æquiocæ vt mortui oculus: Semen igitur & habere animam & esse potentia palam est. Si ergo potentia animatum est ipsum semen, non actu : perfici ipsum oportet non perficere : materia igitur erit & pars eius quod efficitur, non efficiens. Similis est argumentatio Aristotelis. 2. de gen. Anim. cap. 1. de partibus quæ non simul generantur, non enim prima posteriorem facit, vt Cor reliquas : oporteret enim in corde esse reliquarum partium formas, quoniam tum in artibus tum in natura efficitur id quod potentia est ab eo quod actu est. Idem igitur de semine dicendum, cum potentia sit non actu, effici animatum corpus non efficere. Præterea si omne quod mouetur motum aliquid est, & omne quod generatur, aliquid genitum est. 6. Physic. tex. 54. in semine quoque aliquid huiusmodi esse oportet : motus enim qui inest efficit quodammodo, vt ædificatio ædes. 2. de gen. An. cap. 1. si igitur motus est **E**
in semine, quem scilicet accepit à generante, huiusmodi autem generatio est, quæ est in re genita. 9. Metaph. tex. 16. ædificatio enim est in eo quod ædificatur, & simul est & fit cum domo : semen aliquid esse rei genitæ oportet. Videtur autem & ipse Aristoteles concedere primam constitutionem partium ex semine fieri. Nam 2. de gen. Anim. cap. 4. dubitans vnde primum alimentum subierit, ex quo fiat cor, quam partem primò oriri vult, inquit : non omne alimentum extrinsecus aduenire, sed protinus, vt in plantarum seminibus inest aliquid tale primum, quod lacteum vocatur: sic in animalium materia excrementum esse constitutionis alimentum. Et inferius : de ossium constitutione loquens, inquit : ossa igitur in prima partium constitutione gignuntur ex seminali excremento : Cum verò animal augetur, incrementum ex alimento capiunt naturali quo partes principales augentur : eius tamen alimenti sunt reliquæ & excrementa. Itē paulo mox: **F**
Nerui etiam eodem modo quo ossa instituuntur, & ex eodem videlicet ex seminali excremento ac nutrimento : Sed vngues, pili, Cornua & alia huiusmodi ex cibo gignuntur aduētito & auctiuo, quem tum à foemina tum de foris sibi acquirūt. Idem colligere licet. 3. eiusdem, cap. 7. vbi inquit : semen piscium absumi à natura potius ad augenda oua, quàm ad primam constitutionem : Si igitur quod auget nutrimentum est, & semen nutrimentum fuerit. Non solum ergo agentis vicem præstabit, sed etiam materiæ. Sed pro solutione eorum quæ dicta sunt, animaduertendum est subtilissimum naturæ artificium in animalibus gignendis ab Aristotele inuentum ex multorum animalium non solius hominis dissectione vt ferè medici faciūt : huiusmodi esse. Cum omnis animæ virtus corpus aliud participet, idque diuinius quā quatuor elementa, quem spiritum vocauit calidum & humidum à calore

Alore cœlesti genitum non ab igne, continuo nutrimento affluente opus fuit. Quoniam autem idem numero animal calorem hunc conseruare nequit, sed necesse est aliquando marcescere, generatione alterius quod idem specie esset, æternitatem sibi parauit. Sed uideamus propter quid in eodem animali calor nutriri continuè nequeat, hoc enim faciet ad eorum quæ dicenda sunt intelligentiam. Nam dubitare licet, si vitæ principium ignis quidam est, ignis autem suppetente materia nunquam deficit: propter quid non æterno tempore uiuit animal? Sunt enim quidam ignes perennes, ut in Vesuuio, & Circulo lacteo, ut vult Aristoteles. An quia in omni igne fiunt excrementa? Si igitur hæc expelli semper contingeret etiam daretur sempiterna nutritio: ab illis autem suffocatio quædam fit caloris, & imbecillitas, ut trahere amplius alimentum nequeat. Flammæ igitur externæ expellere possunt excrementa, ut cineres ac fuligines quia in aperto sunt: at animalium ignis instrumentis conclusus, non semper potest, nec omnia, præcipuè autem ea quæ crassa sunt, cineri respondentia. Quamobrem per ætates redditur siccius animalis corpus, quamuis continuè humido affluente nutriatur, quoniam fluere id totum quod aduenit impossibile est, sed solum pars tenuior & exhalabilis abscedit, relinquitur autem id quod crassius est, unde siccitas corporis & senectus comparatur. Quædam igitur animalia hanc siccitatem ac senectam exuunt statis temporibus, veluti mutato indumento, ut erucarum genus & serpentes. Similis ratio est in Plantis, cum sobole erumpente reiuuenescunt: virtus enim animæ derelicto veteri caudice, viget in nouello. Sed quoniam id minus est perpetuum, nec ubique eo modo licet siccitatem cōmutare, alium modum perpetuitatis natura mota est. Nam quò ignis æternè vigeret, ac nunquam à siccitate corporis atque excrementis extingueretur, ex humidiori alimento, quod in fonte caloris vim hanc igneam conceperit, separauit semen, quod proiectum in locum, unde alimentum commodum suscipere posset, tanquam noua facula alterius ignis esset principium. Factum est autem, ut in quibusdam vnà cum igne materia etiam subesset commoda ad instrumenta animæ paranda: in his igitur, conceptus quidam in parente oritur, qualia sunt plantarum semina, & quorundam animalium oua. In alijs autem in quibus mas distinctus est à scemina, quæque naturam magis articulatam possident: scemina materiam, Mas spiritum in quo vitalis calor continetur ad fœtum efformandum impartuntur. Idcirco nunquam in vasis repertum est maris semen in conceptum aliquem cogi, licet in quibusdam eodem modo formata sint maris & sceminæ vasa, ut in piscibus. Sceminarum enim materia in oua distribuitur sine maris auxilio: Maris autem semen continuum permanet semper lactis modo modicè inspissati: & fœtus multitudo pro ouorum multi-

QVAEST. PERIPATET.

multitudine oritur non genitura. Ratio autem est, quia ubi multum **D**
spiritus gigni oportuit, non potuit natura simul materiam admiscere,
sed quantum potuit eam separavit, ne vnum alteri fuisset impedi-
to: quemadmodum etiam accidit in ceteris partibus: ouorum enim
quædam distinctum habent luteum ab albo, ut in auiibus, quò alimen-
tum primæ constitutionis distingueretur ab actiuo: in piscibus autem
& lacertis hæc non distinxit, quia frigidiora sunt & imperfectiora. Si-
militer & ceteræ partes in his minus articulatae visuntur, quia in prin-
cipijs minor est distinctio. Cum autem spiritus corpore egeat in quo
contineatur, quæ est seminis corpulentia humida, non potuit hæc ea-
dem materia esse partium animalis. Cum enim concludi hunc instru-
mentis oporteret, necesse fuit intrinsecus non extrinsecus agendo ar-
tificis more membra efformare. Quod si spiritus intra seminis corpu-
lentiam canales sibi pararet ac ventres, more figuli, qui flatu suo vitru-
igne emollitum inflat & ducit ut libet: cavitates tantum internas effe-
cisset, extrinsecus autem indiuisa & indistincta essent omnia instar spon-
giæ cuiusdam, aut ligni variè à teredinibus perforati. At non sic vide-
mus viscera condita esse, & venas, & nervos & intestina, & ventres re-
liquos: non solum enim intra, cavitates certas habent, sed & extrinse-
cus terminis certis ac figuris clauduntur. Vnicus ergo modus fuit re-
liquus, ut scilicet spiritus qui in semine est, eius corpulentia vteretur,
tanquam receptaculo prius quidem ipsius spiritus, deinde autem ipsius
primi alimenti propter caliditatem eodem confluentis. Primò enim
veluti lineas quasdam in seminis corpulentia ducit, ut pictores face-
re solent, qui prius designant, quam colores addant, quo exemplo
usus est Aristoteles. 2. de gen. Anim. cap. 4. Deinde verò in loca desi-
gnata alimentum vi caloris attractum similiter configurat intrinsecus
quidem seipso, extrinsecus autem figura iam in semine designata: Cum
primum autem alimentum hoc concreuerit, seminis corpulentia per-
acto munere, cuius gratia data erat, ab eodem calore dissoluitur & in-
sensibiliter euanescit: eius enim natura humida existens à calore pau-
latim in vapores extenuatur: atque inter cetera excrementa expellitur
à natura. Quemadmodum apud fusores metalli fieri solet: Formas
enim quasdam ex luto prius confingunt, in quas postquam metalli li-
quor permeauerit, atque concreuerit, lutum omne & alienam substan-
tiam auferunt. Sic natura utitur humore contento in semine, substan-
tia enim est dilatabilis ac permeabilis, & talem habet consistentiam,
ut primum alimentum continere queat, donec coaguletur, ipsum au-
tem nequaquam indurescat: sic enim impedimento fuisset, cum ne-
quiuisset dissolui. Propterea semen instrumentum generationis appel-
latur, 1. de gen. Ani. cap. ult. Instrumeta enim non ingrediuntur opus:
sed media sunt, per quæ ab agente communicetur actus in materia. In
quibus

- A** quibus igitur seminis corpulentia maximè separari potuit, perfectiora orta sunt animalia, distinctionem organorum optimam habentia: in quibus autè eas continetur, minus distincta apparent, vt plantarum corpora, & animalium sanguine carentium. Simile autem quid videtur esse in Mola appellata in perfectioribus animalibus, indistincta enim est carnis substantia. His hoc modo constitutis facile soluentur dubitationes. Quod enim medici notarunt semen maris, non expelli, sed primis diebus membrana claudi, verum est: non tamen ex hoc inferre possunt id quod intra membranam cōprehensum est omne transire in substantiam animalis: per hanc enim membranam materia foetus ex vasis vteri ad ipsam desinentibus dispensatur intro, vt in adultis patet: atque intra eandem asseruantur excrementa, donec foetus in lucem exeat. Nam cum tres sint membranæ foetum inuoluentes, extrema veluti ex venis & arterijs est contexta, quæ sunt veluti radices,
- B** quibus foetus ex vtero haurit alimentum. Si igitur radices prius oriri oportet, vt apparet in Plantis: hanc membranam prius fieri est necesse, vnde subeat alimentum: ex quibus patet non esse primum alimentum ipsam genituram: neque semen foeminæ, quod in coitu emitti solet: oporteret enim alias esse radices, quæ in huiusmodi substantias essent implantatæ, at nullæ aliæ apparent, quam quæ in membrana disseminatæ sunt ad vteri oscula desinentes: per umbilicum enim transeunt in ventrem foetus. At dubitabit quis circa harum radicum ortum vtrum principium ducant ab vteri osculis, an à semine. Dicimus nō posse ab osculis incipere, fiunt enim per attractionem alimentum, non per expulsionem: principium autè attractionis in semine est, vbi calor inest vitalis. Quemadmodum igitur coagulum lacti inspersum in vnum quid confluens, reliquas lactis partes crassiores secum ducit, & ab humore separat, vnde oritur coagulatio: sic calor, qui in semine continetur & spiritus in vnum concurrens principium est attractionis materiæ, quæ in venis vteri continetur, qua cōcreta reliquus humor corpulentus excernitur: Circunducuntur autem membranæ partim ex necessitate, resiccata parte terrena quæ extrema fuerit, vt in pulte refrigerata contingit, partim alicuius gratia, vt à superflua menstruorum humiditate quæ in coagulatione separatur, foetum abiungerent: oportet enim animal in sicco esse non in humido. 2. de gener. Anim. cap. 4. Patet igitur ex qua materia oriantur membranæ foetum inuoluentes: quomodo autem eas tres fiant, hinc consideretur. Facto igitur cōcursu spiritus in vnum principium, vbi cor cōstituendus est, aut id quod cordis proportionem gerat, vnde quaque tãquam ad centrum confluere materiam oportet primam ex menstruorum sincerissima substantia, ex qua viscera & venæ constituentur. Ingrediente autem hac materia per canales in semine à spiritu factos venæ constituuntur,

P

QVAEST. PERIPATET.

tuuntur, quæ veluti radices sunt foetus, quæ autem in vnum concurrunt **D**
constituitur cor primo, deinde reliqua viscera. Quamuis autem abso-
luto animali venæ, quæ vmbilicales appellantur, non desinant in cor:
sed vena quidem in venam cauam iuxta hepar: duæ autem arteriæ in
aortæ sectionem ad crura tendentem, non officit ijs quæ diximus, quo-
niam crescente corde & reliquis ex corde ductibus, paulatim insertio
prima radicum abiungitur à corde. Quod & in seminibus plantarum
spectare licet: postquam enim radices egerint in terram, ipsa semina
vnà cum corde attolluntur sæpe supra terram vnde germinant. Acci-
dit præterea concursus illum radicum multarum, qui ab initio in cor
fiebat, crescente foetu iuxta vmbilicum fieri, tanquam manu quadam
apprehendente. Idcirco membrana horum vasorum plexum conti-
nens extima facta est, quam Græci Corion vocant: reliquæ autem duæ
ex finibus ipsius foetus ortum ducunt non ex principio. Quæ enim **E**
Corio subiecta est, quam Græci Allantoiden, id est intestinalem voc-
cant, in vmbilico continua est cum peritonæo appellato quasi illius
propago quædam: Intima autem omnium durissima, quæ Amnios
Græcè dicitur, totum foetum circumplectens in eodem vmbilico con-
tinua est cum ipsius foetus cute extima. Pulcherrimo autem artificio
hæc facta sunt: vt enim inter Peritonæum & cutem tota animalis cor-
pulentia continetur: sic inter Ammion & Intestinalem continetur hu-
miditas superflua, quæ in coagulatione partium separatur à foetu ad
similitudinem sudoris. In membranis igitur sunt omnia quodammo-
do quæ in foetu continentur, sed inuerso modo: Vt enim extima re-
spondet intimis visceribus: sic intima cuti extimæ. Media autem par-
tim extima partim intima. Nam peritonæum & quæ peritonæo re-
spondet in thorace & capite, extima pars est viscerum, intima autem
ad cutem: Quæ autem illi respondet intestinalis interior est ad corion,
exterior autem ad Ammion. Sed hæc uberius dicta sunt, quam esset **F**
præsentis propositi. Patet igitur ex dictis quamuis genitura intra mem-
branam claudatur, materiam tamen foetus non intra esse, in ijs quæ pa-
riunt animal, sed extrinsecus paulatim dispensari per venas, quæ in ex-
tima membrana sunt dispositæ. Corpulentia autem seminis postquam
prima foetus materia coagulationem adeptæ est, si quæ in flatum non
fuerit extenuata, excerni vnà cum humiditate menstrui in eam capa-
citatem quæ relinquitur inter intestinalem & Ammion. At in ijs quæ
pariunt ouum, quoniam reposita continetur in ouo duplex materia,
duplex etiam vmbilicus spectatur, vnus qui ad externam membranam
tendit, alter ad internam quæ luteum ambit: proportionem autem re-
spondent hic quidem venæ quæ alimentum fert auctiuum, alter verò
arteriæ quæ primum ac nutritiuum fert alimentum: quorum vnus ad
sinistrum cordis vetriculum tendit, alter verò ad dextrum. Hæc igitur
in vi-

A in viuiperis vnico vmbilico feruntur, quoniam ex eodem loco scilicet ex vtero vtraque materia dispensatur: In quadrupedibus autem ouiperis & piscibus, vnicus est vmbilicus, quoniam oui substantia vnicolor est mixtam habens vtranque naturam alimenti: ideo in illis non reperitur duplex venarū genus vt in cæteris sanguineis, sed vnicum ex vtraque natura constans. Ad alteram dubitationem, quæ ostendit sanguinem menstruum materiam ineptam esse ad primam partium constitutionem, quia & crassior sit, & minimè tenax, nec alba: cōcedimus totum illum sanguinem, qualis excerni solet per purgationes menstruas, non esse primam materiam animalium, sed eius partem, quam seligit natura trahens per arterias ex vteri arterijs: in his enim continetur concoctum syncerissimum primumque alimentum, ex quo nobilissima quæque partium constituatur: ex cuius excremento ossa & nervos fieri testatus est Aristoteles. 2. de gen. Ani. cap. 4. Quod autem **B** putent partes albas ex alba substantia fieri ex necessitate, rubeas ex rubea, nulla ratio est: cum enim transmutatio fiat alimēti secundū substantiam, quid prohibet etiam fieri secundum accidentia? At partes rubeas non ex rubeo fieri patet in ouorum cōceptu, in ortu enim pulli oritur sanguis ex non sanguine tum ex albo tum ex luteo. Præterea quid impedit, quominus ex materia menstrui excrementi quamuis rubea seligatur pars alba? inesse enim albedinem sub rubedine omni sanguini patet per eius abluionem, præcipuè si ex muliere mittatur sanguis in aquam calidam, nam non multo post, rubedine abluta, coit substantia alba ac pituitosa: Esse autem primam materiam animalium, pituitam in menstruo excremento contentam, aperuit Aristoteles. 1. de gen. Anim. cap. 18. pituita enim alimenti utilis excrementum est, ideo alere potest. Non ergo ex sanguine creatur animal, sed ex sanguinis excremento, quod enim in corde matris perfici nequiuert, perficitur in corde fœtus. Quod autem circa occursum genituræ ad excrementum menstruum arguunt, patet solutio ex dictis: non enim occurrit menstruo in cavitare vteri existenti, sed ei quod in vteri venis continetur: membrana autem clauditur non materia fœtus in viuiperis, sed genitura: quo autem pacto intro primum alimentum attrahatur, explicatum est superius. Dubitationes autem quæ ex dictis Aristotelis colligebantur, ex sequentibus patebunt. Ad primam igitur concedimus semen non habere actu formam, & potentia esse, & perfici oportere: calor enim & spiritus qui in semine est, potentia animatus est, sit autem actu adueniente alimento. Non enim adhuc nutritur antequam excremento menstruorum occurrerit. Non tamen hinc sequitur materiam esse animalis: non enim sua corpulentia potentia est: impossibile enim est ex ea materia gigni animal, quod potestate continet semen: sed sua facultate & virtute quæ in calore con-

P 2 sistit.

QVAEST. PERIPATET.

ffit. Significauit hoc Aristoteles primo de generatione Animalium, **D**
 cap. 19. vbi inquit : Itaque semen manus aut faciei, aut totius anima-
 lis, est manus indefinita, aut facies, aut totum animal indefinitum. &
 quale quodcunque illorum est actu, tale semen potentia est, aut cor-
 pulentia sua, aut facultate, siue virtute, quam in se ipso contineat : id
 enim nondum ex ijs quæ exposuimus patet, & quæ sequuntur. Cum
 ergo ostenderit inferius materiam à femina haberi, animam autem &
 formam à mare, potentia seminis actiua est non passiua : agit enim in
 menstruum : At passiua quoque dici potest, quatenus motum hunc
 à generante accepit : neque adhuc similis est generati, apta tamen est
 illi similis fieri, etiam si amplius generans non tangat. Idcirco non ab
 hac parte fiunt reliqua, cum non sit actu, sed ab eodem generante om-
 nia fiunt vnum post alterum, vt in machinis sponte motis apparet.
 Nam à caliditate cordis caliditas fit in semine, non tamen statim actu
 animata, sed quæ nutriri similiter possit : menstruo autem aduenien- **E**
 te actu animatum fit, primo cor, postea reliquæ partes. Quodammodo
 igitur materia ad actum ducit, vt etiam illud quod remouet impedi-
 menta : idem in seminibus plantarum spectatur, nam priusquam hu-
 mor ex terra adueniat, non germinant. Ad alteram dubitationem,
 quæ ostendit semen aliquid esse rei quæ generatur, quia motus & ge-
 neratio in re genita est, cōcedimus verum esse; caliditas enim eius, quæ
 est pars præcipua animalis, & anima quam habet potentia, remanet :
 non tamen sequitur eius corpulentiam remanere. Diceret verò quis-
 piam aliquod corpus necessario remanere : Spiritus enim corpus est
 secundo de generatione Animalium, cap. 3. caliditas autem animalis
 non sine spiritu est. Respondemus spiritum in continua esse genera-
 tione, vt ignem : fit enim ex humore incalescente : ex menstruo igitur
 alter illi similis generatur, vnde continuatur eadem caliditas in alia
 atque alia materia, quemadmodum flumen, idem enim numero est, **F**
 licet aliæ atque aliæ sint fluminis aquæ. Non tamen idem numero est
 animal cum generante, quoniam seiunctum est ab illo, neque con-
 tinuum : quemadmodum neque vnus est numero motus qui per
 quietem intermissus est : quinto Phisic. tex. 38. Caliditas igitur quæ
 in semine vnà cum virtutibus animæ remanet eadem numero in eo
 quod generatur, & aliqua pars est rei genitæ. Quod autem dicitur
 primum alimentum extrinsecus non venire, sed esse aliquid primum,
 vt in plantarum seminibus : intelligitur de eo quod iam in vtero præ-
 sto est, ex quo & genitura fit, id quod propriè semen appellatur. 1. de
 gen. Anim. cap. 18. vt sunt semina plantarum. Eodem modo dicen-
 dum est de materia ossium & neruorum & reliquarum huiusmodi
 partium, quæ ex semine dicuntur fieri : non enim ex genitura vlla
 sunt, sed ex primo alimento nutritiuo : Quod autem oua piscium
 à semine

A à semine maris augeantur, nullum est absurdum: ouum enim perfectum ex utroque corpore constare oportet. Nihil autem refert siue primū colligatur materia foeminae, deinde superueniat materia maris, ut illis contingit quae oua pariunt: siue primus conceptus ex genitura fiat, cui adueniat materia foeminae, ut accidit ijs quae pariunt animal. Non tamē ob id sequitur animal ex genitura corpore fieri aut augeri. Manifesta igitur est sententia proposita: marem formā solum tribuere: Foeminam autem vniuersam materiam, formā verō vsque ad aliquid.

(Cor non solum arteriarum, sed & venarum ac nervorum esse principium. Quæst. III.

S I vna est numero animalis vnius anima atque impartibilis, ut ostenditur. 1. de Anim. tex. 90. Aut vnum esse oportet totum animalis corpus: aut eius aliquam partem principem vnam, vnde cæteris vita communicetur. Esse autem vnam numero animam vniuscuiusque, atque impartibilem ex eo colligit Aristoteles. Nam si plures essent eius partes loco distinctæ, aliquid aliud esse oporteret, quod vnam ipsam animam faceret: si enim non vna esset anima, neque vnum esset ipsum animal: illud autem quod vnitatem præstat in vnoquoque forma est, non materia: hæc igitur anima erit non partes loco separabiles. Præterea eo signo manifestum est non esse loco separabiles animæ partes: Plantæ enim diuisæ viuunt & animalia quædam in genere insectorum, in eadem igitur parte insunt facultates omnes, ut vegetatiuum, sensitivum, motivum & cætera huiusmodi. mouetur enim & sentit vtrique pars: vtrique igitur & appetit & tristatur, aut gaudet, & imaginatur. 2. de Anim. tex. 20. Ut igitur in ijs quorum sectiones separatæ viuunt, non diuiditur anima secundum partes, ut vna sentiat, altera appetat, aut moueatur, sed vtriusque particulæ anima eiusdem speciei est cum totius anima, 1. de Anim. tex. 94. Sic quorum partes diuisæ pereunt, ut eorum quæ sanguine prædita sunt, anima & actu & potentia vna est. 3. de Part. Ani. cap. 5. Aut enim vtrique partes simul moriuntur diuisæ, aut altera tantū perit, ut ea quæ disiungitur à parte principe. Manifestum etiam est ex natura partium animæ: Cum enim vegetatiuum separetur à sensu & reliquis, ut patet in plantis: reliquæ autem à vegetatiuo nequaquam: si hæ separatæ essent loco, sensus esset aliquando sine vegetatiuo: Ablato enim principio animæ vegetatiuæ, ut hepate, in qua parte Plato sedem eius animæ ponebat, non continuo moritur animal: at impossibile est sensum esse sine anima vegetatiua: quodcumque enim viuit, hanc habet à principio vsque ad finem. tertio de Anim. tex. 59. Attestatur id quod nullum videmus sensu præditum quod

P 3 non

QVAEST. PERIPATET.

non indigeat alimento : vt enim reperiuntur plantæ quæ nutriuntur **D**
 & non sentiunt : sic aliqua essent in natura, quæ sentirent & non nu-
 trirentur : idem dicendum est de cæteris animæ partibus : superiores
 enim ac perfectiores inseparabiles sunt ab inferioribus imperfectiori-
 busque. quoniam eæ veluti materia earum sunt in ijs quæ generabi-
 lia sunt. Si igitur animæ partes hoc modo se habent inter se, vnum
 esse oportet omnium principium non plura : idque aut totum corpus
 indistinctè, vt videtur in ijs quæ modicam habent organorum distin-
 ctionem, vt plantæ, & insecta quęcunque diuisa viuunt : aut corporis
 aliquam particulam vt ijs accidit, quæ perfectiora sunt : Esse autem hu-
 iusmodi Cor in ijs quæ sanguine prædita sunt, patet. Nam hoc pri-
 mum oritur cernitur enim palpitare statim in prima foetus generatio-
 ne. 3. de Part. Anim. cap. 4. Vltimum autem interit, quasi eo non exi-
 stente, reliquę partes non sint, nisi vt manus mortua, aut oculus mor-
 tuus : viuunt enim omnes quatenus adnatæ sunt Cordi. Præterea fo- **E**
 lum aut quam maximè nullum vitium patitur : hepatis enim & cere-
 bri vulnera non semper lethalia sunt : Cordis autem solius vel minima
 scissio lethalis est. Indicat & animi deliquium, & syncope cor princi-
 pium esse omnium totius corporis operationum, in eo enim affectu,
 omnes simul operationes collabuntur, cum propria sit cordis affectio.
 Id non contingit neque in conuulsione, neque Paralyti, neque Epile-
 pia, nec tandem in ipsa Apoplexia, in qua totius corporis sensus & mo-
 tus aufertur : Non enim ex ijs cordis pulsatio aufertur ex necessitate.
 Quod autem propriam cordis operationem aufert, omnes aufert. Ar-
 gumentum etiam sumit Aristoteles ex situ : nam in medio est, qui lo-
 cus est commodissimus vt omnibus partibus vitam impartiat. Am-
 plius ex vi caloris, vbi enim est principium caloris, necesse est reliqua-
 rum virtutū esse principium, omnis enim animæ virtus in calore con-
 sistit. Si igitur ex corde reliquę partes hunc consequuntur, operatio- **F**
 nes igitur omnes ab eodem possident. Nullum autem esse in anima-
 lium partibus alium calorem actu secundum naturam, quam eum qui
 influit à corde, alio loco ostendimus. Si autem ignis operatio propria
 est nutritio, tamdiu enim viget, quamdiu alimentum trahit : Cor erit
 prima pars quæ nutritur, est enim caliditatis fons. Ob id concluditur
 in libello de Respiratione cap. 4. in quo loco primo corporis & in qua
 loci parte principium caloris est, ibi necessario primā nutritiuam ani-
 mam esse : Ideo in conceptu hæc prima pars cernitur sanguinolenta.
 2. de gen. Anim. cap. 4. Sanguis enim est vltimum alimentum, quod in
 corde primum apparet, & quo cæteræ partes nutriuntur augēturque.
 Si igitur nutritio & alimenti concoctio partis vegetatiuæ est, in corde
 erit primo hæc pars animæ : cæteræ autem partes calore à corde mu-
 tuato, hæc quidem alimenta preparabunt, vt ventriculus, venæ, hepar :
 aliæ

A alia autem sanguinem ipsum probè confectum in propriam naturam conuertent, vt caro, os, neruus, & reliqua. Significant & passiones quæ contingunt circa metum, fugit enim sanguis ad cor tanquam ad suum principium, nō ad hepar aut cerebrum. Quod si cor principium est sanguinis, venarum quoque & arteriarum principium esse necesse est: vasa enim hæc sanguini sunt destinata. Vt igitur riuuli ex fonte aquam hauriūt, sic venæ & arteriæ ex corde. Oportet præterea omnes continuas esse cum corde vt sanguis contentus in ipsis eius calore conseruetur, frigore enim congelatur, quod patitur vbicunq; fuerit extra venas. 2. de Part. Anim. cap. 9. Patet autem ex dissectione omnes venas soli cordi continuas esse. Nam quæ in pulmones transeunt ex corde, nulli alij visceri sunt continuæ: hæ enim desinunt in Cordis ventriculos, nec vltius transmeant: Vena caua & Arteria Aorta reliqua viscera excepto Corde, postquam adierint, transmeant vltius, aut si quæ desinunt, in capillamenta resoluuntur, non in ventrem aliquem transfundunt sanguinem: nullibi enim continetur sanguis in ventre extra venas præter quàm in corde. 3. de Hist. Anim. cap. 3. & 3. de Part. Anim. cap. 4. Indicant & membranæ veluti fores quædam ostijs venarum appositæ in corde quæ ingressui aut egressui patent: ibi esse omnium venarum principium: sunt enim hæc quasi venarum capita, fines autem earundem in capillamenta tenuissimè scissa desinunt. Esse igitur Cor principium omnium venarum: (arteriæ enim sub nomine venarum intelliguntur Aristoteli) ex dictis patet. Sed & neruorum quoque ortum ab eodem duci, hinc manifestum fiet. Nam primo vis motiua, quæ neruis perficit suos motus, in corde est: ibidem enim & appetitus inest, vnde est principium motus. 3. de Anim. tex. 48. Patet autem in corde esse appetentiam, nam lætitia & tristitia & spes cordis moriones quædam sunt, in quibus consistit appetentia persequendi aut declinandi quippiam. Ex quibus etiam est manifestum primum sensorium Cor esse, coniuncta enim est cum omni sensu lætitia aut tristitia, quæ in corde primum esse animaduertuntur. Sensus enim incipiunt ab exterioribus organis & desinunt in cor, lætitia autem & tristitia in corde incipiunt, & desinunt in membra exteriora, motu ipsis communicato. Significauit hoc Aristoteles 3. de Part. Ani. cap. 4. cum inquit: Motus etiam lætitiæ & tristitiæ, denique omnium sensuum, hinc oriri, eodemque desinere videntur. Si igitur vbi est facultas ibi quoque instrumentum est, nerui autem instrumenta sunt motus, in corde principium neruorum esse oportet, vbi est principium facultatis. Præterea experimento manifestum est: Cum enim vehementiorem aliquem motum perficere volumus, spiritum quem inspiratione accepimus, retinemus, sine cuius retentione vires neruis immittere non possumus, eo autem retento vires augentur. 2. de gen. Anim. c. 4.

P 4 & De

QVAEST. PERIPATET.

& De Somno: cap. 2. At verò quid faceret huiusmodi nixus circa D
cor, nisi continuus esset meatus à corde ad instrumenta motus, per
quem spiritus multus intromitteretur? Moueri autem nervos à spiritu
existente in corde ostēdit Aristoteles in libello de Comuni anima-
lium motu. Manifestum id etiam est in insectis, quæ dum mouen-
tur, sonum edunt, vt Culices, & aliquando Muscæ: murmur enim qui
in earum motu sentitur, à spiritu fit iuxta septum transversum eleuata
& depressa membrana, vt testatur Aristoteles in libello de Respiratio-
ne, cap. 4. Patet igitur motum incipere à corde in ijs quæ habent Cor,
vel à proportionali aliqua cordi particula, in quibus cor deest. Inni-
xus enim quidam iuxta eum locum requiritur semper à spiritu factus.
Sensu quoque patet, copiam nervorum in corde esse: Solum enim in-
ter viscera carnem nervosam & maximè robustam adeptum est, quod
recta ratione factum esse scribit Aristoteles. 3. de Part. cap. 4. Cum
enim hinc motus oriantur, qui intendendo ac remittendo fiunt, mi- E
nisterio tali & robore opus erat. Nervulos etiam multos suo amplio-
re ventriculo continet, & vena Aorta appellata nervosa est, adeo vt
eius postrema nervo omnino consent: Tenduntur enim modo ner-
uorum, & nullo intus cauo distinguuntur. 3. de Hist. Anim. cap. 5. Ex
dictis igitur apertum est, Cor principium esse non solum venarum
omnium, sed etiam nervorum. At hæc sententia maximè omnium à
Galeno est afflictata, nō rationibus solum sed & conuicijs stimulante.
Putauit enim Platonem insequutus triplicem esse animæ principatum
non solum facultatibus sed & locis distinctum. Altricem igitur facul-
tatem alimentum toti corpori ministrantem in hepate collocavit: id-
circo hoc viscus principium esse tum sanguinis tum venarum: Sensi-
tiuam autem cum reliquis potentijs ad cognitionem & motū spectan-
tibus in cerebro sitam esse voluit, quam animalem facultatē vocauit: F
idcirco cerebrum principium esse nervorum asseruit, quia sensus &
motus per nervos perficiuntur. Quoniam autem nulla pars animæ
relinquebatur quæ ab illis non esset comprehensa, vt cordi aliquem
principatum assignaret, vitalem facultatem excogitauit, cuius opus es-
set cordis pulsationem & arteriarum afficere: quasi vita non sit ipsa
animæ præcipuè altricis operatio. Probat autem hepar esse venarum
principium, non cor, ex ijs quæ apparent in dissectione. Nam primo
eius substantia simillima est sanguini, idcirco sanguinem gignere pu-
tandum est: Quod si sanguinis est principium, etiam venarum esse di-
cendum est. Venas autem omnes oriri ex hepate sic ostendit. Nam
ex eo egrediuntur duæ venæ, quarum vna non est alteri continua: ea
scilicet quæ Porta iecoris appellatur, vnde fertur ex ventriculo & inte-
stinis alimentum in Iecur: altera Caua appellatur, quæ ex Iecinore san-
guinem concoctum haurit, ac cæteris corporis partibus distribuit.
Cum

- A** Cum igitur in hepate non coniungantur vtriusque venæ orificia, dicendū est in ipso esse omnium venarum radicationē. Præterea cum ex ventriculo & intestinis non feratur alimentum in venam Cauam, nisi prius transferat per Iecur, necesse est in eo aut præparationem aliquam fieri, vt postea perficiatur ab alio vt Corde: aut inibi perfici: sed ipsum non præparare Cordi materiam est manifestum: non enim totam materiam præparatam illi tribuit, sed partem. Vena enim caua ex hepate egrediens, ramum vnum deorsum distribuit ad partium subiectarum nutritionē, quasi alimentum perfectè fuerit in eo coctum: alterum sursum, qui priusquā in Cor ingrediatur, alios ramulos circumstantibus particulis impertitur, vt septo transuerso, & pericardio: quod non fieret, nisi sanguis in hepate præparatus vim alendi possideret. Hepar igitur vim altricem primò possidet. Insuper, si in corde perficeretur sanguis, altera esset vena, quæ coctum sanguinem reciperet, non per eandē regredi oporteret. At verò nec regredi ex Corde in venam signū est: quia ostio venæ cauæ tres membranulæ coaptatæ sunt ita, vt concedatur ingressus sanguini in cor, egressus autem nequaquā. Amplius ex magnitudine venæ Cauæ: cū enim circa fines venæ in ramulos tenuissimos findantur, iuxta principia crassissimas esse putandū est. At iuxta hepar crassissima est vena caua, ac infra ipsum maior quā supra spectatur vbi Cor adit, non igitur cor sed hepar principium est venarū. Adde quod videtur vena caua vna ex hepate sursum tendens ad iugulum, cordi applicata, non quemadmodū arteria è corde egrediens in duos ramos statim diuisa. Testatur præterea multa animalia dextro cordis ventriculo carere nō tamē hepate nec vena, quæ deberet in Cordis partē dextrā ingredi: huiusmodi autem esse quæ pulmone carent: non enim carere ob id corde, hepate, vena, & arteria. Hæc igitur & huiusmodi sunt, quibus Aristotelis placita impugnat circa venarū & sanguinis principū. Circa neruorum autē originē insultat vehementius. Nam ex dissectione certissimè ostenditur neruos omnes partim ex cerebro partim ex spinali medulla descendere: Spinalē autem medullam veluti cerebri germen cum eo cōtinuā esse: Constare autē eos ex cerebri substantia patet: quāto enim illi propinquiore fuerint, eo molliores visuntur, & medulle magis similes, quāto autē à principio discesserint, eo fiūt duriores. Constat præterea ex triplici substantia quā à cerebro acceperūt, inest enim omnibus neruis internū corpus medullæ respondens, & duæ mēbranæ ambientes vna crassior altera tenuior à duplici membrana cerebri ortum ducentes: quæ omnia insunt omnibus neruis tum ijs quæ à cerebro, tum ijs quæ à spinali medulla fluunt. Eorū autē qui à cerebro descendunt, ramulus quidam tenuissimus ex sexta cōiugatione ortus Cordi extrinsecus inseritur vt cæteris visceribus. Esse autē huiusmodi ramulū cæterorum neruorū principium stultum

QVAEST. PERIPATET.

tum est asserere. Præterea exprimento certissimo patet virtutem ner- D
uis tributam ex cerebro descendere non ex alijs partibus quas adeunt:
quicunque enim nervus abscindatur, aut uinculo deligetur ne uirtus
ulterius transeat, statim perit sensus & motus in subiectis partibus, in
quibus nervus ille inseritur, in superioribus autem minimè. Idem acci-
dit & spinali medullæ: si enim contingat ex luxatione uertebrae inter-
cidi uirtutem ex cerebro descendentem, omnia subiecta corpora post
eum locum nervos recipientia, motu & sensu destituuntur. Quæ au-
tem ex superioribus spinæ partibus nervos assumunt, nihil patiuntur.
Ex cerebro igitur fluunt nerui omnes, & cum nervis sentiendi ac mo-
uendi uirtus. Quoniam autem omnium animæ facultatum ex quæ
ad sensum & cognitionem spectant, principes existunt, idcirco inquit:
ubi neruorum origo est ibi esse animæ principatum: huiusmodi autē
in cerebro esse ex ijs quæ dicta sunt patet. Hæc sunt præcipua, quæ Ari- E
stotelis sententiam videntur funditus euertere. Sed tamen si rem dili-
gentius perpendamus, admirabimur secretissima naturæ opera, simul
& acutissimum Aristotelis ingenium, qui ea viderit, & scriptis manda-
uerit, quæ tantorum virorum oculi nequiverunt animadvertere. Per-
inde enim est ac si quis artificiosam aliquam texturam contemplans
quærat filorum ductus & replicationes ceterasque compages, quæ
vix eidem artifice qui construxit, innotescant: idem nobis contingit
circa animalium compositionem omnium quæ hic sunt artificiosissi-
mè constructam à natura. Videamus igitur prius duplicem venarum
naturam Cauæ scilicet atque Aortæ, deinde neruorum artificium ex-
plicabimus. Scribit Aristoteles. 2. de gen. Anim. cap. 4. duplicem esse
rationem alimenti, vnam nutriendi alteram augendi. Nutriens est,
quod esse præbet toti & partibus: augens quod accessione ad ma-
gnitudinem facit. Natura autem vtrunque alimentum & vtriusque a- F
limenti excrementa dispensat perinde atque paterfamilias prudens,
qui in cura rei familiaris optimum cibum dat liberis, deteriorem ser-
uis, vilissimum socijs animalibus. Cum igitur duo sint genera alimen-
ti, duo etiam genera venarum in ijs quæ perfectiora sunt, constituit,
statim in prima generatione vtrunque alimentum secernens ut in illis
ouis patet, in quibus alba & lutea substantia seiunctæ sunt, & duo va-
sa ad vtranque substantiam desinentia. Editio autem in lucem fœtu, ne
que suppetente amplius vtroque alimenti genere preparato: ex eadē
materia in ventrem ingesta, utrumque sibi præparat. Nam calore cor-
dis ventri communicato per venas & arterias, primam coctionem mo-
litur: deinde venis quæ per lactes eodem deriuantur quasi radicibus
utens, & ad fontem caloris paulatim perducens, in itinere alteram co-
ctionem præstat, qua sanguis fit non ille syncerissimus, sed qui alimē-
tum auctiuum exhibere possit, nutritiuum autem nequaquam. Quod
autem

- A** autem in venis huiusmodi fiat coctio, aperuit Aristoteles de Somno : cap. 3. vbi inquit : Deforis quidem alimenti ingredientis in susceptiua loca, fit euaporatio ad venas, ibi verò permutatum in sanguinem vertitur, & vadit ad principium. In corde autem vltimam fieri coctionem alimenti nutritiui patet ex ijs quæ in 1. de gen. Anim. cap. 18. habetur. Semen enim vltimi alimenti est excrementum : vtilissimum autem quod vltimum est, ex quo vnumquodque gignitur membrum. Si igitur vltima coctio in fonte caloris perficitur : alimentum quod dat esse vnicuique, in corde solum fit. Huic autem alterum genus venarum tributum est magnitudine quidem exilius, sed præstantia longe maius, non ex vnicâ membrana constans, vt altera vena, sed duplici eaque maximè neruosa. Vtræque autem ex eodem principio fluunt scilicet corde, quia principium vnum esse melius est quam plura, & propter alias causas superius dictas : ex dextro quidem eius ventriculo amplissimo & calidissimo vena caua, sanguinem enim continet crassiores, in quo calor intensus est magis. Ex altero autem ventriculo qui medius est, ac minor, sanguinem temperatissimum ac sincerissimū habente egreditur Aorta ex latere sinistro. Tertium ventriculum omnium minimum se vidisse Aristoteles in maioribus animalibus, nam in minoribus ob exiguitatem, non est conspicuus; hunc autem in sinistra parte esse, ideo minimè omnium de caliditate participare. Medium igitur tanquam impar principium esse. Videre autem facile est hos tres ventriculos non solum in grandioribus animalibus, sed & in auiibus ipsis, si secundum cordis transversum sectionē moliamur incipiētes à basi. Nam cordis particulas hoc modo amputantes, medium ventriculum inspicimus rectā à basi ad mucronem usque tendentem per mediam cordis regionem : A latere autem propè marginem alterum semicirculi modo circumdantem, qui propè basim quidem septo conspicuo dipartitur in duos quorum dexter maximus est, sinister minimus, propè mucronem verò ambo in vnum coeunt. Sed quoniam hæc quoque à medicis impugnantur, alio loco commodius examinabimus. Soluamus igitur obiecta de Vena caua. Erat autem argumentum primum desumptum ex similitudine substantiæ. Est enim hepatis substantia veluti sanguis concretus : respondemus hoc signum non magis significare lecur sanguinem gignere, quam ex sanguine fieri vt reliqua viscera : posita sunt enim omnia ad ostia venarum, idcirco sanguinolenta substantiam adepta sunt omnia. At quo pacto oriri substantia venæ ex eo possit, explicare nequit, non enim ex membranosa substantia constat, nisi quatenus venæ in eo sunt dispersæ, & quatenus à peritonæo tegitur. At cordis substantia longè magis est similis tum sanguini tum venis : nam & neruosa est valdè & maximè sanguinolenta. Alterum autem argumentum ex duarum venarū in hepate concui su,
- quorum

QVAEST. PERIPATET.

quorum orificia nō committantur inuicem, assumit pro vero id quod D
apparet. Respondet enim huic Aristoteles. 3. de Hist. Anim. cap. 2.
vbi inquit. Causam ignorationis circa principia venarum, esse occul-
tationem earum partium & per difficilem inspectionem: Nam in ani-
malibus mortuis natura venarum principaliorum aboletur, propterea
quod effluente sanguine languescant, & collabantur, in viuis autem
fieri nō potest vt cernantur, cum intus occultentur. Itaque alij cum
in cadaueribus dissecis inspicerent, summa principia cernere nequi-
uerunt: haftenus Aristoteles. In hunc igitur errorem incidit Gale-
nus: Cum enim intuitu persequi nequiret tenuissimarū venularum
in hepate ductum, pronunciauit non esse, id quod ipse videre non po-
tuit. Cum enim vidisset ramos venæ portæ in concava hepatis parte
recta tendentes vsque ad extrema, & alios similiter per gibbam eius
partem ex vena caua discurrentes, inibique non esse continuos vnus
ramos cum ramis alterius, iudicauit, nullibi continuos esse: quasi in ea E
parte desinerent, neque per mediam hepatis substantiam vario modo
reciprocarentur: Patet autē id si hepatis particulam diutius lauemus,
vt sanguis concretus contabescat: relinquitur enim veluti retis cuius-
dam tenuissimæ contextus. Præterea qui fieri potest, vt sanguis extra
vasa propria non concreseat? aut quomodo iterum in vasa assumetur?
Alimentum enim ab initio ad finem semper in ventre quodam con-
tinetur: egressum autem aut putrescit, aut particulæ agglutinatur. Im-
possibile igitur est in hepate ex venis egredi sanguinem, vt iterum in
venas reassumatur: cū præsertim hepatis corpulentia tenuissima mem-
brana vestiatur: quomodo enim hæc cōtinere humorem sanguinem
possit in tanto viscere inspersum? Venam igitur continuam esse opor-
tet vsque ad cordis ventriculos, vt inde omnis virtus descendat: nec
vllibi contingit disiectam esse, sanguis enim calore cordis destitutus
concreseat, & tandem putrescit. Tertium argumentum ex officio he- F
patis sumptum est. Cum enim in venam cauam non possit transumi
sanguis, nisi prius per hepar transferit: putat in hepate perfici oportere:
Concedit Aristoteles. 3. de Part. Anim. cap. 7. præter communem
omnium viscerum vsum, quæ exhibent venis in diuersas corporis par-
tes diductis, vt quasi anchoris firmentur: priuatim hepar & lienem da-
ta esse propter coctionem alimenti: sanguinea enim eorum natura ca-
lorifica est. Putandum est igitur non solum iuuare eam coctionem,
quæ in vtriculo fit, fouet enim ventriculum Iecur circumamplecten-
do in dextris, lien verò in sinistris: sed etiam alteram, quam in venis
ex sententia Aristotelis fieri diximus. Datum autem tantum viscus ad
separationem excrementi fellei, vt quidam putant, non est rationi con-
sonum. Omnibus enim sanguineis hepar inest, maximè necessarium:
non in omnibus sel reperitur, eo enim carent Delfinus & Ceruus, vt
testatur

A testatur Aristoteles. 4. de Part. Anim. cap. 2. In plurimis tamen reperitur, quia excrementum est eius visceris: Vt igitur lien feculentum sanguinem trahit, sic hepar biliosum: Idcirco in hepate separatur huiusmodi excrementum aliquando in vesicam illi subiectam, vbi multum inest fellis, aliquando in venulas quasdam, vbi parum eius inest, vt Camelo. Quod autem arguit preparationem ab hepate factam perficere ipsum sanguinem, vt nutriri possit: concedimus illud genus nutrimenti factum esse, quod auctiuum appellari diximus ab Aristotele, non autem illud quod nutritiuum dicitur & dat esse: eam tamen preparationem non solum in hepate fieri, sed in venis omnibus superius ex Aristotele ostendimus. Adiuvat igitur coctionem hepar sua corpulentia venas circumplectendo, sic enim conseruat diutius calorem à corde fluentem, cuius beneficio omnis coctio perficitur. Ad quartum argumentum concedimus alteram venam à natura factam esse, **B** quæ coctum sanguinem nutritiuum recipiat: hæc enim Arteria est Aorta: non est autem necesse, vt regrediatur ex corde in venam Caudam, illa enim auctiuum alimentum continet, quod in ipsa met propter cordis continuationem perficitur. Ad quintum argumentum desumptum ex crassitudine venæ, dicimus non esse necessarium crassissimam esse in principio: nam & in plantis, vnde sumit argumentum, aliquando aliter accidit: vt vel radices crassiores sint, vt in rapo: vel caulis crassior sit post eius principium, vt in brasiica. Præterea ea ratione dicere possemus in capite esse principium venarum: sinus enim ibi efficiuntur non minores, quam qui iuxta hepar & Cor spectantur. Ad hæc cum sæpe anatomicis administrationibus interfuissemus, non vidimus venæ partem iuxta Cor magnitudine superari ab ea quæ iuxta hepar est, imo etiam superare à multis est animaduersum. Quod autem addit videri vnā venam ab hepate ad iugulum transeuntem iuxta **C** Cor, non ex Corde exire: dicimus hoc longe magis circa hepar videri, vna enim apparet à iugulo ad inguina transmeans recta ipsum hepar, ramulis in ipsum dimissis. In corde autem vena ipsa circa medium ventriculum degenerat in substantiam Cordis. 3. de Hist. Anim. cap. 3. Ad vltimam dubitationem de animalibus quæ carent dextro ventriculo cordis, responderet Aristoteles ea carere potius sinistro, nam hic minor est, ideo sæpè delitescit: Quomocunque autem sit, quibuscunque duplex genus venarum datū est, vtriusque ingressum in Cor esse deprehenditur, non alterius tantum: Sed ut clarior historia habeatur, scire licet in Piscibus Cor ex tribus corporibus constare tanquam vasculis distinctis, inuicem tamen cohærentibus: quorum primum in inferiori sede iuxta septum transuersum est admodum molle colore sanguineo, cui vena ex Hepate iungitur, non vltius prolapsa, vt in cæteris, sed in eius cavitatem vel substantiam delitescens: figura

QVAEST. PERIPATET.

figura eius ob mollitiem instabilis est. Alterum in medio huic con- **D**
iunctum osculo in eius cavitatem peruio, durius, colore minus ruben-
te, substantia carnosae, figura ferme trilatera & mucronata. utrasque
has partes vidimus adhuc palpitantes extincto animali, ut cordi cæte-
rorum animalium contingere solet, cum vltimum moriatur. Tertium
in superiori parte album longe durius altero, quasi neruea substantia
constans rotundum, intus cauum osculo peruio adnexum alteri, quod
medium est: producit ab hoc superne vasculum veluti arteria exan-
guis, quæ recta ad cerebrum tendit, indeque deorsum per externam
spinæ longitudinem descendit instar spinalis medullæ: quemadmo-
dum per internam vena producta est sola absque vlla Arteriæ socie-
tate. Quæ enim in cæteris animalibus Aorta est, in piscibus branchias
habentibus fistula illa est de cordis extremo ad cerebrum tendens, &
discurrens in totam externam spinam substantia neruosa. Eius men-
tionem faciens Aristoteles. 2. de Hist. an. cap. 17. inquit. Cor piscium **E**
suum mucronem habet non ad pectus spectantem sed ad os: extre-
mumque inde pēdens, quæ Branchiæ dextræ & sinistræ inter se coeunt.
Sunt etiam meatus alij de corde ad branchias tendentes singulas, in-
ter quas crassa admodum & candida fistula est, quæ de cordis extre-
mo oritur. Ex his patet, falsum esse Pisces carere dextro cordis ventri-
culo, ut putauit Galenus, sinistrum tantum illi tribuens: Nam in his
manifestius quam in habentibus pulmonem tres cordis ventriculi spe-
ctantur inuicem distincti: qui enim in inferiori loco ab Hepate ve-
nam suscipit, dextro respondet: qui verò huic coniunctus est, fini-
stro, ut Galenus vocare solet, Aristoteles autem Medium appellat prin-
cipalissimum, unde exoritur Aorta in cæteris animalibus. Porro ter-
tius ventriculus in piscibus peculiaris est: principium scilicet Arteriæ
quæ Aortæ respondet manifestissime in neruos definens: ut inspicien-
tibus hanc naturæ fabricam nullus detur hæsitandi locus, quin Cor sta- **F**
tuatur tum venarum, tum neruorum principium. Pars enim eius me-
dia æque respicit inferiorem partem, in qua veluti sanguinis lacuna
spectatur, & superiorem, in qua corpus est fistulosum neruosumque.
Hæc autem minus distinctè in corde cæterorum animalium spectan-
tur. Relinquitur ut artificiosam neruorum originem aperiamus. Mi-
rum profectò esset Aristotelem latuisse crassissimos neruos ex spina
descendentes, nam qui ex capite prodeunt ob tenuitatem non adeo
uenire in conspectum solent, sed ij qui ad brachia & crura tendunt,
neminem latere possunt. Putandum ne igitur est acerrimum Aristo-
telis ingenium in re tam clara & omnibus manifesta cæcutiisse? Puta-
mus autem ipsum consulto quædam prætermisisse, quia ex dissec-
tione non erant satis explorata, rem tamen ipsam innuisse tantum. Ner-
uos igitur ex corde oriri constanter affirmavit, quia eius demonstra-
tionem

- A** tionem habuit: modum autē innuit solū, quia difficillima eius ostensio est ex dissectione. Scribit igitur, 2. de Part. Ani. cap. 10. ideo sensus quosdam positos esse iuxta cerebrum, non quia cerebrum sentiat, aut sit primum instrumentū sensus, sed quia exquisitiores sensus fiunt per partes, quæ sanguinem habent synceriores, Sanguinis enim calidioris agitatio officium sentiendi intercipit atque refringit: Cerebrum autem sua frigiditate temperiem illam sanguini præstare: Hoc autem est, quod superius cap. 7. dicebat: naturam cerebrum molitam esse aduersus sedem & calorem cordis, ut mediocritas quædam fieret. Idcirco ab oculis meatus quidam ad venas circa cerebrum sparsas tendunt: & instrumenta auditus in occiput penetrant, ut inde refrigeratum sanguinem & à crassa corpulentia secretum hauriant, sic enim temperato ac syncero sanguine nutriri contingit. Propter hoc autem circa cerebrum non paucae ac magnæ, sed tenues ac frequentes venæ
- B** ex caua & aorta sparguntur: neque sanguis copiosus & crassus, sed tenuis syncerusque tendit eodem. Ex dictis igitur idem videtur præstare cerebri corpulentia sanguini è corde prodeunti, quod hepar efficit priusquam sanguis in cor subeat: Quemadmodum enim hepar venulas in ipso disseminatas suo tepore fouens sanguinem in illis contentum concoquit: sic cerebrum sua frigiditate sanguinem calidissimum è corde ascendentem temperat: utrobique autem tenuibus ac frequentibus venulis inclusus est sanguis, ut alterari ab ambiente corpulentia facilius possit. Simile igitur est cerebrum instrumentis Chimistarum: hi enim cum ex vino aquam ardentem sublimare volunt, fistulam tenuem & in spiræ modum recurvam ascendentes vapores calidos recipientem vasi coaptant, in quo aqua frigida contineatur: fit enim ut huius refrigerationis beneficio temperati spiritus minimè evanescant. Sic quoque cum ex sanguine in corde feruente tenuissima
- C** pars sublimetur, nisi fuisset locus refrigerationis, optima pars sanguinis in auram euauisset, nec admiranda naturæ opera perfecisset. Optima igitur ratione cerebri substantia frigida & humida in superiori loco à natura condita est, quia caloris natura est sursum ascendere: & quæ plurimum habent caloris ac sanguinis, ijs plurimum quoque cerebri datum est, ut homini. Venulæ autem in cerebrum dispersæ, si inibi desinerent, nec ad organa sensuum ferrentur, inutiles fuissent, quomodo enim hæc sanguinem syncerum ac temperatum haurirent? Nam si alia vasa condita sint, quæ dispersum hunc sanguinem colligant, idem incommodum oritur, quod in hepate contingebat, postquam enim sanguis è venis egressus est, putrescit. Præterea spirituosus iste sanguis qui in venis cerebri colligitur, postquā semel egressum habuerit ex tunicis continentibus, reassumi nullo pacto potest, ut alijs vasis iterum claudatur: natura enim spiritus est dilatari ac diffundi,

QVAEST. PERIPATET.

fundi. Necesse igitur est continuas esse venulas è cerebro iterum egre
 dientes ad sensuum instrumenta, At nullum aliud corpus è cerebro
 egredi videmus præter nervos: nerui igitur venulæ illæ fuerint mul
 tæ in vnum coeuntes non communem canalem, sed corpus ex pluri
 bus canalibus ac tenuissimis compositum: idcirco fissilis est nervus
 secundum longitudinem: nam venulæ in fibras rectas desinunt ner
 uos constituentes. Significauit autem apertissimè ad Aristoteles. 3. de
 Hist. Anim. cap. 3. vbi de venis loquens inquit. Aorta arctior est &
 vehementer nervosa, deductaque longius hoc est ad caput, aut imas
 partes, in angustum admodum coarctatur, ac nerui naturam ex tuto
 accipit. Hæc Aristoteles. Quid potest hoc dicto clarius esse? nihil
 enim aliud est nervus quam extrema aortæ alia quidem in capite, id
 est in cerebro naturam nerui accipientia: alia autem circa imas partes,
 id est circa crura & articulos totius corporis. Vult enim tendines ap
 pellatos & articulorum ligamenta & membranas ossium ex eadem **E**
 aorta nasci eodem libro. cap. 5. vbi inquit: Vena aorta appellata ner
 uosa est, & quidem postrema eius neruo omnino cõstant, quippe quæ
 nullo intus cauo distinguantur, tendanturque modo neruorum, quã
 desinunt applicata ad nodos ossium lubricos, & quæ sequuntur. Sen
 tentia igitur est Aristotelis ex aorta ad caput tendente oriri nervos ce
 rebri, ex reliquis autem eiusdem extremitatibus tendines & ligamen
 ta, quæ etiam nerui nomine significantur: Meatus igitur quos scribit
 Aristoteles ad oculos peruenire ex venulis quæ sunt circa cerebrum,
 quid aliud sunt, quam nerui appellati visorij? Stultum autem est cre
 dere non inesse meatus, si quis amplum quẽdam canalem in ipsis non
 percipiat. Vt enim capillum perforatum esse scimus, nõ tamen visui
 ob paruitatem meatus apparet. Sic nervos ex alijs signis fistulosos esse
 cognoscimus, visui tamen non sunt manifesti meatus. Colligamus igi
 tur neruorum ductum. Ex corde egrediuntur venæ & arteriæ, quarum **F**
 illæ quæ ad caput feruntur caluariam ingressæ partim in ventriculis
 cerebri plexus retis modo efficiunt: partim verò in mēbrana duriore
 sinus quosdam communes ex vtraque vena constituunt, è quibus va
 sa sanguinis in tenuem membranam sparguntur. Cerebrum autem
 extrinsecus quidem ab hac membrana, intrinsecus autem à plexu exis
 tente in ventriculis tanquam ab altera membrana tenuissimas recipit
 venulas capillamenti modo, quæ cerebri substantiam ingressæ non
 amplius conspicuæ sunt, scisso tamen cerebro sanguinis substantia ex
 venulis minutissimè exsudare cernitur. Ex contactu igitur medullæ
 cerebri temperatur optimè sanguis ille tenuissimus, simul & veluti to
 mento quodam vascula fulciuntur: Hæc autem iterum ex caluaria
 multa simul per foramina quædam egressa, ad instrumenta sensuum
 feruntur, spiritum ac veluti florem sanguinis potius quam sanguinem
 ferent.

Aferentia : eodem modo alij ex spinali medulla ad artus & crura & costas feruntur. Quomodo autem sensum efficiant, cum neque sanguis, neque nerui, neque cerebrum sentiant, sed membra sanguinem talem recipientia : & quomodo ad motus faciāt tum ij, qui ex cerebro, ac medulla spinali prodeunt, tum ij, qui statim ex arterijs in tendines musculorum transeunt, non est præsens instituti. Non cogimur autem miraculo quodam propter præsentiā spiritus in cerebro tanquam lumine fieri sensum, & motum in toto corpore, vt Galenus putat? Sed neruos intendi immisso spiritu corporeo implente, remitti autem eo euacuato cōsentit pulcherrimè huic fabricæ, vt in ceteris multis, quæ uel ab arte fiunt, apparent. Sensum autem fieri alterata particula à spiritu per neruos transmissio ex loco refrigerationis asserimus : præire autem oportere hanc alterationem, vt intromitti ex arterijs in tendinum principia spiritus multus possit, vt commodius alibi ostēdemus.

B Soluamus igitur obiecta in oppositum adducta. Quod primò dicitur neruos omnes ex cerebro, & spinali medulla descendere, falsum est : tendines enim, & ligamenta nerui quidam sunt, non tamen inde ortum ducunt. Qui autem à cerebro, & spinali medulla veniunt, non inibi oriuntur, vt patuit : sed ulterius, scilicet in Corde eorū est principium vt reliquorum. Quemadmodum enim in hepate, licet sensui immanifestus sit nexus venæ cauæ cū venâ portæ, vna tamen continua vena est : sic in cerebro cōtinuos esse canales venarum cum neruis ostensum est, quanquam ob vasorum exiguitatem in dissectione ostendi satis nequeant. Quod autem arguitur ex substantiæ mollietate neruorum propè cerebrum existentium, quasi ex cerebri medulla consistant, non sufficiens est argumentum. Humor enim viscosus nerui fibras glutinans, propè cerebrum molliorem reddit neruum : Cerebri enim substantia similis est. Hunc autem mucorem album, & glutinosum circa neruos esse, vnde alitur & fit, scribit Aristoteles tertio de Hist. Anim. cap. 5. Oculi quoque propè cerebrum positi sunt, quia aquea est illorum substantia. 2. de Part. Anim. cap. 10. Ob hanc igitur causam nerui propè cerebrum humidiores sunt, ac molliores. De ramulo autem, qui ex sexta coniugatione in Cor desinit, nemo somniauerit principium esse neruorum, sed illi inseritur extrinsecus in membranam, vt etiam venas, & arterias natura eodem transmissit, quia ex interno sanguine nutriri ea pars non poterat. Neque hanc partem cordis principem esse statuit Aristoteles, sed internam, quæ spectat ventriculos. Experimenta verò à Galeno animaduersa neruos abscindendo, aut laqueo intercipiendo, nemo negauerit, non tamen ijs, quæ diximus, obstant. Idem autem eueniret, si venæ omnes ad cerebrū tendentes in collo interciperentur, non enim amplius ex corde virtus influeret in neruos. Notauit hoc Aristoteles in libro de Somno,

Q

cap. 2.

QVAEST. PERIPATET.

cap. 2. inquit enim: Quibus in collo venæ apprehenduntur, insensibiles fiunt. Non sufficit autē arterias solum vt Galenus aliquando experitus est sine noxa in collo constringere, nā ex venis in eadem loca transfertur virtus à corde, cum osculorum sit communio non solum in corde, sed etiam per totum venarum atque arteriarum ductum. Similiter & concedimus ibi esse animæ principatum, vbi origo est nervorum, sed hoc cerebrum esse, non dicet nisi is qui crasse hæc contempletur. De principatu igitur animæ & membrorum corporis hæc dicta sint.

*Respiratione non intromitti aliquem spiritum externum
in Cor.   Quest. 1111.*

PUTAVIT Galenus respirationem propter duas causas datam esse animalibus: vnam vt calidi innati in corde fieret conseruatio, quæ per respirationem duobus præstatur, modica scilicet refrigeratione, quæ inspiratione aeris frigidi habetur, & diffinitione fuliginosi excrementi, quæ expiratione fit: Alteram, vt spiritus animalis externo aere nutriretur, quod inspiratione tantum fiat, ingrediente aere per meatus asperæ arteriæ in arteriam venalem ex sinistro cordis ventriculo in pulmones discurrentem: orificia enim vnius committi cum alterius orificijs, vt transitus aeris externi esset in Cor. Refellit autem hanc sententiam Aristoteles in lib. de Respiratione, cap. 2. vbi inquit: Sed tamen neque alimenti gratia existimandum est fieri respirationem, tanquam spiritu alatur ignis qui intus est. Nam similiter fieri oporteret in cæteris animalibus. At pisces non aerem sed aquam trahunt. Præterea ex spiritu fieri nequit calidum, contra enim potius oritur spiritus incalescentibus humoribus, vt ostensum est. 3. de genera. Anim. cap. 10. Calidum igitur & spiritus animalis non ex aere sed ex alimento per uenas affluente ex ventriculo fit: vt ignis ex rebus combustibilibus. Amplius si daretur aeris ingressus in cordis ventriculos, esset etiam eius egressus: at hoc existente quomodo non efflaret animal cum aere spiritum & animam? facilius enim est spiritum ex loco angusto in apertum egredi, quam ex aperto in angustum & plenum compingi. Nec obstarent membranæ ostio appositæ, quæ opponuntur egressui: nam concedit idem Galenus egressum vnâ cum aere expirato excrementa quædam fuliginosa ob feruorem cordis orta: propterea duas tantum membranulas huic ostio datas non adamussim claudentes, cum cæteris tres sint appositæ. At quæ separatio spirituum, & quæ commixtio remanentis in corde aeris excogitari potest? Præterquam quod absurdum est excrementa utilissimis alimenti à natura despici & expelli, cum eadem utatur quoque

- A** quoque vilioribus. Accedit motuum repugnantia. Cum enim spiritus intromissio fiat per inspirationem dilatato pulmone ac thorace: egressus autem fuliginosi excrementi per expirationem eodem contracto: vult intromissionem fieri dilatato corde, expulsionem autem eodem constricto: Nam membranæ ostio sic appositæ sunt vt corde dilatato aperiantur, contracto autem claudantur. Oportet igitur aut simul dilatari pulmonem & cor, simulque cōstringi: aut intromissionem fieri spiritus dum expiramus: si enim contingat dilatari cor quando pulmo constringitur, & constringi dum dilatatur: expirantibus ingreditur aer in cor, & inspirantibus egredietur: quæ fieri nequeunt, contrarij enim sunt motus. Dicere autem simul dilatari cor & pulmonem, ac simul contrahi utraque, repugnat ijs quæ apparent: in nobis enim est modulari respirationē: cordis autē pulsatio non est in nostra potestate. Præterea etiam instinctu naturæ respirantibus, rarior
- B** vt plurimū apparet respiratio quam pulsus. Alterum in cōmodum oritur circa pulsum artiarum: Cum enim vasorum in cor desinentium, quædam intromittant contentam in ipsis substantiā, vt uena Caua in dextro ventriculo, & Arteria venalis in sinistro: quædam educant, vt Arteria Aorta in sinistro vētriculo, & uena arterialis pulmonē nutriēs in dextro: omnibus autē membranulæ sint appositæ ei officio delegatæ, vt oscula intromittentia non educant, & educantia non intromittant: contingit corde contrahente se arterias dilatari, & dilatante constringi, non simul vt apparet. Dum enim dilatatur cor, claudi vult officia educantium: vt ex corde non influat tunc substantia in arterias: Contrahente autem se influere dehiscuntibus membranis. Si igitur simul dilatentur & contrahantur cum corde arteriæ, contingeret dilatari cum negabitur materia replens ex corde: & contrahi cum affluet ex eodem substantia: sed hæc impossibilia esse manifestum est.
- C** Dicere autem diuerso tempore pulsare cor & arterias, est negare sensum & quærere rationem. Testatur autem simul pulsare etiam Aristoteles in libello de vita & morte, cap. 2. Circa arteriam quoque venalem ex pulmone spiritum introducens contingit absurditas. Cum enim illam pulsare dicat. 7. de Anatomicis administrationibus, quia ex sinistro ventriculo oriatur, & spiritum contineat: ideoque arteriam vocari, cum tamen corpus non sit arteriæ sed venæ: contingeret dupliciter pulsare, scilicet ad motum cordis vt cæteræ arteriæ, & ad motum pulmonis, quia suscipit ex aspera arteria spiritum: dilatabitur igitur in inspiratione & in expiratione constringetur: simul autem ex pulsu cordis non eodem tempore nec eadem velocitate pulsantis, sæpe contrarios motus patietur. Oriuntur autem omnes istæ absurditates, quia putauit dilatationem fieri à facultate, vt traheret à vena quidem caua sanguinem, ab arteria autem venali spiritum: contractio-

Q 2 nem

QVAEST. PERIPATET.

nem autem vt expelleret excrementa quidem fuliginosa in pulmonē, D
spiritum autem in magnam arteriam : Ob id enim cogitur in cordis
dilatatione arteriæ ostium claudere, ne inde transumat : in contra-
ctione autem idem aperire, vt in ipsum expellat : Sed tamen dissonat ratio
in arteria venali, quamuis enim in contractione cordis eius membra-
næ constringantur, in ipsum tamen expelli vult fuliginosa excremen-
ta. Sed hæc sententia inter cætera absurda, illud quoque habet. Cum
enim arteriæ ab eadem facultate transmissa à corde per tunicas, vt ipse
inquit, contrahantur & distendantur : similem vsum vult præbere ar-
teriarum pulsum in toto corpore, quem respiratio circa cor, vt scilicet
in dilatatione aer externus ex finibus arteriarum assumatur, in contra-
ctione autem excrementa fuliginosa per eadem loca excernantur, ideo
enim dilatari vult arterias vt impleantur, vnde quaque autem dilatatis
necessè est vndique vbi oscula fuerint substantiam haurire. Continget
igitur arterias ipsas omnium consensu ex corde ortum ducentes, E
vt inde vitalem spiritum in totum corpus distribuunt, minimum quid
ab eo recipere : longe enim plura sunt reliqua arteriarum oscula
quamuis parua, per quæ impleri ipsas vult. Quod si plus sit id quod
ex corde assumitur, non erit data dilatatio propter caloris refrigerationem
vt ipse testatur, quod enim ex corde assumitur calidum esse
necessè est : maior igitur erit calefactio & calidi attractio per dilata-
tionem arteriarum, quam refrigeratio ex aeris externi assumptione.
Amplius cuius gratia erit cordis pulsatio ? non enim propter
conseruationem calidi, nam hoc habetur ex respiratione, vt idem fa-
tetur : pulsationem autem eundem vsum præbere superfluum vide-
tur. Amplius si necessè est humorem calefactum & conuersum in
spiritum, ampliorem locum occupare : in corde quoque ob sangui-
nis feruorem distensionem fieri est necessè : frustra ergo queritur alia F
facultas distendens : nam aut hæc facultas distendet dum spiritus ex
calore amplificatur, aut residente amplificatione. Si primum, non er-
go cordis dilatatio data est ad attractionē materiæ, amplificatio enim
spiritus locum implet : Si secundum, continget constringi cor, cum
amplificatur spiritus : si enim dilatatur cor à facultate, cum residet am-
plificatio spiritus, præcedens ergo constrictio erat dum amplificaba-
tur. Cum igitur hæc omnia absurda sint, dicendum est Aristotelis sen-
tentiam veriore esse : nulla enim sequuntur absurda : & differentiæ
pulsum, ac reliqua circa ipsum accidētia melius afferri possunt. Cum
enim pulsatio cordis & arteriarum sit accidens quoddam, quod ex ne-
cessitate insequitur humoris in corde efferuescentiam, qua sanguinis
generatio perficitur, vt in cæteris quæ igne elixantur accidit : lib. de vi-
ta & mor. cap. 2. intumescēte corde necessè est simul omnes arterias
dilatari, in quas deriuatur feruor, non enim repleti vna pars potest,
quin

A quin totum fiat maius : vbi non omni ex parte vasa quę cōtinua sunt, fuerint exinanita : Nam nullo intus existente corpore non contingit simul repleti principium & extrema, cum motus non fiat in instanti : existente autem per totos canales aliquo spiritu, simul ac in principio alius fuerit genitus, necesse est totum simul dilatari, vnum enim fit spiritus accedens cum toto : Cum ergo totum reddatur maius simul ac accesserit pars, non potest vna pars dilatari quin eodem tempore dilatetur totum : Est autem veluti totum quoddam arteriæ omnes cum corde, continuum enim est vas sanguinis perfecti. Spiritu autem efflante in habitum corporis, & distributo sanguine particulis, necesse est tumorem vasorum desiderare, quæ est pulsus contractio. Continuè autem hoc fit, quia continua est partium nutritio, & continua sanguinis generatio in corde. Eleuatio igitur spiritus à calore fit, non tamen temere sed alicuius gratia : Nam sine huiusmodi amplificatione non fieret distributio alimenti in omnes partes. Significauit hoc Aristoteles. 2. de gen. Anim. cap. 4. vbi reprobatur eorū opinionem, qui partium constitutionem fieri volebant, quia suapte natura simile ferretur ad simile : sequeretur enim omnes carnes in vnum confluxisse, & ossa similiter in vnum. Idcirco spiritu distingui partes ostendit in generatione : eodem autem modo in augmentatione fieri. Motus igitur cōtinuus à corde in omnes corporis partes agitur, quia continua est spiritus generatio, qui sua amplificatione diffundi celerrime in omnes partes aptus est, simul autem alimentum nutritiuum fert, & auctiuum ex venis elicit per osculorum communionem, quam Græci Anastomosim vocant : tandem verò spiritu in aerem ambientem disflante alimenti corpulentia remanet partim frigore partim calore coagulata. Ad disflationem autem spiritus & sanguinis distributionem in partes, vasa residere oportet, donec nouus spiritus iterum repleat ac distendat. Apparet autem magis hæc pulsatio in arterijs quam venis, quia spiritus per has fertur. Fatetur enim Aristoteles omnes venas pulsare in lib. de vita & morte. cap. 2. Hoc autem modo dicentibus non cogimur membranas vasorum educantium claudere in cordis dilatione, non enim dilatatur, vt attrahat : nec vllum imminet periculum ne transumptio fiat ex arterijs in cor : Motus enim fit ex venis in cor caliditate alimentum trahente, simul autem ex corde in arterias, quia hac solum patet iter propter membranarum positionem : idem enim motus vtraque oscula aperit venæ scilicet in cor, cordis autem in arterias. Positæ autem sunt hoc modo membranæ, ne vnquam contingeret contrarium motum fieri, quod accidere posset in vehementibus animi perturbationibus, aut alijs causis, à quibus sanguinis retractio fit ad cor : obfistunt enim huic motui membranæ. Nam si hæc hoc modo conditæ non essent, ignis cordis vel leui causa extingueretur. Si

Q 3 enim

QV AEST. PERIPATET.

enim motus fieret contrarius, simile esset ac si flamma compingeretur D
deorsum ad alimentum, quod cum minimè sit præparatum, aut copio
sius quam oportet, ignem suffocat. oportet enim alimentum paula
tim præparari, & paulatim dispensari ad locum flammæ: Huiusmodi
locus cor est, in quo secundum naturam alimentum præparatum arde
re potest, & fieri spiritus: Venæ alimentum suppeditant: Arteriæ
flammæ spiritum recipiunt. Iure igitur arteriæ magnæ ostium aduer
sus motum spiritus in cor clauditur, ne eius copia suffocetur calor:
Venæ autem ostium aduersus motu ex corde obstitit, ne cordis flam
ma copia alimenti extingatur. At dubitabit quis: si continua est ali
menti suppeditatio, & flamma continua, continuus quoque erit efflu
xus spiritus per arterias: hoc autem existente nunquam fiet cordis aut
arteriarum contractio, nunquam enim deficit spiritus distendens, cū
eius sit continua generatio. Huius forte occasione putaret quis con
tractionem à facultate fieri expellendi gratia id quod replet. Sed si E
hoc esset, deficiente virtute, vt in moribundis, non augetur con
tractio: deficit autem paulatim pulsus diminuta dilatatione, & aucta
contractione, nisi quid impediatur, ut arteriæ durities: nam mors ef
flando contingit, vt igitur in respiratione ultima est expiratio: De
Resp. cap. 2. sic in pulsu vltima est contractio, tanquam derelinquen
te spiritu, non expulso: quæ enim virtus eo tempore expellat? Dicen
dum est igitur contractionem fieri, quia non est continua generatio
eorum quæ tota simul fiunt, quemadmodum neque augmentatio ne
que lapidis excauatio. 8. Physico. tex. 23. Huius verò causa est, quia
in vnoquoque oportet aliquid esse primum, quod ideo generetur nō
quia aliqua pars generetur, nam aliàs nihil contingeret generari, cū
magnitudinis nulla sit prima pars. oportet igitur aliquam magnitu
dinem totam simul mutari: hoc autem modo nequit continua esse
mutatio, sed vicibus interpolata una post alteram. Idem ergo accide F
re necesse est generationi spiritus in corde, & omni flammæ: continua
tamen dicitur hæc generatio, quia antequam una sit perfecta, altera
incipit, aliquando sensibili tempore intercedente inter vnus atque
alterius perfectionem, vt in pulsu, aliquando nullo sensibili interposi
to tempore, vt in flammis externis, vna enim videtur flamma semper:
depræhenditur tamen & hic aliquo pacto interpolatio ex tremula ip
sarum natura: Hinc autem oriuntur differentiæ quæ apparent circa
pulsus, vt aliquando celerior & amplior sit contractio quam dilatio,
vt accidit dormientibus, præcipuè ingesto multo cibo: aliquando con
tra tardior & minor fiat contractio quam dilatatio, vt accidit senibus:
vnde colligit Galenus constrictionem actionem esse arteriæ non spon
taneum reditum in statum naturalem, quoniam aliquando citra ter
minos proprios, aliquando ultra constringatur. Non est autem ne
cesse

A ccesse intensiorem ac remissionem contractionis actioni arteriæ tribuere : nam vt dilatatio maior & minor ad repletionem maiorem vel minorem sequi potest, sic constrictio ad maiorem vel minorem euacuationem : similiter autem de celeritate ac tarditate. Nam pro diuersitate materiæ, quæ in corde amplificatur in naturam spiritus, & pro diuersitate caloris agentis omnia hæc contingere possunt, quanquam aliquando & locus ipsius effluxus aliquid præstet. Vbi igitur euaporatio multa fit, vt in somno ob copiam alimenti & caloris, celerior fiet reciprocatio, tardior tamen erit motus dilatationis, quia materia ob multitudinem minus præparata est, non igitur ad integram amplitudinem distenditur, idque tardius ob eandem causam. Similis enim est uestioni lignorum viridium, quorum breuior est flamma, & diuturnior generatio : aut ebullienti puliculæ, cuius feruor non multum attollitur ob crassitiem. Vbi verò paucum sit quod euaporet &

B imbecillis caliditas, vt in senibus, tardius reuertetur altera dilatatio, tum quia non suppetit materia, tum ob caloris imbecillitatem : cito tamen absoluetur, quia modica flamma & in sicca materia cito erumpit. Non fieri autem integram constrictiorem contingit aut propter arteriæ & reliquarum partium siccitatem, aut extremorum osculorum astrictiorem, vtrunque enim aptum natum est prohibere spiritus effluxum. Cum igitur paulatim effluat spiritus ob dictas causas, tarda est pulsus contractio, & aliquando non integra. Sed hæc non sunt præsentis contemplationis. Reuertamur igitur ad respirationem quam dicebamus ex sententia Aristotelis non nutritionem aliquam igni præstare, neque etiam effluxum excrementorum, vt Galeno placuit : sed refrigerationem tantum. Vt autem res clarius fiat, opportunum fuerit dubitandi modo agere. Dubitabit igitur quis : Si respiratio data est propter conseruationem calidi in corde, defendendo ipsum ab ea corruptione, quæ per suffocationem fieri solet, in libro de Resp. cap. 4. videtur necessarium ingredi aerem externum in Cor atque egredi. Nam ignis conclusus aliquo loco ut aerem non recipiat, suffocatur, vt patet exemplo posito ab Aristotele in lib. de Iu. & Sen. cap. 3. Si enim carbones circunquaque & continuè obstruati fuerint vocato suffocatorio, extinguuntur cito, si autem vicissim quis frequenter operculum auferat, & apponat, manent igniti multo tempore. Similiter & occultatio sub cinere ignem conseruat : non enim prohibet respirare propter cineris raritatem, & simul reluctatur copia sui caloris, ne ab externo frigore extinguatur. Idem igitur in respiratione animalium uideretur accidere. Præterea non uidetur aer sua frigiditate ignem conseruare, sed sua substantia. Quodcunque enim aliud corpus ignem tangat, extinguit, vt aqua aut terra : in solo autem aere uidetur uiuere, siue calidus siue frigidus fuerit : non

Q 4 enim

QVAEST. PERIPATET.

enim minus ardet ignis & perdurat sub aestatis feruore, quam sub hyemis gelu eadem existente materia. Indicant hoc perflati carbones, magis enim tunc exardescunt: nihil autem refert siue calidus siue frigidus fuerit aer qui insufflatur: nam artifices metallorum in fundendo nullam differentiam in eo inueniunt, cum tamen in cæteris conditionibus multum interesse deprehendant. Quod igitur facit aeris insufflatio? non enim sua frigiditate antiperistasis calidi efficit: nam eo magis aqua id præstaret: at feruor ingens non per aquæ insersionem fit, sed solum afflatu aeris cuiuscunque. Requiritur igitur aeris substantia ad ignis tum conseruationem, tum augmentum. Amplius concedere videtur Aristoteles spiritus ingressum in cor: Nam 1. de Hist. Ani. cap. 16. inquit: In grandioribus animalibus spiritum cor ipsum subire manifestum est, licet in nonnullis minutis minus constet. In oppositum verò faciunt, primò, quod pisces videmus non in aere nec per aerem suam cōseruare caliditatem, aquam enim trahunt, cum pulmone careant. Deinde cum respiratio sit insufflationi similis, deberet caliditatem cordis augere, non sua frigiditate temperare, ignis enim perflatus magis ardet. Respondet Galenus pisces quāuis in aqua degant, ex aqua tamen per branchias trahere aerem in ea contentum, quantus sufficiat ad spiritus nutritionem: quam sententiam multis rationibus explodit Aristoteles in lib. de Resp. cap. 1. aduersus Anaxagoram & Diogenem. Dicimus igitur ideo aerem necessarium esse ad externum ignem conseruandum, nō quia refrigeret, nec quia sit ignis nutrimentum, sed ob aliam causam. Cum enim ignis sit continua permutatio humidi in siccum 2. Mereo. cap. 2. perseverat enim semper fiens & fluens sicut fluuius, quamuis propter velocitatem minimè appareat: de Iuuent. & sen. cap. 3. impedito fluxu impeditur generatio, hæc autem est eius extinctio per marcorē facta, quæ suffocatio dicitur. Impeditur autem huiusmodi fluxus circumposito corpore crasso, ut aqua aut etiam aere crassiori humidiorique, ut aliquando in subterraneis foueis accidit, in quibus lucernæ flamma contineri nequit: celerior enim est ignis transmutatio, quam effluxus propter ambiētis crassitiem. Contra autem vento perflante extinguatur flamma, quia citius effluit quam nouus ignis generetur, diuellitur enim continuitas effluxus ex celeri motu ambientis in flamma, non autem in carbone: accenditur enim magis carbo ex afflatu: quia ob corporis soliditatem non permittitur ab eo motu diuelli: sed potius ablatis excrementis stipantibus ut cinere, adiuuatur effluxus. Exemplum sumi licet ex clibanis, nam paruo relicto ostiolo magnus ignis ardere nequit, non enim sufficit ad effluxum ignis magni, quanto autem potentior est locus, eo liberius exardet: Simile quid carbonibus accidit: cum enim crassa in eo igne gignantur excrementa, prohibetur ab illis effluxus, nisi afflatu continuo

A continuo detrahantur. Hæc igitur est necessitas, propter quam nullus ignis ardere potest nisi in aere. At animalibus non propter hanc necessitatem data est respiratio. Oportuit enim ignem animalium effluere per arterias, ut opera naturæ expleret, scilicet nutritionem vniuersi corporis, augmentationem, sensum & motum, quæ minimè effecisset, si eius ignis effluxus pateret per locum respirationis. Conclufit igitur optimè natura ætheream faculam in cordis vetriculis, denso circumposito corpore, cui ad effluxum parauit canales duplici tunica optimè munitos, ne prius efflaret, quam naturæ opera, quorum gratia data est, perfecisset. Quoniam autem animalium robur in mediocri quadam partium tensione consistit, si quidem extrema vasorum oscula amplius fuissent, liberius quidem ignis efflueret, sed vasa laxa nimis forent: ut contingit ijs qui in balneo calido diutius morantes resoluuntur. Si verò angustiora essent, tensio quidem vasorum fieret, sed suffocationis periculum immineret, cum non sufficerent meatus ad ignis effluxum. Ut igitur sufficiens maneret vasorum tensio, ignis autem interim non suffocaretur, remedium molita est natura, modica feruentis sanguinis refrigeratione iuxta principium: quemadmodum ij faciunt, qui ollæ feruentis tumorem cohibent insufflando, modica enim hac refrigeratione non impeditur coctio, sed solum intumescens humoris nimius fastus. Hoc igitur efficiunt animalia pulmonem habentia aeris frigidi inspiratione, calidi autem expiratione: Pisces autem branchias habentes per aquæ frigide attractionem, & eiusdem calefactæ redditionem. Sic enim ignis multus conseruatur ad corporis tensionem & robur, neque ob osculorum exiguitatem suffocatur, quia ob huiusmodi sanguinis refrigerationem circa principium, non permittitur feruere plus quam oportet. Indicant autem id quæ apparent in suffocatis: tenduntur enim maximè eorum venæ, & intumescit facies, & oculi prominent vehementer, quasi feruore aucto ob impeditam principij refrigerationem, oscula non sufficiant ad effluxum, unde tensio oritur & suffocatio, & marcor vi factus. Idem aliquando in febribus contingit: cum enim non sufficiat respiratio ad ignis geniti quantitatem, quamuis frequens fiat & magna, in ijs qui sanguine abundant, tensio fit totius corporis & plenitudo: missio igitur sanguinis in illis à suffocatione simul & tensione liberat. Quod autem non refrigeretur ignis cordis ex respiratione, sed solum sanguis feruens, patet: non enim cordis pulsatio variatur ex impedita respiratione: deberet autem augeri si respiratio ipsum cor refrigeraret, minui autem cum frigidiore aeris fit inspiratio: at neutrum videtur. Præterea experimento illo patet, cor non egere refrigeratione: Nam si scisso pericardio cor nudaueris cæteris partibus illæsis, in aere frigido aut frigida aspersa, citissimè interit, calido autem loco diutius cōseruatur. Quod opti-

ma ra-

QVAEST. PERIPATET.

ma ratione euenit : nam cor quasi ignitus esse vult, vt coctionem sanguinis, & spiritus generationem continuam efficiat : ideo refrigerantia lædunt : conseruatur enim vnumquodque à simili & corrumpitur à contrario. Maximo igitur ingenio natura fabricata est pulmones in pedestribus, & Branchias in aquatilibus, vt sanguinis feruorem moderaretur illæso corde. Nam cordi ad tutelam pericardium membranam circunduxit tanquam eius capsulam : feruentem autem in eo sanguinem ad pulmones aut Branchias deriuans iterumque cordi restituens, interim in transitu ex aeris frigidi aut aquæ contactu refrigerationem molita est. Idcirco pulmo per venam arterijs similem ex dextro cordis ventriculo feruidum hauriēs sanguinem, eumque per anastomosim arteriæ venali reddens, quæ in sinistrum cordis ventriculum tendit, transmissio interim aere frigido per asperæ arteriæ canales, qui iuxta arteriam venalem protenduntur, non tamen osculis communicantes, vt putauit Galenus, solo tactu temperat. Huic sanguinis circulationi ex dextro cordis ventriculo per pulmones in sinistrum eiusdem ventriculum optimè respondent ea quæ ex dissectione apparēt. Nam duo sunt vasa in dextrum ventriculum desinentia, duo etiam in sinistrum : Duorum autem vnum intromittit tantum, alterum educit, membranis eo ingenio constitutis. Vas igitur intromittens vena est magna quidem in dextro, quæ Cava appellatur : parua autem in sinistro ex pulmone introducens, cuius vnica est tunica vt cæterarum venarum. Vas autem educens arteria est magna quidem in sinistro, quæ aorta appellatur, parua autem in dextro, ad pulmones deriuans, cuius similiter duæ sunt tunicae vt in cæteris arterijs. Putauerunt autem medici vsum hunc non videntes, commutata fuisse vasa in pulmone, vt arteria quidem similis esset venæ, vena autem similis arteriæ : appellant venas vasa omnia quæ in dextrum ventriculum desinunt : arterias autem quæ in sinistrum : figmenta multa & absurditates excogitantes, vt vsum inuenirent. Pulsat igitur in pulmone vas dextri ventriculi, hoc enim è corde recipit vt arteria magna, & similiter fabricatum est eius corpus. Vas autem sinistri ventriculi non pulsât, quia introducit tantum, & eius corpus simile est reliquis venis. Factum est autem vt huius ostij membranæ duæ tantum essent, non tres, quia ex motu contrario non adeo imminebat periculum, imo iuuari aliquâdo poterat, motu facto ad locum refrigerationis : Et merito huic vasi protenduntur asperæ arteriæ canales non alteri educenti : nam hoc simplicius existens ex vnica eaque tenui tunica constitutum refrigerari facilius poterat : præterea pulsationi alterius vasis impedimento fuisset asperæ arteriæ dilatatio & constrictio, si iuxta essent posita : Pulchrè igitur condita sunt omnia : Cum enim feruere oporteret in corde sanguinē, vt fieret alimenti perfectio : primò quidem in dextro ventriculo, in quo

- A** quo crassior adhuc continetur sanguis, deinde autem in sinistro, vbi syncerior iam sanguis est: partim per medium septum, partim per medios pulmones refrigerationis gratia ex dextro in sinistrum transmittitur: Interim autem pulmo abunde nutriri potest: totum autem eum sanguinem absumere, quem recipit, egreditur fines rationis: nō enim rara esset eius substantia & leuis, vt videtur, si tantam alimenti vim in sui naturam conuerteret. Indicauit autem Aristoteles sanguinem pulmonis cæteris partibus distribui. 2. de Part. Anima. cap. 7. vbi inquit: homini plurimum cerebri datum esse, quia locum cordis & pulmonis habet calidissimum & sanguine refertissimum. Ostendimus enim cerebrum refrigerationis gratia datum esse, non ut illas partes refrigeraret, sed sanguinem ex illis egredientem temperaret, vt sensibus inservire posset. Ob hanc verò causam fit aeris inspiratio per nares iuxta cerebrum desinentes, non solum olfactus gratia, sed etiam vt venę per collum ascendentes ad cerebrum vsque, refrigerentur, protenduntur enim iuxta asperam arteriam venę cerebrum petentes. Ad dubitationes autem facilis est responsio: Ignis enim externus cum sit excessus calidi, velocissimam etiam habet generationem, idcirco & effluxum velocissimum: ob id nō nisi in aperto aere ardere potest, omnia enim alia corpora propter crassitiem fluxū impediunt, & suffocant. At ignis animalis cum sit mitior, & in humidiori materia, in humoribus ipsis viuere potest, tardior enim est eius generatio quam flammæ: ideo sensibile est tempus inter vnius, & alterius generationem, in quo pulsus contractio est manifesta: non impeditur igitur eius effluxus, quamuis aeri non sit expositus. In respiratione igitur non ingredi substantiam aeris in cor ex dictis est manifestum. Ad locum Aristotelis. 1. de Hist. cap. 16. dicimus aliquem ingressum dari in Cor per tenuissima asperæ arteriæ oscula cum osculis venæ sinistri Cordis ventriculi communiantia, vt notauit Galenus: vt in conatu magno retentio spiritus vires adderet tensis hoc modo vasis: aliàs non opus esse eius compressio nis: sine qua non datur spiritui ingressus in Cor: Videtur tamen Aristoteles loco citato admittere manifestum aeris ingressum in cor, meatu scilicet conspicuo arteriæ in grandioribus animalibus: paulo enim superius inquit: Cor etiam Arteriæ iungitur obefis cartilagineis fibrosisque vinculis, & quā adnectitur cauum est. Sed huius expositio legitur. cap. 17. vbi inquit: Quin etiam ad Pulmonem meatus à Corde ducuntur peruij, findunturque eodem quo Arteria modo in omnes Pulmonis partes: & meatus, qui eodem ab Arteria tendunt, sequuntur: verum ij superiorem obtinent situm, neque vllō communi foramine ad illos commeant, sed sua ipsi copulatione spiritum, quem Cordi transmittāt, recipiunt: pertinet enim alter ad cauum dextrum, alter ad sinistrum: & quæ sequuntur. Patet igitur tum Arteriam ip-
fam

QVAEST. PERIPATET.

fam Cor subire, sed venas Pulmonis aerem receptum ab Arteria in **D** contactu Cordi per manifestos meatus communicare in grandioribus animalibus: manifesti autem meatus sunt tum vena arterialis tum arteria venalis à Galeno vocata: sed hæc satis.

In respiratione principium unde motus esse Cordis calore.   *Quæst. V.*

QUAMVIS hæc quæstio inter Peripateticos & medicos multum sit exagitata, placet tamen quædam in medium afferre nequaquam inutilia medicis futura. Concedit quidem Galenus calorem Cordis causam esse respirationis, sed ut finem tantum agnoscit, non ut efficientem, statuens solam efficientem causam motum voluntarium musculorum Thoracis, qui per nervos à cerebro communicatur: indicio esse vitia quædam Thoracis, quibus tollatur motus voluntarius, ut aliquando in Apoplexia contingit: nam perit respirationis. Adducit & seruum quendam ob desperationem sponte absque vi vlla suffocatum sola cohibita respiratione. Nam si Pulmonis motus esset naturalis, non esset in nostra potestate cohibere huiusmodi motum. Experimento quoque comprobatur. Si enim aperiatur Thorax, ut aer ingredi per vulnus possit, immobilem permanere Pulmonem, utpote qui ad dilatationem Thoracis consequi nequeat, subingrediente aere in spatium inane. Integro enim Thorace necesse est eo dilatato pulmonem quoque dilatari, ne detur vacuum, qua sola ratione moveri inquit pulmonem à Thorace. Si enim alius inesset motus Pulmoni, quam qui à Thorace fit, non desineret aperto Thorace. Sed quantum hæc recedant à veritate, hinc fiet manifestum. Nam primum illud patet, naturam calidi humorem attollere in maiorem molem, ut patet in ollis feruentibus. Idcirco necesse est sanguinem in corde feruentem non solum cor ipsum dilatare, unde fit pulsus: sed & Pulmonem unde respirationis, continua in eum facta calentis sanguinis derivatione. Amplificato igitur Pulmone, necesse est aerem externum intro labi in asperas arterias, quæ inspiratio vocatur: Inde refrigeratio & molis diminutio sequitur, ut facit in ollis feruentibus aquæ frigidæ instillatio. Desidente autem Pulmone necesse est aerem inspiratum reddi, quæ expiratio vocatur. Est igitur calor cordis unde principium motus respirationis. Hanc rationem tetigit Aristoteles in lib. de Vita & Morte, cap. ult. ubi inquit. Respirationis autem fit augmentato calido, in quo principium nutritivum: & paulo post. Necesse itaque amplius factum eleuare organum: & quæ sequuntur. Experiri quoque possit unusquisque spontinam Pulmonis eleuationem. Si enim quis post expirationem vniuersi aeris statim clauso larynge respirationem cohi-

- A** cohibeat, paulo post alium spiritum poterit expirare, qui interim in pulmone collectus est ex cordis calore. Patet quoque in conuulsionibus Epilepticis: Cum enim aliquando in perpetua totius corporis tensione nullus fiat motus voluntarius, conuulsis scilicet omnibus musculis, vt vix adhibita vñ flecti possint: respiratio tamen persistit, in qua tarda & insensibilis fit inspiratio, solo scilicet motu naturali renitentibus musculis: expiratio autem euident & celer cum sonitu, ac si vehementer exfluarent, reuertentibus scilicet musculis thoracis in conuulsuam tensionem. Quæ autem de Apoplexia adducuntur, tantū abest, vt Galeni sententiam probent, vt potius ei maximè aduersentur. Si enim in Apoplexia deperditur in toto corpore sensus & motus voluntarius, affatim scilicet repletis principalibus cerebri vñtriculis, qui fieri potest, vt in solis musculis thoracis referuetur motus vñlus volūtarius? Respirant tamen Apoplectici quamuis difficulter: omnes enim sterunt. Num aufugere possimus dubitationem, vt Galenus facit? in-quiens: necessitatem respirationis excitare neruorum vim ad agēdū. At ablato sensu, impossibile est remanere motum voluntarium: maiori enim virtute eget motus quam sensus. In apoplexia autem ablatum est sensus vt non sentiant excessus, siue vras, siue pungas: quomodo igitur sentient necessitatem respirandi? Quod si moueantur sine sensu, motus ille non erit voluntarius, sed naturalis. Idem videre licet in cæteris thoracis vitijs, in quibus pereat motus voluntarius: non enim statim perit respiratio. Visum enim est, percussa spina in principio, ablatum fuisse sensum & motum in toto corpore excepta facie, non tamen læsam fuisse respirationem, sed vocem. Quamuis autem in ea putauerit Galenus læsionem fuisse sub quarta vertebra ceruicis, ideo illæsis neruis, qui à quarta vertebra ad septum transversum feruntur, non læsam fuisse respirationem: videre tamen licet in discissionibus
- C** spinæ, quæ fieri solent in ipso exortu dum boues maculantur, non statim respirationem aboleri, licet statim decidant: reddunt enim reciprocatis vicibus ipsum spiritum collabente thorace, qui in longis intervallis à pulmone attollitur. De suffocatione autem illa, quæ aliquando visa esse traditur ob cohibitam sponte respirationem, nequaquam colligere possumus respirationem solummodo à motu voluntario fieri. Nam vt excretio vrinæ aut fetus partim naturalis est, à facultate scilicet expultrice pendens: partim voluntarius, quatenus musculi per neruos eum motum perficiunt: simili modo & respiratio se habere potest. Pulsus igitur cohiberi nequit à voluntate, quia fit à sola natura. At vrinæ excretionē cohibere nihil prohibet, quia requiritur actio musculorum. Verū enimvero licet quidem aliquātisper vrinam cohibere & fetus excretionem: & tussim: omnino autem videtur impossibile vrgēte motu naturali. Patet idem in respiratione: postquam
- enim

QVAEST. PERIPATET.

enim quis clauso larynge aliquandiu respirationem prohibuerit, per-
ferre diu non potens, cogetur tandem os aperire, & aerem externum
haurire ac reddere: uincitur enim à motu naturali motus voluntatis:
vt mirum sit, quod de seruo illo barbaro traditum est, ad suffocationē
vsque spiritum cohibuisse. Non enim sufficit constantia voluntatis
in spiritu cohibendo, sed & uires sunt necessariae, quæ resistere possint
motui contrario naturæ. Vltima ratio ex vulneribus Thoracis peti-
ta, quantum persuadere possit, consideretur. Illud profecto experi-
mento compertum est: si aperiatur Thorax, vt pulmo in conspectum
veniat, immobilem reddi pulmonem, vt Galenus asserit: id verò con-
tingit, quia ab aere ambiente refrigeratus nō permittitur attolli: nam
sine motu aliquo perpetuè fruitur aeris frigidi contactu, imo magis
quam oportet refrigeratur, vt mors non per suffocationem sequatur,
sed per extinctionem à frigore, & nimiam calidi expirationem. Hæc
vero in vulneribus magnis contingunt. In paruis autem Thoracis per-
forationibus non tollitur respiratio, siue in vno latere, siue in vtroque
Thorax sit transfixus: nihilominus enim respirant, quamuis spiritus
non per asperam arteriam & nares reddatur, sed per vulnus. Alioqui
suffocarentur omnes, qui in eo statu essent, si respiratio in vtroque la-
tere tolleretur, aere in cauum Thoracis præueniente, quam pulmo
Thoracem elatum insequeretur. Si igitur non suffocantur, sed respi-
rant, vt patet attollentes ac deprimentes Thoracem: necesse est pul-
monem attolli alia ratione quam quæ vacuo tribuitur.

*Sensum nulli parti inesse, quæ sanguine careat in animalibus
sanguineis. Quæst. VI.*

ESTATVR id Aristoteles. 2. de Part. Anim. cap. 10. vbi inquit:
Vis sentiendi nec vlli exanguis data est parti, neque sangui-
nis propria est, sed cuidam ex ijs quæ sanguine proueniunt,
delegata est. Quocirca pars nulla exanguis eorum quæ sanguinem ha-
bent, sentire potest: neque ipse sanguis, & quæ sequuntur. Ratio au-
tem eius est, quia anima sentiens vna est actu & vnius partis primò.
3. de Part. Anim. cap. 5. Nam quomodo iudicaremus differentiam in-
ter plures sensus? oportet enim vnum esse quod iudicat. 2. de Anim.
tex. 146. & de Sensu: cap. vltimo. Si igitur hæc pars initium quoque
sanguinis est, inseparabile enim est sensitiuum à vegetatiuo, vt alibi
est ostensum: sensus primò inerat ei quod primò particeps est sangui-
nis, quale cor esse probatum est: & reliquæ igitur partes sine sangui-
ne minimè sentient. Sed quoniam hæc sententia multas patitur diffi-
cultates, præcipuè apud medicos asserentes vim sentiendi sitam esse in
neruis & cerebro, quæ Aristoteles carere sensu omnino testatur, quia
sunt

- A** sunt exanguia, non ab re fuerit oppositas rationes pensitare. Quod igitur nerui sentiant, indicant vulnera neruis ac neruosis partibus inflicta, maiores enim cruciatus exhibent, quam in alia quacunque parte. Idem probant distensiones neruorum, quas maximus comitatur dolor. Præterea deligato neruo aliquo aut abscisso statim aufertur sensus eius partis in quam ille inseritur. Si igitur vbi plures sunt nerui, sensus sit exquisitor, & ijs ablatis aut interceptis, aufertur sensus, vim sentiendi sitam in ijs esse dicendum est. Quod autem in cerebro sit princeps sentiendi facultas, colligitur ex cerebri læsionibus. Eius enim vulnera magna sensum & motu auferunt vniuersi corporis. Deliria quoque & cæteræ animæ sentientis atque Phantasiæ deprauationes affecto cerebro contingunt: indicant autem sanationes: nam remedijs capiti adhibitis sanatur: quorum nulla essent, nisi in cerebro esset prima sentiendi facultas inde cæteris partibus per neruos communicata.
- B** Præterea videtur Aristoteles ignorasse primum instrumentum sentiendi, cum de gustu & tactu scribat in lib. de Sensu, cap. 2. eorum sensorium esse iuxta cor, in loco scilicet calidissimo opposito ipsi cerebro, iuxta quod cæteri sensus ponuntur, & 2. de Part. Anim. cap. 10. vbi inquit: Tangendi & gustandi sensus ex corde apertè dependet: vnus ex reliquis medium tenet, id est olfactus: reliqui duo id est auditus & visus maximè in capite positi sunt, propter sensoriorum naturam: & visus omnibus in capite est: auditus verò & olfactus piscium non videtur in capite esse, quia non apparent meatus aliqui, cum tamen audiant, & olfaciant. Ex his igitur videtur Aristoteles minimè nouisse neruos ex cerebro descēdentes, & ad linguam perreptantes, & tandem ad totius corporis partes sensu præditas, quibus interceptis, sensus interceptiatur: non deberet enim id contingere in gustu & tactu, cum eorum sensoria ex corde pendere dicat. Amplius si sanguinis calidioris agitatio officium sentiendi intercepti, vt idem testatur. 2. de Part. Anim. ca. 10. male tactus & gustus iuxta locum calidissimum ponuntur præcipuè in homine, cui dati sunt isti duo sensus exquisitissimi. 2. de Anima. tex. 94. & in lib. de sensu. cap. 4. Tanto autem minus cor poterit esse primum instrumentum sensus in homine præsertim qui locum cordis habet calidissimum. 2. de Part. anim. cap. 7. Comprobat idem, quod 7. Phy. tex. 2. testatur: ideo pueros non posse quid addiscere & iudicare sensibus, perinde ac seniores, quia multa perturbatio circa ipsos fit & motus. Melius igitur videtur vim sentiendi, & reliquas iudicatorias facultates in loco temperatiori ponere: cuiusmodi cerebrum videtur esse. Ad hæc ratio probans in corde sensum esse, quia idem debeat esse principium sanguinis, & sensus, non videtur necessaria. Si enim diuersarum potentiarum diuersa sunt instrumenta: vt oculus ipsius visus, & ambulationis pedes: impossibile est vnicum

QVAEST. PERIPATET.

unicum esse omnium potentiârû instrumentum. Quamuis ergo con-
cedatur cor principium esse omnium potentiârû, non tamen ipsum
erit omnium instrumentum: nō enim ex se ipso agere omnia potest:
hoc autem existente poterit instrumentum sensus tum commune, tum
proprium vniuscuiusque alterum à corde esse. Quod præterea infer-
tur partes exangues non sentire, quia primum sensitivum, sanguinis
est principium, similiter non videtur necessarium: nam idem oportet
ret sequi circa potentiam nutritivam. Si enim quod primum nutritur,
sanguineū est, deberent quoque reliquæ partes omnes, quæ nutriun-
tur, sanguineæ esse: multæ sunt tamen exangues, quæ nutriuntur,
vt ossa, nerui. Sic igitur circa sensum nihil obstat, quin exangues
etiam sentiant, cū nutriantur. Hæ igitur sunt dubitationes præcipuæ,
quæ circa hanc sententiam contingunt. Animaduertere autem oportet
sensem duplici genere partium egere. 2. de Part. anim. cap. primo.
Cum enim sensus fiat patiente particula ab exteriori sensibili, necesse
fuit pro receptione singulorum generum sensibilibus, corpus aliquod
simplex esse, quod eiusdem generis esset cum sensibilibus: hæc enim
solum patiuntur inuicem, cum alterum potentia alterum actu fuerit:
oportuit igitur perspicuum aliquod corpus esse, quod afficeretur à co-
loribus, & potentia calidum frigidum, humidum, & siccum, & reliqua
huiusmodi, quod tactiles qualitates reciperet, & de reliquis eodē mo-
do. Ob hanc verò causam sensus vnusquisque contingit per partes si-
milares: affectiones enim sensibiles omnes similariū sunt corporum.
Alterum verò genus partium datū est sensibus, vt species sensibilibus
sine materia reciperentur: hæc enim est propria sensus operatio. 2. de
Ani. tex. 121. Nam inanimata omnia, quæ eiusdem generis fuerint, pa-
tiuntur à sensibilibus, quia eorum corpus materia fit earum affectio-
num: nec minus pupilla oculi perspicua existens fit materia luminis,
& colorum, quàm aqua externa, aut aliud quodcunque perspicuum.
Species autem colorum nō colores, & species reliquarum qualitatū
sensibilibus non ipsas qualitates, non videtur posse recipere nisi virtus
organica, quæ anima est. Actiones igitur sensuum, id est perceptiones
sensibilibus sine materia, per partes instrumentales perficiuntur. Quæ
cum hoc modo habeant, videndum est quo pacto Cor constituatur
ab Aristotele primam vim sentiendi habere, vtrum tanquam simile
quoddam, an tanquam organicum. Videtur autem loco citato cor
vtrouque modo ponere, quia inquit, eius substantiam simplicem esse,
vt omnia genera sensibilibus possit recipere: ratione autem suæ figu-
ræ organicum esse, vt mouere, & agere possit. At quomodo perspi-
ciam dicemus substantiam cordis, vt patiatur à coloribus, aut aeream
vt à sono? Præterea frustra videretur natura instrumenta particularia
pro singulis sensibus recipiendis condidisse, si omnia hæc existeret in

vno

A vno corde. Eadem difficultas contingit circa sensoria particularia, cum enim ea velit Aristoteles esse sanguinea, quia cor huiusmodi est: si quidē partes similes intellexit, humor chrySTALLINUS oculi sanguineus erit, & aer in aure implantatus: at non videtur. Nam eadem ratione & ossa & cartilaginee & nerui & medullæ & alia huiusmodi sanguinea dici possent, cum nutriantur omnia sanguine. At hæc non appellat Aristoteles sanguinolenta, sed ea tantum, quæ sanguini similem naturam adeptæ sunt, ut viscera & caro. 2. de Part. Anim. cap. 1. Præterea nulla necessitas est partes similes, in quibus sit receptio sensibilibus cum materia, sanguineas esse: nam & inanimata idem patiuntur. Relinquitur igitur partes instrumentales sensuum sanguineas esse oportere, ut recipere possint species sine materia. Eadem autem ratio erit & de corde: ut scilicet sit primum instrumentum sensus, quatenus dissimile est, non quatenus simile. Quomodo igitur voluit

B Aristoteles ipsum simile esse oportere, ut sit capax omnium sensibilibus? Vtrum hoc dictum est propter tactum, & gustum? Horum enim instrumenta prima non sunt, neque caro, neque lingua, ut est pupilla ipsius visus, sed aliquid interius. 2. de An. tex. 107. Caro autem & lingua vice mediæ sunt, ut si oculo totus aer esset circumpositus, ex quo constaret oculi natura. 1. de Part. Ani. cap. 8. & 2. de Ani. tex. 116. primum autem horum sensuum instrumentum esse cor, cui circumposita caro est vice mediæ, significauit Aristoteles. 2. de Part. Ani. cap. 10. cum inquit: Tangendi, & gustandi sensum ex corde manifestè dependere: & de Sensu, cap. 2. ubi inquit: iuxta cor esse sensorium gustus & tactus: per sensorium intelligens non primum, sed primo coniunctum, id est medium: oportet enim medium esse, iuxta primum organum, cuius est medium: ut diaphanum, iuxta oculum. Præterea & ratione: Cum enim sapor nutritiui affectio quædam sit, quatenus

C nutritium est: de Sensu, cap. 4. Si cor est id, quod primo nutritur, ipsum quoque alimenti affectiones primum percipere dicendum est: ob id fortè in pluribus animalibus cor ad læuam partem inclinat, qua meatus cibi ex ore in ventriculum tendit, ut melius ciborum qualitates perciperet: & in Piscibus statim, iuxta linguam situm est ob eandem causam. De tactu autem eadem ratio: nutritur enim humido & sicco, & calido & frigido. 2. de Ani. tex. 28. ideo & tactus appellatur alimenti sensus: sapor autem, ut alimenti oblectamentum: Quasi sensus calidi frigidi, humidi & sicci simpliciter quidem tactus sit: quatenus autem nutritiua sunt, gustus, qualis omnibus animalibus inest gratia alimenti. Omnia enim animalia tam sanguinea, quam exanguia habent eam partem, quæ sapes sentire potest. 2. de Part. Anim. cap. 17. Quatenus autem sapor oblectamentum est eorum, quæ nutriunt, non est necessarius, sed ad bene esse, ut cæteri sensus. 3. de Ani. tex. 68. ideo

R hic

QVAEST. PERIPATET.

hic progressiuis tantum inest. Si igitur Cor instrumentum primum **D**
 fuerit tactus & gustus, vt oculus ipsius visus: forte eorum gratia simi-
 lare fuerit, vt pati possit à tangibilibus qualitatibus. At Aristoteles ip-
 sum primum sensitiuū ideo simplex esse oportere inquit, vt sit capax
 omnium sensibilibus: non solum igitur receptiuum est tangibilium
 qualitatibus; sed & reliquarum omnium. Præterea fieri nequit, vt simul
 alteretur cum materia caro circumposita, & cor: non enim simul ca-
 lefit id, quod propinquum est calefacienti, & id quod est procul, sed
 solum id verum est in illuminatione: de Sensu, cap. 6. At sensus tactus
 fit simul, ac res tanguntur. 2. de Ani. tex. 109. dum ergo caro externa
 recipit cum materia, organum internum recipit sine materia, quod &
 in cæteris sensibus contingit: quamuis enim sonus prius perueniat ad
 medium, quàm ad extremū, tamen simul ac peruenierit ad instrumen-
 tum, quod speciem sine materia suscipere possit, sensum facit, & de
 cæteris eodem modo: Quæcunque enim sine materia sunt, sunt **E**
 non sunt sine generatione, & corruptione, & sine tempore. Non igitur
 est necesse organum internum recipere species cum materia, cum
 externum id præstet. Tandem non videtur cor esse vltimum senso-
 rium tactus: quodcunque enim sensibile positum supra organum, non
 facit sensum. 2. de Anim. tex. 116. quo argumento probatur caro non
 esse sensorium, sed medium, quia sensibile positum super carnem sen-
 sum facit: si igitur cor sentit ea, quæ ipsum tangunt, vt patet in vulne-
 ribus, & alijs affectionibus, à quibus dolor cordis oritur, non fuerit il-
 lud instrumentum tactus. Præterea cordis substantia similis caro est,
 hæc autem medium est tactui, non vltimum instrumentum. At verò
 neque reliquorum sensibiliū erit receptiua, oporteret enim ea tangen-
 do sentire. 2. de Ani. tex. 145. Quomodo igitur soluemus has difficul-
 tates? An receptio sensibilibus sine materia, non minus quam ea quæ **F**
 fit cum materia, eget aliquo corpore simplici, in quo non qualitas ma-
 terialis, sed illius species recipiatur, vt anuli signum in cæra? Quod au-
 tem fuerit illud corpus aptum natum pati ab omnibus sensibilibus si-
 ne materia? Profectò simplicissimum hoc esse oportet, vt quam maxi-
 mè abiunctum sit ab omnibus qualitatibus sensibilibus: sic enim po-
 tentia existens omnia, fuerit omnium receptiuum: huiusmodi autem
 est natura spiritus animalis, corpus enim est maximè incorporeum in
 lib. de Comuni animalium motu: & proximum animæ instrumen-
 tum communissimumque. 5. de Gen. Ani. cap. vlt. Idcirco optimè na-
 tura qualitates primò sensibiles in corporeis instrumentis recipiens, vt
 carne, pupilla, aere insito in aure: deinde earum species in spiritu: vl-
 timo harum specierum species in intellectu ab omni organo seiuncto
 reponit. 3. de Ani. tex. 38. Pars autem illa corporis, in qua spiritus iste
 primò continetur, meritò primum fuerit animæ domicilium: & in-
 strumen-

- A** strumentum primum tum vegetatiuæ facultatis, tum sensitiuæ ac motiuæ: cuiusmodi cor esse alibi ostensum est. Eius igitur caro non minus medium est tactiui instrumenti quam reliquæ carnes, cuius gratia similis est, non enim recipere alias qualitates præter tangibiles potest. Quoniam verò idem autor est sanguinis, in sanguine autem spiritus continetur, propter hoc receptiuum est omnium sensibilem. Quod autem instrumentum tactus, & gustus sit huiusmodi: significauit Aristoteles. 2. de Gener. Anim. cap. 4. ubi inquit: Sed cum sensorium tangendi, gustandique protinus sit, aut corpus, aut aliquid proprium corporis animalium: & quæ sequuntur. Corpus enim animalium, ut animalia sunt, carnem esse dixit. 2. de Part. Anim. capit. 8. carnem ergo cordis intellexit, hæc enim protinus est, cum primò cor oriatur. Proprium autem corporis animalium spiritus est animalis, per quem animal est: sensus enim in eo fit per mediam carnem. Sed
- B** hoc modo dicenti sensus fieri videbitur per partes similes tantum, non autem per dissimiles. An hoc non repugnaret sententiæ Aristotelis? quod enim dicebat. 2. de Part. Anim. cap. 1. actiones per dissimilata fieri, fortè non significauit sensus, sed motus: quod potest colligi ex ijs verbis, quæ statim subiunxit, cum inquit: Sed cum vis sentiendi, vis mouendi, vis nutriendi eodem in membro contineantur, quod alio loco explicatum à nobis est, fit necessario ut membrum, quod primum principia eiusmodi teneat, id & simplex eo debeat esse, qua omnium capax sensibilem est, & dissimilare, qua mouens & agens est: hæc enim verba ad motiuam facultatem referuntur, & nutritiuam. Sed tamen nisi oculus talem haberet figuram, & partium compositionem, non posset species colorum recipere: similiter auris, & reliqua sensoria, quamuis secundum partem similem sensibilia recipiant, sine dissimilibus tamen fungi suo munere nequeunt.
- C** Et sensuum igitur actiones per dissimilata administrantur. Quoniam verò ceteri sensus inseparabiles sunt a tactu, hic solus dissimilarem partem propriam non habet, ut toto corpore sentiret qualitates tangibiles: idcirco huius instrumentum proprium est ipsum commune omnium instrumentum. Ratione autem primi instrumenti quodammodo, & oculus medium est intrinsecum ad visum faciendum: & nares ad olfactum: atque aures ad auditum, quemadmodum caro ad tactum, & lingua ad gustum: Sed magis caro medium dicitur, quia formam dissimilarem sensui accommodatam non habet: oculus habet, & cætera sensoria: Præterea cor sua carne sentit tangibiles qualitates: visibiles nequaquam sine oculo, neque sonos sine aure: Ob hæc igitur solum instrumentum tactus interius est reconditum, cæterorum sensuum sensoria exteriora sunt, & quodammodo media: vnum enim est primum omnium sensorium. Sanguineam
- R 2 quoque

QVAEST. PERIPATET.

quoque esse oportet eorum naturam, non enim receptio sine mate- **D**
 ria fit sine spiritu, qui in sanguine est. Idcirco humor chrySTALLINUS
 oculi, cum sit exanguis, non est aptus natus speciem coloris recipere,
 sed colorem tantum, visus ergo non in eo fit, sed in spiritu visivo,
 qui ex cerebri venulis per proprios meatus in internam oculi partem
 transmittitur: quibus meatibus abscisis, ut aliquando in bello con-
 tigisse scribit Aristoteles: de Sensu, capit. 2. tenebrae statim oboriun-
 tur: Quamuis enim id corpore oculi perspicuo recipiatur lumen, eo
 tamen abscisso, seu auulso ab ea parte, quae speciem luminis suscipe-
 re nata est, non fit eius visio: idem in cæteris sensorijs contingit: nam
 sine eo sanguine, qui syncerus, & probè temperatus fuerit, in quo spi-
 ritus huiusmodi continetur, nullibi fit sensus. His autem hoc modo
 constitutis facile solvuntur obiecta. Quod igitur medici obiciunt,
 scilicet nervos sentire, quia maximi dolores ex eorum vulneribus,
 & convulsionibus contingunt: & quod deligatis, aut abscisis aufer- **E**
 tur sensus subiectarum partium: primum quidem simile est, ac si quis
 dentes sentire putet, cum tactu rei argenti dolor in ipsis excitatur:
 aut si quis tenui tunica indutus ambientem frigiditatem, aut quid aliud
 tangendo sentiat: putetque in tunica vim sentiendi inesse, ut notat
 Aristoteles. 2. de Anim. tex. 109. Nullum igitur est mirum tacto ner-
 uo sensum fieri: compatitur enim corpus circumstans, ut caro in qua
 aut per quam fit tactus: Quod si abscisso magno nervo, aut circun-
 quaque nudato à partibus sanguineis, acu pungatur eius medulla,
 ut noxa non perueniat ad partes vicinas, nullus fiet sensus, quemad-
 modum tacto cerebro, aut osse: Maiores autem dolores concitan-
 tur ijs vulneratis, quia sensus iuxta nervos exquisitior est: ferunt
 enim spiritum ex corde, quo sensus omnis perficitur: ideoque ijs
 deligatis, aut alio modo interceptis tollitur sensus subiectis parti-
 bus, ac circumstantibus: Quamuis igitur sine nervo sensus non fiat, **F**
 non tamen nervus sentit, neque sanguis: sed id quod sanguine ta-
 li constat: non enim vnumquodque medium esse potest tangibi-
 lium qualitatibus, sed caro sanguine huiusmodi prædita. Instabit au-
 tem quis: Si spiritus per nervos deferuntur ad sensus perficiendos,
 non erit necesse sanguineum esse id, quod sentit: nervi enim sangui-
 nem non ferunt: dicimus alio modo nervos ad tactum, & gustum
 facere quam ad visum, auditum, & olfactum: Nam ij sensus, cum
 propinquiore sint cerebro, per nervos proprios ex venulis cerebri
 sanguinem cum spiritu potiuntur, ut patet in interna oculi tunica,
 quæ ex visorij nervi medulla ortum ducit, apparet enim in ea venu-
 larum textura: Similiter olfaciendi, & audiendi meatus pleni spi-
 ritus natiui ex corde ad venulas, quæ in cerebro sunt tendentes ad
 aerem externum desinunt, secundo de Gener. Anim. capit. quarto.
 Qui

A Qui autem ad sensum tactus, & gustus nerui è cerebro descendunt, sine aliarum venarum, & arteriarum societate sensum non præstant: oportebat enim corpulentum magis esse horum sensorium, & calidius: Quocirca sedes horum magis propè cor spectatur. Patet autem tactum egere caliditate cordis fouente magis quam reliquos sensus: refrigerata enim valdè pars nihil sentit: Præterea cū nerui quanto magis protrahuntur, eo frigidiores sint, quia distantiores à corde fiunt, propter hoc quoque necesse fuit iungi cum arterijs, & venis, vt earum calore fouerentur: sic enim communicatione facta temperies in carne fit sensui commoda. Hanc autem communionem significauit Aristoteles. 3. de Histo. Anim. cap. 6. vbi fibras quasdam testatur à neruis ad venas tēdere, & inde ad neruos: ideo eas mediam naturam habere inter neruos, & venas. Putandum enim est hic similem communionem esse vasorum, quam in cerebro alibi diximus esse, cum de **B** ortu neruorum loqueremur, extremis venarum in neruos desinentibus. Idcirco animalia, in quibus principia minus distincta sunt, vt cor & cerebrum, communionem hanc vasorum arctiorem habent, vt quasi vnum fiat corpus ex neruo, & vena: vnde fit, vt diuisa viuere aliquandiu possint: principia enim non habent distincta, sed veluti disseminata in ductibus: vt quasi vbique cor sit, quia vbique vena cū arteria coniuncta est: & vbique cerebrum, neruis vbique coniunctis cum venis. Ideo vbique potentia principium continetur. Plantæ coniunctionem hanc in geniculis præcipuè habent, vnde germinant. In animalibus verò perfectioribus coniunctio vasorum longè maior est in principijs, quàm in ductibus: Cor enim coniunctio est venarum, & arteriarum maximis osculis, ideo principium est: in ductibus autem paruorum osculorum etiam communicatio apparet, sed imbecillis: Et cerebrum venarum, & neruorum est coniunctio prima, **C** dica autem in ductibus videtur: ideo diuisa viuere nequeunt, cū pars à suo principio abiuncta fuerit. Ex dictis autem patet propter quid neruo abscisso, aut deligato in ijs animalibus, quæ principia distincta sortita sunt, sensus aufertur subiectæ particulæ: caro enim sine eo spiritu natiuo, qui per neruos a corde fertur, non sentit: non tamen ob id sensum in nerui substantia esse dicendum est, frigidior enim est, & ficior quam oportet, & sanguine caret: quamuis autem non sentiat, datus tamen est propter sensum, vt etiam ipsum cerebrum: Cū enim proprium animalis corpus, quatenus animal est, caro ipsa sit, quia hæc est instrumentum tactus aut primum, aut coniunctum, reliquæ partes eius gratia datæ sunt, vt nerui ossa venæ. 2. de Part. Anim. cap. 8. Quod verò ex læsionibus cerebri sensus, & motus totius corporis lædantur, & deliria contingant, atque aliæ huiusmodi principum facultatum imbecillitates, ac deprauationes, causam affert Aristoteles. 2. de

QVAEST. PERIPATET.

Part. Anim. cap. 7. Calor enim cordis, atque principium consentien- **D**
tissimum est, ob id cum sanguis cerebri aliquo pacto mutatur, atque
afficitur, consensum celerrimè facit. Quod igitur sensuum læsiones
contingant, quid mirum? si cerebri officiū est feruorem cordis tem-
perare propter sensum: Nam parte anteriori capitis ob id continetur,
quia id quo sentiunt animalia, scilicet Cor, in parte anteriori situm
est. 2. de Part. Anim. cap. 10. Cū autem per hanc partem ex corde
spiritus animales sensibus ministrantur, non mirum si illa parte læsa
lædantur etiam reliquæ facultates ex sensu ortum ducentes, vt imagi-
natio, memoria, ratiocinium: vt enim intellectus, dū intelligit phan-
tasmata, speculatur: sic Phantasia, dum imaginatur sensibus, inniti-
tur: & propter hanc causam videntur hæ operationes in cerebro ef-
fe, quia organa sensuum particularia, aut iuxta cerebrum sunt, aut
maximum cum cerebro consortium habent. Non est autem ijs assen-
tiendum, qui putant sensum quidem in anteriori parte cerebri fieri, **E**
memoriam verò in posteriori: in medio autem imaginationem, quia
cerebri læsione his diuersis locis facultates eas lædant: quasi non ea-
dem sit species imaginata cum ea, quæ per sensum habetur, aut per
memoriam renouatur: aut contingat, quemadmodum in depictis hi-
storijs, in quibus eadem personæ diuersis locis collocantur, vt diuer-
sa gesta significant. Sed vt anterior pars cerebri, in qua sensus sunt,
cordis inuicem respondet, in quam enim partem cor vergit, in ean-
dem & sensus spectant, & motus peragitur, vt patet in piscibus, qui-
bus cor ad os vergit: sic posterior cerebri pars sedi cordis respondet:
vnde consensus apparent. Circa motum autem, cum duplex sit ge-
nus neruorum, vnum ex cerebro, ac spinali medulla proueniens pro-
pter sensuum instrumenta: alterum iuxta articulos ad musculorum fi-
nes, ac principia, quibus motus peragitur, non deberet cerebri no-
xa motum impedire: tendines enim, & ligamenta ex finibus arteria- **F**
rum in eas partes desinentium oriuntur, vt voluit Aristoteles tertio
de Hist. Anim. cap. 5. An motus non fit, nisi præeunte alteratione fa-
cta à sensu? Declarauit id Aristoteles in libro de Comuni anima-
lium motu, vbi inquit: partes instrumentarias ad motum disponi op-
timè per affectiones: affectiones autem fieri ex appetitu: hunc tan-
dem ex phantasia, aut sensu, aut intellectu: motum autem perfici am-
plificato instrumento per spiritum ex corde, atque eodem diminuto:
spiritus enim natura hæc est: Naturæ igitur ingenium in motu anima-
lium simile est artificio organorum, quæ in templis flatu per folles im-
misso tactis modo his modo illis pro artificis arbitrio, diuersos edunt
sonos: Sic in animalibus alteratio per sensus est veluti tactus disponēs
instrumentum ad flatum recipiendum: aperit enim meatus, per quos
flatus ex corde præcipuè retento spiritu, ac thorace compresso tan-
quam

- A** quam folle in tendines musculorum impingatur: Huius autem gratia cordis corpus robustum esse oportuit, & neruosum, vt motus hos prestare posset. Deficiente igitur sensu deficit motus, quia meatus tendinum flatus non recipiunt, quantūcunque cor nitatur: meatus autem dicti, & consortium neruorum cerebri cum illis carne musculorū circūcūaque stipante occultantur: non enim licet nisi fibras quasdam tenuissimas inspicere. Quod autem nerui cerebri ad sensum tantum faciant primò, secundariè autem ad motum, patet: Qui enim ad viscera desinunt, sensus tantum faciunt, non motum: idcirco contingit auferri motum, non læso sensu, altero scilicet genere neruorum læso: ablato autem sensu impossibile est motum fieri, quia vtrunque genus neruorum requiritur ad motum: ad sensum autem vnū tantum: Qui autem Aristotelem insimulant inscitiae, tanquam non viderit neruos ex cerebro ad linguam, & ad omnes partes tangendi vi præditas ferri,
- B** quia scribat horum sensoria iuxta cor esse, si ij diligentius Aristotelis dicta animaduertissent, naturæ secreta inuenire ipsi quoque potuissent, & tantum philosophū non calumniati, sed potius admirati fuissent. Nā sine neruo sensum minimè fieri apertè significauit. 3. de Hist. Ani. cap. 5. vbi inquit: Pars nulla corporis stupore tentatur, quæ neruo caret: quid enim aliud vult quam illud? nullam scilicet partem sensu præditam esse, quæ neruo caret: stupor enim est sensus priuatio: ideo non contingit nisi in ea parte, quæ sentire potest. Quid autem sit sensorium tactus & gustus, & quomodo caro, & lingua nō sint vltima sensoria, sed media, & propter quid hæc sedem habeant propè cor, explicatum est superius. Ad dubitationem autem, quod non videatur in corde sensus fieri, neque in loco propinquo cordi, quia sanguinis calidioris agitatio officium sentiendi intercipit: dicimus, res naturales in mensura quadam consistere, à qua si recesserint, vel secundum excessum, vel secundum defectum, actiones earum deprauentur. Similiter igitur & sensus caliditatem sibi propriam requirit, & membrum suo modo temperatum, vt optimè perficiatur. Non similem autem temperaturam requirunt sensus, qui iuxta cerebrum positi sunt, & qui iuxta Cor: Tactus enim, & gustus calidiorem naturam requirunt: Commodissimum autem est calor, qui in corde est, præcipuè qui in homine. Temperatissimum enim esse hominem alibi ostendimus, qua temperie tactiles qualitates optimè percipiuntur. Quoniam autè in corde tres ventriculi sunt, quorum dexter sanguinem calidissimum cōtinet, sinistè frigidissimum, medius mediocrem, sed puriorem, in hoc principium esse voluit. Aristoteles. 3. de Part. Anim. cap. 4. Principiū enim quam maximè quiescere debet: tale autem erit, si sanguis purus, & mediocris tum copia, tum calore sit. In homine autem hunc purissimum esse scribit. 2. de gen. Anim. cap. 4. eo argumento, quia pruden-

QVAEST. PERIPATET.

tissimus animalium est: intellectus enim illud temperamentum significat: Et 2. de Part. Anim. cap. 2. inquit: Est certe roboris efficacior sanguis, qui crassior, & calidior est: Vim autem sentiendi, intelligendi; obtinet plenior, qui tenuior, atque frigidior est. Sed optimè constant, quæ calidum, tenuem, & syncerum habent, quippe quæ vnà & viribus corporis, & animæ ingenio plurimum valeant. Hinc autem soluitur contradictio, quæ videtur in verbis Aristotelis, cum scribit. 2. de Part. Anim. cap. 7. hominem inter cætera animalia cor habere calidissimum, & sanguine refertissimum: cuius gratia illi datum esse plurimum cerebri idque humidissimum. Copia enim calidi natui, & eiusdem puritate vincit omnia animalia, intensiōe autem caloris nequaquam: multorum enim animalium sanguis calidior est, sed crassior ac siccior, & turbulentior. At verò si cordis calor hæc potest, cuius gratia nerui sunt necessarij ad sensum in toto corpore? An ut spiritus animalis haberetur maximè defecatus à sanguinis crassitie? Et si enim cor sit primum sentiens, sine opẽ tamen cerebri nequaquam sensum ceteris distribuit. Nam species sine materia per spiritum in cerebro præparatum, & neruis delatum communicatur cordi tanquam regi. Ex his autem patet, quæ nam pars totius corporis temperatissima statuenda sit, propter quam homo tactum habet exquisitissimum. Non enim cutis vt medici putant: temperatior enim est caro subiecta, nam in ea magis est sensus: signum autem est, quod longè exquisitius qualitates tactiles sentimus lingua, quàm manu: vt gemmarij faciunt: hoc enim experimento veras gemmas à factitijs discernunt: nam tactu linguæ longè frigidiores sentiuntur legitimæ: quam differentiam nunquam digitis discernas: Carne autem, & lingua longè temperatior est cordis caro, hic enim primò situm est instrumentum tactus. Si igitur liceret corde tangere, vt lingua, longè exquisitius, vel minimas differentias sentiremus. Sed quoniam læditur facillimè à quocunque excessu, idcirco recondidit ipsum natura, & circumposuit corpus animalis ossa, & carnes, vt non se ipso, sed per mediū qualitates perciperet. Fons igitur caloris medium equale est inter duos excessus caloris, & frigoris humidi, & sicci: reliquæ autem partes quanto magis participant de illius natura, vt caro & quæcunque sanguineæ sunt, eo temperatiores existunt, & ad sensum aptiores. Quoniam verò duplex est singularum partium temperamentum: vnum quidem potentia, alterum verò actu, vt alibi exposuimus: calor cordis, qui omnium operationum est autor, & cuius participatione cætera cordi adnata viuunt, actu est, quem temperatissimum in homine diximus esse. Qui autem potentia est ex diuersa elementorum mixtione ortus, varius est pro diuersarum partium compositione: Ossa enim, & nerui frigida & sicca sunt: cerebrum frigidum & humidum, quia hoc quidem ex aquea constat

- A** constat substantia, illa verò ex terrea magis. Pinguedo autem ex aerea & ignea, nam facile comburitur; Caro media videtur esse: nam eius mollities medium significat inter humidū, & siccum: propterea qui carnem duriores habent, sensu obtusiores sunt: molles autem carne, & quibus Cor molle est, aptiores sunt ad sensum. 3. de Part. An. cap. 4. Substantia autem eius non in totum inflammabilis ut pinguedo, nec omnino incombustibilis, ut medulla cerebri, mediam naturam habere significat inter calidum, & frigidum potentia. Vtraque igitur ratione caro præcipue Cordis temperatissima fuerit. Relinquuntur dubitationes, quæ aduersus Aristotelis demonstrationem afferiebantur. Quod igitur obijciebatur non esse idem instrumentum diuersarum potentiarum: dicimus, quemadmodum potentiæ eadem subiecto sunt, ut vegetatiua & sensitiua, sic etiam instrumenta eadem subiecto esse melius erat, si fieri poterat: hoc enim modo procedit
- B** ratio Aristotelis de principatu cordis. 3. de Part. Anim. cap. 4. Fieri autem posse, ut idem sit instrumentum plurium, ostensum est: calore enim, & spiritu cordis omnia perfici possunt aut statim aut per media. Receptaculo igitur ventris, & intestinorum utitur, & venis ad alimentum præparationem, sed suomet calore: ipse autem se ipso perficit: Similiter ad visibiles qualitates recipiendas pupilla oculi utitur: & ad sonos aere insito in aure: & ad tactiles qualitates carne: ipse autem se ipso omnia iudicat: Si enim vnum est, quod differentiam eorum percipiat, vnum esse oportet, quod omnia sentiat: nō potest autem oculus sonos iudicare, nec lingua colores. Primum igitur organum omnium commune interius est. Idcirco ipsum comparauit Aristoteles Regi, totū autem animalis corpus reipublicæ. Cum enim ordo constitutus fuerit, non est necesse regem omnibus interesse, agunt enim magistratus secundum præceptum regis. Ad alterā instantiam, quod
- C** non sit necesse omnes partes sentientes sanguineas esse. licet primum sentiens auctor sit sanguinis: quia non omnis pars, quæ nutritur, sanguinea est, licet primum sit sanguineum: dicimus nutritionem fieri non à temperamento proprio singularum partium, ut medici putant, sed à caliditate per arterias, & venas influente à corde, ut alibi explicatum est: non enim caro carnem gignit, nec neruus neruum: sed calor, qui est in corde in diuersas corporis partes delatus, sanguinis materiam aptam quidem coagulari à frigido in carnes dispensat: magis autem terrenam in ossa & neruos, & de reliquis eodem modo: idcirco omnia quidem nutriuntur sanguine, at non omnia sunt sanguinea. Nam ex materia syncerissima caro fit, & reliquorum sensoriorum corpora, excrementis autem ossa nerui pili ungues, & cætera huiusmodi. 2. de Gen. Ani. cap. 4. Solum igitur cor suo calore trahit alimentum, & sanguinem creat, quo & ipsum, & reliquæ partes nutriuntur.
- Quod

QVAEST. PERIPATET.

Quod si eodem modo cætera suo calore alimentum conficerent, natura- D
turam cordis imitari potuissent, & sanguinea essent omnia, quia pri-
mum sanguineum est. At sensuum instrumenta similem naturam ha-
bere oportuit cum primo sensorio, mouentur enim omnia ab exte-
rioribus sensibilibus & prius organa extèriora quam cor, licet in vtrif-
que simul fiat sensus: vt enim receptio fit in spiritu existente in instru-
mentis externis, sic in spiritu cordis, sed simul, quia alteratio est in se-
quens præsentiam sensibilis in organo, vt superius ostensum est. Com-
meat igitur ratio in sensu: Si cor sanguineum est, necesse est omnes
partes sentientes sanguineas esse, vt pati à sensibilibus possint: non
commeat in nutritione, quia motus à corde est in ipsas, non ab ipsis in
cor. Patet igitur ratio, cur partes exangues eorum animalium quæ san-
guine sunt prædita, non sentiant: Idem verò dicendum de ijs quæ san-
guine carent: humorem enim habent proportionem respōdentem san-
guini & particulam respondentem Cordi. E

*Animam non in singulis corporis partibus esse: neque totam in toto,
sed totam in corde. Quest. VII.*

VLGATA est sententia animam esse totam in toto corpore,
& totam in qualibet eius parte: quoniam scripsit Aristoteles
i. de Anim. tex. 94. Si quædam animalia diuidantur, in vtra-
que partium inexistere omnes animæ partes, vtpote quæ eiusdem spe-
ciei sint inter se & cum tota: viuunt enim vtraque insectorum quo-
rundam segmenta, & sensum & motum habentia aliquo temporis spa-
cio. Plantæ quoque diuisæ germinant idem vegetandi principium
habentes, quod non esset, nisi tota anima similiter esset in singulis par-
tibus, vt in toto. Oppositū tamen scribit Aristoteles in libro de Com-
muni animalium motu: vbi inquit: non oportere in singulis parti- F
bus animam esse, sed ea existente in quodam corporis principio reli-
qua uiuere, quia illi adnata sunt. Præterea & rarione manifestum est:
Cum enim partium quædam sint similes, quædam dissimiles, ani-
ma autem actus sit corporis organici, quod dissimile est, si in singu-
lis partibus animam poneremus, dissimilis quælibet pars retineret
naturam totius: aut non dissimile esset animalis corpus sed simila-
re, proprium enim similis est, vt ad diuisionem corporis diuidatur
forma non in diuersa specie sed numero: nam in qualibet parte car-
nis, integra forma carnis est, & quælibet pars aquæ frigiditatem con-
iunctam habet cum humiditate. Totam igitur speciem in toto corpo-
re esse & totam in singulis partibus contingit in omnibus formis simi-
larium corporum: in dissimilaribus autem est impossibile, pars enim
oculi non est oculus, nec faciei facies. Amplius cum plures sint animæ
potentiæ,

- A** potentia, si tota anima in singulis partibus esset, singulae partes haberent omnes animae potentias: posset igitur oculus audire, & pes videre, & de ceteris eodem modo: aut in eodem erit simul eiusdem potentia & impotentia, ut idem sit possibile & impossibile. Quatenus enim anima inest in singulis partibus, in ipsdem potentiae omnes inerunt: quatenus autem instrumenta eadem non sunt apta ad omnes potentiarum functiones peragendas, in oculo inerit impotentia gustandi, & in pede impotentia videndi. At natura frustra potentiam tribueret, nisi etiam instrumentum illi adiungeret: & perinde esset ac si fabrilis ars in fistulas ingrederetur. 1. de Anim. tex. 53. Ob haec igitur non est tota anima in singulis partibus corporis. At vero neque singulae animae partes in singulas corporis distributae sunt: ut sensitiua quidem sit in cerebro: vegetatiua autem in hepate: & sensitiui hoc quidem in oculo, hoc autem in aure, illud vero in carne. Nam demonstrat Aristoteles id impossibile esse. 1. de Anim. tex. 90. usque in finem: primo quidem ex parte unitatis, non erit vnum ipsa anima partes habens loco distinctas, nisi aliquid aliud sit, quod eas contineat & vnum faciat, de quo iterum querendum erit, utrum partes habeat, an impers sit: Aut igitur in infinitum procedet ratio, aut tandem veniendum est ad impartibile, quod unitatis causa sit, & contineat: hoc autem anima ipsa est. Deinde ratione partium: si enim tota anima totum corpus continet, conuenit & partium vnamquamque continere aliquid corporis: at impossibile est: non enim est aliqua pars corporis, cui ascribi possit intellectus. Ultimo probat eo experimento, scilicet diuisis animalibus quibusdam & plantis, quorum partes abscissae viuunt eandem specie animam habentes. Idem ostendit. 2. de Anim. tex. 20. Ad diuisionem enim corporis non diuiditur anima in partes, ut hac quidem sentiat, illa uero moueatur, & de ceteris eodem modo. Non igitur distributae sunt singulis corporis partibus singulae animae partes. Relinquitur animam indiuisibilem esse, eaque aut in toto corpore esse, aut in aliqua eius particula. At vero in toto corpore esse impossibile est in quibus multorum organorum est distinctio: oporteret enim toto corpore singulas animae functiones perficere: non igitur oculis videremus, nec pedibus ambularemus, sed eodem corpore toto: at hoc falsum esse, indicant membrorum auulsiones: erutis enim oculis viuunt quidem animal sed non videt, & abscissis alis non volat. Si igitur diuersis particulis diuersae actiones perficiuntur, cum tamen anima in singulas partes non sit distributa: necesse est ipsam in quadam corporis particula esse, quae ceteris apta sit uirtutem impartiri. Hoc autem cor esse, & quia in medio est, & propter alias rationes, alibi ostensum est satis. Bene igitur Aristoteles comparauit animal reipublicae, animam autem regi, & cor regiae. Quemadmodum enim in reipublica admi-

QVAEST. PERIPATET.

administrationes omnes ex regis decreto peraguntur, quamuis rex sin-
 gulis operibus non intersit: sic viuunt cetera membra ex virtute cor-
 dis influente in ipsa. Sicubi autem propter imperfectionem, cordis na-
 tura, aut quod illius vicem gerit, minus articulatum fuerit, vt in inse-
 ctis apparet & Plantis, non mirum si abscissa viuant: principium enim
 habent non bene distinctum, sed veluti per corpus disseminatum:
 Vnde accedūt magis ad naturam similiarum corporum: maximè au-
 tem plantæ: nam insecta tanquam magis organica breuiori tempore
 viuunt abscissa, quia egent maiori organorum apparatu ad vitam con-
 seruandam quam plantæ. Sed dubitatur. Si anima est actus primus
 corporis organici, qui possit in actus secundos exire: oculus autē cor-
 poris quoddam sit organicum, cuius actus primus est ipsa videndi po-
 tentia, secundus autem ipsa visio: erit anima etiā in oculo, visio enim
 in eo fit: quod si visio, etiam potentia in eo fuerit, quem actum pri-
 mum & animam ipsam esse manifestum est. Eodem modo argumen-
 tari licet de ceteris partibus, quibus aliquod est officium delegatum.
 An si oculus esset separatus vt animal, argumentatio verè concludere-
 ret, actus enim primus esset in ipso anima: Sed quoniam separatus nō
 est amplius oculus nisi æquiuocè perinde ac lapideus, idcirco eius ac-
 tus primus sine illa particula esse nequit, cui adnascitur: Anima igitur
 est actus totius corporis & singularum partium, quia est actus eius
 particulae cui reliquæ partes tanquam lineæ ex centro sunt adnexæ.
 Quemadmodum enim centrum indiuisibile quoddam est & vnum
 in multitudinem linearum quodammodo distributum, sic anima indi-
 uisibilis existens in plures tamen potentias quodammodo diuiditur
 & multiplici organorum specie pro natura diuersarum potentiarum
 utitur. In eodem igitur est vegetatiuum, sensitium, motiuium, & sen-
 sitiui id quod singula iudicare potest, ac reliquæ animæ potentie inse-
 parabiles à se inuicem: principium enim vnum & idem est omnium.
 Quoniam verò organa diuersa esse oportuit diuersis potentijs accom-
 modata: plura autem corpora in eodem esse impossibile est: idcirco
 eo artificio natura animal condidit, vt organorum multitudo ex vni-
 co principio pederet: sic enim quodammodo vnum sunt omnia, qua-
 tenus vnum est omnium principium: quodammodo verò plura, qua-
 tenus ab eodem principio in diuersa desinunt. Sed circa sensus dubi-
 tatur. Non enim videntur sensus externi vnum subiecto esse excepto
 tactu, nam ceteri sensus inseparabiles sunt à tactu, hic autem solus se-
 paratur. At visus & auditus & reliqui non solum ratione sed & subie-
 cto distinguuntur: organa enim distincta sunt, solum autem in sensu
 communi coniungi videntur qui internus est: sed hic siquidem est
 alius à singulis, non enim idem videtur sensus internus & externi, non
 fient vnum subiecto sensus externi: Coniunctio enim in sensu com-
 muni

- A**mani efficit vnum sensum communem alium à singulis, non vnū omnium externorum sensum. An nō est aliquis alius sensus præter quinque qui exteriores appellantur? vt colligitur ex demonstratione Aristotelis. 2. de Anim. tex. 128. Sensem autem communem non esse aliū à singulis patet. 2. de Anim. tex. 136. Cum enim sentiamus nos videre & audire & cæterorum sensuum functiones, quæritur vtrum eodem sensu an alio: probatur autem eodem sensu vt visu nos videre & auditu audire, nam si alio, duo essent sensus eiusdem, vt colorum visus & ille qui visum sentiret. Deinde processus esset in infinitum, alter enim sensus cum sentiatur, ab altero sensu sentiretur, & ille ab alio, aut tandem aliquis erit sensus sui ipsius: melius igitur est statim in primo id facere, vt scilicet sensus idem qui est coloris, sit sensus sui ipsius: idem enim est actus ipsius visus & coloris quatenus visibilis: Idcirco sensus in actu est ipsum visibile actu visum: quod in omnibus quæ sine materia sunt, contingit, vt in intellectu: idem enim est scientia & scibile. 3. de Anim. tex. 15. Visus ergo seipsum videt, & auditus auditum, & de cæteris eodem modo. At verò sensum hoc modo acceptū communem vocat Aristoteles in libro de Somno, cap. 2. Testatur enim communem esse potentiam omnium sensuum, qua sentimus nos sentire secundum vnumquemque sensum: Quo in loco uidetur contradictio quædam esse: vbi inquit: non enim visu quidem uidet se uidere, nec iudicat ac distinguit aliud esse dulce ab albo neque gustu neque visu neque vtrisque, sed quadam communi particula omnium sensoriorum. Soluitur autem: Nam intelligit hic per sensus ipsa sensoria non potentiam: non enim oculo uidemus nos uidere, nec aure audimus audire, sed communi quadam particula omnium sensuum, id est corde. Cum autem in eo omnes sensus conueniant, non efficiunt alium sensum præter quinque: extrema enim linearum in centro non constituunt alium punctum præter singularum extremum; cum tamen diuersa quadam ratione idem diuisionis punctus bis numeratus vnus sit & multi: Sic in sensu quatenus vnus est, communis dicitur, quatenus multi, sensus singuli. Altera suboritur dubitatio circa sensibilibus receptionem. Cum enim sentiatur ipsum singulare, hoc autē determinatæ sit quantitatis: de Sensu, cap. vltimo: nō enim color simpliciter recipitur in oculo sed tantus color, similiter autem in cæteris sensibus: non videtur fieri posse, vt vnus sit sensus omnium receptiuus: nam quantitas in indiuisibili recipi nequit. Quod si diuisibile fuerit id quod omnia genera sensibilibus suscipit, non erit unum id quod iudicat differre album à dulci, & dulce ab amaro: in eadem enim parte plures quantitates recipi nequeunt, neque contraria in eodem subiecto esse possunt. Responderet quispiam instrumentum commune omnium sensuum partim esse diuisibile quatenus scilicet diuer-

fa

QVAEST. PERIPATET.

sa vel contraria suscipit secundum diuersas sui partes : partim autem **D**
indiuisibile, quatenus vnum numero est : sic autem vnum esse quod
iudicat diuersa esse sensibilia. Refellit hanc responsionem Aristote-
les. 2. de Anim. tex. 148. Non enim est possibile actu idem diuisibile &
indiuisibile esse, neque contraria simul pati : sed potentia solum con-
tingit. At cum sensus iudicat diuersa vel cōtraria, actu patitur & mul-
titudinem recipit. Quomodo igitur vnus erit tunc actu sensus? Quod
si non fuerit vnus, quomodo iudicare diuersitatem poterit? Necessse
igitur est indiuisibile esse id quod iudicat, multa autem iudicare, non
quia diuidatur id quod indiuisibile est, sed quia idem sepius numere-
tur, vt accidit puncto lineam aliquā diuidenti, bis enim utitur eodem
signo simul. At verò si indiuisibilis est sensus, quomodo diuisibilia
sentit? Quantitas enim omnis diuisibilis est, sine qua non contingit
sensibile ullum esse. Dicendum est igitur species sine materia indiu-
sibiles esse: cum enim propter materiam diuidatur vnumquodque: **E**
ipsa quidem quantitas extra animam diuisibilis est, in anima autē spe-
cies eiusdem est indiuisibilis. Vt igitur punctus additus puncto & in-
finita puncta simul nō efficiunt vllam magnitudinem, sic sensibilibus
multitudo in anima nullam molem parit. Quod si absque mole ali-
qua insint sensibilia in sensu, non continget cōtraria in eodem simul
esse, cum albi & nigri, aut calidi & frigidi simul fiant sensus: cum enim
non existat aliquod subiectum, quod recipiat sensibilia secundum eius
diuisionem & extensionem (id enim esset cum materia recipere) non
sequitur in eodem simul esse contraria, & propter hoc eadem est scien-
tia contrariorum, & sensus idem luminis & tenebrarum. Sed dubita-
tur: Si sensitiuum non est sine corpore, organa enim singulis sensibus
tributa sunt: diuisibiles erūt species ad corporis diuisionem, ut etiam
extra animam contingit. Non igitur aufugiemus absurda quæ dicta
sunt. Esse autem corpoream passionem quæ à sensibilibus fit non so- **F**
lum in singulis sensibus, sed etiam in sensu interno & Phantasia, expli-
cauit Aristoteles in lib. de Memoria, cap. ultimo. Fit enim per sensum
in anima & in parte corporis habente ipsam, veluti pictura quædam
tanquam anuli sigillo: cuius habitus memoria dicitur: de Memo. c. 1.
Solut Aristoteles. 2. de Anim. tex. 122. vbi inquit: Magnitudo enim
quædam erit id quod sentit, non tamen est sensitiuum esse, neque sensus
magnitudo est, sed ratio quædam & potentia illius. Differt igitur sen-
sibile receptio in organo & tandem in corpore ab eorundem rece-
ptione in anima. Nā in organo & corpore recipitur species cū quan-
titate & diuisibilis, idcirco non contingit eodem tempore contraria
sentire vt lumen & tenebræ, calidum & frigidum secundum eandem
partem corporis: secundum autem diuersas partes nihil prohibet, vt
si eodem tempore altera quidem manu aquam frigidam tangamus,
altera

A altera verò calidam: vt quoque legentibus contingit, simul enim albedinem chartarum & scripturæ atramentum intuentur, secundum tamen diuerſas oculi partes, ſicut etiam ſunt extra oculum. In ipſa autem anima ſpecies ſine materia recipiuntur, idcirco non quantitates nec colores, nec calidum nec frigidum, ſed indiuiſibilia eorum ſimulachra concipiuntur, res tamen diuiſibiles & quantas repræſentantia. Quoniã verò hæc eadem ſimulachra egent aliquo ſubiecto, non enim ſunt ſubſtantię quæ per ſe maneant ſeparatæ: idcirco ſunt quidem in aliqua magnitudine, ſed non tanquam in magnitudine: eorum enim eſſe non eſt magnitudo aliqua. Propterea duplici genere corporis opus fuit ad ſenſus perficiendos, vnum quidem quod reciperet ſpecies quantas & pateretur cum materia, vt perſpicuum oculi corpus: aer in aure exiſtens: caro totius corporis: Altero autem in quo receptio fieret ſpecierum ſine materia, quod eſt propinquiſſimum animæ inſtrumentum, quem ſpiritum vocant. Sed vt res maniſeſtior euadat, in oculo diligentius id contemblemur. Cum fiat receptio viſibilis ſecundum pyramidem cuius baſis eſt ſuperficies rei, quæ uidetur extra oculum exiſtens, cuſpis autem in oculo, vt patet per ea, quæ in ſcientia perſpectiua traduntur: ex anguli autem, in quem pyramis deſinit, magnitudine & paruitate res maiores vel minores appareant: in anguli quidem extremo ſpeciem indiuiſibilem eſſe neceſſe eſt, concurſus enim linearum in puncto fit: ſed ante concurſum, magnitudinem habere baſi proportionalem, per quam rei uiſibilis iudicatur quantitas. Cum enim duo ſint trianguſa, vnum paruum, cuius baſis intra oculum eſt, alterum magnum, cuius baſis eſt extra in ſuperficie viſibilis, vtriuſque autem anguli ſint æquales, vnus enim communis eſt ſcilicet is qui eſt in cuſpide pyramidis, reliqui duo ad vtranque baſim æquidiſtantes, neceſſe eſt latera lateribus proportionalia eſſe & baſim baſi. Ex laterum præterea quantitate, habetur diſtancia corporis viſibilis, ex baſi autem quantitas eiufdem: Vbi igitur nota fuerit diſtancia, ex quantitate baſis in oculo exiſtentis nota fiet quantitas baſis externæ, proportionem enim habent eandem, quam latus maioris trianguli habet ad latus minoris: vbi verò diſtancia incerta eſt, contingit decipi viſum, vt circa magnitudinem ſolis. Sufficit ergo in oculo quãtitatem aliquam recipi quantumcunque paruum pro oculi magnitudine ſed proportionalem externæ. Nam aliàs ea quæ maiora eſſent oculo, videri non potuiſſent neque iudicari. Corpus autem in quo fit baſis proportionalis externæ, eſt humor chryſtallinus appellatus, perſpicuus & rotundus: nam in eo perinde ac in pila vitrea aut in ſpeculo imprimitur ſpecies à rebus externis. Vbi autem deſinit pyramidis angulus, imago in ſpeciem indiuiſibilem tranſit, quæ in ſpiritu poteſtate ſentiendi prædito recipitur. Simile autem quid in ceteris ſenſibus fieri putandum eſt:

QVAEST. PERIPATET.

est: vbique enim affectionem aliquam proportionalem externæ recipi par est, vnde iudicatur quantitas rei sensibilis, interius autem eandem sine materia, & indiuisibilem fieri. Nullum autem inconueniens est indiuisibile aliquid, signum esse rei diuisibilis, & tanquam diuisibile sentiri, sensus enim est rei sensibilis externæ: quod si sui ipsius sit, ea ratione semper accipitur, quatenus sensibilis cuiusdam determinati, & quanti: nam aliàs quod indiuisibile est, insensibile quoque est. Cum enim equiuocè dicantur res in anima, & extra animam, vt homo pictus, & homo verus: etiam quantum in anima alio modo dicitur, quam verum quantum. Dicitur igitur sensus ipse quantus, quia est ipsius quanti veri, ipse autem secundum se non quantus. Sed hæc fortè fusiùs quam oportet, hoc loco dicta sunt. Patet igitur ex dictis multitudinem eorum, quæ sentiuntur, & quantitatem sensibilibum, non impedire quin vnicus sit omnium sensus, & vnicum eius instrumentum proximum: immo ex ijs, quæ circa sensus apparent, necesse est vnum esse, quia differentiam omnium sensibilibum iudicat. Quod si vnitas hæc in instrumentis externis fieri nequit, oportet aliquod esse internum omnibus commune, in eo igitur anima sentiens fuerit cum cæteris potentijs.

*Medium illuminatum non facere ad colorum visionem,
sed potius impedire. Quæst. VIII.*

SCRIPSIT profectò Aristoteles. 2. de Anim. tex. 67. colorem idcirco non videri sine lumine, quia natura coloris est, mouere posse id, quod actu perspicuum est: actu autem perspicuum, est ipsum medium illuminatum: Ideo in tenebris non videri proprios corporum colores: aliqua tamen in tenebris solum videri, vt quæ noctu lucentia sunt ignis modo, quæadmodum quædam capita piscium, & quorundam animalium oculi noctu tantum radiantes: Alia autem & in lumine & in tenebris videri, vt ignis, & quæcunque valde luminosa sunt, quoniam perspicuum ab ipsis actu fit. Quæ sententia, si simpliciter intelligatur, vt videtur efferri, manifestè falsa deprehenditur. Nam primum experimento patet medijs illuminationem ob præsentiam luminosi corporis factam nihil præstare ad colorum visionem: nihilo enim minus videmus colores quoscunque actu existentes, siue per medias tenebras, siue per illuminatum medium: quod noctu experiri vnusquisque potest. Nam ex loco tenebroso non solū ignem procul existentem videmus, sed etiam corpora igne illustrata, cum tamen aer intermedius non sit illustratus: accidet autem hoc, si ignis quidem non veniat in conspectum, sed solum corpus igni obiectum: quæcunque enim in aere intermedio fuerint,

Arint, non conspiciuntur, quanquam videnti sint propinquiora: color autem parietis igne illustrari videtur nō minus quam si apud nos alius ignis fuerit mediū illuminans. Idem & interdiu notare licet: Si enim ex obscuriori loco veluti antro quodam inspiciamus corpora à Sole illustrata, non minus per medium illud vmbrosū cernemus, quā si ex lumine intueremur. At verò ex mediū illuminatione impediri visionem manifestum est: quæcunque enim sunt in obscuriori loco nequaquam cernere possumus ex lumine: ideo interdiu nigra apparent, quæ intra ædium parietes sunt, si ex loco illustrato inspiciamus. Omnino autem melius ex obscuriori loco cernimus, quā ex luminoso, dummodo corpus visibile illustratum fuerit. Propter hanc causam natura oculum sic efformauit, vt illud perspicuum corpus, in quo colores externi recipiuntur, quam maximè obscuro loco clauderetur, paruo relicto in eius tunica foramine, vt sufficeret ad species intramittendas, minimè autem à splendore offenderetur: & qui acutius intueri volunt, modicè oculum claudunt, adeo vt liceat aliquando interdiu stellas videre, si per longam fistulam oculo admotam inspiciamus. Præterea ratione manifestum fiet, lumen in medio impedire colorum susceptionem: Si enim est coloris susceptiuum, quod sine colore est, & soni, quod sine sono: & in cæteris similiter: sine colore autem est ipsum perspicuum, quando in potentia est, non actu, idest dum inuisibile, & tenebrosū fuerit (lumen enim est, veluti color perspicui. 2. de Anim. tex. 69.) cum igitur illuminatum fuerit, non erit susceptiuum coloris: Ratio est Aristotelis. 2. de Anima. text. 71. Quod vt manifestius fiat, sic consideretur. Præsente maiori lumine in perspicuo obscurius reddi solet id, quod minus est, aut omnino deleri: vt patet in luna: non enim vmbra corporum sibi oppositorum gignit præsente Sole, noctu autem eodem absente gignit: magis ergo actum suum noctu communicat quam interdiu: aliquem tamen actū communicare interdiu dicendum est, quoniam tunc videmus eius corpus: Astra autem non solum non illuminant aerem diurnum, sed neque visui se offerunt nisi noctu, minus enim est eorum lumen quam lunæ: idcirco vmbra nullas pariunt, exceptis quibusdam splendidissimis. Venus enim absente lumine lunæ vmbra facit licet obscuras. Idem intueri licet in corporibus à Sole illustratis: hæc enim obiecta loco vmbroso, speciem suam communicant, idque nō solum adiacentia corpora illustrando, sed & aliquando proprio colore aerem circumstantem inficiendo, vt puniceo, aut flauo, aut viridi, aut alijs huiusmodi. Loca autem hæc illustrata alia similiter illustrare possunt, & hæc alia, donec tandem vltima ob luminis paucitatem alia nō illustrent, sed sufficiant solū ad sui visionem faciendam: nequaquam autem vt videantur adiacentia corpora. Communicatio igitur lumi-

S
nis,

QVAEST. PERIPATET.

nis, & coloris ab eo fit, quod actu est in id quod potentia, non è con-
 uerso: hoc autem modo se habent maius lumen ad minus. Ob hanc
 autem rationem color illustratus non colorat aerem æquè illumina-
 tum, tanto minus illustriorem, sed eum solum, qui sit obscurior.
 Quod si instrumentum visus susceptiuum sit omnium colorum, per-
 spicuum esse oportet non actu illuminatum, sed aptum à singulis illu-
 minari. Non igitur mirum, si in lumine maiori non videmus ea, quæ
 in obscuriori sunt posita: ex obscuro autem optimè videamus ea quæ
 sunt in lumine. Propterea solemus manum lucernæ, aut Soli obijce-
 re, cum intueri melius volumus, vt tradit Aristoteles. 31. Proble. 29.
 Manu enim arcemus ab oculis lumen maius, quod impediēbat reli-
 quorum susceptionem. Et postquam aliquid maximè fulgens inspe-
 xerimus, vt Solem, non possumus alia videre, donec splendor in ocu-
 lis genitus non recesserit. Propter quid igitur lumen in medio rece-
 ptionem colorum impediat, explicatum est: Actus enim inexistentis **E**
 ceteros obscurat, & arcet. Sed huic sententiæ non solum videtur
 obstare verba Aristotelis. 2. de Ani. tex. 67. scilicet colorem motiuum
 esse perspicui in actu existentis: actu enim perspicui, quatenus perspi-
 cuum lumen est. 2. de Ani. tex. 69. quasi medium illuminatū esse opor-
 teat, vt à coloribus patiat: Sed etiam ratio huiusmodi oppositum
 ostendit. Si enim perspicuum in actu non est sine lumine, neque co-
 lorem perspicere licebit sine lumine: corpus enim quodcunque non
 perspicuum in medio existens visum impedit. Amplius si lumen fru-
 stra est in medio, cur non videmus in tenebris? Si enim colores mo-
 uere possent perspicuum in potētia, communicatio eorum fieri debe-
 ret in medio, & tandem in oculo absente lumine, quod tamen mini-
 mè contingit. Præterea medium illuminatum pati ab omnibus co-
 loribus patet, quamuis maius sit lumen in medio, quam in eo quod
 videtur. Existente enim lumine Solis in medio, videmus tamen cor- **F**
 pora posita in vmbra. Si igitur color prius agit in medium, quàm in
 oculum. 3. de Ani. text. 73. necesse est medium quamuis maximè illu-
 stratum recipere tamen ea quæ obscuriora sunt, & oculis trāsmittere.
 Quod si oculi in obscuriori loco manentes facilius inspiciant, potest
 ob aliam causam accidere, vt propter virtutis congregationem, non
 propter priuationem luminis: si enim luminis præsentia per se colo-
 rum receptionem impediret, debuisset & in medio impedire. Hæc
 sunt præcipua, quibus aliquis persuaderi possit mediij illuminationem
 ad colorum susceptionem facere. Sed supposita definitione coloris,
 facile hæc soluentur. Scribit igitur Aristoteles in libro de Sensu, ca-
 pit. 3. colorem esse extremum perspicui: quod perinde est, ac si dice-
 remus esse extremum luminis: idem enim actus perspicui, quatenus
 est interminatum, lumen est, in termino autem color: Idcirco lumen
 quidem

Aquidem color est interminati corporis, color autem lumen terminati. Patet autem id sensu : corpus enim quam maximè perspicuum, vt glacies, si contingat videri secundum superficiem propriam, non secundum superficiem continentis corporis (accidet autem hoc, vbi confectus fuerit in partes paruas) non amplius colore adiacentium corporum spectabitur, sed proprio, qui albus est: quod igitur in interminato lumen, in termino est albedo: dicitur autem interminatum, cum visus nō in eius superficie terminatur, sed vltcrius ad superficiem circumstantis corporis protenditur: quod in confractione fieri nequit, non solum propter diuisionem, qui terminus quidam est, sed & propter paruitatem: eadem enim pars prope quidem inspicienti visum transmittet, vt reliqua perspicua, procul autem non transmittet, sed visus in eius superficie desinet, vnde proprio colore videbitur colorata. Hoc idem accidit in niue, parua enim guttulæ concretæ, & maximè perspicuæ albedinem multam representant: Sic vitrum, & chrystallus integra quidem visum transmittunt, si qua autem aut lima, aut scalpello signentur attritione facta, visum terminant, & alba se ostendunt. Quanto autem corpora magis perspicua fuerint, eo magis alba sunt, vt spuma & nix: aqua enim & aer maximè receptiua sunt luminis: Contra verò quæcunque lumen suscipere nequeunt, nigra spectantur: quemadmodum enim in interminato sunt tenebræ, sic in termino est nigrum. Signum autem huius est, quod nulla corpora nigra perspicua reperiuntur, cum cæteri omnes colores peruij esse possint, vt in gemmis perspicuis est manifestum: nam & candidæ & rubentes, & virides, & ceruleæ, & alio modo coloratæ visuntur, excepto nigro. Subiectum enim nigredinis non est susceptiuum luminis: idcirco nigredo similiter priuatio est, vt tenebræ: medij autem colores vt magis, vel minus de lumine participant, sic accedunt, aut recedunt magis, & minus ab albo. Eorum enim subiectū magis, vel minus est perspicuum. Dixit autem hoc manifestè Aristoteles in libro de Sensu cap. 3. vbi inquit. Perspicuum ergo, secundum quod inest corporibus, inest autem plus, aut minus, in omnibus causa est mutationis colorū. Quæ cum hoc modo habeāt, illud alterum est subiungendū: Si enim actu perspicuum non est nisi præsentē lumine vt Solis aut ignis, colores etiam actu nō erunt sine lumine: excepto nigro, est enim luminis priuatio. Differunt autem corpora nigra, quæ in lumine videntur, à cæteris, quæ in tenebris sunt posita: hæc enim ideo nigra videntur, quia actu lumen nō recipiunt, cum tamen recipiendi habeant potentiam: idcirco in tenebris omnia nigra apparent. Quæ autem in lumine nigra sunt, impotentiam habent recipiendi lumen: non enim perspicuum est eorum subiectū. Quomodo autem priuatio mouere possit medium, & visum, alia ratio est: habitu enim priuationem cognoscimus.

S 2 scimus.

QVAEST. PERIPATET.

scimus. Colligimus igitur ex dictis eandem esse naturam luminis, & D
albedinis, actum scilicet & perfectionem perspicui illud quidem qua-
tenus interminatū est, hoc autem quatenus luminis est terminus qui-
dam: Similiter autem se habere tenebras, & nigrum, ambo enim pri-
uationes sunt, tenebræ quidem interminati corporis, nigrum autē ter-
minati: Ceteros autem colores medios esse inter album & nigrum,
vt perspicuum medium est inter luminosum, & tenebrosum. Hanc au-
tem similitudinem rationis explicauit Aristoteles ijs verbis: Est ergo
inesse in perspicuo hoc, quod quidē & in aere facit lumen, est autem
non, sed priuatum esse: Quemadmodum igitur ibi hoc quidem lum-
men, hoc verò tenebræ, ita & in corporibus innascitur album, & ni-
grum. Quibus suppositis obiecta soluere non fuerit difficile. Quod
igitur scribitur colorem motuum esse perspicui in actu hoc modo in-
telligendum est. Cum enim visibile duplex sit, scilicet color, & id
quod vno nomine non licet appellari, vt ignis, Sol, stellæ, fungi qui- E
dam, & oculi noctu per se radiantes, & alia multa huiusmodi lucida
corpora: Color quidem ab altero genere differt, quod visibilis nō est
sine lumine: reliqua autem per se visibilia sunt, quia in seipsis causam
habent vt sint visibilia, idcirco etiam in tenebris posita videri possunt.
Hoc autem significauit Aristoteles secundo de Anima. tex. 66. vbi
colorem dicebat esse visibilem, quia est in eo, quod secundum se vi-
sibile est, id est in lumine: esse autem hoc secundum se visibile, non
ratione, id est definitione: quasi dicat: non inest lumini ratio visibi-
lis, sed ē conuerso visibili inest ratio luminis: visibile enim vnum-
quodque est propter lumen. Cum autem colori insit ratio luminis
per præsentiā luminosi corporis, est enim extremum perspicui illu-
minati: corpori autem luminoso non per aliud, sed per se ipsum, est
enim ipsummet autor luminis, necesse est hoc non solum per se ip-
sum esse, sed & per se ipsum visibilem: Colorem autem tum esse co- F
lorem actu, tum etiam videri per eius præsentiā. Idcirco optimè
comparauit Aristoteles intellectum agentem lumini: vt enim ex di-
uersa luminis participatione in perspicuo diuersi oriuntur colores,
qui etiam ratione eiusdem luminis visibiles sunt, sic ex diuersa diui-
ni intellectus participatione ceteris omnibus datum est esse his qui-
dem clarius, his verò obscurius: quæ non per se ipsa intelligibilia
sunt, sed solum intellectione optimi intelliguntur, cuius solius est per
se intellectio, cæterorum autem non per se, sed per illud. Similiter
& visio eius est, quod maximè visibile est: per ipsum autem cætera
videntur, quæ eius participatione oriuntur. Propter hoc igitur di-
ctum est colorem motuum esse perspicui in actu, quia color in actu
non est nisi in lumine, positus enim in tenebris non est actu color,
sed potentia solū, ideo inuisibilis, cum de lumine minimè participet.

Non

- A** Non sequitur autem ex hoc, vt totum perspicuum, quod inter corpus coloratum, & oculum intercedit, illuminatū esse oporteat, satis enim est lumen esse in ea parte, quæ corpus contingit: Idcirco cum exactè volumus intueri, corpus ad mouemus aut ad solem, aut prope ignis lumen, oculos autem quam maximè ab illis arcemus. Hoc minimè contingit in altero genere visibilium, cum enim per se, non per alterius participationem existant, non egent altero lumine, quo videantur: sed potius in altero lumine obscuriora redduntur, adeo vt quædam omnino visum effugiant, vt atra, & quorundam oculorum splendor præsentem lumine diei: quædam videantur quidem, sed remissius, vt ignis. Hæc igitur non ex necessitate motiua sunt perspicui in actu: perspicuum enim actu est per eorum præsentiam. Cum autem actus perspicui insequatur quidem solis, aut ignis præsentiam, antecedit autem colores: Si hi visum alterant, necesse est prius agere in medium, **B** quod est actu perspicuum. Corpora autem per se visibilia nō est necesse mouere actu perspicuum, quia hoc insequitur, non antecedit. Non est autem accipiendum hoc esse in ratione coloris, scilicet motiuum esse perspicui in actu, insequitur enim naturam coloris. Quid autem sit color, & quo existente motiuus sit, explicatum est in libro de Sensu, & nos superius declarauimus. Ad primam autem rationem dicimus colorem in lumine positum esse tanquam aliquod per se visibile, veluti ignem, aut solem: idcirco efficere actu perspicuum ipsum medium per quod videtur. Signum autem euidentissimum est, quod corpus à Sole illustratum alia illustrat, vt alia quoque reddat visibilia, & hæc alia, donec vltima illustrentur tantum, & non illustrent: oculus igitur in tenebris positus, & aer intermedius eatenus afficitur à corpore aliquo illustrato, non vt è tenebricosis luminosa fiant, sed vt speciem tantum illustrati corporis recipiant: idcirco interiectum corpus **C** opacum, communicationem hanc impedit: solum enim perspicuum à coloribus, & à lumine afficitur. Ad alteram dubitationem patet solutio ex dictis: Si enim color esset actu color in tenebris, videretur similiter in tenebris, vt ignis: Quoniam autem in eius diffinitione includitur lumen, est enim luminis extremum, impossibile est actu colorem esse in tenebris positum. Quidam inter Peripateticorum principes putantes esse actu colores etiam in tenebris, non videri autem, quia medium non sit dispositum ad patiendum, disponi autem à lumine: coacti sunt aliam colorum generationē comminisci, quam quæ ab Aristotele tradita est. Cum enim lumē externum secundum eorum sententiam non constituat colores, aliud in ipsis corporibus innatum fingunt ex ignis cuiusdam mixtione. Videntes enim ignem inter cætera elementa lucidum: terram autem opacam: media verò elementa aerem, & aquam perspicua: putauerunt ad colorum gene-

QVAEST. PERIPATET.

rationem requiri quatuor elementa : media quidem pro materia per-
 spicui, ignem autem pro lumine in perspicuo : terram pro eo, quod lu-
 mini opponitur ad remittendam ignis luciditatem. Sed hæc quantum
 recedant à veritate, & ab Aristotelis doctrina, quis non videt? Nam
 primum coguntur fateri colores esse proprias affectiones mixtorum :
 cum tamē reclamet Aristoteles. 2. de Gen. & cor. tex. 7. vbi subiectum
 visus prius esse vult, quàm subiectū tactus : & alibi scribit omnia cor-
 pora visibilia esse, cum tamen non omnia sint tangibilia : Amplius
 testatur autor de Coloribus, qui inter Aristotelis libros recensetur,
 omnia elementa alba esse : Quod si terra secundum se opaca esset, &
 nigredinis causa, nulla essent corpora, in quibus terra dominatur, al-
 ba & perspicua : Sunt tamen multa inter lapides, vt marmora, gemme,
 terrarum & salium genera, quorum alia exactum habent candorem,
 alia perspicua sunt maximè. Decepti sunt autem circa hanc de terra
 opinionem, quoniam ob sui diuisionem visum terminat, nec apparet
 eius perspicuitas, vt in aqua & aere : non enim contigit illis videre ter-
 ræ corpus continuum, sed spumæ modo in tenuissima corpuscula di-
 uisum : interminatio enim luminis perspicuitatis est causa, terminus
 autem coloris. Quod si albedinem perfectam non habeat omnis ter-
 ra, in causa est humoris admixti alteratio, & adustio, vt ex eodem li-
 bello patet. Sed quod de igne tradunt, nimis egreditur rationis ter-
 minos : non enim lucet ignis elementum, sed similiter perspicuum est
 corpus vt aer. Nam aliàs impediret cœli aspectum : Qui autem lucet,
 cum sit feruor quidam, quomodo in mixtionē veniat? ex igne enim
 nihil fit, vt neque ex glacie. 2. de Gen. & cor. tex. 21. Aut quomodo in
 rebus frigidissimis, vt niue summa albedo esset? Præterea si in colori-
 bus contineretur huiusmodi luminis natura ob ignis, aut alterius lu-
 minosi corporis mixtionem, præsentē maiori lumine obscurior red-
 deretur, vt de ipso igne apparet : Carbones enim ardentes in vmbra
 quidem proprio fulgore visuntur, qui color puniceo est similis : in so-
 le autem nigri videntur vt extincti? occultato enim ignis lumine ob
 solis præsentiam, color eorum proprius venit in conspectum, qui ni-
 ger est : Idem & in cæteris in se lucem habentibus experiri licet. Si
 igitur fuerit in omnibus corporibus huiusmodi lux autor coloris, in
 tenebris videretur, est enim lux per se visibilis, nec altera eget exter-
 na : maiori autem lumine eadem hebetesceret, non fulgeret magis.
 Venerunt autem in hanc opinionem absurdam, quia putauerunt à lu-
 mine externo minimè colores fieri, sed reddi solum visibiles, ducti
 verbis Aristotelis. 2. de Anim. tex. 67. vbi de colore loquens, inquit :
 Vnde non est visibile sine lumine, sed omnis cuiusque color in lumi-
 ne visibile : quasi color sit, etiam cum inuisibile fuerit. At si hoc mo-
 do intelligendus esset locus Aristotelis, repugnaret ei, quod paulo in-
 ferius

- A** ferius tex. 71. inquit: Coloris susceptiuum esse, quod sine colore est: sine colore autem esse diaphanum, & inuisibile, & quod vix videtur, quale est tenebrosum. Dicendum est igitur, colorem in tenebris positum non actu colorem esse, sed potentia tantum ut ipsum perspicuum: actu autem fieri per luminis presentiam: quodam enim modo lumen facit potentia existentes colores actu colores. 3. de Anim. tex. 18. Ideo colorem esse in lumine visibilem. Circa tertiam rationem, quæ probabat lumen maius in medio existens non impedire colorum susceptionem, quia positos in umbram perspicimus, quamuis medium fuerit maximè illustratum: vnde colligebatur aduersus nostram sententiam lumen maius pati à minori, quia medium pati oportet à coloribus, si affectio perueniat ad oculos: pro maiori intelligentia non ab re fuerit aliquantum immorari. Affectio igitur, quæ in medio fit à coloribus, aut ab altero genere visibiliū, minimè visibilis est: videtur enim vnū
- B** quodque secundum superficiem, sed secundum medium nequaquam propter eius interminationem. Idcirco aeris quāquam terminus proprius non veniat in conspectum, videtur tamen secundum apparentem superficiem, qui color est cæruleus: Similiter & maris profunditas, qua definit visus eandem præferat coloris speciē: interminatum autem quatenus interminatum, omnino visum fugit: Ideo perspicuum ipsum, siue illuminatum, siue non minimè videtur, nisi secundum accidens, quatenus eius termini in conspectum veniunt. Ex quibus etiam illud patet colores minimè esse in medio nisi potentia: cum enim vbique diuisio fieri possit, in diuisione autem & superficie color adsit, antequam diuidatur, color non erit, aptus tamen esse. Transmissio igitur colorum ad oculos per medium, non gignit aliquos colores in medio, neque aliam huiusmodi affectionem: Nam si aliqua fieret in medio à coloribus affectio, in eadem parte essent simul affectiones contrariæ: contingit enim idem mediū simul plures colores, atque contrarios transmittere. Præterea si colores in medio reciperentur, non possent synceri ad oculos ferri, sed mixti, ut accidit sono: cum enim duo simul fiunt, auditus mixtionem vtriusque percipit, quæ harmonia dicitur. Similiter & odori, non enim contingit simul per idem mediū duos odores percipere, sed mixtionem vtriusque si simul agāt: contraria namque non possunt integra esse in eodem subiecto simul, sed aut ad mixtionem venire, necesse est, si apta nata sint hoc pati, aut altero agente alterum omnino destrui. Sed hoc in coloribus minimè apparet, synceri enim per idem medium feruntur ad oculos: non ergo in medio dicendi sunt esse. In eo igitur differt visus à cæteris sensibus: hic enim non ex medio colores assumit, sed per medium: reliqui autem ex medio: oportet enim in illis affici mediū, in visu autem nequaquam: & hoc est in causa, quod in illis affectio prius est in me-
- S 4   dio,

QVAEST. PERIPATET.

dio, quàm in instrumento: prius enim afficitur, quod propinquius **D**
 est sensibili quam quod magis distat: visibile autem non prius est in
 medio, quàm in extremo, sed simul: dico autem in medio esse colo-
 rem, aut visibile eo modo, quo contingit in eo esse, scilicet potestate,
 non actu. Hinc autem patet lumen in medio existens non impedire
 colorum susceptionem, non enim visibile est mediū lumen, sed eius
 extremum solum: extremum autem luminis maioris nequaquam pa-
 ti potest à minori: Colores enim in vmbra positi nō colorant ea, quæ
 in sole sunt, sed è conuerso. Clarioris autē intelligentiæ gratia pona-
 mus in tēplo non multū luminoso, solis lumen per angustam fenestrā
 introlabi: pars aeris à sole illustrata non discernitur à reliquo, nisi per
 corpuscula in illo volitantia, quæ cum in lumine sint posita, mouent
 visum. Vbicunque autem aer à puluere, aut fumo, aut alijs corpuscu-
 lis purgatissimus fuerit, omnino aeris pars illuminata visum effugiet:
 corpora autem posita in vmbra per medium hunc aerem non minus **E**
 videbuntur quam per reliquum, siquidem oculus in vmbra similiter
 fuerit. Quod si in aere illustrato ponatur, minus videbit, quia à maio-
 ri lumine impeditur minoris susceptio. Quod autem id cōtingat pro-
 pter maioris luminis præsentiam, non autem propter virtutis disgrega-
 tionem, vt multi putant, illud argumento est: Nam idem contingit
 rebus inanimatis, vt videre licet in speculo, & chrystallis quibusdam
 angulosis: Lumen enim receptū reflectunt, & colores aliquando iri-
 di similes in obiectum parietem vmbrosū: in locum autem illustra-
 tum nequaquā: Nam præsentē maiori lumine vbique obscuratur id,
 quod minus est. Meritò igitur instrumentum visus priuatū esse opor-
 tet omni lumine, vt suscipere omnes colores possit: actu enim in eo
 fit colorum susceptio, non quemadmodum in medio, & in intermi-
 nato potentia solum. Sed dubitabit quis: Si lumen præsens in oculo
 impedit ceterorum receptionem: propter quid ignis quidam apparet **F**
 in oculis? noctu enim nullo alio lumine præsentē, & oculis clausis ce-
 leriter moto oculo, splendorem videmus: Et Felium ac Noctuarum
 oculi splendorem extra vibrant. An splendor in tunica est interna,
 qui mouet quidem oculi perspicuum intus foras in Fele, & Noctua:
 Foris autem intro in hominibus, cum ex sua sede celeriter dimouetur
 oculus, vt pars splendida fiat exterior. Cū igitur in interna oculi
 parte anima sentiens, non in externa sedeat: De Sensu, cap.2. senti-
 mus solum eū motum, qui à rebus externis intro fit: idcirco nostrum
 lumen minimè videmus, nisi cū dimouetur oculus: idem putandū
 & felibus accidere, splendorem enim proprium non vident, qui ta-
 men extrinsecus insipientibus est manifestus. Impediret igitur cæ-
 terorum visum, si exterius intro moueret, vt externa visibilia: per ean-
 dem enim lineam plures colores videre impossibile est. Nunc autem
 accidit,

Accidit, quemadmodum in speculo: in eodem enim, sed per diuersas lineas diuersos colores inspicimus. Non est autem putandum in speculo esse acta colores, qui in eo refranguntur: Cum enim in eodem & secundum eandem partem simul plures, atque contrarij colores refrangantur (nam quo tempore quis in speculo album quid intuetur, potest alter secundum eandem speculi partem nigrum quippiam perspicere) si in eo colores essent, qui videntur, contraria simul essent. Eodem igitur modo colores sunt in speculo, vt in perspicuo interminato. Quamuis enim speculum terminus quidam sit, non tamen eo utimur vt termino: nam res in qua terminatur visus, extra speculum est. Quemadmodum igitur per lineam rectam perspicientes, non dicimus in medio colorem esse, sed in extremo: sic per lineam reflexam videtur quidem color esse in loco reflexionis, non tamen adest. Et quemadmodum per eandem lineam rectam impossibile est plures colores perspicere: in eisdem enim extremis contrarij essent colores: sic per eandem reflexam non possumus nisi vnum videre: A diuersis enim visibilibus, vt diuersae protendantur ad eundem oculum lineae rectae, sic diuersae reflexae in diuersa desinunt, quamuis in eodem puncto refrangantur: Nam & in visione recta contingit lineam, qua quispiam album videt, alteram interfecare, qua alter nigrum: in interfectione igitur viderentur esse contrarij colores, non sunt tamen propter perspicui interminationem: Sic in speculo interminatio quaedam est linearum, quae in eo refranguntur. Colores autem proprij corporum non hoc modo termini sunt luminis: nam vndeunque flectentur, eandem speciem praefereunt: quoniam lumen receptum tanquam proprium, non tanquam alienum regerunt. Est autem proprium, quia insequitur naturam perspicui, ex cuius diuersitate variè afficitur praesente lumine. Refractio autem insequitur leuitatem superficiei, idcirco non ostendit proprium speculi colorem, sed alienum. Qui putant visionem fieri per emissionem radiorum ad rem visam, nullas huiusmodi difficultates patiuntur: nec enim in speculo, nec in medio, nec tandem in oculo recipi colores villo modo fatentur: Quorum sententiae illud quoque videtur fauere, quod de refractione scribit Aristoteles. 3. Meteororum. capit. quarto. scilicet variari propter visus imbecillitatem: contigisse enim cuidam speciem sui ipsius semper cum ipso ambulanti in aere videre, quia propinquus aer sibi pro speculo esset, quod cæteris acutè videntibus non contingit. Idem notare licet in aquam modicè obscuram intuentibus: quibusdam enim ea ipsa speculum fiet, alijs autem nequaquam: quasi reflexio, non ipsarum specierum fiat, sed visus. Nam si species reflecterentur in speculo, non debuissent pro natura videntis reflecti, sed omnibus similiter.

At hæc

QVAEST. PERIPATET.

At hæc sententia cum multas alias longè grauiiores difficultates patia-
tur, quas hoc loco ponere minimè opportunum videtur: non recipi-
tur à Philosopho: Dicimus igitur eam esse naturam luminosi corpo-
ris, ipsum perspicuum actu facere, & speciem similem in eo multipli-
care, in interminato quidem in potentia, in termino autem actu. Pa-
tet autem hoc in ijs quæ lumen solis receptum reflectunt aut in parie-
tem aut in aliud corpus: Tanta enim est aliquando vis lumini reflexi,
vt comburat corpora, quod speculi concavitas solet efficere: Et ex
multiplici repercussu luminis ob superficierum positionem iactantur
aliquando colores iidem qui in iride spectantur, quod chryalli qui-
dam angulosi faciunt. Cum igitur hæc repercussui visus tribui ne-
queant, necesse est ob repercussum luminis fieri. Quod autem non
omnibus appareat omnis repercussio, in causa est instrumentum visus
melius aut deterius affectum: quod enim percipit ea quæ distantiora
sunt, non percipiet refractionem quæ fit à propinquo aere aut aqua, E
nam eo vt medio vtetur non vt extremo: Si autem propter visus im-
becillitatem aere propinquo vtatur tanquam extremo, refractionem
in eo percipiet. Videbatur autem huiusmodi refractione visus esse non
rei, propter interminationem specierum in medio: terminatur enim
hic speculum pro natura videntis. Sed hæc forte prolixius quàm opor-
teret persecuti fuimus. Quomodo igitur medium illuminatum faciat
ad colorum visionem & quo pacto impedimento fit aliquando, ali-
quando autem non, explicatum est.

*Imaginationem à rebus externis moueri posse non moto
sensu. Quest. IX.*

MINIME profectò negatur imaginationem motum esse à sen-
su in actu factum, vt definiuit Aristoteles, 2. de Ani. tex. 161. F
Ea enim quorum non est sensus, aut quorum sensu à natiui-
tate destitutus quis fuerit, concipi imaginatione vlllo pacto nequeunt.
Nam si cæcus imaginari colores posset, aut surdus sonos, iudicare quo-
que aliquid de ipsis atque contemplari valeret: quod impossibile ef-
se ostenditur, 3. de Anima. tex. 39. Afferimus tamen circa ea quorum
sensum habemus, multa imaginari posse, quæ nūquam sensimus. Non
solum enim ex nobis met ipsis cum volumus simulachra veluti ante
oculos ponimus etiam eorum quæ non existunt, vt Centauri, aut Chi-
meræ, quemadmodum pictores ac Poetæ faciunt, sed etiam sponte
fiunt in anima motus quidam simulachrorum, quorum sensum non
habuimus, vt in somnis & quandoque in vigilia. Nam alioqui si om-
nem imaginationem præcessisse oporteret sensum in actu, vt eiusdem
cuius habemus imaginem, sensum prius habuissimus, omnis imagi-
natio

- A** natio memoria esset. Est enim memoria in parte animæ quæ imaginatiua dicitur, motus quidam eorum quæ sensimus prius: De Mem. cap. 1. At imaginatio non solum est ipsius præteriti, sed & præsentis & futuri, & non solum eorum quæ sunt, aut fuerunt, aut futura sunt, sed & oppositarum negationum. Non enim est necesse omnem imaginem esse alicuius imaginem. Differt igitur imaginatio à memoria, quoniam hæc præteritorum tantum est nota: & à sensu, nam hic præsentium est solum, & à spe, hæc enim futurorum est imago. Præterea ab his omnibus compatimur & mouemur: ab imaginatione autem nequaquam, si tanquam imaginem nō tanquam rem cuius imago est, comprehendamus. 2. de Anim. tex. 154. Imaginationes enim sunt veluti picturæ, sensus autem, & memoriæ, & spes, tanquam ea quæ picturis repræsentantur. Non enim hostis imago, sed hostis ipse timorem incutit, neque rerum iucundarum formas, sed ipsas res cōcupiscimus.
- B** Cum igitur ea quæ ab imaginatiua facultate comprehenduntur, non omnia in sensu prius fuerint, sed quædam futurorum sint imagines: quædam imagines tantum, sed nullarum rerum neque præsentium, neque futurarum, neque præteritarum imagines, videndum est vnde hæc ortum ducant, & cuius gratia animalibus insint. Videntur autem imaginationes omnes quanquam non ex sensu oriantur, sine sensu tamen minimè fieri: Non enim potest qui colores, nunquam uiderit, colores imaginari: est enim imaginatio assimilatio quædam eorum quæ sensimus: Nam quid prohibet, si album quid viderimus, simile quid alterum imaginari siue sit siue non sit? Et si aues volantes cernimus, cur non & equos alas similiter habere & volare imaginemur? Quod ergo dicitur imaginationem motum esse à sensu in actu factū, eo modo intelligendum est, vt facto sensu contingat fieri motum in imaginatione, vt scilicet vel illud idem imaginemur quod sensimus, vel aliquid aliud illi simile. Velox enim est animi motus, adeo vt aliquando nobis non animaduertētibus post alicuius rei sensum aut memoriam, multæ suboriantur imaginationes, quæ si lateant aut propter somnum, aut propter motus velocitatem ab eo quod sensimus digressa esse, vt melancholicis & delirantibus contingit, vera esse putantur, quæ in imaginatione sunt. Quibus hoc modo constitutis illud asserimus: imaginationem à rebus externis sine medio sensu moueri posse: quod vt commodius demonstratur, hinc exordiamur. Cum innumeræ penè lateant in anima eorū quæ sensimus aut intelleximus imagines, simul autē omnes mouere impossibile sit, meritò quæri potest, vnde in anima sit principium motus, vt modo hæc modo illa moueat: non enim semper in nobis est meminisse, sed sæpè nobis minimè querentibus & aliud agentibus occurrunt vel remotissimarum rerum memoria, atque imaginationes, quas referre ad ea circa quæ tunc versamur,

QVAEST. PERIPATET.

mur, non semper licet: non enim absurdum est aliquando ob mo- D.
dicam similitudinem eorum quæ præ manibus habemus, suggeri no-
bis etiam non animaduertentibus nec volentibus rerum distantissima-
rum imagines. At cum præter expectationem amicus quispiam fa-
cta eius mentione superuenit, ut in proverbio dicitur, Lupus in fabu-
la: aut ubi per somnum quædam apparuerint, quæ euenierint, à no-
stris tamen sensibus & cogitatione remotissima, ut tradit Aristoteles
in libro de Diuinatione per insomnia, ubi inquit: Supra nostram pru-
dentiam esse eorum originem inuenire, quæ quis præuiderit circa ea,
quæ apud Columnas Herculeas & quæ apud Borysthenem geruntur,
loca scilicet distantissima, ad quæ peruenire nullo modo queat no-
stra prudentia: quomodo principium motus harum imaginum in no-
bis fuerit? quanquam locus ille perperam ab interprete in aliam sen-
tentiam fuenit conuersus. Aut igitur dicendum temere in anima hu-
iusmodi motus fieri, ut scilicet modo hæ modo illæ imagines casu mo- E
ueantur, aut si non est fortuita eorum diuination, ratio aliqua erit, quæ
imagines illas statis quibusdam temporibus moueat. Quod si eorum
imaginatio quæ eueniunt, & quorum principium in nobis minimè
est, omnis casu contingeret, quemadmodum si me ambulante coru-
scauerit, rarò hæc non sæpe euenirent. 2. Physic. tex. 48. At multis ho-
minibus hæc contigisse historiæ habentur certissimæ: Quin raræ ex-
titerunt regnorum aut urbium, aut familiarum mutationes, quæ præ-
dictiones suas non habuerint. Pauci etiam sunt homines qui circa se
aut suos quædam effatu digna spontina imaginatione non præsen-
serint. Quod si hæc cum cæteris imaginationibus cõparatæ raræ videan-
tur esse, non destruit id quod dicimus: nam & Lunæ aut Solis con-
iunctiones oppositionesque, in quibus ipsa lumine deficiant, raræ
sunt, cum tamen casu minimè fiant, sed certas habeant causas, quibus
existentibus necesse est luminis defectum fieri. Eodem modo quam- F
uis imaginationes plurimæ principium motus habeant ex nobis, ver-
bi gratia ex sensu aut alicuius memoria, si quæ tamen sunt, quæ à re-
bus ipsis externis ortum ducant, earum erunt indicia: idcirco aut sem-
per aut ut plurimum veritatem continebunt. Quod autem à rebus
externis motus quidam fiat in imaginatione, non intercedente sensu
aut intellectione, fatetur Aristoteles in lib. de Diuinatione, ubi de ijs
somnia, quibus aliqui præuident ea quæ à nostra cogitatione & sensu
remotissima sunt, inquit: si non temere fiant (multa enim fortuito
eueniunt) propter eam causam contingere, non quam Democritus
asserbat, qui à rebus ipsis simulachra quædã fluere putabat: sed quo-
niam motus quidam & sensus ab ipsismet rebus pertingit ad animas
somniales: hunc autem motum imagines facere, ex quibus futura
de ipsis præuident. Quod autem velit huiusmodi motus à rebus ex-
ternis

- A** ternis non in ipso medio aere fieri, sed in anima tantum, significant verba quæ subiungit: Ideo enim in somno motus ij percipiuntur, quia etiam paruos motus qui intrinsecus fiunt, sentiunt dormientes magis quam vigilantes. Si ergo motus extrinseci essent, in vigilia, & instrumentis sensuum perciperentur, non in somno. Quod autem inquit, noctu magis quam interdiu sentiri, quia aer noctis minus est agitatus, diurna autem perturbatione motus huiusmodi dissolui: significat aeris ambientis perturbationem corpora nostra perturbare, & impedire, ne huiusmodi motus intrinsecos percipiamus infestantibus extrinsecis. Nam & qui Ecstasim patiuntur, eos motus maximè percipiunt, quia minimè ab ijs infestantur quæ sensus mouent. Et melancholici quoniam celerem habent imaginatiuam virtutem, motumque eius vehementem non facilem ab alijs motibus dissolui: Quæ igitur imaginationi offeruntur citissimè ab illis arripiuntur, minimeque disturbantur.
- B** Præterea si motum aliquem in ambiente concederet Aristoteles ab ipsis rebus ortum, incidisset in eandem sententiam Democriti: quod enim aliud huiusmodi motus esset quam simulachrorum defluxus? Aut quomodo medium pati motus illos possit? Sonum enim ex certa tantum distantia audimus, & odores olfacimus: & visibilia conspiciamus: si autem amplius fuerit interuallum, non perueniunt ad nostros sensus eorum species: At quæ imaginationem mouent, nullam determinatam requirunt distantiam, neque intermedij corporis differentiam: Vndecunque enim & quocunque intermedio corpore imaginatione res attingimus. Si igitur medium affici oporteret, determinata esset eius quantitas, & qualitas, vt in cæteris sensibilibus videtur. Minimè autem mirum videri debeat, motum in anima fieri non moto medio: nam simile quid coloribus contingere ostensum est: Idem accidit & lapidi herculeo: hic enim siue in nostro orbe sit, siue apud Indos transferatur, vbicunque tandem fuerit, ad easdem celi partes vertitur: Ferream quoque acum suo motu circunducit, quodcunque corpus intermedium extiterit seu motum seu quiescens: non enim est necesse illam affectionem in medio recipi: nam id quod agit, nō in vnumquodque aptum natum est agere, neque per se tangere oportet id quod mouetur, satis enim est medio aliquo tangere. Idem contemplari licet in Torpedine, quæ manū piscatoris obstupefacit tactu retis. Sed dubitabit iterū quis: Quo pacto à rebus futuris gigni motus præsens possit in anima? Cum enim futurorum fiat præsensio, oportet in imaginatione prius motum esse quam in re, quod videtur impossibile esse, si imaginatio à rebus moueatur. An non est absurdum: quemadmodum res quæ abierunt, vestigia quædam sui relinquunt, sic antequam accedant, significationes quædam præmittere, vt circa tempestates contingit? Non igitur à rebus

QVAEST. PERIPATET.

à rebus futuris quæ adhuc non sunt, motus aliquis fieri potest, sed D
ab ijs, quæ rerum futurarum sunt initia, & actu iam existunt, fieri
motus illos in imaginatione putandum est. Idcirco quamvis vera
sint somnia, non tamen est necesse ea euenire, quæ in somnijs appa-
ruerint. Nam quemadmodum non semper post nubium generatio-
nem fit pluuia: neque post rectam consultationem res perpetuò ex
consilio succedunt, sed aliquando quarundam rerum initia ab alijs no-
bilibus incohesionibus deuantur: sic neque signa quæ in ima-
ginatione ex veris initijs orta sunt, perpetuo euenire est necesse. Hoc
modo statuit Aristoteles in libro de Diuinatione, vbi inquit: Om-
nino enim non omne fit, quod futurum erat, neque idem est, quod
erit, & quod futurum est, & quæ sequuntur. Amplius dubitare li-
cet: Si omnia quæ fiunt, apta nata sunt imaginationem mouere: cur
non omnia quæ fiunt, imaginatione sentimus? sed ea solum aut ma-
ximè, quæ ad res nostras aut ad propinquos, aut ad amicos, aut tan- E
dem ad notos pertinent? Nam quemadmodum quælibet obiecta
sensibilia in debita distantia sensus proprios minimè latent, sic ima-
ginabilia omnia debuissent suas imagines in anima representare. Præ-
terea si res non intercedente sensu imaginationi innotescant, duæ
erunt virtutes eiusdem apprehensiuæ, vt coloris tum visus, tum ima-
ginatio: at absurdum est duas esse eiusdem potentias. 2. de Anima.
tex. 136. Quod si non idem sit color qui imaginationem mouet, &
qui visum: cum visus sit ipsius coloris externi, imaginatio eius non
erit, sed eius qui in sensu: æquiucò enim dicuntur omnia quæ in
anima sunt, cum ijs quæ extra animam. Imaginatio ergo non moue-
bitur ab externis rebus, nisi quatenus mouetur à sensu qui externo-
rum est. Ad primam igitur dubitationem dicimus: Si ea quæ ima-
ginationi offeruntur, nullo modo sensu egerent, virtus imaginatiua
omnia externa similiter apprehenderet, vt visus omnes colores, & au F
ditus omnes sonos. Sed quoniam præparatio quædam imaginabi-
lium requiritur, quæ per sensum habetur, hinc fit, vt non omnia æ-
què imaginationem cuiusque moueant, sed præcipuè notorum no-
ti. Eorum enim quæ neque vidimus vnquam, neque ab alijs visa
audiuimus, motus nequaquam pertingere possunt nostram imagi-
nationem. Eorum autem quibus maxima diligentia & cura animum
appulimus, vt quæ charissima nobis sunt, imagines facillè agnosci-
mus, apprehendimusque non solum per insomnia, sed & aliquan-
do vigilantes: imminente enim re quadam noua veluti percuti ani-
mum sentimus causam non videntes, adeo vt motus etiam corpori
communicetur, veluti sibilus quidam in auribus, aut caliditas, vel fri-
giditas membra permeans. Non igitur mirum, si non omnia æquè
imaginationem moueant, non enim similiter præparationem in ani-
ma

- A**ma reperiunt. Ad alteram dubitationem patet solutio ex dictis. Concedimus enim eiusdem rei imaginationem esse & sensum: nam vtrunque nota quædam est rerum externarum & singularium. Nec absurdum est eiusdem duas esse virtutes apprehensivas hoc modo, vt vna alterius præparatione egeat: Apprehensio igitur per sensum præparatio est eius quæ per imaginationem fit: quemadmodum vtraque præparatio est ad intellectionem. Instabit autem quis iterum: Si imaginatio præparationem in sensu requirat, non mouebitur à rebus, nisi prius ab iisdem moueatur sensus. Quod si quid in imaginatione prius fuerit quam in sensu, non erit sensus imaginationis præparatio. Dicimus: si imaginatio alteram cognitionem non adderet ad eam quæ sensu percepta est, non esset sensus aliqua eius præparatio, sed perfectio cognitionis tota in sensu esset: à sensu autem ad imaginationem transitus ad imperfectius quid esset mutatio: quod minimè fieri à natura cernimus: quæ enim generatione sunt posteriora, finis rationem & melioris habent. Optimè igitur in his quoque instituit natura, vt quibusdam per sensum comprehensis, reliqua imaginatione apprehenderentur. Est autem perfectior hæc virtus, non quia certior sit sensu, sed quia ampliorem addat cognitionem, ad multa enim peruenit imaginatio, ad quæ sensus nequit. Sensui enim non nisi præsentia sunt nota, certa existente medijs natura & distantia sensibilibus. Imaginationi autem non minus præterita & futura nota sunt quam præsentia, & distantissima non minus quam propinqua, idque medio quocunque intercedente. Postquam igitur sensu verbi gratia Socratem nouerimus, imaginatione modo in conuiuio sedentem, modo in schola docentem, aut aliud quid agentem intuemur: idque aut ex nobismet ipsis imaginantes, quæ imaginatio, vt plurimum falsa est, cum rei non correspondeat: principium enim eius non in re est, sed in nobis: Aut sponte: tunc autem vt plurimum vera est, ex ipsa enim re ortum ducit. Perinde autem est, ac si ex vmbra motu corpus id quod vmbra ex se iacit, moueri imaginemur: Quod enim per medium sensum in imaginatione remansit, veluti vmbra quædam est rei exterioris: Contingit igitur hanc moueri uel motis nobis vel re. Si igitur motis nobis id contingat, videbitur quidem motus esse in re, non tamen erit: Si autem res ipsa moueatur, etiam eiusdem species in anima simili motu mouebitur: qui motus si animaduertatur, imaginatio fiet vera: Rarò autem animaduertuntur huiusmodi motus, quia à cæteris validioribus dissoluuntur: idcirco in somno magis quam in vigilia, & in ijs quorum mens cogitationibus quasi deserta & vacua est percipiuntur. Qui verò percipiuntur, rari sinceræ reddunt imagines, facili enim ob proprium imaginationis motum peruertuntur, & immutantur: aut cum alijs imaginibus miscen-

tur:

QVAEST. PERIPAT. LIB. V.

tur: Hinc fit, vt rara sint somnia recta, sed pleraque sub alijs formis D
 appareant: vt si hostis inuasurus fit, videbitur Taurus aut aliud hu-
 iusmodi animal aggredi. Idcirco qui nouit similitudines distingue-
 re, promptus est somniorum interpret. Quoniam autem motus dum
 incipiunt, facilius disturbantur, quàm vbi diutius perseuerauerint:
 hinc fit vt posteriores imagines sinceriores ac veriores esse soleant:
 præcipuè vbi sedatus fuerit sanguinis motus, qui ex coctione alimen-
 ti fieri solet. Matutina igitur somnia ob hanc causam veriora, & sæ-
 pius repetita fidem firmiorem faciunt: significant enim in re motum
 magis perseuerantem. Quomodo igitur imaginatio à rebus exter-
 nis moueatur non intercedente sensu, & quo pacto ad id præstandum
 præparatio per sensum requiratur, explicatum est: Quod autem ali-
 quando ex motu qui in imaginatione fit, communicetur motus re-
 bus externis, diuiniorem causam expostulat: Non enim id contin-
 git nisi hominibus, & diuiniorem naturam adeptis.

Peripateticarum Quaestionum Finis.

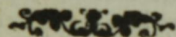

D A E M O N V M
I N V E S T I G A T I O
P E R I P A T E T I C A ,
A D P E T R V M I A C O B V M B O R B O N I V M
Archiepiscopum Pisanum.

Andrea Casalpino Aretino Authore.

S E C V N D A E D I T I O .

C A P . P R I M V M .

POSTQUAM Reuerendissime Antistes conuocatis Pisanae Academiae Theologis, Philosophis, ac Medicis curasti, ut religiosis quibusdam virginibus à Dæmone vexatis, dum à Sacerdote adiurarentur, interessent, quo signis optimè notatis iudicarent, vtrum morbus à causis naturalibus penderet, ut sunt vapores ab utero ascendentes, quibus pleræq; virgines infestari solent, aut atra bilis, cæteri; prauis humores modo mentem modo corpus lædentes, ut in Epilepticiis conuulsionibus, & Melancholicis deliramentis contingit: an altera lateret causa supra naturam, quæ Medico naturæ ministro nequaquam obediret, sed tantum diuinis auxiliis tolleretur: Mihi subiit in mentem quasi diuinum Hippocratis præceptum in Prognosticis, ubi inquit. Et si quid Diuinum in morbis habetur, illius quoque ediscere prouidentiam. Visus enim mihi est grauissimus, hic author

T ijs

DAEMONVM INVESTIG.

ijs verbis huiusmodi morbos indicasse, qui causam tum gignentem, **D** tum sanantem supra naturam possident. Quoniam verò locus is a Galeno aliter exponitur, unde factum est, ut plerique medici huiusmodi morbos negent, qui naturalem modum excedunt: postquam tua opera oblata mihi est occasio hosce morbos diligentius contemplandi: placuit quædam pro ingenij mei tenuitate de ijs in medium afferre, quò secundum Hippocratis præceptum eorum quoque providentiam quis ediscere possit. Satius autem fuerit prius eius loci expositiones à Galeno reprobatas percensere, deinde propriam eius sententiam explicare. Afferit igitur duas opiniones ab alijs medicis excogitatas circa Diuinum illud in morbis, quarum prima eorum est, inquit, qui putant ob iram quandam Deorum hominibus accidere morbum, nisi eorum testimonio, qui historias citra rationis administriculum scripserunt: innuit autem Theologos, quos alibi idem Galenus, utpote qui nulli religioni esset addictus, notat tanquam sine ratione loquentes. **E**o autem argumento opinionem hanc refellit, quia Hippocrates nullibi causam egrotationis in Deos refundit: cū autem inter cæteros morbos putarent Epilepsiam, & Amorem diuinos esse: quoniam Epilepsia Sacer morbus alias appelletur: Amorem Poetæ fabulentur Dæmonem quendam pusillum esse recens natum, gerentem faces ardentes, qui homines quosdam in hanc agit affectionem. Vtrunque autem falsum esse ostendit, quoniam utræque naturales sunt affectiones. comprobare hanc sententiam videtur Hipp. de Aere Aquis, & lo. cap. 11. Altera opinio eorum est, qui dies decretorios eos scilicet, in quibus morbi solui solent, ad causam diuinam referunt, quia incognita est, & inopinabilis. Iure autem hanc reprehendit, partim quia non omnia, quæ causas habent incognitas, & inopinabiles, diuina vocamus, sed duntaxat ubi admirabilia habeantur: partim quia **F** nec ignorauit Hippocrates causas decretoriorum dierum, ut in commentarijs de Diebus decretorijs apertum est. Tandem propriam asserens sententiam inquit nomine Diuini Hippocratem intellexisse aeris ambientis conditionem, unde morbi publicè vagantes oriuntur, de quibus egit in libris de Morbis vulgaribus, & in tertia particula Aphorismorum. Quidam enim morbi in siccitatibus apti nati sunt oriri, alij in Australi constitutione, & tandem diuersi in diuersa temporum vicissitudine vagantur. Venit autem, ut puto in hanc sententiam, quia scribitur ab Hippocrate in libro de Aere, Aquis, & locis ad medicum pertinere syderum quorundam exortum, & occasum obseruare, quibus & tempora mutantur, & corpora afficiuntur: licet hæc fortè sublimiora videantur, utpote quæ ad scientiâ Astronomiæ pertineant. Quasi ob id Diuina ab eo appellentur, quia sublimiora sunt: aut Diuina dicatur Aeris conditio, quia à Cœli motu fiat, quod Di-

uinum

A uinum est : aut tandem , quia vitari nequeat : quasi ij morbi humani appellari possint , qui ex praua victus ratione cōtingunt , & ex propriis erratis , diuini autem , quorum causa in nobis non est . Aeris enim cōditiones vitare non possumus . Quamuis autem hæc sententia satis accommodari possit verbis Hippocratis , tamen falsa esse , vel ex eo deprehenditur , quod idem Galenus obiiciebat aduersus sententiam de Diebus decretorijs . Nam licet ij ex Coeli motu , præsertim Lunæ putentur perdere , non tamen ob id Diuinum quid in morbis esse voluit , quia causæ neque incognitæ , neque inopinabiles , neque admirandæ sunt . Idem de Morbis vulgaribus dicere possumus , nam eorum causæ , etiam si Pestis sit , nō minus cognitæ sunt , quam Dierum decretoriorum . Præterea si propter Cælum Diuina dicenda essent , quæ ab eo pendent , omne opus naturæ Diuinum esset , cum omnis huius mundi inferioris virtus inde gubernetur , vt tradit Arist. primo Meteor. cap. 2. Sed Galenus à priori sententia , quæ ad veritatem magis accedit , discessit , & in has absurditates incidit , quoniam in hoc inferiori mundo nihil putauit immortale , & diuinum cōtineri . Nam in libro quem inscripsit : Quod animi mores sequantur corporis temperamentum : fatetur se persuaderi nō posse , in homine aliquā partem animæ immortalem esse , qualis à Platone Rationalis statuitur : cum videat in Phreneticis , & reliquis delirantibus lædi mentem , immutato corporis temperamento : & mortem inferri calore natiuo extincto . Quasi calor natiuus sit ipsa animæ substantia : alioqui ignorare se eius essentiam . Huius quoque sententiæ putat fuisse Hippocratem dicentem in Epidemijs . Hominis anima semper producitur vsque ad mortem , sin autem igne excanduerit , simul cum morbo , & anima corpus depascitur . Quo in loco ipsum primum animæ instrumentum calorem , scilicet natiuum , quo omnes animalis operationes fiunt , animam vocauit . Cum igitur in anima præter huiusmodi calidum generationi , & corruptioni obnoxium nihil immortale inspicere potuisset Galenus , non mirum si in morbis causam aliquam diuinā inuenire nequiverit : putaueritq; Hippocratem per huiusmodi Diuinum causam quidem naturalem intellexisse , sed communioem , ac minus euitabilem : Si enim in homine nulla pars diuina habeatur , multo minus in cæteris substantiis ignobilioribus fuerit . Principium igitur huius considerationis erit , si inuestigauerimus quid Diuinum in homine habeatur : præterea si quid etiam extra hominem huiusmodi sit in hoc mundo ex quatuor elementis composito . Quibus constitutis videndum erit , vtrum ab illis morbi fiant in hominibus , & qui : & tandem qua arte ij dignoscantur , curenturque . Quibus absolutis finis erit assumpti negocij .

IN homine igitur contineri partem diuinam, quæ mens appellatur immortalem substantiam extrinsecus innascentem a materia separatam, cui propria est operatio nõ communicans cum operatione corporis demonstratum est ab Aristotele: eandem concessit Plato, & omnes ferme Philosophi præstantiores. Quod autem ex eius participatione quædam operationes communicentur coniuncto, quæ lædantur, immutato corporis temperamento, consentaneum est rationi: cum enim ratiocinari, amare, odisse, & cætera huiusmodi non sint mentis participatæ operationes, sed habentis illam, quatenus illam habet: non mirum, si lædantur, & pereant aliquo interius corrupto, vt corpore participante. At Galenus hæc videre non potuit, quoniam ignorauit, vt ipsemet fatetur, animæ essentiam, & intelligentiæ humanæ principia. Quod autem Hippocrates animam vocauerit ipsum calidum innatum, non est præter rationem: medicè enim loquitur. Medici autem considerant præcipuè calidum innatum tanquam principium vitæ, & mortis. Vita enim in eius conseruatione consistit, mors in eius extinctione. At verò consideranti ea, quæ traduntur ab Aristotele de calido innato, etiam patebit diuinum quid contineri in eo. Inquit enim. 2. de Part. Anim. capit. 3. omnem animæ virtutem, seu potentiâ corpus aliud participare diuinius quam vocata elementa, qui calor vocatur, & spiritus, quique in semine contentus facit, vt foecunda sint semina: cuius natura, nõ ignis, sed proportionem respondens elemento stellarum: differre autem nobilitate, & ignobilitate, prout animæ inter se differunt: adeo vt etiam diuina pars, quæ mens appellatur quamuis separabilis à corpore in hoc corpore comprehendatur. Sed meritò hic quæritur, si calidum innatum generabile est, & corruptibile, vt sunt omnia, quæ infra Lunam continentur, quomodo diuinius dicatur quam elementa, & proportionem respondeat cælo, quod sempiternum est, & inalterabile? Num dicatur diuinius, idest præstantius? vt solemus aliquando nomen diuinum transferre ad quasunque res præclaras, non quod sempiterna sit substantia, vt cælum. Respondere autem elemento stellarum dicemus, vt explicatum est in quæstionibus Peripateticis: nam calor, seu spiritus, qui in semine continetur, idem præstat in generatione animalium, quod cælum suo motu, & lumine. At non videtur rationi consentaneum, vt intelligentiæ diuinæ, quæ æterna est, assignetur corpus generabile, & corruptibile. An omnibus generabilibus, & corruptibilibus subiacet ingenita, & incorruptibilis substantia, trina scilicet dimensio, in qua natura primæ materiæ consistit, neque grauis, neque leuis, neque calida, neque frigida, nullisq; alijs affectionibus

Abus prædita secundum seipsam? Vt igitur cœlestibus corporibus assistunt mouentes intelligentiæ, sic primo huic subiecto generabilium & corruptibilium, utpotè immortali immortalem aliquam intelligentiam, aut vnâ, aut plures latas esse nō videtur absurdum: quod hinc contemplanti fiet manifestum. Testatur Aristoteles. 3. de Gen. Ani. cap. 10. Calorem quendā animalem in vniuerso esse, vt quodammodo omnia sint plena animæ: ideo celeriter cōsistere animalia, & plantas, vbi calor ille comprehensus, siue exceptus est: Comprehendi autem, atque effici corporeis humoribus incalescentibus, veluti bullam spumofam: fieriq; modo nobilioris, modo ignobilioris generis animalia pro differentia principij animalis, quod comprehenditur. Alibi ex sententia Heracliti Deos immortales nullibi deesse testatur: nā in omnibus rebus inesse naturæ numen, & honestū pulchrumque. primo de Part. Ani. cap. 5. Significauit autem id honestū pulchrumq; rationem finis, cuius gratia natura agit, & cuius principium cœlitus dicitur. 2. de Gener. Anima. cap. 1. Nam Diuinum illud, quod sempiternum est, causa semper est sua natura melioris cōditionis in rebus contingentibus. Corpus autem primum recipiens hanc diuinitatem esse materiam primam, hinc patet. Hæc enim est, quæ secundum suam ipsius naturam appetit id, quod diuinum est, bonum & appetibile. primo Physic. tex. 81. Principiū autem appetitus intellectio. 12. Metaph. tex. 36. aut sensus, vt in animalibus. 3. de Anim. tex. 54. Rationi autem consentaneum est, vt quod sine motu & mutatione fluit à diuina essentia, & immortali diuinum quoque, & immortale sit: huiusmodi autem est natura corporis, vt corpus est: non enim fit ex non corpore, alioqui vacuum esset non corpus: sed à summo bono immenso, & impartibili trina dimensio fluxit partibilis ad bonorum distributionem. Simul ac igitur extensa est natura corporea indita est ei appetentia ipsius boni diuersa pro partium diuersitate, & situ. Hinc numerus corporum, & intelligentiarum confurgit non solum in cœlestibus, sed & quodammodo in generabilibus, & corruptibilibus, quatenus naturam corpoream eternam possident non minus quam cœlestia. Quæ autem à motu cœli pendent, non amplius eterna sunt, quia principium aliter se habet varias inducens alterationes circa materiam. In quibus igitur datur hæc natura simplicior immunis ab omni contrarietate, & inalterabilis, vt cœlestibus corporibus, in ijs maxime viget intelligentiæ operatio, à qua sine vlla defatigatione motus perennis sequitur. In materia autem inferiorum inseparabili à contrarietate, ob varias mutationes obruitur quodammodo vis intelligentiæ: vigent autem magis operationes corporeæ, quales sunt elementorum, & cæterorum, quæ ex illis constituuntur, ostenditur tamen in his quoque intelligentiæ vis, quatenus operationes omnes naturales

DAEMONVM INVESTIG.

turales ad finem diriguntur, & imitantur eternitatem, saltem secundum speciem. Sicubi autem materia hæc accedat ad suam simplicitatem, ut contrarietates in ea minimè præualeant, cuiusmodi est spiritus temperatissimus, purissimusq; qualis in homine reperiri solet, manifestissimè apparent operationes diuinæ ab intelligentia prodeuntes. Est autem natura spiritus animalis corpus tenuissimum, & maximè agile, ut motum cum robore præstare possit animali, in libro de Commu. Ani. motu, & maximè seiunctum ab omni qualitate sensibili, ut capax sit omnium sensibilibus. 2. de Part. Anim. cap. 1. Differt autem nobilitate, & ignobilitate, prout purgator, aut impurior fuerit. Exigit autem ratio, ut purgatissimus sit in regione superiori prope Lunam, scilicet in sphaera Ignis, in quo loco quærendum esse quartum genus viuientium, inquit Arist. 3. de Gener. Anim. cap. 10. Primum enim genus statuit, quod terrestre est, quale est Plantarum: Secundum Aquatilius animalium: Tertium Aereum, quod conuenit Gressibilibus: Quartum genus igneum, quod profecto incertum est, an detur: cum ex igne nihil fiat, neque ex glacie propter excessum: nec videtur ullum animal in igne viuere posse: calor enim animalis neque ignis est, neque ex igne ortum ducit, sed est mitis quidam calor. An nomen, ignis, equiuocum quoddam est? significans propriè feruorem in aliena materia, ut sunt corpora ignita, carbo aut flamma: huiusmodi excessus destruit calorem innatum, de quo loquimur. Transferitur quoque nomen, ignis, ad quartum elementum, quod est cælo propinquissimum, qui aliàs Aether appellatur, corpus purissimum, tenuissimumque, idea maximè accedens ad naturam incorpoream, & insensibilem, qualis est materia prima, ideo nobilissimum inter elementa: post ipsum Aer est aliquanto corpulentior, & crassior: tertio Aqua: ultimo Terra crassissima, & maximè corpulenta. Non igitur ab re fuerit prope Lunam aliquod genus animalium viuere. Exigit autem ratio, inquit Aristoteles, si tribus elementis dantur propria, quæ in illis uiuant, dari etiam Quartum quartæ huic regioni prope Lunam. Videtur autem hoc genus innuisse. 2. de Anim. tex. 29. cum post enumerationem eorum, quibus datum est vegetatiuum solum: & eorum, quibus datus est sensus, inquit: alijs inesse ratiocinatiuum, & intellectu, ut hominibus, & si quid aliud huiusmodi est, aut etiam honorabilius. Quod enim spiritu æthereo fruitur, præstantius esse putandum est, quam quod Aereo: & hoc præstantius aquatili, ut tandem in infimo loco sint Plantæ, quia spiritu magis terrestri uiuant. Sed de ijs, quæ quartam illam distantiam adipiscuntur, promissit quidem Aristoteles se alias acturum: an verò præstiterit, hucusque incertum est: nec mirum, cum sensu comprobari hæc nequeant, ut multa alia, quæ à sensibus nostris sunt remotissima: creduntur tamen esse

Dæmones,

A Dæmones, quos nunc inuestigamus. Nam apud nos nullum animal reperitur homine præstantius: tetigit autem hæc dubitandi modo Aristoteles primo de Ani. tex. 86. ubi aduersus eos, qui putabant animam mixtam esse in toto, inquit habere quasdam dubitationes: Propter quam enim causam in aere, aut in igne anima cum sit, non facit animal, in mixtis autem facit, idq; cum melior in illis esse videatur. Sed de his inferius melius patebit. Ostensum est igitur calidum innatum corpus esse diuinius quàm elementa, quamuis ex illis constitutur: & merito respondere elemento stellarum non solum ratione fecunditatis, quæ ab intelligentia habetur in eo comprehensa, sed etiam ratione immortalitatis subiecti, & puritatis.

C A P. III.

B E D circa hæc dubitatur: Si materia prima omnibus corporibus subest, huic autem assistit intelligentia, vt corporibus cœlestibus, omnia igitur corpora erunt animata. Præterea spiritus animalis non erit diuinius elementis, cum similiter materia prima sit in elementis, vt in huiusmodi spiritu. Adhæc si materia prima diuinius est quam corpora composita, perfectior erit compositis: At contra res se habet, quanto enim magis res accedunt ad materiam, tanto minus participant de essentia, quæ habetur à forma. Nam quæ corumpuntur tendunt in materiam, quæ autem generantur, incipiunt à materia tanquam imperfectiori, & tendunt in finem, in quo est perfectio & quid est. Respondetur ad primum omnia corpora, vt partes sunt vniuersi, quod per solam intelligentiam animatum est, animata esse; non tamen anima in singulis partibus corporis est, sed in principali, cætera autem dicuntur viuere, quia adnata sunt primo: vt de Cor de dictum est in animalibus. in lib. de Comm. an. motu. Huiusmodi autem partes sunt sphæræ tum cælestes tum elementorum omnia similiter perennia vt vniuersum. Quatenus autem particula quædam sunt à cæteris distinctæ, non omnes sunt animatæ: adsunt enim lapides, & metalla, & reliquæ corporum animatorum postquam fuerint exanimata: destituta enim sunt spiritu animali: & eorum materia sub priuatione est, quanquam in potetia seruetur noua perfectio. Quod autem dicit Arist. 3. de Gen. Anim. cap. 10. calorem animale in vniuerso esse, vt quodammodo omnia sint plena animæ: eo modo intelligendum est: scilicet in materia prima latere semina omnium, vnde omnifeminarium ab antiquis dicta est: Actu autem fit, cum calor ille excipitur in materia. Hinc patet differentia animæ mortalium & immortalium. Intelligentiæ enim immortales non egent calore: egent enim nutrimento corporeo, cum huiusmodi calor continuè paulum

T 4 bulum

DAEMONVM INVESTIG.

bulum requirat, sed tantum corpori perenni assistent. Mortalium **D** autem animæ inseparabiles sunt ab huiusmodi calore, qui cum extinguitur, mors contingit. Tantum in ijs in quibus diuina pars comprehenditur, ut sunt homines, extincto calore remanet in materia prima intelligentia æterna eadem numero. Nec quærendum est, utrum illa pars materiæ, cui assisibat viuentem hominem, etiam post mortem comitetur intelligentiam: non enim est necesse, cum ad intellectionem non egeat huiusmodi corpore, sed satis est ad distinctionem numeralem aliquando huic adhæsisse: nunc autem vniuersi materia communis satisfacit, ut sit distincta à prima intelligentia, quæ secundum se nullum corpus respicit. Id circo animas immortales non est necesse circumscribi loco, in quacunque enim parte vniuersi vnaquæque præsens esse potest sine loci mutatione instar nostræ imaginationis. Quod si contingat corpus aliquod assumere, non fiet diuersa numero, quia æterna est substantia. 2. de Gen. & cor. tex. vlt. nec pendet à corpore, ut for **E** mæ materiales, quæ non reuertuntur eadem numero sed specie. Ad alteram dubitationem, quomodo spiritus animalis diuinior sit elementis, si materia prima tam in elementis est, quam in eo spiritu, ubique autem virtus intelligentiæ diuinæ reperitur. Dicendum comparationem esse inter ea corpora non quatenus communem habent naturam scilicet materiam primam, sed quatenus differunt. Quia igitur in spiritu seu calore innato inest actu facultas animalis, non in igne nec cæteris elementis, ideo diuinus hoc corpus dicitur: recipit enim actu virtutem diuinæ intelligentiæ: quamuis non similiter calor ille in semine sit, & in orto animali. Nam in semine non inest actu anima, neque calor: sed materia talis est, quæ facile eo calore incallescere possit, & alimentum attrahere. At ignis qui excessus dicitur attrahit quidem alimentum & nutritur, sed alio modo quam uiuentia. Ad tertiam dubitationem, qua videtur materia prima perfectior esse quam **F** substantia composita, animaduertere oportet: operationem intellectus opposito modo se habere quam reliquarum uirtutum. Sola enim hæc propria est, & ideo separabilis à corpore, cum reliquæ omnes sint compositorum, & sine corpore exerceri nequeant. Hinc fit ut corporis moles mentem tardiores reddat. 4. de Par. anim. cap. 9: Non enim facile est intelligere & sapere, ubi vasta corporis moles assidet. Quo autem corpus simplicius fuerit & à corporeis qualitatibus exemptum, ut est materia cœlestis, eo promptius intellectus intelligit: post materiam cœlestem est huiusmodi materia inferiorum. Sed quoniam huic propter distantiam ab optimo minus datum est potiri eo, nititur per operationes corporeas assequi quantum potest, ut hæc quidem per solam vegetatiuam saltem æternitatem speciei consequantur: hæc verò etiam sentiant: Homo amplius per ipsum intellectum accedat ad propriam

A priam animę operationem: qui gradus incipiunt à maximè corporeis ad incorporea. Cum igitur materia prima sit maximè incorporea secundum se, idest exempta à qualitatibus omnibus corporeis, siquidem eo modo posset stare separata, longe perfectior esset, quam nunc est, ut de Celi materia patet. In solo autem homine spiritus ad illam simplicitatem accedit, qualis est materię primę: qui si posset etiam separari à sanguine & vasis, quibus includitur, longè promptior esset ad intelligendum: minus enim operationes corporeę impedirent: sed quamdiu materia hæc calorem illum habet, alimento eger, quod sine vegetatiuo fieri nequit. Idcirco solum extincto calore, & abiuncta intelligentia ab omni opere corporeo, in se ipsam vergit, ut ceterę intelligentiæ abstractę: est autem & tunc in ipsa materia prima non quatenus affecta corporeis qualitatibus, sed ut corpus tantum immortale. Quibus positis patet solutio: non enim sequitur materiam primam perfectiorem esse compositis corporibus. Nam diuinum quod in ea dicitur esse, non in eo consistit, ut ea diuinitate fruatur absque corporeis operationibus: non enim differret à Celo: sed ut recipiens uirtutem intelligentiæ varios fines assequeretur pro eius meritis. Huc usque igitur manifestum est, non solum in homine, sed & in tota natura immortale quid contineri, intelligentiam scilicet diuinam, quod principium secundum speciem appellatur ab Arist. 1. Phys. tex. ult. & trianam dimensionem, duo principia eorum quę fiunt.

C A P. IIII.

QUONIAM verò magnitudo, quę infra Cælum continetur, mutationibus est obnoxia: mutatio autem omnis inter contraria fit, tertium principium fuit necessarium, quę priuatio appellatur: author omnis turpitudinis & maleficij, ut testatur Arist. 1. Physic. tex. 80. Quod si principia oportet semper manere, ut scilicet neque ex alijs fiant, neque ex se inuicem, & ex illis omnia. 1. Physico. tex. 42. Quemadmodum æterna sunt bonum quod appetitur, & magnitudo appetens, ita etiam & id quod appetibili opponitur, scilicet ipsum turpe & malum, æternum quid esse oportet. At vero quid hoc sit, difficile est videre. Nam priuatio ut priuatio est, nullum ens uidetur esse, cum nullam speciem constituat. 1. de Par. ani. cap. 3. Præterea nihil est primo contrarium, cum materiam non habeat. 12. Metaphys. tex. 56. omnia enim contraria materiam habent. Quod si hæc uera sunt, nullum erit malum in rebus, & nulla corruptio, cum inter principia nullum sit, quod hæc efficere possit. Quod enim simpliciter nõ est, efficere quicquam nequit. Nam sufficiat alterum principiorum, ut sui præsentia & absentia faciat mutationem, ut quodammodo concedit

DAEMONVM INVESTIG.

cedit Aristoteles. i. Physico. tex. 68. At semper quaerenda erit causa, D
 quæ praesentiam & absentiam faciat alterius contrarij. Dicendum
 est igitur, duplex genus virtutis versari circa mundum inferiorem:
 vnum quod boni praesentia & pulchri author est generationis: alte-
 rum quod eiusdem absentia interitum praestat rebus: qualis in coelo
 est motus in circulo obliquo Solem ducens & abducens. Si igitur to-
 ta vis generationis animalium in calore confisteret, hæc causa suffice-
 ret, quæ à motu petitur. Quoniam verò altera vis diuinior animæ sci-
 licet ratio organicum corpus efficit, & substantiæ rationem tribuit,
 2. de Gen. Anim. cap. 1. alteram substantiam corruptioni & priuatio-
 ni inferuentem dari necesse est: aut saltem eandem aliter se haben-
 tem, in qua ipsum turpe consistit, & malum, ac omnino fugiendum.
 Ab utrisque autem principijs omnia contrariorum genera oriri in ma-
 teria, quorum alterum melioris, alterum deterioris rationem habet.
 Sic enim contraria tantum erunt, quæcunque in materia sunt, vt for- E
 mæ materiales, & earum priuationes ab vno principio immateriali,
 sed aliter se habente descendentes. Et hoc modo nullum est primo
 principio contrarium, cum tamen mutabilium vt mutabilia sunt, prin-
 cipia sint mutabilia & contraria. Quo autem pacto primum princi-
 pium vnum existens aliter atque aliter se habeat, & pariat multitudi-
 nem pro recipientium multitudine, explicatum est à nobis abunde in
 Quaestionibus Peripateticis. Hucusque autem manifestum est rerum
 naturalium principia ab ijs, quæ supra naturam sunt, pendere. Propen-
 sio enim ad formas quæ est natura materiæ trina dimensione eget in-
 generabili & incorruptibili: Formæ autem naturales & earum priua-
 tiones participationes sunt diuersæ ipsius pulchri & turpis, quod ab
 intelligentia habetur.

C A P. V.

F

QUONIAM autem inter mortalia soli homini præter opera-
 tiones naturales, quæ sunt ipsius coniuncti, data est operatio
 propria, quæ supra naturam est, solus enim intelligit: idcir-
 co in solo homine principium huiusmodi est per essentiam, in cæteris
 autem rebus virtute tantum, non enim intellectus cæteris communi-
 catur. Hinc autem fit, vt aliquando in homine reluceant operationes
 diuinæ partis scilicet ipsius boni & pulchri: aliquando oppositi mali
 & turpis: ab illa quidem Sapientia, Prudentia, & tandem quæcun-
 que illas virtutes sequuntur: ab opposita autem Deceptio tum circa
 veritatē, tum circa bonum & pulchrum & honestum, & quæ sequun-
 tur facinora. Et rectè intellectus agens lumini assimilatus est, nam per
 eū patet verè bonum & pulchrum. oppositum vero fuerit tanquam
 tenebræ,

- A** tenebræ, in quibus aberrare necesse est. Ignorantia verò hæc non est qualis scientiæ negatio, nam hæc sine parte diuina contingit, ut in brutis: sed deprauatio veluti praua dispositio circa veritatem: ac si ex oppositis principiis oppositum cōclusionis colligamus per syllogismum deceptorium: aut si mensura obliqua velimus quæ recta sunt iudicare. Cur autem deceptio magis propria sit animalibus, & plus temporis in ea versetur anima. 2. de Anim. tex. 151. non est præsentis negocij: non enim quærimus causas omnis deceptionis, sed tantum eius, quæ fit in principio, quatenus anima conuersione quadam à lumine discedit ad tenebras. Nam contingere possunt deceptiones rationis ex sensu aut imaginatione deprauata, ut plerisque contingit vel ratione organi, vel mediij, vel obiecti: Contingere autē possunt deceptiones ex sola ratione deprauata integro sensu & imaginatione, ut patet in delirijs quibusdam, ut cogantur etiam agere quæ ex malo discursu collecta sunt. Atque hi sæpius circa vnum quid delirant, circa reliqua sapientes videntur, cum deceptio in principio fit ad id solum spectante. Cum autem motiones omnes animæ aut ab ea incipiāt & tendant in corpus: aut à corpore in ipsam. 1. de Anima. tex. 64. Quæ ab hoc principio utpote diuino tendunt in corpus, diuinæ merito dicuntur, quæ autem à corpore in ipsum, naturales: principium enim motus à materia natura est. Quod autem Hippocrates per illud verbum; Si quid diuinum inest in morbis: intellexerit huiusmodi affectus, qui redundant in corpus ex parte, quæ diuina est in nobis, non autem ex causis naturalibus, qualis est motus celi, aut aeris ambientis qualitas, aut aliud huiusmodi, manifestissime colligitur ex eo, quod scripsit in lib. de Fœminea natura: statim in principio: cuius hæc sunt verba. De fœminea verò natura morbisque hæc dico sentioque: Maximam quidem causam & potissimum quid in hominibus esse diuinum numen: deinde mulierum naturas: & quæ sequuntur. Et paulo post inquit. Quamobrem qui ritè probeve hæc tractabit, primum à Diuinis numinibus auspicetur: deinde mulierum naturas & quæ sequuntur. & in libro de Probitate, inquit. In plerisque morbis & symptomatis medicina plurimum Dijs concedit, Deosque colere reperitur. Medici enim plurimum Dijs concedunt: Medicina enim multum posse sibi non arrogat. Sed scio aliquos hæc minus probaturos, cum non satis constet libros eos legitimos esse Hippocratis: At esto hoc ambiguum: Galenus tamen librum de Sacro morbo citat, ad comprobendam suam sententiam, quem scit non esse Hippocratis: multum enim facit autoritas antiquissimorum virorum. Si igitur in pluribus locis fit mentio Diuini, quod inest in morbis, & accipitur eo modo, ut dictū est, cur negare debeamus etiam in Prognosticis eodem modo accipi? Sed merito quis dubitabit: Quomodo à diuina

DAEMONVM INVESTIG.

à diuina parte, quæ in nobis est, malum communicari possit? & è cō- **D**
tra ab affectibus corporeis resultet deprauatio circa partem diuinam?
cum hæc impassibilis sit, vt alibi ostensum est. An in causa est poten-
tia materiæ cui asistit? Hæc enim quamuis appetat ipsum bonum &
pulchrum, susceptibilis tamen est ipsius mali, & turpis: hoc enim est
esse potentiæ, vt eadem sit contrariorum: & in hoc discedit à perfe-
ctione corporis coelestis: non enim illud est in potentia, sed continuo
æuo fruitur ipso optimo nullam habens potentiam ad oppositam pri-
uationem. Huic igitur diuino nullum est contrarium. Ipsum autem
turpe in sola materia inferiorum reperitur, non quidem secundum
naturam materiæ, non enim huius gratia condita est, sed accidit, quia
ob imperfectionem non potest frui sempiterno tempore ipso bono.
Turpis igitur redditur aliquando ab eodem quidem diuino, sed ali-
ter se habente, in quo priuatio consistit principium per accidēs. Hoc
igitur pacto communicari malum, & turpe ab eo, quòd diuinum est, **E**
non est absurdum, vt boni communicatio, & pulchri sit ab eius præ-
sentia, perinde ac ex præsentia gubernatoris sequitur salus nauis, ex
absentia autem eiusdem perditio, quo exemplo vtitur Aristot. secun-
do Physicorum. tex. 30.

C A P. VI.

SED altera dubitatio difficilior est. Quod enim à materia se-
paratum est agere quidem potest, pati autem nequit, cum
omnis passio à materia proueniat. Sed fortè patebit solutio,
si ostenderimus hoc diuinum, quod est in nobis, quamuis à Diuinis-
simo illo principio descendat, tamen mediam quandam naturam for-
tiri inter res mortales, & immortales: inter substantias omnino abstra- **F**
ctas, & materiales. Quod enim est omnino abstractum solus intelle-
ctus est, cuius substantia est actus, seu intellectio, & hoc simpliciter
vnum est, & impartibile, & immobile. Quod autem mouet corpora
coelestia, quodammodo corporibus applicatur, multiplicaturq; secun-
dum corporum multitudinem. A corpore igitur aliquid recipit, sci-
licet multitudinem, & virtutis immēse, quam habet, terminationem
quandā in vigore pro magnitudine corporis, vt determinata sit vniuf-
cuiusque velocitas, licet eternitas similiter perseveret. Cum autem
descendit ad inferiorum materiam, in qua generatio est, & corruptio,
iam amplius quodammodo inficitur, vt inseparabilis reddatur à mate-
riæ, & eternitatem seruare non possit, nisi secundum speciem, in quo
statu sunt omnes formæ naturales. Solum in homine propter intelli-
gentiam retinet naturam eternitatis eiusdem numero, vt reliquæ sub-
stantiæ abstractæ, sed propter materiæ imperfectionē, cui delegatur,
aliquid

- A** aliquid patitur. Dum enim in corpore mortali præstat operationes corporeas, quasi obruitur propria eius operatio: & quo magis anima affectibus corporeis agitur, eo magis intellectus, veluti desidem vitam agit dormienti similis: adeo ut lumen, quod in eo est, reddatur tenebricosum. Id manifestè videmus in vehementi ira, aut pauore, aut desiderio quocunque: non solum enim eo tempore, cum viget perturbatio, nullus datur consilij locus, sed etiam plerumque incidit ob eam causam in furorem, aut varia deliramenta, usque ad mentem perueniente affectione. In quiete autem corporis, atque animi tranquillitate quam optimè, & iudicare, & speculari possumus. Nonne & diuinus Hippocrates id apertè explicauit? cum dixit in Epidemiis: Ab eodem humore si vergat in mentem, fieri Melancholiam: si vero in corpus, Epilepsiam. Peruenit igitur aliquando affectio corporea usque ad mentem. At hoc est quod Galenum torfit: si enim affectio corporea pertingit ad mentem, & mens igitur erit inseparabilis à corpore. Idcirco per mentem putauit accipi temperamentum, in quo mens consistit, læso enim eo lædi mentem, cum anima apud eum putetur aut non differre à temperamento aut inseparabilem esse ab eo. At non sequitur inseparabilem esse à corpore, si læsio aliqua ex corpore ad illam accedat. Nam & lumini Solis idem uidemus accidere: in Aethere enim puro clarius splendet, in aere caliginoso obscurius: & per uitrum flauum omnia circumstantia corpora colore flauo colorantur, & per rubrum, aut viridem simili modo colores redduntur circumstantibus: sic in intellectu ex deprauato principio deprauatæ conclusiones eliciuntur: contingit autem depruari ex vitio corporis cui assistit. Non obscurè autem Aristoteles. 10. Ethic. cap. 7. innuit, id diuinum quod in nobis est, mediam quandam naturam habere inter diuiniora & mortalia, cum inquit. Si igitur intellectus diuinum
- C** quid est, si ad hominem respiciamus: Sic vita quæ ex intellectu traducitur, si humanæ uitæ comparetur, diuina etiam ipsa est. Quasi si comparetur substantiæ diuini, nequaquam absolute diuinus dicendus sit. Antiqui hanc naturam mediam Dæmonem uocabant, ut legitur apud Platonem in Conuiuio. Etenim omnis natura Dæmonum inter mortales Deosue est media: interpretatur & traiecit humana ad Deos: diuina ad homines: per hanc inquit vaticinium omne fieri, & diuinationem omnem & Magicam. Nam Deum per id medium commercium habere cum hominibus tum vigilatibus tum dormientibus: rerum enim omnium simulachra, quæ dormientibus occurrunt, aut uigilantibus sine arte, Dæmonum machinatione produci. Multos præterea esse Dæmones ac varios, ex quibus vnus Amor est. Quosdam etiam animalibus gregatim distinctis præesse tanquam diuinos pastores: appellatos autem esse Dæmones quasi sapientes & felices:

DAEMONVM INVESTIG.

felices : ab his homines quosdam Demonios uocari, in quibus opera **D**
 Demonia & vires adsunt. Refert & Socratis Demonium à pueritia
 habitum : vox erat quædam, inquit, quæ cum fiebat, dissuasionem tã
 tum innuebat, prouocabat vero nunquam, idque tum circa se ipsum,
 tum circa amicos. Quæcunque autem fiebant inuito Dæmone, om-
 nia malum sortiebantur euentum. Idem ingenij vim & in disputan-
 do solertiam, ijs communicabat, qui cum Socrate versarentur, vel si in
 eadem domo essent, magis tamen si in eadem parte domus : adhuc
 magis cum dicentem Socratem intuerentur, aut iuxta sedentes tange-
 rent quoquo modo. At non omnes Dæmonia illa vox admittebat.
 Idcirco concludentem introducit Socratem aduersus eius calumnia-
 tores, tanquam Deos non admitteret. Qui concedit opera Dæmo-
 nia esse, ex necessitate Dæmones admittere, hos autem aut Deos esse
 aut Dei filios. Testatur quoque in Cratilo, teste Hæsiodo. Dæmo-
 nes esse aureum genus hominum, idest bonum & præclarum, post- **E**
 quam ex hac vita discesserint : fieri enim Dæmones sanctos, terrestres
 optimos, malorum expulsores, & custodes hominum. Hæc apud Pla-
 tonem & multa alia de Dæmonibus habentur.

C A P. VII.

SED quoniam alia quidem fabulosè tradita sunt, alia verò vt
 ad captum hominum magis essent accommodata : nec om-
 nia quadrant principijs Peripateticis, satius fuerit sententiam
 Aristotelis de ijs afferre, si quæ habeantur aut ab eo scripta, aut quæ
 facile colligantur ex eius dictis. Reperio autem in lib. de Diuinatione
 per insomnia : Dæmonia dici ab eo ipsa insomnia, & naturam Dæ-
 moniam. Dæmonis quoque meminit aliquando obiter : sed quid sen-
 serit de eo, non aperuit. At Dæmones esse eo argumento colligere **F**
 possumus apud ipsum, vt Socrates colligebat. Qui asserit Dæmonia
 esse, ex necessitate fateri cogitur Dæmones esse. Aristoteles asserit Dæ-
 monia esse, scilicet insomnia & naturam : ergo Dæmones esse à quibus
 denominata sint, fateri necesse est. Videtur autem Philosophus intel-
 lexisse naturam illam mediam inter Deum & res mortales, quam præ-
 diximus, Dæmonem esse : cum enim negasset insomnia à Deo mitti,
 vt quidam putabant, quia contingunt non solum prudentissimis, sed
 quibuscunque etiam stultis, & aliorum animalium quibusdam : esse ta-
 mē, inquit, insomnia Dæmonia, quia natura Dæmonia est nō Diuina.
 Quamuis igitur in natura contineatur Diuinum quid, non tamen me-
 retur nomen diuini, sed Dæmonij, quia insequitur sapientiam intel-
 ligentiæ, vnde admirabilis redditur etiam in minimis quibusque : &
 insomnia Dæmonia ob admirabilem vim imaginationis. Et quos
 Plato

- A** Plato Dæmones præesse testatur animalibus gregatim distinctis tanquam diuinos pastores, apud Aristotelē fuisse vniuscuiusque speciei principium, vnde exortus eorum animalium, & cōseruatio habetur. Quod si conceduntur hoc modo Dæmones in tota natura: aliud genus longè præstantius dicendum est in hominibus esse. Non enim tantum gregatim totius speciei esse, sed singulis hominibus propriū esse Dæmonem: inest enim singulis intellectus separabilis numero distinctus. Hic autem, cum separatus fuerit à corpore mortali, in ijs qui boni, & præclari extitere, apud Hæsiodum Dæmon propriè vocatur, quasi in vita obruatur eius virtus à corpore, vt non mereatur nomen Dæmonis. Si verò adhuc aliud genus detur in Aethere homine præstantius, vt Aristoteles concedit, apud Lunam erunt, & hi Dæmones diuiniore. Cum autem in omni genere sit pulchrum & turpe, bonum & malum, vt superius probatum est: erunt & Dæmones alij boni, alij mali, benefici & malefici: Græci illos Eudæmones, hos Cacodæmones vocant. Qui tribuunt stellis omnem dispensationem bonorum, & malorum in hæc inferiora, vt Astrologi, varios Dæmones pro natura stellarum ponunt, qui hominibus dispēsentur. Sed cum id non concedatur à Peripateticis, non enim à motu, & lumine pendent nisi qualitates corporeæ: ratio autem substantiæ habetur, à diuiniore principio, idest ipso optimo. Dæmones igitur non à stellis communicantur. Cum autem ipsum optimum impartibile sit, varia bonorum dispensatio erit pro varietate recipientium, seu pro meritis materiæ: hæc autem per appetitum, & appropinquando ad ipsum magis, & minus fruitur. Ille igitur Dæmon, qui ardētius amat ipsum optimum, vnde haurit fœlicitatem, altius extollitur: è contra qui magis vergit ad imperfectionem materiæ, ad priuationem tendit: & quo magis in affectibus huiusmodi obruitur, eo infœlicior redditur. Vt enim in generatione, & corruptione potentia materiæ ad vtrunque, & approximatō ad alterum contrarium, efficiunt vel hoc, vel illud. Sic in substantia intellectuali voluntas est, veluti materiæ potentia: ad vtrunque enim flecti potest: contraria autem sunt pulchrum, & turpe: Non est igitur alia causa quærenda: cur Dæmones alij diuiniore, alij minus habeantur: & in vnoquoque gradu, quidā fœlices, quidam infœlices existant. His porro optimè quadrat triplex eorum ordo, scilicet infimus, supremus, & medius: vt infimus sit brutorum, & cæterorum viuientium: supremus eorum, quos Aethereos appellauimus: medius ipsorum hominum. Tradunt & Dæmones quosdam familiares, quosdam peregrinos: familiares, quos ab ortu habemus, & est vniuscuiusque proprius intellectus, qui in semine continetur, datus quidem vt ipso bono, & pulchro fruatur, procliuius tamen ad vtrunque, vnde duplex Dæmon singulis assignatus dicitur:
- bonus

DAEMONVM INVESTIG.

bonus qui dirigit ad bonum : malus qui ad malum. Peregrini autem sunt, qui post ortum adueniunt, aut manifestantur. Creduntur hi animum nostrum in corpus quoddam aereum transferre, ut ea quæ remota sunt, prospiciamus, & curemus. Sed quid de his sentiendum, commodius inferius dicemus. Nunc enim satis est nosse proprium vniuscuiusque Dæmonem in corpore mortali occupatum, à peregrino aliquo abiuncto à corpore, aut sint defunctorum animæ, aut alia Dæmonum genera, excitari, & trahi ad bonum, vel malum pro eius conditione. Prout igitur anima his, aut illis adhæserit, particeps fit naturæ eorum. At Dæmonum proprietates, & vires Aristoteles minimè persecutus est : pertinent enim hæc non ad naturalem Philosophiam, sed ad eam, quæ agit de substantiis abstractis. Similiter dixit Aristoteles. 1. Phys. tex. 83. De principio secundum speciem, vtrum vnum, an plura, & quod & quæ sunt, cum diligentia primæ Philosophiæ opus est determinare. At de his abundè ab antiquioribus Philosophis, ac Theologis tractatum fuerat. Multa enim de ijs apud Platonem legebantur : nec non Hæsiodum, & Homerum antiquissimos Poetas : Præterea vulgatissimum erat apud omnes penè gentes Magiæ nomen, quæ Dæmonum inuocatione admiranda præstabat : & innumera habebantur exempla eorum, quæ arte prædicta gesta fuere : ut negare tam celebrem facultatē sine ingenti temeritate non liceret : Accidit autem in his, quod scribit Aristoteles in Diuinatione per insomnia contingere : cū enim nulla rationabilis causa videtur, per quā fieri possit, tollitur fides, ut putet quis impossibile esse, cuius causam non videt. Sic hodie multi negant, quæ tot seculis comperta, & confessa sunt. Teltatur & Plato hæc & cætera huiusmodi, quo pacto natura se habeant, nec faciliè sciri posse, nec si quis sciat aliis persuaderi. Quid igitur mirum, si Aristoteles ob prædictas causas disputationem huiusmodi prætermiserit ? Nobis autem ac cæteris omnibus Christianis fidem sequentibus gratiæ præ cæteris Deo optimo maximo habendæ sunt, quod diuina quadam sorte datum est ea nosse, in quibus tot Philosophi propriis viribus nixi veluti balbutientes hæsitauerunt. Quæ enim humanum ingenium attingere nunquam potuisset, reuelata nobis sunt in Sacra Theologia : & quæ in ea minus aperta erant, explicata sunt à doctissimis, ac lucidissimis Romanæ ecclesiæ doctoribus. Inde igitur ut reliqua Mysteria, sic & Dæmonum naturas, ac differentias vnusquisque addiscere potest. Qui autem à cæteris scriptoribus communi nomine Dæmones vocabantur, in sacra Theologia distinguuntur. Qui enim bonis administrandis præsunt, Angeli vocantur : qui verò malis, Dæmones & Dæmonia. Angeli immediatè sub diuina essentia constituti sunt tribus ordinibus, veluti Cœlis pro eorum nobilitate, ac præstantia distantes ternis ordinum singulorum Choris,

A Choris, vt ex omnibus nouem fiant, quibus data est totius mundi gubernatio: vt singulis hominibus, familiis, ciuitatibus, ac prouinciis diuina prouidentia proprius datus sit ad custodiam. Dæmones totidem ordinibus, & choris à summi boni participatione delapsi in hunc mundum inferiorem, quibus vexatio omnis ob diuinam iustitiam, & maiorum administratio tributa est. Sed nostrum institutum non est, ea percensere, quæ clarissimè à Theologis explicantur. Satis enim visum fuit, si ea principiis rerum naturalium consentire ostēderimus: quod cū hucusque factū sit, reliqua eodē modo Peripateticè, persequamur.

C A P. VIII.

R O P O S V I M V S autem quærendum, vtrum morbi ab ijs substantijs contingant. Consideranti igitur morbum præter naturam quid esse, naturales enim functiones impedit: & ad corruptionem ducit ipsam naturam: non nisi ab altero principio ortum ducere manifestum est, scilicet eo quod ad maleficium tendit. Ad alterum enim principium, quod bonum, & pulchrum dicitur, perfectio vniuscuiusque spectat, & conseruatio. At verò cum sanitas, & morbus ex ijs sint, quæ causas proximas naturales habent: sunt enim affectiones naturales, non videbuntur præstari posse à Dæmone absque medijs naturalibus. Nam neque ab arte sanitas introducit sine media natura. Hoc autem modo frustra quæritur à medico, si quid Diuinum inest in morbis: cum in omnibus eadem sit ratio. Omnia enim, quæ sunt, ex contrariis fiunt: contraria autem omnia ad eadem principia reducuntur secundum analogiam, in quibus Diuinum ipsum inesse diximus, seu Dæmonium. Hanc sententiam comprobare videtur Auicenna: cū de Melancholia morbo loquens, inquit: Quibusdam visum esse Melancholiam contingere à Dæmone, quod ea ratione fieri posse existimat, quia à Dæmone immutari possit temperamentum, quo generatio fiat atræ bilis, quæ causa naturalis est, & proxima Melancholiæ, quam quærunť medici Physici. Aristoteles quoque in Problematibus Sect. 30. proble. 1. ad causas naturales reducit ea, quæ in homine supra naturam fieri videntur: tribuit enim caliditati atræ bilis, cum sedi mentis in vicino existit, cur multi morbis vesaniæ implicantur, aut instinctu lymphatico inferuescunt, ex quo Sibyllæ efficiuntur, & Bacchantes: & omnes qui Diuino spiraculo instigari creduntur: cum scilicet id non morbo, sed naturali intemperie accidit. Et Maracum Siracusanum tradit poetam, qui dum mente alienaretur, præstantior erat. Putauerunt multi Aristotelem omnino negasse etiam Dæmones, cum in 3. de Ani. tex. 61. probat omne corpus habens animam, & intellectum discretiuium,

V non

DAEMONVM INVESTIG.

non mansuum existens, sensum quoque habere, siue generabile, siue **D** ingenerabile sit. Quid enim aliud intelligi possit per corpus ingenerabile intellectu præditum, ac non mansuum, quam Dæmonum spiritum? Cælestia enim corpora in eodem mansua sunt: humana autem generantur, & corrumpuntur. Si ergo sensum tactus inesse omnibus non mansuius necesse est, hic autem corpus requirit non simplex, ut est spiritus, sed compositum ex quatuor elementis: non ergo ingenerabile quoddam corpus erit intellectu præditum non mansuum existens. Ex quo videtur inferri posse Dæmones non esse. Ponuntur enim Dæmones spiritus quidam, seu corpora aerea ad motum agilissima, ut apud Platonem colligitur. Vniuersaliter autem hoc pacto probari potest, nullum esse opus in rebus caducis supra naturam. Cum enim caducorum caduca sint principia, & æternorum æterna: æternis substantiis nullum opus caducum ascribi potest, nisi medio caduco. At huiusmodi ordo naturalis est: hoc enim modo fiunt quæcunque oriuntur, & **E** intereunt. In oppositum tamen afferuntur experimenta multa circa magicas artes, & incantationes, quibus ea fiunt, quæ ordine naturali impossibilia omnino videntur. Nam ut cætera fileam, quæ priscis temporibus gesta scribuntur tum circa occultorum manifestationes per oracula, auspicia, exta: & tandem per inuocationes inferorum, quam Necromantiam vocant: tum verò circa veneficia cantibus, aut aliis superstitionibus illata non solum hominibus, sed iumentis, & arboribus, cæterisque viuentibus: in quorum supplicia extant leges, & apud Platonem, & apud Iurisperitos Romani Imperij: tantum ea recensere placet, quæ nostris temporibus comperta sunt. Vigent enim adhuc apud nos in plerisque locis, qui superstitionibus quibusdā, & ritibus obseruatis maleficia dictu incredibilia, & valde portentosa efficiunt, præcipuè inter mulierculas, & ex infima plebe viros: quorum multi potestate Præsidum deprehensi, in tortura & iudicum examinatione **F** non solum flagitia confessi sunt, sed & principia, quibus in hanc sacrilegam professionem sunt asciti. Ex quibus non mediocris cognitio habetur ad eorum, quæ nunc quærimus, certitudinem.

C A P. IX.

REFERIO autem circa quatuor genera maximè versari superstitiones omnes scilicet: præstigium: Maleficium: Diuinationem: & sanationem. Quorum duo postrema videntur quidem speciem boni continere, ars autem, qua illa efficiunt, non minus flagitiosa est & execrabilis. Præstigium illusio est, qua sensus decipiuntur. Præstigio utuntur & maleficæ mulieres, cum nocturnis incursumus specie bruti ut lupi aut felis vagantur, ut infantes rapiant, aut suis venefi-

- A** veneficijs contaminent. Sunt quibus præstigiosa Maleficarum arte virilia membra amputata videantur, vt nullum eorum vestigium appareat. Referunt enim quosdam iuuenes in Germania ex improviso sua membra genitalia amisisse, quam rem cum alijs communicassent, moniti sunt, id ex maleficio contigisse: idcirco comperta Malefica, quæ in vindictam illatæ iniuriæ id perpetrauerat, ab eadem soluto maleficio restituta sunt, quæ putabant amisisse. In Cypri Salamini, cum Naui appulisset cômatus emendi gratia, referunt iuuenem è naui egressum à muliere quadam oua emisisse, quæ cū comedisset in littore, post vnus horæ spatium vocem amisisse ac semistolidum redditum: cumque nauim conscendere tentasset, repulsum à socijs fuisse illum non agnoscentibus, sed Asinum putantibus. Cum autem miser ne quicquam significare verbis posset, ac nauim iam è portu solutam conspiceret, anxius & consilij inops ad mulierem reuertitur, cuius maleficio
- B** detineri se suspicabatur: apud quam cum nullum auxilium impetraret, occasionem expectans per triënum ruri mansit interdium quidem more Asinorum onera portans, noctu autem concumbens cum muliere, continuè mutus, vt nemini communicare posset veneficæ præstigiū. Casu autem cum in oppidum perductus esset, & ante templum pertrāsiret, visus est à mercatoribus quibusdam Genuensibus Asinus cruribus posterioribus flexis & anterioribus eleuatis sanctissimi Sacramenti eleuationem, quæ tunc forte agebatur, adorare: quo perspecto prodigio mercatores rati mulierem Asinum ducētem maleficam esse, (nam id genus præstigij in Asia frequēs erat) Præfecto vr̄bis rem denunciarunt, cuius iussu mulier deprehensa & maleficiū confessa, spe veniæ iuuenem in pristinum statum restituit, qui confestim ad patriam redijt: sed mulier condemnata pœnas luit. Hæc attestantur nō omnino fabulosa esse, quæ à Poetis scribuntur de Circe & Vl̄isis socijs ab ea conuersis in bruta. Quo autem modo hæc ad præstigiū re ducantur, inferius explicabitur.

C A P. X.

MALEFICIORVM verò genera multa sunt incantationibus, nodis, imaginibusque illata. Nam alia hominum mentes perturbant, cogunt que succumbere vehementibus animi motibus, vt intenso amore ingenito, aut odio efferato, aut terrore alijsque huiusmodi animi vexationibus. Alia venereos actus impediunt: alia conceptus: alia fœtum ipsum demoliuntur. Plurima vero infantes ledunt, & ad perniciem ducunt: Adultos enim genere morborum infestant, lepra, epilepsia, doloribus, neruorum distensionibus, resolutionibus, atrophia, morbis acutis. Alia præterea iumentis nocent, aut ene

V 2 cando,

DAEMONVM INVESTIG.

cando, aut lactis extinctione & abortu. Alia arboribus & frugibus noxia sunt. Sunt tandem quæ aerem turbant pluuijs, grandine, procel-
lis, fulminibus. Transferuntur & hac arte corpora per aerem, vt vola-
re videantur. Eorum exempla extant innumera, sed breuitatis causa
pauca quædam recēdere placet: In Hetrurię oppido Sangeminianensi
iuuenis adeo perditæ veneficam mulierem adamabat, vt propriā ux-
orem quamquam formosam & honestam simul & filios relinqueret, &
cum pellice suorum immemor vitam traduceret, donec vxor de male-
ficio monita eo concessisset, hæc clam perquisito maleficij instrumen-
to inuenit sub lecto bufonem olla inclusum confutis oculis: Eo igitur
abrepto & solutis eius oculis, postea igne cremato confestim vir suo-
rum recordatus tanquam è somno surgens ad vxorem & filios reuer-
sus est. Alibi reperta sunt vel sub limine vel in angulis capita serpen-
tum, & pelles: ijs enim fatentur maleficæ se vt ad odiū concitandum:
Quædam auditæ sunt iactantes se sua excrementa propinasse præcipuè E
menstrua, quibus cogant se amari. Qui autem circa vsum veneris im-
potentes ex maleficio redduntur, viri magis quam mulieres reperiun-
tur, idque pluribus modis. Nam alijs ob occultum odium erga vxo-
res proprias friget Venus, at erga alias mulieres nequaquam: alijs ob
membrorum impedimenta id contingit, vel quia membrum genita-
le intendi nequeat, vel semen emittere: aut quia corpus aliquod inter-
ponatur ingressum prohibens, quod genus maleficij frequens est. Co-
mes quidam traditur in Argentinensi, qui cum vxorem duxisset, per
triennium complere Veneris officium nequiuit. Casu autē de occul-
tato maleficij instrumento certior redditus, liberatus est: reperit enim
in puteo ollam, in qua seruabatur veneficia. Repertum est ex eodem
maleficio sterilitatem non solum in hominibus, sed & iumentis & om-
nibus in eadem domo habitantibus inferri, quo deleta omnibus resti-
tutam fecunditatem. Mulieri cuidam contigisse testantur per multos E
annos abortum fecisse, fetu septies enecato in vtero, quo tēpore idem
contigisse iumentis & pecoribus & omnibus vtero gerentibus Malefi-
cus qui id perpetrarat, confessus est sub limine serpentem condidisse:
sed perquisito serpente puluerem tantum ob temporis diuturnitatem
inueniunt, quo exusto, in futurum nullam noxam senserunt. Mulier
quædam nobilis cum vtero gestaret ab obstetrice monita ne egrede-
retur è Castro, quia maleficam celebrem nouerat, quæ solo tactu ma-
leficiū inferebat & abortum parabat: oblito cōsilio exijt visitandi gra-
tia alias mulieres ad conuiuium congregatas: sedenti autem & confa-
bulanti accessit salutandi gratia quædam, quæ manibus venter admo-
tis fetum cōmouit. Domum igitur reuersa eiecit fetum in frustra com-
minutum. Infantibus autem nuper natis maleficæ maxime insidian-
tur: nam summa facinora per eos perpetrant, vt inferius patebit. Sed
iam

- A** iam exempla morborum afferamus, qui ex maleficijs ortum ducunt. Cum in Basiliensi quidam aduersus rixosam mulierem verba cōtumeliosa protulisset, illa indignata minas adiecit, breui illum sensurū vindictam. Eidem nocte sequenti pustula orta est in collo, quam cum fricasset, intumuit cum collo & facies: tandem specie lepræ per vniuersum corpus diffusa est fēditas. Aeger confestim rem amicis, & consulis communicauit: inde mulier capitur, quæ exposita quæstionibus crimen fatetur. Quo autem medio id fecisset, interrogata respondit: Dæmoni suo familiari id iniunxisse, qui amplius quam petijisset, præstitit. Alia malefica condemnata cum per lictorem super struem lignorum pro incendio sibi parato à terra eleuaretur, dixit: dabo tibi mercedem, quo dicto insufflauit in eius vultū & statim lepra horribili per totum corpus oborta paucis postea superuixit diebus. Morbum autē comitalem ab iisdem infligi solere compertum est per oua sub defunctorum cadaueribus inhumata alijsq; ceremonijs adhibitis, si dentur in potu aut cibo. Dolores in quibusdā vehemētes excitatos esse exempla adsunt in iudicijs patefacta. In Germaniæ Ispruch mulier quædam honesta cum detestaretur alterius cuiusdam superstitiones, minantem audiuit, tertia die sensuram rei euentum. Cum igitur tertia die surrexisset, momento punctiones in totis visceribus acerrimas sensit, ac veluti carbones ardētes capiti impositos: mox pustulæ toto corpore frequentes obortæ sunt albæ & sanie plenæ, quibus cum assiduè infestaretur, de maleficijs instrumēto edocta reperit super ostium repositum linteum, in quo inclusa erant grana quædam alba pustulis, quas patiebatur, similia: semina quoque varia leguminū, & serpentum aliorūq; animalium ossa, quibus igni traditis confestim sanitati restituta est. Altera in eodem oppido post maleficæ cuiusdam minas correpta est doloribus vētris acutissimis, quasi duo gladij aduersi infixi essent in vtroque latere: cum igitur die noctūq; excruciaretur, amicus instrumentū maleficijs reperit: erat autem sub limine cærea imago, cui duo acus vtrinque infixæ erant, comitantibus alijs rebus varijs, quibus combustis illico dolor discessit. Membra autem totius corporis motu priuata ex maleficio fuisse, exemplum est in Brixienfi: cum enim nuptiæ celebrarentur, quædam ex conuocatis, cui pridem sponsus coniugij anulum promiserat, malum sponsæ ominata est audientibus omnibus inquietans: Paucos dies sanos post hanc habebis, quod & contigit: Nam non multo post in prædictum morbum incidit, & immobilis toto corpore vixit. Alia simili modo & ob eādem causam audito infausto nuptiarum omine, non multo post ex morbo acuto decumbens interijt. Quidam cum amasiæ quadam nocte negasset accubitus, nuncio ab eadem accepto, non diu se illam vexaturum, sequenti die morbo correptus post paucos dies obiit. Non desunt & eorum exēpla, qui men-

DAEMONVM INVESTIG.

te sunt laesi : qui toto corpore extenuati & aridi effecti sunt: qui cæci, D claudi alijsque diuersis morbis. ob maleficia detenti sunt : sed hæc quæ ex fide dignis proposita sunt, & publicis apud diuersos iudices confelsionibus habita sufficiant.

C A P. XI.

DE maleficijs autem in iumenta & pecora illatis extant exempla. Nam qui ea perpètrarunt, inter cætera confessi sunt, aliquando solo visu, aliquando etiam tactu, aliquando instrumentis adhibitis diuersis, vel sub limine stabuli, vel vbi aquâ hauriunt, eaque omnia nutu Dæmonis effecisse. Quidam equorum locator cū sibi multos equos perditos per suspectā quandam maleficam sensisset alio quodam empto illam deterruit, iurans se proprijs manibus illam interfectorum, si equus interiret vt cæteri: sic equus seruatus est: sed **E** capta malefica inter cætera facinora id quoque falsa est: interrogata autē de modo respondit, se nil aliud fecisse præter foueam, qua facta Dæmonem ignota quædam iniecisse. Aliæ modū extinguendi lactis patefecerunt. Cum enim præsto sibi esset aliqua portio lactis, super id ceremonias quasdam adhiberi dixerunt: vt autem lac haberent, quibusdam noctibus sacratoribus in angulis domus collocare vrceum, quem inter crura tenentes mulgere in eū ex cultro aut alio instrumento parieti infixio nomine eius animalis, cuius lac expetūt: sic enim ope Dæmonis lac adesse. Frugibus autem & arboribus nocent aut solo afflatu, aut grandine concitata ac procellis, aut fulminibus. In Constantiensi cū grando quædam squisissima cecidisset, quæ & segetes ac vineas cōtriuera in multam regionis amplitudinem, suspectæ quædam maleficæ captæ sunt, quarū duæ falsæ sunt sua opera id contigisse, sed seorsum altera alterius nequaquam conscia. Nam altera earum de modo **F** interrogata respondit Dæmonem sibi familiarem apparuisse & imperasse, vt aquæ modicum extra oppidum ferret, quia pluuias concitare vellet. Tulisse igitur quamprimum aquam ad locum sibi designatum, ibique reperisse Dæmonem sub arbore stantem, qui præcepit effodi paruam foueam, & in eam effundi aquam, & digitum introrū mitti more solito verbis quibusdam prolatis: quo facto confestim aquam in sublime cum Dæmone elatam fuisse: & aerem turbatum, & non multo post grandinem cecidisse. Interrogata autem utrū aliæ mulieres huic operationi interfuissent, respondit, vidisse quidem se alteram ab altera parte arboris stantem, sed cuius gratia nescire. De ijsdem igitur altera à priori nominata cum interrogaretur, eadem respondit. Idcirco utræque non solum propter hæc sed ob multa alia facinora ad incendium condemnatæ sunt. Sed mirum quod in Sueuiæ partibus contigisse

- A** gisse ratum est: puellam octo annorum natam, cū à patre qui villicus erat, ad visendos agros manu duceretur, dum ille conquereretur de nimia temporum siccitate, dixisse, pluuiam se cito excitaturam, si ea opus esset. Admiratus pater interrogauit utrum sciret id efficere: annuit ipsa non solum pluuias, sed & grandines cum libuisset. Iterum interrogata, vnde didicisset, respondit ex matre: magistros autem horum præsto esse quandocunque vellent. Vt igitur experimento certior redderetur, an puella vera narrasset, præcepit vt pluuiam accerferet super agrum suum. Ad id præstandum puella inquit opus esse aquæ modico: cum igitur ad riuulum quendam propinquū duxisset, puella iuxta doctrinam matris aquam digito commouit in nomine Dæmonis: hinc turbatus est aer, & pluuiæ descendit, vt prædixerat. Præcepit iterum pater, vt grandinem concitaret super alium agrum: quod cum puella præstitisset, pater rem iudici communicauit
- B** vxorem accusans. Capta igitur est malefica, & igni tradita: filia autem Ecclesiæ recōciliata, & Deo dicata in posterum nequiuit amplius eadem præstare. Viri etiam reperti sunt, qui non solum grandines, sed & fulmina concitabant, non tamen lædere posse fatebantur, quoscunque vellent, sed eos tantū, quos Deus dereliquisset. Eorū quidam hunc modum seruabat: in Campis principem Dæmonū inuocabat, orabatque, vt aliquē ex suis mitteret, qui designatum à se percuteret fulmine: cui postea in biuio pullum nigrum immolabat, & in aerem proieciebat, quem cum Dæmon assumpsisset, procellam acerrimam concitabat cum fulmine: sed raro in hominem designatū cecidisse. Omnium verò nefandissimus est modus, quo efficiunt, vt iacula à se proiecta infigantur, quibus voluerint, etiam si in abscondito delituerint, dummodo fuerint antea visi. Tot autem in singulis diebus hoc modo interficere posse, testantur, quot ictus ab initio direxerint, cum
- C** execrabilem superstitionem molirentur. Idem balistis, aut aliis bellicis tormētis attingere possunt minimum quodcunque signum, vt experimento compertum est apud quosdam Germaniæ Principes, qui ijs in bello utebantur. Cum enim Castrum quoddam obsideretur, quidam ex ijs celebris singulis diebus ternos homines transfixurum se promiserat suis iaculis: nam post tres iactus non amplius præstare posse quam cæteri milites. Breui autem tempore effecit, vt Castrum desolaretur, vnde direptum est. Idem iussu cuiusdam magnatis coactus est sagittam dirigere in paruum quoddā signum capiti proprii filij impositum, vt illud amoueret intacto filio, quod & magna spectantium admiratione effecit. Miraculo autē quodam repertū est huius tanti sceleris nefandissimum principium. Quidam enim ex ijs in Constātiensi cum sanctissimam Saluatoris nostri imaginem suis sagittis trāsfigeret, miraculo sanguis exiit ex vulnere, quo viso immobilis redditur miser,

DAEMONVM INVESTIG.

pedem ex eo loco auellere nō potens: cumq; à prætereuntibus in hoc statu cōperiretur, (erat enim in biuio, vbi sacellum fuerat constructū) res præsidi denunciatur, cuius iussu fertur in carcerem, & flagitio patrefacto supplicio traditur. Simile flagitium eorum est, qui iisdem imaginibus vtuntur, vt seipsos inuulnerabiles præsint. aut armaturas inuictas. Quam enim imaginis partem abstulerint, & contriuerint, similem sui corporis partem promittēte Dæmone inuulnerabilem reddunt. Sunt autem, & alij modi per carmina, & signa gestata.

C A P. XII.

ERTIVM superstitionis genus, quod occultorum manifestationem promittit, aliud circa thesauros absconditos veritas: aliud circa furta, & quasunque res amissas inueniendas: aliud denique circa prætitorum, vel futurorum prædictiones consistit. Thesaurorum quidem indagatores per magicas facultates multos nouimus, sed qui assecuti fuerint, compertum nō habeo. Pisis tentauerunt quidam nostris temporibus effodere, sed rei difficultate victi ab opere cessarunt. Tandem anno elapso locum, in quo Neronis ædificia extitisse ferunt, hodie autem sacris virginibus dicatum effodere cœperunt, vbi erat ingens Pini arbor. Sed à Dæmonibus adeo infestati sunt, vt præ timore ab incepto desistere coacti fuerint: quo tempore multæ ex virginibus locum habitantibus à Dæmone obsessæ sunt. Qui autem furta, & res amissas eadem arte inueniunt, vario superstitionis modo id præstant. Nam alij aqua vtuntur, alij chrystallo, alij vngue, alijsq; similibus corporibus nitidis, in quibus accersito Dæmone puerum, aut puellā impuberem aduocant, vt inspicat: intuentur autem, veluti in speculo omnia quæcunque gesta fuerint circa res, quas quærent: sæpe & vocem audiunt loquentē, quæ reliqui circumstantes neque videre, neque audire possunt. Alij Dæmonem anulo inclusum gerunt, aut in vngue, qui res quas cupiunt, manifestat. Hoc modo apud exterarum nationum statuas responsa dedisse, & Apollinis oracula, quæ scribuntur, reddita fuisse putandum est. Sunt qui conscriptis sine præmeditatione punctis, figuras eliciunt, ex quibus iudicant de agendis bona, vel mala sint, quam artem Geomantiam vocant. Alij conscriptos de bona, & mala fortuna libros consulunt fortuito, in libelli particulam incidētes, in qua explicatur, quod quæritur. Sed hæc, vt plurimum apud ceteros vana reperiuntur, vera autem apud eos, quibus Dæmon cooperatur. Vltimum superstitionis genus, quo in sanandis morbis vtuntur, cum præ cæteris speciem boni habere videatur, frequentissimū ubique est, adeo vt plerique superstitionis mulierculas potius consulant, quam medicos medijs naturalibus sanātes.

Præcipuè

C Præcipue verò ad has confugiunt, cum ex maleficio morbum contingisse suspicantur, putantes morbos incantatione illatos nulla alia ratione sanari posse. Efficiunt autem id, vel illimet, qui maleficia commiserunt, apud quos facilior est modus soluendi nodos, & irrita reddendi maleficia, quorum authores ipsi extiterint, quamuis fateantur non omnibus id datum esse. Audita est enim aliquando malefica mulier alteri obiiciens, multo peiorem eam esse, quia maleficia, quæ commississet, soluere nesciret. Sunt igitur quidam, qui construere possunt, destruere autem nequeunt. Alij soluunt tantum, & non construunt: alij vtrunque præstant. Exstitit quondam in Germania famosissima quædam mulier in soluendis maleficijs, cuius domus non solum ab indigenis, sed etiam à remotissimis populis eius gratia frequentabatur magis quam templa celeberrima: Adeo ut Comes quidam Castri Thelonei incredibilem quantum extorsisset vestigali indicto, ut quicumque mulierem adiret, denarium solueret. Hæc ars medicinam pluribus modis labefactauit. Primò, quod non solum eos, qui ex maleficio ortum duxerunt, sed & ceteros quoque morbos sanare promittit: ut apud plerisque medicina ludibrio habeatur, quod salubriores, ac certiores euentus ex mulierculis inueniant, quam ex medicis. Deinde quoniam hominum curiositate potius, quam doctrina remedia multa tanquam arcana ex arte magica in medicinam translata sunt. Sic enim multis modis medicinæ scientia vndique conspurcata remediorum vanitate sæpe coarguitur.

C A P. XIII.

C **Q**UAMVIS autem superstitionum omnium principia aliqua ex parte in supradictis historijs tacta sint: tamen ne quis putet ijs obseruatis eadem se præstare posse, quæ illi præstiterunt, quasi in carminibus, aut imaginibus, aut cæteris huiusmodi vis illa contineatur: placet ea explicare, quæ ab ijsdem in publicis facinororum confessionibus circa eorum principia, & professionem patefacta sunt. Ex his enim dicendorum veritas magis elucescet. Repertum est igitur omnes huiusmodi artes ac superstitiones ex commercio Dæmonum cum hominibus ortum duxisse, contracto inter eos pacto aliquando quidem solemnî & publico, aliquando verò priuato, aut expresso, aut tacito. Ut autem facilius in hanc hæresim seducantur simpliciores: qui pro uecti in ea professione sunt, discipulos sibi alliciunt persuadentes aliquod ex priuatis ac tacitis pactis contrahere, ut paulatim assuescant, & ad maiora veniant. Consistunt autem pacta in his, ex parte quidem discipuli, ut aliquid labefactet eorum, quæ ad cultum Diuinum pertinent, præcipue sacramenta, tacito quidem modo, ut cum sacris verbis, aut

DAEMONVM INVESTIG.

aut in celebratione diuinorum verba aliqua vana, aut profana iubent **D**
intermisceri, aut gestus, aut abscondi corpora, quædam, vbi sacra admi-
nistrantur, quibus vtantur in suis operibus. Expresse autem, cum vilip-
pendere diuinos ritus suadent. Ex parte autem Dæmonis promittentis
quod plurimum à discipulo desideratur: vt si amans fuerit, finem amo-
ris optatum: si in paupertate constitutus, diuitias: si morbo aliquo ve-
xatus, sanitatem, & similia. Hæc igitur Dæmon aliquando per mediam
aliquam maleficam procurat, aliquando per se ipsum alloquens in for-
ma viri. Magis autem seducuntur mulieres, & quia facilius flectuntur il-
lecebris, & quia ratiocinio minus valent: Viri quoque effeminati, aut
dissoluti, & quicunque ingenio minus pollent, potissimum Magicis va-
nitatibus irretiri solent. Nullum est autem obsequium, quod à Dæmo-
ne hominibus sibi deditis non præstetur. Sed exempla in Italia quidem
rara sunt, extant tamen nonnulla: At in Germania, & Britannia fre-
quentissima, ac multo magis in Insulis ad Aquilonem spectantibus. **E**
Referunt enim vbique obuios Dæmones, qui ad omnem famulatum
inserviant: vt etiam alicubi eorum opera metalla è subterraneis eruun-
tur. Efficiunt autem hæc aliquando inuisibiles, aliquando personam as-
sumentes famuli aut alterius cuiusquam. Idcirco, & maleficæ mulieres
frequentissimæ, in prædictis locis reperiuntur: & viri magicis addicti:
quorum extirpandorum gratia, quondam ab Innocentio VIII. Pon-
tificæ Maximo Theologi Inquisitores duo in Germania cõstituti sunt,
quorum alter breui tempore, vltra quadraginta ad ignem condemna-
uit, alter propè quinquaginta: ex quorum publicis in iudicio confessio-
nibus plurima eorum, quæ hic scribuntur, desumpta sunt. Solemnis au-
tem modus sacrilegæ professionis in duobus consistit: quorum vnum
est, vt qui iam initiati fuere, ducti ab aliquo ex professis in publicum lo-
cum, in quem certis diebus conuenire solent, præsentè Dæmone in
forma visibili ac stipulante, iurent omnimodam Catholicæ fidei abne- **F**
gationem cum omnibus eius mysterijs: Dæmoni autem promittant in-
tegram obseruantiam, recepturi ab eo quicquid petierint. Alterum ve-
rò vt Magisterulo quem vocant promittant animæ & corporis domi-
nium: quod aut eodem tempore præstant, aut in futurum, postquam
agnouerint eos toto corde confirmatos in scelerata professione. Qui-
bus peractis iam ad nefandissimos ritus accedunt: Nam iubent infan-
tes rapi, ceremonijs quibusdã immolari: postea decoqui donec tota ca-
ro in succum contabescat: & de solidiori materia vnguentum parari,
quo perunctos transformari, & per aerem ferri posse: Reliquum liquo-
rem in vtre seruari, cuius potu ceremonijs quibusdam adhibitis con-
scios totius portentosæ artis reddi. Tanta autem auiditas, vel potius ra-
bies innascitur humanæ carnis, vt è sepulchris, cum alia non sunt ad
manus, cadauera furentur, & proprios quoque filios deuorent. Ex hac
secta

A secta Cyclopas, & Læstrigonas fuisse in Italia & Sicilia memoria est, hominibus vefcentes: vnde & hodie vulgò Striges & Strigones vocantur. Author huius immanitatis Hosthanes traditur, qui ex Perside Xerxem comitatus in bello, quod is Græciæ intulit, Magicem in Thraciam traduxit, ac veluti semina portentosæ artis in tota Græcia asperfit, obiter infecto quacunq; commeauerat, mundo. Sed multo antea Zoroastres in Perside inuentor eius traditur. Secundus quoque Hosthanes Alexandri Magni temporibus authoritatem addidit. Ad Italas verò gentes transisse extant vestigia eius in duodecim tabulis & Senatusconsulto, ne homo imolaretur. Gallias quoque possedit. Nam Tiberij Cæsaris principatus sustulit Druidas eorum, & hoc genus vatum Medicorūque. Quin & in Britanniam peruenisse ferunt, vbi adeo attonite celebrabant, tantis cæemonijs, vt dedisse Persis videri possent. Hæc apud Plinium habentur, quæ cum scelerata nostri temporis professione consentiunt. Promittunt ijs, qui eos ritus obseruauerint, blandissima & desideratissima quæque posse opera admiranda, quæ recensuimus præstare, aut maleficijs inferendis, aut soluendis, aut vaticinando prout cuique libuerit. Amplius terrorem incutere ac tremorem satellitibus, qui eos apprehendere tentauerint. Cum verò apprehensi fuerint, quocunq; tormento veritatem ab ijs extorqueri non posse, insensibiles enim reddi ac taciturnos: flectere iudices ac præsides ad misericordiam, si contigerit priores aspicere quam aspici. Quidam etiam condemnati igne cremari nequiverunt, donec malefici instrumentum manifestaretur, quod aliquando conditum gestant, vel intra cutim cõfuturum. Experimento autem inuenerunt maleficos coram iudice lachrimas effundere non posse quocunq; tormento. Sed qui ea, quæ recensuimus confessi sunt, aut prius pænitentia ducti reuersi sunt ad fidem Catholicam, qui scilicet non toto corde in sceleratam professionem fuissent ingressi: aut remedijs contra vim taciturnitatis coacti sunt veritatem fateri. Repertum enim est aut in velle, aut inter pilos corporis, vel etiam in pudendis absconditum id, quod eos reddit taciturnos. Quotquot autem hoc modo victi sunt, omnes veritate patefacta, obstinati summa supplicia perpessi sunt, ac plerique eorum ultro mortem sibi in carcere conscuerunt.

C A P. XIIII.

Quo autem execrabilis professio in multos serperet aucto in dies numero profitentium: lex apud eos sancita est, vt statutis noctibus conueniant professi in publicam concionem, aut per aerem a Dæmone translati, aut si magis placet, in insomnio recumbentes super latus sinistrū cæemonijs quibusdam adhibitis: sic enim nosse

DAEMONVM INVESTIG.

nosse quæ in concione fiant, ac si in corpore interessent. Inibi igitur **D**epulari, scortari, ac genio indulgere, omnibus à Dæmone paratis: tandem singulis distribui officia, quæ nisi obseruentur ad vnguem, pænas infligi: Obstetricibus præcipi, vt infantes statim natos, priusquam ad Baptismatis sacramentum dicantur a parentibus, Dæmoni offerantur cæremonijs quibusdam adhibitis: sic enim propensionem infantibus innasci ad opera Dæmonia. Quod pessimum est in hac secta. Nam maleficæ: obstetrices quos infantes non occiderint ad sua veneficia conficienda, si clam nemine vidente occasionem arripere possunt, Dæmoni bus deuouentes præparant multum profitentium numerum. Huius rei extat exemplum. Quidam, cum vxori tempus instaret pariendi nulla autem mulier præter filiam ad excipiendum fatum in conclaui intromissa esset, clam quid intro fieret, rimari cæpit: cum igitur fatus in lucem prodisset, vidit filiam obstetricem puerulum execrationibus quibusdam adhibitis in oblationem principi Dæmonum ad focum tu **E**lisse, & ad foci catenam ferream applicasse: tunc rem inauditam vidit: nam puerulus nemine sustentante ascendebat super catenæ anulos: quo perspecto tacitus curauit, vt quam primum ab eadem filia infans ferretur ad fontem Baptismatis. Cum autem in via pons quidam pertranseundus esset, adductis testibus experiri voluit filiæ professionem. Idcirco euaginato gladio in filiam irruens, præcepit deponi puerum, efficiereque sua arte, vt puer per se pontem transiret, aut à Dæmone ferretur in alteram fluminis ripam, quo modo effecerat, ut super foci catenam ascenderet. alioqui interfecturum se illam, & in flumen demersurum. Filia quamquam instaret patrem redarguens amentię, his tamen perterrita conuocato Dæmone effecit, vt puer ultra flumen transiret. Puer igitur Baptizato, & matre à partu repurgata, pater conuocatis testibus rem iudici aperuit, qui confestim matrem cum filia apprehendi iussit, & inuenta veritate vtrasque ad ignem condemnauit. Alio modo **F**per nefandos Dæmonum concubitus prolem accersunt Dæmoniam. Sunt enim inter Dæmones, qui aut specie masculi aut fæminæ rem venerē agunt, quos Incubos & succubos vocāt, quales apud Poetas Fauni, Syluani, Satyri & Nymphæ traduntur: Hoc modo natos Gigātes credimus: Sic Heroes ex Iouis & reliquorū Deorum concubitu cum mulieribus prodijisse traditur: viget enim in his maximè vis Dæmonia. Huius rei gratia mulieres maximè stimulantur vt Dæmone incubo vtantur, & ex amore magna ex parte earum commercia cum Dæmone ortū duxerunt, vnde Heroes ab amore, qui Græcè Heros vocatur, dicti sunt, vt Plato testatur. Tenentur professi lenocinia hæc tractare, vt ad huiusmodi commercium adducant quascunque possunt, tam virgines, quam viro coniunctas: varioque prætextu, tam viros quàm mulieres alliciant in sacrilegam societatem. Quicunque verò segnes in huiusmodi

di

A di præstandis fuerint, plectuntur à Dæmone, vt multi eorum retulerunt. Ex quibus colligere licet omnia superstitionum genera vim habere à Dæmone ob foedus contractum cum hominibus vt prædictum est. Nam apud eos, qui non dum recepti in eam societatem fuerint, nec pactum aliquod cum Dæmone contraxerint, nullam vim habent, tum verba, tum characteres, & reliqua ab illis obseruata. Hinc fit, vt artes hæ veluti per manus tradantur ab ijs qui professi sunt, non per doctrinam aliquam comparentur, vt de Poetis atque alijs, qui Diuino furore perciti sunt, testatur Plato. Quemadmodum enim, inquit, Magnes lapis cum anulum ferreum traxit, vim quoque eandem illi tribuit, vt subinde alius alium trahat, vt veluti anulorum concatenatio pendentium fiat: sic Musa Poetas diuino instinctu concitat: Poetæ concitati alios furore corripiunt, vnde series connectitur. Nam Poetæ insignes non arte, sed diuino afflatu mentecapti præclara poemata canunt. Sic Corymbantes mente non sana saltant: & Bacchantes fœminæ mel, & lac ex fluminibus hauriunt, sana autem mente haurire non possunt: idque tunc efficit eorum animus, quod narrant: aiunt enim nobis Poetæ quod è fontibus, quibus mel scaturit, haurientes: & a Musarum viridarijs collibusque decerpentes carmina ad nos afferant, quemadmodum mel, ex floribus apes: & instar Apum volare se dicunt. Qua in re vera loquuntur: res enim leuis, volatilis, atque sacra Poeta est: neque canere prius potest, quam Deo plenus, & extra se positus, & mente alienatus sit. Hæc Plato. Insinuat autem in his non solum quod dictum est, non ingenio nostro & arte has facultates haberi, sed & medium quo hæc efficiantur præclara supra vires humanas. Animum enim Deo plenum volare, & res asportare tradit. Simile apud nos repertum est. Cum enim in itinere quidam in prato sedentes prope torrentem expeterent in cibis illud genus butyri seu lactis, quod extracto caseo recoquitur præcipue bonitatis in mense Maio, ferunt vnum ex sodalibus dixisse, quam primum id paraturum, si paulisper expectauerint. Mox hunc positus vestibus in torrentem ingressum esse, ac dorso contra aquæ fluxum sedentem, & manibus vtrisque fluxum aquæ ad dorsum compingentem interim verbis quibusdam prolatis, quam primum lac quale dictum est tulisse in magna copia non absimili forma & sapore ijs, quæ venduntur in foro. Vt igitur Plato de lacte & melle asseruit, idem dicendum de hoc, non inibi genitum, neque arte præstigiola confectum, sed aliunde collectum & asportatum opera Dæmonis fuisse.

C A P. X V.

In explicatis soluendæ sunt rationes in oppositum adductæ, quibus ostendebatur aut Dæmones non esse, aut opera ab illis fieri non posse caduca, neque sine medijs naturalibus. Ratio igitur Aristotelis, qua ostenditur, non dari corpus simplex intellectu

DAEMONVM INVESTIG.

D
 etu discretiue præditum in ijs quæ mansua non sunt, non negat Dæ-
 mones esse : sed tantum probat nō esse eo modo, vt multi asserēbant,
 corpora scilicet aerea intellectu prædita : Quamuis enim huiusmodi
 intelligentiæ magnitudini assistant, non tamen proprium illis assigna-
 tum est corpus, vt cælestes orbes proprijs intelligentijs : sed promiscuē
 materia sublunaris mutationibus obnoxia intelligentia boni & mali
 pulchri & turpis illustratur ac denigratur . Quod si aerea substantia
 aut spiritu aliquo vtantur ad opera quædam præstanda, non ob id pro-
 prium est Dæmonū corpus. Idcirco non fuit necesse quemadmodum
 animalibus sensum tribuere, aut instrumēta, quibus spiritus huiusmo-
 di includeretur cōseruareturque. Quemadmodum enim homines in-
 strumenta multa sibi parant ad vsus diuersos, eademque cū libet reij-
 ciunt : Sic Dæmones corporibus diuersis vtuntur, cum eorū substan-
 tia ab omni corpore sit seiuncta. Quo autem pacto ab immortali sub-
 stantia opus mortale sequatur, non difficile est videre totius naturæ or-
 dinem contemplanti. Ab immortali enim & æterno motore motus
E
 primus æternus sit secundum Aristotelem, ab hoc autem reliqui oriun-
 tur finiti & inter se cōtrarij. Formæ quoque omnes generabiles & cor-
 ruptibiles clarius & obscurius ab ingenerabili substantia habent esse
 per quandam eius participationem in materia: Et intellectus agens in
 homine æternus ex caducis Phantasmatibus caducam parit sciētiam .
 Nec ob id offenditur illud Axioma : æternorum scilicet æterna prin-
 cipia, & corruptibilium corruptibilia. In omnibus enim corruptibili-
 bus æternum quid inest tum ratione materiæ, tum ratione formæ, cu-
 ius gratia principia æterna sunt : at quatenus caduca similiter eorum
 principia caduca sunt, & aliorum alia: nec mutatio ob id in rebus eter-
 nis est earum ratione, sed tantū ratione nostri. Illud solum relinquitur
 perquirendum, vtrū Dæmones medijs naturalibus vtantur ad ea præ-
 standa quæ supra naturam censemus fieri: an alio modo agant. Dicen-
F
 dum profecto est, nihil fieri quod impossibile sit fieri, determinata e-
 nim est vniuscuiusque rei potentia tum ad agendum, tum ad patien-
 dum, vltra quā impossibile est quicquam agere aut pati. Si quid autē
 est, cuius potentia immensa sit, vt de primo motore demonstratur.
 8. Phys. in fine, impotentia nulla apud ipsum erit, & nihil impossibile.
 At reliqua omnia præter ipsum quemadmodum esse determinatum
 adepta sunt, sic & potentiam operationēque. Cum igitur Dæmon in-
 telligentia quædam sit inferiori mundo destinata, quatenus quidem
 speculatiua est, nullius actionis est causa, speculatiuus enim intellectus
 ad opus non dirigitur, sed solum circa verum & falsum versatur : quā-
 quam is intellectus cuius substantia actus est, appetitum naturalem re-
 bus indat, vnde motus naturæ fiunt, vt in Quæstionibus Peripateticis
 explicatur : Quatenus autem actiua quædam intelligētia est vel facti-
 ua, veluti artes & prudentia in hominibus, principium fit multorum
ope-

A operum, quæ supra naturâ fieri dicimus. Si enim homo per hoc principium quam admirabilis est in artificijs multis condendis, eo magis Dæmon similia & multo admirabilia efficere posse putandus est, quo est homine natura præstantior ac sapientior: non enim instrumentis corporeis impeditur, sed in quodlibet corpus spiritu inuisibili se insinuat, cōmouet, transfert, cōponit, ac diuidit, abiungiturq; ab eodem cum libet. Quemadmodum autem artifices motu certo instrumentorum opera perficiunt, semper tamen rebus naturalibus utentes, vt faber ferro ad secandum, Medicus plantarum succis ad sanitatem præstandam: eodem pacto Dæmonem efficere putandum est: non enim fiunt quæ impossibilia sunt. Sed vt aliqua ex parte id aperiatur, non inutile fuerit in singulis Dæmonum operibus, quæ nobis hucusque manifesta sunt, modum perquirere.

B

C A P. XVI.

RIMO igitur patet, nō in verbis, aut characteribus, aut aliis superstitionibus vim vllam agendi esse: nulla enim ars ijs instrumentis quicquam efficit: neque igitur Dæmones ijs medijs ea ratione vtūtur, quia vis aliqua in ipsis sit. Tantū ijs veluti signis quibusdam allici, aut etiam cogi Dæmones videntur ad agendum ob pactum cum hominibus contractum, vt superius patuit. Nam apud illos, qui huiusmodi fœdus siue tacitū, siue expressum non inierunt, aut quibus postea illud dissolutū fuerit, eadem verba, & reliquæ superstiosæ obseruationes irritæ redduntur. Idem cōsendum est de quibusdam siderum obseruationibus, & temporū momentis: non enim in cœlo vniuersali agentē, quod lumine & motu, tenebris & immobilitate totam hanc molem calefacit, & refrigerat, & reliquis huiusmodi affectionibus transmutat, vis inest particularis, vt sparsim hæc quidem alteret, illa verò nequaquam. Quod & in morbis manifestum est. Qui enim ob cœli statum fiunt, populos & totas prouincias inuadunt: qui autem sparsim, ac varij infestant, non ob eam causam, sed ob prauam victus rationem singulorū propriā, & alia errata cōtingunt, vt optimè medici animaduertunt. Obseruant autem Magi aliquando quorundam siderum exortus, aut alias figuras Astronomicas non tanquā causas, sed tanquā signa temporis, in quo aduocari Dæmon cupit ad agendum. Simili ratione seducuntur, qui putant rerum inchoationes faustas, vel infaustas esse sub hoc, aut illo signo cœli: & qui hominum nascentium bonam, vel malam fortunam, & alias multas inæptias prædicunt ex totius cœli cōfiguratione, superstitionis enim quid hæc sapiūt. Nam credentibus sæpe Dæmones secundum prædictionē operantur: vt in Augurum disciplina constat Plinio referente: Neque diras aues, neque

DAEMONVM INVESTIG.

neque vlla auspicia pertinere ad eos, qui quamque rem ingredientes, **D** obferuare se ea negauerint. Imo & magnarum rerum facta, & ostenta verbis permolari. Cū enim in Tarpeio fodientes delubro fundamenta caput humanum inuenissent Romani, missis ob id à Senatu legatis: Hetruriæ celeberrimus vates præclarum id fortunatumq; cernens, in suam gentem trāsferre tentauit. Nam in solo designata ante se templi imagine legatos interrogabat. Hoc ergo dicitis Romani? hic templū Iouis optimi maximi futurum est? Hic caput inuenimus? Cōstantissima annalium affirmatione trāsiturum fuisse fatum in Hetruriam, ni præmoniti à filio vatis legati Romani respondissent: non planè hic, sed Romæ inuentum caput dicimus. Idem sæpe contingit ijs, qui futuram circa se ipsos fortunam curiosi magis quam fas est, prænosse ex Astronomis, aut Chiromanticis, aut alijs huiusmodi vatibus cupiunt: nam sæpe ob eorum credulitatem Dæmones fati alicuius improbata-tem in ipsos conuertunt.

E

C A P. XVII.

DE Maleficiorum autē instrumētis considerandum est, vtrum ijs vt signis, an vt agentibus vtantur malefici. Pleraq; igitur eorū signa esse manifestum est. Nam cæreæ imagines sublimine, aut alio loco absconditæ quid aliud repræsentant, quā eos, quibus inferenda maleficia sunt? Repertum enim est similes læsiones eos perpeti, quales in imaginibus fuerint designatæ: & quibus pustulæ in toto corpore obortæ fuerāt, reperta sunt semina diuersa, aut milij, aut leguminum pustulis, quas patiebātur, similia linteis inclusa. Vt igitur in his, atque alijs multis similitudo maleficij cū læsione manifesta est, idem in cæteris se habere videbitur, in quibus similitudinem difficile est cognoscere. Quemadmodum enim verba secundum placitum imponentium significantia sunt: sic & characteres, imagines, & res ipsæ assumi possunt, vt secundum placitū significant. Nam dicere corpora huiusmodi occultata vim aliquam ex se habere ad odiū inducendum aut amorem, aut sterilitatem, aut reliqua, quæ dicta sunt, perpetranda, egreditur omnem rationem. Si enim in illis huiusmodi vires à natura inessent, vt in magnete ferrum trahendi, & in torpedine stuporem inferendi, efficerēt nulla adhibita superstitione: at id nequaquam contingit. Sed hæc vanitates ex artibus Magicis fluxerunt, putantibus ea, quæ significandi tantum gratia adhibentur, causas esse efficientes, & proprietates quasdam occultas continere. At verò si solū signa sunt, nō debuissent opera Dæmonis parari, sed solum à Magis, vt per ea Dæmoni significantur, quæ præstari cupiunt. At multa maleficiorum instrumenta à Dæmone cōponuntur, sæpe ex rebus ignotis: & conducuntur

F

- A** tur locis diuersis, aut domus, aut lecti: in puluinariis, cultricis, alijsq; locis absque vlla manifesta, aut parietum, aut aliarum rerum labefactione. Quin & in ipsis corporibus humanis multa, & varia eodem modo recondita inuenta sunt. Contigit autem hoc anno Pisis hec vidisse multis testibus spectantibus. Nam inter sacras virgines quarum superius mentio facta est, quedam a Daemonibus obsessa saepius modo inter abiurandum, modo postea eiecit vomitu corpora, & magnitudine, & forma per se ineptissima, ut deuorarentur: clauos ferreos praelongos, ossa, lapides, globos laneos, carbones, aliaq; multa. In culcitra autem ea regione, qua thorax incumbibat, praecipue qua cor, globuli multi ex plumis reperti sunt affabre efformati diuersis figuris, sed plurimi instar rosarum perpetuis plumarum tenuissimarum ordinibus, nunc filo impliciti, nunc solo glutine. Alia genera reperta sunt in cervicali, qua caput residebat. Si igitur haec nihil efficiunt, cur Demones ijs vtuntur?
- B** Nam ut sibi significant res agendas tanquam excitantia memoriam, nequaquam est rationi consentaneum. Dicendum est igitur quaecunque intra corpus conduntur instrumenta esse, quibus Demones vexant: qui enim fieri potest, ut ea quae paulo ante narrata sunt, in ventriculo, aut alijs partibus latitantia non ledant? Patiebatur autem praedicta virgo inter ceteras vexationes, vomitus perpetuos: Quae autem extra corpus posita sunt, aut tantum signa esse, aut si agant forte in imaginatione patientis agere: ostensum enim est in Peripateticis questionibus imaginationem a rebus externis moueri posse non intercedente sensu: vnde recta sit quorundam somniorum iudicatio circa res externas, ac remotissimas, in quibus humana prudentia nihil praestat. His igitur Demones aliquando hominum mentes perturbant varijs imaginibus mouentes. Idcirco magis huiusmodi malefactorum instrumenta in cubili reperiuntur, & maxime qua cor, aut cerebrum spectat. Quod autem aliquando
- C** ex imaginatione transeat affectus in corpus, nil mirum, inseparabilis enim est a corpore imaginatio: ut aliquando videre licet in animi deliquijs, quae aut ob inspectionem vulneris in altero, aut ob aliud quid simile contingunt. Sic aliquando dentes obstupescunt, altero re asperam secante: Mulieres vtero gerentes siquid impense concupierint, eius vestigium in fetu imprimi experimento didicerunt, est enim fetus earum pars, quandiu vtero est adnatus. Quidam autem ob haec, & alia huiusmodi tantam vim imaginationi tribuerunt, ut putauerint omnes magicas artes in ea sitas esse. At qui fieri potest, ut imaginatio corpora aliena transferat in longinquas regiones: imperet aeri, ut det pluias, excitet grandines & ventos: aut illa dicto obediatur? longe enim praestantior esset intellectus. Non enim quia dicat rem esse, vel non esse, idcirco res est, vel non est, sed e conuerso: mouetur enim intellectus ab intelligibili. Si igitur ex imaginatione res fieret, aut mouerentur, imaginatio similis esset diuino intellectui, qui verbo omnia fecit. Preterea
- X neque

DAEMONVM INVESTIG.

neque in corpus proprium multa agere potest imaginatio : nā prater **D**
 exempla, quæ recensuimus, pauca alia reperiuntur. Debuiſſet autem
 saltē fixa imaginatio, qualis in melancholicis cōtingit, aliqua efficere.
 At multa quidem tū melancholici, tū reliqui delirantes circa ſeipſos,
 & ſuas partes imaginantur, quorū nulla efficiuntur. Magis autem pu-
 tandum eſt res ipſas imaginationē mouentes, non ipſam imaginatio-
 nem corpus afficere. Nam & ſine media imaginatione agunt, quibus
 inſita viſ fuerit agendi. Si vera ſunt, quæ de baſilisco tradūtur, intuitu
 enecare, ſi prior aſpexerit, aut ſibilo: dubitationē afferre poſſit, vtrum
 media imaginatione, vehementi animi perturbatione, & terrore inge-
 nito id accidat, an quia venenū cum ſpirituosa ſubſtantia ex oculis in-
 tuentibus, & ex ore ſibilante beſtia ei aculetur. Idem conſiderandum
 circa id, quod de lupo tradunt: raucedinem gignere in eo, quē prior
 aſpexerit. Magis autē rationi conſonū eſt, efficaciam quandam ineſſe
 in iracundis lupi, ac baſilisci oculis, vt effaſciantium more afficiāt: re- **E**
 pelli autem hanc vim ab ijs, qui priores intuen- do aciē direxerint cum
 proprio ſpiritu: quomodo & baſilicum interfici tradunt hominis in-
 tuitu: ſpirituosa enim ſubſtātia ex oculis egreſſa aliquādo, vel in ſpe-
 culis manifeſta eſt contra cta macula ex intuitu mulieris, dum patitur
 menſtrua. Hinc lippientium oculi ſepe lippitudinem pariunt ijs, quos
 aſpexerint: & vetularū quarundam aſpectus infantes lædit, quam vo-
 cant faſcinationem: viſ enim tabifica earum oculis ineſt, quæ ei acu-
 lari cum ſpiritu eo uſque poteſt. Tradunt in Africa familias eſſe ef-
 faſciantium, quarum laudatione intereant prata: areſcant arbores:
 emoriantur infantes. In Triballis quoque, & Illirijs eſſe, qui viſu quo-
 que effaſciant, interimantq; quos diutius intueantur iratis præcipuē
 oculis, quod eorum malum facilius ſentire puberes: ineſſe autem his
 binas in ſingulis oculis pupillas: ſed hæc nequaquā imaginationi tri-
 bui poſſunt, ſed aut peculiari eorum veneficio inſito, aut arti magice. **F**
 Neque illud mirum, quod referunt, qui à ſerpente aliquando fuerint
 læſi, aut canis dente eorum interuentu aggrauari vulnera, vitari gal-
 linarum accubitus, & pecorū fetus abortu: ſic enim venefici ſunt ve-
 nena paſſi. Quod verò aiunt quidam, occiſorum cadauera horrorem
 incutere tranſeuntibus, quamuis eorum nō ſint conſcij, forte ad ima-
 ginationis vim referri poſſit, quæ à rebus externis aliquādo mouetur,
 non intercedente ſenſu: animaduertitur autem affectio corporea fu-
 giente imaginationis motu ob varia impedimēta, quæ in libro de Di-
 uinatione ſcribuntur. Ex his igitur manifeſtū eſt imaginationem per
 ſe nullam vim agendi habere in corpus proprium, tātō ergo minus in
 alienum, niſi aliquid aliud agat. Tandem ſi ſola imaginatione nullo
 alio cooperante moueri poſſint externa: id non ſolis hominibus con-
 tingeret, ſed & multis alijs animalibus, quibus data eſt imaginatio.
 At nulla videmus agere poſſe quicquā praterquam facultate natu-
 rali,

Arali, quæ toti speciei inest, non quibusdam solum. Si homines quoque naturali aliqua vi illa efficerent, quæ diximus: omnibus inesset magica ars, naturaliter enim insita esset in omnibus.

C A P. XVIII.

RELINQUITUR igitur primum quidem ob intelligentiæ proprietatem, qua homo à Brutis differt, opera hæc miranda ab eo tantum fieri, mens enim est diuina pars in homine. Deinde ob eiusdem intelligentiæ diuersam applicationem, diuersas esse hominum actiones, & mores, qui nequaquam naturales sunt, vel quia sequuntur partem, quæ supra naturam est, vel quia ex nostro studio comparantur, ut artes, & scientiæ. Sicubi autem cum homine cooperetur diuina virtus, aut Dæmon, id neque ex nostra potestate pendet, neque ex natura, sed aliunde principium ducitur: nulla enim ratione, nullo studio, neque disciplina assequi id possumus, nisi vocemur, assentiamusque; oblato fœderi. Nam puella octo annorum, cuius mentionem superius fecimus, cum ab ortu fuisset à matre Dæmonibus oblata, efficiebat quidam in ea ætate prodigiosa multa: Quamprimū autem abnegato fœdere cum Dæmonibus contracto, & ad Deū conuersa restituta fuit Ecclesiæ, vim omnem Dæmoniam amisit. Non pendere igitur artes magicas ex natura, neque ex imaginatione, neque ex studio ex dictis patet. Ut autem unde discessit reuertatur oratio, dicimus maleficiorum instrumenta, quæ extra corpus recondita sunt, siue à maleficis, siue à Dæmone, pleraque signa esse non minus quam imagines, aut characteres, aut verba, agere tamen cooperante Dæmone secundum eorum significationes aliquando in imaginationem, aliquando in corpus: & eum usum præstare, quem C impressori plumbei characteres præstant, & edificatori exemplar. Cum autem ad odium inducendum, aut amorem, aut alias animi affectiones sæpe sufficiat imagines mouere, ut vehementer in imaginatione figantur. Ad corporeas autem affectiones non sufficiat motus localis, quem per se Dæmon excitare potest, sed actus requiratur similis qualitati introducendæ, ut caliditas, frigiditas, & aliæ huiusmodi, necesse est materiam à Dæmone seligi talem, cui naturalis insit facultas alterandi secundum propositas affectiones. At verò corpora ipsa in sua crassitie inepta sunt ad penetrationem in quamlibet partem alterabilis. Rationi igitur consentaneum est, ut ex rebus tenuiorem substantiam eliciant operi commodam: Et quemadmodum medici succos eliciunt, sic Dæmones spirituosam substantiam separent veluti formam à materie crassitie purgatam: eo autem spiritu utantur tanquam proximo animæ instrumento, quo affectiones quasunque ferè momento temporis inducant. Spiritus enim vndeque transit, ac breuissimo tempore agit, ut patet in pestilenti aeris statu, serpentū venenis, & omnibus ferè morbis contagiosis.

X 2 Huius

DAEMONVM INVESTIG.

Huius gratia putandum est plurima maleficiorum instrumenta ex serpen- **D**
tibus parari, aut eorum partibus, & ranis Rubetis: nam præter significan-
di rationem aliquis inde spiritus veneficus subministrari possit, aut sal-
tem in ijs conseruari, qui aliunde petatur. Simile quid medici quidam
industrii faciunt, cum ex medicamentis quibuscunque relicta materia
vires in spirituosa substantia eliciunt: vtuntur enim aqua ardente inter
cæteras maximè spirituali, quæ infusorum medicamentorum vires effi-
cacissimè attrahit, quam quintam essentiam vocat. At Dæmones longè
tenuiorem substantiam seligere possunt, cum inuisibili spiritu vtantur.
Maleficiorum ergo instrumenta inter cæteros vsus hunc quoque præ-
stabit, vt veneficos spiritus, aut ex sua natura subministrare possint, aut
aliunde collectos conseruare: Hoc autem pacto inerit illis virtus agen-
di naturalis Dæmonis arte comparata. Quod & experimento comper-
tum esse testantur. Aiunt enim ea, si ex loco proprio transferantur, &
alijs etiam inscijs in cubili supponantur, vredines toto corpore, & tu- **E**
multus ijs concitare, qui superdormierint. Quo pacto igitur Dæmo-
nes medijs naturalibus vtantur, & quis vsus instrumentorum, quibus
vtuntur ad maleficia, explicatum est. Quibus principijs visis non dif-
ficile est reliquorum operum causas inuestigare.

C A P. XIX.

Primo autem illud considerandum est, quo pacto Dæmo-
nes commercia habere possint cum hominibus. Dubitabit enim
merito quis. Quomodo Dæmones sentiant, quæ geruntur,
videant, audiant, colloquantur, cum sensu careant. Intellectus enim non
versatur circa singularia. Præterea ex ijs est, quorum substantia actus est,
non potestate, vt diuinæ intelligentiæ: huiusmodi autem non sunt aliorum **F**
receptiua, sed sui ipsius tantum, aut eius intelligentiæ, quæ superior est,
à qua pendet. Cum igitur neque intellectu, neque sensu Dæmones
percipere hæc possint, nullum erit eorum commercium cum hominibus,
& videbuntur ea, quæ de illis traduntur, fabulis similia. An Dæmones
quatenus magnitudini assunt, necesse est operationes quasdam con-
iunctim efficere? cuiusmodi sunt animi motus, vt amare, odisse. Nam &
intelligentiæ orbium cælestium amore indito orbes mouet. Intellectum
præterea practicum, & factiuum Dæmonibus inesse oportet, quia versantur
circa ea, quæ transmutabilia sunt. Intelligentijs verò cælestium corporum
huiusmodi non fuit necessarius, quia æterna earum, & inuariabilis est ope-
ratio, ad quam præstadam speculatiuus intellectus sufficit æternus exi-
stens, & immutabilis. Quoniam verò practicus intellectus discursu vti-
tur ab vniuersalibus in singularia, quæ sunt agenda: ob id notiones tum
vniuersalium, tum singularium inesse oportet non minus quam hominibus.
Cum autem vniuersalia omnia in singularibus sint, non enim dantur
sepa-

A separata, necesse est vniuersalia intelligentē phantasmata speculari: ex quibus patet. Phantasmam, seu imaginationē Dæmonibus inesse oportere. Sic enim ijs inerit tū singularium, tū vniuersalium cognitio, & tandem discursus. Hucusque igitur nullum sequitur absurdum. Vltorius autē procedenti videbitur impossibile esse, si imaginatio sine sensu esse nequeat: sensus autem sine instrumentis corporeis, non enim sufficiūt spiritus, vt fortē ad sensus internos imaginationem, & memoriam. Si autem vera sunt, quæ ex libro de Diuinatione collegimus, imaginationem à rebus externis moueri posse, non intercedente sensu, nulla erit difficultas. Quemadmodum enim homines aliquādo in insomnijs vident illa, ad quæ & ob locorum distantiam, & alia impedimētā, neque sensus corporei, neque vlla humana prudētia peruenire potest; Sic Dæmoni omnia, quæ fiunt, & facta sunt, patēt: de futuris autem, quorum nulla adhuc inchoatio est, alia est ratio: nō enim ab eo, quod nondum est, moueri quicquam potest. Iure igitur Aristoteles appellauit insomnia Dæmonia: similis enim est visio, quæ in insomnijs fit, Dæmonum sensui. At verò si hæc animæ facultas homini, & brutis multis data est, propter quid adiuncta illis sunt sensuū instrumenta, cum sine illis percipi possint sensibilia? An in causa est animæ vegetatiuæ opus? mortalia enim sine hac anima non sunt, quæ saltem secundum speciem reddantur immortalia. Fieri autem nequit, vt spiritus animalis continua ciborum euaporatione perturbatus motus eos percipiat, qui in imaginatione fiunt: Patet id in insomnijs, nam quæ matutino tempore apparent sedato motu ex coctione alimenti facto, clariora sunt: rarissima tamen sincera, & recta videntur ob alios motus perturbātes. Vt igitur animalia externos motus persentirent, illis adiuncta sunt sensuum instrumenta, in quibus species collectæ, ac veluti innouatæ vehementius in spiritum animale infigerentur. Simile quid cōtingit ijs, qui visum habent hebetem, extrinsecus enim sibi parant auxilium vitreis perspicillis, aut chrystallis quibusdam dispersam lucem colligentibus. Et qui auditum habent obtusum, solent manus palmā auriculæ admouere, vt eius concavitate sonus melius colligatur. Hoc idem natura in sensuum instrumentis effecit: In oculo enim pilam chrystallinam condidit, in qua species colorum vehementius fulgerent: & aurem cauernosam fabricata est, vt sonos ex ampliori auriculæ spatio in angustiore meatu colligeret. In ceteris quoque sensuū instrumentis simile artificium contemplari licet. His autem nō egent Dæmones, quoniam nullo impediēte corporeo umbraculo perspicacius absque instrumētis singula persentiunt virtute imaginationis. Videtur igitur imaginatio proximē accedere ad naturā intellectus, & antiqui nō immerito mentē appellabant omnem sensum interiorem: videtur enim separari à sensu, & vegetatiuo in immortalibus, vt intellectus. Secus autem in animalibus ob prædictas causas. Patet igitur ex dictis Dæmones optimē callere quæcunque fiunt,

X 3 & no-

DAEMONVM INVESTIG.

& nostras voces audire sine sensu instrumentis. Quo autem modo col- **D**
loqui sine lingua, & voces edere sine pulmone, & reliquis partibus ad
vocem articulandam facientibus, & tandem conceptus proprios aperire
valeant, non difficile est coniectari: similia enim instrumenta sibi ex spi-
ritu inuisibili, aut visibili corpore construere possunt, ut libuerit. Socra-
tis Dæmon vox erat nullo visibili corpore. At incubi venerem agentes
non solum visibili, sed & tangibili constant corpore. Verum id omnino
impossibile videtur prolem gignere posse, cum anima careat vegetatiua.
Quod si prolificum semen emittant, oportet corpus id unde deceditur,
viuens esse & verum, non fictum. Proprium enim substantia est gignere
sibi similem. At si verum id animal fuerit, aut homo; ars quoque posset
substantias efficere, & vera animalia. At hæc impossibilia omnino sunt.
Quæ enim natura constant principium habent intrinsecum. Ars autem
principium est externum, siue ab homine, siue à Dæmone fiat. Quomo-
do igitur ex Dæmonum concubitu Gigantes, & Heroes orti sunt? veri **E**
enim homines fuerunt. An Dæmon fecunda semina colligere potest,
eaque asportare, & corporibus fictis introducere in uterum feminarum?
Quo pacto igitur Dæmones commercia habere possint cum homini-
bus & colloqui, & cætera præstare explicatum est.

C A P. X X.

Quo autem modo res mouere possint motu locali, ut transfe-
rant etiam pondera ingentia per aerem, quæ videantur incredi-
bili velocitate volare, considerandum est. Cum quatuor modis
contingat aliquod mouere alterum. 7. Phys. tex. 10. Impulsione, tractio-
ne, vectione, vertigine: nullo istorum modorum videtur fieri posse à Dæ-
mone corporum translatio. Non vertigine, quamuis hic modus animæ
proprius videatur: Cæli enim motus vertigo quædam est, & animalium **F**
motus sit membrorum, iuxta articulos partem circuli describentibus, in lib. de
Comm. an. motu. At corpora, quæ transferuntur à Dæmone, non om-
nia articulos habent, & quæ habent, non vtuntur eis: neque circum ro-
tantur, sed potius vehi, & asportari videntur. At omne quod vehitur
per accides, mouetur ad motum vehentis, ut accidit, ijs quæ in naui sunt.
Oportebit igitur aut Dæmonem per se moueri, aut aliud corpus, in quo
res asportetur. At substantias incorporeas, quales Dæmones esse osten-
sum est, impossibile est moueri, non enim per se mouetur nisi corpus.
Si quod ergo corpus à Dæmone primo mouetur, non vectione id fiet.
Quod si neque vectione, neque vertigine, relinquuntur duo, aut impul-
sione, aut tractione, ad quos reducitur etiam vertigo: Nam in vertigi-
ne hæc quidem pars impellitur, hæc verò trahitur. At non impellit, ne-
que trahit nisi id quod mouetur. Quod enim impellit, è loco trudit id
quod impellitur, dum eius locum occupat, quia duo corpora non possunt
esse

A esse in eodem loco, ut patet in dilatatione, cum generatur ignis in aliquo loco angusto. Quod autem trahit, comitari oportet ab eo, quod trahitur, quamdiu velocior fuerit eius motus, quam eius, quod trahitur inclinantis in oppositum trahentis: quod contingit, quia corpora non patiuntur dari vacuum: adeo ut in quocunque motu necesse sit adiacentium corporum hoc quidem cedere, hoc vero insequi. Si quid ergo primum a Dæmone mouetur, non per impulsione, neque tractione mouetur: oporteret enim Dæmonem corpus esse, & moueri. At ablato omnino motu a Dæmone, ut neque moueri, neque mouere possit, necesse est reliqua omnia opera auferri, quæ tradita sunt, non enim fiunt sine motu. Quod si concesserimus Dæmones habere corpora sibi connaturalia, ut multi putant, aerea: quemadmodum de Anima testatur Aristoteles spiritum consitum habere: ideoque tanquam animalia huc illuc vagari, eoque modo corpora asportare. Primum repugnat id demonstrationi Aristotelis. 3. de An. tex. 62. ubi probatur nullum progressiuum corpore simpliciter constare, quia necesse est sensum tactus habere. Deinde illud etiam absurdum est contineri posse spiritum, seu corpus illud aereum, quin diffundatur in ambientem: cum in animalibus necesse fuerit concludi vasculis robustissimis, è quibus si forte euauerint, vires collabi necesse est. Dicimus igitur Dæmones substantias esse incorporeas, nullumque corpus habere consitum, sed abiungi à quocunque possit, ut reliquæ substantiæ abstractæ: idcirco immobiles esse, præstare autem diuersa opera modo hic modo illic absque loci mutatione: ut enim indiuisibilia, sunt & non sunt sine motu & mutatione, sic substantiæ abstractæ hic, & ibi sunt sine motu locali: nec repugnat earum naturæ, ut etiam in pluribus locis simul præsententur, ut contingit eidem imagini in pluribus speculis, & eidem visibili in pluribus oculis, & sensui tactus in pluribus particulis sentiētibus. Has autem substantias mouere posse corpus quocunque cui assistit, nullo tamen prædictorum modorum: nam illi reperiuntur tantum, in quibus mouens mouetur, & in motu violento. At grauia & leuia, & cælum nullo eorum modorum mouentur, cum secundum naturam moueantur. Simili modo necesse est corpus aliquod primum a Dæmone moueri non præter naturam. Quis igitur fuerit hic modus? & cuius corporis? cum omnia quæ hic sunt, grauias sint, vel leuia, quorum motus naturales à gravitate, & leuitate fiunt: qui ergo præter dictas inclinationes fiunt, præter naturam erunt. An eadem habitatio contingit circa motum animalium: motus enim eorum, qui fit ab anima, naturalis est, quamuis corpus contingat & natura, & præter naturam moueri, prout graue, aut leue fuerit. 8. Phys. tex. 27. Similis igitur erit solutio: & dicemus, motum qui fit a Dæmone, quamuis forte præter naturam fuerit corpori graui, aut leui, non præter naturam esse corpori ut corpus, cui assistit. Et si enim natura corporea, qua corpus est, nullam inclinationem habeat ad motum, seu a medio: seu ad medium,

X 4 seu

DAEMONVM INVESTIG.

seu circa medium, nō tamen est immobilis, moueri enim potest secundum quoscunque pro nutu Demonis, perinde ac spiritus animalis nutu animæ huc illuc fertur ad libitū, vt has, vel illas partes moueat. Corpus autem primum maximè promptum ad quemcunque motum iure optimo aer fuerit, aut huiusmodi substantia spiritalis, vnde Dæmones nomine spiritus appellantur, & creduntur esse corpora aerea: aptus est enim aer in loco proprio & grauis esse & leuis, vt commodissimus sit ad quemcunque motum præstandum, vt apparet in proiectis. 3. Coeli, tex. 28. Si igitur aliquando ui ventorū, aut turbinis eleuari videmus pōdera grauissima, cur nō liceat Dæmoni hoc medio corporum translationes efficere? & tanto velociores, quāto eius natura diuinior est virtute corporea, & cui minus obsistat corporum grauitas: cum in omnibus corporibus insit trina illa dimensio, cui assistit intelligentia tanquam eius Domina. Cum igitur voluntati Dæmonis obediat corpus quodcunque, nō mirum si multa ex hoc principio fiant dictu incredibilia. Nam quemadmodum ars motu instrumentorum formas in materia inducit, sic Dæmones motu varia componere, & efformare possunt. Vbi autem alteratione opus est, nec ars, nec Dæmon perficere quicquam possunt sine agente naturali. Ars enim medendi non alterat corpora ægotantium, sed vires medicamentorum, quibus vt instrumentis vtitur medicus. Dæmones quoque etsi mouere possint solo nutu, alterare tamen nequeunt corpora sine medijs naturalibus, non enim inest in illis qualitas vlla tangibilis.

C A P. XXI.

QUÆ autem circa præstigiosas delusiones, & apparentias versantur, duplici ratione fiunt, aut idolo in organis videntis genito, vt videatur extra esse, quod intus est, quemadmodum contingit ijs, qui suffusionem patiuntur, & quibus propter vapores à ventriculo ad oculos tendentes visa suffusis similia apparent. Phreneticis quibusdam aliquando simili ratione auditus, gustus, & reliqui sensus tum externi, tum internus decipiuntur, nullo existente extrinsecus sensibili, quale ipsis videtur. Hoc modo à Dæmone idola fieri quid prohibet? Altero autem modo extrinsecus intromitti potest à re visa species deprauata, vt in speculis inflexis, & aquis cōmotis videre licet. Distorquetur enim imagines in varias figuras: aut alijs interpositis corporibus alia occultantur, vt visus obiectum eo modo vt est, percipere nequeat. Facillima autē hæc sunt Dæmoni, vel alijs corporibus aliunde translatis, vel aereo circumposito corpore, vel medio quoquo modo immutato. Quæ igitur omnibus, aut pluribus apparent, mutationē extrinsecus factam ostendunt in re. Quæ autem vni tantum in oculo videntis non extra esse id quod videtur, vt ijs contingit, qui in Phiala vitrea

A vitrea videre se putant furta commissa, cum ceteri circumstantes nihil eorum intueri possint. Sed corporum mutationes in alias formas, ut de Circe scribitur, & Metamorphoses à Poetis decantatæ præstigia sunt alterius generis. Verè autem nulla eo modo transmutari possunt, repugnat enim naturæ talis transmutatio: ostensum enim est Dæmonum potestatem sine medijs naturalibus nihil efficere posse, ut artes. Ad diuiniorē autem substantiam spectat transcendere quemlibet naturæ ordinem. Sed hæc prætermittatur. Illud relinquitur considerandum, quo pacto Dæmones habitare dicantur in corporibus eorum, qui dicuntur obsessi: non enim semper quicumque ex maleficio morbo aliquo detinentur, aut præstigijs illusionibus capti sunt, in ijs habitare Dæmones dicendum est: subministrari enim extrinsecus à Dæmone ea possunt. Cum autem Dæmon intra corpus illabatur, spiritus aliquis aut extrinsecus intromissus cum eo, aut in ipsomet corpore genitus, **B** pro nutu Dæmonis motus, mouet organa quædam præter voluntatem obsessi. Sic enim aliquando Dæmoniaci loquuntur nō proprios conceptus: sed Dæmonis, & motus alios præstant, ut in conuulsionibus, & palpitationibus, ac ceteris huiusmodi motibus contingit ob causam inuoluntariè mouentem. Sed hic perdifficilis oritur dubitatio, quo pacto plures animæ in eodem esse possint: immo innumerabiles, ut Dæmonum legiones inhabitare aliquando dicantur. An in sede animæ absurda hæc forent? non enim in spiritu animato plures animæ esse possunt, quamuis plures sint eius potentia. Dæmonum igitur spiritus extra hanc sedem fuerint: non enim in toto corpore anima residet, teste Aristotele, sed in corde. At si contingat immundum spiritum ad cor labi, repente interire necesse est, cum à minimis quibusque vehementer offendatur: Esse autem immundos Dæmonum spiritus, velex eo patet, cum è corpore abiurationibus excluduntur. Quamuis **C** enim è lingua, ut plurimum egrediantur, tamen foetorem modo sulphuris modo rerum putridarum in longinquum eiaculantur. Latitant autem plerumque circa articulos, aut spatijs inanibus, quæ intra cutem sunt. Vexant autem aut nervos petendo, aut cerebrum, aut partes sentientes, ut ventriculum, & alia huiusmodi. Hoc autem modo nequaquam absurdum est innumeros huiusmodi spiritus in corpore latitare. Vtrum autem contingat ex pluribus vnum fieri, & vnum in plura diuidi, quemadmodum de anima viuentiū testatur Aristoteles, quæ ad diuisionem corporis diuiditur, ut tota in vtraque parte remaneat, non est dubitandum. Vbique enim substantia indiuisibilis per se est: diuisio autē omnis ratione materiæ contingit. Minus autem persistere viuentia diuisa possunt ob necessitatem organorum: at Dæmoni nulla eorū necessitas est. Multæ alię quæstiones, ut circa Dæmonū facta inhabitantiū modo circa sepulchra, modo circa domos, atque alia loca, & corpora, consulto à nobis prætermittuntur, pertinet enim ad Theologiam.

Nobis

DAEMONVM INVESTIG.

Nobis autē illud collegisse satis est in homine varias affectiones à Dæ- **D**
 mone oriri, & multa præstari admiratione digna, quæ & si nō sine me-
 dijs naturalibus fiant, dicuntur tamen supra naturā fieri: quia principiū
 motus est à Dæmone, qui supra naturam est, vt in ijs, quæ ab arte fiunt,
 est artifex. Quod autem Aristoteles in Problematibus ad causas natu-
 rales reducit eos, qui diuino afflatu instigari creduntur, ad caliditatem
 scilicet atræ bilis, nō repugnat ijs, quæ dicta sunt, vtitur enim Dæmon
 medijs naturalibus. Sed quoniam verba innuere videntur non esse, qui
 verè spiritu diuino afflentur, vt apud Platonem legitur, sed credi tan-
 tum: idcirco considerandum est, quid atræ bilis caliditas in ijs præstet.
 Profectò cum sedi mētis in vicino fuerit, insanias parere potest, & me-
 lancholica deliramenta, vt medici fatentur: At diuinationem, & præ-
 clara carmina nequaquam: hæc enim nō atræ bili, nisi aliquando per
 accidens tribui possunt, vt patet in libro de Diuinatione: vbi hæc mo-
 tui ascribuntur, qui in imaginatione fit à rebus externis. Idcirco enim **E**
 quibuscumque accidunt hæc, & nō prudentissimis. Nam intelligentia ho-
 rum non est curis affecta, sed tanquam deserta, & vacua omnibus, &
 mota secundum mouens ducitur. Et quod quidam estatici præuident,
 causa est, quoniam proprii motus non infestant, sed longè proijciun-
 tur, extraneos ergo maximè sentiunt. Melancholici etiam propter ve-
 hementiam, & celerem permutationem eorundem motuū, qui in ima-
 ginatione fiunt, quæ remotissima sunt, persentiunt, & varia cōnectunt.
 Hæc Aristoteles. Ex quibus patet aliquam esse præparationem in atra
 bile ad vaticinia, & præclara carmina canenda, non tamen talem esse, vt
 sine ea fieri hæc non possint. Aliæ enim sunt causæ, quæ motus in ima-
 ginatione efficaces præstare possunt, vt intelligentia curis vacua, & esta-
 sis. Præcipua autē præparatio ad opera Dæmonia est intelligentia de-
 ferta: hæc enim facillimè moueri potest non solum à motu, qui sponte
 à rebus externis fit, sed & qui à Dæmone. Hactenus igitur explicatum **E**
 est non solum in morbis, sed & in multis alijs sæpe Diuinum quid ha-
 beri, & qua ratione fiant multa portentosa, & adeo admiranda, vt ali-
 quando fides omnino abnegetur ijs, quæ toto orbe famosissima sunt,
 ac multis seculis comprobata: celeberrimis præterea, ac grauissimis au-
 thoribus conscripta: ac tandem in sacris literis tradita habentur.

C A P. XXII.

RELIQUVM est autem vt eorum morborum dignotionē & cu-
 randi rationē aggrediamur. Mirum profectò videri debeat
 Hippocratem nullibi hæc docuisse, si quidem esse huiusmodi
 morbos putauit, & à medico præcognosci oportere. At recta ratione à
 naturali medico prætermissa est eorundem dignotio & curatio, tū quo
 niā egreditur eius artis limites, tū quia celebres semper fuerūt, vt nunc
 quoque

A quoque sunt peculiare eorū artifices. Nā eadem ætate qua Hippocrates Medicinam, Democritus Magicā illustravit teste Plinio. Magicam autē ē Medicina natam nemo dubitat: ac specie salutari irrepsisse velut altiore sanctiorēq; quam Medicinam: Hæc Plinius. Quemadmodū ergo teste Hippocrate Astronomia ad rem medicam plurimū confert, quāvis ea in Medicina nō explicetur: similiter & hæc pars, quæ id quod Diuinum in morbis est, inquirat, magnā utilitatem & gloriam Medico præstare potest. Omne igitur genus morbi ex maleficijs inferri posse superius ostensum est, qua autē arte dignoscantur à cæteris, in quibusdā profectò difficile est inuenire in quibusdā facile. Facile quidem, ubi effectus quidam supra naturā fiunt, quod in quibusdā obsessis contingit. Quamdiu autem spiritus malignus latitat in aliqua particula, difficile est cognoscere: nā præter eius particulæ affectū aliquas functiones offendentes, aliud quid nō ostenditur. Plurimis tamen horum prauæ

B insunt imaginationes præcipuè in somnis, quæ malignū spiritū producit: nec tamen ob id asserere licet Dæmoniacum esse, nā sæpe eadem Melancholicis contingunt. Quædam inter sacras mulieres Pisanas cū ultra annos decē ex crurum resolutione laborasset, nullis remedijs ex arte Medica iuuantibus, tandem cōperta est à spiritu maligno obsideri: Sacris enim exorcismis cōmotus spiritus, dum fertur ad superiora, verba suggerit Dæmonia, & solutis cruribus ambulare permittit: Hæc, priusquā proderetur Dæmon, præ cunctis sapiētissima uidebatur. Spiritu igitur locū mutante iam aliqua ex parte manifesta fit Dæmonis habitatio: nā tāquam animatus obambulat, & plerūque dicto sacerdotis est obediēs interim partes quas petit, palpitatione quadam cōmouet. Cū ad gulam ascendit, tumefacit, ac tussiculam siccam mouet: linguā petens mouet præter voluntatē, aliquando exerens incredibili oris hiatu, aut contorqueus inflat: aliquādo impellit ad loquendū non egrotantis cōceptus

C sed Dæmonis. Iam verò ex his maxime patefiunt opera Dæmonia, cum aut alienis linguis loquuntur, aut alios loquentes incognita egrotantis lingua, intelligunt. Quidam ex his cū à vexatione conquiescerent, retulerunt, vocē quidem loquentis Dæmonis in suis instrumētis sensisse, at sententiā nequaquam percipere potuisse, ut pote quibus mens detenta esset. Alij interrogati quid egerint aut dixerint, falsi sunt nullorū se meminisse, quādiu spiritus in capite fuisset: Dum autē obambulare, sensisse aiunt veluti formicas sub cute repentes. Vidi ab eodē spiritu vesiculam in lingua excitari, & confestim disparere: aliquando plures huiusmodi apparuerunt, aliquando innumerabiles minutis granulis similes, vnde & Dæmonum numerum arguunt. Si oculos petierit, distorquet: Si dorsum, conuulsiones tum in posteriora, tum in anteriora: aliquando toto corpore rigentes & inflexiles reddit, ut quacūque ui adhibita flecti nequeant. Omnino videretur tertia illa species Epilepsiæ, quam Medici tradunt à membris extremis excitari aura quadam ad ca-

put

DAEMONVM INVESTIG.

put repente, nisi aura remearet vnde discessit, accersiturque imperio D
sacerdotis. Solent autem sacerdotes in pedem sinistrum relegare. Si fe-
ratur in partes internas, ut prope cor aut pulmonem, excitat anhelatio-
nes, palpitationes, & syncopem: Ad vetriculum singultus & vomitus,
ut aliquando cibum assumere nequeant, aut assumptum continere: ru-
gitus & alia huiusmodi symptomata. Vidi hoc anno duas virgines pe-
culiari quodam modo uexatas, nam alternatim modo risus intempesti-
uus & grauis affligebat, modo rugitus in Hypochondrijs excitabatur,
prout spiritus modo septum transuersum aut musculos intercostales
titillando conuellebat, modo ad ventriculum vergens flatu commo-
uebat. Signum verò certissimum est Dæmonis inhabitantis atque in-
separabile: impediri diuinorum cultum: neque enim proferre, neque
audire diuina verba possunt: tunc enim magis vexantur, cū vel inter se
se diuinis celebrandis coguntur, vel cæremōnias Ecclesiæ peragere. Al-
tera earum quas dixi risu infestari, cum extra tēplum est nullam omni- E
no perturbationem patitur, mēte constat, & tandem omnes operatio-
nes inculpatas edit. Idem cōtigisse reperio Sacerdoti euidam Spirensi,
qui Romam ductus liberationis gratia, alioqui bene valebat: tunc au-
tem solum vexabatur, cū in templo esset. Testantur autē obsessi quan-
do mente constant, velle quidem ritus Ecclesiæ peragere, & cupere ex
sacris auxilium: sed esse in eorum membris quid insitum, quod repu-
gnat. Signa igitur obsessorum hæc sunt. Cæteri autem morbi ex male-
ficio ortum ducentes difficillime cognoscuntur: nam præter ægritudi-
nem, quæ suas causas naturales habere uidetur, plerunque nihil osten-
ditur, quod supra naturam sit. Idcirco relinquuntur tantum signa de-
sumpta à causis, & à iuuantibus & lædentibus. A causis quidem, ut si
morbus inceperit ex amore alicuius impēso, aut odio præter rationem:
Si ex maledictis alicuius malefici: aut tandem si rem habuerit cum ma-
leficis, quales ut plurimū solent esse meretrices. Si maleficij instrumen- F
tum patuerit, quale superius dictum est. A iuuantibus autem & læden-
tibus maximum signum habetur. Quādiu enim maleficium persistit,
affectio non cedit remedijs naturalibus, quamuis secundum rectam ra-
tionem adhibeantur. In hac re maxime necessaria est prædictio, si quid
Diuinum inest in morbis. Nam alioqui medicus effugere nequit infa-
miæ periculum, cum remedia nihil profint.

C A P. XXIII.

SED apud maleficiorum artifices extant modi quidam pecu-
liares tum ad deprehendenda maleficia, tum ad soluenda.
Explorant enim vtrum morbus ex maleficio sit hoc modo.
Plumbum liquefactum in aquam fundunt, opus hoc peragentes super
ægotum, maxime autem super particulam ægotantem, interim verba
quædam

A quædam proferentes: ostendi enim in Plumbo coagulato asserunt & maleficiû & eius genus pro varia figurarû cõpositione: putant enim in Plumbo inditam esse hanc vim à Saturno, vt prodat maleficia. At si id succedat, Dæmonis opera putandum est fieri. Ferunt quidam Sacerdotes fide digni: Dæmoniacos nequaquam perferre posse rosarum odorem, vt neque cogi possint iuxta rosarium pertransire, quo signo deprehendi. Odore quoque sulphuris & alijs suffumigijs spiritus concitari experimento didicerunt. Quasi vt solet epilepsia odoribus quibusdam præcipue Gagatis deprehendi, ita spiritus latitans huiusmodi odoribus exagitetur. Reperio apud antiquos sulphuris suffitu domos expiari solitas. At verò quatenus spiritus corpora quædam sunt naturalia, aut ex naturalibus extracta, affici aliqua ex parte possunt à rebus naturalibus aut similibus aut contrarijs: quatenus autem Dæmonem continet, nequaquam. Impassibilis enim est substantia. Ad Dæmones igitur manifestandos aut eijciendos vnica ratio est, seu corpora inhabitent, vt in obsessis, seu extrinsecus affligant, vt in cæteris maleficijs, per ea quæ cõmunicant cum eorum natura: ab ijs enim solis affici vnaquæque possunt. Reperio autem duas rationes inter se maximè distantes, quibus Dæmones compelluntur ad prodenda maleficia ac soluenda: quarum vna petitur ex eadem arte magica: vt qui authores maleficiorum extiterint, iidem sanitatem procurent. Quoniam verò non semper homines qui maleficia intulerunt, superstites sunt, nec omnes eam facultatem habent, vt superius explicatum est: Idcirco eos consulunt, quibus peculiaris inest huiusmodi facultas Dæmonum aut eorundem aut aliorum opera utentibus. Altera ex religione petitur omnino magicæ aduersa. Illa enim Dæmonum inuocatione utitur. Hæc diuinis nominibus & sacris omnem Dæmonis potestatem soluit. Antiqui non satis distinguebant inter eam quæ inferorum vel supernorum Diuinorumque opem implorabant: vtramque enim magicem vocabant & sacrâ diuinamque existimabant, ac in religione habebant. Vnde Hippocrates Diuinum vocauit quod in morbis habetur, cû potius Dæmonium dicendum esset. Nam Plinius inquit: aliam magices factionem esse à Mose & Iochabela Iudæis pendentem multis seculis post Zoroastrem. Summam autem claritatem literarum gloriamque ex ea scientia antiquitus & penè semper petitam. Ad hanc discendam nauigasse exilijs verius quam peregrinationibus susceptis Pythagoram, Empedoclem, Democritum, Platonem: hanc reuersos prædicasse: hanc in arcanis habuisse. Sunt & nostris temporibus, qui de occulta Philosophia conscriptis commentarijs præclarum quid & eximium polliceri videntur, cum tamen citra sacram Theologiam in rebus supra naturam nihil sit, quod non execrabile habeatur, & ab unoquoque probò viro fugiendum. Celebrant alij tanquam sacram artem, qua euocari putant numina superna, Cabalam vocantes, quam præcipue Hebræi quærent: hac

arte

DAEMONVM INVESTIG.

arte putantes Mosem colloquia cum Deo habuisse, ac signa multa prodigiosa ostendisse: non animaduertentes neque in nobis esse mouere diuina numina: neque fas esset tentare. Vt plurimum enim veluti abortus fit, cum ante statutum tempus frui diuino lumine festinamus, vt in hac vita existentibus contingit. Sed hac disputatione prætermissa, nõ enim nostrum institutum est res Theologicas tractare. Neque quo pacto aduersus maleficia religione, & abiurationibus in Ecclesia institutis vti oporteat. Quemadmodum enim tempore Hippocratis, vbi suspicabantur aliquid Diuinum in morbis esse, ante omnia confugiebant ad diuina numina, vt in libro de Fæminea natura dicitur, & piamentis carminibusque utebantur in lib. de Sacro morbo: aut preciosissima vestimenta aliæque munera Dianæ dicabant in lib. de Virginum natura. Sic nostris temporibus optime statutum est, vt æger prius sacramentis fulciatur, quam Medicus manus admoueat, faciunt enim hæc non solum ad salutem animæ, sed etiam quodcunque maleficiū sol-
uere possunt. E

C A P. XXIII.

ILLUD tantum relinquitur quærendum, vtrum humana arte aliquod auxilium præstari ijs possit, qui aut à Dæmone vexantur, aut cæteris maleficijs detinentur. Nam reperio apud antiquos multa remedia inter Amuleta, quæ huiusmodi veneficijs resistunt. Scylla enim tota in limine Ianuæ suspensa mali medicamenti noxam aufert, teste Dioscoride. Betonica secundum Antonium Musam & Dioscoridem in altera eius mentione, animas hominum & corpora custodit & nocturnas ambulationes à maleficijs & periculis. Cyclamini radix vbi sata fuerit, nihil nocere mala medicamenta possunt, vt Plinius testatur. Moly laudatissima herbarum Homero teste, qua summa veneficia arcentur, ostensa Vlisi aduersus Circes insidias: nam contra omnes magicas artes præcipua habetur, deinde Mitridatium: Scordotis: Centaurium, vt Plinius recenset. Hypericon similem facultatem habere videtur, cum à recentioribus quibusdam fuga dæmonum appellatur. Extant multa in fine Dioscoridis conscripta, quæ ex magicis desumpta videntur, vnde & spuria iudicantur, vt hoc. Rhamnus effossa in coitu Lunæ cum Sole & gestata tuebitur contra medicamenta & maleficos homines: pecori quoque alligata, & nauigijs circumdata defendit à periculis: Faunos occurfusque malos abigit. Artemisia manu contenta nocentes feras & Dæmones fugat. Pentadaëtilon carpenda Solis ortu Luna crescente ad fascinationes & Dæmonia. Buphtalmon collecta augente luna formidines, Dæmonas, mala medicamenta, fascinationes demolitur. Pæonia legitur flagrantissima æstate sub canis ortum antequam compareat Sol, dein suspenditur aduersa medicamen-
camen-

- A** camentis, fascinationibusque: Dæmones & nocturnos incurfus finit. Aiunt in monte quodam infesto Dæmonibus nata repente Pæonia, retro abiisse, refugisseque tædia illa. Moly præcisa radice & gestata defendit à veneficijs & fascinationibus. Quercus maritima deficiente luna rosaceo admixta, & facie inuncta bonos incepti negocij euentus promittit, gestata conceptionem procurat, metus nocturnos, fascinationes, & omnia maleficia abigit, & corpora tuetur à fascinantium aggreSSIONE, nam illis appropinquantibus dehiscit, abscedentibus contrahitur. Chrysanthemon si eruas à terra ante Solis ortum, & corpori circumalliges, vel suspendas è collo, veneficas mulieres & fascinationes cunctas auertit. Multa quoque huiusmodi apud Plinium leguntur non solum inter plantas, sed & animalia ac lapides. Sed pleraque cum superstitionis quid adiunctum habere uideantur, ut stellarum obseruationes, gestationes, suspensiones in collo, aliaque huiusmodi, uim
- B** non ex natura propria habere putandum est, sed ex Dæmone. Naturales enim facultates non eo modo agunt. Idcirco plurima eorum famosa magis sunt quam comperta. Multa autem huiusmodi remedia apud medicos tum antiquiores tum recentiores scribuntur ex magicis in naturalem medicinam inserta. Ideo ob vanitatē vtentes deludunt. Vbi enim Dæmon nequaquam cooperatur, inutilia reperta sunt. Neque tamen negandum est in aliquibus vires contineri naturales ad huiusmodi morbos depellendos: quatenus enim Dæmones utuntur medijs naturalibus, ut superius dictum est, aduersus huiusmodi, remedia extant naturalia. Cum autem spiritibus quibusdam immundis & veneficis vtantur, consentaneum est rationi, ut aduersus eos remedia petantur inter Alexipharmaca: venefici enim spiritus sunt siue fascinantium siue quicumque ex maleficio intromittuntur. Venenis autem resistunt non quæcunque mediocrem temperaturam habent, sed aut vehementer frigida extinguentia contagij semina, aut vehementer calida eadem comburentia: ignis enim omnem vim veneficam delet: huius gratia maleficiorum instrumenta igne cremanda sunt, ne amplius inficiant. Quoniam vero quæcunque vehementer excedunt in qualitatibus, corruptiua sunt nostri corporis non minus quam uenena: Idcirco ea selegerunt Medici aduersus venena, quæ aliquam partem haberent naturæ nostræ familiarem, qua corpora nostra tuerentur, dum venena depellerent. Quæ huiusmodi facultatem habere comperta sunt, Amuletæ & Alexipharmaca appellata sunt ob totius substantiæ proprietatem id sortita: plurima per experientiam inuenta & longo usu confirmata. Ex his autem ea maximè opportuna sunt censenda, quæ spirituofam & multam efflant huiusmodi vim: tum quia intimius penetrant, tum quia cum spiritibus conueniunt: sic enim & permisceri atque eos alterare possint, aut pellere. Idcirco aromata & suffumigia his maxime profunt. Ruta pueris circumuallata ea ratione defendit

DAEMONVM INVEST. PERIPAT.

dit à fascinatione, vt hodie vulgus nouit, maximè syluestris. Sclarea & D
 fœniculus præcipue oculos tuentur ab ingressu maligni spiritus: efflat
 enim ex his cū odore spirituosā quēdam substantiā. Quā ratione etiā
 comprobare possumus Galeni experimentum de Peoniarū radice collo
 puerorum suspensa aduersus Epilepsiam. Balsamū fragrantissimo odo
 re & substantiæ proprietate omnem immunditiam spirituales vincit
 tum inunctione tum potu. Antidotum Alchermes & quæ recipiunt
 odoratissima quæque vt ambram, moscum, cinnamomum, nardum, li
 gnum aloes, & cætera huiusmodi, quorum sylua non mediocri est,
 his multum proficere posse putandum est. Theriaca & Mitridatum,
 vt aduersus omnia venena fuerunt instituta, similiter & in hoc genere
 opem ferent, præcipuè si spirituosō aliquo liquore diluta propinen
 tur, cuiusmodi est aqua ardens: nam citissimè in omnes partes vim me
 dicamenti fert, ac vires ægrotantium adaugent. Ad diuersas autem af
 fectiones ex maleficio relictas remedia à Medicis conscripta non mi
 nus pollent, quam si alia ratione contigissent. Quamdiu tamen viget E
 malefici instrumentum vim veneficam fouens impossibile est sanari:
 cuius gratia partim religione partim antidotis prædictis pugnandum
 est. Quod si in omnibus naturalibus remedijs pro superstitione adda
 tur religio, non minorem vim ad fugandos Dæmones & soluenda cæ
 tera maleficia habebunt, quam magicæ artes ad veneficia inferenda.
 Vt enim superstitione vis Dæmonis inuocatur, sic religione diuinum
 auxilium: optimè igitur ijs consultum fuerit, si cibi & potus, medica
 menta ac vestes, & tandem habitationes ipsæ benedictionibus sacris
 fulciantur: & tandem nihil immundum relinquatur seu circa egrotan
 tis conscientiam, seu circa astantes omnes. Neque inutilis fuerit loco
 rum mutatio & vestium, ac reliquorum vtenfilium, quibus vis uenefi
 ca sæpe absconditur. Hæc habui Antistes Reuerendissime, quæ dice
 rem de morbis, in quibus Diuinum quid habetur. Si quid autem pro
 fecerim, tibi profectò ascribendum fuerit, qui & morum sanctitate F
 qua polles, & officij dignitate, qua exornatus es, à Deo optimo maxi
 mo impetrasti, vt in tua iurisdictione eorum exempla, quæ hæcenus
 occultante Dæmone Pisis visa nunquam fuere, inter tot huius Almæ
 Academiæ sapientes manifesta fierent, & mihi inter eos minimo scri
 benti, hæc in mentem venirent. Vale.

Dæmonum Inuestig. Peripat. Finis.

SERENISSIMO
FERDINANDO
MAGNO HETRVRIAE
DVCI III.

Andreas Cæsalpinus Aretinus S. D.

ON ambitio, non laudis humana aucupium, neque præmij spes impulit me Sereniss. Ferdinande ad exiguas has in Medica facultate lucubrationes edendas: sed ne si quid boni mihi à Diuina prouidentia elargitum est, frustra accepisse viderer. Ingrati enim animi nota existimari posset, si beneficiorum, quæ mihi collata sunt, fructus aliquos non rependerem. Cum igitur Medicina donum Cælestè sit ad publicam utilitatem languoribus mortalium propellendis: nephas est, quæ quis didicerit, inuide suppressere, & genus humanum ijs, quæ opem aliquam ferre possint, defraudare. In dies quidem hæc à veteribus tradita augetur, atque expolitur: adeo ut
Y   nihil

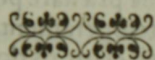
nihil ei addi posse videatur. Sed cum saepe contingat multitudinem scriptorum artis sinceritatem caligine potius obduci quam illustrari, quandoque etiam deturpari: saltem prauorum seminum ipsam obruentium extirpatione egere videtur: quo antiqua dogmata à grauissimis authoribus tradita, ac tot seculis comprobata reuiuiscant. Ut enim in iudicio non licet ex quorumcunque placitis sententiam ferre, sed ex probatissimis tantum authoribus eam elicere. Sic Medico, in cuius manu reposita est hominum salus, non licet decernere ex eorum opinionibus, qui à veterum sententia recedunt. Nam ubi quid præter spem contigerit, nequaquam culpa vacabit, qui authores diu approbatos dereliquerit. Noua quidem remedia atque optima nostris temporibus reperta sunt antiquis incognita: at utendi occasio non à quolibet tenetur, sed ab ijs tantum, qui veterum Medicinam didicerunt. Hanc ego in his profiteor: Hanc expurgare à quibusdam prauis opinionibus, quæ sæpe egrotantes ad interitum ducunt, pro viribus enitor. Idque sub tuis auspicijs, ut intelligas, si quid profecerim, quantumcunque id fuerit, tibi iure optimo deberi, cuius munificentia, & antecessorum tuorum adeptus sum. Viue felix virtutum omnium, exemplo auorum tuorum, protector optime. Ex Pisana Academia.

ANDREAE CAESALPINI
ARETINI,
QVAESTIONVM MEDICARVM
LIBER PRIMVS.

Medicum agere de omni corpore tangibili.

Quaestio 1.

VM spectet ad Medicum corporis humani & partium eius scientiam habere, quatenus sanitatis & aegritudinis susceptiva sunt: Ad hæc signorum easdem affectiones ostendentium, & causarum, ut in arte Medicinali traditur: Nullum est corpus tangibile, quod Medicinæ scientiam effugiat. Nam saltem materia Medica, quæ spectat ad causas, in omni corpore tangibili reperitur: omne enim vim habet agendi in corpus humanum saltem primis qualitatibus, quæ tangibiles sunt: seu in genere plantarum, seu animalium, seu sint corpora inanimata, ut metallica, & elementa Terra, Aqua, Aer, Ignis. Ex omnibus enim his medicamentorum sylva paratur, aut ad tuendam sanitatem, aut ad morbos propulsandos. Ideo perquirat singulorum temperamenta & vires, quibus agant in corpus humanum, quatenus est sanitatis vel aegritudinis particeps. At si hæc vera sunt, qui erunt limites Philosophiam naturalem à Medicina diuidentes? Ut enim Medicus omnium tangibilium vires & temperamēta perquirat, sic Philosophus eorundem principia, & affectiones indagat. Si igitur vires, quibus agunt in corpus humanum, naturales sunt, non minus ad Phi-

Y 2 Ioso-

QVAEST. MEDICARVM

losophum spectabunt, quàm ad medicum: neque videtur sufficere **D**
 considerationis cōtractio ad sanitatem, quasi hoc proprium sit medi-
 ci, nō philosophi. Nam vt sanitas, & egritudo affectiones sunt, de qui-
 bus agit Philosophus: Sic & medicamentorum vires ad eundem per-
 tinebunt, cum naturales sint. An etsi Philosophus de sanitate agat, &
 egritudine, non tamen considerat, quatenus conseruari, aut tolli pos-
 sint. Hoc enim est artificis proprium, qui appellatur medicus. Simili
 modo etiam de facultatibus medicamentorū dicendum. Philosophus
 enim simpliciter corporum affectiones cōsiderat, & facultates ad agen-
 dum, vel patiēdum. Medicus autem quid hominem calefacere possit,
 aut refrigerare, & secundum reliquas qualitates afficere, vt sanitas con-
 seruetur, & morbi propellantur. 1. Simpl. vlt. & 3. Simpl. 5. Quamuis au-
 tem huiusmodi facultates sint naturales, quippe quæ ex proprio vniuf-
 cuiusque temperamento prodeant, non tamen Philosophus in ea re-
 latione ad sanitatem considerat. Speculatur enim tantum ea, quæ per **E**
 se sunt: at sanitatem in homine præstare posse, accidit: non enim hu-
 ius gratia diuersa plantarum temperamenta facta sunt, licet medicus
 ad hunc vsum transtulerit. Sed clarioris doctrinæ gratia exemplo hoc
 fiet manifestum. In ligno secundum naturam quidem inest mollities
 quædam, qua secari & dolari possit, etiam leuitas, per quam aquæ su-
 pernatat. Artifex materiam hanc vidit aptissimam ad nauē construē-
 dam: nemo tamen dicet potentiam hanc secundum naturam in ligno
 esse, fieret enim nauis à natura, nō arte: sed accidit, vt quod præ mol-
 litie dolari possit, & præ leuitate aquæ supernatet, commodissimum
 ad nauem construendam existat. Sed non huius gratia natura lignum
 effecit. Eodem modo natura plantis animalibus, & metallicis varia tē-
 peramenta dedit, vnde vires consurgunt aptæ ad sanitatem conseruan-
 dam, & morbos propellendos, nō tamen huius gratia ea condidit, sed
 vt singula in suo genere perfectionē sortirentur: accidit igitur, vt me- **F**
 dicas facultates habeant. Cum autem de eo, quod est secundum acci-
 dens, non sit scientia, non pertinet ad philosophum naturalem de hu-
 iusmodi facultatibus agere, quatenus respiciunt sanitatē, aut morbos.
 Sed apud medicū, cuius per se est sanitatis consideratio, quatenus con-
 seruari, aut restitui potest, per se erunt quæcunque hunc finem respi-
 ciunt, seu corpora sint sanitatis susceptibilia, seu signa, seu causæ, adeo
 vt neque excludantur, quæcunque per accidens sanitatem efficiunt,
 vt quæ refrigerando calefaciunt, aut euacuando refrigerāt. Quamuis
 enim per accidens ad sanitatem faciant, per se tamen à medico consi-
 derantur, quia sanitatis gratia accipiuntur non temere, vt cum fortui-
 to sanitas contingit. Hinc patent limites philosophiæ naturalis, & me-
 dicinæ. De omnibus enim corporibus naturalibus philosophia consi-
 derat principia, & passionēs per se inexistentes, inter quas est sanitas,
 & egritudo.

A & egritudo. Medicus accipiens à philosopho sanitatem, & egritudinem in homine: Veterinarij in Brutis: Agricola in Plantis, diligentius omnia, quæ ad eorum sanitatē, & egritudinem spectant, perquirunt. Cum enim ad vniuscuiusque sanitatem conseruandam, & restituendam non sufficiat vniuersalis philosophi contemplatio, sed oporteat minimas quascunque differentias sensibiles tenere. Ideo medicus corpus humanum non in quatuor elementa resoluit, sed in quatuor humores, quorum differentias, & partium ex ijs constitutarum vsque ad minimum perquirat, & signa, atque causas tū salubres, tum insalubres rimatur, non quatenus in sua natura sunt, sed quatenus hominem vel calefacere, vel frigefacere, aut alio quocunque modo alterare possunt. Quamuis igitur medicinæ scientia adeo latè pateat, vt de omni corpore tangibili tractet, nō tamen ingreditur in philosophiæ messē: neque philosophus ad medicinæ theorematum descendit: definit enim **B** vbi medicus incipit, principia inde sumens.

*Medicina artem in causarum salubrium inuentione,
consistere. Quæst. 11.*

QUAMVIS medicina scientia sit salubrium, insalubrium, & neutrorum, siue corpora sint eorum susceptibilia, siue signa, siue causæ: Ars tamen dicitur, quatenus ex ea scientia, quantum arti datum est, salubres causas inuenit, quæ remedia appellantur vnicuique opportuna. Sic enim habitus redditur factius, vt cæteræ artes, cum per hoc medium effectiuum syllogismus fiat effectiuus sanitatis, cuius conclusio est operatio, idest sanitatis conseruatio, vel restitutio. Quo processu non existente necessario, fit vt aliquando medicus sine frustretur, nec sanitatem optatam consequatur, vt in cæteris effectiōibus contingit ob varia impedimēta. Neque tamen ob id ars damnanda est: nam & natura, quæ ab intelligentia nō errante ducitur, aliquando sine frustatur ob impedimenta, cum monstra parit. At in inuentione medij, seu remediorū, si aberrare contingat, nequaquam culpa vacabit: adest enim ratio ex necessarijs non minus, quàm in cæteris scientijs, nempe quæ ex fine procedit ad ea, quæ finis gratia petuntur. Inuentio igitur causarum salubrium, quæ ex sanitatis notione fiet pro lapsu vniuscuiusque corporis aut particulæ sine errore continget. Quātum autem quis in ea notione errabit, vt corporis, vel particulæ statum naturalem ignoret, vel lapsus qualitatem, ac quantitatem, tantundem necesse est aberrare in remediorum inuentione. Verum cognitio status naturalis corporis humani, & singularum partium merito nomen scientiæ meretur: nā in Philosophia naturali continetur, quamuis diligentius in medicina: Cognitio quoque lapsum

Y 3 à statu

Q V A E S T. M E D I C A R V M

à statu naturali, quæ in medicina è signis habetur, cum adhuc non in- **D**
cludat operationem aliquam, sed solam veritatem, scientia meritò ap-
pellari potest, quamuis aliquando coniecturis vtatur. Nam & in parti-
bus Philosophiæ naturalis non vbique exacta scientia haberi potest, vt
in rebus Meteorologicis. primo Meteor. cap. 1. Relinquitur sola co-
gnitio causarum salubrium, quæ prætergreditur scientiæ finem, cum
operationem includat: Causæ enim sunt, quia corpus alterant & im-
mutant ad sanitatem, aut conseruant, vnde principia sunt operatio-
num. At dicet quis: etiam in natura datur cognitio causarum efficien-
tium, quæ principia sunt eorum, quæ à natura fiunt, continetur tamen
intra limites scientiæ. Cur igitur similiter in arte huiusmodi cognitio
non fuerit scientia? An eorum, quæ ab arte fiunt, non est scientia? sunt
enim per accidens, cum pendeant ab artifice, non à natura. Principia
autem effectuum naturalium non sunt principia alicuius actionis in
sciente, nam sciens inuenta veritate quiescit: non sic medicus: Inuen- **E**
tio enim causarum salubrium principium est operationis ex arte. Non
immeritò igitur aliqua pars medicinæ theórica dici potest, aliqua pars
practica: Quæ enim versatur citra corporis humani, & partium eius co-
gnitionem, seu quatenus sana sunt, seu egra, cum suis signis, meritò
theórica appellari potest, quamuis dirigatur ad remediorum inuentionem,
quod operationis est principium: Nam intellectus in ea specula-
tione perficitur, licet ulterius non progrediatur. At remediorum inuen-
tio, cum versetur circa ea, quæ per accidens sunt, non perficit intellectum
speculatiuum, sed eum, qui operationis gratia est: vnde hanc partem
Practicam vocant, cuius gratia medicina inter artes numeratur. Qui-
dam nomen practicæ calumniantur in artibus: quia praxis ad mores,
& ciuiles actiones pertinet: Artibus autem factio tribuitur, cuius prin-
cipium est intellectus factiuus, non actiuus. Verum in artibus, quæ con-
sultatione vtuntur, practicus intellectus est necessarius. Consultatio **F**
enim ad practicum pertinet, non ad factiuum. Dum enim consultat
quis, non operatur aliquid extra. Non omnes autem artes cōsultant:
nam quæ certæ sunt, non deliberant, vt naui factiua: quod adduxit
Aristoteles pro exemplo. 2. Phys. tex. 86. vbi dicebat: Naturā quidem
agere propter finem, licet non deliberet, nam etiam ars non deliberat:
namque si esset in ligno naui faciendæ ars, haud secus, atque natura fa-
ceret. Inest tamen in quibusdam artibus consultatio, quæ minus cer-
tæ sunt, vt in arte medica, & pecuniaria, & gubernandi arte, quod te-
statur Arist. 3. Ethic. cap. 3. Consultamus enim de ijs, quæcunque per
nos fiunt, neque semper eodem modo eueniunt: si enim semper eo-
dem modo euenirent, vt in naui fabricanda, nequaquam consultare-
mus. Maximè autem in arte medica ex vsu est consultatio, quia multa
simul conferre oportet. Vt enim cito tuto, & iucundè curatio perficiatur,

- A** ciatur, inter multa ad idem remedia feligenda sunt opportunissima: & ad plures morbos causas, & symptomata ea sunt accommodanda, quæ sese non impedian: & vtrum simul pluribus affectibus succurrendū, an vni prius quam alteri, vel magis: & tandem vtrum natura corporis, vel particularum sufferant excogitata remedia, an respuant. In omnibus his diligens consultatio requiritur nō solum circa genus remedij, sed & circa qualitatem, quantitatem, ordinem, tempus, & cæteras conditiones. Non consultamus autem neque de fine, neque de ijs, quæ ex necessitate faciunt ad finem consequendum: neque in quibus vnica ratio est: vt neque de sanitate, neque de morbi calidi refrigeratione, neque de membri luxati repositione, neque tandem de cōtrarietate, qua morbi tolluntur, sed vbi per plura, aut pluribus modis fieri quid possit. Quod igitur pars quædam medicinæ practica dici possit, ex his patet. Et quomodo ratione inuentionis causarum salubrium ars dicenda est. Reliquas autem partes ad theoricam pertinere, vnde scientia propriè appellari possit, non est absurdum.
- B**

Remedia, vbi natura non adiunget, inutilia esse.

Quæst. 111.

COLLIGITVR hæc sententia ex Hipp. 5. in 6. Epid. 1. vbi inquit: Naturæ morborum medicatrices. Probatur autem inductione. Nam adiectio & ablatio, quibus definitur Medicina ab Hippocrate, absque natura cooperante fieri nequeunt. Adijcitur enim, quod à natura conuertitur in substantiam: deficiente autem calore natiuo nutrimentum attrahente & concoquente, deficit & appositio & tandem nutritio, vt in senectute & morbis multis. Si enim in ijs copia alimentorum supra vires exhibeatur, cum nequeant concoqui, corrumpuntur, aut vertuntur in excrementa, quæ tandem oneri sunt ipsi naturæ. Ablatio verò quæ per inediam fit, opus est caloris innati absumentis iam repositum alimentum, cum nouum nequaquam suppetat. Frictio & exercitatio & balnea calorem augendo idē præstant. Euacuationes verò sensibiles non omnes videntur ope naturæ fieri, in quibusdam tamen manifestum est. Quæ enim per medicamenta purgantia fiunt, aut per vrinam, aut sudores, sine expultrice facultate non perficiuntur: & quo magis naturam habemus adminiculantem, eò felicius succedit purgatio. Sed quæ opera manus fiunt, vt venæ sectio: Cucurbitulis, hirudinibus, non videntur egere auxilio naturæ, totum enim opus instrumentis artificis perficitur: sic amputationes partium putridarum: calculi aut teli extractio: repositio luxatorum: abscessuum disruptio & alia huiusmodi, sola Chirurgia sanari videntur. Sed in his esto, vt totum ablationis opus sit artificis,

Y 4 non

QVAEST. MEDICARVM

non tamen ex hoc solo opere sanatio contingit, relinquitur enim aut **D**
 inæqualitas quædam, aut partis imbecillitas, aut solutio continui, aut
 quid aliud, quod naturam requirit sanantem. Patet id in magnis ab-
 secessibus disruptis, si enim totum simul pus erumpat, virtus collabi-
 tur, ut sæpe agrotantes pereant: & in puerperis si foetus vi extractum
 fuerit, relinquuntur insignes circa uterum labores. Quamuis enim id
 quod oportebat, eductum fuerit, relinquitur tamen alius morbus, qui
 naturæ auxilio eget. nempe facultatibus naturalibus partes ad pristi-
 nam integritatem restituendo. Idem inducere licet & in ceteris mor-
 bis, qui sola alteratione egent. Alterantia enim seu intus assumpta, seu
 extrinsecus applicata non agunt, nisi à calore innato reducantur ad
 actum: nam alioqui medicamentorum vires delitescunt, priusquam à
 calore corporis fuerint excitatæ quamquam in diuersis diuerso modo.
 Quæ enim calida potestate sunt, ad actum reduci ab eo, quod actu ca-
 liditatem habet, omnibus notum est. Sed qui fieri possit ut à miti ca- **E**
 lore animalis, qui in homine temperatus est, medicamenta calefacta
 calidiora reddantur, quam animal, adeo ut quædam etiam vrant, du-
 bitationem non mediocre affert. An in motu naturali non est absur-
 dum, id quod mouetur amplius moueri, quam mouens moueat? im-
 petus enim naturalis, quæ natura est, sufficiens est principium ad tan-
 tum motum perficiendum, quantus est impetus, postquam à mouen-
 te externo moueri ceperit, ut in grauib & leuib patet: pro maiori
 enim grauitate & leuitate motus fit velocior & tardior. Idem contin-
 git in alteratione naturali elementorum. Aqua enim calefacta, si ab
 ambiente refrigerari incipiat, ad tantam frigiditatem ex natura sua ve-
 nient, quantus est eius impetus, non quanta fuerit ambientis frigiditas,
 & combustibilia concepta aliqua caliditate externa, ignem concipiunt
 secundum naturam propensionis magis aut minus. In motu autem vio- **F**
 lento contrario modo se habet: tantus enim fit motus, quanta est po-
 tentia efficientis, ultra quam impossibile est moueri, cum in patiente
 nullus sit impetus ad talem motum, ut patet in proiectis, & in calefa-
 ctione aquæ: cum enim ei sit præter naturam calefactio, tantum, &
 eousque calefiet, quantus fuerit, & quandiu perseverauerit ignis.
 Medicamenta igitur potestate calida ab eodem calore animalis ad suum
 actum reducuntur pro natura eorum, non secundum mensuram cale-
 facientis. Contingeretamen potest, ut medicamentum propter eius
 crassitiem aut duritiem, vel propter caloris imbecillitatem, qui in ani-
 mali est, non reducatur ad actum. Hinc enim fit, ut quæ adhibentur
 contrita in partes tenuiores, facilius & citius ad actum reducantur:
 quæ autem ob tenacitatem & crassitiem conteri nequeunt minus ad
 actum reducuntur, ut Calamus & Capilli, ut testatur Gal. 1. simpl. 12.
 Item si corpori perfrigerato medicamenta adhibeantur quamquam ve-
 hementer

- A** hementer calida potestate non actu, non calefaciunt, nisi frictione, aut alijs calorificis actu reuocetur calor. Ob eandem rationem oleum corpori temperato applicatum, modice calefacit, ob tegumentum potius quam medicamentum poros illinendo, & calorem quem inuenit, conseruando: non enim ab eo calore potest conueri in substantiam quam potestate habet. Si vero patienti Erysipelas applicetur, vehementer calefacit, etiam si frigidissimo vtaris, reducitur enim tunc ad actum 2. simpl. 21. Quæ autem potestate frigida sunt, non eodem modo ad actum reduci à calore animalis testatur Gale. 3. simpl. 20. Calidi enim est per se calefacere non refrigerare. Tamen etiam medicamenta frigida refrigerandi potentia à nobis quadamtenus accipere vult, vt calida calefaciendis; Commune enim in vtrisque esse alterationis principium ex passuro corpore in acturum medicamentum procedens. Nam quæ potestate calida sunt, in eo alterari, quod incallescunt à nobis: at quæ natura frigida sunt, vt refrigerent, egere comminutione in tenues partes & motu ascititio, qui ab arterijs attrahentibus fit, vt penetrent in profundum: vtrunque autem fieri à calore nostro, non quidem innatam frigiditatem vincendo: nam calefacerent vt alimenta: sed tantum attenuando, & in profundum trahendo, antequam eorum frigiditas vincatur: sic enim interim refrigerare. Hæc habet Galen. 3. simpl. & 18. & 20. Sed aduersus hæc dubitatur. Non enim videtur necessarium, vt medicamenta potestate calida aut frigida à calore innato corporis incallescant, aut comminuantur, vt agere possint pro natura eorum: Nam applicari possunt calefacta ab igne, & comminuta arte. Si igitur hoc modo applicata agunt quamprimum, non egent alteratione, quæ fit à calore animalis. Si adhuc non agant, aliud igitur perpeti oportet à calore innato, quam actu incallescere aut comminui: iam enim actu calida & comminuta supposuimus applicari. Num adhuc egent, vt trahantur in in profundum? quod calore & pulsu arteriarum fieri diximus? At saltem in superficie alterabunt, quam primum tetigerint, vt reliqua omnia actu existentia: quod in medicamentis nequaquam videmus: si enim calefacta igne admoveamus, calefacient quidem primum secundum caliditatem ab igne contractam, postea vero secundum naturam propriam alterabunt, vt patet in causticis, non enim quamprimum vrunt, sed aliquando post multum interualum. Idem si actu frigida admoveantur, prius enim vnumquodque agit secundum eam qualitatem, quæ actu est, posterius verò secundum eam quæ potestate, seu calida seu frigida sint. Solum igitur calidum innatum animalis, non quod ab igne aut alio ingenio procedit, ducit ad actum vires medicamentorum, quamuis eorundem diuersæ præparationes aliquid præstent, vt citius, aut commodius agant. Sed quid hoc sit, quod à calido innato præstatur, difficile est videre. Visum

QV AEST. MEDICARVM

sum est enim hoc vnum ex difficillimis problematis : cur Cicuta, Man D
 dragoras & alia, quæ summa frigiditate interimunt, citius & magis in
 calidis naturis suas vires prodant quam in frigidis. Cum igitur medi-
 camenta non easdem vires in quocunque animali habeant (non enim
 quæ hominem refrigerant aut calefaciunt, cetera animalia simili mo-
 do alterant : vt Cicuta homines enecat frigiditate, sturnos autem nu-
 trit, & calefacit : Hordeum hominibus nutrimentum frigidum exhi-
 bet & modicum : equis autem calidum & multum.) Dicendum est
 contingere hæc omnia ob variam eorum alterationem à calido innato
 factam. Est enim natura calidi innati, quam ab anima habet, res con-
 uertere quantum potest in naturam sibi similem : pro varietate autem
 substantiæ, quæ humiditas est vnicuique propria, & pro intensiōe,
 ac remissione caliditatis, res vario modo alterantur. Quod etiam in
 externis alterationibus patet. Ad elixanda enim legumina incoctibili-
 lia, non qualibet aqua vtuntur, sed pluuiæ, aut cui nitrum adiectum E
 sit, aut lixiuium : Ad lapidum solutiones aceto, aut succo acido limo-
 num : Ad metalla soluenda aquis acerrimis, ad resinas autem oleo vtun-
 tur. Non absimilem vim habent humiditates vniuscuiusque animalis
 propriæ cum sua caliditate. Ventriculus enim hominis cum sua pitui-
 ta priuatus fuerit, nequit cibos solidiores concoquere, necessaria enim
 est pituita ad ciborum elixationem. In ventriculis canum etiam ossa
 contabescunt in succū. Sic in diuersis diuersa corpora concoquuntur
 pro singulorum natura. Hinc colligere licet medicamenta in homine,
 cui tantum relata considerantur in Medicina, quam alterationem con-
 sequuta sunt ab eius calore innato, talem vim manifestare. Quæ enim
 ex toto conuersa sunt in substantiam alterantis, augent solum quanti-
 tatem substantiæ calidæ, non gradum, & simpliciter nutrimenta sunt.
 Quæ autem secundum substantiam conuerti nequeunt, soluta tamen
 humido partium & alterata à calore, agunt in corpus pro natura sub- F
 stantiæ, quæ nequaquam assimilata est : Sic reperta sunt quædam cali-
 da, quædam frigida, quædam humida, quædam sicca : & secundum
 vnamquamque qualitatem, quædam mitiora, quædam vehementiora :
 Quas vires non ostendebant antequam humido partium soluerentur,
 & à calore innato veluti stimularentur. Vnumquodque enim quan-
 tum potest, resistit & pugnat aduersus causas corrumpentes. Cum igitur
 calidum innatum nitatur omnia in sui naturam conuerrere, ab ijs-
 dem repatitur magis & minus seu calida fuerint, seu frigida, seu humi-
 da, seu sicca. Sic aliquando in pugna calidum innatum vincit læden-
 tes qualitates, vt cum piperis feruorem extinguit, quod solet in primis
 venis, vt eius feruor non pertranseat hepar : & cum lactuæ frigidita-
 tem conuertit in calidam substantiam. Sed antequam vicerit, necesse
 est affici ab ijs secundum eorum vires. Quomodo igitur ex calido in-
 nato

A nato excitentur medicamentorum vires, explicatum est. Ex quibus patet remedia omnia alterantia, quæ medicamentorum qualitatibus potestate existentibus fit, naturæ auxilio egere ut reducantur ad actum. Quæ verò actum ex se habent, ut aquæ frigide potus, & ustio ab igne: & tandem motus omnis, qui Chirurgi opera fit, & si statim agunt absque ope naturæ: sanitatem tamen per se sola non restitunt, in omnibus enim natura egemus vel remedium amplectente, aut inæqualitate & relictos morbos tollente, & tandem afflictas partes instaurante.

Medicamentorum vires in secundis qualitatibus magis consistere, quàm in primis. Quest. 1111.

B **Q**UANTUM V A N Q U A M secundæ qualitates sine primis non agant: omnis enim actio, & passio secundum primas qualitates tan-
 gibiles fit. 2. de Gen. & cor. tex. 8. Secundæ tamen qualitates, seu conditiones sint primarum, seu illis adiunctæ, aut insequentes, vires possident longè maioris momēti, quàm primæ. Afferuit hoc Hippocrates in libro de Veteri medicina, eo argumento: Quod si quis triticum comedat crudum, aut carnes crudas, & bibat aquam, tali victu proculdubio egrotabit, & si diutius perseueret, cito morietur. Huic auxilium neque ex calidis, neque ex frigidis, neque ex humidis, neque ex siccis, quæ simplices qualitates sunt, præstari poterit: sed ex mutatione victus, ut pro tritico panem optimè elaboratum edat, & pro crudis carnibus coctas, & pro aqua vinum bibat. Non enim panis quia calidus aut frigidus sit, humidus aut siccus iuuat, aut lædit, sed quia aut purus sit, aut fursuri admixtus, multa aqua subactus, aut contra: crudior, aut superassatus. Idem de cæteris cibis dicendū esse inquit: adeo enim variæ, & magnæ vires in diuersis sunt, ut unum alteri simile non reperiatur. Has igitur medicum quærere, quomodo ab ijs homo afficiatur: Nam & primi inuentores, iuxta hominis naturā eas inuestigarunt, artemq; dignam censuerunt, ut Deo ascriberetur. Ij non quia calidum, aut frigidum, humidum aut siccū quid esset, hominem lædere, aut iuuare putauerunt, sed quia superari, aut non superari posset ab homine. Id verò esse, quod saporē præferat insignem, aut temperatum. Omnem enim insignem saporē lædere, inter dulcia quod dulcissimum est, inter amara quod amarissimum, inter arida aridissimum, & in cæteris omnibus quodcunque excedit. Similiter in homine humores esse diuersis saporibus præditos, qui quandiu inter se mixti fuerint, & temperati, nequaquam conspicuos esse, neque lædere: ubi verò affuerit aliquis seiunctus per se existens, tunc conspicuū esse, & lædere. Non sic qualitates simplices calidum, frigidum, humidum, & siccum: nā præterquam, qd fortè impossibile est reperire abiunctas
 ab

QVAEST. MEDICARVM

ab aliqua alia specie qualitatum : si fortè ob excessum earum morbus **D**
 aliquis ortus sit, facile superatur plerunque nõ egens auxilio externo.
 Sed si amarum quid aut salsum, aut acidum lædat, vt in febribus acu-
 tis contingit, in quibus non solus feruor lædit, non cito liberantur. Ex
 quibus, & alijs huiusmodi concludit, in caliditate, frigiditate, humi-
 ditate, & siccitate non magnam vim inesse ad morbos gignendos, sed
 longè potentiores esse facultates ad alterandum corpus humanum in
 saporibus, quas inter qualitates sanandas reponimus. Sed quoniam
 hæc sententia repugnare videtur ijs, quæ Hippocrates habet. primo de
 Nat. hum. 7. Quatuor qualitates primas morbos parere, vnde multæ
 morborum formæ, & curationes. Et videtur destruere principia me-
 dicinæ apud Galenum in libris de temperamentis, & de morborum
 differentijs, in quibus supponitur omnes partes similes ex quatuor
 primis qualitatibus constare, & sanitatem in earum temperamēto quo-
 dam consistere : morbos autem in earundem recessu à medio. Idcirco **E**
 à plerisque prior sententia refellitur, & liber de veteri medicina in-
 ter spurios Hippocratis recensetur, cum præsertim in eo reproben-
 tur ij, qui artem nouo modo astruunt ex suppositione calidi, frigidi, hu-
 mido, & sicci, quam videmus recipi ab Hippocrate. Primus enim fuit,
 qui elementa hæc statuerit, vt Galenus testatur primo de Elem. cap. 9.
 At verò si Hippocrates huius suppositionis inuentor fuit, quis post ip-
 sum ausus sit damnare authorem adeo grauem, & principium adeo
 certum? Quin si ea considerentur, quæ in eo libro scribuntur, inue-
 nientur maximè genuina, & omnino Hippocraticæ doctrinæ cōgrua.
 Quæ enim in primo de ratione victus in acutis habentur de sorbitio-
 ne, potu, & solidiori cibo, quibus singula conueniant, eorum origi-
 nem in libro de veteri Medicina explicat : & de fame, & intempestiua
 ciborum assumptione & consuetudine ferè ad verbum tractat. Præte-
 rea in libro de Natura humana l. tex. 2 l. & 2. Progn. 44. laudat humo-
 res optime permixtos : sinceros enim & impermixtos valde periculo-
 sos esse: Cuius rationem affert in libro de veteri Medicina satis euiden-
 tem : quia sincera potentias habent validissimas vt ab homine vinci
 nequeant. Quod autem pertinet ad sententiam de calido frigido, hu-
 mido & sicco, si optime eius verba perpendantur, nulla inuenietur
 controuersia inter eius dicta. Inquit enim statim in principio libri de
 veteri Medicina. Quicumque aggressi sunt de Medicina dicere aut
 scribere, sibiipfis hypothesim ratione supponentes : Calidum aut fri-
 gidum, aut humidum aut siccum, aut aliud quodcunque voluerint,
 ad breuitatem reducentes : idem principium hominibus & omnibus,
 quod morborum & mortis causa sit, vnum aut duo proponentes, in
 multis quidem, quæ dicunt, manifeste errant. In his verbis Hippocra-
 tes damnat in medicina tradenda suppositiones ratione tantum exco-
 gitatas,

Agitatas, cum ars niti debeat certis & vulgo notis sententijs, vt paulo mox declarat. Simile quid in initio de Nat. hu. dicebat: Non esse statuendum hominem ex vno constare, vt multi faciebant, innitentes ijs quæ non sunt manifesta. Et paulo post tex. 5. inquit. Qui statuebant hominem sanguinem esse, aut bilem, aut Pituitâ, in eo conueniebant, quod omnes vnum id, quod cuique appellare visum est, formam & facultatem mutare dicebant à calido vel frigore coactum, & dulce amarum, album, nigrum, & omnimodum fieri. Quorum sententiam refellit, quia supponunt hominem ex vno constare: tollitur enim mixtio: ablata verò mixtione non consurgunt ex calido & frigido dulce & amarum & reliqua. In hunc igitur modum in libro de veteri Medicina Hippocrates derogare videtur primis qualitatibus, multum autem tribuere secundis, ut saporibus. Accipit enim primas qualitates circa vnum quid agentes, vt Medici illi supponebant. Sic enim mutuo se se expellere, non mixtionem facere: quo modo facillima esset omnium morborum curatio. Hoc autem repugnat experientiæ: non enim solis qualitatibus primis tolluntur morbi, sed multo magis per dulcia, amara, acrida, & alia huiusmodi. Cum enim simplex fuerit intemperies, & nihil aliud adiunctum, vt in febre Ephemera, facillima est curatio, nam sponte euanescit calore extincto, aut modicis auxilijs eget. Et inter intemperies siccas prima species Hæcticæ facillime sanatur, antequam facultas adeo imbecillis reddatur, vt cibos conficere nequeat, & quod deperditum est, instaurare. Vbi verò id quod lædit, fuerit humor aliquis aut acris aut falsus, aut acidus, nequaquam per simplicem alterationem in calido aut frigido, humido aut sicco tollitur, sed per euacuationem aut concoctionem. Hæc sententia satis pulchre innuitur in libro de veteri Medicina, cum inquit. Si ex frigiditate sola grauedo fiat, nullo alio accedente, omnibus liberatio hæc est: vt ex frigiditate quidem affecti percalefiât, ex ardore vero perfrigerentur: atque hæc breui accedunt, & concoctione nulla opus habent. Reliquæ autem omnes fluxiones, quas propter humorum acrimonias & intemperantias ego fieri sentio, restituntur & curantur, vbi temperatæ fuerint & concoctæ: & quæ sequuntur. Et paulo post inquit: coquuntur autem cum miscentur & inuicem temperantur, & simul elixantur. Iterum paulo post: Cum amaritudo quædam diffusa fuerit, quam bilem flauam appellare solemus, quales statim anxietates, & æstus & impotentia occupant? Verum vbi liberati fuerimus ab illa, & purgati aut sponte aut per medicamentum, si modo tempestiue quid ipsorum fiat, manifeste & à doloribus & à calore liberamur. Quanto autem tempore eadem eleuata fuerit, & cruda, & meraca, ac intemperata, nulla arte neque dolores neque febres sedare possis: Et quos acuta acrisque & æruginosa bilis affligit qua-

les

QVAEST. MEDICARVM

les mox rabies, & morsus viscerum, ac pectoris, & desperatio? Non **D**
 sedantur autem hæc, priusquam eadem expurgetur, & prosternatur, &
 aliis permisceatur. Concoqui autem & permutari, alternariq; & craf-
 fescere in humorum speciem per multas, & omnigenas species con-
 tingit. Multa quoque alia in eo libro habentur attestantia, non sim-
 plices qualitates primos morbos parere, & mortem inducere, vt ij sup-
 ponebant, qui ex vno hominem constare dicebant. Sed cum homo
 ex quatuor humoribus constet inuicem optimè commixtis, & tempe-
 ratis, tunc egrotat, cum aliquis eorum superabundat, aut impermixtus
 manet: hinc enim sapes prauis, & lædentes consurgunt, qui euacua-
 tione, aut concoctione tolluntur. Quod autem humores faciunt,
 idem & quæ assumentur, aut extrinsecus applicantur, præstant. Quæ
 enim facile vinci possunt à calore innato, minimè lædunt: quæ autem
 sapore constant insigni, ea & difficilius vincuntur, & maximè lædunt.
 Patet igitur efficaciores facultates esse in saporibus, qui sunt inter se- **E**
 cundas qualitates, quàm in primis: neque contradictione esse in ver-
 bis Hippocratis. Derogat enim primis qualitatibus secundum suppo-
 sitionem eorum, qui nouo modo suis temporibus ex vno, aut duobus
 constare hominem dicebant, non per crasim quatuor humorum. Cra-
 sim hanc non negat Hippocrates fieri secundum primas qualitates, vt
 patet primo Nat. hum. 12. Elementa enim esse nò solum hominis, sed
 & omnium corporum, in quæ iterum reuertuntur in interitu. tex. 15.
 Sed quia diuersæ crases, seu temperamenta diuersos sapes efficiunt,
 dulcem tanquam affinem temperamento humano: amarum, acrem,
 acerbum, & reliquos intemperatos, tanquam destruètes hominis tem-
 periem: hinc dictum est in libro de veteri medicina, primos medicine
 inuentores non siccum neque humidum, neque calidum, neque fri-
 gidum, neque aliud quicquam ex his putasse hominem lædere, neque
 aliquo horum opus esse, sed quod in vnoquoque validum, & huma- **F**
 ra natura potentius est, quodq; ipsa superare non possit, hoc ipsum
 lædere: & hoc auferre conatos: cuius modi sunt sapes insignes. Op-
 tima autem ratione venit in hanc sententiâ Hippocrates: Quanquam
 enim secundæ qualitates ex primis oriantur, vires tamen medicamen-
 torum non in primis, sed in secundis continentur, vt patet. Abster-
 gentem enim facultatem non quodcunque calidum habet, sed quod
 amarum est: fortè & inter frigida quædam reperiuntur, vt cicorium.
 Repellit non quodcunque frigidum, sed quod acidum fuerit, aut au-
 sterum: eodem modo in cæteris contemplari licet. Præterea manife-
 stæ sunt in saporibus vires, non manifestum, an ratione caliditatis, aut
 frigiditatis, siccitatis, aut humiditatis existant: hoc enim valde ambi-
 guum est, adeo vt errores multi contingere possint in ratione: nam
 potius mixturam certam sequuntur. Idcirco deridet Hippocrates eos,
 qui

- A** qui secundum eorum suppositionem imperabant egrotis, vt calidum quid assumerent, aut frigidum: statim enim eger interrogabit, quid sit illud, vt nugas producere necesse sit, aut confugere ad ea, quæ cæteri exhibent. Sed vt clarius pateat hæc sententia, considerandæ sunt vires in singulis saporibus existentes, qua ratione inexistant. Cum sapes diuersi ex varia corporum mixtione oriantur: in simplicibus enim elementis non est sapor: non solum secundum primas qualitates varia proportionem acceptas sapes variantur, vnde varia temperameta consurgunt, sed etiam secundum alias conditiones miscibiliū: refert enim multum, si crassarum aut tenuium sint partium: si densa, vel rara: si grauiā, an leuiā: si aspera, aut lubrica: si materia metallica, aut ex animalibus, aut ex plantis desumpta. Datus est enim animalibus sensus gustus, vt eo discernat, quod nutrire possit, & quod alienum sit à nutritione. Quod admirabile est in lingua, vt discernat
- B** proprietates secundum totam substantiam. 4. Simpl. 15. Nutrire autem possunt, quæ tota substantia sunt familiaria: hæc autem non est necesse conuenire in temperamento, sape enim dissimilia sunt: sed requiritur vt eorum materia neque grauis sit, vt falsum: quod enim nutrit, leuē est sursum ascendens, teste Aristotele: neque aspera, vt acerbum & amarum: neque ex materia metallica, remotissima enim est à natura viuientium, præcipue hominis. Cum igitur ad saporum constitutionem non solum primæ qualitates concurrant, sed & multæ aliæ, non mirum si vniuscuiusque rei proprius sit sapor, & nulli alij in totū similis: ac sape in eodem temperamento secundum primas qualitates, diuersi sapes ac diuersæ facultates reperiuntur. Quamuis autem ferme infinitus sit eorum numerus, reducuntur tamen ad paucas species, quibus nomina sunt imposita. Dulce & amarum tamquam contraria, quia in sensum gustus contrarias affectiones gignunt: Nam dulce repletium est, & nature hominis familiare, ideo nutritium & iucundum. Amarum abstergerendo aufert, nature aduersum, ideo iniucundum & abominabile. His quatuor tanquam medij sapes adduntur ab Aristotele, quia partim iucundi, partim iniucundi. Austerus, acerbus, acidus, acris: & vt sex in totum sint saporum species. In plures etiam distribui possunt addendo pinguem, qui reducitur ad dulcem: & falsum, qui consequitur amarum apud Aristotelem. Est & Nitrosus medius inter falsum & amarum apud Galenum: & insipidus qui reducitur ad dulce apud Theophrastum. Sed hoc pacto innumerari possunt sapes à succis diuersis nominati: vt vinosus, lacteus, aqueus, melleus, felleus, & huiusmodi alij: eodem enim modo denominantur, vt falsus à sale, nitrosus à nitro, pinguis à pinguedine. Alio autem modo saporum contrarietas consideratur medicamenti apud medicos, quatenus tactiuis qualitatibus agunt: hinc enim facultates cale-

QVAEST. MEDICARVM

calefaciendi, refrigerandi, humectandi, siccandi, magis & minus secundum gradus usque ad quartum, qui summus est. A quibus succedunt alia quæ secundæ, tertiæ, & quartæ appellantur, ob varias conditiones adiunctas præcipue tenuitatis, crassitiei, asperitatis & læuitatis & cæterarum: & tandem materiæ similitudinis, aut dissimilitudinis: ut emolliendi, suppurandi, rarefaciendi, digerendi, incidendi, attenuandi, aperiendi, incrassandi, condensandi, glutinandi, occludendi, repellendi, attrahendi, abstergerendi, erodendi, colliquandi, illinendi: Hæc enim & huiusmodi alia inter secundas facultates numerantur: Adhuc tertiæ dicuntur, quæ magis particulares, adiunctis scilicet alijs conditionibus ad primas, & secundas: ut gignendi lac & semen, mouendi vrinam, aluum, vomitum, sudores, menses: & opposita, ut extinguendi lac & semen, sistendi motus quoscunque: tandem quartæ intelliguntur maximè particulares: ut frangendi calculum, lienem extenuandi, membra singula respiciendi, roborandi, vnde Hepaticæ facultates, Cordiales, Cephalicæ, Nephriticæ, Stomachicæ, & alias huiusmodi, quas Galenus enumerat. 5. Simpl. 2. Qua autem ratione in singulis saporibus huiusmodi facultates insint, explicemus. Considerantibus igitur hoc modo sapores, scilicet secundum tactiles qualitates; Dulcedo in medio reponitur tum calefacientium, & refrigerantium, tum humectantium, & siccantium: maximè enim congruit temperamento hominis: ideo solus hic sapor nutrit. Reliqui omnes recedunt hi quidem ad frigidius, ut acidus, austerus, acerbus, insipidus: hi vero ad calidius, ut salisus, nitrosus, amarus, acris. Eorundem quidam ad humidum, quidam ad siccum: Quidam tenuium partium, ut acidus, acris: Quidam crassarum, ut austerus, acerbus: sed hæc melius in singulorum explicatione patebunt. Dulcis sapor magnam habet latitudinem, vnde consurgunt differentiæ quædam: Nam alia est dulcedo eorum, quæ multum nutriunt, ut panis, carnis, ouorum, lactis, leguminum, piscium, & cæterorum, quibus vtimur in cibo quotidiano: hæc in calido, & frigido maximè accedunt ad medium, differunt in humiditate, & siccitate, crassitie, & tenuitate: vnde quædam extenuantia dicuntur, quædam incrassantia: Alia est dulcedo mellis, sacchari, saporis, & huiusmodi, quæ etsi dulcissima appellantur, non tamen maximè nutriunt, quoniam eorum caliditas magis recedit à temperato, & quodammodo accedit ad naturam salis: ideo aliqua ex parte abstergunt, ad secundum gradum caliditatis, & siccitatis accedentia, quæ & facile bilescunt. Alia est dulcedo eorum, quæ ad insipidum vergunt, seu aqueum saporem: Huiusmodi in plerisque oleribus reperitur, ut lactuca, intubo, cucurbita, cucumere, & plerisque fructibus æstiuis. Quorū temperamentum recedit à medio ad frigidum, & humidum usque ad secundum gradum. Nutrimentum ex his pituitosum gignitur: corrigi

- A** rigit autem acres humores, & falfos. Quarta est dulcedo pinguis, vt olei, & pinguedinis parum nutriens ob multam aeream substantiam calidi, & humidi temperamenti circa primum gradum: Emollit, laxat, supernatat in ventriculo ob leuitatem, ideo nauseam gignit: glutinosa substantia, & leni illinit, ideo emplastica est, sed ob tenuitatem substantiae non claudit poros: corrigit salsa, austera, & acerba. Salsus à dulcedine discedit, quia in terrestri substantia consistit, & graui, attenuata tamen ob adustionē: ideo non nutrit, sed in condimentis dulcedinem praestat, vbi dulcedo ad insipidum vergat: Calidus est in primo gradu, siccus in secundo. Incidit, extenuat, digerit, abstergit, conseruat res ne putrescant, quia eius substantia imputrescibilis est: constringit simul, & exsiccatur. Nitrosus dicitur qualis in nitro, aut lixiuio: consistit in simili substantia vt salsum, sed calidiori, ac tenuiori: nam calidus, & siccus est in secundo gradu: eadē praestat, quae salsus, sed efficacius abstergit, aluum mouet, stomachum turbat. Amarus tantum superat nitrosus, quantum nitrosus salsum: omnes enim hi in terrestri substantia consistunt, sed à calore magis, & minus attenuata. Ideo amarus excedit reliquos in tenuitate & caliditate: nam accedit ad tertium gradum caliditatis, & siccitatis: efficacissimus in abstergendo, attenuando, & digerendo: obstructions aufert, vermes necat. Acris in materia ignea consistit, ideo reliquos sapores excedit tenuitate, & caliditate: peruenit enim eius caliditas, & siccitas ad quartum gradum: mitior tamen, aut feruentior reperitur pro saporis intensione, quod & in ceteris obseruatur. Sed pro diuersa materia, in qua sapor acris est, varia praestare potest: adeo vt quaedam inter venena reponantur corrodentia, & putrefacientia: Quaedam in cibis, & condimentis assumantur sine noxa, quamuis ad quartum gradum caliditatis, & siccitatis accesserint, vt piper, allium. In materia autem metallica saepe siccitas caliditatem superat, vt in alumine, chalchantho: haec carnem tenellam, & sordes auferunt: cicatricem inducunt in vlceribus malignis. At quae ad summū caliditatis, & siccitatis peruenerunt, omnia vrunt, crustas excitant ad similitudinem ferri igniti, & putrefaciunt: ideo venenis ascribuntur, vt chalcitis, auripigmentum, argentum viuum praecipue sublimatum. Imponuntur tamen vtiliter vlceribus exedentibus, & gangrenis, vrunt enim vt ignis. Pauca autem huiusmodi reperiuntur in materia plantarum & animalium, vt cantharis, aconitum. Quorū autem materia familiaris est, vt à calore nostro vinci possit priusquam vires suas impresserint, etiam si in extremo calida sint, & sicca, tuto assumi possunt, vt piper, sinapi, pyrethrum: Allia quoque caepae, & bulbi, quoniam & ipsa gustui feruentia sunt, in quarto gradu caliditatis statuuntur, sed quia humore tenaci constant, cui aliqua dulcedo inest, nō pariter sicca, in cibis assumuntur. Attrahunt

Z hanc

QV AEST. MEDICARVM

hæc ex alto, & vehementer digerunt, rubificant, & aperiunt ora venarum. Quæ mitiorem habent acredinem, vt origanum, serpillum, thymum, calida & sicca sunt in tertio ordine. Adhuc minus mentha, ocymum calida in secundo, & ob quandam humiditatem minus sicca. Horum vires digerendi, secandi, attenuandi, mouendi vrinas, & menses. Quæ in hoc genere adhuc minus acia sunt, & tenuium partium, vt chamæmelum, anethum in primo gradu calida, & sicca sunt, vim habent rarefaciendi, sedandis doloribus commoda, quæ verè anodyna dicuntur. Corrigitur hic sapor astringentibus: sed metallica oleosis. Acidus inter frigidos tenuium est partiū in materia aquosa, duorum generum. Quidam exortus est ex acerbi solutione, affluente humore tenui, vt qui in omphacio, succo granatorum, limonum. Alius ex dulci per quandam putredinem, vt cum fructus post maturitatem humore madefacti acescunt, & vinum expirato calido in acetum vertitur. In his aliquādo remanet aliquod vestigium caliditatis ex putredine. Superat tamen in omnibus frigiditas ob aqueam substantiam, & siccitas in his quidē ob vestigium ignis ex putredine, in illis autem ob acerbi, quod terreum est, solutionem. Vtraque qualitas in plurimis statuitur in secundo gradu: Acetum tamen, & citri acidus succus in tertio vtriusque ponitur. Incidunt, & extenuant crassos, & lentos humores cum refrigeratione: ideo in febribus putridis præcipuè conferunt ab obstructione ortis: faciunt & aduersus putredinem refrigerando & siccando, & ob tenuitatem penetrando in profundum. Repellunt, appetentiam restitunt: sitim extinguunt. Sed ob morsum nocent partibus neruosis, & valde sentientibus: lædunt & melancholicos ob similitudinem temperamentis, & quia fermentant, attollunt, & multiplicant, præcipuè acetum. Corriguntur à dulci. Sapores astringentes duo sunt, austerus & acerbus, qui differunt secundum magis, & minus: vtrique in materia crassa, & terrestri, vnde asperitatem faciunt. Austerus terreā substantiam habet humore dilutam ad secundum gradum frigiditatis, & siccitatis pertingens: vt in malis cydonijs, mespilis: Condensat, indurat, comprimit, occludit, repellit, partes roborat: obnoxius tamē est obstructionibus, corrigitur ab acris, & amaro. Acerbus in materia crassa, & exactè terrestri consistit, cuius siccitas ad tertium gradum pertingit, frigiditas ad secundū, vt in galla, sorbis immaturis, malicorio. Sed hic sapor in metallicis non est sine caliditate, vt in alumine chalcanto: admixta enim est acredo. Efficacius astringit, & condensat, & exasperat, putridis vlceribus siccandis, glutinandis, & cicatrice obducendis. Insipidus inter sapores numeratur tanquam priuatio. Quidam est in materia sicca, qualis est terra pura, & calx exactè lota: cadmia elota: gemmarum pulueres: auri, & argenti bractæ: Hæc in caliditate, & frigiditate parum à medio recedunt:

- A** dunt : frigida in primo gradu , sicca in secundo . Exsiccant sine morfu : poros infarciunt : emplastica . Inter hæc quæcunque agglutinata non lapidescunt , (contingit autem id gipso , calci , cerussa , quæ hausta venas occludendo strangulant) resistent putredini , & venenis putrefacientibus , febribus pestilentibus , exsiccant enim absorbendo lichores prauos , nec lædunt excessu qualitatum . Aliud genus inspidorum in materia humida consistit , qui sapor aquosus dicitur , qualis in aqua purissima , sed hic inter dulces reponitur , nam in cundus est . Qui autem ob aliquam mixtionem insucundus est , indicibilem quandam præferens qualitatem , vnde fatuus sapor à quibusdam dicitur , in substantia aquea , & crassa consistit , frigida vsque ad quartum gradum , humida paulo minus , aut etiam sicca ob terreæ admixtionem . Inest autem hic sapor magis , & minus in semperuiuo , cotyledone , papauere , hyoscyamo , mandragora , cicuta , solatro , & alijs huiusmodi .
- B** Extinguunt feruorem quemcunque , etiam calidum innatum : vnde obstupefaciunt , soporem inducunt , & largius assumpta interficiunt : latet autem sæpe hic sub alijs saporibus , quia quod priuatum est , facile recipit alienas qualitates . Sub dulci inest in fungis maleficis , & in cholchico : sub amaritudine in Opio . Corrigitur ab acris . Sed horum omnium demonstrationes videre licet apud Galenum , lib. 4. Simplicium . Miscentur autem saporibus inuicem cuiuscunque generis , vnde & vires mixtæ proueniunt . Ex quibus patet in saporibus , qui manifesti sunt sensui , vires medicamentorum consistere , non in simplici caliditate , aut frigiditate , humiditate , aut siccitate . Qualitates enim hæc actu existentes in medicamentis extraneæ sunt , non ex natura propria . Quæ autem secundum potentiam dicuntur , latent sub quolibet sapore , vnà cum reliquis facultatibus secundis , tertijs , & quartis . Ideo ad vniuscuiusque vires noscendas , satis est saporibus optimè
- C** nouisse : nam & temperamētum proprium vniuscuiusque , & gradum primarum qualitatum , & materiæ conditiones in tenuitate , crassitie , & cæteris , in quibus saporum varietas continetur , innotescunt .

Febrem esse conuersionem nativæ caliditatis in igneam .

Quæst. V.

QUAMVIS multæ tradantur febris definitiones , nulla tamen exactius essentiam eius explicat , quàm prædicta , quæ traditur à Galeno . 1. Aph. 16. & 1. Acut. 18. Hæc enim , & formam exactè ostēdit , nempe conuersionem in igneum : & subiectum nativam caliditatem . Forma quidem imperfectè explicatur , cum dicitur : est intēperies calida per totum corpus diffusa . 9. Meth. 14. & in illa : Febris essentia in nimio calore cordis cōsistit . 3. de Priet. 5. non enim

Z 2 patet

QV AEST. MEDICARVM

patet ex his conditio propria caloris febrilis. Perfectius explicatur, **D**
 cum additur læsio actionis, vt 2. Meth. 7. Est calor auctus in vniuerso
 corpore, adeo vt lædat actiones. Nam alioqui nõ esset inter morbos,
 vt ira. Sed omniũ perfectissimè explicatur per conuersione in igneam
 caliditatem. Non enim possumus dicere simpliciter esse igneam cali-
 ditatem: nam cum igne perfecto non stat caliditas innata, neque vi-
 ta, quæ tamen in febricitantibus sunt. Sed quandiu conuertitur in
 ignem, participat de vtroque. In hoc igitur consistit febris essentia,
 vt neque sit ignis, neque caliditas extranea tantum, sed quæ conuer-
 tatur in igneam. Neque tunc est necesse addere læsionem actionis,
 ignem enim caliditas, vt destruit innatam, sic non potest operationes
 caloris innati non lædere. Sed huic scientiæ illud obstare videtur,
 quod igneæ caliditati semper est adiuncta siccitas, ignis enim calidus
 est, & siccus. At febris reponitur inter simplices intemperies. 1. disse.
 fe. 3. & 2. Meth. 7. & 8. Meth. 1. scilicet in sola caliditate. Patet etiam **E**
 ex diuisione: quædam enim traduntur aridæ, vt quæ ex lassitudine
 2. Cris. 13. quædam humidæ, in quibus prima die sudores proueniunt
 copiosi, vt scribitur in libro contra Lycũ: & in Quotidiana. 1. Gla. 7.
 Non est ergo siccitas de eius essentia, inesset enim omni. At verò in
 oppositũ non desunt authoritates, & rationes, quæ omni inesse osten-
 dunt. Nam præter rationem desumptam ex calore igneo, extat Hip-
 pocratis sententia. 1. Aph. 16. Viçtus humidus omnibus febricitanti-
 bus confert. Ergo omnis febris est passio non tantum calida, sed &
 sicca, si remedia debent esse contraria affectioni. Et 9. Meth. 14. Fe-
 bris quatenus febris postulat humectantia, & refrigerantia: ergo om-
 nis. An siccitas, quæ in dispositione est, & fit, non adhuc morbus est,
 nisi eius ratione lædat actiones? Omnis autẽ febris exsiccat quidem,
 nam etiam calor naturalis exsiccat, nisi humectante alimento repare-
 tur. 1. Aph. 14. Nõ tamen ea siccitas semper est morbosa: eget autem **F**
 humectatione saltem ad præcauendum: præterquam quod viçtus hu-
 midus facilius digeritur: facilius enim est impleri potu, quàm cibis.
 Adhuc instabit quis etiam calorem febrilem quandoque in disposi-
 tione esse: Galenus vocat febrem *ἰσχυρὴν*. 8. Meth. 1. tamen morbus
 est. Præterea si omnis morbus dispositio est facta: quæ autem sit non
 morbus, sed Pathos vocatur à Galeno. 2. Meth. 3. Conuersio in igneũ
 non erit morbus, cum essentiam habeat in fieri, non in factio esse. Re-
 spondetur: omne quod fit, dum fit, habet aliquid facti. 6. Physic. 59.
 Si igitur aliqua ex parte igneus calor factus est, etiam morbus erit, ne-
 cesse est enim aliqua ex parte calorem natium corruptum esse. Non
 contingit autem idem in qualibet calefactione: nam & si quod cale-
 fit, habet aliquid calefacti, non tamen ex necessitate gradus ille calidi-
 tatis acquisitus morbus est, nõ enim quælibet caliditas superans actio-
 nes

Anes lædit, at ignea semper. Optima igitur ratione cōuersio in igneum dispositio est morbosa non ratione eius quod fit, nam hæc non dum est, sed ratione eius quod factum est. Non autem accipitur hic calor igneus quicūque ab igne fit, sed qui materiam, in qua est, conuertit in ignem, vt ardeat. Neque melius explicari poterat calor febrilis quam per conuersionem in ignem. Est enim ignis continua conuersio humidi in siccum. 2. Meteo. cap. 2. quæ proprie arsis dicitur, & ardere, vnde semper alia atque alia est flamma, deficiente autem pabulo extinguitur. Sic calor febrilis absumit semper suum pabulum, quod in cæteris alterationibus non est necesse, tum in calido, tum in frigido, humido aut sicco. Urgebit amplius quis. Si ignis conuersio est humidi in siccum, conuersio in ignem erit conuersionis conuersio, & sic nugatio. An tollitur Sophisma: Per ignem intelligit Medicus summam caliditatem, quæ in febre continuè fit in calore natiuo. Sed quoniam caliditas augetur, dum calor natiuus fit igneus, dubitationes contingunt.

B Auctio enim caloris non videtur destruere minorem, sed perficere: continet enim minorem vt maior numerus. Præterea destructio fit inter contraria, non inter similia: at calor calori non est contrarius, cum sint eiusdem speciei, vt animaduertit Galenus in libro contra Lycum. Male igitur positum est, calorem febrilem destruere innatam caliditatem, & eius operationes impedire. An auctio duobus modis contingit: vel secundum quantitatem, vt paruus ignis se habet ad maiorem: vel secundum qualitatem, vt auctio secundum gradum. Quæ igitur secundum quantitatem nequaquam destruit minorem, sed perficit: maior enim ignis efficacius vrit, quam paruus: & qui plurimum calidi innati habent melius concoquunt, & reliquas operationes naturales perfectius edunt. At in auctione secundum gradus contrarietas adest, vnde oritur alterius destructio: non quod calorem destruat, sed frigidum, quod inest in minori caliditate: minor enim gradus caliditatis opponitur maiori non tamquam calidus, sed vt frigidus: nam intensio & remissio fiunt per admixtionem contrarij. 5. Phys. tex. 19. quomodo omnia media contraria sunt utrisque extremis: alteri enim comparata opponuntur vt alterum contrarium. Sic calor innatus vt frigidum se habet ad calorem febrilem, & differunt specie: contraria enim non sunt eiusdem speciei. Nec mirum si inuicem agant, & patiantur, vt patet in febricitantibus, cum modo vincat calor natiuus coctionem præstans, modo febrilis putredinem augens. Præterea dubitare licet, si in febre calor natiuus igneus factus est, nõ est amplius natiuus, quod enim mutatum est, abiicit oppositam affectionem, alioqui non mutatum esset. At hoc modo in febricitantibus nulla remanebit operatio caloris natui, imò neque vita: hæc enim in calido innato cōsistit, quod deletum est facto igneo. An vera hæc forent, in mutatione secundum

Z 3 totum,

QVAEST. MEDICARVM

totum, non enim remanerent contraria. At in mutatione secundum **D** partes non absurdum, imò necessarium remanere aliqua ex parte contraria. Bene igitur dictum est, febrem conuersionem esse caloris natui in igneum, non ignem esse: quod enim conuertitur, partim est in termino à quo, partim in termino ad quem. Quod si pars facta accipiat ad morbi cōstitutionem: ea neque ignis est ex toto, neque calidum innatum, sed quid participans de vtraque natura. Ideo eius operatio partim secūdam naturam calidi innati est, vt coctio: partim præter naturam, vt putredo: miscenturque affectiones, pluribus modis, prout vel ignis superat, vel calidum innatum, primo diff. feb. 6. Tertio circa hæc dubitatur. Si remanet calor igneus cum natui, contraria in eodem subiecto erunt: circa idem subiectum fit mutatio omnis. An vtraque refracta in eodem esse non est inconueniens? sic enim & mixtio fit ex contrarijs. Sed contra: postquam vtraque contraria refracta fuerint ad medium aliquod, non amplius agunt inuicem, vnum enim **E** facta sunt: at omne agens alterum esse oportet ab eo quod patitur. Non ergo calor natuius aget in igneum, neque igneus in natuium: at falsa hæc sunt, pugna enim semper fit inter morbum & naturam, donec alter vicerit, tunc enim fit quies. An & si calor natuius & igneus vnum subiecto sint, non tamen secundum easdem subiecti dimensiones insunt, vt in Quæstionibus Peripateticis explicatur: innata enim caliditas in profundo est, ignea autem in superficie, vt frigiditas & calor in aqua calefacta. In diuersa etiam substantia vigent vtræque in singulis generibus febrium: Cum enim ignea caliditas contracta fuerit in spiritibus, innata vigeat magis in humoribus, & solidis, aut è conuerso in cæteris generibus. Quomodo igitur per conuersionem in igneum pars formalis febris optime explicetur, dictum est. Pars autem materialis nempè subiectum exacte ostenditur per verbum: Calidum innatum. Nam quæri solet, vtrum vniuersum corpus sit proprium febris subiectum, vt innuitur. 9. Meth. 14. Est intemperies calida per totum corpus diffusa. At satis est in pluribus partibus esse accensam, vel nobilissimis. 1. in 6. Epid. 29. Alibi cor traditur esse proprium subiectum. 3. de Præf. 5. vbi inquit. Febris essentia in Cordis nimio calore consistit. At dicuntur febre laborare etiam cæteræ partes, ideo indeterminate loquitur. 7. Meth. 8. inquiens: locus febris vel cor, vel totum animal. Aliquando genus venosum huiusmodi subiectum ponitur. 1. Cris. 7. Est passio generis venosi: ideo ex vrinis eius indicia habentur. At si venæ ex Hepate ortum ducunt, prima accensio erit in Hepate non in corde. At cor primum febrem concipit. 10. Meth. 8. Vtrum igitur per genus venosum solas arterias intelligamus? At indicia ex vrinis vtrumque genus affici ostendunt. Ideo Auicenna omnia hæc ostendens subiecta, inquit: Febrem esse calorem extraneum accensum

Asum in corde tendentem in vniuersum corpus per venas & Arterias mediante sanguine & spiritu, & quæ sequuntur. At breuius & exactius per substantiam calidi innati significatur proprium febris subiectum. Cum enim eius fons sit in Corde, necesse est primum in Corde oriri, deinde per venas & arterias diffundi in totum corpus, aut in plurimas partes, aut in principalissimas. Cum autem substantia calidi innati sint spiritus, & sanguis & solidæ partes. 1. Aph. 15. hinc tria genera febriū orta sunt, in spiritibus Diaria, in humoribus putrida, in solidis Hæctica. Sed aduersus hæc dubitationes contingunt. Si admittatur hæc sententia, videtur confirmari sententia Aristotelis de principatu Cordis: destrui autem Galeni placitum de quatuor principijs. Nam si tam venæ quam Arteriæ distribuunt calorem febrilem in totum corpus, cor erit principium tam venarum quam arteriarum: quod enim calorem febrilem distribuit, etiam natium, cum sint vnum subiecto. At partes quæ distribuunt à corde calorem natium, ortum ducunt à Corde, vt habetur in Arte Medicinali. Astruitur præterea sanguinis principium in Corde esse non in Hepate. Cum enim substantia calidi innati consistat in tribus, nempe in spiritu, sanguine, & seminali humiditate, ex qua fiunt partes solidæ. 1. Aph. 15. Accipiamus calorem natium in sanguine, tunc licet hoc pacto argumentari. Vbi est principium sanguinis, si mutetur in igneum, erit primum febris: At in Hepate est principium sanguinis ex Galeno, Ergo in Hepate primum febris erit. At suppositum est, in corde primum. In corde igitur est principium sanguinis. Eodem modo argumentari licet de seminali humiditate, cuius origo ponitur in testibus. Vbi est origo infiti caloris, si vertatur in igneum, primum febris est: At in testibus est origo infiti caloris seminalis. 1. de Sem. 15. Ergo si vertatur in igneum, in testibus erit primum febris. At suppositum in Corde esse. Seminis igitur origo in Corde est. De spiritu quoque argumentatio procedit in hunc modum. Cum spiritus alius vitalis statuatur, qui in Corde gignitur: Alius animalis in Cerebro: De accensione spiritus vitalis nulla est ambiguitas, febrem enim in Corde primum gignit. At de animali dubitatio cōtingit. Si enim & hic substantia quædam calidi innati est, quæ per neruos toti corpori distribuitur: eius accensio febris erit & primū in cerebro. Quod si in Corde primum febris omnis accenditur, siue sit in spiritibus, siue in humoribus, siue in solidis: Cor erit principium omnium, in quibus substantia calidi innati consistit. Respondetur vni cum esse fontem caloris innati cor, cuius calore totum corpus regitur. 6. v. par. 7. vnde vnicum principium caloris febrilis. Cum autem dicitur in Hepate suum esse calorem, quo sanguis gignitur, quique per venas cum sanguine toti corpori distribuitur facultatem naturalem ferens, vt Galenus vult; non accipiendum, esse vt alterum fontem calo-

Z 4 ris:

QVAEST. MEDICARVM

ris: nisi enim calore Cordis foueretur, extingueretur illico. Sed Hepa **D**
tis caliditas, vt cæterarum partium potentia tantum est, reduciturque
ad actum à calore cordis: hic enim solus in corpore actu est per se:
ideo cætera viuunt, quia adnata sunt cordi, vt dicit Aristoteles in li-
bro de communi animalium motu: & priuata eius calore moriuntur.
Nec dicendum est, vt quidam putant, calorem insitum in singulis
partibus misceri cum calore influente à corde, atque effici tertium
quendam calorem, quo singularum operationes perficiantur. Si enim
esset actu aliquis calor insitus in singulis partibus non communicatus
à corde, non extingueretur desinente eo qui influit: per se enim sup-
ponitur inesse non aliunde communicatus. At videmus omnia per-
frigerari, cum desituuntur calore cordis. Præterea nulla esset neces-
sitas febrem in corde primum esse: cum in calore insito totius corpo-
ris accendi possit primum. Sed instabit quis: poni à Galeno insitum
quendam calorem in Hepate & sanguine tepidum absque calore cor **E**
dis, qualis est in domibus æstiuo tempore, in libro de For. fætus cap. 3.
At hoc dixit Galenus dari in formatione fætus, antequam cor geni-
tum esset: tunc enim à corde non potest calefieri nondum existente,
vt ipse vult. Habet tamen eam caliditatem à corde Matris. Alioqui
sibi ipsi repugnaret, cum in primo, de Temper. cap. vlt. dixit. Sanguis
ipse à corde suum calorem accipit. Idem de testibus dicendum est:
communicatur enim ijs à corde calor sibi proprius, qui non ex duo-
bus caloribus conflatur, sed ex potentia, quæ insita est, & actu, qui in-
fluit à corde. Non est autem absurdum, vt inde tanquam ex altero
principio in totum animal spargatur, quod ex æta demonstrant: fri-
gidiora enim redduntur altera insiti caloris origine priuata, primo de
Sem. cap. 15. Sic Hepar aliud principium euadit, cui facultas natura-
lis tribuitur: non tamen primum subiectum febris est, quia calorem
actu non participat nisi à corde. Illud autem ex dictis colligere pos- **F**
sumus: Quodammodo cor esse omnium facultatum principium: eius
enim calore omnes naturales operationes perficiuntur 8. Plac. 7. Quo
pacto Aristoteles vnicum principium constituit: vnicus enim fons ca-
loris innati cor. Quodammodo autem plura principia, vt Galenus
vult: quatenus instrumenta proxima facultatum plura sunt. Beneigi-
tur positum est, substantiam calidi innati esse proprium subiectum fe-
bris. Cum enim hæc ex unico principio tanquam fonte in totum cor-
pus diffundatur: calor febrilis simili modo ex eodem principio in to-
tum corpus spargitur.

Extri-

A

*Ex triplici substantia calidi innati triplex genus februm
haberi. Quæst. VI.*

RATIONI consentaneum est, si proprium febris subiectum est substantia calidi innati, vt superius probatum est: tot eius esse genera, quot substantiæ. Triplicem autem esse substantiam calidi innati colligere licet ex Gal. 1. Aph. 15. vbi inquit. Tria esse corpora, quæ primæ nostræ naturæ substantiam compleuerunt: Spiritum, sanguinem, & seminalem humiditatem, ex qua partes solidiores animalis fiunt. Hæc Hippocrates. 6. Epi. 8. appellauit: Continentia, contenta, & impetum facientia: vt exponit Galenus. 1. de dif. fe. 1. Eandem sententiam habet Aristoteles. 3. de Gen. an. 10. inquit. In corpore humor, in humore spiritus, calor animalis in toto est. Aliquando tamen duo tantum recensentur, vt. 8. Plac. 7. ex Platone, qui in sanguine & venis calorem quendam veluti ignis fontem statuit: quo loco præmittuntur spiritus: & paulo post inquit: Infiti caloris substantiam in sanguine & pituita subsistere, humores tantum significans. Alibi humores derelinquens, spiritus & corpora solida recenset. Nam 12. Meth. 5. quærens in quibus robur virium consistat, affert spiritus & corpora solida: eorumq; tantum curam habet, vbi vires labefactatas instaurare & conseruare oporteat. Eandem sententiam habet. 11. Meth. 1. vbi naturam ex tribus his partibus constare inquit. Ex spiritus & earum, quæ vere solidæ dicuntur, substantia, quas ex semine genitali conditas esse statuit: & tertia ab ijs carnosæ, quæ cuiq; particulæ est sua. Nam hic quoque humores derelinquit: solidarum substantiam in duas secans, seminalem scilicet & carnosam. Verum in diuersis locis pro diuersa exigentia, nõ eadem opportuna videntur. Si enim elementa respicimus, ex quibus constat animal, humores tantum dicemus esse calidi innati substantiam, nempe sanguinem & pituitam: nam hæc veluti sanguis est inchoatus: sanguis autem ex quatuor humoribus est commixtus. Si verò consideremus opera naturæ perfectæ, quæ ex ijsdem elementis consurgunt, duo reliqua genera afferemus, nempe spiritus & corpora solida: quorum alterum est commune animæ instrumentum: alterum vnicuique proprium. Spiritu enim ad omnes actiones anima vtitur: corporibus autem solidis sigillatim ad vnāquamque pro vniuscuiusque natura. Ideo robur virium in his duobus generibus posuit Galenus: nam hæc duæ substantiæ perfectionem adeptæ sunt. Non tamen ob id tollitur, quin & in elementorum natura vires consistent: inest enim & in ijs calor innatus. Nam si largæ venæ sectione aut alio genere euacuationis fiat vasorum compressio, illicò vires collabuntur. Et in hyeme fiunt meliores coctiones, quia cum sanguine

QVAEST. MEDICARVM

guine & spiritu calor innatus concurret ad partes internas. 1. Aph. 15. **D** quod nequaquam contingeret, si etiam in sanguine non consisterent vires. In tribus igitur substantijs tum calor innatus, tum vires subsistunt quamuis diuersimode. Nam in spiritibus insunt, tamquam in substantia diuiniore, quam omnis animæ virtus participat proportionem respondentem elemento stellarum. 3. Gen. an. 3. quamque Galenus aliquando eandem cum anima suspicatus est. In solidis autem tanquam particularibus animæ instrumentis. In humoribus vt materia reliquorum duorum generum. His autem tria genera febrium merito aptantur. Ephemera in spiritibus: Putrida in humoribus: Hæctica in solidis, vt enim maximè differunt subiecta, sic & calor febrilis singulorum. Sed aduersus hæc dubitatur. Si febris est totius corporis morbus, non videtur differre subiecto. Præterea in humoribus constitui morbum aliquem videtur absurdum: dicitur enim ægrotare corpus, cuius sunt operationes, vnde earum læsio sequitur: prauæ autem dispositiones humorum ad causas pertinere videntur, vt colligere licet ex Hipp. 1. Nat. hu. 19. propter humores enim, inquit, ægrotat corpus. Non ergo humores ægrotant, sed tantum sunt causæ ægritudinis. Eadem ratione quis etiam spiritus negare possit esse subiectum ægritudinis. Si enim ægritudo passio est solius corporis, affectiones humorum & spirituum ad causas tantum pertinebunt. Febres igitur nequaquam subiecto differunt. Verum hoc modo contemplanti, non solum tolletur morbus à spiritibus & humoribus, sed ab omnibus illis partibus, quæ vsum tantum tribuunt animali, non actionem. Si enim solius eius corporis est morbus, cuius est actio, vitium cæterarum partium non erit morbus, sed causa morbi, cum non primò lædant actiones, sed quatenus ob earum vitium aliæ partes ægrotent, quibus actio tribuitur. Cum autem omnis actio animalium sit organica: Est enim anima actus corporis organici: nullus erit morbus nisi organorum. Hoc modo febris quæ **F** cumque tolletur ex numero morborum, cum sit affectio simularium partium constituentium organa ipsa, quorum sunt operationes. Si igitur hæc absurda sunt, dispositio morbofa lædens actiones non solum in partibus ponenda est, quibus tribuitur actio, sed & reliquis vsum aliquem præstantibus, vt fatetur Galen. 3. loc. aff. 3. Sic in humoribus ægritudinem ponere non est absurdum: vt patet in cerebri affectibus facultatē animalem lædentibus, 3. lo. aff. 5. Nam intemperie laborant aliquando vniuersa vasa: aliquando humiditas, quæ in corpus cerebri dispersa est: aliquando ipsum met corpus cerebri. Omnem autem intemperiem morbum esse testatur. Gal. de sympt. diff. 5. Quod igitur Hippocrates dixit: propter humores corpus ægrotare, non significat per corpus partes solidas: sed totum compositum ex elementis seu humoribus, quod superius dictum est compleri triplici substantia, spiritu,

A tu, humoribus, & partibus solidis. Aegritudo enim & sanitas passio est animalium, siue vitium sit in vna particula siue in altera, siue in organiciis, siue in similaribus. Igitur tam in febre Ephemera, quam in putrida aut Hæctica ægrotat corpus, idest animal. Idem dicendum de particularibus morbis, ægrotat enim manus, aut oculus, seu vitium sit in eorum humoribus, aut carne, aut neruo, aut tunicis, aut alijs particulis. Quamuis per se eius particule sit morbus, per accidens autem totius. de diff. morb. cap. ultimo; particule tamen omnes gratia instrumenti datæ sunt, ideo læduntur eius actiones. Instabit autem quis de humoribus, non reponi inter partes corporis, cum in ventribus contineantur, vel vt nutrimentum, vel vt excrementum: Partes enim animalium viuunt saltem vita vegetatiua participantēs facultates naturales: At humores nec attrahunt, nec retinent, neque concoquunt, neque expellunt: sed opposito modo attrahuntur, retinentur, concoquuntur, & expelluntur à corpore. Reponit tamen eos inter partes Arist. 2. de Part. an. cap. 4. Partium enim similarium inquit, aliæ molles, & humide sunt, aliæ duræ, & solidæ. Humidæ, vel omnino, vel quam diu in concoctione naturæ manent: sanguis, hichor, adeps, seuum, Medulla, genitura, fel, lac, vbi haberi solet, caro, & quæ ijs proportionē respondent, & quæ sequuntur. Patet præterea non solum vsum aliquem præstare animali, vt suas operationes rectè edere possit: sed etiam vim aliquam habere. Nam sanguis crassior, & calidior ad robur facit: tenuior autem & frigidior vim sentiendi, & intelligendi obtinet pleniorē, vt Arist. testatur. Et apud Galenum calor innatus, qui in sanguine est, adauget concoctionem in visceribus, cum in Hyeme per antiperistalsim fertur intro: & in larga sanguinis effusione debilitatur adeo virtus, vt aut extinguatur animal, aut incidat in Hydropem, & cachexiam labefactata coctione. Non est igitur verum humores non participare facultates naturales: si enim calor innatus in illis admittitur, & si ipsi nec attrahant nec expellant, faciunt tamen, & ad attractionem, & expulsionem, & reliquas animæ altricis facultates. Neque solum in sanguine, quod nutrimentum est, vires huiusmodi insunt, sed etiam si quid excrementi sit, quamdiu calorem huiusmodi obtinet, principium vitale habet, vt semen. 3. de Gen. an. cap. 3. Si autem sanguis priuetur suo calore, exanimatus fit. De cibis bo. & ma. succi. cap. 4. tunc autem sanguis æquiucocē dicitur, vt caro mortua. Vitia igitur humorum non abdicanda sunt à morbis. Solum ea excrementa, quæ inutilia sunt, & quæcunque abscefferunt à partibus vita præditis, vt ossis caries, pus, & omnino putrida, aut quomodocunque aliena secundum totam substantiam, vt lapis: nequaquam ægrotare dicuntur: non enim participant naturā animalium. Hæc igitur quatenus afficiunt corpus causæ morborum sunt, quatenus autem ex alijs morbis ortum duxerunt, symptomata.

QVAEST. MEDICARVM

mata. Humores verò seminali, cum aliqua ex parte naturam partici- **D**
 pent, ægritudinis subiectum dici possunt: quatenus autem ex eorum
 affluxu aliqua partes infestantur, causæ sunt morborum: inquam sen-
 tentiam forte Hippocrates dixit: Corpus humanum continet sangui-
 nem, pituitam, & geminam bilem, flauam & atram: & hæc illi sunt na-
 tura corporis, & propter hæc ægrotat, valetque. Valet quidem præci-
 puè, cum inter se copia, & virtute fuerint mediocriter temperata, &
 optimè mixta: laborat autem, cum eorum quippiam fuerit minus am-
 pliùsve, aut in corpore secretum, neque cum omnibus confusum: ne-
 cessè enim, cum horum quid separatum fuerit, & per se stet, non solum
 ex quo excelsit locum morbo afficere, sed etiam illum, ubi iam substi-
 terit, & influxerit: & quæ sequuntur. Si igitur sanitas, & morbus in tem-
 peramento quatuor humorum, & mixtione ponitur ab Hippocrate:
 primum subiectum sanitatis, & ægritudinis erunt humores: deinde
 partes vnde abscesserint, & in quibus manserint, quod comprehendit **E**
 morbos etiam instrumentalium, quorum causæ sunt humorum vitia.
 Qui verò concedunt hæc ubique causas esse tantum non morbos, co-
 guntur fateri febres putridas esse solidarum partium morbos non mi-
 nus, quam Hefticas: Aut morbum esse quatenus solida calefiunt tan-
 tum, quæ conditio recedit à natura morbi. 2. Meth. 3. Nec sufficit, quod
 in eo, quod fit, semper est aliquid facti: nam pars facta non differet ab
 Heftica. Verum eam sententiã videtur admittere. Galenus. 8. Meth. 9.
 ubi inquit. Putridæ causas habent, quæ ipsas excitant, non Hefticæ.
 Illud namque commune est cum Diarijs, quod non amplius fiant.
 Quasi putridæ habeant esse in fieri, reliquæ in facto esse. At non id si-
 gnificat Galenus, sed putridas habere causas internas, quæ fouent fe-
 brem, nempe humorum putredinem in aliqua parte corporis, à qua
 calor putridus communicetur Cordi febrem faciens: non sic Diariæ
 neque Hefticæ. Nam in his conceptus in corde calor non semper ha- **F**
 bet causam fouentem. Quamuis enim aliquando cruditates, & consti-
 pationes Ephemeram in longum producant: & pus in suppuratis, ac
 Phthisi continue cor afficiat Hefticam conseruans, sæpius tamen de-
 finiente causa, quæ febrem excitauit, perseverat in corde calor febrilis:
 quia vel accensi sunt cordis spiritus, vel partes solidæ: humores autem
 in caloris fonte non possunt putredinem concipere permanente vi-
 ta: solum euaporationes putridas, & recipere, & transmittere possunt:
 vnde putrida continuè fit: definiente autem euaporatione definit fe-
 bris putrida: neque ob id tollitur morbum esse dispositionem factam:
 nam in accensione, quæ fit in humoribus cordis, semper est aliquid fa-
 cti. Ad id autem, quod obijciebatur, si febris est totius corporis mor-
 bus, non differre subiecto: facilis est responsio. In toto enim corpore
 tria illa genera reperiuntur: ideo dum vnum eorum exardescit, reliqua
 duo

- A** duo saltem incalescere necesse est : sic enim decernit Galenus 1. diff. fe. 1. dum vnum genus est in calefacto esse, reliqua duo incalescunt : non tamen est necesse ardere, vt id quod incaluisse dicitur, quod est ignem concepisse : Ardet enim non arsit id quod est subiectum febris : reliqua genera incalescunt tantum, non ardent : vt lignum oleo illitum flammam concipere potest ex olei accensione intacta ligni substantia : sic Diaria est : Potest & ligni tenuior substantia flammam edere relicta crassiori : huic similis est febris in humoribus : tandem si accendatur pars crassior, non flammam edet, sed ignis carbonis fiet : huiusmodi est Hectica. Non tamen similitudo omni ex parte quadrat : quia febris non est omnino ignis : possunt enim solidæ partes febrem concipere intactis tenuioribus substantijs apud Galenum. Incipere enim potest Hectica, licet raro, non præcedente Ephemera aut putrida, vt in excandescentijs, & vehementibus tristijs : in temperamento valde sicco. 3. de Præf. 7. & 1. diff. fe. 7. & 9. Cuiusmodi est prima species Hecticæ, quam *ἐν σκληρότεροις* idest in dispositione esse dixit. 8. Meth. 1. Nam faciliè curatur antequam fiat tabida, quæ *ἐν μαλακώτεροις* idest in habitu vocatur, quia est fixa & confirmata : quarum nullæ incipere possunt, sed in progressu temporis adueniunt. 2. Cris. 13. Non uideatur autem mirum, vri aliquando partes solidas, non vltis spiritibus, neque humoribus, sed tantummodo incalescentibus. Valde enim diuersæ sunt materiæ, & diuersa egent præparatione, vt incendantur. Scintilla enim ignis in fungos aridos decidens, accendit : si in oleum, extinguitur. Putredo in re sicca non concipitur, in humida facile. Patet igitur tria genera febrium tribus generibus subiectorum per belle aptari.

Ephemeram in sanguine calefacto consistere, non putrefacto. Quæst. VII.

- C** **R**EPERITVR hæc sententia apud Gal. 1. diff. fe. 51. & 2. eiusdem. 9. quæ patitur difficultatem. Si enim posita est Ephemera in spiritibus, non in humoribus, quomodo in sanguine erit, qui est humor? An spiritus qui accenditur in febre, est pars sanguinis halituosa? nõ enim sine sanguine reperitur. Qui autem in cerebro est, & per nervos fertur sine sanguine, non est subiectum febris : solus qui ex corde per venas & arterias fertur. Quamdiu igitur sanguis excalet, factus est absque putredine : Ephemera dicitur, quia ex eo non cõburi nisi pars halituosa, quæ spiritus appellatur : Cum autem putrescit, iam absumuntur humores : Ideo febris in humoribus dicitur, quæ putrida est, quia resoluuntur in elementa. Proportionem autem respondent hæc cum duplici Hectica. Quæ enim absumit res partium solidarum, respondet

QVAEST. MEDICARVM

respondet Ephemera: hæc enim halituosam tantum sanguinis substan- **D**
 tiam depascitur: Quæ verò inuadit profundam solidarum partium
 humiditatem, respondet putrida, quæ humorum substantiam in pro-
 fundum dissoluit. Duplex autem videtur Ephemera. Vna, quæ in te-
 nuiori sanguine consistit, qualis est in arterijs, Altera in crassiore, qua-
 lis in venis reperitur. Ex hoc genere est Synocha absque putredine, est
 enim de genere Ephemera 9. Meth. 2. Et quæ ex inflammatione ali-
 cuius partis oritur, antequam sanguis vitietur. 2. Cris. 12. Sed aduersus
 hæc dubitatur. Si in omni febre corrumpitur calidum innatum à cali-
 ditate extranea, quæ febrilis dicitur: omnis erit putrida: Est enim pu-
 tredine corruptio naturæ caliditatis in vnoquoque humido ab aliena
 caliditate. 4. Meteo. cap. 1. Quomodo igitur in Ephemera non putre-
 scet sanguis aut spiritus? si in sanguine aut spiritu continetur caliditas
 extranea, quæ innatam destruit? Simili modo argumentari de Hæctica
 licet. Cum enim febrilis calor in humido partium solidarum consistat, **E**
 calidum innatum earum destruens, sine putredine fieri posse non vi-
 detur. Si respondeatur in conuersione calidi naturæ in igneum, non
 corrumpi calidum naturæ, sed remanere alteratum solum non cor-
 ruptum: sequetur oppositum, scilicet: nullam febrem esse putridam.
 In omni enim putredine corrumpitur calor naturæ, aut secundum to-
 tum, aut secundum partem, ut in semiputridis. At sola alteratio non
 corrumpit, ut patet in sanguine calefacto non putrefacto. Num igitur
 in solis humoribus corrumpitur, in spiritibus, & solidis nequaquam?
 At si in omni febre calor naturæ conuertitur in igneum: necesse est
 calorem naturæ aut ex toto, aut aliqua ex parte corrumpi in omni-
 bus, non alterari tantum. Nec magis in humoribus quam in cæteris
 corrumpi videtur. Nam aliqua ex parte remanere calidum naturæ
 in humoribus, ostendit coctio. Ideo fuisse traditur sententia Athe-
 næi, omne genus febrium ex putredine oriri: cui aliqua ex parte assen- **F**
 tiri videtur Galenus. 1. diff. fe. 5. excipiens tantum Ephemeræ, quas
 absque vlla putredine fieri testatur: quasi Hæcticas ex putredine fieri
 concedat. At insequi ad febres putridas manifestum est, esse autem
 putridas nequaquam manifeste asserit. Sunt & qui Ephemeram pesti-
 lentem grassari in Anglia tradant, quæ vnica die occidat, aut soluat: **F**
 At pestilens sine putredine esse nequit. In cæteris quoque pestilenti-
 bus, quæ ex inspiratione aeris putridi fiunt, non ne spiritus inficiuntur
 putredine? Cur igitur in humoribus tantum ponatur putredo? Sed
 circa Ephemeræ responderi potest: si consistunt in sanguine calefacto
 tantum non putrefacto, ut dictum est, aer putridus, & si spiritus infi-
 ciat, non tamen febrem facit, nisi sanguinem inuadat. Neque ob id
 Ephemera appellanda est, quia vnica die soluat, sed si in sanguine
 sine putredine contingat. Circa Hæcticas verò maior est dubitatio.
 Quæ

- A** Quæ enim suppuratis cōtingit, Hecticis ascribitur, 2. Progn. 60. Et quæ in Phthisi ratione puris. 7. Aph. 16. At pus talem febrem inducens res putrida est, cum ex putredine ortum duxerit, & partes adiacentes putrefaciat. Præterea si datur febris in sanguine nunc calefacto tantum, nunc etiam putrefacto: cur non in solidis nunc sine putredine, nunc cum putredine? nam & corpora solida putrescere possunt, ut patet in vlcerebus exedentibus, & Gangrenis. Non igitur in solis humoribus datur febris putrida, sed & in solidis. Num propter id genus Hecticarum, quæ suppuratis contingunt & Phthisi, Galenus assentiri videtur antiquo dogmati: etiam Hecticas ex putredine oriri? Quasi illæ tantum, quæ per se sunt absque partis inflammatione, aut suppuratione, aut vlcere, absque putredine concedantur. Sed quid dicendum de ijs, quæ ad febres ardentes insequuntur, aut ad pestilentes ex sola humorum putredine absque partis inflammatione? Cum enim calor in omnibus his putridus sit, non videtur posse solidis partibus communicari absque putredine. Indicium autem putredinis est, quod in vrinis eorum excernitur aut farinæ simile aut pinguedinis, & in deiectionibus colliquationes. Ut enim pus aut simile puri ex putredine humorum sit: sic in solidarum partium putredine videmus varia genera puris & saniei emanare. Si quæ autem sunt Hecticæ, in quibus nihil huiusmodi excernitur, ut quæ ob siccitatem aut ex Ephemeris prouenerunt, aut ab initio per se ortæ sunt, forte absque vlla putredine manifesta consistunt. Appello manifestam putredinem, cum apparet substantia aliqua corrupta & fetens. 5. Simpl. 15. Corpora enim sicca non dicuntur putrescere 3. in 3. Epid. 1. quia sine fetore dissoluuntur: cum tamen omnia putrescant excepto igne. Sed ut in summam contrahatur disputatio, dicimus: In omni genere febrium aliquam substantiam calidi innati conuerti in igneum, sic destrui propriam eius generis caliditatem, reliquorum autem alterari tantum non corrumpi: ut in Ephemera destruitur calor innatus spirituum, in putrida humorum, in Hectica solidarum partium magis & minus, ut dictum est: In eisdem incalescunt tantum reliqua subiecta, ut in Ephemera humores & solida: in putrida spiritus & solida: in Hectica spiritus & humores: Calor autem innatus eorum alteratur tantum instar aquæ cum incalescit permanente eius substantia. Quibus hoc modo constitutis, iure optimo in humoribus putrida febris accenditur, vertitur enim humor aut omnino in corruptelam fetentem, cum calor innatus in humore putrescente in totum destruitur: aut in pus minimè fetens, album, lene, & æquale, & si quid simile puri est in sedimentis vrinarum: cum aliqua ex parte vicerit calor innatus concoquens, aliqua ex parte extraneus conuertens in alienam substantiam magis & minus, ut docet Galenus 1. diff. fe. 6. At in accensione spirituum & solidorum id non contingit:

QVAEST. MEDICARVM

tingit: nihil enim relinquitur putrefactum aut concoctum, sed assi- **D**
milantur eorum febres combustionem potius quam putredini. Absu-
mitur enim in combustionem humidum: in putredine autem calidum
remanente humido per aliquod tempus: quæ enim putrescunt, pri-
mo redduntur humidiora, ultimo & ipsa redduntur sicca. In spiriti-
bus igitur accensis cum non remaneat aliqua humiditas corrupta, sed
insensibiliter euanescat id quod accenditur, non adest putredo. In
solidis potest quidem accendi calor putridus, ut in inflammationi-
bus, & suppuratis, & forte in febribus ardentibus: non tamen in cor-
de viuentis animalis solidarum partium putredo consistit, cum vel mi-
nimam inflammationem perpeti nequeat, s. loc. aff. 2. Sed à pure aut
alia putredine reliquarum partium si quidem Cor vapores putridos
recipiat mediante sanguine & spiritu, febris putrida excitabitur, quo
modo omnes putridæ sunt ascendente ad cordis ventriculos calore
vna cum putrida fuligine. i. dif. fe. 5. Si verò solum calorem per partes **E**
solidas venarum & arteriarum concipiat, febris Hæctica orietur, quæ
nequaquam putrida erit, prius enim æger deficeret, quâ putredo par-
ticulæ ad cor perueniret. Cum igitur Hæctica in substantia cordis con-
sistat, sine putredine est, absuitur enim cum nativo calore eius hu-
miditas, & inde totius corporis, nulla relicta substantia putrefacta. Si
quæ autem colliquationes contingant, non arguunt putredinem: cum
enim torrentur partes molliores ut carnes & pinguedo, defluit multa
humiditas, in qua neque coctio desideratur, neque putredo conspi-
citur, ut cum carnes ad ignem assantur. Possunt tamen ex loco putre-
dinis excerni vna cum purulentis excrementis, ut simul ostendantur
signa putredinis & colliquationis. Ex quibus illud quoque manife-
stum est, accensionem in corde persistere posse, putredinem autem ne
quaquam: licet putredo ex ijs sit, quæ persistere possunt ablata causa
putrefaciente: quod enim putredinem concepit, non desinit putre- **F**
scere, & adiacentia corpora putrefacere, licet abiunctum fuerit id, quod
initio eam excitauit: quod & de quolibet igne verum est. At in cor-
de ignis quidem febrilis conceptus persistere potest ablata causa, ut in
Ephamera & Hæctica: Putredo autem nequit permanere, quia fons ca-
loris innati putredinem substinere nequit vita permanente, sed tan-
tum à vaporibus putridis affici potest: unde putrida continue fit, ut
superius visum est. Patet igitur neque omnem febrem putridam esse,
licet in omni corrumpatur aliqua ex parte calidum innatum: quem
nullam, & si idem in omni aliqua ex parte remaneat. Sed Ephemeram
atque Hæcticam in sanguine vel solidis absque putredine calefactis
consistere. Putridam autem in humoribus cordis à putrida fuligine
tentatis neque tamen putrefactis: sed extra cor putredinem esse aut
humorum tantum in febribus quæ per se dicuntur, aut etiam solida-
rum

A rum partium in partibus inflammatis aut suppuratis, aut quocunque modo corruptis. Sed circa ea quæ dicta sunt, videtur cōtradictio quædam. Si enim Ephemera in sanguine calefacto consistit, quomodo in Ephemera tam humores quam solida ponuntur à Galeno in ipso ex-calsieri? An calefactum esse in singulis generibus significat ardere? Quia igitur in Ephemera non ardet sanguis, sed spiritus: Sanguinem autem ardere est putrescere: Cum inquit Ephemeram in sanguine calefacto consistere non putrefacto, significat passionem tantum in sanguine esse, idest alterationem. At in Hæctica ardent solidæ partes absque putredine: quod in humoribus non contingit ob naturam humidam: quamuis aliquando flauæ bilis putredo ob siccitatem & ardoris vehementiam ultioni assimiletur.

Februm putridarum tria tantum genera esse simplicissima. Quest. VII.

B **T** summa genera februm ratione subiecti distincta sunt, sic & putridæ ratione trium humorum in tria genera distributa sunt, pituitæ ascripta quotidiana: Flauæ bili tertiana: atræ quartana. Hæc enim tria genera sunt simplicissima, quæ partim ex mixtione, partim ex loco, in quo putrescunt, multis modis variantur, ut quædam exquisitæ, quædam spurix dicantur: quædam simplices, quædam compositæ: quædam intermittentes, quædam continuæ, & continuarum quædam unica accessione, quædam pluribus absoluantur. Quod autem ratione trium humorum tantum genera putridarum sumantur, tum in intermittentibus, tum in continuis, hinc fiet manifestum. Et si enim corpus humanum ex quatuor humoribus constet, sanguine, pituita, bile flaua & atra: non tamē dantur separati nisi tres, cum ob aliquod vitium separantur à sanguine tanquam excrementa. **C** Cum autem nomine sanguinis intelligamus & miscellam ex quatuor humoribus, & unum ex quatuor syncerū, hunc à ceteris separatim non dari vllō tempore testatur Hippocrates. 1. de Nat. hum. 28. Non enim separantur à natura præter ea quæ aliena sunt, vt excrementa: At sanguis per se familiarissimus est, & numquam excrementum, nisi vitiatum transeat in alios humores: amittit enim tunc formam sanguinis: reliqui humores separari possunt, minus enim participant de perfectione & calido innato, partim quia diminutè cocti vt pituita, partim quia amplius assati quam oportet, vt bilis vtraque. Eorum tamen perfectio est, si optime mixti fuerint cū sanguine. 1. de Nat. hum. 20. Cum autem putredo destruat in vnoquoque humido calidum innatum, tres humores facilius putrescunt quam sanguis: hic enim plus calidi innati habet, quod à putredine defendit. Si vero putrescat sanguis,

Aa

guis,

QVAEST. MEDICARVM

guis, non ratione quarti humoris putrescit, non enim hic datur separa-
tus, sed ratione excrementorum, qui in eo continentur. Non enim
putrescit sanguis, nisi vitiatum fuerit. 1. diff. fe. 3. Si igitur putredo aut in
tribus humoribus separatis contingit, aut in sanguine ratione trium
humorum, tria tantum erunt genera febrium putridarum: nec datur
quartum genus in sanguine quarto humore: quia hic non datur sepa-
ratus, nec excrementum est, sed reliquos suo calore defendit à putre-
dine. Necesse est igitur reliquos humores putrescere prius quam per-
ueniat putredo ad sanguinem quartum humorem: quod contingere
potest in alicuius partis inflammatione, cum tendit in suppurationem
aut partis putredinem. Nihil enim prohibet hoc modo sanguinem
cum ceteris humoribus putrescere. At hoc non facit genus febris di-
stinctum à ceteris generibus, cum non sit solius sanguinis putredo: ut
tertiana exquisita solius flauæ bilis: & quotidiana solius pituitæ, &
quartana solius melancholici humoris. Iure igitur Galenus. 2. Cris. 12. **E**
negat dari quartum genus febrium putridarum ex sanguine putrescē-
te. Nam in parte inflammata, dum bonus est, febrem facit similem
Ephemeris: vitiatum autem ceterorum humorum naturam recipit,
precipue bilis, unde tertianam facit, ut patet in pleuritide, quando ex-
puitur sanguinolentum: exacerbatur enim per tertium. Sed huic sen-
tentiae reclamationem Auicenna & ferè omnes posteriores putantes dari fe-
brem propriam sanguinis putrescentis, quam volunt esse Synocham.
Quod autem ex sanguinis putredine febris non reducenda sit ad ter-
tiam, ut Galenus vult, argumentatur Auicenna. Primum, quia ex
putredine sanguinis non solum fit flaua bilis, sed etiam atra: tenuior
enim pars abit in bilem flauam, crassior in atram. Ideo non magis ad
tertiam reducenda esset, quam ad quartanam. Secundo si per pu-
tredinem aliqua pars sanguinis conuertitur in bilem dum putrescit,
non est adhuc bilis, ergo neque febris tertiana. Tertio postquam san-
guis conuersus est in bilem, non est necesse bilem putrescere: quæ e-
nim ex putredine oriuntur, non omnia sunt putrida, ut animalia ex pu-
tredine genita: non igitur ex putredine sanguinis fiet ex necessitate
febris tertiana. Vltimo si respondeatur, statim bilem esse, cum putre-
scit sanguis, instat: mendacium hoc esse, sequeretur enim non sangui-
nem putrescere, sed bilem. Quidam conciliant, modico tempore fe-
brem dari in sanguine putrescente, nam cito transit in bilem: quod
autem modicum est, non considerari à Medico. At concedit Galenus
9. Meth. 4. Synocham putridam per multos dies ex sanguine putre-
sciente: eandem concedit 1. in 6. Epi. 2. Videtur igitur concedere, ut
Auicenna putredinem sanguinis proprium genus facere, quæ nequa-
quam sit tertiana, sed synocha. Ideo Auerroes Galenum accusat tan-
quam varium. At neque varius Galenus, neque Auicennæ argumen-
ta

Ata eius sententiam labefactant. Orta autem est deceptio, quia putauerunt Synocham insequi naturam humoris, & ascribi soli sanguini. Neutrum autem est verum, cum etiam à flaua bile fiat synocha. 2. diff. fe. 2. & à cæteris humoribus, dummodo in omnibus venis aut maximis æquabiliter succi putrescant, id est non magis in vna particula, quàm in altera. 2. diff. fe. 2. in fine. Quod enim unica fiat accessio ab initio ad finem, quæ synocha dicitur, non fit ob naturam humoris, sed loci, putredine existente in omnibus venis aut maximis. Accessiones autem plures fiunt cum in aliqua particula humores putrescunt. Non est igitur varius Galenus, cum in pleuritide inquit, ex putredine sanguinis fieri accessiones tertianæ: putredo enim in pleuritide est in una particula apta nata accessiones facere. Cum autem synocham fieri tradit, putredinem ponit non in unica particula, sed in omnibus uenis æqualiter, aut maximis. Ad argumenta Auicennæ illud supponatur

Bex. 2. diff. fe. 9. Ex sanguinis putredine febrem fieri pro natura humoris, in quem transiit, sed benigniorem & simpliciorem: Præcipuè autem transire in flauam bilem, ideo maximè accessio-
num proportio est, qualis in tertiana, vt patet in pleuritide: Aliquando tamen in atram bilem, cum supramodum efferuescit, vt patet in carbunculis. Ita autem accipi vult atræ bilis humorem, vt qui nondum exquisitè in atræ bilis naturam transierit, sed in quodam confinio sit constitutus. Et quidem pro varietate humorum, in quos conuertitur sanguis, febres fient sola bonitate vel malitia differentes: & quæ sequuntur: Conuerti autem aliquando in pituitam, vbi sanguis crudior, patet. 2. de Cris. 12. Nam inquit. In omnibus inflammatis particulis humorum impactio, quæ locū bene diffilari prohibet, statim quidē humores putrefacit, simulq; calorem quendam excitat, qualis & in reliquis omnibus putrescētibus oritur. Huius igitur caloris modus cū simplex fuerit, cearū alicui, quas diximus, febriū necessario assimilatur, vel potius vna ex illis est, vel ad amaram bilem, vel ad atram, vel ad pituitam attinens. Ex quibus patet solutio argumentorum. Nam ad primum conceditur totū: non enim positum est putredinem sanguinis semper tertianæ similem facere, sed maxime: Dicit quis debuisse in carbunculis circuitum quartanarium fieri, quod non est animaduersum. Respondeo satis est formam accessionis quartanam redolere, licet Typus non semper respondeat, vt patebit inferius. Ad secundum conceditur, dum sanguis putrescit, non adhuc bilem esse exquisitè, nec atram, nec pituitam: sed in confinio: ideo febrem facere similem prædictis humoribus, sed benigniorem. Tertium & quartum argumentum non faciunt ad rem, non enim ponitur bilem esse quæ putrescat, sed sanguinem. Amplius autem dubitatur de putredine sanguinis: non enim videtur benigniorem febrem facere, vt dictum est. Nam in libro de cibis bo-

Aa 2 ni

QVAEST. MEDICARVM

ni & mali succi cap. 4. inquit. Cum sanguis in cuiuspiam vulnus vel in **D**
 ventrem, intestinumve aliquod in grummos compactus defluerit: is
 frigore exsoluitur, ac penè exanimatur: pulsusque imminuitur, & ma-
 le se habet: Quin & huiusmodi sanguis facit, vt partes illico proxime
 protinus putredinem contrahant. Sed cur is humor inter omnes alios
 corporibus nostris accommodatissimus, vbi frige factus est, huiusmo-
 di pathemata inuehat, non paruam certe inuestigationem requirit.
 Hæc Galenus. An in febribus putridis putredine in venis existente nō
 priuatur sanguis in totum calido innato, cuius gratia benigniores fe-
 bres fiunt. At vbi egressus ex venis coierit in grummos, priuatur om-
 nino calido natiuo: ideo quod familiarissimum fuit, redditur inimi-
 cissimum. Concludere igitur licet, ex natura humorum putrescen-
 tium tria tantum esse genera febrium putridarum, quæ in habentibus
 accessiones à triplici Typo nomen habuerunt: quotidiana tertiana, **E**
 quartana, siue intermittentes sint, siue continuæ: In synochis autem
 proportionem respondent prædictis: quædam enim pituitosa, quædam
 biliosa, quædam melancholica. Si autem sanguis putrescat febres fa-
 cit similes prædictis humoribus tum in genere habetium accessiones,
 tum in synochis. Nam sanguinis miscella ex quatuor humoribus in
 hæc tria excrementa vertitur. Quartus autem humor forte non verti-
 tur in pituitam, cum non sit diminute coctus, sed in flauam bilem &
 atram. At in suppurationibus omnes conuerti videntur in pituitam.
 Pus enim quotidianas facit. 1. Aph. 12. Et lac in mamillis ex sanguine
 genitus ad pituitæ naturam accedit. Ichor quoque sanguinis, seu aquo-
 sus humor veluti serū lactis pituitæ genus est. Alia videtur fuisse opi-
 nio apud antiquos: omnes febres putridas ex bile oriri, vt colligitur.
 2. de Nat. hum. ultimo. Quatuor autem esse genera earum multitudine
 & paucitate bilis differentia: continuam, quotidianam, tertianam,
 & quartanam. Quam sententiam refellit Galenus in commento: par- **F**
 tem illam censens non esse Hippocratis. Habet tamen Hippocrates in
 Aphorismis similem sententiam. Nam. 7. Aph. 42. inquit. Febrem que
 non ex bile habeat, solui aqua calida capiti superfusa. Significat enim
 Ephemeram, vt Galenus vult: nam hæc non ex bile fiunt. Quasi omnes
 putridæ ex bile oriri censeantur. An cum uitiatas humoribus sanguis
 circumstans putrescit, qui in bilem conuertitur? Quod maxime con-
 tingit in continuis: deinde in quotidianis, quia magis accedunt ad
 continuas: minus in tertianis: minimè autem in quartanis: nam ob
 longum intervallum sanguis minus aduritur. Ideo videmus in omni
 genere febrium, cum diutius processerint, biliosa excerni.

A In omnibus febribus ex sola putredine ortis humores putrescere in venis. *Quest. IX.*

B Oca putredinis in omnibus febribus perstringuntur à Gale-
no 10. Meth. cap. 6. vbi inquit. Cum sanguis calidus copio-
sior in aliquam animalis partem procubuit, maiora eius vasa
protinus distendit, utpote abundantiae continendae non sufficientia:
Ab ijs deinceps quae minora sunt: mox vbi nec in ijs satis continetur,
exudat foras in ampla spatia, quae inter vasa sunt, sic ut etiam omnia,
quae in composita carne habentur, loca occupet: atque haec quidem affectio Phlegmones est. Possunt vero & sine hac in ipsis uasis humores aliqui putrescere: idque aut in vna animalis particula in finibus ipsorum impacti: aut etiam in totis eorum capacitatibus, quae inter bubones & alas sunt, comprehensi. Eandem sententiam habet 11. Meth. 4. inquit. Quonia putredo vel aequaliter in omnibus subsistit vasis, vel in maximis maximeque principalibus (ea porro sunt inter alas & inguina) vel in vna quapiam particula, quae vel phlegmonem in se habet, vel etiam citra phlegmonem veluti in foco quodam principium febris in se continet, in singulis his differentiis seorsum exercitari conueniet: & quae sequuntur. Quae autem febres insequantur ad putredinem in omnibus vasis, & quae in aliqua particula, explicatur 9. Meth. 5. Vbi enim in omnibus venis ac praecipue magnis ea consistat, continuas excitari febres, idest synochas testatur: vbi in vnica animalis parte accessiones, quae certo ambitu repetant. Cuius causam explicauit. 2. diff. se. 2. in fine, vbi inquit. Quaecumque per circuitus aliquos aegritudinum accessiones fiunt, ex membrorum dispositionibus ortu habent, quae scilicet membra vel mittunt, vel suscipiunt, vel generant, vel attrahunt. superfluitates eo quo diximus modo: Sed quae circuitum non habent, in his nulla est corporis pars, quae praecipue sit offensa: sed qui in venis & arterijs omnibus continentur humores, atque ij praesertim qui in maximis atque plurimo calore abundantibus, aut ob aliam quamuis causam ut in Ephemeris, aut ob putredinem feruentem febrem accendunt synocham appellatam, quae à principio usque ad finem nullam habet intermissionem: ac tamdiu perseverat, hominemque deurit, donec qui ei causam afferunt, humores aut ex toto absumantur, aut concoquantur, aut vtrumque patiantur. Cum igitur loca putredinis ponantur aut vasa, idest venae & arteriae, ut ex praedictis patet, aut extra vasa in carniū spatijs inanibus, quae affectio phlegmonem parit: fit ut febres ex sola putredine ortae absque partis inflammatione, omnes putredinem habeant in venis. Quae sententia in continuis quidem admittitur ab omnibus: omnes enim fatentur non so-

Aa 3 lum

QVAEST. MEDICARVM

lum synochas sed etiam quaecunque inter continuas per circuitus exa **D**
cerbantur, putredinem habere in venis. At de intermittentibus maxi
ma est difficultas. Vulgata enim est opinio: loco differre continuas
ab intermittentibus, quia in continuis humores putrescant in venis,
in intermittentibus autem extra, secundum sententiam Galeni. 2. de
Cris. 12. & 2. diff. fe. 1. & alibi. Sed tamen Galenus nullibi testatur hu
mores putrescere extra venas in intermittentibus: sed inquit. In con
tinuis humores putrescentes in uenis manent: in intermittentibus au
tem feruntur per omnes corporis partes. Cum igitur Auicenna ver
bum, ferri in totum corpus, acceperit putrescere extra venas: hinc vul
gata est opinio Galeno ascripta, quod humores in febribus intermit
tentibus putrescant extra vasa. Sed quantum recedat à mente Galeni
& veritate, hinc melius patebit. Febres quaedam per se, quaedam per
accidens sunt, ut tradit Galenus 7. Aph. 42. Per se quidem, quae ex sola
putredine oriuntur absque alicuius partis inflammatione: per accidens **E**
autem quae insequuntur ad partes inflammatas: symptomata enim sunt
earum partium. Illas autem solas esse per se febres ibidem testatur, in
quibus sine partis inflammatione putrescentes in venis humores fe
brem accendunt. Si igitur intermittentes sunt per se febres, in venis
humores putrescere est necesse. Causa autem cur haec solae sint per se
febres, quae putredinem habent in venis, tangitur. 1. de Cris. 7. Est enim
febris passio venarum. Cum igitur putredo fuerit extra venas, non pri
mario venae afficiuntur, sed secundo & per consensum, ab ea putre
dine quae fuerit extra, ut in parte inflammata. Praeterea ubi fit coctio
humorum putrescentium, ibidem putredinem esse necesse est, conco
quitur enim humor putrescens. At in vasis fit coctio humorum putre
scentium in omnibus per se febribus, à vasis enim alteratio fit, 1. diff.
fe. 6. Ergo in omnibus per se febribus putrescunt humores in vasis. In
dicio sunt urinae, nam haec primo ostendunt coctionem & cruditatem **F**
in febribus per se: In inflammationibus autem secundo signa ha
bentur ex urinis, quia venae secundo afficiuntur: ut patet in pleuri
tide, cuius signa primo ex sputis sumuntur, secundo autem ex uri
nis. 1. de Cris. 7. Amplius ex coctione, quae fit in inflammationibus &
similibus collectioni tumoribus omnibus superante natura pus ori
tur: in humoribus autem qui in venis atque arterijs continentur, quod
dam quod puri proportionem respondet subsidens in urinis, ut traditur
1. diff. fe. 6. Si igitur per se febres non pus sed puri proportionale red
dunt, idque in urinis: non extra venas sed intra putredinem habere
necesse est. Sed & ex distinctione, quam affert Galenus. 2. Cris. 12. Ma
nentibus humoribus in venis continuas febres generari: si autem mo
ueantur, & per totum corpus deferantur, fieri intermittentes, qua sen
tentia nituntur aduersarij putredinem extra vasa probare in intermit
tentibus:

A tentibus : sic licet argumentari . Aut putrescunt humores antequam deferantur in totum corpus, in termino scilicet à quo : aut in ipsa delatione : aut postquam delati sunt . Si primum ; habetur intentum, ex venis enim feruntur extra in totum corpus, vnde contingit rigor, & solutio febris, non generatio : venis scilicet exoneratis : nam delationis impetu expurgantur humores. 2. de Cris. 3. Patet id in febre ardente : nam si rigor superueniat, qui ex delatione fit extra venas, soluitur. 4. Aph. 58. Et quibus quotidie rigores fiunt, ijs quotidie febres soluntur. 4. Aph. 63. Si putrescant, dum feruntur, repugnat naturæ putredinis : quæ enim mouentur difficilius putrescunt : cum prohibita ventilatio potius in loco concluso & obstructo quiescentibus humoribus fiat . Si putrescunt postquam delati sunt, locus putredinis erit totum corpus, deferuntur enim in omnes partes. At in habentibus accessiones putrescunt in una particula. 9. Meth. 5. & 11. Meth. 4. & 2. diff. fe.

B 11. Præterea in principio accessions, quando rigores fiunt ob delationis impetum, non esset febris, quia adhuc putredo non esset : neque igitur tempus principij erit pars accessions, cum vapor putridus adhuc non communicetur cordi nõ existente putredine. At dicet quis. Si in rigore fit transmissio extra uasa, quomodo in vrinis relinquuntur vestigia humoris putrescentis, cum uenæ exonerauerint in totum corpus humores putridos ? Respondetur : expurgari in principijs accessionum partem humoris putrescentis in particula vnâ cū fuligine detrusam : reliquum partim absumi in tota accessione, partem in declinatione expelli per sudores, deiectiones, vrinas, vomitum, & aliquando relinqui cineres in particula, vnde interuallum redditur impurum, vt in quotidiana . Quamuis igitur extra uenas expellantur humores, interim tamen vestigia coctionis & cruditatis, quæ in venis agitur, ostendi in vrinis necesse est . Sententia igitur Galeni de loco putredinis, quò differunt continuæ ab intermittentibus, accipienda est hoc modo: quod in continuis manent intra uenas vsque ad crisim : in intermittentibus autem feruntur extra in singulis accessionibus : cum tamen locus in quo putrescunt, idem sit, scilicet intra venas si febris per se fuerit, ex quo loco cordi communicatur fuligo putrida : quæ si expellatur extra, spargitur in omnes partes, vnde rigor contingit tam in intermittentibus, quam in continuis, quæ rigore finiuntur. Verum aduersus hæc dubitare licet . Scribit enim Galenus. 2. in primum Epi. 20. Febres ardentes & tertianas in eo conuenire, quod vtræque ob exuperantiam flauæ bilis oriuntur, distare autem locis, in quibus superfluous humor contrahitur. Etenim si ardentes sint, in venis abundat præcipuè Iecinoris & ventris. Tertianæ fiunt, cum totius corporis carnes affluant flaua bile : proinde spiraculis impeditis eorum qui natura biliosa sunt, quantum bilis in carnoso congestum genere expurgaba-

A a 4 tur,

QVAEST. MEDICARVM

tur, in hoc statu non purgatum tertianas generauit ardentibus fre- **D**
 quentiores. In hoc loco videtur Galenus carnosum genus ponere, in
 quo aceruetur flaua bilis, & in quo putrescat in tertianis: at id extra
 venas est. An verbum illud: spiraculis impeditis: patefacit eandem
 sententiam, quam 9. Meth. 5. dixit: in finibus vasorum impactos hu-
 mores putrescere? Nam licet totius corporis carnes affluant flaua bi-
 le, non tamen in tertianis humor putrescit in toto corpore, sed in vna
 particula. Potius in febre ardente feruet per totum corpus flaua bilis.
 3. Acut. 62. Congeri igitur in genere carnosio flauam bilem, non signi-
 ficat magis extra venas, quā intra: scatet enim caro venis exiguis: ideo
 in carne congesti humores dicuntur, siue in earum venis siue extra.
 Quamuis autem in toto corpore congesti sint humores prauis, non ta-
 men in toto corpore putrescunt in intermittentibus: fieret enim vni-
 ca accessio, cum non esset vnde noua materia colligeretur. Cum verò **E**
 vnam accessionem potest ex reliquis partibus colligi humor, qui repe-
 titiōem accessionis faciat: in singulis autem accessionibus detrudi-
 tur in totum humor putrescens cum calore, quo & expurgatur natura
 veluti per plures crises: & humores totius interim concoquuntur: vñ
 de soluitur difficultas: si tota materia quæ putrescit in singulis acces-
 sionibus expurgatur, quomodo in statu totius morbi signa perfectio-
 ris coctionis apparent? Nam concoquuntur interim humores qui in
 toto sunt, etiam si particulatim putrescant in singulis accessionibus.
 Alter est locus. 4. Aph. 37. vbi inquit Galenus; Quibusdam humori-
 bus putrescentibus febres acutas fieri, qui aliquando in toto corpore,
 aliquando in vasis solis putrescunt. In his verbis videtur putredinem
 intelligere extra vasa, cum in toto corpore putrescunt humores, nam
 subiungit: aliquando in vasis solis. Sed hoc non facit ad rem: loqui-
 tur enim de acutis, in quibus sudores aliquando frigidi, aliquando ca- **F**
 lidi erumpunt: at febres intermittentes non sunt acutæ. Præterea per
 vasa intelligit manifesta, vt sunt venæ magnæ: in quibus solis aliquan-
 do est putredo: aliquando in toto corpore, idest non solum in venis
 magnis internis, sed etiam exiguis externis. Tercio est autoritas in li-
 bro de Palp. Trem. & Rig. cap. 7. vbi dicitur. Medicamentorum cali-
 dorum usu quandoque horror solus, multoties rigor etiam superue-
 nit, sicut in ardentibus & tertianis, flaua bile non in vasorum cauis, sed
 per carnes mota, vel quod in illis supra metrum generata fuerit, vel
 quod medijs illis natura expurgetur. Hoc enim solo distant ab arden-
 tibus tertianæ: Ardentes enim in vasis bilem delatam, tertianæ per
 sensitiua loca extra habent, super quibus dum fertur, acuitate lædens
 dolorem infert. Quo duo fiunt: Sanguinem in profundum corporis
 ferri: eoq̃ue corporis exteriora frigheri: partesq̃ue in quibus bilis
 adest,

- A** adest, expultrice vi in proximam vnamquamque hanc reijcere, quousque ab omnibus expulsa, sudoribus, vomitibus, & citata aluo expurgetur. Hic manifeste dicitur in tertianis bilem extra haberi, quia in carnibus vltra metrum generata fuerit: Non ergo fertur à venis extra venas: hoc enim in ardentibus fit, cum rigor superuenit: nam medijs carnibus venæ expurgantur. Sed hic locus eandem interpretationem habet, quam superiora. Accipit enim vasa, quæ conspicua sunt, & magna: extra quæ humores acervantur & putrescunt in intermittētibus: has autem esse venas exiguas alibi diligentius explicauit. Sed huic interpretationi verba illa videntur obstare: Tertianæ per sensitiua loca extra habent, super quibus dum fertur, acuitate lædens dolorē infert. Hæc enim non possunt accommodari venarum cauitatibus licet exiguis: Nam sensus viget extra in partibus carnosissimis & nervosisque. An indeterminate hic loquitur, quod alibi distincte explicauit. Nā per carnes moueri, aut colligi, & putrescere in genere carnoso contingit tum in venis exiguis earum, tum extra. Sed in præsentī proposito, in quo quæritur causa rigoris, ad rem facit, ferri extra venas per loca sentientia. Vbi autem quæritur locus putredinis in febribus, distinctione utitur, Nam extra venas fieri febres ex inflammatione asserit, intra autem febres per se, siue in magnis siue in paruis. Instabit autem quis: Lassi tudinis aut inæqualitatis sensum, qui præcedere solet rigores febriles, ostendere humores noxios extra venas: ijdem enim humores quiescentes sensum huiusmodi pariunt, moti autem horrores & rigores, 2. Sympt. cap. 5. Tam igitur putredo quam motus extra venas agitur in intermittētibz. Respondetur, humores in habitu corporis quiescentes facere quidem sensum inæqualitatis & lassitudinem, si autem moueantur, horrores & rigores, sed sine febre, vt rigores ex balneo, non enim ob id fuligo putrida cordi communicatur: Quod si etiam inibi putrescant, pruritus & infectiones cutis parient, pustulas scabiem & similia sine febre ob distantiam. Ex aliquo igitur loco tamquam foco, vt Galenus vocat, putrida fuligo cor & venas omnes petit: spargiturque in habitum, vnde primo sensus ille inæqualitatis fit, & aliqua lassitudinis species: postea aucta materia & magis agitata, horrores & rigores oriuntur, quibus succedit extremorum refrigeratio concurrente calore ad principium, vnde iterum reuertens cum copiosiore materia febrilis calor augetur, & diffunditur in vniuersum corpus. Quod si materia in habitu collecta, inibi putresceret: vnde motus ille vehemens rigorem faciens? vnde expulsio in declinatione aliquando per vomitum, aut deiectiones, aut per vrinam? solum enim per sudores patet exitus. Nam in inflammationibus, quod colligitur in particula, per eandem particulam egreditur, aut insensibiliter digestum euanescit. Ex quibus colligitur, alium esse locum, in quo putrescit humor in inter-

mitten-

QVAEST. MEDICARVM

mittentibus, nempe venas alicuius particulæ: Alium, qui eidem no- D
uam materiam subministrat, vnde fit accessiōum repetitio: cuiusmo-
di est in tertianis hepar, aut totum corpus, genus scilicet carnosum.
Alium tandem, in quem putrida fuligo ex corde & venis internis de-
truditur, aut reliquæ humorum, qui in singulis accessiōibus putre-
runt expelluntur: is autem est extra venas, aut per carnes ad cutim, aut
ad ventriculum & intestina, aut ad renes & vesicam. In febribus au-
tem ex inflammatione, cum non possit humor putrescens in singulis
accessiōibus dispergi, continuæ permanent febres, donec collectus
humor ex toto concoquatur, aut suppuretur. Quod autem continua
etiam febris oriatur ex putredine in particula absque inflammatione,
contingit aut ob materiæ multitudinem, aut crassitiem, aut virtutis im-
becillitatem, aut si quæ alia sunt, quæ prohibent materiæ putrescentis
expulsionem: vt explicatur 2. diff. fe. 2. Extat porro quorundam sen- E
tentia: nullas putridas ex putredine in venis fieri, sed omnes quæ non
ex inflammatione fiunt, oriri ex putredine in ventre inferiori, à qua
putrida fuligo in venas ascendat. Nituntur autem argumento desum-
pto ex fetore, & animalibus ex putredine genitis: hæc enim in ventre
inferiori maxime conspiciuntur, nunquam in venis: Nam fetet ali-
quando sanguis, qui vena secta extrahitur, aut sponte effluit in huius-
modi febribus. Si autem aliquando feteat vrina, letalis est: sæpius au-
tem non fetet. Præterea caliditas circa Hypochondria magis quam in
ceteris partibus demonstrat circa eum locum putredinem vigere. Ad-
dunt ob id maxime iuuari Clysteribus, vtpote putredinem abluenti-
bus. Huic sententiæ fauere videtur Hippocrates 5. in 6. Epi. 3. I. vbi in-
quit. Rigor ex superiori ventre magis, Ignis ab inferiori magis. At si
per ventrem inferiorem intelligamus intestinorum cavitatem, in qua
vermes ex putredine gignuntur, & excrementa fetentia continentur:
ablutis ijs aut per clysterem aut alia ratione, vnde accessiōum repeti- F
tio? si enim interim à cibis abstineant, non poterit colligi materia pu-
trescens. Melius igitur putandum est ab Hippocrate intelligi venas ad
ventrem inferiorem tendentes, vt sunt meseraicæ: Nam plurimæ in
ibi obstructions ex cruditatibus fiunt, & inde principium putredi-
nis, tum ob loci impuritatem & excrementa, tum ob caliditatem.
Rigor autem ex superiori magis, quia vt Galenus putat, ventricu-
lus ob morsum rigores pariat. Sed rationabilius, vt puto, per ven-
trem inferiorem & superiorem intelligit Hippocrates infra septum
transuersum & supra, vt sæpe consuevit appellare. Ignis igitur ex infe-
riori ventre magis, idest ex membris infra septum transuersum conten-
tis. Rigor ex superiori magis, idest ex thorace: quia fuligo putrida ascē-
dens in venam cauam & aortam, prius in dorso rigores gignit affecta
spinali medulla ob uicinitatem, deinde in partibus posterioribus fe-
morum

A morum & brachiorum. s. Aphor. 69. Ad argumenta conceditur non dari in uenis tantam putredinem viuente animali, vt vermes gignantur, aut feteat sanguis: nam vigente coctione neque fit fetor in abscessibus, tanto minus in uenis. Si tamen aliquando vigeat putredo, etiam fetent humores intra venas, vt patet in urinis fetentibus, sudoribus, & habitu. Manifestiorem autem calorem febrilem apparere circa Hypochondria, & iuari clysteribus rationabile est, non quia putredo sit in cavitatibus intestinorum, sed in uenis meseraicis. Ideo in principio accessionis ceteris frigentibus apparet tamen calor circa ea loca, confluente sanguine & spiritu ad particulam putredinis, vnde grauatur & inflammatur. At vero supponatur putredo in cavitatibus intestinorum, eaque insignis, vt cum vermes gignantur: non tamen semper insequitur febris, multi enim in sanitate vermes excernunt. Quod si febris aliquando gignatur, sepius erit inter Ephemeris, vt contingit ex cruditate nidorosa: solo calore ascendente non putrida fuligine, ut ex bubone. Si autem putrida fiat, erit per consensum, vt quæ ex inflammatione sunt: per se autem non erit, nisi in ipsis uenis humor putrescat. Idem dicendum est de putredine in cavitatibus thoracis aut vesicæ aut in alijs locis extra venas.

Tres tantum esse circuitus simplices febrium putridarum.

Quest.

Vbi tria tantum sint sanguinis excrementa, quæ tria febrium putridarum genera constituunt: tres quoque earum circuitus simplicissimos esse rationabile est. Aggregatio enim materiae superfluae putrescibilis in aliqua parte per intervalla accessionum repetitiones facit. 2. diff. fe. 2. Cum autem diuersa materia diuersis temporibus aggregetur: tria genera excrementorum tribus temporibus diuersis merito aggregabuntur, vt uidemus pituitam singulis diebus accessionem facere, flauam bilem alternis: atram interiectis duobus diebus. Si quæ autem ordinem perturbato accedant, vt erraticæ, fiunt, vt Galenus vult, aut ob mutationem humoris in aliam naturam: aut propter errores in uictu. Complicationes quoque Typorum videntur ordinem perturbare, vnde putantur erraticæ: Si tamen optime perpendantur, non egrediuntur ordinem trium Typorum. Verum cur intervalla diuersa in diuersa materia fiant, difficile est inuenire, vt fatetur Galenus. 3. de Die. decret. 8. inquit enim: Non in promptu est rationem inuenire, cur in acutis accessiones diebus imparibus, in longis paribus fiant, vt singulis diebus, uel quarto. Ideo sunt qui ad proprietates occultas totius substantiæ hæc referant. quas Empirici & Sceptici philosophi introduxerunt. J. Simp. 1. Medici autem præstantiores non

non

QVAEST. MEDICARVM

non ignorat. 5. Simp. 2. Tentandum est igitur ex principiis inuestigare. **D** re. Cum omnis aggregatio materiae superfluae in aliqua parte fiat aut per expulsionem à cæteris partibus: aut per attractionem: aut quia inibi generetur ex proprio alimento. 2. dif. fe. 2. Ratione quidem expulsionis non videntur prædicta interualla fieri. Stimulant enim ad expulsionem & qualitas & quantitas noxia. Inter cæteros autem humores flaua bilis qualitatem habet magis irritantem, acredinem scilicet mordentem & amaritudinem: ideo citissime debuisset aggregari, post ipsam atra bilis, tardissime autem pituita. At contrario modo videmus contingere in circuitibus. Si quantitatem uniuscuiusque humoris consideremus, quæ varia est pro ætate, natura, anni tempore, regione, victu & cæteris huiusmodi causis, etiam circuitus varios pareret. At videmus circuitus eosdem perpetue seruari in quocunque tempore, ætate, & reliquis in quolibet humore. Ergo ratione expulsionis certa interualla minime fiunt. Neque etiam ratione attractionis: **E** Humor enim tenuis citius attrahitur quam crassus: At pituita quamuis crassior flaua bile citius periodum absoluit. Præterea calor & dolor quæ vim attrahendi habent, magis ab humoribus calidis fiunt quàm à frigidis. Num forte aggregatione facta siue per expulsionem siue per attractionem, siue alia ratione, humores non æque putrescunt, vnde circuituum varietas? vt pituita ratione humiditatis facillime putrescat: post bilis flaua ob caliditatem: atra ob frigiditatem & siccitatem tardissime. Cui sententiæ altipulari videtur exemplum Galeni. 1. dif. fe. 5. de fimo per putredinem incalescente. Quod enim una die succendebatur, altera die accendebat, quod illi continuum erat, priori refrigerato ad similitudinem quotidianæ: si tardius, tertianæ circuitum fecisset: Si adhuc tardius, quartanæ. At bilis flaua citissime accenditur, post ipsam atra, tardissime omnium pituita ob frigiditatem & humiditatem: indicio est accessionum longitudo: Humores autem hi non **F** accenduntur sine putredine: facerent enim ephemeram, vt sanguis. Hinc sequeretur breuissimum esse circuitum flauæ bilis, tardissimum pituitæ, quod est contra experientiam. Relinquitur igitur vt aggregatio excrementorum, quæ fit ex proprio alimento, diuersa faciat interualla. Quam sententiam habet Gal. 2. dif. fe. 2. vbi inquit. Neque illud mirandum, quod non iisdem statutis temporibus omnes superfluitates aggregentur: quando & is qui pro alimento sanguis defertur, non vsquequaque similis existat. Siquidem neque partium, quæ ex eodem alimento nutriuntur, eadem existit dispositio: sed aliud alijs sufficit tempus ad tantam superfluitatem aceruandam, qua primum quidem membri natura læditur, cogitur autem tanquam alienum à se detrudere id, quod infestat. Hæc Galenus. Significat autem in his uerbis diuersas superfluitates diuersis temporibus aggregari propter duas causas: quarum

rum

- A**rum vna est diuersitas alimenti: altera partium varia dispositio. Alimenti diuersitas consistit, quatenus sanguis, quo omnes partes nutriuntur, alius est tenuis & biliosus: alius crassus pituitosus aut melancholicus. Partium autem dispositio varia est pro vario temperamento: adeo ut quædam sanguine bilioso nutrantur, ut mēbranæ: quædam pituitoso, ut cerebrum, ventriculus: quædam melancholico, ut ossa, lien. Hinc fit ut non in eodem tempore fiat excrementorū tanta congregatio, quæ naturam grauet, & cogat ad expellendum. Nam cibus & potus assumpti in ventriculo, quodam tempore egent ad primam coctionem, in qua relinquuntur crassa excrementa: alio in secunda coctione, dum chylus in sanguinem conuertitur in Hepatē: in qua excrementa biliosa & melancholica gignuntur. Alio tandem in distributione sanguinis ad singulas partes, in quibus tertia coctio peragitur. Putauit autem author quarti libri de Morbis Hippocrati ascripti,
- B** excrementa alui non eadem die, qua cibi assumpti sunt, sed postridie secedere: humores autem qui ascenderunt in corpus, tertia die, vnde in morbis iudicationes diebus imparibus fiant. Sed quamuis rationi consentaneum est, ut excrementa primæ coctionis prius secedant, quam secundæ aut tertiæ: non tamen perpetuum est, ut quæ ascenderunt in corpus tertia die excernantur: nam & iudicationes, ut accessiones quædam sunt diebus imparibus, quædam paribus. Alio igitur modo dicendum est. Cum excrementa non sint æqualia ijs quæ nutriunt, fit ut redditio eorum nō respondeat assumptioni. Et si enim bis in die quis cibum assumat, non tamen bis in die vnusquisque reddit excrementa: sed aut semel, aut alternis diebus aut etiam pluribus interiectis, & in ijs ordo quidam naturæ spectatur. Similem ordinem esse in humorum expulsionē ab vna parte ad aliam testatur Galenus. 2. Diff. se. 2. vnde circuitus quosdam fieri admiramur. Quomodo autem ij fiāt, clarius ostendemus, si prius ordinis rationem aperuerimus. Cum naturæ opera ordinata ordinem cœlestem sequantur, quantum possunt, 2. de Die. decr. 2. Tres autem circuitus nempe quotidianæ, tertianæ, & quartanæ diebus numerentur, rationi consentaneum est insequi diurnam totius cœli circulationē: ut breuissimus circuitus vnicam cœli circunvolutionem insequatur, qui absoluitur horis viginti quatuor, qualis est quotidianæ circuitus. Alter paulo diuturnior duas circulationes requirat, nempe duos dies, qui horis quadraginta octo absoluitur, ut tertiana. Tardissimus tribus circulationibus absoluitur, nempe horis septuaginta duabus, qui circuitus est quartanæ. Vltra quem non datur alius circuitus simplex, & ordinatus in humoribus putrescentibus. Neque enim breuior aliquis esse possit circuitu quotidiano: nam in cœlo nulla datur circulatio breuiori tempore absoluta, quam quæ motu diurno fit: neque longior quartana: peruenit

QVAEST. MEDICARVM

nit enim ad dimidium septimanæ, quod est primum quaternariū, qui **D**
bus plerique morbi iudicantur. Quemadmodum autem primæ men-
suræ, quæ simplices sunt, vsque ad ternarium extenduntur, continen-
tes tria genera circuituum, sic tres septimanæ absoluunt omnes dies
decretorios acutorum morborum. In prima enim septimana acuti ssi-
mi morbi absoluuntur, in secūda acuti, in tertia qui minus acuti sunt,
quæ die vigesima terminatur secundum Hippocratem, assumentem
principium tertiæ septimanæ à die decimaquarta, quia non integris se-
ptem diebus septimanæ constant, nec integris horis vigintiquatuor
dies vnus. Id autem contingit, quia cœli circulatio diurna breuior est
quam Solis reditus ad horizontem, secundum quam circulationem ho-
ras numeramus & dies. Hoc enim modo fit, vt in viginti diebus sola-
ribus includatur aliqua pars sensibilis vigesimæ primæ circulationis cœ-
li: ad quem numerum tres septimanæ perueniunt. Non oportet au-
tem in his inferioribus temporum momenta ad viuum refecare, vt in **E**
cœlestibus: sufficit enim diem decretorium attingere. Hunc autem
esse perfectum circuitū, qui tribus septimanis absoluitur in diebus de-
cretorijs testatur Galenus. 2. Die. decr. 9. Nam post diem vigesimū simi-
li modo tres aliæ septimanæ numerantur vsque ad quadragesimū: de-
inde vsque ad sexagesimū, octuagesimū, cētesimū, & centesimū
vigesimalū, qui est quartus mensis, à quo nō amplius diebus numeran-
tur tempora morborum, sed mensibus simili modo per mensem se-
ptimanas, deinde annorum mensurando. Hoc autem modo confide-
rantibus non est necesse in morbis breuibz dies decretorios secun-
dum lunæ cursum numerare: nam & difficile numeri respondent: &
auctio per tres septimanas ad diem Quadragesimū & reliquos egre-
ditur omnino ordinem Lunæ. Sed hæc non sunt præsentis instituti.
Vt igitur reuertamur ad tres circuitus. Pituita breuissimum circuitū
facit, non quia eius natura sit, vt singulis diebus vbicūque aceruetur, **F**
aut putrescat, sed quia particulis, quæ sanguine pituitoso nutriuntur,
insita est hæc vis, vt in tanto tempore ex nutrimento aggregent excre-
menta, quibus grauentur, & ad expulsionem irritentur: quod postea
natura facit ex consuetudine, vt de excrementis alui dictum est. Siue
enim aucta fuerint excrementa, siue diminuta, siue acriora reddita, si-
ue alio modo mutata, sustinet tamen natura, donec tempus adueniat,
quo expurgari solet: quod si ante tempus conuentum id fiat, malum
est, significat enim labores grauiorez quos natura nequeat sustinere.
Auctio igitur materiæ aut qualitas stimulans nō Typum mutant, sed
accessiones faciunt maiores, aut longiores, aut anticipantes: Diminutio
eiusdem & mitior qualitas opposita præstant. 2. diff. se. 2. Ad Typū
igitur præstandum non inest vis in humoribus, sed particulis: hæc enim
attrahunt, concoquuntur, & expellunt. Rationi autē consentaneum
est,

A est, vt partes pituitosæ citius aggregent sua excrementa, quam biliosæ & melancholicæ: Pituita enim citius generatur quam reliqui humores, & partes pituitosæ uberiori alimento vtuntur: Sunt autem huiusmodi ventriculus: Cerebrum: nerui: glandulæ: Ideo quotidiana intermittens raro aduenit, quin os ventriculi patiat. 2. Cris. 5. Hepati quoque quotidianas tribuit Galenus. 1. Aph. 12. Inquit enim: febres quæ ventri eueniunt, Hepati, suppurationibusque & Tabi, quotidie, & magis ad noctem. An substantia carnosâ sanguine pituitoso nutritur? & in suppurationibus sanguis in pituitam vertitur? Partes autem biliosæ tardius aggregant sua excrementa: flaua enim bilis suâ generationem habet post pituitam: parciore quoque alimento hæ partes vtuntur ob gracilitatem. Huiusmodi sunt membranæ, vt quæ costas subcingit, & quæ vestit omnia viscera, & cerebri meninges: vesicæ fellis: Ideo circuitum longiorem faciunt, quæ est tertiana: vt patet in

B Phrenitide, & Pleuritide 1. Aph. 12. At 1. ad Gla. 5. Tertianam inquit ex lecore laborante fieri: Quod intelligendum est ratione vesicæ fellis & cæterarum partium membranosarum eius. Simili modo musculi exiles à flaua bile magis tentantur, quam à crassis humoribus, vt patet in Angina. 4. Acut. 30. Fluxio enim pituitosa in venis amplioribus figitur, vnde musculi maiores inflammantur, biliosa vero in tenuioribus: ideo Erysipelas magis ad superficiem tendit, & ad membranas & cutem. Quod autem scribitur. 2. in primum Epi. 20. Congeri bilem in genere carnosâ, eo modo intelligendum est: scilicet in exiguis earum venis. Humor melancholicus tardissimum circuitum facit, & quia tardius generatur quam flaua bilis: & quia partes melancholicæ ob frigiditatem & siccitatem minus absumentur, ideo parciore alimento egent, & parcius aggregant sua excrementa. Huiusmodi sunt lien, ossa, Charitilagine. Ideo scribitur. 1. ad Gla. 5. Quartana ex male affecto liene generatur: & 1. Aph. 12. Quæ verò ex liene & omnino ex atra bile, per quartum accedit: Affici quoque ossa indicio sunt lassitudines ossearum appellatæ, quæ in quartanis contingunt. Intestina crassa præcipuè rectum atram bilem recipiunt à splene, sed eam transmittunt ad feces, vnde colore nigro colorantur, non tamen sanguine melancholico nutriuntur, sunt enim inter partes pituitosas vt ventriculus & reliqua intestina: Os quoque ventriculi superius ad appetentiam recipit atram bilem, & os inferius ac duodenum intestinum flauam bilem ad expulsionem irritandam, nutriuntur tamen sanguine pituitoso, ideo quotidianas faciunt ratione proprii nutrimenti, at ratione fluentis flauæ bilis ab Hepate, aut atræ à liene, tertianas & quartanas patiuntur. Facta igitur aggregatione sensibili excrementorum in singulis partibus (quod contingit, quando paulatim ea non expurgentur à natura) aut inibi nacta occasione putrescunt, & febrem gignunt, quæ accessiones habet

QVAEST. MEDICARVM

bit per interualla secundum tempora aggregationis sensibilis in particula ex proprio alimento. Aut expultrix statim temporibus pro natura particulae vehementius excitatur ut expellat aut extra corpus, aut ad alias partes imbecilliores. Vbi vero putrescere inceperint, quandoque eò feruntur aliunde excrementa, aut attracta ob loci caliditatem, aut dolorem: quod saepe accessionum repetitiones facit praeter ordinem: aut expulsa secundum periodos partium expellentium: Vnde saepe componuntur periodi tum diuersorum generum, tum eiusdem generis: ut quotidiana cum tertiana, aut quartana: aut plures tertianae, plures quartanae, aut quomodocunque seu compositis per diuersa tempora accessionibus, seu pluribus commixtis eadem hora inuadentibus: Si enim putredo in aliqua parte inceperit ob transmissas ab alia parte superfluitates, vnicus erit circuitus secundum naturam mandantis, non enim transmittet nouam materiam, nisi prius aceruauerit. Si praeterea interim in eadem particula recipiente imbecillitas orta sit, ut & ipsa congerat excrementa, fiet alius circuitus secundum tempus aceruationis. Sic duo erunt circuitus ex humoribus in eadem particula putrescentibus. Si adhuc plures sint partes aut recipientes aut mandantes, multiplicabuntur circuitus. Hanc sententiam innuit Galenus 2. diff. fe. 2. ubi inquit. Quod si aliquando pars recipiens imbecillior reddatur, hoc quoque illi causam affert, ut non modo materia inutilis, sed ipse praeterea sanguis corrumpatur atque putrescat, ac febres accendantur: atque hinc aliud oritur principium earum, quae per circuitum fiunt, accessionum. Pro exemplo sumatur, flaua bilem ab aliqua parte biliosa transmitti ad aliam partem ex biliosis, fiet vnicus typus tertianus. Si praeterea pars recipiens adeo vitietur, ut etiam ipsa congerat ex nutrimento humores biliosos, fiet duplex tertiana. Sumatur iterum bilem transmitti ad partem pituitosam, ut ventriculum, fiet hic quoque simplex tertiana ob naturam mandantis: Si vero contingat etiam congeri excrementa ventriculi, fiet alter typus quotidiana, quae complicatio ad species semitertianae refertur, in qua altera die grauius altera leuius habent: aut vna die semel altera bis inuadit, cum ambae non concurrunt in eandem horam. Alio modo supponamus congeri paulatim in ventriculo humores biliosos non transmissos aliunde: hic profecto verisimile est non sinceram bilem colligi sed excrementis proprijs ventriculi commixtam: fiet typus quotidiana, quia haec est natura partium pituitosarum singulis diebus exacerbari: forma autem accessionis ostendet flauam bilem admixtam pituitae aliquando dominantem, quas duas tertianas nothas vocamus. Congeratur praeterea pituita excrementitia in partibus biliosis, circuitus erit tertianae, quia partes biliosae alternis diebus exacerbantur: forma tamen accessionis pituitam ostendet admixtam aut etiam dominantem: quam tertianam notham vocamus.

Hoc

- A** Hoc autem argumentum est manifestum non secundum naturam humoris circuitum fieri, sed ob naturam partis. Nam in tertiana notha commixtus est humor biliosus cum pituitoso, vt 1. ad Gla. 10. vnicus tamen fit circuitus ipsius tertianæ, licet aliquando pituita dominetur, vt patet ex forma accessions. Ideo in omnibus formam magis spectandam esse quam circuitum monuit Galenus. 2. Cris. 2. Nam typus aliquando est quotidianæ cum duplex tertiana sit: Aliquando typus est tertianæ simplicis, cum sit duplex quartana. Hæc Galenus. At qui fieri possit, vt duplex quartana typum habeat tertianæ simplicis? solet enim duplex quartana duobus diebus inuadere, vnum intermittere: quod ratione duarum partium fit, quarum altera recipiat, altera mandet ordine quartanario. Vt autem seruetur typus tertianæ simplicis, hoc modo facile contingit. Si enim aggregetur in partibus biliosis atra bilis, exacerbationes faciet alternis diebus ad similitudinē tertianæ simplicis, sed forma erit quartanæ: quæ ideo duplex dicitur, quia in interuallo trium dierum bis accedit. Quod si eadem in partibus pituitosis aggregetur, singulis diebus exacerbabitur typo quotidianæ, & fient tres quartanæ, sed forte nothæ ob aliquam mixtionem pituitæ. Si vero inter eas vna sit vehementior, alia duæ minores, significat duas partes, vnam quæ mandat atram bilem singulo quarto die, alteram quæ aggregat quotidie aut pituitam aut alios humores, veluti semiquartana, vt de semitertiana dictum est. Secundum eandem rationem fieri potest, vt in partibus melancholicis aggregentur humores biliosi, aut pituitosi, vnde circuitus fiet quartanæ simplicis, cum tamen forma accessions bilem aut pituitam ostendat. His quæ diximus solum repugnare videtur, quod scribitur. 1. Aph. 12. Morbi accessiones indicabunt, Nam in quibus forma non respondet typo, nequaquam indicabunt. An pleræque medicinæ sententiæ veræ sunt vt plurimum? De triplici
- C** igitur genere circuituum à qua causa fiunt, & quomodo, explicatum est. Sed præter hos Hippocrates alios recenset. 3. in primum Epid. 2. Quintanam, septanam, nonanam. Auicenna etiam sextanam, atque alios circuituum numeros. Galenus suspicatur erraticas esse, nec vidisse præter quintanam, eamque obscure. Equidem hanc vidi sæpius & manifeste: aliquando breuem, quæ conuersa est in tertianam: aliquando longam ex erraticis ortam in Autumno, quæ septem mensibus grauius tenuit ancillam meam. Auicenna omnes hos circuitus ad quartanam refert: fieri enim ex atra bile varij generis, quæ ob paucitatem tardius congregetur. Videntur autem esse species simplicium typorum interpollata vna accessione aut pluribus: vt contingere solet menstruis vno mense deficientibus, expectant enim alterum circuitum menstruum, nec in tempore intermedio erumpunt secundum naturam: quia natura minime cōsuevit nisi statis temporibus expellere. Erit igitur quin-

Bb tana

QVAEST. MEDICARVM

tana species tertianæ interpollata vna accessione: ideo inter breues po-
nitur ab Hippocrate, omnium pessima: nam ducit ad tabem, aut ta-
bem sequitur 3. in primum Epi 9. putandum est enim oriri ex flaua bi-
le, quæ per vltionem transferit in atram, ideo pessima: sed quæ aggre-
getur in partibus biliosis, vnde circuitus tertianus: interpollat autem
vnā accessionem ob paucitatem. Septana est quartana semel inter-
cepta: hanc Hippocrates longam esse tradit, at non letalem. Videtur
ex humore melancholico oriri in partibus melancholicis, qui similiter
ob paucitatem interpollat vnā accessionem. Nonana videtur circui-
tus tertianæ ter intercepta accessione. Traditur longior septana nec
letalis: videtur oriri ab eodem humore melancholico sed in partibus
biliosis aggregato: ideo longior septana, quia interuallum longius,
simili modo non letalis, quia conuenit cum quartana. De sextana nul-
lam video rationem, nisi ad quotidianam reducat quater interce-
ptam: ab humore melancholico in parte pituitosa. Concludere igitur
possumus tres tantum esse circuitus simplices febriū putridarum: E
alij enim omnes aut componuntur ex his, aut ad hos reducuntur.

*Hæcticarum tria genera vnicam potius esse temporibus
distinctam. Quæst. XI.*

RADVNTVR quidem tria genera Hæcticæ. 10. Meth. 2. se-
cundum triplicem humiditatem partium solidarum, quam
febris depascitur. Primum consistere in propria humida-
te, qua partes nutriendur, qui veluti ros sparsus in omnibus partibus
continetur: Secundum in ea humiditate, quæ concreta est iuxta fibro-
sas partes, quod genus carnosum & adipem complectitur: Tertium
in ea, quæ fibrosas partes constituit, quæ verè solidæ vocantur. In cor-
dis enim substantia tres istæ humiditates continentur, quæ absumun-
tur in febribus Hæcticis: vnde sequitur totius corporis extenuatio. F
Addit tamen Galenus quartum genus humiditatis, in qua febris Hæ-
ctica consistit. 7. Meth. 6. cum inquit. Quatuor siccitates induci ex Hæ-
cticis: primam, cum solida similiarium substantia siccior est reddita:
Secundam, vbi ea, quæ ex humore concreto constat, vt caro & adeps:
Tertiam, cum ros ipsum absumitur: Quartam esse sanguinis penuriam
in exiguis particulæ uenis arterijsve. Sed Auicenna quartam hanc sic-
citatem non Hæcticis tribuit, sed cæteris febribus. Quasi cæteræ febres
non absument & ros, & carnem, & pinguedinem totius corporis. Non
enim in hoc consistit Hæctica, sed si in corde huiusmodi absumptio
fiat: contingit enim corpus extenuari inedia, & febribus cuiuscūque
generis. At ob id non est necesse cordis humiditatem absumi. Quam-
diu enim viuit, rapit à cæteris partibus humiditatem, vt explicatur in
lib.

- A** lib. de Marasmo cap. 5. Cor namque cum valentissime attrahat, non priusquam vltima sit membris omnibus inopia, caret alimento, vt ne credamus, quādo ex diuturna mala valetudine corpus emacruerit, cor esse & iecur pariter cæteris partibus attenuata. Id vel in alijs animalibus inspicere licet, si diuturna fame maceratum diffeces, tenuatas & penè siccas alias partes videbis: Iecur vnā cum corde in statu ferè naturali. Hactenus Galenus. At in febre Hectica incipit ex corde extenuatio: Ideo cum progressa est, ob principij imbecillitatem difficilius instauratur, quam cum in alijs morbis facta est extenuatio. Quid igitur prohibet ad Hecticas pertinere etiam illam siccitatem, quæ fit ex penuria sanguinis in venis exiguis, dummodo ex corde incipiat? Alio qui cur magis ponenda esset Hectica in eo alimento, quod rori asimi latur: nam & hoc non dum est agglutinatum partibus, neque concretum: & eget alteratione vt illud, est enim adhuc sub specie sanguinis,
- B** licet parum mutatum pro natura partium. Tribuuntur autem hæ partibus solidis, quia illis priuata sicciores redditæ sunt. Igitur species Hecticarum secundum numerum humiditatum constituentibus iam quatuor erunt: forte & plures. Nam antequam alimentum, qui ros appellatur, partibus agglutinetur, aliam mutationem suscipit, i. de Sem. 2. Præterea alia est humiditas, quæ in carnem congelatur, alia quæ in adipem: Alia quæ in partes albas transit. Verum inutilis videatur diligēs hæc perquisitio, & curiosa, cum absque discrimine hæc febris omnes humiditates absumat, si progrediatur vsque in finem. Ideo melius distinguenda videtur temporibus, vt facit i. diff. fe. 8. & 9. Quamdiu, inquit, est in principio Hecticam vocant: quando ad statum peruenit, tabidam: In tempore intermedio, quod est ipsius augmenti, mediam inter Hecticam & tabidam, quæ modo ad vnam magis, modo ad alteram vergit. Hecticam facile curari: Tabidam incurabilem: mediam difficile curari, prout magis vel minus progressa est. Determinari autem principium non dierum aut horarum numero, sicuti neque in alijs morborum generibus, sed ipso dispositionis modo. Cum enim naturalis cordis temperies primum everti inceperit, neque natia humiditas protinus aboletur, neque virtus plurimum laborat: sed primo fit veluti quædam efferuescentia humiditatis, quo in tempore facile est huiusmodi febrem sanare, tamquam nihil adhuc virtute perpeffa. Deinceps autem consumptio quædam efferuescentium sequitur: hæcque in longum protracta, ipsæ similes particule, quæ sunt veluti cordis elementa, sicciores redduntur, atque inopia alimenti tenuiores, ac tantum virtus laborat, quātum siccitas atque caliditas in ipsa febre inualuerit. Huiusmodi febrem medium locum tenere inter eam tabidam febrem, quæ penitus curam non admittit, atque illam quæ facillime in principio curari potest. Latitudines autem in hac multas esse,

Bb 2 quo-

QVAEST. MEDICARVM

quoniā & dispositionis ipsius multae sunt diuersitates in eo quod ma- **D**
gis ac minus. Hæc Galenus. Tempora autem huius morbi nequaquā
penes cruditatem & coctionem distinguuntur, vt putridarū februm:
non enim adest humor concoquendus: sed penes symptomata in ab-
sumptione nativæ humiditatis solidarum partium, vnde tandem se-
quitur tabes. Antiqui porrò eam quæ facile curatur non Hecticā vo-
cabant, sed scheticam 8. Meth. 1. quia dispositio nequaquam fixa est
ἐν σκελετῷ. Solas autē fixas vtpote difficile mobiles *ἐν ἔξῃ*, idest in habitu
vocabant. Ideo Hecticæ duplici ratione dicuntur, vel quia dispositio
fit fixa, vt habitus: vel quia in habitu corporis fit, seu fixa seu mobilis
1. diff. fe. 7. Patet præterea in hoc morbo ratione siccitatis nullam de-
clinationem subsequi ad statum, cum incurabilis ponatur, quamvis
ratione caloris febrilis declinare possit: absumpto enim humido ca-
lor extinguitur. Idcirco nisi mors præueniat, transit in senium ex mor-
bo, qui marasmus appellatur, siccitas sine febre. Sed ante summam cor- **E**
dis exsiccationem, cum sanabilis supponitur, declinare potest & calor
febrilis extincto feruore, & siccitas humectato corpore. Sed aduersus
hæc dubitatur. Si nutrimentū instaurat deperditam corporis substan-
tiam, quomodo incurabilis redditur siccitas in tabida? Nisi enim par-
tes albæ instaurarentur, in quarum exsiccatione tabidam consistere
supponitur: quomodo augeretur animal & nutriretur? secundum om-
nes enim partes tam albas, quæ ex semine fieri traduntur, quā eas quæ
ex sanguine, vt caro, augmentationem & nutritionem fieri necesse est.
Non solum igitur caro & adeps restitui possunt, sed etiam quæ ex se-
mine. Quod & Galenus concedit 1. de Sem. 2. conuerti enim sangui-
nem à tunicis in succum album quale est semen, ex quo nutriuntur
partes albæ. At si hæc vera sunt, propter quid in vlceribus carnem qui-
dem facile regigni videmus, partes autem albas nullo modo? quod
admiratione dignum Galeno visum est. Idem quoque tradidit. 1. 1. **F**
Meth. 1. Quantitatem solidarum partium parem semper manere, post
quam ad perfectum augmentum peruenerint: carnosæ autem substan-
tiæ magnitudinem variari, etiam si non augeatur animal. Si igitur par-
tes albæ neque regignantur in vlceribus: neque post augmentum di-
minuuntur augenturque, sed pari mole semper manent, qua ratione
nutriri concedantur? nutritio enim est deperditæ substantiæ instaura-
tio. Amplius si partium albarum par quantitas manet, in Hectica non
absumentur earum humiditas, vt suppositum est. Animaduertere igitur
oportet: partes quidem organicas regigni non posse, sunt enim
solum in primordijs naturæ cum totum animal formatur. At partes
similares cum continuè à calore innato aut etiam aduentitio aliquid
deperdant, alimento instaurari posse tam carnosas, quam albas, nisi
quid aliud impediat. Tradit autem Galenus venulas aliquando licet
raro

A raro in vlceribus renatas, arterias autem ac nervos nequaquam, idque non quia omnino regigni nō possint, sed quia carnis generatio præoccupat in locum albarum partium. Patet id in ossē excavato, repullulat enim vbiq̃ue caro. At verò si quis post multos dies aut mēses carnem eam contemplatus fuerit, inueniet conuersam in albam substantiā ac præduram, vt ossis vicem gerat, quod callum vocatur, quo & ossa fracta glutinantur, quod & in cæteris partibus albis contingit. Omnes enim partes cum diuise fuerint aut statim & seipsis glutinatur, vt molles: aut posterius medio corpore simili tamquam glutine, vt duræ. 5. Meth. 7. Neque in carne nouella, quæ in cauis vlceribus fit, desunt fibræ, quæ tandem albescunt: forte & venulæ, arteriolæ ac neruuli insunt: nutritur enim & sensu prædita est, at vascula hæc non noua putanda sunt, sed ex finibus præiacentium partium producta instar carnis supercrescentis. Pars autem organica neque in duris, neque in mollibus restituitur. Nec enim lingua amputata renascitur, neque glans, neque præputium, neque musculus: tanto minus ossa, arteriæ, venæ, ac nerui: requirunt enim certam figuram, quæ tantum in humida seminali materia à spiritu formatur cum toto animali. At neruulorum, arteriarumque, aut venarum productiones, quas diximus, tanquam similiarum partium censemus, vt carnis, Nam & caro frequētibus fibris assurgit totam cavitatem replens. Si igitur partes similes omnes refici possunt, cur humiditas in marasmo & senio deperdita non restituitur alimento adueniente? An id contingit ob defectum calidi innati? Cum enim hoc vigeat in substantia humida, quo magis corpus exsiccat, eo magis deperditur: Deficiente autem calore innato, deficit concoctio & nutritio. Prohiberi autem non potest, quin corpus continue exsicceatur ab initio generationis vsque ad vltimam senectutem: quia quod aduenit ex alimento, non totum fluit, vt totum continue renouari possit, quemadmodum in flāmis externis videmus oleo non deficiente: sed eius pars tenuior & exhalabilis disperditur, relinquatur autem id quod crassius est & magis terrestre: vnde partes redduntur sicciores & duriores. Si autem liceret aliquando senectam exuere, & noua materia humida viuere, sic reiuuenerent animalia, vt aliquando plantę solent per sobolem adnatam veteri caudice arēscere, vt in Peripateticis quæstionibus diximus. Cum igitur animalis partes solidiores ad tantam siccitatem peruenerint, vt distendi amplius nequeant, tunc primo desinit augmentatio, 1. de tue. san. 2. deinde progressa amplius siccitate, minus concoquere, & agglutinare alimentum possunt: ideo deficit nutritio, tum quia deficit calor innatus: tū quia sanguis præhumidus longa mutatione eget, vt transeat in subtiliā valde duram: vt Galenus tradit 3. de Natu. fac. vltimo. Hinc fit, vt aliquando Hæctici in Hydropem incidant, aut pedum tumefactionem.

Bb 3 Cum

QVAEST. MEDICARVM

Cum enim alimentum adueniens siccioribus partibus glutinari ne- **D**
 queat, & minus concoquatur in principio, necesse est in excrementum
 aquosum tendere. Relinquitur dubitatio, quomodo post augmentum
 admitti possit nutritio albarum partium, si par quantitas semper ma-
 net. An in hoc differt nutritio ab augmentatione 1. de Gen. & corr.
 tex. 41. Quod enim auget carnem, est potentia tanta caro: quod autē
 nutrit, est solum potentia caro. Nutritur igitur permanente eadem
 quantitate. At si nutritio deperditam substantiam instaurat, quomo-
 do permanet eadem quantitas nutriti? An licet continuē resoluatur
 humiditas partium, & alimento adueniente reficiatur, eadem tamen
 permanet moles partium solidarum, cum ad summum incrementum
 peruenerint. Nam hæc ob terream naturam & duritiem neque absum-
 untur, neque reficiuntur, sed tamen nutriuntur, quatenus irrigantur
 ab alimento. Sed ut clarius res patefiat, sciendū est ex Gal. 10. Meth. 2.
 in omnibus partibus tam mollibus quam duris tres humiditates con- **E**
 tineri. Nam ea quæ est veluti ros non solum in carne est, sed & nervis
 & membranis, ossibusque. Præterea Caro non tantum ea est, quæ in
 musculo continetur, quam proprie carnem vocamus: sed & in ceteris
 partibus sua caro est, ut in ventriculo, membranis, arterijs, cæterisque.
 Singularum enim partium moles ex tali natura completa est, quæ uti-
 que, ut in sinuosis vlceribus videre licet, & perire & regigni potest. At
 verò nec fibrosa, nec nervosa, membranosaue natura eandem genera-
 tionem habere cernitur. Nec fas est eiusmodi singularum partium fi-
 bras à malignis febribus liquari, sicut carnes, Quando animal ipsum,
 priusquam hæc prorsus sint siccata, interemerint. Hæc Galenus. Ex qui-
 bus colligere licet etiam in substantijs membranosis, ossibusque hu-
 miditatem cremabilem adesse, quæ & depereat, & regignatur, at sub-
 stantiam fibrosam duramque nec regigni, nec liquari sicut carnes etiā
 in febribus malignis: permanet igitur earum quantitas, licet humidi- **F**
 tas varietur. Et cum dicitur Hæcticam inuadere fibrosum genus, signi-
 ficat absumi humiditatem cremabilem solidarum partium, id est earū
 carnem, non fibras ipsas. Si enim absumeretur earum gluten, ut vo-
 cant, non persisteret corpus solidum, sed in cinerem fuisset conuer-
 sum: At hæc viuentem animali fieri nequeunt. Hinc etiam patet non
 distingui febres Hæcticas tribus humiditatibus prædictis. Nam in to-
 to progressu aliquid roris & carnosius generis relinquitur: nutritur
 enim adhuc corpus. Sed in principio ros magis absumitur, postea
 molle carnosum genus, ultimo ad solidarum partium carnem transit:
 difficilius enim hæc humiditas perditur. Cum vero ad tantam siccita-
 tem peruenerit, ut calore innato prorsus destituatur, mori est necesse
 igne per marcorem extincto.

Febrem

A *Febrem pestilentem sola putredinis malignitate non loco differre à cæteris. Quæst. XII.*

VM omnis febris putrida putredinem habeat aut in omnibus venis, aut maximis: aut in aliqua particula ascendente ad cordis ventriculos putrida fuligine vna cum calore, vt ostensum est superius. Pestilens autem inter putridas sit: Ipsa quoque putredinem habebit aut in omnibus venis vel maximis, vnde synochis adnumeretur: aut in aliqua particula, vnde accessiones habebit. Loco igitur non distat à cæteris. Videtur tamen Galenus in corde ponere febrem pestilentem. 3. Præf. 3. cum inquit. Ex inspiratione aeris pestilentis, si putredo occupauerit cordis corpus: Hæcticam fieri pestilentem, cui nulla medicina excogitari potest: Si humores solum in ventriculis cordis existentes, alterum genus febris pestilentis fieri, ex qua superstites esse possint. Verum & si aer pestilens inspiratus putredinem excitet aliquando in corde: prius tamen infici necesse est loca, per quæ trāseat: vt cerebrum, aut pulmonem. Quamuis enim admittatur ingredi aerem inspiratum in cor, vt Galenus vult: asserit tamen alterari prius in pulmone, deinde per arteriam venalem ferri in cor. Interim igitur cur putredinem pestilentem non prius communicauerit hisce partibus? Indicat id fœtor anhelitus, qui vt plurimum in pestilentibus sit: & dolor capitis præcedens ex putridorum inspiratione. Non minus autem in cæteris putridis communicatio putredinis cordi fit, quā in pestilentibus. Quamdiu enim solus vapor putridus ascendit ad cor, possunt ægotantes superstites esse: cum autem humor ipse putridus cor petierit, in synopem & pulsus repentinam imbecillitatem incidunt, vt desperata sit salus. 12. Meth. 3. Tanto magis si humores, cordis putrescant. Si igitur in cæteris febribus putridis aliquando intereunt ægotantes ascendente putredine in cor, aut ei quomodocunque communicata: non est proprium pestilentis putredinem habere in corde. At dicet quis. Si ephemera calor incipere potest in corde, vt contingit ex ira, merore, & cæteris animi motibus: atque aliquando Hæctica ob easdē causas in corpore cordis excitatur: cur non & putrida in humoribus cordis primum excitari possit? Respondetur posse quidem sanguinem cordis seu spiritus, aut ipsummet corpus incalescere prius quam cæteræ partes, est enim pars calidissima: at putrescere prius nō contingit. Fons enim caloris innati, quo omnes partes viuunt, & à putredine defenduntur, si putrescat, vnde auxilium habebit? Cum igitur loco non differāt pestilentes à cæteris putridis, alia erit ratio, qua distinguantur. Certum autem est pestem morbum esse perniciosum, qui vno tempore multos inuadit, ac veluti bellua mul-

B b 4 tos

QVAEST. MEDICARVM

tos interimit, & ciuitates depascitur, ob aeris mutationem in prauam **D**
 qualitatem & venenosam, vt Galenus describit 1. Acut. 9. & de Ther.
 ad Pis. 16. Ratio igitur distinguens a ceteris; est venenosa qualitas ex
 aere contracta. Ideo numeratur inter epidemios, quia communis est
 multis populis. Est enim pestis epidemia perniciofa: hoc autem con-
 tingit ob qualitatem venenosam. Est enim venenum tota substantia
 animali inimicum. Appellatur quoque febris pestilens sine peste.
 1. Diff. fe. 3. cum non ex aere, sed ex prauo victu similis putredo con-
 tingit, quæ nequaquam epidemia est, sed inter morbos, qui sparsim &
 priuatimprehendunt sporades apud hippocratem vocati. Sola igitur
 venenositas seu ex aere, seu ex prauo victu contracta febres constituit
 pestilentes. Forte ex eodem genere fuerint cætera venena seu ictibus
 ferarum illata, seu assumpta: pugnant enim omnia secundum totam
 substantiam. Sed febres pestilentes ab huiusmodi venenis distinguun-
 tur: quia venenositas febris pestilentis ex maligna quadam humorū **E**
 putredine oritur, ideo omnis inter calidos affectus est, putredo enim
 à calore fit. Cætera autem venena, quamuis & ipsa putrefaciant, non
 tamen putrida sunt. Putrefaciunt enim vel quia excessu caloris cor-
 rumpant partes, vt quæ corrodentia vocantur: vel quia frigore im-
 modico extinguunt calidum innatum, vt obstupefacientia, vnde sequitur
 partis corruptela, vt in gangrena: interficere etiam possunt absque
 putredine alia ratione. Quidam alio modo putredinem pestilentem
 distinguunt à venenis: quia illa contagiosa est, venena autem nequa-
 quam. Ideo rationem formalem febris pestilentis putant esse conta-
 gium. At si per contagium accipiamus communicationem putredi-
 nis ad partes propinquas, in omnibus febribus putridis erit contagiū;
 quæ enim putruerunt in corpore, nisi auferantur, contagio afficiunt
 partes adiacentes. 2. Meth. 8. Et sæpe venena pasci veneno afficiunt, vt
 rabidi. Si autem contagium intelligamus ad distantia: id neque om- **F**
 nibus pestilentibus inest, neque solis. Nam quæ sparsim contingunt,
 ex prauo victu, non omnes contagiosæ: Multi præterea alij morbi cō-
 tagiosi sunt, vt Phthisis, lippitudo, dysenteria. Ad constitutionē igitur
 febris pestilentis sufficit putredo venenosa: quæ & maligna dicitur,
 quia perniciofa, licet non videatur magna. Distat enim morbus
 magnus à maligno. 3. Cris. 4. Malignitas enim & benignitas ad morem
 morbi pertinet non ad magnitudinem. Nam aliquādo debiles & par-
 uæ febres cum accidentibus periculosis sunt: contra vehementes sæpe
 sine periculo. Quamuis autem non videatur magna siue febris siue
 putredo maligna ponitur tamen inter morbos magnos: tribus enim
 modis magnus morbus dicitur, vel quia sit vehemens, vel quia mali-
 gnus, vel quia in principe parte. Consistit autem venenositas in sub-
 stantia adeo rebeli, vt vinci nequeat à natura, cui secundum totā sub-
 stantiam

Astantiam est inimica. Nullo enim modo concoqui potest: nam ceteræ putredines in pus aut quid simile puri conuertuntur: at tuberculi pestilentes aut non suppurantur, aut in putredinem diuersam à pure transeunt. 3. in 3. Epi. 24. Cum igitur ea quæ tota substantia inimica sunt, vinci nequeant, siquidem insignem aliquam qualitatem habeant, vincunt corpus nostrum & corrumpunt. Cum autem omnis qualitas corrumpens ad excessum primarum qualitatum reducatur, vt alibi à nobis ostenditur: in putredine autem calor extraneus dominetur: necesse est in pestilentibus vehementem esse caliditatem in materia rebeli. Quamuis non semper appareat exterius, cum delitescat in profundo. Potest & vehementior esse caliditas, sed in materia non rebeli, vt in febre ardente, quæ minus periculosa est, quia vinci à natura potest, vt piperis caliditas quamuis in summo sit, non tamen enecat, quia facile extinguitur. At caliditas auripigmenti non extinguitur, ideo

Best inter deleteria. Galenus id tribuit crassitudini partiū. 4. Simpl. 19. Hinc non mirum pestilentes febres, vt plurimum Heëticas esse, vltionē ad partes solidas perueniente. Calor enim putridus in crassa materia existēs profundius corrumpit, quam in tenui: vt carbo ignitus vrit magis quam flamma, licet flammæ calor diffundatur magis. Ceteræ igitur febres putridæ similes sunt flammis, at pestilens carboni ignito. Dubitabit autem quis: non videri in materia crassa consistere pestilentiam illam, quæ contagij semina in longinquum eiacularur: crassa enim materia grauis est, neque diffundi in aere potest. Si igitur perniciosior pestilentia, quæ ex aere contrahitur, non consistit in materia crassa, multo minus mitiores pestilentia. Aut igitur substantia venenosa non ponenda est in crassiori materia: aut contagium in longinquum non fit in grauiori pestilentia, quod repugnat experientia. Respondetur, à putridis corporibus attolli etiam crassa corpuscula instar

Cfuliginis, quæ aerem fetore inficiunt: nam & si graua sint, ab igne tamen eleuante redduntur leuia: vt argentum viuum quamquam grauiissimum euolat tamen in igne. Perniciosior quoque est hæc pestilentia, quia ob attenuationem illabitur profundius in corpora. At si per attenuationem mutaretur substantia, vis deleteria etiam destrueretur, vt patet in combustionē: Quæ enim omnino combusta sunt, non retinent pristinam naturam: quod est præcipuum remedium pestilentia. Quemadmodum igitur fumus argenti viui naturam propriam non amisit, sic & euaporationes eorum, qui peste correpti sunt, venenosæ existunt. Corpuscula vero hæc, quæ semina contagij vocantur, diutius seruant naturam suam: non enim facile in alienam substantiam mutantur: & corporibus quibus applicantur, adhærent pertinacius ob tenacitatem, quam ex putredine acquisuerunt. Eleuantur autem, vel ex corporibus putridis, vel è subterraneis. Aer enim in cauernis conclu-

sus

QVAEST. MEDICARVM

us nec perspirans, putredinem contrahit. Patet autem hunc esse cras- **D**
sorem, nam faces in eo extinguuntur. Fieri potest, ut aliæ euaporatio-
nes malignæ ex auripigmento, argento viuo, alijsque metallicis aerem
inficiant, cum è subterraneis eliciuntur, ut contingit in terræ motu ob
concussionem: aut in concursu astrorum quorundam, ut Astrologi
animaduenerunt. Omnis autem metallica euaporatio crassior est &
deleteria. Febres igitur pestilentes sola malignitate à cæteris putridis
distare, manifestum est.

Venena omnia excessu primarum qualitatum enecare.

Quest.

XIII.

COLLIGITVR huius sententiæ demonstratio apud Gale-
num 3. Sim. 18. & sequentibus capitibus. Cum enim venena
quædam sint quantitate deleteria, quædam toto genere: **E**
atque illa quidem frigiditate calorem extinguunt: hæc vero calidi-
tate putrefacientia & erodentia: nisi exceßerint, nequaquam interfici-
ent. Nec enim animal vllum interire potest, quin cor ab agendi mu-
nere cesset. At vero ut cesset, fieri nequit citra maximam intemperie.
Siquidem non simpliciter quam par est calidius aut frigidius moueri
desinet: eodem modo si modice siccum aut humidum euadat: minus
enim ob hæc intemperies suo fungetur munere, cæterum motu non
vacabit, priusquam immensam aut caliditatem, aut frigiditatem, aut re-
liquarum qualitatum aliquam acceperit. Hæc Galenus. Præterea vni-
uersalius sic patebit. Cum enim principia omnium generabilium &
corruptibilium sint quatuor primæ qualitates, ab ijsdem pendere om-
nem actionem & passionem necesse est 4. Meteo. cap. 1. Cum igitur ve-
nena corruptiua sint calidi innati, & tandem propriæ animalium tem-
periei, necesse est per qualitates primas agere, & eas non parum supe- **F**
rare sed multum: Non enim corrumpere, sed alterare tantum: hu-
iusmodi autem ponitur quartus gradus tãquam extremus frigidorum
quidem, cum extinguit, calidorum autem cum vrit. 5. Simpl. ult. Si igitur
venenorum natura est corruptiua animalium, excessu alicuius pri-
marum qualitatum id efficere necesse est. Patet quoque idem indu-
ctione. Nam si temperamentum cuiusque deleterij tum frigidi, tum
calidi perquiramus: omnia in quarto gradu seu frigidorum seu cali-
dorum à veteribus constituta esse comperiemus. Deleteria enim frigi-
da ponuntur opium, mandragoras, cicuta, hyoscyamus, quorum frigi-
ditas in extremo est, ideo obtupeciant. Calida autem cantharides,
aconitum, argentum viuum, auripigmentum, & alia multa, quorum
omnium caliditas in extremo ponitur: ideo putrefacientia. Quæ au-
tem interimant sola siccitate, aut humiditate, non reperiuntur: non
enim

- A** enim hæc qualitates accedunt ad quartum gradum sine auxilio actiua-
rum, vt notauit Gal. 5. Simpl. ult. Quæ enim extreme exsiccant, etiam
extreme calida sunt. Forte humectantia neque sola neque coniuncta
cum actiuis in extremo reperire licet: humiditas enim medijs magis
congruit quam extremis, vt patet in elementis. Ignis enim & terra gra-
uium & leuium extrema, vtraque sicca sunt: aer & aqua humida, ea-
demque media. Si aqua vehementius refrigeretur, congelascit & sic-
ca redditur: aer si vratur, ignis fit. Non igitur mirum, si in quarto gra-
du humida nulla reperiuntur: sicca autem dantur quidem, sed non
sine caliditate extrema. Genera igitur deleteriorum duo tantum re-
linquuntur, alia quidem calida alia vero frigida, vtraque in quarto gra-
du. Sed hæc sententia magnam patitur difficultatem. Nam idem Ga-
lenus. 5. Simpl. 19. testatur esse inter deleteria, quæ tota essentia nobis
contraria sint: proinde si vel minimum eorum assumptum fuerit, om-
nino lædat necesse est: ceu dryopteris & pityocampe, & thapsia, &
solanum manicum, & hydrargyros, & fungorum nonnulli, præterea
saliua, & fel venenatorum animalium. Nam talia omnia, inquit, gene-
re sunt deleteria, non quantitate. Siue igitur quæcunque genere dele-
teria sunt, tota substantia sint nobis contraria, vt videtur innuere, siue
quædam, vt multi putant: non omnia deleteria per primas qualitates
enecant, sed sunt, quæ tota essentia agunt. Non enim idem est per qua-
litates agere, & tota essentia. Nam ibidem paulopost de ijs quæ cere-
brum offendunt, inquit. Communiter vero vniuersa duobus modis
affligunt, læduntque: aut cum tota substantia sunt contraria, aut cum
vna duabusve qualitatibus temperaturam immutant. Idem colligere
licet ex natura remediorum, quæ alexiteria vocantur, vt traditur. 5.
Simpl. 18. Est enim duplex eorū natura. Nam quædam alterant, quæ-
dam vero euacuant ex corpore patiente venenum. Alterant igitur, in-
quit, aut una qualitate, aut duarum coniugatione, aut denique tota
substantia: Euacuant substantiæ similitudine & caliditate subtilium
partium. Si igitur inter alexiteria sunt, quæ agunt tota substantia: er-
go & inter venena esse oportet, quæ tota substantia enecant. Hinc or-
ta est Auicennæ sententia: Medicamenta venenosa esse, quorum pro-
prietas est enecare per qualitates, cum ad quartum gradū perueniunt,
vt euphorbium, opium. Venenum autem, quod tota sui substantia
mortificat, vt Napellus. Nam inquit. Medicina mortificatiua est illa,
quæ corrumpit complexionem & substantiam spiritus cordis, aut per
formam ipsius specificam, sicut venenum: aut per excellentiam alicu-
ius qualitatis actiue, sicut opium per frigiditatem, & euphorbium per
caliditatem: Medicina autem, quæ proprie appellatur venenum, est
illa quæ corrumpit complexionem spiritus per contrarietate substanti-
æ speciei suæ ad substantiam & speciem spiritus, sicut Napellus. Me-
sues

QVAEST. MEDICARVM

221
 fues omnia medicamēta duplici virtute donata esse testatur, elemen- **D**
 tari quæ communis est, omne enim participat calido frigido humido
 & sicco: altera cēlesti, quæ propria est cuiusque speciei, non quia tali
 temperamento constet, sed quia supra temperamentum tali virtute cē-
 litus donata sit mixtionem regulante. Huiusmodi autem esse vim pur-
 gatiuam medicamentorum & alias multas: inter quas & venena &
 antidota reponuntur. Quoniam autem vulgo ignorantur eorū prin-
 cipia, idcirco proprietates occultas vocant, ad quas confugientes bre-
 ui se extricant à quacumque difficultate quæ circa illas oritur. Vide-
 tur & Galenus proprietates occultas cōcedere 13. Meth. 6. vbi inquit.
 Eorum quæ contraria qualitate sunt, methodus quæpiam est: eorum
 quæ tota substantia sunt aduersa, methodus non est, sed omnia sunt
 per experientiam inuenta: & 9. Simpl. 6. de lapidibus loquens, inquit:
 vires habent partim secundum totius substantiæ proprietatem, par-
 tim secundum qualitates effectrices: & paulo post inquit. Nunc sane **E**
 sermo nobis esto de illis, quæ secundum effectrices agunt qualitates,
 in quibus sanè est & vrendi ratio ac methodus. Siquidem vt ostendi-
 mus, facultates proprietatis quæ totius substantiæ ratione insunt, à me-
 thodo ac ratione alienæ sunt, & per solam noscuntur experientiam.
 Nam cur hic lapis tacto vulnere, vnde sanguis prorumpit, cursum eius
 reprimat ac sistat, haud nouimus, & quæ sequuntur. Si igitur venena
 & antidota multa secundum proprietatem totius substantiæ agunt,
 merito eorum facultates occultæ secundum rationem dicendæ sunt,
 cum per solam experientiam innotescant. Verum enimvero alibi re-
 fellit eorum opiniones, qui certo sciri negarunt effectricum facultatū
 essentias in huiusmodi operationibus, quales sunt sceptici philosophi,
 & inter medicos empirici 1. Simpl. 1. Cum enim omnia corpora ex ca-
 lido frigido humido & sicco constent, statuit has effectricum faculta-
 tum essentias tum in alijs omnibus tum in medicamentis. Et 5. Simpl. **F**
 2. inquit. Quiuis ex plebe & plerique idiotarum remedia secundum
 primas qualitates agentia inueniunt, at secundum reliquas nullus ex
 illis remedium peruestigandum sumit: tamquam vnumquodque eo-
 rum maius iam sit, quam pro captu hominis plebei, ac sciētiam requi-
 rat venerabiliorem: eam scientiam nuncupāt medicinam, & qui eam
 exercet, medicum. Et in fine eiusdem capitis inquit. Primus doctrinæ
 modus empiricorum est proprius: secundus virum potissimum ratio-
 nalem decet, quem proponit in eo libro exponendum. At in eo libro
 inter reliquas facultates, etiam de alexipharmacis & venenis & tādē
 ijs, quæ tota substantia agunt, rationes perquirat. Non ergo eorum
 vsus carebit omnino ratione ac methodo, sequitur igitur, vt rationes
 has pro viribus aperiamus. Hieronimus Fracastorius acutissimus re-
 rum occultarum indagator actiones à tota substantia interpretatur,
 quæ

- A** quæ à forma proueniunt, hanc autem formam aliquando esse materiale, aliquando spirituale: Spirituale accipit, quæ à materiali per eius præsentiam producat veluti soboles tenuior materiali: ideo eius simulachrum & species appellata est. Vim autem agendi in forma materiali magis inesse, mouendi autem in spirituali, vnde ferrum magnes attrahat: & alia multa admiranda fiant in natura. Sed quoniã apud peripateticos species formarum materialium non dantur nisi in anima: hæc enim sola veluti locus est specierum tum sensibilibum tum intelligibilium, idcirco vim mouendi aut attrahendi non habent extra animam. Ponere autem in rebus externis huiusmodi species seu formas spirituales, vt agant in anima, superfluum est. Sufficiunt enim obiecta ad introducendas in spiritu animali suas species, cum in medio non species sine materia recipiantur, sed materiales: sola enim anima susceptiua est specierum sine materia. Nec in medio omnes natæ sunt recipi, sed colores tantum in diaphano: Sonus & odor in aere & aqua: at forma substantialis non sic afficit medium. Formæ autem materiales siquidem ex mixtione primarum qualitatum consurgunt, vt similariũ corporũ, sine huiusmodi principijs agere aut pati nequeunt: vnde Galenus inferebat, facultatum essentias omnium medicamento rum in illis consistere. Quod & Aristoteles 4. Meteo. comprobatur, asserens actiones omnes & passionem similarium, esse opera primarũ qualitatum, Dissimilarium autem virtutes, vt organicarum partium, cum ab altero principio ortum ducant, scilicet ab anima: hæc autẽ pendeat ab intelligentia, merito diuiniore dicendæ sunt, & transcendere primarum qualitatũ vires. At in medicamentis non has quærimus, nõ enim agunt vt organica, aut animata. Ergo præter mixtionem non relinquitur in ipsis alia virtus. Videamus igitur quid Galenus intellexerit per virtutem à tota substantia. Explicat id ipsemet 4. Simpl. 15. vbi
- C** extollit organum gustus, vtpote quod percipit species iuxta totarum substantiarum tum proprietatem tum alienitatem, quod peculiare atque eximium illi inest. Quid autem sit secundũ totas substantias agere aut pati, in hunc modum explicat. Ex quatuor elemẽtis, inquit, particulatim corporibus omnibus constant generationes impares mixtura ac diuersæ. Siquidem quædam ignis aliorumve elementorum in se plus continent, quædam aquæ: sicut alia si fors ita tulit, terræ: nonnulla aeris. Ex huiusmodi itaque imparitate proprietates corporum particularium sunt perfectæ: Ex elementis quidem plantarum, ex his autem animalium, sicut in libris de elementis demonstratum est. Porro transeunt quædam protinus in se se mutuo, non nulla vero mediantibus alijs, velut terra in triticum, hordeum, & alia id genus. Rursus horum vnumquodque in carnem humanam, cum tamen ipsa terra vt caro fiat, sit impossibile, eam videlicet quæ in medio est, mutationem transi-

QVAEST. MEDICARVM

transiliendo. Attamen eorum, quæ in sese mutuo transeunt, quædam D
 promptâ celeremque, quædam diuturnam alterationem obtinent. At
 quæ similitudinibus propinqua sunt, celerem, quæ verò remotiora, tar
 diorem. Oportebat utique innasci animantibus organum, quod natu
 ræ similitudines ac dissimilitudines discernendi potestate polleret,
 quod agnoscens rerum naturas familiaria quidem eligeret, aliena ve
 rò respiceret. Eiusmodi ergo lingua est, quæ exuberanti sensu non ca
 lida modo frigidaque humida atque sicca, sed etiam quæ familiaria
 quæque non familiaria sunt, agnoscit. Hactenus Galenus. Ex his pa
 tet, proprietates secundum totam substantiâ non magis in forma con
 sistere, quam in materia, imò magis in materia. Familiare enim aut alie
 num ideo dicitur, quia aut facile aut difficile transeat in naturam no
 stri corporis: hoc autem contingit ob varias materiæ conditiones. Ter
 ra enim & metallica alienissima sunt humanæ naturæ, cum à calore in
 sito conuerti nequeant. Triticum, hordeum, & reliqua cibaria ideo E
 familiaria, quia eorum materia absque difficultate transfit in substan
 tiam nostri corporis. Differentiæ autem hæ contingunt partim ob va
 riam elementorum mixtionem, partim ob eorundem varias conditio
 nes: quo enim crassiora sunt & grauiora, eo difficilius vincuntur, ut
 metallica: quo etiam leuiora ac tenuiora, eo facilius: quod enim nu
 trit leue est, cuiusmodi est dulce: salsum autem & amarum propter gra
 uitatem relinquitur, de sen. & sensib. cap. 4. Eandem sententiam colligere
 licet 3. de tempe. cap. 4. ubi inquit: Atque hæc quidem totis ipso
 rum alteratis substantijs nutrimenta se alterantium sunt: Quæ vero vna
 qualibet qualitate alterantur ac mutantur, ea medicamenta tantum
 sunt. Medicamenta itidem sunt, & quæ nulla substantiæ suæ mutata
 parte, sed tota seruata integra corpus ipsum afficiunt: ceterum grauiora
 ac naturâ animalis corruptentia: vnde & totum eorum genus dele
 terion & pestilens dici reor. Et paulo mox inquit. Iudicanda esse de F
 leteria totius naturæ suæ contrarietate: porro iudicabitur ex ea, quæ
 media intercedit mutatione, verbi gratia in elementis neque aqua mu
 tari potest in ignem, neque ignis in aquam, sed ambo in aerem: is ve
 ro in vtraque: at illa in alterutrum nullo modo: Ergo continens & si
 ne medio est aquæ mutatio in aerem, itemque ignis: non continens
 ignis & aquæ in alterutrum. Hæc igitur inter se contraria pugnantia
 que sunt. Nō dissimili ratione papaueris succus hominis corpori pror
 sus est contrarius, ut quod in eum quicquā agere ne vna quidem qua
 litate possit, multo minus tota sua substantia possit. Atque vnum qui
 dem deleteriorum genus eiusmodi est. Alterum est eorum, quæ ex no
 stro calore momentum aliquod mutationis accipiunt, ac deinde in
 multifarias alterationes vertuntur, quibus corrumpi naturam nostram
 accidit. Eiusmodi enim omnia deleteria genere sunt, etiam si propter
 exigui-

- A** exiguitatem non nunquam nihil quod sentiat, efficiant. Ac quæ corporis naturam rodunt, putrefaciunt & liquant: merito potestate calida nuncupantur: contra quæ refrigerant & sensum auferunt, torporemque notabilem afferunt, frigida. Et paulo post addit: Ac talium quidem omnium natura hominibus maxime est contraria (sanè naturam, cum dico, vniuersam substantiam ac temperiem, quæ ex primis elementis conflatur, significo: calido, frigido, humido, sicco.) Eorum vero quæ celerrime nutriunt, conuenientissima: reliqua omnia media inter hæc sunt, quorum alia magis alia minus agere ac pati à nostro corpore possunt: & quæ sequuntur. Ex his patet, contrarietatem secundum totam substantiam, non significare formam mixti, substantia enim non est contraria: sed materiæ conditiones, quæ omnimodam habent contrarietatem cum corpore humano, ut inter elementa contingit ijs, quæ symbolum non habent: in ijs enim aut non est transitus, aut admodum difficilis: Familiaritatem autem seu similitudinem totius substantiæ esse symbolum qualitatem: in quibus enim hæc est, facilis est transitus. Nutrimenta igitur aliquod symbolum habent cū natura nostra, hæc autem est similitudo & familiaritas, ut dulcedo. Deleteria omnimodam habent contrarietatem. Reliqua medicamenta medio modo se habent. Patet etiam proprietates has, quæ secundum totam substantiam dicuntur, non esse occultas, ut vocant, licet solo experimento inueniantur. Nam & ignem vrere non aliter quam experimento didicimus: simili modo virtutes omnes medicamentorum initio sunt inuentæ. Ratione autem colligimus principium vrendi à caliditate summa oriri. Sic deleteria enecare, experimēto compertum est, ratione autem colligimus excessu alicuius primarum qualitatum id efficere. Sed apud eos, qui huiusmodi excessus negant, fugit profecto principium. Ideo ad qualitates occultas confugiunt, quas putant
- C** Galenum innuisse s. Simpl. 18. vbi manifestam appellat utilitatem aduersus venena, quæ prouenit ex contrarietate qualitatum primarum, quasi qualitates hæc manifestæ sint, occultæ autem quæ à tota substantia. At inibi non dicit occultas esse quæ à tota substantia: sed oppositum, non obscuram esse alterationem, quæ fit à tota substantia, Relinquitur igitur ut obiecta soluamus. Quod dicebat Galenus, proprietates totius substantiæ à methodo ac ratione alienas esse, ignorata scilicet causa: animaduertere oportet. In omnibus quæ agunt & patiuntur duo esse, nempe contrarietatem & similitudinem I. de Gen. & corr. tex. 50. Ratione quidem contrarietatis agētem facultatem inesse, quæ cōsistit in primis qualitibus: ratione autem similitudinis materiam, quæ patitur. Simili modo habere necesse est & in ijs, quæ dicuntur à tota substantia agere. Nam ratione materiæ fit, ut quædam à quibusdam patiantur, quædam non: aut quædam facilius, quædam difficilius:

QVAEST. MEDICARVM

lius: in quibus enim magis est similitudo, facilius patiuntur, in quibus D
minus, difficilius: ut pingua facillime ab igne comburuntur, aquea
difficiliter: & oleorum genera cum resinis facile miscentur, & inuicē
patiuntur: liquores aquei cum generibus gummi: contra autem nec
resinae cum liquoribus aqueis, nec gummi cum oleis misceri contin-
git, nisi maxima cum difficultate. Accidunt autem hæc omnia, non
quia calida aut frigida, aut humida aut sicca: sed propter quasdam con-
ditiones materiae, ut leuitatem grauitatem, crassitiem tenuitatem, alia-
que huiusmodi: ob id enim aqua cum terra conuenit, aer cum igne:
crassa cum crassis: tenuia cum tenuibus: graua cum grauib: leuia
cum leuib. Hinc sympathia & antipathia appellata: ut spiritus ma-
gis ab aere & igne & odoribus afficiuntur: humores & solida a crassio-
ribus: Hinc purgantia medicamenta diuersa diuersos humores tra-
hant: scilicet ob affinitatem quandam materiae, qua facile uniuntur,
ut magnes cum ferro: non ob similitudinem secundum formam, ut E
vulgo creditur: proprietates enim specificæ soli conueniunt. At flauā
bilem nō solum trahit rhabarbarum, sed & scammoniū & multa alia.
Electrum non solum paleas trahit, sed & pilos & stamina quæque mi-
nuta & floccos: nec id solum electrum efficit, sed & pleraque gem-
mae, ut adamas. Neque magnes solum ferrum trahit, sed & magnetis
ramenta. Idem aliquando facit ipsum ferrum absque magnetis infe-
ctione: nam & ferrum trahit & magnetem, ut ostendimus in peripate-
ticis theorematibus. Actio autem attractionis non à similitudine fit,
sed à caliditate quadam adiuuante tamen propensione materiae, quæ
in similitudine consistit. Electrum enim per attritionem calfactum
trahit magis. Gemmae quoque nisi prius per frictionem incallescant,
non attrahunt. Magnes post concussionem efficacius trahit, & sensui
patent eius corpuscula egredientia quæ instar lanuginis illi inhaerent.
Ferrum tunc vim trahendi adeptum est, cum aliud ferrum scalpendo F
collisu vim similem magneti contraxit, ut patet in scalpellis, quibus sa-
bri armamenta celant. Hanc sententiam de attractione similium non
fieri sine caliditate quadam Galenus testatur 5. Simpl. 17. Sic enim par-
tes nostri corporis trahunt alimentum sibi familiare: & medicamenta
purgantia peculiare humores: & quædam alexiteria virus venenatū.
Nam, inquit, inter ea, quæ essentis similia sunt, quod calidius est, id
potentius attrahit, utpote quod similitudini adiunxerit calorem. His
stantibus facile est propositam dubitationem diluere. Nam & si actio-
nes omnes proueniant à qualitatibus primis, quæ notæ sunt, & metho-
do ac ratione tractari possunt. Sympathia tamē & antipathia metho-
do minus indagari possunt, cum similitudines & dissimilitudines, quæ
materiae insunt, minus pateant, sed sola experientia habeantur: ut in
proposito exemplo apud Galenum. Hiaspis viridis tactu vulneris san-
guinem

Aguinem fistit: alij lapides & si frigidi repellere possint aut astringere: tamen sympathia quædam est cum sanguine in Hiaspide viridi, cui sanguineæ guttæ sunt, quæ non inest in cæteris lapidibus. Sanguineus quoque color est in lachryma quæ sanguis draconis appellatur, & in hæmatite lapide, quibus uis inest sistendi sanguinem. Natura enim ipsa aliquando sympathias commostrat signis quibusdam, tanquam intelligentia quadam gubernante: vnde Mesues celitus pendere dixit. Sed actio sistendi sanguinem non in colore sanguineo, nec in similitudine substantiæ, sed potius in facultate repulsoria & astringente consistit ratione frigiditatis. Neque tamen omnia repellentia & astringentia id efficiunt, sed potissimum ea quæ sympathiam habent cum sanguine. Simili modo & in cæteris dicendum. Medicamentorum enim quædam vnâ particulam magis quam alteram respiciunt ob prædictam familiaritatem: vnde quædam stomachica, quædam hepatica, **B** quædam cephalica, quædam cordialia appellantur, prout has partes magis afficere apta nata sunt: afficiunt autem omnia qualitatibus primis. Altera dubitatio erat: si non idem est secundum totam substantiam agere, & secundum qualitates: non videtur actio, quæ fit à tota substantia, reduci posse ad qualitates. Eadem distinctione patet solutio. Nam materiæ non tribuitur proprie actio, sed passio, quamuis & pati aliquando agere dicimus, vt cum grauitatem & leuitatem dicimus mouere sursum & deorsum, cum potius grauitas & leuitas sint principia patiendi 8. Phy. 3 2. Similiter cum dicimus venena à tota substantia enecare, & alexiteria secundum totam substantiam venenis resistere: intelligimus materiæ propensionem ob similitudinem vel dissimilitudinem cum corpore animalium, secundum quam effectiuæ qualitates agunt vel non agunt, facilius vel difficilius. Alioqui cogeremur fateri dari morbos simularium partium, qui non cõsistant in intemperie, sed **C** in tota substantia. Si enim deleteria secundum totam substantiam, nõ secundum qualitates primas corpora animalium afficiant, affectio hæc præter naturam & maxime exitialis non continebitur inter morbos simularium partium: minus inter organicos aut communes: Sed eo modo dicentibus nulla est difficultas. Vt enim in omnibus alijs affectionibus duo principia sunt necessaria, vnum agendi, alterum patiendi: sic in actione medicamentorũ similitudo & dissimilitudo substantiæ impetum naturalem tribuit, qualitates autem primæ actionem. Quamuis autem vtraque principia in omnibus necessaria sint, tamen aliquando fit, vt tota actio tribuatur principio patiendi, vt in motibus naturalibus: aliquando principio actiuo, vt in artificialibus & violentis. Sæpe enim impetus naturalis plus confert, quam agens, aliquando è conuerso. Hinc fit vt in operationibus medicamentorum aliquando tribuamus causam qualitatibus effectiuis, aliquando toti substantiæ.

Cc

tiæ.

QVAEST. MEDICARVM

tiæ. Vt scammonium trahit flauam bilem non quia calidum, quamuis **D**
 non sine caliditate fiat attractio, sed quia tale, vt dicebat Mesues: id est
 ob impetum naturalem & familiaritatem, quam Medici appellant to-
 tam substantiam: nam alia æque calida non attrahunt, in quibus non
 est huiusmodi impetus naturalis. Medicamenta autem quæ simplici-
 ter attrahentia dicuntur, vt propolis, fermētum, fimi genera ob solam
 caliditatem tenuium partium id efficiunt. Simili modo inter ea quæ
 enecant, quædam solo excessu primarum qualitatum, id præstant, quæ
 dam à tota substantia. Non dicuntur autem à Galeno deleteria, id est,
 venena, nisi quæ à tota substantia interficiunt. Auicenna illa quidem
 venenosa vocat, hæc venena. Controuersia tamen quædam est de ob-
 stupefacientibus, quæ ab Auicennam ponuntur nō inter venena, sed
 venenosa: Galenus autem inter deleteria quantitate. Quatenus enim
 vinci possunt, quando in parua quantitate sumuntur, videntur effu-
 gisse genus deleterij. Quatenus autem eorum materia in maiori quan- **E**
 titate non vincitur, ponuntur inter deleteria quantitate: ea præsertim
 quæ dum alterantur à corpore nostro, in prauam qualitatem mutan-
 tur: vt hyoscyamus, cicuta, solanum manicum; quæ ob prauam eua-
 porationem mētem lædunt, & si amplius sumantur, interficiunt. Non
 sic piperis natura & reliquorum, quæ effugisse genus deleterij Gale-
 nus testatur, quia eorum materia ob familiaritatem ac tenuitatem ci-
 to euincitur, vnde excessus tollitur. Scribit enim 4. de tuen. san. cap. 6.
 eius caliditatem non pertransire hepar, cum extinguatur in primis ve-
 nis. At cantharis ob crassitiem substantiæ tardius accenditur, vt prius
 ad renes & uesicam penetrauerit, quam suam igneam qualitatem as-
 sumperit, ideo illas partes inflammat, & exulcerat 4. Simpl. 19. Diffe-
 runt igitur deleteria à non deleterijs tota substantia id est materia alie-
 na à natura humana: agunt autem omnia primis qualitibus, di- **F**
 uersimode autem ob materiæ diuersitatem. Quod autem Auicen-
 na id non materiæ sed formæ specificæ tribuerit, si sano modo accipia-
 tur, nequaquam reprehendendus est: Cum enim materiam similem
 aut dissimilem dicimus, non de materia prima accipiendum est: hæc
 enim non magis hanc quam illam formam respicit: sed singulorum
 materiam vniuscuiusque peculiarem, quæ diuersas habet cōditiones,
 vt diuersæ sunt formæ. Vt igitur totam disputationem contrahamus,
 dicimus. Quatuor materias apud Galenum enumerari, quæ agunt à
 tota substantia. 6. in 6. Epid. 5. Medicamenta purgantia: alimenta: ve-
 nena, quæ Hippocrates vocat malefica: quarto loco eorum remedia
 alexiteria appellata. Inter hæc alimenta quidem tota substantia nobis
 familiari constant: Reliqua tria aduersantur naturæ nostræ maxime
 quidem venena, minus reliqua duo, ideo inter deleteria aliquando re-
 censentur, nam saltem quantitate exhuberante interficiunt. Nam re-
 pertum

- A** pertum est cassiam mitissimum omnium medicamentum pluribus diebus assumptam adeo relaxasse virtutem contentiuam, vt ad necem duxerit. De alexipharmacis testatur Galenus, si plusculum eorum assumatur quam conuenit, lœdere vt venena: mediam enim naturam habent inter venenum & corpus: si quidem eorum materia simili modo aliena est à natura corporis, vt venena: non enim vincuntur: sed non excedunt in qualitatibus effectiuis, ideo essent enim venena: sed temperamento accedunt ad naturam corporis, vt terra lemnia, armenia, lapis bezahar, aurum, argentum. Et quædam inter venena si certo modo eorum excessus castigentur præparatione aut mixtione, fiunt alexiteria, vt patet in Theriacæ confectiōe. de Ther. ad Pis. 16. Sunt & inter alexiteria, quæ tota quidem substantia conueniant cum corpore, vinci enim à calore natiuo possunt, sed qualitatibus excedunt, vt venena, aut vehementer calida, vt allium, aut frigida, vt lactuca: his enim
- B** pugnant aduersus venena non tota substantia. Quæ autem materiam habent familiarem & temperamentum non multum recedens à medio, inepta sunt: vt enim facile vincuntur à corpore, sic quoque à venenis. Celebrantur tamen & multa ex his apud Dioscoridem & ceteros medicos aduersus venena, vel quia ob symbolam qualitatem cum illis vniantur, & attrahant: vel contemperent, malefica autem seu genere seu quantitate deleteria sint, non vno modo enecant: omnia tamen substantia constant inimica corpori. Pugnant autem aut primis qualitatibus excedentibus, aut secundis. Obludefacientia enim summa frigiditate, vt opium. Erodentia autem summa caliditate, vt argentum viuum. Secundis qualitatibus enecant, quæ indurantur in ventriculo & venas claudunt, vnde suffocatio oritur, quod facit sanguis Taurinus recens: gipsum. Calx viua utroque modo & caliditate urente, & substantia lapidescente: hæmorrhuis serpens relaxando & oscula venarum aperiendo, vnde sanguinis profusio vsque ad necem. Sic medicamenta quædam purgantia malefica enecant. Putrefacientia pluribus modis contingunt. Nam extreme frigida per accidens putrefaciunt, destructo calido innato & parte mortificata, ad quæ subsequitur putredo. Extreme calida non tamen siccantia proprie putrefacientia dicuntur. Nam quæ etiam siccant, vrentia sunt, vt ignis: licet & hæc putrefacientia appellentur, vt Arsenicum. Humida quoque putrefaciunt humiditatem aqueam tribuendo putredini obnoxiam: nã hæc à quocunque calore putredinem concipiunt: putrefacta autem per contagium reliqua putrefaciunt. Sunt quæ enecant repletionem præcipue capitis: vt vinum larga copia assumptum, crocum, styrax, quamuis materie non sit per se deleteria, sed sola quantitate. Sed omnia prædicta lœdere aut iuuare corpus nostrum agentibus primis qualitatibus manifestum est: secundæ enim qualitates aut terciæ sine primis non

Cc 2 agunt

QVAEST. MEDIC. LIB. I.

agunt. Cum autem qualitates quædam actu, quædam potestate sint : D
actu quæ quamprimum agunt, cum tetigerint : potestate, quæ egent
prius ut reducantur ad actum : in utroque genere venena reperiuntur.
Actu quidem in aere pestilenti & corporibus putridis, & quibuscun-
que euaporationibus malignis, & animalibus plerisque venenum eia-
culantibus aut ictu, aut salua, aut vapore, quamprimum enim afficiunt
& corrumpunt : excepto cane rabido, cuius virus aliquando per plu-
res menses delitescit. Aquæ frigida potio recensetur inter mortifera
à Dioscoride, quia summa frigiditate actu existente interficit, cum ta-
men materia facillima sit alteratu. Potestate autem sunt pleraque tum
venena quæ assumuntur, tum alexiteria calida vel frigida humida aut
sicca. Quomodo igitur facultates deleteria & alexiteria & quæ à tota
substantia dicuntur, secundum primas qualitates agant, nec in omni-
bus sint obscuræ, unde Méthodus, & curandi ratio peti potest, expli-
catum est. Hinc enim maxima utilitas accedit Medico rationali, quem E

non pigeat vires medicamentorum & causas inuestigare: quique
non empiricorum more soli experientiæ innitatur, sed &
rationem adiungat, ut Galenus monet, de Ther. ad
Pis. 10. Positis enim proprietatibus occultis tol-
litur ars componendi antidota, & casti-
gandi medicamentorum maligni-

tatem, quam præcipue in me-
dicamentis purgan-
tibus quarti-

mus.

AN-

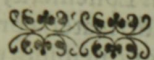

203
ANDREAE CAESALPINI

A R E T I N I,

QVAESTIONVM MEDICARVM

LIBER SECVNDVS.

Non omnem putredinem à prohibita ventilatione fieri.

Quaestio 1.

VIGATA est sententia ferme omnium medicorum : non fieri putredinem in animali absque prohibita ventilatione : propter quam causam in omnibus febribus putridis student obstructa seu astricta aperire, vt liberà fiat perspiratio. Colligunt autem hanc sententiam ex Gal. 2. Meth. 4. vbi de synocha loquens testatur, ea tantum corpora putrescere, quæ cum calida & humida sint, neque persiata neque ventilata in loco calido & humido continentur. Quod si persentur, impediri ne putrescant, præsertim in ijs, quæ sua natura reguntur, vt sunt animalia & plantæ. Et 1. de diff. fe. 3. inquit. Vbi plenum corpus fuerit ex prauis succis, sed nulla obstructio aut cutis constipatio, sanitate fruitur animal : at si contingat constringi cutem, aut interna obstrui, febrile est necesse. Adeo persuasit hæc sententia, vt multa quidem salutaria remedia fieri prohibeat circa ægrotantes, & pro ijs sæpe noxia administrentur, præsertim in febribus ardentibus & malignis, vnde multi intereant. Nam primo apertissime oppositum scribitur à Gal. 2. in primum Epid. 20. vbi inquit. Febres ardentes non originem trahere ex biliosis retentis excrementis vt tertianæ : fiunt enim hæc impeditis spiraculis. At ardentes ex calore in vasis & visceribus aucto ab inflammato statu præter modum calido, quomodo in ijs fit, qui se plus satis exercitauerunt, aut in magnopere sollicitis, aut qui multum apricati sunt, aut cibis adurentibus sunt usi liberalius, aut qui de his plurima vel omnia fecerunt & passi sunt. Præterea contagia rerum putridarum, ut in peste & in relictis putridis humoribus putredinem excitare apta nata sunt 2. diff. se. 2. Amplius omnis caliditas præter naturam in prauis humoribus putredinem accendit. Quin & sanguis quamuis probus sit,

Cc 3 à qua-

QVAEST. MEDICARVM

à quacūque externa caliditate putrefieri potest. 2. diff. fe. 9. ubi inquit. **D**
 Calor externus sanguinem opprimit & in Solis deustionibus & in pestilenti aeris statu, atque vt simpliciter dicam, in febris vniuersis quacumque ex causa originem traxerint. Numerat autem idem Galenus quinque causas, quibus caliditas præter naturam fit in animali 1. diff. fe. 3. & de cau. morb. 2. inter quas vna est retentio calidi effluxus, idest prohibita transpiratio, quæ fit obstructis aut astrictis meatibus 2. diff. fe. 9. Quid igitur clarius dici potest? Cur ad vnā causam coarctetur putredo? Nonne & caliditas Ephemeræ, sæpe putridas febres accendit? 1. diff. fe. 7. inquit: Quando materia praua immoderatum calorem acceperit ab Ephemera, hinc principium putrescendi. Possumus quoque hanc veritatem colligere ex natura putredinis. Si enim est corruptio propriæ & naturalis caliditatis in vnoquoque humido ab aliena caliditate 4. Meteo. cap. 1. quacumque caliditas aliena in humido putrefactiua erit. Interpretatur enim Galenus alienam caliditatem seu **E**
 externam, omnem caliditatem, quæ non insita est neque natiua 2. diff. fe. 9. nam hæc coquere apta est, externa autem corrumpere, quod est putrefacere. Cum igitur hæc ita habeant, dicemus ne Galenum inconstantem esse? cum alibi ponat solam prohibitam ventilationem putredinem efficere? Num soluemus difficultatem in hunc modum, vt videtur innui. 1. 1. Meth. 4. Fieri quidem putredinem à quacumque caliditate extranea in humido: comitari tamen in animalibus etiam prohibitam ventilationem tamquam præcipuam & maxime necessariam. Si enim hæc nõ impediretur, defenderentur à putredine quacumque causa infestante. Inditum enim est naturæ animalium, vt excrementa expellant, & continuo motu per pulsum & respirationem perflatio & ventilatio corporis fiat ad tutelam caloris natiui. Siue igitur ab æstuerum canicularium, aut à motu, aut ex candescencia, aut alijs causis calefacientibus incendatur animal, non tamen orietur putredo, nisi **F**
 prohibeantur dictæ transpirationes. Indicio sunt, quia ab illis causis non omnes corripiuntur febribus putridis: non enim in omnibus prohibetur transpiratio. Concinnas quidem responsio, non tamen omnino vera. Nam dictum est, febrem ardentem non ob retentionem excrementorū, neque ob spiracula impedita oriri, sed à vehementi æstu & reliquis causis. Idem dicendum de contagio: nõ enim aer pestilens inspiratus aut quodcumque putridum occludendo putrefacit, sed solo contactu. Quamuis igitur concedamus præcipuam in animalibus non in reliquis corporibus causam putredinis esse ventilationem impeditam, non tamen dicere possumus necessariam: contingit enim sine hac oriri putredinem non solum in cæteris corporibus, quæ non reguntur ab huiusmodi facultate, sed & in animalibus, calor enim præter naturam nõ solum hoc modo inducitur. Concedunt quidam hæc omnia,

A omnia, vt tamen Galenum defendant, inquit. Prohibitam ventilationem saltem comitari omnes febres putridas: quia pori non sufficiunt ad efflationē putridæ fuliginis, quæ in huiusmodi febribus contingit, quamuis secundum naturam se habeant: maior enim est copia fuliginis quæ gignitur ob febrem & putredinem, quam sit spiraculorum capacitas. Verum & si hæc admittamus, non satisfacimus difficultati. Nam huiusmodi impedita ventilatio tamquam insequens ponitur ad febrem putridam vt reliqua symptomata, non vt causa putredinis, vt vult Galenus. An si recte perpendamus Galeni verba. 1. 1. Meth. 4. nequaquam aduersantur veritati, quam alibi aperuit? Loquitur enim de ea putredine, in qua manet causa, quæ excitauit, affirmans nō inhiberi posse putredinem causa manente. Manere autem aliquando causam, aliquando non, inferius testatus est cap. 7. & 8. At inter causas, quæ ab initio putredinem excitant, nulla alia relinquitur in agrotante permanens, quæ proprio egeat auxilio, quam pororum astrictio aut obstructio, vnde prohibetur ventilatio, quæ necessaria est ad inhibendam omnem putredinem. In altero autem loco 1. diff. fe. 3. non simpliciter inquit, eum qui plenus fuerit prauis humoribus absque vlla obstructione & densatione, sanitate frui, sed momentanea: quasi facillime à quacumque causa possit corripī. Si vero adiungatur aliqua obstructio aut cutis densatio, iam ex necessitate febricitabit: nā quam diu libera erat perspiratio, defendi poterat à putredine: non tamen impossibile erat putrescere. Quod autem non omnes ex eisdem causis corripiantur febribus, non solum in pororum dispositione contingit, sed & in cæteris causis pro magnitudine & perseuerantia: & pro humorum aptitudine, ac robore corporis, vt optime tradit Galenus de cau. mor. cap. 2. Sed propter obstinatos, qui mordicus tueri nituntur sententias, quas semel probauerint, iterum aduersus ea quæ dicta sunt, dubitabimus. Primo non videtur vindicari Galenus à mendacio, non enim sola impedita perspiratio est inter causas permanentes; Nam aliquando remanent partium inflammationes, aut humores putrefacti, qui fouent huiusmodi febres: & forte aliæ multæ dispositiones, vt imbecillitates partium, & aliquando solus odor relictus ex præcedente putredine alios humores putrefacere potest, vt testatur Galenus 2. diff. fe. 2. Secundo patet ex remedijs. In omni enim putredine requiri hæc duo remedia tradit Galenus 2. Meth. 3. vt scilicet quod corruptū est, euacuetur: alterum, vt quod reliquum est moderatis motibus & refrigerante perspiratu ad exactam symmetriam reducatur. Ergo in omni putredine est impedita perspiratio, si contraria contrariorum sunt remedia. Ad certio rem igitur euidentiam animaduertere oportet: quid perspiratio libera & impedita præstent in animalibus. Explicat hæc Galenus in lib. de Cau. mor. cap. 3. vbi tradit, moderatam perspirationem

Cc 4 tueri

Q V A E S T. M E D I C A R V M

tueri calidum innatum: impeditam vehementer extinctionem facere **D**
 per suffocationem: sin minus, per eam coaceruari multa vaporosa ex-
 crementa, vnde plethorica dispositio tantum oritur, si in quiete degat
 animal: aut fumosa, vnde corpus accenditur, & febres fiunt. Immode-
 ratam autem perspirationem, quæ sit aut ob laxitatem pororum, aut
 succorum tenuitatem, refrigerare aut etiam extinguere calidum inna-
 tum, quia disperditur eius substantia. His stantibus patet, ad tutelam
 calidi innati requiri continue moderatam perspirationem: Idcirco &
 in omni putredine, vt pote quæ destruit calidum innatū, defendi mo-
 derata perspiratione refrigerante: est enim hoc vnum ex remedijs ad
 omnem putredinem requisitis. At hoc non est causæ prospicere, sed
 ipsimet putredini, vt putredo est. Non ergo bene inferitur, impeditam
 perspirationem causam esse omnis putredinis ex remedio. Quando
 autem hæc fit causa putredinis, non per se videtur putredinem facere,
 sed interuentu caloris extranei ob retentionem calidi effluxus: per acci- **E**
 dens igitur, nam retenta materia vaporosa, non ob id fit putredo, sed
 tantum plethorica dispositio, nisi aliter incalescat, vt motu: At separata
 huiusmodi causa, quæ per accidens agit, remanente causa per se non
 tollitur generatio putredinis: non ergo necessaria est pororum obstru-
 ctio aut astrictio ad putredinem gignendam, cum à caliditate extra-
 nea semper fiat, quæ pluribus modis absque pororum clausione oriri
 potest. Quod autem dicebatur, non hanc solam causam permanen-
 tem esse, scilicet meatuum occlusionem, cū aliæ causæ fouere possint
 putredinem & febrem: conceditur quidem, nam inter quinque mo-
 dos, quibus caliditas præter naturam inducitur, duo tantum videntur
 apti nati permanere, occlusio meatuum, & putredo: nam motus, &
 rei calidæ contactus siue extra ex sole, balneis, & similibus, siue intus
 per cibos & potus ac medicamenta, causæ sunt procatarticae non per-
 manentes. Putredo autem inter causas permanentes est: at remedia **F**
 eius non tamquam ad causam, sed tamquam ad ipsum effectum tri-
 buuntur: accidit enim vt eiusdem rationis sit in his, putredo & causa.
 Quod enim per putredinem corruptum est, alia putrefacit contagio:
 idcirco eadem remedia conueniunt, vt scilicet quod corruptum est,
 euacuetur: quod nondum corruptum refrigeretur, ventileturque.
 Relinquitur igitur sola meatuum obstructio & astrictio inter causas
 permanentes alterius rationis à putredine, quæ & in partibus inflam-
 matis reperitur. Si quæ autem aliæ affectiones permaneant, quæ mul-
 tæ esse possunt, ad putredinem facientes, non vt causæ sunt efficientes
 calorem præter naturam, sed pertinentes ad materiam & præparatio-
 nem: vt succorum prauitas: humiditas: corporis imbecillitas, qua nō
 expellantur excrementa, neque concoquuntur: putrescunt igitur, cū
 in loco calido manent non dominante calore natiuo. Concludere
 igitur

A igitur manifeste possumus ad omnem putredinem requiri ventilatio-
nem ad defensionem calidi inhati: non in omnibus requiri deob-
struentia aut aperientia: quia clausio meatuum non in omnibus inest.
At instabit quis: Si in omni putredine ventilatio remedium est, in
omnibus igitur putrescentibus erit impedita ventilatio: quomodo au-
tem impiedietur sine clausione meatuum? Amplius ex remedijs idem
patet. Nam 11. Meth. cap. 9. per vsum rarefacientium promouet excre-
tiones putridorum à toto corpore per oleum chamæmelinum & bal-
neum aquæ dulcis temperatum: at rarefactio opponitur condensatio-
ni, in qua est clausio meatuum. Respondetur in ventilatione duo re-
quiri, nempe excretionem calidæ substantiæ: & attractionem refrige-
rantis aeris, vt fit à natura in respiratione & pulsu. Idcirco Medicus ex-
cretiones molitur eo modo quo potest, nempe rarefacientibus, vt po-
ri maxime pateant ad exitum magnæ copię excrementorum, cum nō
B sufficiat naturalis eorum laxitas. Neque hoc remedium arguit inesse
pororum clausionem, aut condensationem præter naturam faciẽtem
putredinem. Nam & in omnibus ephemeris hoc idem remedium ex-
poscitur, à quacumque causa oriatur, etiam si non adsit pororum astri-
ctio 8. Meth. 3. Refrigerationem autem molitur ambientis aeris bona
temperie 11. Meth. 8. Hæc igitur sunt remedia putredinis, non causæ
efficientis. Ideo post hæc atque alia remedia ad putredinem & febrem
tradita, subiunxit Galenus. Difficile esse acrique iudicio indigere: fe-
brem, putredinem, & efficientē causam vbi scilicet ipsa quoque adest,
inter se conferre. In quibus autem adsit, & in quibus non adsit stipa-
tio optime explicatur in ephemeris 10. Meth. 2. Eadem enim intelli-
guntur in febribus putridis: vt verbi gratia in ægroto qui recensetur
10. Meth. 3. ex siccitate laborans, & 10. Meth. 6. in ijs qui prætenues ha-
bent succos, vt acyissime exhalent, vnde in syncopem incidunt in his
C enim non ob retentionem calidi effluxus febris putrida orta est, sed
potius opposito modo laborant: nam ob nimiam difflationem penē
extinguitur eorum calor innatus. Qui autem ex obstructione labo-
rent, ostenditur in synocha. 9. Meth. 3. & 5. & quibus maxima inest
crudorum succorum copia 12. Meth. 3. Hinc errores circa remedia pe-
nē ineuitabiles ex ea positione oriuntur. Nam dum student in omni-
bus obstructionem, aut quamuis aliam stipationem tollere per venæ
sectionem, & vsum aperientium atque attenuantium: eos qui ex ina-
nitione & succorum tenuitate laborant, ducunt ad necem. Prohibet
quoque ea positio remedium maxime opportunū in omnibus febi-
bus vehementibus, nempe aquæ frigidæ potionem, quam Galenus ex-
tollit 11. Meth. 9. Non enim conuenit vbi est obstructio aut densatio:
omnis enim vehemens refrigeratio densat & obstructiones auget. Cū
igitur supponant in omnibus febribus putridis adesse obstructionem

aut

QVAEST. MEDICARVM

aut densationem, nunquam dabitur occasio exhibendi hoc remediū: D
quo omissio in febribus ardentibus aestu & siti ægrotantes intereunt.
Eadem positio prohibet quoque vsum astringētium, quæ opportunif
sima sunt & ad robur partium, & ad putredinem, cum frigida sint &
sicca: & quod sæpius contingit in pestilentibus ad alui fluxum & col-
liquationes. Dum autem student in omnibus relaxare & aperire, sæ-
pius accersunt inflammationes viscerum, vt antiqui faciebant fouen-
tes præcordia relaxantibus, quos reprehendit Galenus 11. Meth. 13.
Patet igitur positionem constipationis in omni putredine non solum
introducere noxia remedia in febribus putridis, sed etiam prohibere
multa salutaria. Idem intueri licet in vlceribus putridis, in quibus ex-
perientia manifestum est, non constipationem causam esse putredi-
nis. Nam post vsum medicamentorum sordes putridas & aliquando
carnem putridam auferentium, ad id quod remanet defendendum à
putredine non relaxantia neque aperientia, sed siccantia & astringen- E
tia reperta sunt salutaria.

Coctione corrigi & putredinem humorum & reliqua vitia.

Questio 11.

QUAM putredini opponatur coctio: ambæ enim circa idem ver-
santur contraria præstantes: hæc quidem dissolutionem mi-
xti, illa vero perfectionem: & hæc per caliditatem innatam,
illa vero per externam: propter quid aduersus putredinem non pu-
gnamus sola coctione: sed alia multa adhibemus remedia, vt venæ se-
ctionem, medicamenta purgantia, ventilationem, & alia: coctionem
autem quod proprium videtur remedium, sæpe despiciamus? Nam Ga-
lenus. 11. Meth. 8. vbi indicationes putredinis recenset, nullam facit co-
ctionis mentionem: sed his duabus contentus est, scilicet euacuatio- F
ne eius quod computruit, ventilatione autem eius quod reliquum est.
Meminit tamen aliquando & coctionis, vt cap. 15. eiusdem, vbi inquit.
At vero in humorum putredine & excretio & refrigeratio & ventila-
tio & semiputridorum concoctio ex aduerso respondent, & cap. 9. di-
cebat: putredinem in viuente corpore corrigi coctione, quam Medi-
cus molitur excitans & firmans facultatē concoctricem: sic enim quæ
putrescentia sunt sanabis. Hanc Hippocrates extollit 2. in 1. Epi. 45. &
5. in 6. Epi. 6. per coctionem enim morbi relinquunt. Si igitur contra-
riorum contraria sunt remedia, debuisset aduersus omnē putredinem
sufficere coctio. An cum putredine alia quædam coniunguntur, quæ
sua requirunt remedia? Nam quatenus putredo mutatio quædam est
ad corruptelā, vt describit Gal. 11. Meth. 8. opponitur mutationi in cō-
trarium nempe ad perfectionem, quæ coctio dicitur. Quatenus autē
in ea

- A** in ea mutatione aliquid mutatum est, idest corruptum & putrefactū, non amplius coctio opponitur; a priuatione enim ad habitum non datur regressus: Ideirco restitui nequit ad perfectionem quod corruptū est: sed aduersus id alio cōtrarietatis genere oppugnamus: scilicet euacuatione vel per medicamentū purgans, vel per vrinam aut sudorē, aut per alias huiusmodi excretiones: non per sanguinis missionem: hæc enim non seligit id quod corruptum est. Aliquādo & causa adest putredinis, vel efficiens, vt constipatio, vel materia, vt prauī humores prompti ad putredinem. Horum singula sua postulant remedia ad inhibendam putredinem: constipatio quidem relaxantia & aperientia: humorum prauitas duplex genus remedij, vel correctionem si corrigi possint, vel euacuationem si nequeunt corrigi. Est autē correctio quæ a natura fit coctio: quæ ab arte alteratio per contrarias qualitates. Adeo vt coctio duplici uitio opponatur, scilicet putredini, & prauitati.
- B** ti humoris adhuc non putrescentis, dummodo neque putredo neque humoris vitium adeo distent a naturali statu, vt restitui nequeant: sed tantum ubi humor seminalis vel semiputridus fuerit. Nam quæ ex toto praua sunt, & quæ omnino sunt putrefacta eiecit natura non attrahit: sola autem ea quæ familiaria sunt, attrahit & retinet, atque interim coctione conuertit in propriam substantiam aut qualitatem quantum potest. Si quid autem coctionem non admiserit, tanquam alienū respuit & excernit, nisi quid prohibeat: quæ excrementa vocantur. Atque hæc quodammodo cocta dicuntur, quatenus secundum qualitatem a natura victa sunt, licet non secundum substantiam: quodammodo inconcocta, quia perfectionem non sunt adepti. Differunt autem cruda ab inconcoctis, cruda enim proprie dicuntur, quæ coctionem admittere possunt, vt pituita crassa deinde & ceteri humores, quibus aliquod vitium inest corrigibile, vt flaua bilis acrior & tenuior,
- C** Inconcocta autem dicuntur, quæ in ipsa coctione conuersa sunt in alienam substantiam incorrigibilem, vt quæ omnino putruerunt, aut conuersa sunt in pus vel quid simile puri, aut in vermes, aut alias substantias alienas, inter quas sunt calculi. Hæc eadem inconcoctibilia dicuntur, quia per coctionem corrigi nequeunt. Solam igitur euacuationē postulant: Cruda autem concoctionem. Cum autem duplex sit cruditas, duplex etiam est concoctio. Quædam enim cruda dicuntur, quæ nullam alterationem aut modicam perpeffa sunt a calore innato, vt pituita & sanguis crudus. Quædam ultra debitam mensuram excoacta sunt, vt bilis utraque & quicumque humores putrescentes. Illa per coctionem conuerti possunt in sanguinem probum & tandem in substantiam animalis. Hæc vero ob prauitatem, quam ab ampliori caliditate contraxerunt, restitui nequeunt omnino sed aliqua ex parte, si non secundum substantiam, saltem secundum qualitates, quale pus in abscef-

QVÆST. MEDICARVM

abscessibus, aut quid simile puri in sedimentis vrinarum. Hinc duo **D** genera coctionis emerferunt duobus generibus cruditatum respondentia: vnum cuius finis est substantia, nempe conuersio alimenti in substantiam corporis, quod nutritur. Alterum cuius finis est qualitas commodior 4. Meteo. cap. 2. quod tribuitur excrementis & humoribus vitiatibus putrescentibusque. At quæ utilitas in excrementorum coctione, aut humorum conuersione in pus? quæ tandem expelluntur à natura tamquam inutilia. Nonne satius fuisset ab initio expelli sine villo dispendio virium, quod fit in rei inutilis coctione? An quæ commixta sunt, separari nequeunt, nisi coctione homogenea congregante: interim vero & ipsa alterantur per coctionem simili modo, non eodem, unde redduntur mitiora, & aliqua ex parte familiaria. Ob hunc naturæ ordinem fit, vt omnes euacuationes à natura tentatæ in principio morbi ante coctionem, prauæ sint. Secus tamen accidit, si à Medico fiant: saepe enim melius est diminuta materia naturam exonerare **E** re in principio.

Signa coctionis & cruditatis ex vrinis sumpta non eadem in sanis, & humoribus putrescentibus esse. Quæst. III.

SCRIBIT Hippocrates 2. Progn. 26. optimam vrinam esse, si subsidet album læue & æquale per totum tempus, dum morbus iudicetur, securitatem enim, & morbum fore breuem significat. Si verò intermittit, vt interdum puram emittat, interdum cum subsidet candida & læui, morbum diuturniorem & minus securum ostendit. Damnat hoc loco Hippocrates vrinam puram in morbis, quæ tamen optima est in sanis. Si enim pura intelligitur, quæ caret sedimentis, vt ex oppositione patet, quæ in verbis prædictis colligitur: vrinæ sanorum puræ erunt. Nam sedimenta aut humores putrescentes ostendunt, aut aliquod vitium circa sanguinis confectionem. Tradit enim Galenus 1. Progn. vlt. Tria corpora eandem generationem habere, & ob eandem causam albescere semen, pus, & vrinæ sedimentum. At semen nihil habere præter naturam pus aliqua ex parte, nam suppurationis quædam putredo est: Quod subsidet in vrinis medio modo se habere inter vtrumque. Quicquid enim alimenti in sanguinis generatione refugit confectionem, subsidet in vrina neque vt sanguis ab ea commutatum scilicet in naturam seminis, quod est albarum partium nutrimentum 1. de sem. 11. & 12. neque vt pus præter naturam causæ participes. Quantum igitur discessit à naturæ confectione, tantum participat de eo quod est præter naturam. Patet id in humoribus putrescentibus in venis, conuertuntur enim per coctionem non in pus, sed in aliquod proportionale puri: & id est, quod in morbis sedimentum reddit

A reddit in vrinis: ad cuius generationem concurrunt calor extraneus, vt in confectione puris, sed minus: quia dum in venis continentur humores, à calore innato magis fouentur: ideo extra vasa tantum pus oritur. At in sanis si optima fiat concoctio & nutritio, nihil est quod subsideat in vrina. Nam pro quantitate alimenti, quod assumitur, variatur huiusmodi excretio. Si enim tenuiter viuatur, nullo pacto sedimentum habet vrina: si largius, copiosum: si mediocriter, exiguum, vt testatur Gal. 2. Progn. 26. Et cū adhuc coquitur sanguis, vrina multam subsidentiam facit albam: iam vero facta coctione, paucam: Pueri quoque ob voracitatem, & qui in ætate perfecta sunt, si vitam otiosam & plenam transigunt, satis multam habent in vrina subsidentiam, quia plus de humore, qui crudus nominatur, excernitur, 1. cri. 12. Sed huiusmodi subsidentia ob imperfectionem coctionis non ob putredinem oriuntur: ideo magis discedunt à natura puris, & contingere possunt in sanis. Puræ igitur in solis sanis laudabiles sunt ob causas prædictas. Nam si in ægrotantibus excernantur, cruditate ostendunt: quia in ijs nihil excernitur humoris noxi. Visæ sunt aliquando in pestilentia vrinæ colore & sedimento similes sanis 3. præf. 4. cum humor noxius latet conclusus in aliquo loco, vnde interierunt. At Galenus non videtur mentem Hippocratis percepisse: cū scribit 1. cri. 12. optimam illam esse, quæ vrinæ sanorum simillima est: idcirco ijs quæ aliquando in pestilentia apparent similes sanis, aliquid deesse existimat. Nam, inquit, Quæ naturalibus vndequeque similis est colore & crassitudine, ad secundam spem certissima est: quæ si sublimamento probò sit prædita, multo etiam est certior, siquidem sedimentum sit candidum læue & æquale: & paulo post inquit: fieri non posse vt cum ijs vrinis male affectus homo sit. Sed vt clarior appareat res, considerandum est primum, qualis sit vrina sanorum: deinde in quibus morbis mutetur à statu naturali, & quomodo. Sanorum igitur vrinæ traduntur à Galeno 1. cri. 12. colore subrufo aut subflauo, substantia mediocri inter tenue & crassum: colorem huiusmodi fieri à certa quadam mensura flauæ bilis humori admixtam: vt rufia proxime accedat ad flauū, sed ad albedinem magis inclinet, & turbulentior sit: flaua splendidior ac purior: nam quod veluti igneum in bile splendet, ipsam reddit flauiozem. Hypostasis autem naturalis alba læuis & æqualis, pauca in macilentis & tenui victu, sepe nulla: Copiosior in obesis & vita ociosa, pueris & mulieribus: descendens inferius, quod encephala idest suspensum & sublimamentum vocatur. Nam quod residet in fundo & proprie hypostasis aut sedimentum vocatur, & nubecula, quæ altiora loca petit, in morbis potius, quam in sanis reperiuntur. Residet enim quod in cinerem conuersum est: attollitur autem ad superiora, quod feruere incipit, vt aliquando bullæ supernatent, vt in ollis feruētibus.

Alterantur

QVAEST. MEDICARVM

Alterantur autem & discedunt à statu naturali, vbi morbus est in ve-
 nis, cuiusmodi sunt febres, & magis quando ab humoribus putrescen-
 tibus oriuntur: adhuc magis si ij in venis contineantur: nam si in par-
 te inflammata, non adeo venis putredo communicatur. In ephemeris
 cum nulla sit putredo, nullum in vrinis apparet signum neque crudi-
 tatis neque debilis coctionis: alterum enim aut vtrumque proprium
 est febrium putridarum indicium 1. Diff. fe. 7. & 1. ad Gla. 2. vbi inquit.
 Vrinae in ephemeris omnino similes sunt ijs, quae secundum naturam
 se habent, aut non multum à naturali statu recesserunt. Sunt enim om-
 nes bene coloratae nonnullae cum suspensionibus, nonnullae cum ne-
 bulis, quaedam cum subsidentijs bonis 2. cri. 13. In hecticis initio qui-
 dem antequam tabidae fiant, simili modo se habent, vt in ephemeris:
 sed contenta exigua aut nulla. In progressu autem tabescente pingue-
 dine aut carne aut solidioribus partibus, innatant in superficie veluti
 araneorum telae, aut puncta candida vt in iusculis refrigeratis, quod pin-
 guedinis colliquationem significat: aut in fundo residet quaedam fa-
 rinæ similia nunc tenuiora nunc crassiora: nunc squamulas aut fursu-
 res imitantia: quae carnem tenellam aut vetustam aut partes solidiores
 tabescentes in similitudinem puris ostendunt 2. Progn. 28. Augeri pos-
 sunt tales subsidentiae ex nutrimento, quod agglutinari partibus ne-
 quit ob nimiam siccitatem. Eadem fieri possunt in febribus putridis pro-
 pter sanguinis assationem, vt notauit Galenus. Ex his patet, aut humo-
 rum putredinem, aut partium colliquationes vrinas impuras reddere in
 febribus: In sanis autem excrementorum copiam, quae ex ciborum multitudine,
 ocio, & alijs huiusmodi oritur: haec enim omnia vrinas sedimentis
 multis inficiunt. Ex aduerso autem purae excernuntur, aut quia nulla ad-
 sit putredo neque colliquatio, neque multitudo excrementorum: quae
 omnia sanis & inculpatis insunt: Aut si adsit aliquod eorum, latitat in
 aliqua particula, vnde egressum non habent in venas maiores, unde
 nequeunt vrinas inficere: quod in morbis malignis contingit: Mali-
 gni enim dicuntur, qui cum prauis sint, non ostendunt suam prauita-
 tem. Sed vtrum adeo latere possint, vt nullum vestigium malignitatis
 in vrinis ostendatur? Vult quidem Galenus diligenter intuentibus ali-
 quod signum prauitatis semper ostendi, vt superius dictum est: inquit
 enim quorundam videri conturbatam & aquosiozem, nonnullorum
 multo tenuiorem, quam pro natura: quae certissima indicia sunt prau-
 itatis: Praesertim sublimamentis adhibendum esse animum. Nam
 quaedam quae subliuida quodammodo sunt, fugiunt, & item alia, quae
 araneorum latas telas referunt in modum lanæ congestae. At si quid
 tale animaduertas, aut nullum planè sublimamentum innatare vrinis,
 in peiorem partem haec interpretare. Haec Galenus. Quasi non liceat
 humores prauos adeo delitescere, quin vestigium aliquod sui ostend-
 ant

A dant in vrinis: saltem priuationem contentorum, aut coloris, vnde vrinae tenuiores & albidiores redduntur, vt contingit aliquando in delirantibus, raptis humoribus ad caput. 4. Aph. 72. Quod in Prorrheticis author significare videtur, cum vocat vrinas sublimē petentes, aut quippiam in vrina sublimē petere: id est euanescere instar eorum quae in aerem vertuntur. Cum igitur aut ipsae met vrinae euanescent in superpressionibus, aut color, aut sedimentum, quod fit quando ex coloratis redduntur decolores, aut ex crassis ac sedimentosis fiunt tenues & absque sedimento, malum portendunt: Rapiunt enim materia & figitur in aliqua parte, nisi per euacuationem morbus solutus fuerit. Huc spectat & id quod dicitur 2. Progn. 30. Dum vrina tenuis fuerit ac rufifera, crudam esse significat agrotationem: si in morbo diuturno talis excernatur, periculum est, ne aeger durare possit, donec morbus concoquatur. Minus autem malum est, quod initio dixit, si intermittit, vt aliquando pura reddatur, aliquando cum sedimento albo laui & aequali: vbi manifeste per puram intelligit tennem & sine sedimento: melius enim est aliquando crassescere vrinas, quam nunquam. Sed vt ad caput quaestionis reuertamur: Si dicamus ex Galeni sententia, vrinas in morbis omni ex parte similes sanis maxime salubres esse: asserentes in pestilentibus semper aliquid deesse: cogimur fateri id verum esse tantum in ephemeris, & in quibusdam hecticis incipientibus. Nam haec solae vrinas habent non multum a statu naturali discedentes: & si rite curentur, cito & facile sanantur: in nullis autem putridis verum esse quod dicitur. Proprium enim putridarum est, indicium cruditatis aut debilis coctionis in vrinis 1. diff. fe. 7. Non solum igitur in pestilentibus & malignis negandum erit vrinas esse omni ex parte similes sanis, sed in omnibus putridis. Sic vana redditur sententia Hippocratis dicentis. Vrina optima est, si candidum sedimentum fuerit laeueque & aequale per omne tempus, dum morbus iudicatur: nunquam enim id continget in morbis ex humorum putredine. Praeterea si talis vrina assumatur tamquam norma, cui reliquae discedentes a statu naturali comparatae iudicentur, quantum recesserint, vt in pulsibus facimus: quae in pestilentibus minguntur similes sanis obscuris differentiis distantes, non erunt adeo perniciosae, vt sint lethales. At saepe contra fit in reliquis febribus, in quibus vrinae valde mutantur & in colore & in sedimentis a statu naturali, salubriores enim sunt, quam vbi redduntur similes sanis. Quod vt magis patefiat, considerandum est. In morbis ex flaua bile secundum rationem vrinae flauiores existunt & tenues, plerumque absque sedimento, quia humor tenuis colorat tantum non subsidet. In ijs coctio aduentare significatur, cum paulatim remittitur color, & modice crassescit substantia, vt nubeculam aut sublimamentum modicum habeat & candidum: aliquando sufficit color tantum

vrinae.

QVAEST. MEDICARVM

vrinæ. Quod si repente ex flaua reddatur ruffa aut pallida, & in sua te D
nuitate perseueret, mala est & crudior, quamuis similior naturali quâ
flaua: hoc enim plerumque contingit, cum humores noxi rapiuntur
ad caput 4. Aph. 72. Atque hi nō sanantur, nisi iterum vrina flauescat,
& sedimentum aliquod reddat laudabile. Sedimenta autem in his pri
mo flaua sunt, vbi morbus est grauior, adhuc grauior, vbi crassiora
sunt, discedunt enim vehementer à naturali bilis. Ab his tendunt in de
terius, si cum hoc colore nubeculæ descēdant: quanto enim magis in
inferiori loco fuerint cum prauis coloribus, eo deteriores sunt. Quod
si descēdentes albescant, bonæ sunt: coctionem enim significant 2.
Progn. 36. Iterum si vrinæ ex flauo ad rubedinem tendunt, fiunt enim
aliquando subrubræ, maior quidem fit discessus à naturali statu, non
tamen ob id semper est deterior morbus. Inquit enim Hipp. 2. Progn.
27. si vrina fuerit subrubra ac sedimentum subrubrum & læuē, diutur
nior hic morbus est, sed admodum salutaris, quia vt inquit Galenus, E
ex sero sanguinis non perfecte cocto fit. Hic similiter concoctio signi
ficatur, cum & sedimenta albescunt, & vrinæ color remittitur. Quod
si huiusmodi vrinæ subrubentes fuerint tenues & valde perlucidæ pra
uæ sunt, non enim conuenit humori sanguineo tenuitas: sed signifi
cant flauam bilem ob vstionem conuerti in croceum, vnde postea fit
transitus in nigredinem feruore extincto. Nisi igitur & hæ crassescant
& sublimamentum aliquod pariant ad albedinem tendens, cruditatē
significant. In quibuscumque autem nigredo apparuerit aut liuor, aut
viriditas, seu in vrina, seu in sedimento, significant morbum tendere
in deterius, maxime enim discedunt à naturali statu. In morbis autem
ex pituita secundum naturam vrinæ albidiores sunt & crassiores, nec
sanantur, nisi plurimum in vrinis subsideat 1. cri. 12. Signa igitur co
ctionis in his longe distant ab ijs, quæ in biliosis, & ab ijs quæ in sani
tate. Quod si tenues hæ vrinæ reddantur, extremam cruditatem signi
ficant: quales sunt aquosæ: repugnat enim humori crasso tenuitas in
vrinis. Fit tamen aliquando huiusmodi, cum ob crassitiem aut conge
lationem non soluitur in vrina: aut cum propter obstructions veluti
percolatur humor tenuis. Cum vero natura in his aggreditur aliquam
coctionem, prius conturbat, vt vrinæ reddantur crassiores, non tamen
sedimentum aliquod separatur, sed permanent turbatæ magis & mi
nus. Quæ vehementer turbatæ sunt, subiugales vocantur ob similitu
dinem cum vrinis iumētorum: quod valde periculosum est, quia mul
tum recedunt à naturalibus, & ostendunt magnam putredinem, qua
lis in pestilentibus fit. Cum verò in his incipit subsidere aliquid, acqui
runt etiam aliquid perspicuitatis, clarescunt enim. Si igitur subsiden
tiæ colorem album acquirunt & deorsum tendunt, coctionem melio
rem ostendunt: At si in prauos colores vertantur, inconcoctionem si
gnificant,

Agnificant, tendunt enim ad interitum. Aliud vero genusurbationis est vinarum, quod etiam sanis contingit: cum vrina redditur clara, sed paulopost refrigerata turbatur: si calefiat, iterum clarescit. Significat inæqualitatem quandam in humoribus concoctis relictam, quæ in refrigeratione tantum apparet, quia separantur particule inuicem: in calefactione reuertuntur ad pristinam dispositionem. Alio modo contingit vrinæ perturbari postquam claræ fuerint emictæ, quæ non amplius clarescant, quomodocumque calfeceris. Hoc significat apud Galenum, naturam adhuc non aggressam esse coctionem, sed paulo post aggressuram: Ideo in peiori conditione esse quam quæ turbidæ minguntur, nec clarescunt: nam in his coctionem iam aggressa est, quamuis adhuc imperfecta sit: perfectior enim est, cum posturbationem clarescunt. Omnis autem turbatio ob inæqualitatem fit, sed quædam in initio coctionis, cum ex tenuibus vrinis incipiente ebullitione agitatio quædam fit & turbatio, vnde minguntur turbidæ: aut paulo post turbantur: hæ enim non clarescunt, nisi coctio vltius progressa sit. Quædam circa finem coctionis, priusquam exacta omnino sit: relinquitur enim & hic inæqualitas quædam non propter ebullitionem agitantem, sed refrigerationem separantem, vt in sedimentorum collectione fit. Humor melancholicus ob frigiditatem & crassitiam initio dum crudus est, tenues vrinæ facit & decolores simili modo vt pituita. Sed coctione accedente incrassantur & colorem acquirunt: ac minus turbantur quam ex pituita. Quod enim ex illo attenuatur, accedit ad naturam bilis: hæc autem in humore splendorem affert vt ignis, vnde perspicuitas: color autem niger ex eo non gignitur in vrinis, nisi in sua crassitie cum vrina feratur: Tunc enim vrinæ nigræ redduntur, & turbidæ, cum sedimento nigro vel potius colore fuliginis, inest enim quiddam flauī magis & minus pro vltionis modo. Sic aliquando sanantur quartanæ cum huiusmodi excretionem, vt lib. de vri. cap. 15. Non est autem absurdum sanari quartanas antequam subsidentiæ reddantur albæ, læues, & æquales: quod est signum perfectæ coctionis. Nam excretio utilis est etiam ante perfectam coctionem, vt patet in sputis flauis pleuriticorum. At si nigredo fieret in ceteris humoribus, lethale esset; nam significaret aut vehementem vltionem, aut extinctionem calidi innati. Nam huiusmodi color non inest secundum naturam nisi humori melancholico. Ob eandem rationem & ceteri colores ad nigredinem tendentes lethales sunt, vt viridis aut liuidus, seu in vrinis seu in sedimentis appareant. Sanguis etiam extra venas in nigredinem conuertitur, si in aliquo ventre colligatur, vnde sæpe in calculosis vrinæ nigræ excernuntur. Sed hic non quærimus conditiones vinarum ex affecta vesica aut renibus, sed quæ ex ipsis venis egrediuntur. In his enim per secundam coctionem tinguntur

Dd

vrinæ

QVAEST. MEDICARVM

vrinae naturaliter quidem in subruſſum aut ſubſſauum: præter naturã **D** autem in cæteros colores pro varia humorum admixtione & alteratione. Sedimenta vero per vltiorem coctionem tranſeunt tandem ſecundum naturam in albedinem, vt pus: nam & ſanguis dealbatur, cū vertitur in nutrimentum albarum partium, aut cum in mamillis vertitur in lac: & ſemen in teſticulariſ. Nec mirum oſſa alba eſſe, quamuis ex ſanguine melancholico nutrantur. Quin & muſculorū caro poſtquam nutrimentum optime concoxerit ad albedinem tendit magis & minus: at quæ parenchyma vocatur, nequaquam albeſcit. Ex dictis colligere licet, in eo conuenire vrinas ſanorum & ægrotantium, quod ſedimenta ſi quæ ſunt, cum perfectæ eſt coctio, alba ſunt læuia & æqualia. Differre autem multitudine paucitate, craſſitie & tenuitate, aliquando loco. Sed ante perfectam coctionem longe pluribus & conſpicuis differentiis diſtare: vnde ſumuntur ſigna aut cruditatis, aut debilis coctionis, aut inconcoctionis, cum ſcilicet pro coctione in putredinem & corruptionem tendit. Atque in his melius eſt conditiones conuenire cum humore peccante, quam non conuenire. Conſiderandas autem eſſe vrinas ſanorum, vt lapſus cognoſcamus, non vt in morbis eas laudemus. Quæ enim optime coctæ dicerentur in ſanitate, crudæ ſunt in morbis ex putredine. **E**

*Venæ ſectionem in principijs tantum conuenire, non in
progreſſu. Quæſt. 1111.*

CVM præcipiatur ab Hippocrate 2. Apho. 29. Inchoantibus morbis, ſi quid mouendum videatur, mouere: cū vero conſiſtunt, quieſcere, intelligatur autem hæc ſententiã apud Galenum, & de venæ ſectione, & medicamento purgante: Omnibus in conſeſſo eſt, Venæ ſectionem in initio conuenire, ſaltem ad tollendam multitudinem præcipuam morborum cauſam, qua non ablata non poſſumus tuto ad reliqua auxilia tranſire. Ob id enim Galenus 1. 1. Meth. 15. ſaluberrimum eſſe dixit, in omnibus febribus putridis tū continuis tum intermittentibus venam ſecare, vt materia diminuta particulis tuto proſpicere poſſimus: nam neque tuto obſtructiones aperire licet, cum deobſtruentia impingant magis. Cum autem etiam medicamento purgante liceat multitudinem minuere, non tamen adeo expetit a medicis purgatio in principio, vt venæ ſectio, quia hæc non agit humores nec febres exaſperat, neque calfacit, vt medicamentum. Ob hæc plerique formidoſi circa purgationem audacter venam ſecant, neque tantum in principio, ſed & in progreſſu ſæpius, cum morbum ſequi ſentiunt: quibus fauere videtur Galeni ſententia, de cur. per ſang. cap. 20. vbi inquit. Tempus mittendi ſanguinem

- A** nem non præscribi dierum numero, dummodo morbus sit magnus, & vires perferant. Verum & si aliquando conueniat iterare sanguinis missionem, non tamen proroganda est ulterius dum morbus cõsistat, quiescere enim tunc oportere scribit Hippocrates: quia natura tunc maxime incumbit coctioni: omnis autem motus coctionem impedit, vt Galenus testatur. Iterare autem conuenit, vel vbi vires non sustinēt integram euacuationem simul factam: vbi enim multa est opus euacuatione, verum vires sunt imbecilliores, in his partiri expedit: de cur. per sang. 12. Vel reuulsionis gratia, cum sanguis ad aliquam partem fertur. Ad partitiones has nequaquam in multos dies Galenus prorogabat, sed eadem die, aut die secunda, & ad summum tertia perficiebat. Vbi vero feruentis sanguinis copia apparet, quam ocysime euacuare oportet, priusquam in principem aliquam partem ingruat: subit enim ac simul euacuare expedit, etiam vsque ad animi deliquium,
- B** si vires ferant. Hæc habet Galenus. Præterea cum venæ sectio requiratur etiam ad ventilandum, quod prohibet, ne putredo inuale scat, in principio facienda est, antequam omnino vitientur humores. Putredo enim non curatur sanguinis missione 11. Meth. 14. sed coctione & purgatione. Quo autem magis humores vitati fuerint, minus iuuat venæ sectio. 4. tuen. san. 4. Vbi enim parum vel citra sanguinis coctionem humores incocti remanserunt, vt crudiusculi & pituitosi: vel ultra, in bilem flauam & atram transierunt: audacter mittendus est sanguis: vbi plus, consideratius est agendum: vbi plurimum, in his nullus omnino mittendus est. Inspicere vero & quantitatem oportet: si bonus sanguis exiguus sit, reliquus succus plurimus, in his abstinendū à detractiōe sanguinis est. Sin is exiguus, sanguis vero copiosus, audacter incidenda est vena. Hæc Galenus, quod est contra recentiorum consuetudinem, quo enim prauiores sanguinem viderint, eo audacter mittunt. Si igitur hæc vera sunt, non expectandum in febribus, vt sanguis multum vitietur: vitietur autem per putredinem transiens in flauam bilem & atram: aut per coctionem in pus vel quid simile puri, quæ omnia egent purgatione, non venæ sectione. Quantum igitur aberrant, qui sapius in quocumque tempore ad hoc remedium confugiunt, patet. Sed quid respondendum ad Galeni auctoritatem: tempus mittendi sanguinem non numerari diebus, cum etiam die vigesima mitti possit, si morbus sit magnus, & vires constant? An ex eodem loco patet solutio? Vires enim in plerisque deperduntur temporis tractu, vbi enim sanguis naturalem bonitatem amiserit, robur viriū amittitur duplici ratione, & quia inutilis redditur ad nutritionem: & quia calidi innati substantia ex prauitate minuitur. Fieri tamen potest, vt in quibusdam non multum vitietur sanguis, ideo tuto extrahi possit posterius, cum ab initio missus non fuerit, aut minus quam oportet. Sed

D d 2 in his

QVAEST. MEDICARVM

in his forte morbus non fuit ab initio magnus. Qui enim fieri potest, D
 vt in morbo magno, cum diutius protraxerit, vires non collabuntur,
 cum praesertim in tenui victu detinentur? Sed vt clarior haec sententia
 reddatur, adhuc dubitare licet. Cum venae sectio non solum faciat ad
 plenitudinem tollendam, sed etiam ad refrigerandum & ventilandū
 9. Meth. 5. nullum erit tempus in febribus putridis, in quo hoc reme-
 dium prohibeatur, vt ibidem testatur Galenus. In grauescente enim
 morbo, quod praecipue fit propè statum & in ipsomet statu: aegri eo
 tēpore maxime egent refrigeratione & ventilatione: quod & 1. Aph.
 23. significare videtur Galenus, cum inquit: In ardentissimis febribus
 si sanguis mittatur vsque ad animi deliquium, statim totius corporis
 habitus refrigeratur, & febris extinguitur. In maximis quoque dolo-
 ribus nullum maius remedium eo inueniri potest. Quod & rationi
 conuenire videtur. Si enim extremis morbis extrema remedia optima
 sunt, ergo & quo tempore extremi sunt, conuenire videntur, vt in sta E
 tu. Amplius facit quoque venae sectio iterata ad prauitatem humorū
 corrigendam 5. Meth. 14. nam in distillationibus acerbis & falsis sa-
 pibus Galenus venam secat interiectis multis diebus, vt interim cibis
 boni succi reficiatur aeger, donec prauus succus corrigatur. Non ergo
 humorum prauitas renuit hoc remedium, sed postulat moderate ta-
 men, vt loco sanguinis prauis, qui extrahitur, restituatur bonus. Sed ad
 horum intelligentiam videndum est, quomodo magnitudo morbi &
 virium robur indicent venae sectionem: ad hos enim duos scopos re-
 ducit Galenus omnes, qui in venae sectione cōsiderantur 4. Acut. 19.
 & de cur. per sang. 9. Vtrum igitur magnitudo morbi venae sectionem
 requirit, quia morbus magnus magnum remedium indicat? magnum
 autem remedium vires robustas requirit, cum eas labefactet? At vene
 sectio nisi large sanguis mittatur, non est remedium magnum, neque
 vires labefactat. Sed pro copia sanguinis, qui extrahitur, remedium F
 fit modo magnum, modo paruum. Praeterea alia sunt remedia magna
 praeter venae sectionem: vt victus tenuissimus apud Galenū 1. Aph. 6.
 Aquae frigidae potus in magna copia: Medicamenta purgantia: & tan-
 dem ferrum & ignis: quae enim per haec non sanantur, insanabilia sunt.
 Cur igitur in morbo magno venae sectio potius requiritur quam alia
 remedia magna? Praeterea non omnes morbi magni venae sectionem
 requirunt, quamuis adsit virium robur. Neque enim hydrops, neque
 suppuratio, neque venenum hanc exposcunt: cum tamen maiora re-
 media aliquando ferre possint, vt medicamenta validissima aquam ex-
 trahentia in hydrope: sectiones & vstiones in suppuratis: amputatio-
 nes ferro & igne in gangrena; venae autem sectio neminem eorum iu-
 uat. Dicendum est igitur, aliquid aliud morbis inesse oportere praeter
 magnitudinem, vt venae sectionem requirant. Num forte id est ple-
 nitudo?

- A** nitudo? de cur. per san. 6. euacuationi enim opponitur plenitudo. Sed citra plenitudinem seu quo ad vasa, seu quo ad vires etiam requiritur uenæ sectio ad reuulsionem, de cur. per san. 8. Euacuatio enim licet per se à plenitudine indicetur: per accidens tamen remedium est ad motum in partem contrariam, ad refrigerationem, & uentilationem: & ad alia. Num responsio communis satisfaciat? Si est aliquis morbus magnus, qui à uenæ sectione lædatur, contingit, quia deest alter scopus, nempe uirium robur aut præsens aut futurum. Item si in morbo paruo aliquando sanguinem mittimus, fit, quia timetur morbus magnus futurus. Verum contingit nec vires admodum labefactari ex uenæ sectione, nec tamen iuari, licet morbus sit magnus: ut in dolore colico ex pituita uitrea: in suppurationibus, & cæteris prædictis, qui alia genera remediorum indicant; quanuis enim uenæ sectio non iuet, non tamen ob id semper lædit. natura enim robusta aliquando
- B** despicit medici errores, & alias causas morbificas. An in ijs tantum morbis indicatur uenæ sectio, qui uitio sanguinis fiunt? siue multitudine repleat, siue moueatur de loco ad locum: siue nimis incaluerit, aut putrescat, aut præ crassitudine minus perspiret. Vbi igitur ex huiusmodi uitijs oriatur aut timeatur aliquis morbus magnus: mittendus est sanguis, si vires ferant. At cæterorum humorum uitia, nisi sanguinem traxerint in societatem, qui etiam superet, ut superius uisum est, medicamenta purgantia requirunt, non uenæ sectionem: sic pus & uenenum sui eduxionem exposcunt, non sanguinis: Concocta materia in uenis medicamento purgante eget, quæ in pleuritide per sputum, quæ in abscessibus, per disruptionem: nulla autem horum egent sanguinis missione, quia uitium non est in sanguine. Colligitur hæc ratio 1. Aph. 2. Ea enim euacuatio confert, quæ humorem lædentem educit, non alium: ut si bilis lædat, bilem: si pituita pituitam: si sanguis, sanguinem, & sic de reliquis. Quod si morbus non sit magnus neque præsens neque futurus, non indicatur uenæ sectio, potest enim mitioribus remedijs tolli, ut uictus ratione, frictionibus & alijs huiusmodi. Quamuis autem moderata uenæ sectio non uideatur magnum remedium, est tamen magnum, quia fit cum dispendio proprii thesauri naturæ. Est enim sanguis substantia calidi innati, quo regitur totum corpus, & temperatur humorum prauitas 1. Aph. 17. Idcirco euacuationes prauorum humorum leuius natura fert, quam sanguinis effusionem: & maior requiritur uirtus in uenæ sectione quam in medicamento purgante, ut 4. tuen. san. 4. Si vires imbecilliores dehortantur, haud quaquam sanguis mittendus est, sed deiectio mediocris adhibenda. Quibus explicatis relinquitur ut obiecta soluamus. Quod dicebat Galenus, nullum esse tempus, in quo prohibeatur uenæ sectio: unde inferebatur, etiam in statu fieri posse ad refrigerandum & uen-

Dd 3   tilandum,

QVAEST. MEDICARVM

tilandum, cum eo tempore febris sit vehementissima: Responsum est **D** superius, siquidem ab initio prætermissa fuerit venæ sectio, etiam in statu fieri posse, dummodo vires permanferint. At repetere in statu ob vehementiam febris, absurdum est, adfunt enim alia remedia refrigerantia. Qui autem ingrauescente morbo semper ad hoc remedium confugiunt, similes sunt ijs, qui feruente in aliquo vase liquore, ne propter tumorem ampullarum erumpat extra, detrahunt aliquid liquoris: iterumque elato ob feruorem liquore aliam partem demunt, deinde aliam: sic enim agendo absumentur liquor, non tamen ignis extinguatur. Eodem modo in febribus putridis sanguis qui incaluit, vasa distendit plenitudinem vasorum faciens, quo tempore, si vires perseverant, venæ sectio plenitudinem illam tollit, & perspirationem facit. At si perseveremus demendo, cum iterum incalcescit, aut vires succubent, substantia calidi innati absumpta, aut cum defecerit feruor, adeo paucus remanebit sanguis, ut refarciri in posterum nequeat. Satiùs igitur **E** est, dempta multitudine si opus sit, feruorem compescere potionibus refrigerantibus, aut aquæ frigidæ potu. Ut enim in vase vel gutta aquæ sola instillata, feruorem ebullientis liquoris compescit, sic sanguis aquæ frigidæ potu refrigeratus absque diminutione virium prohibet nimiam vasorum repletionem: & ne multitudine euaporationis caput tentet, & tandem ne violenter in aliquam partem principem irruat, quorum gratia alioqui cogimur consilium in arena capere, & reuulsionis gratia nouam sanguinis missionem moliri. Ad alteram dubitationem circa humorum prauitatem, quæ venæ sectione corrigatur sæpius iterata, interiectis multis diebus: Dicimus id verum esse tantum, ubi sanguis fuerit crassus & niger, veluti limus, ut sæpius monet Galenus: nam hoc est vnum ex vitijs sanguinis, quod sectionem requirit, ut dictum est. Repetitio autem in his conceditur, quia interim victu reficere licet ægrotantes, non sic datur in morbis acutis: non enim **F** reficere licet ægrotantes, antequam morbus solnatur.

Venæ sectionem in morbis particularibus ex venis particularibus requiri. Quæst. V.

N B 1 nulla particula magis affecta est, sed totius plenitudinis gratia mittendus est sanguis, ubicumque vena secetur, nihil refert, de cur. per san. 19. conspirant enim omnes venæ inuicem, ut vna exonerata, totum exoneretur. Eligimus tamē propinquiorē hepatis, ut internam aut mediam brachij dextri, ut citius vena cava exoneretur, aut ventiletur in febribus putridis. Vbi aliqua particula obnoxia est fluxioni, non tamen adhuc affecta, particularis quidem venæ seligitur, sed maxime distans: ut quibus caput tentari solet, ex cruribus:

- A**ribus : quibus pedes ex brachijs : qui modus reuulsioni est similis, non reuulsio : Hæc enim fluenti humori conuenit . Incipiente autem fluxione motus fluxioni contrarius indicatur, etiam si plenitudo non ad sit, de cur. per sang. 8. & 11. quæ reuulsio vocatur. Contrarietas autem consideratur sapius secundum sursum & deorsum, raro secundum dextrum & sinistrum, ante & retro, intus & extra. Magis enim conspirant partes secundum rectitudinem corporis, quam Hippocrates ~~nat. & n.~~ vocat : Nam dextrum & sinistrum à natura maxime distincta sunt, vt noxam inuicem non communicent. 6. vl. par. 5. Quoniam autem secundum sursum & deorsum datur maior & minor distantia, ad motus compescendos non quæritur maxima distantia, vt à capite ad pedes : sed à cruribus & capite ad brachia : hæc enim sursum quidem sunt ad crura, deorsum autem ad caput : aut à capite & thorace ad hæmorrhoidas bona fit reuulsio. Motus enim ad distantissima non communicatur motui contrario : sed requiritur propinquitas quædam & venarum communio, vt motus contrarius peruenire possit ad humorem in oppositum fluentem. Ideo ad sanguinis fluxum è nare dextra secamus venam non in crure, sed brachio dextro : nec internam sed externam : hæc enim capiti communicat : Idem de reliquis dicendum. Aduersus fluxiones ad thoracem & inferiores partes venam internam brachij eiusdem lateris secamus : hæc enim deducitur ab inferiori parte iugularis : ideo ex ijs quæ in brachio sunt, citissime communicat venæ cauæ. Dubitabit verò quis : Si ex eiusdem venæ cauæ scissione tã ad dextrum quam ad sinistrum brachium rami feruntur, quæ necessitas est rectitudinis ? æque enim vena caua exhauriri potest tam ex dextro brachio quam ex sinistro. Præterea quæ communio venarum fuerit brachij sinistri cum liene ? internam enim brachij sinistri sciunt in affectibus lienis ob rectitudinem : cum tamen lien venas habeat ex porta, quæ hepar ingreditur in parte dextra. Respondetur ad primũ. Quamuis vna sit vena caua, partes tamen habet dextras & sinistras vt arborum caudices : rami enim dextri à dextra caudicis parte exoriantur, sinistri à sinistra : vt fibræ dextræ partis respondeant ramis dextris, & sinistræ sinistris, quam rectitudinem fibrarum appellare possumus. Ad alterum dicitur : Venas cum arterijs adeo copulari osculis, vt vena secta primum exeat sanguis venalis nigror, deinde succedat arterialis flauior, ut plerumque contingit. Et si igitur uena portæ non cito communicet cum venis brachij tam sinistri quam dextri : ad sunt tamen arteriæ, quæ cito communicant lieni & cæteris partibus sinistris, cū exoriantur ex sinistra parte caudicis aortæ. Idem dicendum ad eos, qui obijciunt, uenam sine pari, quæ cum exoriat ex dextra parte caudicis uenæ cauæ, ramos tamen distribuit costis tam dextris, quam sinistris : neque enim ob id in pleuritide cuiusque lateris secanda est ve-

QVAEST. MEDICARVM

na in dextro cubitu: nihilo enim minus saltem per arterias dextra dex **D**
 tris, & sinistra sinistris communicant. Adde ramos ex vtraque iugula
 ri ad vtramque mammam descendentes, quæ exhaurire vtriusque la-
 teris humores possunt. Sursum igitur & deorsum in reuulsione hoc
 modo considerandum est. Dextrum autem & sinistrum non reperio
 vsurpari à Galeno prater quam in cruribus. Inquit enim 13. Meth. 5.
 Vno crure laborante alterum scarificabis: vna vero manu laborante
 non in altera manu vena secanda, sed in pede eiusdem lateris: & in do-
 lore lateris non ex latere opposito sed eodem, de cur. per san. 16. Ara-
 bes tamen audacter in opposito latere secant: quod non videtur præ-
 ter rationem: Cur enim in cruribus admittitur reuulsio à dextris ad
 sinistra, in brachijs autem & lateribus nequaquam? An quia venæ ca-
 uæ scissio ad crura simplex est? vnde venarum communio seruetur,
 quamuis non rectitudo. Ad brachia autem vena caua prius scinditur
 in duas iugulares, quam in axillarem & cephalicam: Ideo non cito ex **E**
 earum sectione fit communicatio lateri opposito. Ad reuulsionem
 autem celeri præsidio egemus, ne feratur humor ad partem. Num er-
 go male arabes oppositam secant in pleuritide? An bene & vtiliter, vt
 obseruatum est à posterioribus? non quidem ad reuellendum neque
 ad deriuandum, neque ad euacuandam particulam affectam, sed ad to-
 tius plenitudinem exonerandam, vbi vires non sufferunt largam san-
 guinis missionem vnica vice, sed sæpius reiteratam postulant. Si enim
 in eodem latere secetur vena, ex toto corpore pleno trahetur magis
 humor ad partem affectam, quam extrahatur. Non enim conueniunt
 reuulsiones propinquæ corpore pleno, de cu. per san. 19. Tutius igitur
 est oppositum prius secare, deinde in eodem latere. Sed vbi vires va-
 lidæ, & tuto & cito succurritur copiosa sanguinis missione ex eodem
 brachio, vt Hippocrates præcipit 2. Acu. 10. Tutius aliquando ex cru-
 re, vbi materia latitat venenosa, ne trahatur ad superiora. Ante & re- **F**
 tro in capite & ceruice aliquando venit ex vsu. Nam Hipp. 5. Aph. 68.
 inquit. In dolore capitis posteriore vena recta in fronte secta prodest:
 addit Galenus, si in anteriore, cucurbitula in occipite. Idem in angina
 obseruatur: cucurbitula enim in occipite reuellit. Intus & extra v-
 surpatur apud Galenum in lib. de Hirudin. 2. Si humores petant inte-
 riores partes, trahuntur ad exteriores per cucurbitulas. Sed quoniam
 huiusmodi reuulsiones omnes propinquæ sunt, non conueniunt, nisi
 toto corpore prius euacuato, ne ob propinquitatem materia trahatur
 ad partem affectam: Humores autem qui non amplius in motu sunt,
 sed in aliqua parte decumbunt, non reuulsione egent, sed extractione
 ab eadem parte, si fieri potest, vt cucurbitula super locum dolentem
 in pleuritide: seu per venam propinquiorem deriuandi, vt in angina
 vena secta sub lingua, de cur. per san. 19. Appellatur enim deriuatio
 cum

- A** cum transferuntur ad propinqua 2. ad Gla. 2. Transferri autē possunt humores nondum fixi seu imbibiti in particula: nā hi digerentibus egent & concoquentibus: sed qui in venis exiguis adhuc manent, tanto magis qui in amplioribus retrocedere enim hi possunt tum per repellentia, tum per extrahentia & deriuantia. Accidit aliquando simul reuellere & deriuare, cum locus & contrarius sit & propinquus. Nam ratione contrarietatis reuulsio fit humoris fluentis in oppositū, ratione autem propinquitatis extrahitur etiam humor, qui decumbit in parte: vt in pleuritide cum mittitur sanguis ex interna brachij eiusdem lateris vsque ad mutationem coloris: vult enim Galenus sanguinem in parte inflammata decumbentem alterius coloris esse, aut flauiozem aut nigriorem. Idem in angina fit secta vena externa. At ab vno crure ad alterum non extrahitur humor decumbens, ob distantiam: quemadmodū nec in pleuritide, quæ descendit ad septū transuersum, deriuationes tamen quædam sunt, quia exonerantur partes vicinæ. Ab vno autem brachio ad alterum neque proprie reuulsio est, neque deriuatio, quia deest venarum communio. Ex hepate, liene, ventriculo, septo transuerso, thorace non solum reuulsio, sed & deriuatio fit ad brachium secta interna: Ex ceruice, & capite secta externa. Ex inferioribus partibus, scilicet vtero, vesica, coxendice deriuatio fit ad crura secta vena sub poplite aut sub malleolis, externa quidem ad coxendicem: interna autem ad vterum, & reliquas partes internas: reuulsio autem ad brachia tantum est. Renes ambigunt inter partes inferiores & superiores, sed magis inferioribus ascribuntur, de cur. per sang. 18. Ideo ab ijs reuellitur humor ad brachia, deriuatur autem ad crura. Eadem obseruari debent in partium vstionibus aut ad extrahendum, aut deriuandum, aut reuellendum.

C *Medicamenta purgantia in principijs morborum conuenire in febris putridis. Quæst. VI.*

SI sanguinis vitia cum magnus est morbus præsens aut futurus in principio venæ sectionem requirunt: eadem ratione cæterorum humorum vitia, cum magna sunt, exposcunt medicamenta purgantia. Nam parua vitia sola victus ratione aut mitioribus remedijs corrigi possunt. Vt autem in sanguinis missione datur magis & minus, sic & in purgantibus extant mitiora & vehementiora, singula pro quantitate humorum peccantium, & virtutis robore mensuranda: nam & vsque ad animi deliquium tum venæ sectionem tum purgationem aliquando concedit Galenus. 1. Aph. 23. Sed hæc reperitur differentia. Nam sanguis nulla eget præparatione vt educatur, nisi forte cum in tempestate frigidiori veluti congelatus in venis fuerit, aut nimis

QVAEST. MEDICARVM

nimis in parte inflammata conculcatus, eger enim fomentis fundenti- D
bus, 4. Acut. 28. At medicamenta purgantia requirunt corpus fluidum,
& humores praeeparatos & concoctos. Ideo in initio cum saepius adsint
huiusmodi impedimenta, atque alia, quae vim medicamentorum comi-
tantur, augent enim febres & putredinem: non adeo conueniunt, ut
venae sectio. Hinc magna oritur controuersia inter medicos: utrum
in initio saltem ad minuendam multitudinem conueniat medicamen-
tum purgans, ut Galenus concedit ex praecepto Hippocratis. 2. Aphor.
29. Inchoantibus morbis, si quid videtur mouendum, moue. An non
conueniat, nisi turgeant, quod raro contingit, ut habetur. 1. Aphor.
22. & 24. Cum uero & hoc ambiguum sit, quando turgeant, quando
non, quidam id quod raro est, quasi numquam sit reputantes, numquam
concedunt purgans medicamentum in initio: imo neque in progres-
su, nisi concocta materia, quod in declinatione tantum contingit, quae
do febris vehementia non repugnat. Rasis distinctione utitur: purgan- E
dum in initio seu turgeant seu non turgeant, quando humores fuerint
tenuis: in crassis expectandam coctionem. Auicenna etiam in tenui-
bus expectandam esse coctionem, quia imbibiti nequeunt euelli. Et
4. Acut. 43. Quibus principio urinae nebulosae & crassae, purgare conue-
nit, quibus tenues nequaquam. Exigit autem haec tractatio, ut prius
statuamus quomodo turgere accipitur apud medicos: deinde utrum
turgentia semper requirat medicamentum purgans, an aliquod aliud
remedium: Ultimo an absque turgentia liceat medicamentum pur-
gans adhibere in principio. Humores igitur turgent Galenus vocat.
8. Catat. 3. qui per corpus discurrunt ab vno membro in aliud, & quo-
rum motus non dum firmam aliquam inclinationem vel stationem ha-
beat ad vnam partem. Hoc modo turgent humores opponuntur ijs
qui quiescunt in aliqua particula. Alio modo turgere dicitur non de
humoribus, sed de ipsis animalibus, cum loco stare nequeunt: quae F
propria videtur esse significatio verbi *δυναμις* apud graecos: translatus
enim est ab animalibus, quando in venerem aguntur, ad humores, cum
de vno loco in alium motu vehementiore transfluunt hominem mo-
lestantes & quiescere non permittentes. 1. Aphor. 22. De corpore festi-
nante ad humorum expulsionem accipitur apud Hippocratem. 3. de
Fract. 18. ubi inquit. Pus copiosum ex ulcere emanat, & turgere ulcus
videtur: sic enim interpretatur Galenus: pars quae laborat, festinare
& incitari ad excretionem videtur. Eodem modo apud Aristotelem
accipitur. 4. Probl. 9. inquit enim. Cur neque concubere, neque euo-
mere, neque sternuere, neque flatum emittere oportet, nisi res torgen-
te corpore urgeat? An quia cum non turgemus, similes terrae stirpibus
sumus: quibus euulsis aut alienum conuellitur quippiam, aut aliquid
abscissum relinquitur, quod dolorem creat: Quae certe ijs eueniunt,
qui

*Gal. com. p. 1. d. 1. hinc
videtur idem asseruit*

- A** qui cum non turgent, aliquid faciunt ex ijs, quæ modo retulimus. Idem videtur contingere medicamentis purgantibus cum propinatur ijs qui non turgent: nihil enim à parte laborante adimunt, cum cruda sit affectio, & partes sanas absumunt. 4. Acut. 22. Si igitur hoc modo accipiamus verbum turgere, profectò verum erit, non conuenire medicamentum purgans, nisi turgeat, id est corpus expulsionem appetat: tunc enim naturam habemus adminiculantem. Quoniam verò vt plurimum facultas expultrix non insurgit ad expellendum, nisi postquam concoxerit, & separauerit inutilia ab vtilibus: idcirco ante id tempus raro turgent. Turgent in crisi, quo tempore noxios humores tentat expellere, quod si nequeat perficere, auxilio medicamenti purgantis promouenda est, & perficienda. 1. Apho. 20. Aliquando tamen ante coctionem turgent, quod Galenus in acutis contingere ait. 1. Aph. 24. Ideo in illis tantum ex vfu esse medicamentum purgans in initio: nam in longis morbis semper expectandam esse coctionem.
- B** Sed hic merito quis dubitabit. Non enim videtur conuenire eas excretiones moliri, quas si natura tentet, malum est. Sunt autem prauæ omnes excretiones, quas natura molitur ante concoctionem. 3. cris. 10. & 4. Aph. 22. Causa enim huius intempestiui assultus est morbi violentia irritans & acuta: Videtur enim natura nihil huiusmodi posse tolerare, sed statim properare ad expellendū id quod infestat, vt per vomitū aut sedē cum stomachus aut venter molestat. Hæc Galenus. At si id verū esset, nunquā Medicus vtiliter in initio neq; purgaret, neq; sanguinem mitteret. An euacuatio quæ à natura fit in principio praua est tamquā signū naturæ ante tempus debitum stimulata ad expellendum? Arguit enim magnā causam violentā aut malignam stimulantē præter naturam. Ideo symptomaticæ sunt omnes huiusmodi excretiones. Non autem prauæ sunt tamquam effectus, si talia purgentur, qualia oportet. 1. Aph. 2. Ex diminutione enim humorum prauorum relinquitur minus negotium naturæ ad reliqua concoquenda. Idcirco si à Medico fiat huiusmodi euacuatio, idem habebitur iuuamentum ex diminutione: signum autem nullum prauitatis existet. Colligitur hæc distinctio ex Galeno 4. Aph. 21. Deiectiones enim nigrae sponte venientes malæ, vt signum prauæ dispositionis: cum medicamento autem non malæ. Ex his igitur patet, cur in morbis acutis aliquando ante coctionem turgeant, quo tempore bonum est medicamentum purgans. Sed in longis vtrum contingat turgere in initio? Non videtur absurdum, si per hoc verbum turgere accipiamus naturæ impetum ad expellendum, vt dictum est. Quid enim prohibet stimulari expultricem ab humoribus crassis & frigidis, à quibus fiunt morbi longi, cum prauam qualitatem adepti fuerint? Quin & sola quantitas stimulare solet. At quia humores crassi inepti sunt ad motum, & vias obstruunt, idcirco

QVAEST. MEDICARVM

idcirco vt plurimum conatus ab ipsis fiunt inutiles, quibus non succedit excretio, aut pro humoribus vitiosis excernuntur non talia qualia oportet. Propterea his medicamentum purgans non conuenit: sed potius sedanda est perturbatio, & molienda est concoctio: vt cum signa coctionis apparuerint, quam primum purgentur. In his enim, vt optime monet Alexander Trallianus, non est expectanda integra concoctio, sed saepius iteranda purgatio, quia in tēpore diuturno quod concoctum est ceteros non expectat. Nam cruditates fusae digerentibus medicamentis turgentiam faciūt, ideo imminet periculum, ne in partem principem ferantur. Dum autem crudi sunt, non videntur moueri posse de loco ad locum. Quod si in apoplexia moueantur ad ventriculos cerebri, id fit, quia fusi sunt: ideo in eo casu adest turgentia ex humoribus frigidis: sic aliquando in angina ex humoribus praedictis. Turgent enim antequam figantur humores. Si igitur humores crudi & fixi in aliqua parte non requirunt medicamentum purgans antequam concocti sint, non dicuntur turgere, licet pars irriteretur ad expellendum, inutiliter enim irritatur ante coctionem, vt in tussi sicca, & tenesmo. Ad turgentiam igitur non solum requiritur partium impetus ad expellendum, sed & motus humorum de parte ad partem. Et hoc modo semper ubi turgeant, requiritur medicamentum purgans. At verò aliquando venae sectio videtur satisfacere posse ad turgentiam. Si enim in humorum defluxionibus facientibus apoplexiam, anginā, pleuritidem, phrenitidem & alia huiusmodi, adest impetus partium ad expellendum, & motus humorum de parte ad partem, turgere dicentur: His autem praesentaneum est remedium venae sectio, quod & colligitur ex 4. Acut. 28. vbi ad huiusmodi defluxiones, uenam, inquit, confestim ab initio secare oportet, cum nondum fixa sunt omnia quae contristant. Particulatim autem ex pleuritide sic argumentari licet. Hippocrates 2. Acut. 11. in pleuritide descendente ad hypochondrium purgat in initio elleboro aut peplio medicamentis validissimis, quae veritus Galenus ob nimiam caliditatem, laudat magis venae sectionem. Si ergo ratione turgentiae Hippocrates purgat in principio, cur Galenus praefert venae sectionem, si haec non conferat, vbi turget. Quod si non turgeat, admittitur ergo in principio medicamentum purgans, cum non turget: quod aduersari videtur 1. Apho. 22. vbi in principiis purgationem negat, nisi turgeat. Quod si etiam venae sectio conueniat in materia turgente, mirum est, nunquam fieri mentionem turgentiae, nisi cum purgandum sit. Inquit enim Hippocrates 4. Aph. 10. Medicari in valde acutis, si materia turget, eadem die, tardare enim malum est. Non praecipit venam secandam. Quasi verbum turgere non significet cuiuscunque humoris motum, sed prauorum tantum, quibus conuenit purgatio non venae sectio: idque in acutis, in quibus ob motus celeritatem

A celeritatem imminet periculum, ne in partem principem ruant. Nam in longis motus non fiunt celeres: nec est necesse eadem die medicari, cum dent inducias. Quibus hoc modo constitutis uidendum est, vtrum absque turgentia liceat in principijs vti medicamento purgante: Nam concocta materia purgandum esse nemini dubiū est, seu turgeat, seu non. Videtur quidem Hippocrates omnino negare purgationem in principio nisi turgeant: at præceptum id non videtur obseruare in pleuritide. Nam in dolore ascendente ad iugulum venam secat, in descendente purgat, non quia turgeat, cur enim magis in hac turgeat, quam in illa? & quomodo raro, cum in omni pleuritide descendente purget in initio? Dicendum est igitur Hippocratem negare purgantia medicamenta in materia cruda: sunt autem cruda, vel quia crassa & viscosa, vel quia infixa in particulis. Ideo ante coctionē non possunt auelli: hæc tamen aliquando sed raro licet medicamento purgante extrahere, si turgeant. Plurima autem non turgent, quia vt inquit Galenus frequentius accidit, vt maneant in aliqua parte, in qua concoquuntur toto morbi tempore vsque ad eius solutionem. Cruda igitur turgere raro contingit. At concocta, vt plurimum turgere, non est absurdum: insurgit enim natura ad expellendum: Omnes quoque humores prauī antequam figantur in aliqua particula turgere possunt, cum expelluntur à natura de loco ad locum. Hi vero siue actu moueantur, siue non, purgatione egent non expectata alia coctione, nisi forte præparatione aliqua in humoribus crassis: nam tenues & calidi paratissimi sunt ad excretionem vt Galenus testatur 3. Progn. 23. Quæ enim natura iam separauit tanquam inutilia, expellenda sunt, antequam decumbant in aliquam particulam: Nam postquam decubuerint, noua egent coctione. Si igitur hæc ita se habent, patet, in principio morborum sæpius ex usu esse purgationem, aliquando & venæ sectio-

C nem, aliquando vtrumque: vt tamen præcedat venæ sectio. 4. Acut. 21. Idque antequam humores ex toto figantur: sic enim diminuta materia reliquum facilius concoquetur. Et hoc est, quod præcipitur 2. Aph. 29. Inchoantibus morbis, si quid videtur mouendum, moue. Non enim ratione turgentis id dicitur. Nam humores non dum fixi seu turgeant, seu non turgeant, euacuari utiliter possunt. Fixos autem non licet euacuare, nisi natura eos commouerit, quod est turgere: Id autem contingere videmus aliquando & raro, præcipue in morbis acutis vbi humores fuerint tenues: Nam in angina ex flaua bile, videmus aliquando transmigrationem fieri humoris ad pulmonem, & ex pleuritide aut peripneumonia ad cerebrum & nervos: idem in febribus ardentibus aut malignis aliquando contingit; non solum in principio sed & in toto morbi decursu, rarius tamen in principio: quia natura consuevit prius coctionem aggredi, quā expellere, vbi in aliqua parte

humores

QV AEST. MEDICARVM

humores fuerint infixi. Ex his patet bene Rasim dixisse : purgandum **D**
in initio, vbi humores fuerint tenues, etiam si non turgeant. Intelligit
enim non infixos, sed mobiles : Expectandam coctionem solum in
crassis & viscosis, hi enim mobiles non sunt, nisi prius fundantur inci-
dantur & attenuentur, quæ coctio quædam est, licet non perfecta. Be-
ne quoque Auicenna monuit, etiam in tenuibus expectandam esse co-
ctionem, nisi turgeant : intellexit etiam infixos & immobiles, qui ne-
que signa aliqua coctionis ostendunt in vrinis, cum immobiles & con-
clusi maneant, non reddentes aliquam hypostasim. Signum quoque
admodum fidum est, quod 4. Acut. 43. scribitur. Quibus principio vri-
næ nebulosæ & crassæ, purgare conuenit cæteris annuentibus, quibus
tenues, nequaquam. Rationem affert Galenus, quia illis adsunt signa
coctionis, in tenuibus nequaquam. Humores enim, qui in aliqua
parte non sunt conclusi, non dicuntur crudi, cum hypostasim faciant
in vrina. At dicet quis. Principium morborum dicitur, in quo natura **E**
adhuc non aggressa est coctionem. Quomodo ergo in principijs vri-
næ sint crassæ & nebulosæ, quæ coctionem ostendunt? An principiū
dicitur cruditatis tempus ratione humoris collecti in particula, non ra-
tione eius qui colligitur? hic enim non eget coctione, cum non adhuc
faciat morbum. Ideo purgatio in principio magis ad præseruationem
facit, quam ad curationem : aufert enim causam antecedentem mor-
bi, non coniunctam. Addit autem, cæteris annuentibus, propter va-
ria impedimenta, quæ solent in morbis acutis contingere, enumerata
à Galeno 1. Aph. 24. Ideo cum præmeditatione faciendum. Nam si
inflammatio affuerit, prius secanda est vena, dein molliter purgandum
4. Acut. 21. Si obstructio ob crassos & glutinosos humores, attenuare
& incidere prius oportet. Si febris vehementia respuat calida medica-
menta, vtendum frigidioribus, ac leniter purgantibus, quibus hodie
vtimur, vt sunt tamarindi : cassia : manna : syrappus ex infusione rosa- **F**
rum, violarum, diaprunis, & alia huiusmodi. Nam & Hippocrates, cū
eo tempore non essent manifesta huiusmodi medicamenta, in febre
ardente purgabat ex lacte asinæ, quamuis febricitantibus sit inimicū
4. Acut. 7. & Galenus pro lacte etiam sero utebatur. Vfus quoque mul-
tæ crudioris faciebat ad exonerandas per aluū primas venas 12. Meth.
3. In processu vero morbi cum suspitio aliqua fuerit turgentiae, siue in
augmento siue in statu, quando quiescere melius esset teste Hippocra-
te : Rhabarbarum sæpissime ægrotantes à maximis periculis reuoca-
uit. Quod si febris vehementia non adeo vrgeat, tum in initio tum in
progressu etiam vehementiora medicamenta conueniunt : vt Diaphi-
nicon : & Electuarium Rosatum apud Mesuem, & alia.

Aque

A

*Aqua frigida potum in vehementissimis tantum febris
conuenire. Quest. VII.*

QUAMVIS frigida potio remedium sit febris ut febris 11. Meth. 9. nam feruorem extinguit, aduersatur putredini, tumorem venarum, qui per ebullitionem attollitur, compescit, ut frigida instillatio in ollis feruentibus, unde & pro venae sectione conuenire possit. Tamen ob pericula solum in febribus vehementissimis usurpatur & in statu, cum febris est maxima, ut morbo magno opponatur remedium magnum. Duo enim haec maxima traduntur februm continentium remedia, aquae frigidae potio, & sanguinis missio. 9. Meth. 5. Intelligitur autem remedium maximum, si non tantum actu frigida, sed & prorsus gelida, & in multa copia exhibeatur. Nam alio-

B qui posset per antiperistalticum calorem augere. Mensura autem est apud Galenum 1. Acut. 43. ad satietatem usque quantumlibet. Sed in pleuritide quantum inspirando haurire possit. Requiritur autem signa euidentia coctionis & virtus valida. Multa praeterea sunt, quae dehortantur, unde Medici in hoc remedio formidolosi redduntur, sed ob imperitiam, ut Galenus notat. In primis est obstructio, quae ob crassos & viscosos humores fit: & putridus humor non concoctus incommodat, quia ob refrigerationem crassiores redduntur. Obstat etiam phlegmone, oedema, scirrhus, quia induratur a frigore: Praeterea frigidarum partium imbecillitas, ut gulae, ventriculi, vesicae, neruorum, septi transversi: unde pericula imminet ex potu frigida, ne incidant in difficultatem respirandi, deglutendi, concoquendi: fiunt & conuulsiones, tremores, resolutiones neruorum, & alij graues affectus, praecipue in extenuatis, & ubi vires sunt imbecillae. Renuit etiam hoc remedium aeris

C ambientis frigiditas, & consuetudo, ubi aeger non sit consuetus frigidam bibere. Verum in omnibus comparanda est vis remedij cum noxa: & considerandum utrum noxa corrigi possit. Si igitur vehementia caloris omisso eo remedio maius periculum allatura sit, quam remedij noxa: audacter faciendum est: audacter, si noxa quae infertur, corrigi possit. Ut in phlegmone exhibet Galenus, si timeatur hectica 10. Meth. 6. inquit enim: satius est phlegmonas in praesens augere, quam sinere febrem hecticam inuadere. Quod si humores putrescentes non fuerint in parte principe, non adeo verenda frigida potio: nam concedit Galenus in pleuritide 1. Acut. 43. At erysipelas quod verum sit, non aliter sanaueris, inquit, 9. Meth. 5. nec in eo expectat coctionem, hanc vero expectat in eo, qui mixtus est cum phlegmone. Obstructio, dum febris est vehemens, tolli nequit per incidentia & abstergentia: at extincto calore facilius & tutius administrari ea possunt: nam & noxa

si quae

QV AEST. MEDICARVM

si quæ facta est ex frigida potu, corrigitur. Febres tamen in frigidis humoribus non sunt adeo vehementes, ut hoc remedium exposcant. Humores putridi non omnes renuunt hanc refrigerationem, sed tantum qui proprie crudi dicuntur, nempe frigidi & crassi. Nam biliosi requirunt, ut patet in erysipellate. Porro in magna putredine febrium pestilentium Arabes exhibent, nec vnica vice, sed sæpius iterata potione non solum ad extinguendum feruorem, sed etiam ad propellendum ab internis ad externa materiam pestilentem, ut solet in exanthematibus natura expellere. Galenus quoque exhibet in colliquantibus 10. Meth. 11. idque quam primum faciendum præcipit, non expectata coctione: quæ enim coctio speratur in colliquantibus? Dum igitur adest robur virium extinguendus est feruor, ut natura roborata possit pestilentiam expellere, & reliquias concoquere. Quod si neque coctio neque robur virium adsit, solis prognosticis æger est relinquendus, 11. Meth. 9. ijs enim neque aquæ frigida potus neque vlla remedia conueniunt. Antequam ergo vires valde labefactentur, cum præterierint signa cruditatis, non est procrastinandum, etiam si debilis concoctio appareat, dummodo sit euidentis. Periculum enim est in vehementissimis febribus, & in magna putredine, ne pro signis coctionis superueniant signa inconcoctionis, quæ lethalia sunt. Cum aliqua fuerint, quæ obstant, potio mitigari potest, si frigida, non planè gelida exhibeatur: si non in magna copia, sed compensetur refrigeratio iteratis uicibus donec sufficiat: ut in cæteris magnis remedijs facimus, tum in venæ sectione, tum in purgantibus medicamentis. Nam Galenus 10. Meth. 6. post cibos aquæ frigida potu utebatur, quo tempore non conuenit larga copia: hoc modo prohibet, ne ex ephemeris transeant in hecticam: sic enim tuto extinguitur feruor, seruato robore partium. Quod autem dicitur de consuetudine, eodem modo eius uis conferenda est cum vi morbi. Nam ubi vrget morbus, transeundum est ad inconsumpta. Frigidus aeris status prohibet quidem extremum hoc remedium, quia corpus ab inspirato aere refrigeratum non suffert eam refrigerationem, quæ in æstate requiritur. Ob id Hippocrates scripsit 1. Acut. 43. Oxyveli æstate quidem frigidum, hyeme vero calidum dandum esse. Quod si & hyeme vrgeat morbus, mitiganda est potio, ut dictum est. Accidit autem animalibus in vehemēti æstu & in febribus, quod plantis accidere solet in æstate. Cum enim ab aere ambiēte non satis refrigerentur, sphacelissimum patiuntur, corrupto per marcorum eorum calore, nisi auxilium paretur: ad radices enim quædam genera lapidum subdunt, & aquam in vasculis, ut radices refrigerentur, Arist. in lib. de tu. & sen. cap. vlt. Sic animalia ad conseruationem caloris natiui, cum non sufficit respiratio, vel ob externi aeris feruorem, vel ob febrem, egent refrigeratione per cibos & potus. Alimentum enim ingre-

- A** ingrediens primum refrigerat, antequam concoquatur, sed præcipue potus: est enim sitis desiderium frigidi & humidum, ut refrigerentur loca circa ventriculum, ad quæ perueniunt venæ & arteriæ tamquam radices plantarum. Cum igitur secundum naturam indita sit appetentia frigidi potus, ut in sanitate consueuimus, multo magis ubi vigeat necessitas ob extraneam caliditatem, frigidus potus concedendus est: hoc enim est vnicum auxilium ex ijs quæ per se refrigerant. Nam venæ sectio & purgantia per accidens refrigerant euacuata materia calida. Quæ autem potentia frigida sunt, si non exhibeantur actu frigida, non cito refrigerant, oportet enim prius duci ad actum: at quomodo in eo feruore non conuertantur potius in naturam calidam, ut ligna in igne? hoc enim medicamenta frigida patiuntur, cum diutius manserint in corpore 3. Simpl. 18. Hæc dicta sint aduersus eos, qui siti non solum cruciant ægrotantes, sed etiâ saepe enecant. At dicet quis.
- B** Si hæc vera sunt, non tantum in vehementissimis febribus conueniat frigida potio, sed etiam in cæteris mitioribus & in omni intemperie calida internarum partium, ut innuit Hippocrates 4. in 6. Epid. 13. ubi laudat in calidis naturis aquæ potum: quamuis hunc locum suspectum habeat Galenus 8. Meth. 3. Nam idem Hippocrates 3. Acut. 40. Aquæ potum damnat in morbis acutis & in naturis biliosis, nam bilescit. Solum concedit ubi est fortis capitis grauitas vel mentis læsio, in quibus non conuenit vinum nisi aquosum flauumque & prorsus inodorum, quod cum exhibet, præcipit, ut exiguum aquæ superbibatur, prohibet enim ne caput tentet. Interponit etiam aquæ paulum inter oxymeli & mulsam, ut magis inundet & sputum educat. Nam si quis aquæ potione prorsus vtatur, cæteris minus tuissimæ sedat, neque sputum educit, multaque alia incommoda præstat: Hypochondrio infesta: si venerit in vacuitatem, vires maxime labefactat: lienem & iecur adauget, ubi phlegmone obsidetur: fluctuat & innatat: tarde permeat, quia frigida & incoctibilis est: neque aluum deijcit: neque vrinas mouet: nocet etiam, quia stercoreis suapte natura expers est: quam si pedibus frigentibus quis biberit, multo magis nocebit. Hæc apud Hippocratem. Quæ plerisque medicos adeo auerterunt à frigida potu, ut merito psycrophoui à Galeno appellentur instar eorum qui demorssi à cane rabido in aquæ pauorem inciderunt. Sed tamen idem Hippocrates paulo post inquit. In quibus autem maxime aqua utendum sit, & quando ualde multa, & quando modica: & quando gelida, & quando calida: partim quidem dictum est, partim uero suo tempore dicitur. Dixit quidem antea potum æstate frigidum, hyeme calidum dandum esse: & aquæ utilitates cum alijs potibus interponitur. Interius autem in curatione febris ardentis 4. Acut. 5. inquit. Huic aquæ, mulæque coctæ & aquosæ quantum voluerit dabis: quo in loco magnam

Ec quanti.

QVAEST. MEDICARVM

quantitatem laudat, & obseruat, quæ præcepit 3. Acut. 40. non deti- D
 nendum esse agrotantem solo potu aquæ, nam vires maxime labefa-
 ctaret, cum careat consistentia, quæ in sterco abibit: sed interponen-
 dum inter alios potus, qui aliqua ex parte nutrant, vt oxymeli, mul-
 sam, vinum: eligit autem in febre ardente nullam coctam & aquo-
 sam, ne substantia mellis bile scat. In medio igitur aliarum potionum
 aquam tempestiue quis ingesserit, inquit Galenus 3. Acut. 40. & præ-
 fertim cum siticulosus æger fuerit. Eisdem potus laudat in angina 4.
 Acut. 30. sed non frigidos: inquit enim: Bibet aquam & mullam nõ
 frigidam. Quamuis autem liber quartus Acutorum non censeatur
 Hippocratis, sententiæ tamen prædictæ à Galeno probantur: consen-
 tiunt enim cum ijs, quæ in libris legitimis scribuntur. Facile igitur
 soluuntur obiecta. Supponendum autem, aquæ vires secundum pro-
 priam naturam infirmisimas omnium esse, cum nullas qualitates præ-
 se ferat, nec acrem, nec salsam, nec acidam, nec tandem sapores villos, E
 in quibus vires efficaces medicamentoꝝ consistunt: Quamuis enim
 dulcis appelletur, potius priuationem omnium saporum significat.
 Ideo ex propria natura minimam omnium impressionem facit in cor-
 pore, nisi valde gelida, aut feruens adhibeatur: ob acquisititiam enim
 qualitatem non ex propria natura aut vrit, aut vehementer refrigerat.
 Impotens etiam est ad nutriendum sola epota: hac multo potentior
 est mulla. 3. Acut. 19. deinde vinum album olygophoron. Ergo assum-
 pta aqua in magna quantitate minus afficit, quam reliqui potus. Nam
 oxymelitis aut uini, quorum virtus est potentior, non est tutum infi-
 gnem copiam assumere. Talis autem cum sit aqua purissima, facilli-
 me alienas qualitates recipit: nam vini paucillum eam vinosam red-
 dit, non aquæ paucillum vinum reddit aquosum: facilius enim aqua
 in vinum conuertitur, quam uinum in aquam. Ob eandem rationem
 in biliosis aqua redditur amara: non sic vinum. Non est igitur aqua F
 magnum remedium ex natura sua, sed quatenus adiunctum habet ex
 cessum aut frigoris, aut caloris: vnde & maximum auxilium præbet
 tempestiue exhibita, aut maximum detrimenti, si intempestiue. Qui-
 bus autem frigida tempestiue exhibeatur dictum est: scilicet ad ma-
 gnum feruorem extinguendum: non autem ad promouendas excre-
 tiones seu per sputum, seu per vrinas, seu per aluum, aut sudores: im-
 potens enim est ex sui natura: licet aliquando per accidens ea præstet:
 roborata scilicet facultate concoctricæ & expultricæ. Neque periculū
 est, ne innatet in uentriculo, aut tardius permeet, vnde aliquando inse-
 quantur tensiones hypochondrij, lienis, & hepatis. Nā ubi vehemens
 adest caliditas in visceribus, cito attrahitur in venas, & dissipatur. Ideo
 non conuenit hoc remedium in febribus mitioribus: nisi enim vehe-
 mentem caliditatem inuenerit, immoratur in hypochondrijs, & alias

noxas

Anoxas infert, quas recensuit Hippocrates. Ideo in eo casu alijs potionibus utendum est, & pariori quantitate, ne copia grauent: nunc actu frigidis, nunc calidis, vt affectus postulat. Ad uehementem refrigerationem, nihil aliud tuto præstat quam aquæ frigidæ potio: alia enim omnia lædunt, si in magna copia assumantur, in parua autem non sufficiunt.

Tria esse genera victus agrotantibus necessaria.

Quæst. VIII.

NDICAVIT Hippocrates libro primo acutorum tria hæc genera victus in morbis acutis necessaria: primum tenuissimum, qui in solo potu consistit: alterum tenue, qui in cremore ptisanæ: tertium plenior, qui in tota ptisanâ, quæ & simpliciter ptisanâ uocatur, crassior cremore, forbilis tamen: ultra quem transferuntur conualescentes ad reliqua cibaria sanis consueta. Per solum autem potum intelligit uel mulsam, vel oxymeli, vel vinum, vel aquam ordeï, aut simile quid. Aqua autem simplex nõ assumitur pro ullo genere victus, quoniam per se nulla ex parte nutrit, cū careat corpulentia, & vt Hippocrates inquit, stercoreis expers sit. Sed aliquando ceteris potibus aut sorbitionibus interiecta iuuat, vt superius à nobis explicatum est. Talis autem victus in acutissimis conuenit, qui non ultra quartam diem progrediuntur. Vtebantur tamen antiquiores etiã in ijs, qui ad septimam accedunt, dummodo vires perferre possent. At nostris temporibus solo potu vix ad quartam diem peruenire possunt sine magno virium dispendio. Cremor autem apud Hippocratē prælatus est ex hordeo, Galenus etiam laudat ex chondro, quod est zeæ genus, seu farris, latini halicam vocant: alij etiam ex auena: ex quibus diligenter coctis in aqua exprimitur succus, qui cremor uocatur. Similis sorbitio est & quæ fit ex farina tritici in multa aqua decocta, cuius mentio sæpe reperitur apud Hippocratē in libris de morbis. Cyceō autem vocabatur, cui etiam caseum erat adiectum, aliquando mel, aliquando vinum. Quemadmodum autem cremor tenuis quædam est sorbitio victum tenue exhibens: sic cum crassior est, plenior victum constituit in longioribus morbis commodum, & vbi vires non sufficiunt solo potu & cremore. Hodie pro ptisanâ tota aliud genus sorbitionis paramus agrotantibus, cum præcipue hordeum nauseam gignat, utpote cibus non consuetus in sanitate. Incoquimus panis medullam detritam in aqua, aut iure pulli, donec sorberi possit, aut sine labore detorari. Etiam in aqua frigida panis optimi medullam diutius maceramus, donec mollissimâ fiat, adiecto aceti aut alterius succi acidi parum, vbi cibum frigidum expetimus. Ex carnibus quoque

E c 2 contusis

QV AEST. MEDICARVM

contusis crassior quædam sorbitio paratur, quod contusum vocamus. **D**
Adeo ut quemadmodum ex hordeo tam potus aquæ ordeï, quam sorbitio cremoris, & ptisanæ totius fieri solita est apud antiquos: sic hodie ex pane & carnibus decoctis similia parentur. Nam ius, & aqua stillicidia ex pullo potius quidam sunt: Carnium optime decoctarum expressio, quæ refrigerata condensatur in gelu, cremor quidam est: ipsum contusum est crassa quædam sorbitio. Neccessaria autem sunt in ægrotantibus, hæc tria genera victus: quoniam solidiores cibos nō ferunt. Facilius enim est impleri potu quam cibus 2. Aph. 11. Ideo in acutissimis solus potus conuenit, hic enim minime grauat naturam. In acutis cremor: in cæteris tota ptisana, & quæ ei sunt proportionalia. Secundum hunc ordinem etiam ægrotantes transferendi sunt de vno genere victus in alterum pro morbi magnitudine seu vehementia & temporibus. Nam ubi ex solo potu transferendi sunt ad sorbitiones, prius conuenit cremor, deinde ptisana 1. Acut. ult. Quod si propter vires perdurare nequeant cum solo potu, ab initio post potum sorbitio aliqua adijcienda est, ut accedentibus ad statum dematur aliquid sensim de sorbitionibus. Aliquando tamen è conuerso. Nam in pleuritide quamdiu nihil expuitur, solo potu vitur Hippocrates: cum vero sputa adueniunt, sorbitiones concedit, easque auget, quo magis sputa procedunt, usque ad iudicationem & ultra per duos dies: tunc mane sorbitionem dat, vesperi transfert ad alios cibos 1. Acut. 25. In quo loco non videtur obseruare id quod præcepit 1. Aph. 10. scilicet in statu & parum ante illum subtrahendum cibum, & 2. Acut. 37. Detractioni incumbendum magis quam adiectioni. Num id fallit in pleuritide & peripneumonia, quia augere vires oporteat ad sputi educationem? At in cæteris quoque morbis viribus egemus robustis ad crifim perficiendam: sed has ab initio coniectari oportet, vtrum sufficiant cum eo victu, ne in statu, quando victu tenuissimo vtendum est, cogamur **E**
amplius nutrire 1. Aph. 9. An declinatio est, cum sputa procedunt? minuitur enim dolor 1. Acut. 27. In statu autem omnia grauiora 2. Aph. 30. Quod de symptomatis intelligendum esse vult Galenus: Nam dispositiones in conualituris melioris conditionis sunt in statu, quam in principio ob coctionem. Tenuissimus tamen victus in statu requiritur, tum propter accessiones grauiores, tum propter symptomata, quos labores vocat Hipp. 1. Aph. 7. ut Galenus interpretatur. Nam licet in statu dispositio aliquando melior sit, in quibus sequitur declinatio: vehementiores tamen sunt accessiones & casus: vnde summos habent labores, & omnia grauiora. Cum ergo in pleuritide remittuntur symptomata, ut dolor, etiam dispositionem remitti necesse est. Insequuntur enim symptomata ad morbos. Sed aduersus hanc sententiam opponitur, quod scribit Galenus 1. de Crif. 18. Ex coctione sputi tempora **F**
confide-

- A** consideranda in pleuritide : nam cum nihil expuitur, omnino cruditas est & morbi principium: cum expuitur quidem, sed paucum & tenue, adhuc circa principium uersatur: cum autē pauca cocta expuunt iam augmentum est, & reliquo tempore vsque ad statum semper eo plura ac meliora, & facilius expuunt. Cum vero exquisitē cocta fuerint, & multa & sine difficultate educta, tunc statum est tempus. Quando verò similiter quidem exquisitē cocta & sine molestia educta, atque eorum multitudo minuta fuerit, dolorque non amplius affuerit: tunc cessare statum oportet, subsequitur enim declinatio. Hæc Galenus. Cum igitur Hippocrates pro augmento sputi sorbitionem auget vsque ad iudicationem, non in declinatione id facit, sed in augmento morbi. Quod si id verum est, ratio à Galeno posita in Commento verisimilior est, ut scilicet sorbitionis auctione roborata natura, melius fiant expurgationes è thorace: validioribus enim egemus uiribus in expurgationibus per tussim, quam in cæteris. Verū non ob hanc causam concedi ptisanam, colligi potest 1. Acut. 33. ubi inquit Hippocrates. Si lateris dolor assiduus est, calidisque fomentis non remittitur, sputūque non procedit, sed absque coctione glutinosum sit, nisi quis dolorem uel alui subductione, uel secta uena pro utriusque exigentia soluerit, ptisanam autem ita affectis dederit, præcipitem aget in mortem. Quasi cessante dolore ob quamcumque causam, concedatur ptisana: Idem colligere licet 2. Acut. 13. ubi post purgationem ex medicamento, quod in principio adhibet, sorbitionem dat, eandemque perpetuo liberalius exhibet, si & dolor cessauerit, & nihil aliud obstitit. Quod autem dolor non semper scæatione desinat, sed alijs multis modis, patet 2. Progn. 52. ubi inquit. Quicumque dolor in his affligit sedibus, non desinens neque scæationis purgatione, neque ventris subductione, neque uenæ sectione, ac medicamento & victus ratione, in suppurationem uerti sciendum est. Dicimus igitur, cessante dolore ob quamcumque causam ex dictis, inflammationem in declinatione esse: ideo recte sorbitiones augeri. Sed cum inflammatio non unicus sit morbus sed plures: neque eorum tempora coincidunt, fit, ut ratione unius morbi declinatio sit, alterius uero ante statum. Quatenus enim tumor morbus est organicus nempe in magnitudine: tempora non penes cruditatem & coctionem considerantur, sed tantum penes symptomata: coctio enim & cruditas in intemperie tantum cum materia consistit, qui morbus est simularium. Ad morbum autem in magnitudine sequitur tensio & dolor, quæ augentur dum tumor augeatur, & desinunt, cum minuitur: nihil autem refert, si dolor aliquando non tensius, sed punctior sit: insequitur enim & hic ad tumorem aliquem. Coctio autem humoris ulterius protenditur. Potest enim tumor ante coctionem desidere ex uenæ sectione, aut purgatione:

Ee 3 vnde

QVAEST. MEDICARVM

vnde quorundam sententia orta est: non eadem esse tēpora sympto- D
 matum & coctionis, non animaduertentes id fieri ob morborum di-
 uersitatem, sed putantes unum & eundem morbum esse, cuius sym-
 ptomata vigeant in principio, coctio uero in statu. At si vera sunt, quę
 alibi dixit Hippocrates: circa principia & fines omnia imbecilliora, cū
 vero consistunt, fortiora: necesse est tam dispositiones quam sympto-
 mata conuenire in eisdē temporibus: Quod si uideantur aliquādo di-
 screpare, ut innuit Gal. 3. Acut. 62. id fieri putandum est, quia nō unus
 sit morbus, sed plures. Dum enim fit coctio, febres fiunt vehementio-
 res, & symptomata febrem sequentia eodem modo, ut dum pus con-
 ficitur. Dum vero colligitur materia, alia oriuntur symptomata, ut do-
 lores, & quę dolores insequuntur: hæc autem pro ratione collectionis
 augentur, & pro ratione diminutionis minuuntur. In ijs uero quę
 suppuratur, perseverat morbus in magnitudine, quam diu coctio per-
 ficitur & simul declinat tumor, & concoctio, & utriusque morbi sym- E
 ptomata. Succedit autem alter morbus in numero, qui abscessus dicitur,
 ob puris collectionem: qui declinat per vomicę disruptionem, &
 puris euacuationem. Ratio autem victus in singulis varianda est, pro
 diuersorum morborum genere, vehementia & temporibus. Nam in
 pleuritide vehementior est morbus, qui dolorem parit & respirandi
 difficultatem, ideo tunc victu tenuissimo utendum est, solo scilicet po-
 tu, aut omnimoda abstinencia, si vires ferant. Vbi remittitur dolor,
 morbus qui relinquitur, mitior est, qui scilicet coctione sanari potest:
 ideo tunc conuenit sorbitio primum cremoris, deinde ptisanę, donec
 morbus iudicetur. Tunc autem cum deserit uterque morbus, transi-
 tus fieri potest ad reliqua cibaria nisi alter superuenerit, ut in suppu-
 ratis. Idem obseruandum est in cæteris morbis inæqualibus, seu ob plu-
 rium morborum complicationem seu ob infidas declinationes. Declin-
 ante enim morbo ob crīsim imperfectam, non est absurdum sensim F
 cibum augere, & recidiuam faciente, detrahare pro morbi uehemen-
 tia, alternatimque agere, donec omnino morbus iudicetur.

*Balneum aquæ dulcis etiam in morbis acutis aliquando con-
 uenire. Quæst. IX.*

QUOD Balneum aquæ dulcis totius corporis habitum refrige-
 ret atque humectet, in febribus ephemeris, hecticis, & ijs
 quę ex bile ortum ducunt, commodissimum remedium, pa-
 tet. Quatenus enim tepidum adhibetur aut paulo frigidius, refrige-
 randi tantum & humectandi vim habet, quod in Hecticis requiritur,
 & in ijs ephemeris, quę ex nimio æstu, labore, vigilijs, & alijs causis ex-
 siccantibus ortum ducunt. Quatenus autem paulo calidius admini-
 stratur,

- A**stratur, vim relaxandi habet, ac mediocriter digerendi: quod ad effluxum calidorum vaporum facit in omni ephemera necessarium. Si adhuc calidius adhibeatur, fundit & efficacius digerit, quod in pleuritide & peripneumonia laudatur ab Hippocrate. 3. Acut. 58. Nam lateris, pectoris, & dorsi dolorem mulcet: sputum maturat, atque educit: spiritum facilem reddit, vrinas cit: lassitudines tollit, & alia multa præstat: laudatur & in febre ardente, sed minus: quamuis enim iuuat educendo ad superficiem humores, lædit tamen sua caliditate, nisi in fine transferantur ad lauacrum frigidum, aut frigide asperfusionem, vt in Hæticis præcipitur, 10. Meth. 10. Sed aduersus hanc sententiam facere videtur, quod scribit Galenus. 7. Apho. 42. Inquit enim: vbi inflammatio aliqua, aut absque inflammatione humoris putredo igneum calorem accenderit, balneæ non sunt vtilis antequam noxij humores euacuetur, aut concoquantur. Idem manifeste dicitur 10. Meth. 10. Cum
- B**enim balneum humores fundat, quoties in animali uel Phlegmone quæpiam, vel affectus Phlegmonæ similis consistit, vel vtrius abundancia, siue ea quæ ad vires, siue ea, quæ ad vasorum capacitatem confertur, omnium profecto inimicissimū existit. Nam Phlegmonæ quidem, cum calfacti & liquati succi ad ipsas confluunt, augentur. Tunica verò vasorum impares abundantia, quæ iam ex liquatione spiritu est impleta, distenduntur, ac vires hoc ipso male afficiuntur. An in eisdem locis innuitur solutio? lædere enim, si non uacuato corpore adhibeatur: aut ante coctionem. Sed apertius explicatur 3. Acut. 62. ubi inquit: in vniuersum de balneorum viribus, si non antea uacuato corpore exhibeantur, membris affectis fluxionem pariunt: vacuato autem coctionem iuuant. Nempe corpore toto ante uacuato adhibita aduacuatoriam obtinent facultatem: Quo fit, ut ex febre ardente laborantibus ijs tantum opitulentur, qui sine tumore uel Phlegmone uel
- C**Erysipelatos laborant, feruente in ipsis per totum corpus bile. Quod si coctionis signa habuerint, his multo magis conferent. Verum si æstuosa febris ob falsam pituitam putrefactam oriatur, aduersissimum illis esse balneum scire oportet: neque enim pituitosus humor vt biliosus per cutim euacuatur: propterea quod tum crassus tum glutinosus sit, neque extinguitur longa egens concoctione. Hæc Galenus. In hoc loco Balneum admittere videtur tantum in febre ardente ex flaua bile in toto corpore, non in ea quæ ex pituita falsa fit: neque ubi adest inflammatio aut Erysipelas. Quomodo igitur in Pleuritide & Peripneumonia conferet? & magis quam in febre ardente, ut Hippocrates testatur? An si Galenum contradicere sibi & Hippocrati nequaquam est putandum, eius verba hoc modo accipiēda sunt. Quod enim scribit 7. Aph. 42. Vbi inflammatio aliqua, aut absque inflammatione humoris putredo igneum calorem accenderit, balneæ non sunt

Ee 4 vtilis,

QVAEST. MEDICARVM

vtiles antequā noxij humores euacuentur, aut concoquantur. Signifi- **D**
 cat euacuationē quidem præcedere oportere, vbi inflammatio aliqua
 adest: coctionem autem, vbi sola humoris putredo: hoc enim indicat
 coniunctiua particula, aut. Simili modo cum dicit 3. Acut. 62. Si non
 antea vacuato corpore adhibeantur, membris affectis fluxionem pa-
 riunt, de partibus inflammatis intelligendum est. Cum vero paulo
 post inquit: Quo fit vt ex febre ardente laborantibus, ijs tantum opi-
 tulentur, qui sine tumore Phlegmones vel Erysipelatis laborant: acci-
 piendum est simpliciter absque conditione illa, vt præcedat euacua-
 tio: feruorem enim bilis extinguunt: non tamen feruorem pituitæ,
 ob prædictas causas. Nam in febre ardente non est necesse ab initio
 humores noxios euacuare, sed egeat extinctione aut concoctione.
 Vtrumque facit Balneum in biliosis. Sed in febre ardente ex pituita
 falsa dubitatio est. Negat enim Galenus vsum balnei, quia pituitosus **E**
 humor ob crassitiem non euacuatur per cutim: neque extingui po-
 test, cum egeat longa concoctione. Auicenna tamen balneum magis
 laudat in ardente falsa quam in biliosa. An aduersissimum prædicat
 Galenus balneum in pituita falsa, si absque præcedente euacuatione
 adhibeatur, vt de Phlegmone & Erysipellate dictum est? Nam vniuer-
 saliter explicans remedia ad expellendam putredinē, quæ in toto cor-
 pore fit 11. Meth. 9. inquit: Sane totum corpus priusquam id euacua-
 ris, rarefacere non expedit. Vbi vacuatum est, vtique licebit id medi-
 camēto aliquo, cui calor tepidus insit, rarefacias, cuiusmodi est, quod
 ex chamæmelo conficitur: In hoc tempore, si vinum quoque aquo-
 sum bibatur, id omnes euacuationes promouerit: idem faciat & tem-
 peratum dulcis aquæ lauacrum, & quæ sequuntur. In sola igitur arden-
 te biliosa quocunque tempore balneum adhiberi potest, magis tamē
 confert, si coctionis signa apparuerint, & in declinatione, vt in cate-
 ris. Confert aliquando in eisdem, si quadrato corpore fuerint, & in **F**
 media æstate lauatio in aqua frigida: nam protinus succedit sudor aut
 biliosa excretio 11. Meth. 9. Quod autem Auicenna balneum laudet
 magis in febre ex pituita falsa, ob eandem rationem fit, quam Hippo-
 crates animaduertit in Peripneumonia. Balneum enim digerens in
 illis affectibus magis confert, quam in febre ardente ex flaua bile, in
 qua potius extinctio requiritur, quam digestio. Quod autem Galenus
 in febre ex pituita falsa aduersissimum balneum prædicat, quia pitui-
 tosus humor neque per cutim euacuari potest, ob crassitiē, neque ex-
 tingui vt flaua bilis, prædictam expositionem declarat. Nam flaua bi-
 lis ob tenuitatem euacuari potest ante coctionem, & facilius extingui.
 Pituita extingui nequit, neque euacuari per cutim, nisi & multitudo
 ablata fuerit, & residuum eius coctione extenuatum. Patet autem hæc
 omnia de Balneo aquæ dulcis intelligenda esse: nam Sulphurea, alu-
 minosa,

- A** minosa, falsa, & huiusmodi alia ob naturam metallicam siccantia sunt, ideo in febricitantibus abdicantur 11. Meth. 9. Sunt tamen quædam parum ab aqua dulci differentia, quæ ob modicum teporem naturalem etiam in febribus Hæcticis utilia reperta sunt. ut Balneum de aquis in agro Pisano. Modus autem utendi duplex, tum in dulci, tum in naturalibus Thermis: aut natando, aut irrigando. Efficacius imprimunt irrigationes. Has laudat Hippocrates in Peripneumonijs, ut non solum totum corpus sed & caput frequentibus perfusionibus à ministris diligenter irrigetur: nam defluxiones, quæ à capite ad pectus fiunt, auertunt ad exteriora: tutius si continua fiat irrigatio constructo canali, quod aquam copiosam transfundat, quas vulgo Duccias vocant. His utimur in Thermis naturalibus aut ad caput tantum, aut ad ceruicem, aut ventriculum, aut ad aliam quamlibet particulam. Sed aqua dulces capiti sæpe noxia est ob cerebri humiditatem: ideo tutius oleis
- B** irrigare hanc partem conuenit, nunc frigidis nunc calidis, ut oxyrhodino solemus in Phrenitide. Frigidum lauacrum non sustinent corpora extenuata: ideo Hæctici ex tepido ad paulo frigidius transferendi, cum egeant refrigeratione. Qui recte valent, absque noxa è balneo calido sese in aquam frigidam proiciunt: sed qui ægrotant, contactum frigidæ non sustinent sine læsione: Ob id frigidam calidæ mixtione suppressimus. Gal. 3. Acut. 49. Quoniã uero corpora madida in egressu ex calida sponte refrigerantur, cito resiccanda sunt, & à frigore custodienda, atque vngenda.

Ex arterijs per cerebrum discurrentibus neruos constitui oppositi lateris. Quæst. X.

- C** V o d arteriolæ multæ veluti fibræ in egressu ex cerebro vel spinali medulla in vnum veluti funiculum coeutes neruum constituent, explicatum est in quæstionibus Peripateticis. Quod autem arteriæ dextri lateris neruos constituent sinistri, & è conuerso, hinc patebit: Conferunt enim hæc Medicis ad notitiam particularum affectarum. Scribit Hippocrates in lib. de vuln. cap. inter cætera signa lethalia, illud. Plerisque, inquit, etiam neruorum distentio in altera parte corporis supernascitur: si quidem vulnus in sinistra parte capitis fuerit, neruorum distentio dextram corporis occupat: si dextra capitis vulnerata sit, nerui in sinistra corporis distenduntur. Et superius, ubi docet loca, in quibus vitare oporteat incisionem, inquit. Eum enim, qui incisus fuerit, neruorum distentio prehendit, ac si tempus sinistrum inciditur, dextrum neruorum distensione occupatur, si dextrum, nerui distenduntur in sinistro. Et in 5. Epid. narrat: Autonomum in Omilo ictum in suturas in medio sincipite, cui conuulsio

QVAEST. MEDICARVM

fio ad ambas manus venit, quia, inquit, in medio capitis ac sincipitis **D**
 vlcus habebat. Et paulo post de famula quadam inquit, conuulsio ma-
 num sinistram inuadebat, nam in dextris magis vlcus habebat. Hodie
 non solum distentionem sed etiam paralytim eadem ratione oriri sæ-
 pe uidemus. Ratio horum symptomatum ualde difficilis uisa est. Qui
 dam tamen in præcisione temporis hanc excogitarunt. Præciso muscu-
 lo temporis dextri oppositus musculus, qui in sinistro est, non potest
 prohiberi, quin ad suum principium feratur: quod & in cæteris mu-
 sculis oppositis contingit: contrahitur enim semper pars ad latus sa-
 num. At hæc ratio non satisfacit in vulneribus, quæ supra musculorū
 regionem sunt: nulla enim est in ijs musculorum oppositio. Præterea
 si totum brachium conuellitur aut crus ex vulnere capitis in parte op-
 posita, quæ læsio oppositorum musculorum excogitari possit? Alij
 commenti sunt, abrumpi in opposita parte aliquid intra caluariam ex
 ictu alterius partis, ut de scissura cranei aliquando contingit: testatur **E**
 enim Hippocrates rumpi aliquando in alia parte os, quam ubi plaga
 sit. In collisione autem cranei quæ intus continentur moueri ad par-
 tem ictam, ideo abrumpi in opposita parte aliquid, unde sequatur op-
 positorum membrorum conuulsio. At si læsio aliqua in parte oppo-
 sita, eius lateris conuulsionem facit, multo magis debuisset ex parte
 vulnerata in subiectas sibi partes conuulsio oriri: at opposito modo
 fieri uidemus. Præterea commoueri quæ intra craneum sunt in ictu
 ad plagam, solum in magnis contusionibus contingere possit, habent
 enim vim quatiendi quæ intus sunt. at in solis præcisionibus quati ce-
 rebrum non est verisimile. Amplius cur magis secundum oppositio-
 nem dextri & sinistri, quam secundum ante & retro fiat huiusmodi
 disruptio? ut enim vulnera dextræ partis lædunt partes sinistras: sic
 anteriora læsionem facient in posterioribus, & è conuerso. At solam
 communionem uidemus inter partes dextras & sinistras. Hoc autem **F**
 auxit dubitationem. Scribit enim Galenus, naturam distinxisse in ce-
 rebro per velamēta partem dextram à sinistra, ne unius noxa alteram
 afficeret. Cur igitur vulnus lateris dextri in craneo non facit conuul-
 sionem in dextro corpore, sed in sinistro? Si autem in medio contin-
 gat, utræque partes conuelluntur, tam dextræ quam sinistræ? An fa-
 cillime omnes difficultates soluuntur, supposita sententia quam præ-
 diximus? Si enim nerui sinistri lateris exoriuntur ex arteriis dextri,
 & è conuerso: quid mirum ex læsione unius lateris, quæ ut plurimum
 inflammatio est, affici solum neruos oppositi lateris, nō eiusdem? Nec
 offenditur sententia, quæ ex diuisione dextri & sinistri affertur. Diui-
 sum est enim cerebrum in partem dextram & sinistram membrana in
 tercedente ad similitudinem falcis in superiori tantum usque ad eam
 partem, quæ basis cerebri uocatur. In hac autem interfecant se arte-
 riolæ

Ariolæ ex dextris descendentes ad sinistros nervos, & ex sinistris ad dextros: vt videre licet in neruis visorijis: quos Galenus putauit non quidem se interfecare, sed coire tantum, ac reuerti ad oculum eiusdem lateris: monitus somnio, vt testatur 10. vf. par. 12. ne species visibiles duæ vnus apparerent: vt contingit, quādo alterum oculum quis è sua sede aut deprimit aut conuertit. Oportere enim, inquit, duos visionis conos in idem planum incidere, vt vna appareat res, quod putat in coitu neruorum fieri. At si coitus neruorum in eodem plano cōstituendus est cum axe vtriusque coni, immobiles oculos esse oportebit: cū enim flectuntur, si conus vltra chrySTALLINUM humorem protenditur ad neruorum coitum, frangi axem necesse est. Præterea strabi deciperentur in uisione, cum alterum oculum extra naturalem positionem habeāt. Quid igitur est in causa, quod dimoto altero oculo duplicia vidētur? An quia duo coni consuetam positionem mutant, ideo duo iudicantur, tamquam in duobus locis: quamuis aliquando ob visus imbecillitatem duo appareant, etiam si positio oculorū inculcata sit, quia duos conos uirtus nequit vnire. Cum autem positionem eandem seruant, in qua consueuerunt vnum iudicare, non decipiuntur, si uirtus sit robusta. Idem contingit in tactu. Si enim quis duobus digitis sed transpositis eandem spherulam tangat, duas iudicabit, quia non consueuit digitorum aduersis particulis eandem rem tangere. Si igitur nerui visorij se interfecant, vt qui ex dextris exoritur, tendat ad oculum sinistrum, & qui ex sinistris ad dextrum, idem putandum est cæteris contingere: non apparet autem in cæteris, quia arteriolæ nervos constituentes non coeunt in vnū corpus, nisi propè exitum è caluaria: quod in quibusdam videre licet: nam veluti stamina multa conspicua sunt in vnum neruum coeuntia in ipso foramine, vnde exeunt. At nerui visorij ob crassitiem multo altius suas arteriolas complectuntur, nēpe vltra locum intersectionis: ideo in ijs conspicua redditur neruorum intersectio: non conspicua vero, cum arteriolæ separatim se interfecant, ob tenuitatem. Instituit autem natura arterioliis his ita hoc longum, vt interim contactu medullæ cerebri spiritus animales exactius temperarentur, priusquam in nervos exirent, & ne sibi ipsis impedimento essent, si per eandem partem egrederentur, in quam subierunt. Diuisio igitur cerebri in dextrum & sinistrum in superiori tātum est, vbi duo ventriculi continentur, recipiunt enim arterias ex eodem latere tantum: basis autem indiuisa est, vt in ea communicarent vasa dextra cum sinistris ad dextros & sinistros nervos constituendos. Ideo affectiones per eam partem communicari possunt inuicem. Sed aduersus hæc dubitatur. Repertus est aliquando in Anatome alter ex neruis visorijis attenuatus, alter plenus: visus autem erat imbecillis in oculo, ad quē neruus extenuatus ferebatur: habuit enim vulnus in capite circa eandem partem: neruus autem extenuatus non ad oppositā partem.

QV AEST. MEDICARVM

tem procedebat, sed ad eandem flecebat. Visum hoc est Pisis anno D
 1590. vnde omnes spectatores argumentum id certum existimarunt,
 nervos visorios nequaquam se interfecare, sed coire ac regredi ad ean-
 dem partem. Præterea in doloribus oculorum nunquā videmus com-
 pati oppositam partem capitis, sed eandem: similiter in cæteris senso-
 rijs, siue ex dolore capitis noxa contingat, siue ex ictu: debuisset enim
 in oppositam partem fieri consensus, si nerui ab opposita parte oriun-
 tur. An id verum est tantum in affectionibus vasorum? Affectis enim
 vasis necesse est nervos ab illis prodeuntes affici, quod patet in conuul-
 sionibus ab Hippocrate traditis & in Paralyfi. Si enim vasa in dextra
 parte præcidantur, aut comprimantur, paralyfis sequitur in parte fini-
 stra: si ab inflammatione repleantur, tensio neruorū contingit. Quod
 intelligendum est, quando affectio fuerit in superiori parte cerebri,
 quæ diuisa est in dextrum & sinistrum: Nam si affectio fuerit in basi,
 vnde iam nerui egrediuntur, conuulsio & paralyfis fiet in eodem late-
 re. At si affectio fuerit in cerebri substantia aut membranis, nulla fiet E
 communicatio parti oppositæ, nisi simul vasa afficiantur. Ad illum ue-
 ro, cui alter neruus visorius repertus est attenuatus, dicendum est: pro-
 pter inflammationem partem cerebri dextram, in qua vulnus affuit, ex-
 tenuatam esse, vnde & vasa per illam perrectantia affecta sunt. At in
 sinistra parte nulla fuit læsio: ideo & vasa integra permanserunt. Re-
 cipiebat autem oculus sinister virtutem ex suo neruo visorio, mutuata
 ab eo, qui ex eodem latere ortus debuisset ad oculum dextrum ferre.
 In loco enim vbi sese interfecant, necesse est communionem osculorū
 fieri: quod patet in ijs, qui altero oculo orbatī sunt: tota enim uirtus
 in alterum transit. Nam & Galenus concedit 10. vsu Part. 12. meatus
 vtriusque nerui in coitu coniungi. Id vero non reperitur in cæteris
 neruis: neque transmigrat in ijs virtus vnius in alterum. Nam pectina-
 tim veluti vtriusque manus digitis implexis se interfecant. Quod autē F
 dictum est de cerebri neruis, idem putandum accidere ijs, qui ex dorso
 medulla ortum ducunt. Vasa enim cerebri dextri ad medullæ partem
 sinistram descendunt: & sinistri ad dextram. Spinalis enim medulla
 exoritur ex basi cerebri, vt posteriores Anatomici animaduenerunt.
 Vtrum vero etiam ex cerebello vasa descendant in spinalem medul-
 lam, & quomodo, adhuc incompertum est.

*In fracturis cranei, si os non fuerit denudatum, non denu-
 dandum esse. Quæst. XI.*

COLLIGITVR hæc sententia ex Hippocrate in lib. de Vuln.
 cap. vbi inquit: Postulant autem scalpellum vulnera capitis
 ac frontis, cum os nudatum est, & verisimile est à telo fuisse
 violatum, & quæ sequuntur. Item paulo inferius inquit. Ergo cum
 nudati

A nudati ossis causa plaga in capite secatur, vt appareat lœsum nec ne à telo fuerit: eatenus incidi debet: & reliqua. Superius quoque dixit. Danda opera est, vt an os nudatum sit, aperte intelligamus, & an in conspectum veniat nudatum: Specillo enim considerandum est, vbi oculis ipsis non pateat. Quod si nudatum os reperiatur à telo uiolatū, primo malum, quod in osse est, videre oportet, dignoscereque, quantum sit, & quam operam exigat. Ex his colligere licet, Hippocrate nequaquam plagas capitis incidere, vbi os non fuerit denudatum: forte quia verisimile est, vbi cutis vsque ad os non fuerit violata, neque os violatum esse. At id quidem verum esse putandum est, vbi telum incidendo vulnus effecit, si enim incisio non peruenit ad os, illœsum illud esse dicendum est. Vbi autem collisionem aut compressionem effecit, vt contingit ijs qui deciderunt ex alto, non est mirum frangi os integra cute. Præcipue autem id contingit pueris, nam ob molliem patiuntur sæpe ossis depressionem, non abrupta cute, & forte absque fractura id contingit, vt Paulus tradit. Vtrum ne in his scalpello vtendū, vt os denudetur, ac præcidatur, vt in cæteris fracturis? Profecto hodie Chirurghi absque discrimine omnes fracturas denudant, vt ossis vitiū in conspectum veniat: & vt tuto præcidi possit, quod præcidendum est. Comprobare videtur hanc sententiam Paulus, qui absque distinctione ulla, vbi adsint indicia fracturæ, inquit: si ampla cutis diuisio fuerit, per se ipsam prompte cognoscemus: si autem diuisio non per totum ierit, & angusta sit: fracturam tamen esse suspicemur: cute diuisa & oculis & specillo demisso eam pernoscemus. Sed apertius Cornelius Celsus inquit. Solet etiam euenire, vt altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. Itaque si grauiter aliquis percussus est, si mala indicia subsequuta fuerint, neque ea parte qua cutis scissa est, rima reperitur: non incommodum est, parte altera considerare, num quis locus mollior sit, & tumeat, eumque aperire. Siquidem vbi fissum os reperiatur, nec tamen magno negotio cutis sanescit, etiam si frustra defecta est. Os fractum nisi succursum est, grauibus inflammationibus afficit, difficiliusque postea tractatur. Raro sed aliquando tamen euenit, vt os quidem totum integrum maneat, intus vero ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid sanguinis mittat, isque ibi concretus magnos dolores moueat, oculosque obœcet. Sed ferè contra id dolor est, & eo loco cutē incisa pallidum os reperiatur. Ideoque id quoque os excidendum est. Hæc ille. Videtur & Hippocrates in eadem sententiā esse, cum in eodem libro: Quintum modum fracturæ tradens, inquit. Frangitur Caluaria sub vulnere alia parte, quam vbi plaga est atque os nudatum. Quod infortunium vbi accidit, nihil est, quod iuuare possis: quoniam vbi malum hoc sit, nulla via deprehendere licet, homo ne id patiatur, aut qua parte caluariæ. In his significare

QVAEST. MEDICARVM

care videtur : si aliqua adessent indicia loci, scindendam esse cutim, vt **D**
os præcidatur. Contrariam sententiam tuetur Vidus Vidius Medi-
cus nostræ ætatis celeberrimus in Commentario super Hippocratis li-
brum de vulneribus capitis: testimonio nixus Iacobi Perusini Chirur-
gi famosissimi, qui asserbat, se longo vsu obseruasse, magis seruari eos
qui citra scalpelli operam partim lenientibus partim siccantibus cu-
rantur : quam quibus cutis inciditur, & os aperitur. Cui etiam ratio-
nem addebat: Calorem innatum per se integra cute felicius & sangui-
nem & saniem collectam discutere, & ossa fracta glutinare, quam aper-
ta cute & exciso osse medicamenta possint. Perspirat enim in ijs per
vulnus calor innatus, qui author est omnis medelæ. Quod patet in cæ-
terarum partiũ fracturis. Magis enim sanantur crura aut brachia per-
fracta, vbi caro & cutis non est abrupta, quam vbi os detectum est. Nu-
dato enim osse & perspirante calore necesse est humorem putrescere,
& nisi saniei detur exitus hominem consumere, si intra caluariam con- **E**
tineatur. Quibus addere licet: longe maiorem noxam insequi ex nu-
datione ac præcisione cranei, quam cæterorum ossium, quia detectu
cerebri membrana læditur pars princeps: ob id & putredo eius loci
multo periculosior est. Si igitur integra cute minus putrescunt quæ
intus sunt, sectio periculosior existit. Contra autem si putredo intus
lateat exitiosus laborant, nisi cito saniei paretur exitus. Hoc autem
modo solui possunt difficultates prædictæ. Præcipit Hippocrates scal-
pello cutim aperiendam, vbi os nudatum est: in his enim prohiberi
nequit putredo, cum calor internus expiret. Vbi autem sub integra
cute os fissum est, infortunium hoc esse inquit, quia locus non depre-
henditur, in quo secari debeat. In his Celsus secat, vbi locus attollitur,
aut vbi dolor sentitur: Hippocrates de his nihil statuit: quia cum in
initio non facta fuerit sectio: in progressu periculosior euadit, nil ta-
men ob id prohibet secari, si aliqua adsit spes salutis, antequam putre- **F**
do multum inualuerit. Adeo vt os fractum si non fuerit nudatum in
initio nequaquam aperiendum sit: quia prohiberi potest putredo:
In processu autem si putredo non prohibeatur (quod ex febribus co-
gnoscitur)aperiri oporteat licet cum pauca spe. Iubet enim Hippocra-
tes, si videatur sectionem exigere, festinandum, neque expectandum
vt res tertium diem excedat, priusquam seces, sed intra id spacium se-
cabis, præsertim vbi tempus calidum fuerit, tuque principio adhibea-
ris: Quasi aliquando liceat & posterius secare licet, cum grauiori peri-
culo. Sed hæc quæstio exigit, vt explicetur, quid nudatio cranei &
membranae detectio efficiat, vt noxa & auxilium comparari possint.
Profecto cerebrum detectum ab aere ambiente refrigerari tradit Ga-
lenus 8. vf. par. 2. etiam si in æstate id cōtingat, quia cerebrum calidius
est quocumque aere æstiuo, quod intelligendum videtur de eo calore
qui

- A** qui actu inest ex calido innato influente à corde. Hic enim calidior est quam sit aer ambiens etiam in æstate in regione habitabili: eius enim inspiratione refrigeratur. Sed tamen citius putrescunt in æstate quam in Hyeme, & ex actu febres excitantur, quia non satis refrigeratur. At partes internæ præter naturam denudatæ, ut acri externo sine medio exponantur, non solum noxam sentiunt ex aere frigidiori, sed & quia per loca aperta expirat calor innatus, unde per accidens redduntur frigidiore. Apertio igitur cranei duo efficit, refrigerationem ex contactu aeris frigidioris, alterum expirationem calidi. Vtræque noxæ aliqua ex parte corriguntur alterato aere, ne tamen interim offendant respirationem, & tegmentis & Emplastice super positæ, ut Hippocrates initio faciebat ex polenta in aceto cocta donec maxime glutinosa redderetur, & hodie albumine oui, quod facit ad sanguinem sistendum. Glutinose etiam sunt resinæ & olea, quæ postea adhibentur. Meatus enim occludunt, ut minus perspiret calor. Vtilitatem autem unicam præstat apertio, initio quidem, ut sanguis intra cranium effusus exeat, postea ut per eundem locum sanies & pus expurgetur. At sanguis extra venas prius in grummos conuertitur refrigeratus, ut nequeat etiam per loca patentia exire priusquam contabescat in saniem: parua igitur ob hanc causam erit utilitas apertionis in principio, sed magis iuvat in futuro. Vbi autem signa adsunt manifesta collectionis sanguinis aut saniei intra cranium, magnum præstabitur auxilium, si aperiatur locus, antequam putredo & febris magis inualefcat: non enim sperandum est posse à calore naturali dissolui collectionem huiusmodi latentem intra caluariam, ut in crure & alijs huiusmodi partibus ignobilioribus: sustinere enim pars princeps vehementiam morbi ut ceteræ partes, non potest. Eo igitur tempore incidi debet, ut Celsus iubet: non enim antea adsunt signa manifesta collectionis tantæ, quæ nequeat à natura dissolui tegente cute: At nudato osse tanto minus: Ideo statim in his aperiendum est, antequam oriatur inflammatio. Sed si hæc vera sunt, dicet quispiam: non ne tutius est omnes initio incidere, in quibus suspitio est fracturæ ossis? Nā ut Celsus inquit, etiam si si iussu incisio adhibeatur, cutis nullo negotio sanatur: at os fractum, nisi præcidatur, inflammationes graues patitur. Respondetur: si absque præcisione sanari potest, non est ducendus æger in periculum, quod imminet ex apertione. Sanari autem plures sine apertione, si recte tractentur, experientia comprobatum est, ut patet ex dictis: natura per rimulam expurgante & digerente sanguinem, si cutis protegat calidum innatum: quod si aliquando non succedat, non præterit occasio, si paulo post differatur præcisio, ut ostensum est.

Dolorem

Dolorem omnem à solutione continui fieri in parte sentiente. Quæst. XII.

QVAMVIS in omni sensu lætitia sit & tristitia : dolor tamē propria passio est sensus tactus. de sympt. diff. 3. Neque in sensu tactus quælibet tristitia dolor est : nam æstatis feruorem moleste ferimus, & hyemis frigiditatem, non tamen semper dolemus : sed dolor est insigne quoddam symptoma in sensu tactus, quod non contingit, nisi solvatur continuum : ut tradit Gal. 2. Catato. 1. Nam si alteratio dolorem faciat, ut quæ confertim fit, continuum soluit. Frigidum quidem mordax contrahendo : calidum dissoluendo, & fundendo. 4. Simpl. 2. Indicio sunt ea quæ dolorem inferunt : quæcunque enim diuidunt partes sentientes siue incidendo, siue pungendo, siue contundendo, siue distrahendo, dolorifica sunt, & inter alterantia sola humiditas absque dolore afficit, nisi ei coniungatur alia causa, quæ soluat continuum. Nam humiditatis est potius diuisa in vnum glutinare, quam diuidere. Indicant id remedia, quæ à sedando dolore anodyna dicuntur, humiditatem enim glutinosam habent ut olea : At sicca facilius dehiscunt quam humecta : ideo & dolorifica sunt. Patet etiam ex motu. Cum enim particulas in solutione continui moveri oporteat dolor non fit sine motu. Quod patet in ijs quæ diuidunt aut distrahunt, & in alteratione confertim facta à calido, aut frigido, aut sicco : ad omnes enim huiusmodi alterationes insequitur congregatio & disgregatio, quæ species sunt motus. Ideo partes affectæ sæpe sine dolore sunt, cum in quiete degunt : si autem pertractentur, dolores vehementes patiuntur, ut dolor nihil aliud sit quam sensus motus diuellentis in parte sentiente. Ob id non est dolor nisi dum fit solutio continui, facta autem nequaquam : cessante enim motu cessat dolor. Cum autem in omni sensatione obiectum aliquod sit aut triste, aut iucundum, dolor autem sensatio quædam sit tristis : quod nā obiectum eius fuerit ? Non enim ipse dolor obiectum est, quamuis dicatur dolor sentiri, aut quia à sensu interno sentiatur sensus externus, quando animaduertimus nos sentire, quod in delirantibus sæpe nō fit, quia mens laborat, id est sensus communis : aut quia pro dolore aliquando accipimus dispositionem dolorificam, ut Galenus testatur. 2. Apho. 6. An obiectum est tangibilem excellentia, quæ apta nata est corrumpere sensorium tactus, ut calidorum frigidorum, durorum, ut inquit Aristot. 3. de An. tex. 67. Hæc enim in dolore sentiuntur facientia solutionem continui. Quod si corrumpant absque solutione continui, non fit dolor, ut alteratio quæ paulatim fit, quamuis ducat ad interitum, ut senectus, sine dolore est. Quin & sæpe alteratio ad statum naturalem ducens

- A**ducens si confertim fiat, dolorem affert, vt patet, si quis manus gelidas repente calfaciat: si verò sensim fiat, iucunda est. Non enim in ea alteratione diuelluntur partes. Obiectum igitur dolorificum in omni dolore est id quod soluit continuum, seu solo motu, vt corpus durum: seu alteratione confertim facta, ut calidum, frigidum, siccum. Ipsa verò solutio continui non est obiectum, sed passio quæ ab obiecto fit, & læsio, cui si adiungatur sensus, est ipse dolor, actio scilicet læsa in sensu tactus. Ponitur autem inter actiones deprauatas à Galeno, de sympt. dif. 3. licet sentire id quod lædit, videatur secundum naturam esse: datus est enim sensus, vt lædentia aufugiat, iucunda persequatur. Quod si aliquando quis ea non sentiat, vitium subesse significatur: nam aut mens ægrotat, aut stupida est pars. An læsionem sentire non minus secundum naturam est, quam sentire iucunda? Sensus enim secundum naturam non magis receptiuus est mediorum, in quibus est iucunditas, quam extremorum, in quibus est dolor. Sed lædi dum sentit, hoc præter naturam est: seu læsio ab externa causa fiat, seu ab interna: omnis enim læsio præter naturam est. Differt autem: nam cum solam causam externam sequitur, passio quædam est ab obiecto facta, cum uero fit à causa interna, à Medicis symptoma appellatur, licet concurrat aliquando causa externa, quæ per se dolorem non faceret, nisi pars affecta esset, vt cum vlcus aut pars inflammata tangitur etiam leuiter, dolet: & qui Cepheala laborant, uel à minima aeris mutatione cruciantur: huiusmodi enim dolores symptomata sunt morbi, non sequuntur causam externam. Nam si pars sana esset, à minimis quibusque non afficeretur dolore, non enim ex quocumque motu aut alteratione fit solutio continui in parte sana, vt in ægra. Ex omnibus igitur his patet unicam esse causam proximam doloris, quæ solet à Medicis coniuncta vocari, solutionem continui. Sed aduersus hæc dubitatur. Si unica est causa proxima doloris, unica erit eius curatio, scilicet remedijs ad solutionem continui. At testatur Galenus 2. Catat. 1. variam esse curationem doloris, quia insequitur varias corporis affectiones, has autem omnes reducit vel ad alterationem confertim factam, uel solutionem continui in parte sensibili 12. Meth. 7. Non ergo alteratio reducitur ad solutionem continui: diuersa enim sunt utriusque remedia. In eadē sententia videtur esse Aristoteles 3. de An. tex. 67. Si enim corruptiua sunt quæ excedunt in tangibilibus qualitatibus, vt frigida, calida, dura; hæc quidem diuidendo, vt dura, hæc autem alterando, vt calida & frigida, cur magis diuisioni tribui debeat corruptio, quam alterationi? Similiter igitur & dolor, qui est sensus rei corruptentis, tam alterationem solam insequetur, quam diuisionem. Amplius hoc modo dubitatur. Si dolor insequitur varias corporis dispositiones, unde varia curatio, non pendebit immediate ab obiecto lædente, aliud enim est

Ff obiectum

obiectum sensus, alia est corporis dispositio. Si igitur dispositiones, **D** corporis morbi sunt, à quibus dolor vt reliqua symptomata emanant, nulla alia intercedente causa: obiecta seu alterantia seu diuidentia frustra erunt: aut si obiecta causæ sunt immediata, non pendent symptomata immediate à morbis. Alteratio enim & diuisio, quæ in dolore fit ab obiecto lædente, non est morbus quam diu fit, sed si permaneat. At solutio continui facta & permanens non dolet, nisi alia fiat, vt patet in vulneribus: non enim dolent, nisi inflammentur, aut asperius tractentur. Hæ sunt præcipue dubitationes, quæ circa doloris causas oriuntur. Sed ex ijs, quæ superius dicta sunt, non est difficile soluere. Nam ad primam dubitationem dicimus. Curationem doloris, quæ consistit in ablatione morbi, variam esse, quia dolor insequitur varios morbos. Mitigatio autem symptomatis vnica est in omnibus per ea quæ Anodyna vocantur 5. Simpl. 19. hæc enim symptomatis essentia respiciunt scilicet solutionem continui & sensum; est enim dolor sensus solutionis continui, vt dictum est. Conferunt porro omnibus à quacumque causa fiat, particulam præparando, ne offendatur ab obiecto, id est ne fiat solutio continui, aut ne sentiatur. Priora vere anodyna vocantur: altera spuria. Vere anodyna, quæ temperiem partis naturalem conseruant, calida in primo gradu aut temperata, vt defendat à quocumque excessu: tenuium partium, vt penetrent in profundum: non astringentia nec siccantia, sed æqualitatem facientia, & omnem asperitatem auferentia. Ideo humiditatem habeant necesse est, eamque glutinosam, vt hæreant, quæ Emplastica vocantur, vt oleum dulcissimum, Althææ mucillago, vermes terreni. Quædam ex his obcrasitiam non penetrant intus, ideo in superficie tantum vtilia sunt, vt Gummi ad Guttur & asperam arteriam, albumen oui ad oculos: si penetrarent, essent maxime anodyna: nam sua humiditate glutinosa morfu carente æqualitatem faciunt, illinuntque partes ne offendantur **F** ab humoribus mordentibus & exasperantibus. At Chamæmelum & Anetum temperiem quidem anodynorum habent, & tenuium sunt partium, sed quia per se humiditate carent, egent oleo, vt anodyna reddantur. Hæc igitur defendunt à solutione continui, quæ in omni dolore est. At spuria anodyna non quidem partem tuentur ne offendatur, sed efficiunt, ut læsionem non sentiat, obstupefaciendo sensum. Hæc quoque omnem dolorem sedant, quia sine sensu non fit dolor: non tamen in omnibus tuta sunt, quia destruunt temperiem. Vfurpantur magis in calidis affectionibus, & vbi secandum aut vrendum fit. Sanatio autem doloris non fit, nisi morbus auferatur, quæ est symptomatis causa, vt humor mordens aut distendens aut grauans, vel sola in temperies calida, vel frigida, vel sicca: quorum singula diuersas requirunt curationes, quarum vna non reducitur ad alteram. Alio enim modo

- A** modo sanatur solutio continui, quæ à multitudine humorum fit distendendo, alio modo intemperies siue cum humore, siue sine humore. Ideo dicebat Galenus causas doloris esse aut intemperiem, aut solutionem continui: significans morbos diuersos, qui curatione diuersa egent. Nam per solutionem continui inibi intelligit manifestam, vt quæ fit à tendentibus aut incidentibus aut contundentibus & similibus, in quibus solutio continui non tantum fit, vt quando vitio humorum fiat, sed etiam affectio est permanens, vt in plagis. In intemperie autem morbus est ipsa met intemperies, solutio autem continui, quæ insequitur non est manifesta nec permanens, nisi vlcus oriatur, vt in vltione. Ad alteram dubitationem, qua ex Aristotele ostendebatur solam alterationem corrumpere posse, & solam diuisionem, respondetur. Omnia hæc quamuis corruptiua sint cum excedunt, non tamen omnia apta nata esse dolorem facere, vt superius dictum est: multa enim sunt, quæ sine dolore corrumpunt, vt alterationes sensim factæ, & obstupefacientia, & quædam inter putrefacientia: nam aut non soluant continuum, aut prius quam soluant virtutem corrumpunt. Ad vltimam dubitationem dicimus, non ex necessitate aliam esse corporis dispositionem & obiectum dolorificum. Contingit enim quandoque idem esse, vt in intemperie caliditas & frigiditas, & in solutione continui humor impactus diuidens, aut lapis in vrinæ meatibus, aut flatus in intestinis. In his igitur non est necessarium aliud obiectum ad dolorem faciendum, quam ipsa dispositio ex corpore infestante. Quod si in his aliud quandoque concurrat obiectum: augebit quidem dolorem duplicata causa. Instabit adhuc quis. Si vnus vnica est causa immediata, quam diximus solutionem continui: dolor non pendebit immediate à morbis, plures enim hi sunt. Respondetur: symptomata immediate à morbis pendere, quia non intercedit alia dispositio: nec ob id est necesse, vnus vnica esse causam immediatam: æque enim plures causæ gignere possunt idem symptoma: sed illud est necessarium, vt omnes causæ concurrant in vnâ rationem, vt vnum producant, vt in proposito: quælibet enim causa soluendo cōtinuum dolorem affert.
- B**
- C**

Priuata omnino sensu tactus animalia nutriri non posse. Quæst. XIII.

V M nutritio quatuor facultatibus naturalibus perficiatur, scilicet attractione, retentione, concoctione alimenti, atque expulsionem excrementorum: attractio autem & expulsio sine sensu tactus non fiant: perempto omnino hoc necesse est & nutritionem perire. Quod autem attractio alimenti & expulsio rei inutilis

Ff 2 sensu

QV AEST. MEDICARVM

sensu tactus egeat, patet. Non enim attrahit natura alimentum, nisi id **D**
familiarē esse sentiat: neque expellit aliena, nisi ab ijs irritetur: Hæc
autem sine sensu tactus non contingunt, est enim tactus sensus alimen-
ti 2. de An. tex. 28. Ob id concludit Aristoteles 3. de An. tex. 67. Ani-
malia solo hoc sensu priuata mori necessarium esse. Tetigit hanc ra-
tionem Galenus in lib. de Sub. fac. nat. in fine, vbi testatur Platonem
ob id etiam Plantis sensum quendam tribuisse diuersum à ceteris, quo
familiaria & aliena dignoscant. Verum in hoc sermone, inquit, esse
quandam obauditionem. Neque enim plantis, neque facultati natu-
rali vim cognoscendi esse. Nam neque visibilibus, neque audibilibus,
neque olfactibilibus, neque gustabilibus, neque tactilibus qualitatibus
iudicium obtinent, sed earum tantum quæ alere vel nō alere possunt.
In hoc igitur laudat Platonem: quod animæ naturali sensum quendam
tribuerit domesticorum & alienorum discretium. Qua sententia in-
nexus Galenus asseruit 1. loc. af. ult. in eo differre instrumenta naturalia **E**
ab animalibus, quod naturalia insitam vim habent, quæ actiones suas
perficiant, animalia verò influentem habent à principio tanquam lu-
men à sole. Quasi actiones naturales non egeant virtute sentiendi, vt
perficiantur: inest enim sensus quidam naturalis, quo familiaria expe-
tant, attrahant, retineant, & concoquant, aliena verò expellant. Ex qua
sententia illud sequitur: actiones naturales non lædi, nisi ipsa met in-
strumenta affecta sint: animales autem lædi posse earum instrumen-
tis nequaquam affectis, sed quia virtus non influat à principio. Vtrum
autem hæc vera sint, hinc consideretur. Profectò ex principiis Aristo-
telis non possumus sensum vllum plantis tribuere 3. de An. tex. 66. Sen-
sus enim animalia constituit. Nutritio igitur plantarum absque ulla
dignotione alimenti peragitur. Animalia autem nutriri non posse
absque sensu alimenti, id est calidi frigidi humidi & sicci, quibus alun-
tur omnia viuientia, & quorum est sensus tactus, quamuis superius **F**
ostensum est, iterum ex ijs quæ in medicina apparent, exactius osten-
damus. Manifestum est nervos sentiendi vim ferentes non solum ad
cutim ferri, vt externas qualitates animal sentiret, sed & ad musculos,
vt ijs motus voluntarius tribueretur, & ad interna viscera, vt sentirent
quæ dolorem afferrent, qui tertius naturæ scopus in nervorum distri-
butione traditur à Galeno 5. de vl. par. 9. Viscera enim neque motu
voluntario aguntur, neque instrumenta sunt tactus. Si igitur non fru-
stra datus est illis sensus, sed vt internas affectiones sentirent, ac dole-
rent, vt Galenus inquit: profectò putandum est hanc dotem illis tri-
butam esse, non vt animal cruciaretur, sed vt particulæ irritatæ expelle-
rent, quæ molestant, & retinerent, quæ iuuant. Hæc autem opera sunt
facultatis naturalis. Sensus igitur ad opera naturalia necessarius est.
Quem vsum Galenus diligenter explicauit 5. de vl. par. 10. & 3. Fac.
nat. 12.

- A** nat. 12. Si enim membra nutritionis sensu non dignoscerent quæ molestiam exhibent, breuissimo tempore animalia labefactarentur: nam ab excrementis, quæ in ipsa quotidie aceruantur, vlcerarentur, ac putrescerent: Nunc autem cum sensilia sint, non patiuntur acrimia & mordacia excrementa intus subsidere. Quibus addere licet: si tollatur ab ijs sensus, vt contingit aliquando ex spinæ concussione aut luxatione ad interna, supprimuntur vrinae, & alui deiectiones 3. de Artic. 51. Vt enim obstupefcunt crura aut aliæ partes, sic aliquando & vesica & intestina. Sed hanc affectionem Galenus inflammationi tribuit communicatæ ab ictu. At videmus ex ictu spinæ quam primum partes internas obstupefcere, & vrinas suppressi simul & alui excrementa, antequam febris & inflammatio oriatur. Neque igitur illud verum membra naturalia non lædi per consensum, vbi per nervos facultas animalis ad ea non fertur. Nam sine sensu proprias operationes perficere nequeunt. Præterea si omnis motus, qui à naturali facultate fit, vt attractio, expulsio, retentio, per fibras agitur 3. Nat. fac. 8. fibræ autem nervosa corpora sunt & sensu prædita: rationi consonum est ortum habere ab ea parte, quæ & nervorum principium obtinet, & sensus: vt inde etiam motus prædicti pendeant. Sed quoniam sine voluntate fiunt, dicuntur naturales, non animales, vt quicumque in rigore contingunt, in singultu, & concussionibus Epilepticis. Quamquam enim motus hi fiant vel in musculis, vel in partibus nervosis, vel in ipso cerebro, naturales tamen sunt, quia præter voluntatem ab excretrice facultate fiunt, irritata tamen virtute per sensum rei noxiæ. Sed aduersus hæc dubitatur. Si priuata sensu tactus mori est necesse: quomodo in Paralyfi membra omnino sensu destituta viuunt? Quamuis enim neque moueantur, neque sentiant, nutriuntur tamen, quamdiu per venas & arterias nutrimentum & calor innatus affluit: non est igitur necessarius sensus tactus ad nutritionem. Præterea si in plantis nutritio fit sine sensu, cur non in animalibus? Amplius partes quædam sunt in animalibus, quæ sensu carent, vt ossa, Cartilagines, cerebri medulla, nutriuntur tamen & augentur. Sed ad primam dubitationem illud satisfacere possit, quod videmus in Paralyfi partes omnino sensu destitutas paulatim extenuari & tabescere: deficit igitur nutritio, quâuis non desint venæ & arteriæ alimentum ferentes: Quod autem aliquo tempore viuunt, non est absurdum. Calor enim cordis vitam suppeditat quamdiu spiritus vitalis aliquid alimenti distribuit: nō potest autem perpetuo suppeditare deficiente attractione & expulsionem ob defectum sensus. Quod si partes animalium aliquo tempore viuunt absque sensu, quid prohibet plantas perpetuo insensibilia viuere? Cū enim affixæ mancant, non seligunt cibos ut animalia. Sufficit autē spiritus ad alimenti attractionem ex terra in radices, & ad distributionem

Ff 3 ex radi-

QVAEST. MEDICARVM

ex radicibus in germina, nullo sensu distinguente: nisi intelligentiam, D qua natura gubernatur, sensum appellemus. Distribuit enim natura partem alimenti puriorem in medullam, crassiorem in corticem, & quasdam in semina, quasdam in folia: quomodo & prima animalium constitutio peragitur, antequam sensus adueniat. Ad vltimam dubitationem de partibus non sentientibus, quæ tamen nutriuntur, animaduertendum est, nullam esse particulam in animali, quæ aliqua ex parte non recipiat vim sentiendi. Nam ossa per membranas, quæ periostia vocantur, & dentes per nervos ad eorum radicem, distributos, & caro viscerum, cerebrum, & spinalis medulla per suas membranas sensu participant magis & minus. In membranis autem exquisitior est sensus, quia nervosa est earum substantia. Quomodo autem cerebri membranæ sentiant, cum nervos non recipiant, dubitationem aliquam habet. Nerui enim à cerebro egressi non reuertuntur ad membranas. Sed putandum est spiritus animales in cerebro existentes non minus eius membranis & vasis sensum tribuere, quam nervis inde prodeuntibus. E

Deliria non omnia affecto cerebro fieri. Quæst. XIII.

QUAMVIS hæc sententia Galeno & cæteris Medicis repugnet, qui sedem principum facultatum in cerebro ponunt: nisi enim cerebrum patiatur aut per essentiam aut per consensum, nequaquam deliria fieri existimant. Si tamen ea, quæ apparêt in morbis, consideremus, veriore Aristotelis & antiquiorum sententiam comperiemus, qui Phrenes à mente appellabant particulam prope cor existentem, nempe septum transversum. Nam primum concedit Galenus 1. ad Gl. 3. Phrenitim denominatam esse ab instrumêto patiente: quasi Phrenum idest septi transversi affectio sit. Quod si quis etymologiam parvipèdens asserat Phrenitim, quæ ex septi transversi inflammatione sit, esse per consensum, quia cerebro communicatur affectio: illud obstat, quod Galenus sæpius asserit: cerebri noxas per consensum non esse continuas 1. in primum Protrh. 1. Si igitur ex septo transverso delirium est continuum, vt conceditur 5. loc. af. 4. nam alioqui non esset Phrenitis: nequaquam per consensum cerebri eam noxam fieri, fateri possumus. Præterea cur magis septum transversum cerebro consentiat continuum pariens delirium, quam os ventriculi? Nam ab ore ventriculi ob nervorum multitudinē multæ graves affectiones cerebro comunicantur, vt convulsiones, dolores, visa suffusis similia: Phrenitis autem nequaquam. Peculiarem autem vim alterandi mentē in septo transverso esse, argumento est risus: est enim risus huius particulæ motus simul mente præter voluntatem mota 3. Part.

- A** Part. an. cap. 10. non quia mentis sedes in eo sit, sed quia Cordi, quod principatum tenet, subtenetur. At dicet quis, si ex inflammatione septi Phrenitis oritur ob Cordis viciniam: multo magis continget ipso Corde inflammato: at nemo remedia Cordi applicat in Phrenitide. Respondetur Cor non posse pati inflammationes vel minimas, cum incipientibus intereant oborta syncope 3. loc. af. 2. Phrenitis ergo non fiet nisi ob partium illi consentientium inflammationem: inter quas septum transversum ob vicinitatem id facit: aliquando & Pulmonis inflammatio, 3. Progn. 20. & febris ardens putredine existente in uena caua: vicina enim hæc quoque partes sunt Cordi. Sed cum cerebrum ab his magis afficiatur quam à septo transverso & ob sanguinis abundantiam & locum superiorem: Si Phrenitis est propria passio cerebri, debuisset ab iisdem partibus magis contingere, quam ex septo transverso, quod nequaquam videmus. Rationi autem consentaneum est,
- B** ut Cor magis à septo transverso afficiatur, quam à Pulmone & uena caua: quia caloris natura est sursum ascendere. Cum itaque Cor supra septum transversum sit, euaporationem ab eo ascendentem euadere nequit, ut euadit eam quæ à Pulmone & uena caua attollitur. Quod autem aliqua Phrenitis ex affectu cerebro fiat, non est præter rationem, etiam si principium intelligentiæ ponatur in Corde. Nam sine officio cerebri contemperantis calidam euaporationem, neque sensus fit neque intelligentia. Duobus autem modis prohiberi potest contemperatio, unde mens lædatur, vel quia ex corde feruentior attollatur spiritus, quam ut sufficiat cerebri frigiditas ad contemperandum, uel quia ipsum cerebrum affectum sit, ut in eius inflammatione contingit: vrit enim ascendentes spiritus non contemperat. Ex quibus patet in omni Phrenitide ac delirio prodesse remedia refrigerantia capiti adhibita: seu ad affectum eius calidum, seu ad calidam euaporationem & temperandam & repellendam. De argumento igitur ex Phrenitide sumpto hæc satis. Idem patere potest ex Mania & Melancholia & cæteris delirijs. Sæpe enim ex septo transverso ortum ducunt: ut quæ traditur 1. in 1. Prorrh. ult. ubi inquit Hippocrates. Dolores circa umbilicum palpitantes mentis perturbationem ostendunt. Nam Galenus id tribuit septo transverso flatuosum spiritum accipienti. Simili modo se habet Hypochondriaca passio, nam & ipsa flatuosa est infestans septum transversum & mentem. Aristoteles eandem sententiam significat 3. de Part. ani. 10. cum inquit. Vbi Phrenes ex uentre inferiori propter vicinitatem attraxerint humorem calidum atque excrementitium, continuo mentem sensumque planè perturbant, unde Phrenes dicti sunt. Quod præterea sæpe ex uehementibus animi motibus oriatur insania 6. Aph. 26. ostenditur eius principium in corde esse. Nam excandescencia, ira, mæstitia, sunt cordis passiones: neque solum

Ff 4 ab ijs

QV AEST. MEDICARVM

ab ijs saepe incipit insania : sed aliquando eadem per totum morbum D
perfeuerant, ut timor & maestitia in Melancholia. Quomodo autem
ex ijs mentis perturbatio fiat, non est difficile videre. Vt enim sanguis
purus & tenuior ad sapientiam facit 2. de Part. an. 2. & apud Hippo-
cratem 1. de Morb. in fine : qualis est qui in arterijs continetur : sic cū
redditur turbulentior, turbari quoque mentem necesse est. Et si enim
intellectus non vtatur instrumento corporeo, eget tamen spiritu cla-
ro, qui in sanguine arteriali continetur. Omnis autem agitatio seu fer-
uor vim habet conturbandi. Quid igitur mirum, si dolores circa um-
bilicum palpitantes, & flatuosæ Hypochondriorum afflictiones, & ve-
hementes animi motus, aut multa Meri potio, & medicamenta turbi-
dos vapores gignentia permisceant cum spiritu prauos vapores aut
humores ? vnde mens lædatur ? Oportet enim spiritum animalem nō
solum in cerebro purum esse, vnde incipit apprehensio specierum sen-
sibilem, sed & in corde, in quem definit omnis cognitio tamquam in E
principium. Inter ceteros autem humores maxime atra bilis sua cras-
sitie & nigredine spirituum claritatem inficit & obscurat, si loca ea pe-
tat, in quibus iudicium exercetur. Loca autem spirituum sunt cordis
ventriculi & arteriæ cerebrum petentes. Quandiu igitur affectio in
spiritibus solis fuerit, mens tantum læditur, cum autem corpus ipsum
afficit, id est vasa, arterias & nervos, Epilepsia gignitur 6. Epid. in fine,
quem locum Galenus explicat 3. loc. af. 7. Vergit etiam in corpus : cū
lingua repente incontinens fiat. aut aliqua pars corporis stupore lan-
guescit, quæ inter signa Melancholica traduntur 7. Aph. 40. Et cum
tumores superuenerint 1. in 1. Prorrh. 14. Si enim uerum est, nervos
esse arteriarum postrema, vt in Peripateticis ostensum est, non mirum
celerrimum fieri consensum ex corde in nervos, & ex nervis ac cere-
bro in principium arteriarum. Patet id ex pulsu, qui durus fit in Ma-
niacis 1. de Præf. 4. Et in conuulsionibus arteria redditur tensa ad simi- F
litudinem cordæ sursum deorsumque agitata quasi vibrata, vt strepi-
tum quemdam edere uideatur ad tactum, quod in nullis alijs affecti-
bus contingit 4. cau. pul. 17. Præterea in delirantibus tum maniacis
tum Phreniticis plerumque uis motiua adeo robusta est, ut contineri
nequeant etiam à robustissimis. Spiritus enim multus ex arterijs in
nervos tunc influit ob mentis agitationem. Eundem consensum indi-
cat & dolor, qui ex vulnerato nervo, aut inuisione partis ualde sen-
tientis oritur : Sentiunt enim vsque ad cor læsionem penetrasse. De
consensu autē, qui ab ore ventriculi fieri putatur cerebro, vnde orian-
tur conuulsiones : comitiales : Melancholiæ : sopores : suffusiones, vt
Galenus tradit 5. loc. af. 6. non ab re quis suspicari possit ob viciniam
cordis contingere. Vt enim prauis humores eius particulæ aliquan-
do Cardiacam syncopem faciunt spiritus cordis corrumpendo : cur
non

A non & conturbando mentem lædant, & vellicando motus deprauatos neruis communicent?

*Somnum & vigiliam fieri calore natiuo intus & extra
vergente. Quest. XV.*

EXPLICAT hanc sententiam Galenus 2. Aph. 1. Nam in vigilijs inquit, fieri spiritus, sanguinis, & caloris naturalis ad externa motionem: ideo vim digerendi habere 12. Meth. 3. Somnum autem incidere, cum naturalis calor aut ex fatigatione & nimia siccitate ad alimentum se conuertit: aut ob immodicam humiditatem foras nequit progredi 3. cau. pul. 10. Ideo cum ad alimentum se conuertit, qui somnus naturalis est, meliores fieri concoctiones, calore natiuo in viscera se colligente 3. cau. pul. 9. Hæc Hippocratis sententiam esse testatur, cum inquit: hominem vigilantem extrinsecus calidiorem esse: dormientem vero contrario modo se habere: quod etiã quibusdam alijs rerum naturalium studiosis visum est: somnum & vigiliam fieri secundum innati caloris motiones. Sed hæc aduersari videntur ijs, quæ Galenus passim de facultate animali tradit, principatũ habere in cerebro. Cum enim in vigilijs operationes fiant animales, sensus scilicet & motus: in somno autem eadem quiescant. Si facultatis animalis principium est in cerebro, erit somnus & vigilia cerebri passio. At cum dicimus somnum fieri motu caloris natui intro, vigiliam autem motu eiusdem extra: concedimus calorem natiuũ, cuius principium est in corde, authorem esse tum vigiliarum tum somni. Vigiliam enim fieri, cum calor natiuus ad sensoria & instrumenta motus voluntarij vergit, quo etiam digestio peragitur: Somnum autem, cum idem calor ad alimentum & viscera conuertitur, per quem concoctio alimenti perficitur. Num respondere licet, motu caloris innati ad cerebrum & sensoria, excitari facultatem animalem in vigilijs, sopiri eandem in somno motu eiusdem ad interna? Est enim calidum innatum commune animæ instrumentum ad omnes operationes perficiendas 8. Plac. 7. & 2. ad Gla. 2. Verissima quidem hæc sunt, videntur tamen tollere distinctionem facultatis animalis à naturali & vitali, quam ponit Galenus in libris de Placitis Hippo. & Plat. Vult enim non solum ratione differre, sed & subiecto, sicut & earum principia, cor, cerebrũ, Hepar. At hoc modo vnicum erit principium cor, cuius calore sensus & motus excitentur in vigilijs, simul & digestio fiat: in somno autem concoctio in visceribus. Idem enim calor subiecto in instrumentis sensuum & motus vigiliam facit & digestionem, in instrumentis autem concoctionis ipsam concoctionem, prout vergit ad hæc aut illa. Idem comprobatur antiquorum sententia, qui venas ad cerebrum tendentes

QVAEST. MEDICARVM

dentes carotidas uocabant, quia apprehensæ aut obstructæ Caron, D
 idest soporem inducunt: prohibetur enim ex hoc, ne calor innatus
 ad cerebrum & nervos feratur, qui uigilias facit, ut testatur Arist. in
 lib. de som. & vig. cap. 2. Apprehensis enim uenis in collo insensibile
 reddi animal: quam inter species Apoplexiæ posuit Auicenna. Et
 Hippocrates inter obmutescencia 4. Acut. 23. cum inquit. Qui repen
 te obmutescunt sani sine occasione, ijs uenarum interceptio & occlu
 sio fit. Hæc sententia Galeno suspecta fuit 2. de Plac. 6. Videbat enim
 ea admissa sequi ex necessitate, Cor cerebro & nervis sensum & motum
 subministrare. Nam inquit: Nemini dubium est, quin si ex ea re sopi
 tum animal re vera fieret (quod uerbum illis sensu motuque orbatum
 significat) necessario consequeretur, cor esse quod primam & sensus
 & motus originem cerebro præstaret: licet cerebrum in totum cor
 pus per nervos uim eam postea distribuat, ut quasi magni Regis præ
 fectus secundam quandam non principalem originem obtinere uidea
 tur. Demonstratum enim in superiore libro est, sicut artieriarum cor, E
 ita nervorum originem cerebrum esse: efficeretur itaque si uerum es
 set quod dicunt: Cerebro animalem vim à corde per artierias suppe
 ditari: sed uerum non est. Hactenus Galenus. Redarguit autem eam
 sententiam hoc experimento. Nam apprehensis artierijs in collo, quas
 Carotidas, inquit, ab antiquis appellatas esse: non mutum animal red
 di, nec sensu & motu priuari, sed tantum pulsu destitui partes supra
 compressionem. Deceptos autem esse antiquos in ea appellatione,
 quia simul cum artierijs nervos ad uocem facientes apprehenderunt,
 unde animal mutum redderetur. Sed quam fallax sit Galeni experi
 mentum, ex eo patet. Nam antiqui Carotidas uocabant non solas ar
 terias sed omnes uenas, ad cerebrum delatas: uenis enim apprehensis
 in collo insensibile reddi animal tradit Aristoteles: nomine autem ue
 narum tam uenas quam artierias significabant. Non est autem mirum F
 solis artierijs interceptis soporem nequaquam subsecutum esse: nam
 calor ex corde transire poterat per uenas iugulares: communicant
 enim osculis uenæ cum artierijs, ut sanguis transfluere possit & spiri
 tus per anastomosis, ut tradit Galenus 6. vs. par. 10. Neque igitur ne
 ganda est ratio appellationis Carotidum apud antiquos, neque exem
 plum ab Aristotele scriptum. Referunt enim qui laqueo suspensi non
 interierunt, sed reuixerunt, in constrictione laquei stupore correptos
 esse, ut tandem nihil sentirent. Confirmare uidetur hanc sententiam
 Hippocrates 2. de Artic. 22. ubi inquit: Musculos circa mandibulam
 luxatam, cum alterantur & intenduntur, soporiferos esse: comprimun
 tur enim ex ijs Carotides. Eo igitur modo tueri possumus tria princi
 pia, unde tres facultates fluunt, ut cordis calor reliquas ad actum du
 cat. Sic enim quodammodo unicum est principium, fons calidi inna
 ti, quo

Ati, quo omnes operationes perficiuntur: quodammodo tria, quia proxima singularum instrumenta tria sunt. Sine cerebro enim & nervis non fit sensus & motus, & sine Hepate ac venis facultas naturalis non agit: sine corde autem vita non permanet. Pereunte enim facultate vitali, quæ in calido innato consistit, simul omnes alias perire necesse est, non è contra, ut testatur Galenus §. loc. af. 1. In syncope enim pereunt statim omnes facultates: in Apoplexia nequaquam: adhuc minus in Hepatis affectibus. Hinc etiam patet somnum & vigiliam partim in corde esse, ut voluit Aristoteles: partim in cerebro, ut Medici fatentur. Quatenus enim calidum innatum ex corde ortum ducit, in eo sedes est omnium facultatum: quatenus autem sine cerebro & nervis non fit sensus neque motus voluntarius, necesse est in vigilijs calorem innatum ad eas partes vergere: recedere autem in somno, ut omnes fatentur tam Medici quam Peripatetici. Non tamen omnis recessus calidi innati somnus est, sed cum alimenti gratia vergere intus cogitur, & ab opere externo quiescere: quod fit aut assumpto cibo, aut cum virtus à vigilijs defatigata desistit ab opere, ut vires colligat. Nam etiam absque nouo cibo somnus conciliatur. Cum autem calor innatus prohibetur foras exire aut intus vergere, fiunt somni & vigiliæ præter naturam. Prohibetur quidem foras prodire, siue propter obstructions in collo aut cerebro, ut contingit ijs qui suffocantur, & in Apoplexia & caro & cæteris affectibus soporosis: siue propter caloris penuriam, ut in animi deliquio, & in ea affectione, quæ vigilandi impotentia vocatur: huiusmodi non somni sunt dicendi, non enim quies adest, sed labor. Prohibetur autem intus vergere in affectibus calidis & siccis, motus enim & agitatio mentis & dolor quietem prohibent. Porro in omni sopore prohibetur sensus & motus ob defectum caloris natiui in cerebro, non tamen prohibetur visio Phantasmatum, quod somnium vocatur pertinens ad facultatem animalem: remanet enim motus hi in anima abiunctis sensibilibus. At instabit quis in somno nequaquam prohiberi calorem nativum in cerebro & sensorijs: pulsant enim arteriæ in toto corpore etiam in somno. At præsentem calorem innato debuisset duci ad actum facultas animalis. An calor innatus in somno viget in venis & arterijs, non in nervis, siue quibus non fit sensus & motus. Extra igitur ferri est nervos petere: intra autem non solum ad viscera, sed in omnes venas & arterias, unde operationes naturales magis perficiuntur in toto corpore.

Convulsionem

QVAEST. MEDICARVM

Conuulsionem : Distentionem : Palpitationem : Rigorem, & tremorem ab eadem causa fieri. Quæst. XVI.

ANDEM causam omnium prædictorum motuum esse spiritum, ut Terræmotus in visceribus terræ vult Aristoteles 2. Meteo. cap. 8. Nā inter corpora spiritus maxime motuius est: velocitate maxime percutit, ac tenuitate in omnes corporis partes penetrare potest. Motus etiam voluntarios fieri agentibus spiritibus idem testatur in libro de Com. an. mo. Sed quomodo vnica hæc causa consentiat cum multis quæ ab Hippocrate & Galeno traduntur, difficile est videre. Nam de conuulsione inquit Hipp. 6. Aph. 39. vel ab inanitione, vel à repletionem fieri. Quam rem Galenus patefacit exemplo cordarum: tenduntur enim siue humore madescant repletæ, siue siccentur inanitæ ab omni humore. Simili modo inquit neruos conuelli ob repletionem quidem in inflammationibus, ut ex vulnere in parte neruosa 5. Aph. 2. in Phrenitide lib. de Trem. vlt. in abundantia crudorum humorum, ut in pueris cum dentire incipiunt 3. Aph. 25. In Epilepsia ex pituita crassa & Melancholico humore 3. loc. af. 7. Ex vino in Ebrijs 5. Aph. 5. Aliquando ex flatu. 2. sympt. ca. 2. Ob inanitionem autem in febribus vrentibus 7. Aph. 13. In vigilijs 7. Aph. 18. In largo sanguinis profluuiio 5. Aph. 3. In superflua purgatione 5. Aph. 4. Ex Elleboro assumpto 5. Aph. 1. His omnibus additur morsus neruosi corporis 12. Meth. vlt. & frigus: nam hoc primo ob morsum rigorem concutientem, postea congelando contrahit 5. Aph. 17. & 20. Videtur autem Hippocrates hæc comprehendere sub inanitione & repletionem: nam subiungit: ita vero & singultus. Nam hic à morsu fit irritata expultrice ab acredine humorum in tunicis ventriculi Galeno teste in Commento. Omnis autem morsus aut à frigore aut à calore continuum soluente fit 4. Simpl. 2. Sed quomodo ad inanitionem vel repletionem sequatur, inferius patebit. Prius autem videamus, quomodo spiritus author sit motus, qui in conuulsionibus videtur. Quod igitur neque humores neruos replentes, neque ipsi nerui inaniti motus illos præstent, hinc manifestum est. Nam cadauera eorum, qui ex conuulsione perierunt, nequaquam tensa conspiciuntur: sed relaxata, cum tamen eadem causa relinquantur, vel humor replens, vel exsiccatio. Cum enim aliquando sit tanta vis conuulsionis, ut vel magna vi adhibita neque flecti neque contineri queant ægrotantes: si ab humore aut exsiccatione id fieret, debuisset animali extincto eadem inflexibilitas permanere: at apparet quidem id in tendonibus & musculis ac ligamentis aut ex vulnere, aut ex vltione, aut tuberculo decurtatis: in conuulsionibus autem nō apparet: nisi conuulsionem appellare

Appellare velimus spinæ distortionem in Gibbis, aut colli, cubiti, & reliquorum membrorum inflexibilitatem ob causas prædictas. At conuulsiones motus sunt, non immobilitates. Nam licet aliquando immobilia videantur, vt in neruorum distentione, actio tamen est musculorum in eadem figura diutius membra continentium. vt Galenus testatur 2. sympt. ca. 2. In gibbis autem & musculorum decurtationibus prædictis nulla est actio musculi, sed omnino immobilitas. Præterea si exsiccatio neruorum conuulsionem faceret, cur Hectici non conuellerentur? cum enim ad marasimum perducuntur, non solum caro, sed & partes fibrosæ & nervosæ ad extremam maciem transferuntur, nequaquam autem conuellantur. Si igitur vera est Hippocratis sententia, conuulsionem ab inanitione & repletionem fieri, alio modo intelligenda est, quam vt vulgò creditur. Sed posita sententia, quam prædiximus: motus omnes in animalibus à spiritibus fieri: dubitationes facile soluuntur. Commouentur enim spiritus aut à voluntate, aut à causis molestantibus. In motu quidem voluntario spiritus commoueri patet: cum enim volumus vehementiorem aliquem motum eniti, cogimus spiritum in Thorace cohibere, vt maior copia spiritus in neruos trudatur, vnde vires augentur: vt tradit Arist. de som. & vig. cap. 2. Ob causas autem molestantes motus fiunt præter naturam, vt conuulsiones, rigores, & cetera huiusmodi, spiritibus vario modo commotis. Nam in conuulsione spiritus in neruis intercepti aut motu reciproco agitationem membrorum efficiunt, aut impacti perpetuam tensionem, quæ neruorum distentio vocatur: Intercipiuntur autem ob clausuram meatuum aut in principio neruorum in conuulsione vniuersali, aut in exortu alicuius nerui aut propaginis in conuulsionibus particularibus: sic enim spiritus exitum non habentes partes conuellant, & tam diu motus inuoluntarios efficiunt, quam diu aut tollatur clausio, aut spiritus interclusi euanescent: utroque enim modo cessat conuulsio, sed differt solutio. Cum enim permanet clausio meatuum euanescentibus spiritibus membrum redditur immobile absque tensione vt in Paralyti. Si autem clausio tollatur, ad sanitatem restituitur. Clausuram hanc tradit Galenus 3. loc. aff. 7. Nam in Epilepsia, inquit: humorem crassum in cerebri ventriculis meatum spiritus obstruere, atque impedire quo minus animalis spiritum exire possit. Ideo neruorum principium se ipsum quatere, quo excutiat id quod noxium est. Similem præterea affectionem esse in cæteris conuulsionibus, quæ à spinali medulla incipiunt, singulorum neruorum irrigatis processibus. Sed hic duplex difficultas suboritur. Prima: si nerui meatus non habent, per quos ferantur spiritus, ut traditur 7. de Plac. 4. quomodo in ipsis obstructio oriri possit, qua prohibeantur spiritus, quo minus possint exire? Altera, si ex obstructione prohibetur exitus spirituum, cur potius

QV AEST. MEDICARVM

tius conuulsio fiat, quam Paralyfis? Priuata enim spiritu animali, ne-
 cesse est sensu & motu priuari. Ad primam dubitationem satisfacere
 vt cumque possit, quod ab eodem Galeno scribitur 1. sympt. ca. 5. Et
 si enim meatus in neruis non concedantur: ferri tamen virtutem ani-
 malem per neruos, vt lumen per diaphanum: prohiberi autem, si ijdē
 nerui crassiore habitu vel duriore reddantur, vel à frigore stipentur,
 aut comprimantur: nam veluti nebula interposita prohibet luminis
 transitum: sic huiusmodi neruorū consistētia virtutis animalis tran-
 situm impedit. Verum Medicis, qui magis sensui manifesta sequun-
 tur, admitti hæc possunt. Cum enim in neruis meatus non sint conspi-
 cui, virtutem tantum sine corpore transire putant: nam etiam spiritus
 ob id incorporei putantur. Cum autem corpora sint tenuissima, vt
 Aristoteles testatur, etiam tenuissimis & insensibilibus meatibus indi-
 guerunt. Sed altera dubitatio difficilior visa est. Fatetur enim Gale-
 nus 1. de sym. ca. in fine: difficile dictu esse, quæ omnino morbi cau-
 sa sit, cuius occasione partes contrahantur. Nititur autem eam explica-
 re 2. symp. ca. 2. reducens ad sententiam Hippocratis de inanitione &
 repletionē. Impleri autem musculos aut spiritu flatuoso aut humori-
 bus, vt in inflammatione. Vacuari autē in febribus ardentissimis sic-
 cissimisque. Sed ex his non constat quomodo ab eadem causa ner-
 uos implente & spiritus prohibente ne exeant, nunc conuulsio fiat,
 nunc Paralyfis: nunc Epilepsia nunc Apoplexia: virique enim affe-
 ctus ab obstructione fieri traduntur, aut in ventriculis cerebri, aut in
 radicibus neruorum. Præterea quomodo morsus & congelatio ad di-
 ctas causas reducantur, non patet. Verum si considerentur ea, quæ
 conuulsiones comitantur, forte causa innotescet, quæ eas producit.
 Primum igitur omnes conuulsiones & neruorum distentiones motus
 quosdam esse patet. Resolutiones autem in priuatione sensus & mo-
 tus consistere. Ideo dicebat Galenus 1. sym. ca. ult. tale est in Epilepsia
 conuulsio, quale in sentiendi functione vigilia: Apoplexia autē eiuf-
 modi est vitium circa voluntariam actionem, quale est in sentiendi a-
 ctione altus somnus. Præterea conuulsiones plerumque dolor comi-
 tatur, & sæpe acerbissimus, vt nomine spasmi vulgo dolor vehemen-
 tissimus intelligatur: At Paralyfis omnino sine dolore est. Non tolli-
 tur igitur ex necessitate sensus in conuulsione. Epileptica tamē con-
 uulsiones sine dolore videntur, forte quia mens laborat: non enim
 sentiunt se sentire, quibus adest mentis occupatio. Rationi autem con-
 sentaneum est, vt partes conuulsæ, si sentiunt, doleant, cum ob tensio-
 nem vehementem distrahantur particulae. Ex his autem aliquis colli-
 geret obstructionem in Paralyfi maiorem esse quam in conuulsione:
 non enim in hac semper prohibetur sensus: quasi relinquatur aliquis
 transitus spirituum animalium: in Paralyfi autem nullus. Sed si non
 alia

Alia ratione differrent, quam magnitudine & paruitate obstructionis : qua ratione differret conuulsio à torpore, & tremore? quæ sunt incipientes Paralyfes 2. symp. ca. 2. quia virtus non ex toto sed aliqua ex parte prohibetur, ne feratur ad neruos. An in conuulsione obstructio neruos implet spiritu? vnde tentio oritur & membrorum contractio: & assimilatur vigilijs: In Paralyfi autem prohibet spiritus ingressum in neruos, vnde relaxatio ac veluti somnus contingit. Oritur autem differentia ex modo occlusionis: Si enim intra meatus latentes impingantur humores ex laxioribus vasis, simul & spiritus impingi necesse est, vnde conuulsio fiet, donec spiritus intercepti euanuerint: tunc enim desinet conuulsio remanente torpore aut Paralyfi, quamdiu obstructio alterius spiritus ingressum prohibuerit. Si autem extra meatus humores neruum obfederint vt eos comprimant, statim torpor fiet, aut Paralyfis. Prohibetur enim ex ijs transitus spirituum, neque ob id quicquam impingitur in meatus. Ideo hic diuturnior est morbus: conuulsio breuior & acutus. Spiritus enim cito euanescent. Patet autem hæc diuersitas occlusionis in Paralyfi, & conuulsione. Si enim vinculo neruus excipitur, perit sensus & motus in partibus subiectis, nulla conuulsione præcedente: idem si ex toto abscindatur, nullus enim datur transitus spirituum ad partes subiectas. Si autem neruus vulneretur, vt non ex toto abscindatur, sed aut pungatur tantum, aut pars quædam relinquatur non discissa, oborta inflammatione conuulsio succedit, humore spiritum compingente in nerui partem non scissam: remedium autem est, si neruus ex toto abscindatur, sic enim à conuulsione liberatur. Præterea ex morfu conuulsio oritur, non Paralyfis: morsus enim simile quid efficit, quod inflammatio. Nam spiritus commouet ad expellendum id quod mordet, vnde particula impletur. Particulæ autem conuulsio sæpe communicatur toti corpori: non Paralyfis: Spiritus enim postquam particulam demorsam aut inflammatam repleuerit, vrgente affectu replet aliquando vsque ad principium: vnde totius conuulsio sequitur. Id efficere nequit humor vasa tantum comprimens. Frigus congelans torporem potius & Paralyfim parit meatus comprimendo: nisi morfu spiritus commoueat. Facit tamē congelatio ad conuulsionem ratione siccitatis: quod enim siccatur, contrahitur vt corium. At hæc contractio æquiuoce conuulsio dicitur: quod enim congelatum est aut siccatum, immobile est redditum, nisi spiritus accedens commoueat. Quod autem scribit Hippocrates, inanitionem aliquando conuulsionem facere, non intelligit neruorum inanitionem, sed totius corporis: vt plurima sanguinis fluxio & superflua purgatio. 5. Aph. 3. & 4. Ad repentinas enim euacuationes partes inanitæ replentur spiritu: Nam hic solus cito ad replendum uacuum fertur: vnde contingit & neruos commoueri.

Indicat

QVAEST. MEDICARVM

Indicat id horror, qui aliquando contingit in vrinae excretionē 8. D
 Probl. 9. At exsiccatio quæ fit in senectute atque in Hæctica, non com-
 mouet spiritus, quia non repente fit: Ideo ab huiusmodi inanitione
 non fit conuulsio. Quod autem in omni conuulsione fiat neruorum
 repletio à spiritu, indicio est pulsus, qui omnes conuulsiones comita-
 tur: est enim valde durus arteria ad similitudinem cordæ tensa & sur-
 sum ac deorsum agitata vibrationis instar, vnde videtur vehemens &
 magnus, & strepitum quendam edere ad tactum, quod in nullis alijs
 contingit. 4. ca. pul. 17. Ex arteriarum enim tensione immodica neces-
 se est neruos tendi, cum inde oriantur. Quod autem nunc perpetua
 fiat tensio, vt in Catoche & Tetano, nunc iterata concussio, vt in Epi-
 lepsia quadam causa est: tensio enim perpetua sequitur perpetuā oc-
 clusionem spiritus, vt in inflammationibus & cæteris obstructionibus:
 Concussio autem fit à morsu irritata facultate expultrice per interual-
 la, vt in singultu. 3. loc. af. 7. in fine. Sed huiusmodi conuulsio per con-
 sensum dicitur: Irritata enim facultate expultrice ob morsum aut oris **E**
 ventriculi, aut alterius partis, aut ipsius cerebri, concussio fit in princi-
 pio ad excutiendum id quod contristat, ad eius autem concussionem
 insequitur totius corporis conuulsio concussiva. Ex dictis etiam pa-
 tet, quomodo intelligenda sit Hippocratis sententia conuulsione fieri
 vel à repletionem vel ab inanitione. In repletionem enim contingit re-
 pleri neruos & occludi, vnde spiritus intercipientur, vt ex meri potu
 tentat enim neruos: ex inflammatione & alijs neruorum irrigationi-
 bus. Ab inanitione autem non quia nerui inaniantur, sed quia ex ina-
 nitione spiritus commouentur, qui neruos petant. Morsus tum ob
 repletionem prauorum humorum fit, tum ob inanitionem vtilium:
 acuuntur enim humores ex inedia & superfluis purgationibus. Quod
 igitur conuulsio & neruorum distentio à spiritu fiant, patet. De pal-
 pitatione autem nulla dubitatio est, velox enim eleuatio ac depressio **F**
 non nisi à spirituosa seu flatuosa substantia fieri potest 2. sympt. ca. 2.
 Differt autem à conuulsione loco. Nam conuulsio in fibris tantum &
 neruis cōtingit: palpitatio autem in qualibet parte dilatabili, vt mem-
 branis, cuti, carnibus, quibus nullus motus inest secundum naturam,
 nisi quatenus fibras habent. Motus autem, qui videntur in rigore &
 tremore, cum non sine facultate naturali aut animali fiant: à spiritu
 fieri necesse est. Hoc enim commune est animæ instrumentum ad
 quemcumque motum præstandum: rigorem quidem faciens, cum
 natura irritatur ad expellendum: Tremorem autem, cum in motu vo-
 luntario non sufficit virtus. Coniungi possunt plures motus præter na-
 turam, vt conuulsus cū rigore aut Palpitatione, aut Tremore: quas
 neruorum incontinentias appellat Hippocrates 5. Aph. 16. quæ fiunt
 propter vsum immodicum calidorum: cuiusmodi etiam est tremor,
 qui

A qui ex ictu Phalangij oritur. Nam simul & crura conuelluntur. Nihil enim prohibet, à virtute expulsiua ob morsum, aut ex motu voluntario agitari spiritus, qui in diuersas partes ferantur: vnde tremor simul cum conuulsione, aut palpitatione fiat, vt in febribus pestilentibus sæpe contingit, & Phrenitide.

suffocationem in Angina fieri magis oppletis venis iugularibus quam clauso Laryngis osculo. Quest. XVII.

VAMVIS repentina strangulatio solius gutturis passio censetur à Galeno 4. Aph. 34. Et Angina sit eius partis aut faucium inflammatio meatum respirationis coangustans 4. loc. af. 3. Hippocrates tamen 4. Acut. 30. & 31. aliam causam suffocationis innuit in vtraque angina. Cum enim ad duas species reduxerit pro di-

B stillationis diuersitate: vnam in qua fluxio pituitosa hyeme & vere ad venas iugulares fertur: alteram, in qua humores bilioli infestant, quod Aestate & Autumno contingit. De priori inquit. Cum fluxio frigida & glutinosa fuerit, spiritus obstruit permeationes: sanguinemque coercens, quæ vicina sunt inspissat, sanguinemque ipsum immobilem reddit & constantem: quippe cum natura frigida sit & obstrictoria: ob id suffocantur liuente lingua: & quæ sequuntur. Ex quibus verbis significatur, propter venarum plenitudinem, & sanguinis immobilitatem prohiberi spiritus permeationes in arterijs, vnde contingit suffocatio. Non enim interpretari possumus spiritus permeationes in Laringe, quia vna hæc est permeatio, non plures. Præterea corpus cartilaginofum, quale est Laryngis, non potest adeo constringi ab adiacentium tumore, vt omnino claudatur meatus. Solum ex toto claudi contingit ab operculo superposito, quæ Epiglottis vocatur: quod sit voluntarie quidem in spiritus cohibitione, inuoluntarie autem in conuulsione interiorum musculorum, aut cum aliud corpus inhereat, quod eleuationem Epiglottidis prohibeat, quorum nullum in hac Angina inest. De altera autem inquit. Cum ex capite fluxerit calida & nitrosa fluxio, utpote acris mordet, vlcera, spiritu implet, orthopneam parit, siccitatemque multam: præterea quæ intuitu apparent, haud quam tumentia videntur: tendines quoque ceruicis posteriores contenduntur, apparentque tetani modo intendi: vox abrupta, spiritus paruus, spiritusque reuulsio frequens & violenta accedit. Talibus arteria vlcera, incenditurque pulmo: neque externum aerem admittere intro queunt. Hactenus Hippocrates. In hac Angina alius suffocationis modus innuitur: Nam orthopneam parit, neque externum aerem admittere intro queunt: quorum causa non Laryngis occlusio ostenditur, sed quia acris defluxio mordet, vlcera, & spiritu implet:

G g feruntur

QV AEST. MEDICARVM

feruntur enim spiritus ad locum demorsum: hinc pulmonis repletio, D
vnde Orthopnea, & difficilis inspiratio, cum non sit locus, in quem
externus aer admittatur, quantumcūque thorax dilatetur. Eandem
sententiam confirmat Hipp. lib. 3. de Morbis: vbi in curatione Angi-
næ inquit. Venam secandam maxime sub Mamma: nam hac parte
concomitatur ex pulmone spiritus calidus: & paulo post inquit: fa-
ciendum vt citissime spuat, & pulmo gracilis fiat: quasi intumuerit pul-
mo ex spiritu calido replente. Hanc interpretationem Aetius ex Ar-
chigene affert, asserente: occultam Anginam in quibusdam per ner-
uos ad stomachum delatos affectione calida ad cor & pulmone com-
municata, inde ad Carotidas & adiacentes partes: non fieri autē Apo-
plexiam, quia sola intemperies existit, non etiam coarctatio locorum.
Quasi ea Angina, quæ ex pituitosa defluxione fit, venas & arterias in
cervice coarctans, inter Apoplexias connumeranda sit, quod & Aui-
cenna facit. Nam & Hipp. 3. de Morbis inquit: quosdam Anginosos E
obtusius videre atque audire, & præ suffocatione non intelligere ne-
que quid dicant, neque quid audiant, aut faciant: quasi ad insensibi-
litate veniant ob venarum clausione in collo, vt contingit ex la-
queo, & ob luxationem mandibularum apud Hippocratem, vt alibi
explicauimus. Quomodo igitur in Angina biliosa spiritu repleatur
pulmo, patet ex dictis. Sed quomodo in pituitosa suffocatio contin-
gat ex venarum clausione, forte non facile est videre. Non enim dice-
re possumus, vt Galenus de Apoplexia testatur, lædi respirationem ob
læsionem facultatis motiua, quæ à cerebro communicatur: Nam con-
tingit auferri sensum & motum in toto corpore absque læsione respi-
rationis, vt patet in Caro. 4. loc. aff. 2. Videtur igitur necessarium in tu-
moribus cervicis aut claudi os Laryngis, vnde sequitur manifesta suf-
focatio: aut ex clausione venarum communicari pulmoni aliquam
læsionem, ex qua dilatari aut constringi nequeat. Aristoteles in lib. de F
Somno & vig. cap. 3. tumefieri inquit, in Epilepsia venas à spiritu, qui-
bus coarctatur meatus, quo respiratio fit. Idem fieri putandum est in
interceptione venarum & occlusione, vnde repentina fiunt obmute-
scentiæ 4. Acut. 23. Occlusis enim in collo uenis, cum sanguis & spiri-
tus permeare nequeant sursum, necesse est deorsum ad cor & pulmo-
nem regurgitare, vnde oppletus pulmo dilatari & constringi nequeat.
idque est coarctari meatum, quo respiratio fit, id est pulmonis arterias.
Hæc suffocationis causa etiam in Apoplexia verisimilior est, quam im-
potentia motiua facultatis. Mirum enim esset, ad solos musculos tho-
racis aliquando vim motiuam deferri ob respirationis necessitatem,
vt inquit Galenus, cum in toto corpore perierit ob principij læsionem.
Ex hac vero positione non mirum aliquando solum soporem gigni
ex venarum apprehensione in collo, aliquando etiam suffocationem.
Necesse

- A** Necesse enim est ex ea apprehensione virtutem cordis non communicari cerebro, ideo tolli sensum & motum voluntarium toti corpori: at non est necesse oppleri adeo pulmonem, vt suffocetur. Sed illud speculatione dignum videtur, propter quid ex vinculo intumescunt venæ vltra locum apprehensum, non citra: quod experimento sciunt, qui venam secant: vinculum enim adhibent citra locum sectionis, nō vltra: quia tument venæ vltra vinculum non citra. Debuisset autem opposito modo contingere, si motus sanguinis & spiritus à visceribus fit in totum corpus: intercepto enim meatu non vltra datur progressus: tumor igitur venarum citra vinculum debuisset fieri. An soluitur dubitatio ex eo quod scribit Aristoteles de som. cap. 3. vbi inquit. Necesse enim quod euaporatur aliquo usque impelli, deinde cōverti & permutari sicut Euripū: calidum enim cuiusque animalium ad superiora natum est ferri: cum autem in superioribus locis fuerit, multū
- B** simul iterum reuertitur, ferturque deorsum: Hæc Aristoteles. Pro cuius loci explicatione illud sciendum est: Cordis meatus ita à natura paratos esse, vt ex vena caua intromissio fiat in Cordis ventriculum dextrum, vnde patet exitus in pulmonem: Ex pulmone præterea aliū ingressum esse in cordis ventriculum sinistrum, ex quo tandem patet exitus in arteriam Aortam, membranis quibusdam ad ostia vasorum appositis, vt impendant retrocessum: sic enim perpetuus quidam motus est ex vena caua per cor & pulmones in arteriam Aortam: vt in quæstionibus peripateticis explicauimus. Cum autem in vigilia motus caloris natiui fiat extra scilicet ad sensoria: in somno autem intra, scilicet ad cor: putandum est in vigilia multum spiritus & sanguinis ferri ad arterias, inde enim in nervos est iter. In somno autem eundem calorem per venas reuerti ad cor, non per arterias: ingressus enim naturalis per venam cauam datur in cor, non per arteriam. Indicio sunt
- C** pulsus, qui expergiscentibus fiunt magni, vehementes, celeres, & crebri cum quadam vibratione: in somno autem parui, languidi, tardi, & rari 3. de cau. pul. 9. & 10. Nam in somno calor natiuius minus vergit in arterias: in easdem erumpit vehementius, cum expergiscuntur. Venæ autem contrario modo se habent: nam in somno fiunt tumidiores, in vigilia exiliores, vt patet intuenti eas quæ in manu sunt. Transfit enim in somno calor natiuius ex arterijs in venas per osculorum communionem, quam Anastomofin vocant, & inde ad cor. Vt autē sanguinis exundatio ad superiora, & retrocessus ad inferiora instar Euripi manifesta est in somno & vigilia, sic non obscurus est huiusmodi motus in quacumque parte corporis vinculum adhibeatur, aut alia ratione occludantur venæ. Cum enim tollitur permeatio, intumescunt riuuli qua parte fluere solent. Forte recurrit eo tempore sanguis ad principium, ne intercisis extinguatur. Non efficit autem suffocationem

QVAEST. MEDICARVM

quælibet venarū interceptio, sed si eæ interceptantur, quæ feruntur ad **D** caput ob præstantiam & magnitudinem. Quomodo igitur angina suffocet oppleto pulmone aut spiritu in biliosa fluxione, aut sanguine in occlusionē venarum manifesta est. Contingit tamen aliquando claudire os Laryngis ab Epiglottide aut ob conuulsionem, aut ob inflammationem internorum muscutorum eam deprimentium, aut ob tumorem in faucibus inhaerentem Epiglottidi: cui Hippocrates succurrit 3. de morbis: fistulis in fauces detrufis iuxta maxillas, quo spiritus ad pulmonem trahatur. Remedium autem à posterioribus excogitatū, perforatione asperæ arteriæ sub Larynge vanum videtur: Cum suffocatio contingit ob pulmonis plenitudinem.

*Orthopneam in Angina non contingere ob gutturis
clausonem. Quæst. XVIII.*

Quo pacto in angina biliosa fiat orthopnea ex sententia Hippocratis superius ostendimus. Quoniam autem à posterioribus putata est fieri ob gutturis coarctationem, ut patet apud Galenum 3. Progn. 16. videndum est, an contingere id possit, & quo modo. Scribit igitur loco prædicto huiusmodi anginosos erecta ceruice melius spirare, quia iacentibus supinis meatus gutturis extreme clauditur, priore corpore in ceruicis vertebrae coincidente. Erectis autem meatus paulum dispescitur. Duas autem alias utilitates apud eundem reperio ex situ recto ceruicis: vnam, quæ scribitur 2. in primum Prorrh. 53. ut scilicet maior cavitates acquiratur asperæ arteriæ cum omnibus propaginibus. Ex huiusmodi enim situ, viscera, quæ infra septū sunt, non occupant thoracis cavitatem compresso septo: ideo pulmonis arteriæ ampliorem locum habent, in quem dilatentur. Id contingit in Peripneumonia & Asmate. Alteram, quæ scribitur 2. in 3. Epid. **F** 4. ut omnibus musculis thoracis superioribus fiat respiratio facilius. Cum enim non sufficit septum transversum, cogimur partes superiores thoracis attollere, quam sublimem respirationem vocat Hippocrates. At in angina si pulmonis receptacula reclusa sunt, & pura, ut supponit Galenus, quæ necessitas est assurgendi, & superiores thoracis partes attollendi? nihilo enim magis per gutturis angustiam attrahetur & reddetur spiritus, siue solo septo, siue omnibus thoracis musculis respiret: ut patet in folle, cui angusta sit fistula: quantumcunque enim laboret quis in attractione & redditione flatus, nec plus nec minus trahet quam capiat fistula. Si igitur experientia constat, eos qui ab angina suffocantur, superioribus thoracis partibus magna vi respirare, aliud quid præter gutturis angustiam infestare necesse est. Sed videndum, utrum ex situ recto ceruicis magis aperiatur os Laryngis, ut saltem

- A**tem propter hanc causam cogantur assurgere. Siquidem muscoli qui in ceruice sunt & ad Laryngem & ad fauces motu voluntario carent, ut viscera: forte suo pondere concident in ceruicem in decubitu claudere possent meatum respirationis. Sed cum motu voluntario moueri possint in quacumque positione corporis, concidentia ascribi illis nequaquam possit: neque si concidant, corpus cartilagineosum comprimere, verisimile est, ut osculum claudant. Præterea quæ concidentia ascribi possit musculis tenuibus intra Laryngem exsistentibus? quorum inflammationi tribuitur grauissima angina, in qua Orthopnea fieri traditur. At magis probabile esset, musculos externos per inflammationem concidentiam huiusmodi facere, qua clauderetur guttur in decubitu: maiores enim sunt muscoli, & tumorem euidentem efficiunt. In hac tamen angina non traditur Orthopnea. Nisi igitur coangustetur locus pulmonis, in quem dilatari asperas arterias
- B** necesse sit, non contingit Orthopnea: Coangustatur autem ob inflammationem pulmonis in Peripneumonia: ab humoribus in asmate, à pure in suppuratis: à flatu in Orthopnea sicca, sic enim vocat Hipp. 4. Acut. 2. 1. quam fieri inquit ob spirituum interclusionem: quomodo & in angina fieri ostensum est: per accidens vero à tumoribus intra septum transuersum. Cum enim hoc flectitur ad dorsum, cavitatem thoracis occupat, cum tenditur innitens sua parte carnosa finibus costarum, tendine autem lato, qui in medio est, pulmonem cum mediastino deorsum trahens, inspirationem liberam facit. Si verò à corporibus prædictis impediatur, necesse est cæteris musculis præcipue superioribus thoracis partibus eleuatis spacium inspirationi parare.

*In omni Angina deuoracionem impediri, respirationem
non in omni. Quest. XIX.*

- C** **V**M in omni angina fauces doleant, siue inflammatio in faucibus sit, siue in gutture, siue in partibus circumstantibus: non contingit sine dolore deglutire. Nam aut propter angustiam impeditur transitus ciborum, aut propter motum, qui in deuorando fit, dolor irritatur. At respiratio cum non egeat motu earum partium, solo enim septo transuerso fieri potest, si alioqui transitus spiritus non impediatur, absque difficultate fiet: patet id in tertia specie anginae quam tradit Hipp. 3. Progn. 18. De hac enim Galenus inquit, non vehementer affligi dolore, nec spirare difficulter, gutture quidem nequaquam patiente, sed aut in fauces fluxione, aut in ceruicem aut in hæc utraque decumbente. Melius igitur Rasis signum Pathognomonicum anginae tradit, deglutiendi angustiam, inest enim omni, quam Galenus 4. loc. af. 3. ubi ponit difficultatem respirandi comitari

Gg 3 omnes

QVAEST. MEDICARVM

omnes anginas : nisi per anginam intelligamus proprie dictam scilicet **D**
 et grauiorem, quam describit author definitionum in hunc modum:
 Esse affectum colli acutum, difficilem, qui angit praefocatione. Nam
 communiter angina accipitur pro quacumque inflammatione circa
 ceruicem. Hippocrates lib. 3. de Morbis, grauiorem anginam utpote
 suffocantem Cynanchem vocat : mitiorem vero Paracynachem. Sed
 circa difficultatem deglutendi illud speculatione dignum videtur.
 Propter quid anginosi quandoque neque saluam neque potum ne-
 que aliud quid deglutire possunt, aliquando sorbitiones & potus ad-
 mittunt, solidiores cibos nequaquam : aliquando è conuerso : nam si
 cogantur potum deglutire, egeritur per nares : cibos autem facilius de-
 uorant. Si quidem sola adesset meatuum angustia, neque etiam impe-
 diretur actio quorundam muscutorum : corpulentiora transmeare dif-
 ficilius possent, quam liquidiora, neque contingeret è conuerso, qua
 enim ratione potus impediatur, si cibi transeant ? Num aliqua affectio **E**
 adsit, quæ potus auerfetur non cibos ? ut videtur contingere ijs, qui
 ex morfu canis rabidi in pauorem aquæ inciderunt : nam hi ad cibos
 deglutiendos nullam sentiunt difficultatem, si autem cogantur potum
 deglutire, conuelluntur, & in animi deliquiū incidunt : quod ex quo-
 cumque genere sorbitionis aut liquoris contingit : non enim est tantū
 aquæ pavor, sed omnium liquidorum, dum nituntur haurire : quasi
 affectio quædam sit in instrumentis ad deglutionem humidorum fa-
 cientibus, non abominatio : non enim gustui eorum ingrata sunt. Vi-
 deamus igitur quibus particulis utamur in deuoratione solidorum, &
 quibus in liquidis hauriendis. Scimus enim duos esse meatus, qui ad
 fauces desinunt : vnum ipsius Laryngis ad spiritum suscipiendum &
 reddendum, alterum gulæ ad cibos & potus transmittendos. Quod
 autem Laryngis musculis utamur non solum ad vocem modulandam
 sed etiam ad deuorandum patet. Nisi enim totus Larynx cum lingua **F**
 sursum trahatur, non impellitur cibus in gulam, neque ex gulæ princi-
 pio traiecitur deorsum, nisi muscoli contrahantur, qui ex Cartilagine
 scutiformi gulam amplectuntur. Interim vero ne quid labatur in aspe-
 ram arteriam, necesse est deprimi Epiglottim ; ut exacte os Laryngis
 claudatur, si quid enim intro labatur, tussim excitat : facilius autem la-
 bitur potus quam cibus, imò potus prohiberi omnino nequit, made-
 facit enim asperam arteriam. Quod si claudi exacte nequeat, ut con-
 tingit ijs qui exesa eam partem habent, grauiter cruciantur in deuo-
 ratione praesertim humidorum, quia plus quam oportet in asperam ar-
 teriam prolabitur, quod vehementem excitat tussim. contingere etiā
 idem potest ob Paralysem eius particulæ quæ claudit os Laryngis. Ad
 potum autem hauriendum utimur magis lingua, quæ dum introrsum
 trahitur, ex labijs liquorē ducit ad fauces, inde solius gulæ opera ege-
 mus,

Amus, quæ & villis rectis internæ tunicæ admodum carnosæ instar musculi trahit deorsum, & circularibus externæ tunicæ compressis exprimit. Cum autem cibi maiori egeant expressione quam potus, sine musculis Laryngis non exprimuntur: ad potus autem satis est lingue motus, qua ad radicem depressa ut fauces dilatentur, & inde modice sursum sublata ad palatum impellitur potus in gulam: inde vel sponte dilabi potest ijs qui erecta ceruice bibunt, ut aues: pronis autem necessarius est ipsius gulæ motus. Quod igitur potus aliquando ad nares repellatur, in causa est vitium aut in radice lingue aut in ipsa met gula. Si quidem lingua ad radicem deprimi sufficienter nequeat, potus ob angustiam non in gulam sed in nares repellatur aut totus aut aliqua pars eius: quod cibi non faciunt, nam musculis Laryngis impellentibus viam sibi parant ob soliditatem. Si verò gula affecta sit, aut ob inflammationem in affectibus anginosis, aut ob paralysem, seu conuulsionem, ut in rabie, nam hi plerumque conuulsi moriuntur, motum proprium præstare nequit. Igitur necesse est potum ad eam partem illapsum, cum alioqui semper eius meatus conuiueat, nisi ab ingredientibus aperiat, Euripi instar reflecti sursum. Cibi autem pertransire possunt, agentibus musculis Laryngis, usque ad aliquam partem: Si vero inferius sit affectio, in itinere firmari necesse est, cum propelli inferius nequeant. Si igitur & musculi Laryngis afficiantur, neque cibi neque potus deglutiri potest: si vero hi tantum afficiantur, illæsa gulæ & lingue radice, potus hauriri poterit, cibi nequaquam. Ad cibos enim utimur magis motu Laryngis, ad potus autem lingue, ad utrumque ipsa gula. Sed de hoc problemate hæc satis.

Cordis palpitacionem ob complicationem diuersarum causarum fieri. Quest. XX.

C **Q**UAMVIS cæterarum partium palpitaciones à simplici causa oriri possint, ut à spiritu præter naturam cito replente & cito euanescente 2. sympt. ca. 2. In corde tamen saltem duorum motuum complicationes palpitacionem faciunt: naturalis scilicet motus qui pulsus vocatur, & exaltatio præter naturam ob vim morbi: vnde inæqualitatem ob diuersos motus oriri necesse est. Non solum autem diuersi motus concurrunt, sed & eorundem causæ plures: vnde variæ extant Medicorum sententiæ circa affectum hunc, & curationes. Nam alij affectum esse frigidum prædicant ex Aristotele in lib. de vita & mor. cap. 2. Afferit enim fieri motum illum propter refrigerationem superfluum & corruptentem, ut in timore. Alij calidum asserunt, ut Actuarius: vult enim feruorem sanguinis, aut vaporem biliosum vel melancholicum ascendentem ad cor affectum illum parere.

Gg 4 Paulus

QVAEST. MEDICARVM

Paulus Aegineta tradit aut copiam sanguinis in corde, aut eiusdem fer- **D**
uorem. Mesues & Auicenna omnes intemperies illum parere testan-
tur siue pure sint, siue cum humore, aut per essentiam in corde aut per
consensum à membris vicinis remotisque. Rasis tremorem esse calidum
in febre: frigidum sine febre. Galenus 5. lo. af. 2. Aliquando fieri ob
copiam sanguinis, aliquando ob aquam intra Pericardium præter na-
turam: aliquando ob tuberculum seu aquosum, seu durum propè
cor. Amplius esse affectum Palpitationi similem motum cordis cre-
brum ob causam calidam, 4. Aph. 65. At vero Palpitatio omnis illud
commune habet, repletionem: hinc enim exaltatio oritur & concus-
sio, vt aliquando sonitus in thorace sentiatur, & dolor ob vim concus-
sionis, quod symptoma Hippocrates pulsus vocat. 4. Acu. 26. Nequit
autem violenta fieri concussio sine calore aucto in materia quæ disten-
dit, frigiditas enim immobilitatem potius præstat. Concurre tamen
aliquando etiam frigiditatem constat, vt apparet in timore & in me- **E**
lancholicis euaporationibus, aut venenosis præcipue ex vtero. Mo-
dum vero tradit Aristoteles, vbi inquit: Est cordis saltus calidi in ipso
existentis compulsio propter refrigerationem superfluum & corrup-
pentem, vt in morbo, qui vocatur palpitatio, & in alijs morbis, & ti-
moribus: etenim timentes in frigidantur secundum superiora. Cali-
dum autem fugiens & contractum facit saltum, cum in angustum fue-
rit compactum, adeo vt aliquando extinguantur animalia & morian-
tur propter timorem & propter affectionem morbosam: Hæc Aristo-
teles. Cum igitur inquit frigiditatem contractionem calidi facere in
angustum, significat vtramque causam concurrere, frigiditatem con-
trahentem, & caliditatem in angusto loco coactam impetum facere.
Potest autem coangustatio ab alijs causis fieri, vt ab obstructione in
magnis vasis in plenitudine, vt in ijs qui sanguine abundant 4. Acu.
26. aut ab alio corpore coangustante cor, vt aqua multa intra Pericar- **F**
dium, aut tuberculo 4. loc. af. 8. & 5. eiusdem 2. Duplex igitur causa in
omni palpitatione cordis inest: Repletio eiusdem à spiritu calido im-
petum faciente: & obstaculum extra cor, quod prohibet dilatationem,
vt refrigeratio, obstructio, tuberculum, aqua. Quæ autem palpitationi
similis traditur à Galeno, creber & velox cordis motus, fit ob maxi-
mum virtutis vitalis incendium: hunc tremorem calidum vocat Ra-
sis. Sunt & tremuli pulsus ob virtutis imbecillitatem, qui à qualibet
intemperie fieri possunt, qui palpitationi ascribuntur apud Auicen-
nam. Has Galenus inter pulsus differentias numerat. Nam ab intem-
perie inæquali motus inæquales fiunt. 2. cau. pul. 1. Inæqualitatem au-
tem huiusmodi in succis magis esse quam in corpore cordis tradit 3.
de præf. 4. At vera palpitatio ab ijs differt ictus vehementia.

Dysen-

A

*Dysenteria non conuenire venæ sectionem, nisi vlcus inflam-
matum fuerit. Quest. XXI.*

VM in Dysenteria ex affluxu humorum acrium & morden-
tium abrasio quædam fiat intestinorum, & excernantur san-
guinolenta quædam ramenta internæ tunicæ cum dolore,
& continua ferè deiiciendi cupiditate, vnde aliquando insequitur in-
flammatiō & febres. Humores quidem acres & mordentes nō debent
per venæ sectionem retrahi ad superiora, satius enim est per inferiora
excerni, interim intestina defendendo, ne abradantur, quod præstatur
ijs quæ tectorij modo intestinis hæreant, & lubricum præbeāt descen-
sum, vt amyllum, tragacantha, ouum cum albumine, ptisana cum oleo
rosaceo & huiusmodi. Vlcus autem si non fuerit inflammatum abster-
Bgentia requirit & astringentia, quæ apud nos felicissime præstantur ex
aqua Tettucci, aut iniecta vbi in inferioribus intestinis vlcus fuerit,
aut per superiora, vbi in superioribus. Mirum enim ex eius vsu tolli
morsum & irritationem, cum alioqui ex reliquis falsis maxime irriten-
tur dysenterici. At vbi euident inflammatio fuerit, quod ex febre co-
gnoscitur & vehementi dolore, & copiosa sanguinis & ramentorum
excretione: aliquando in tenesmo supprimitur vrina ob tumorem in-
testini recti collum vesicæ comprimentis: In his indicatur venæ sectio
reuellens ad superiora ex interna scilicet brachij: quod remedium in
omni inflammatione requiritur, ne sanguis ad partem feratur. Hoc
Alexander Trallianus laudat, si iuuenis fuerit, tempusque & vires per-
mittant: Particulæ autem affectæ repellentia, & dolorem mitigantia
ex rosaceo conueniunt. Idem purgabat ex lacte cocto, aut extinctis
calculis vel Calybe, mitigat enim acrimonias & vlcera omnia interna
Csanat. Dubitabit verò quis, si ratione inflammationis indicatur venæ
sectio, in omni dysenteria secanda erit vena. Nam author definitionē
describens dysenteriam, inquit: esse intestinorum exulcerationem cū
phlegmone, quod hinc patet. Vt enim refudat sanguis ex inflamma-
ta membrana subcingente ob tenuitatem, sic ex interna intestinorum
tunica. An differunt, quia per membranā subcingentem non trans-
fluunt humores abradentes, vt per intestina? Ideo sanguinolenta ex-
cretio ex intestinis contingere potest ex sola abrasione absque inflam-
matione. Author vero definitionum phlegmonem illi adiungens, in-
telligit grauissimam, vt solet in cæteris morbis describendis: nō enim
est necesse omni vlceri inflammationem coniungi. Neque sufficit fe-
bris ad distinctionem: sæpius enim febris oritur ob motum, quæ est
de genere Diaræ, at ex inflammatione putridam esse necesse est. Ve-
næ igitur sectio tum ratione inflammationis tum febris conuenit. Ne-
que

QVAEST. MEDICARVM

que contraindicat in his alui fluxus, vt præcipitur 1. ad Gla. 14. Nam D in dysenteria non fit copiosa humorum excretio, imò egent sapius ijs quæ aluum subducant, cum tantum exigua quædam exprimantur ex loco affecto.

Duo tantum Lumbricorum genera in intestinis reperiri.

Quæst. XXII.

QUAMVIS tradantur quatuor genera Lumbricorum in intestinis, Ascarides, qui tenues Lumbrici sunt geniti vt plurimum in parte inferiore crassi intestini ex putrefactis fæcibus: Rotundi, qui magis in superioribus intestinis generantur, adeo vt aliquando ad ventriculum ascendant, in pueris frequentiores, de quibus Hippocrates 3. Aph. 26. Lati, quorum generatio rarior est, longissimi & sæpe per tota intestina extensi, ex interna intestinorum gracilium E membrana geniti, vt Paulus & Aetius tradiderunt. Quartum genus, quos Cucurbitinos vocant ob similitudinem seminis Cucurbitæ, de quibus Galenus 1. de loc. af. 5. inquit. Excrementa seminibus Cucurbitæ similia latorum vermium indicia esse. Re vera tamen duo tantum genera esse, scilicet latos & rotundos hinc patet. Latus enim vermis instar cinguli in multam longitudinem extensus ex particulis coagmentatus est veluti ex Cucurbitæ seminibus glutinante mucosa quadam substantia. Cucurbitini igitur non aliud genus constituunt, cum sint lati particulae, & ideo eius indicia. Ascarides autem non differunt à rotundis nisi ætate: nam ob velocem exitum non peruenerunt ad iustum incrementum. Magna autem ex parte cito exeunt cum fæcibus, quia oriuntur in infima intestinorum parte. Quibus autem datur ascensus, crescunt ad longitudinem dodrantalem & ampliorem. Visos esse cubitali longitudine testatur Auicenna: Generari vt plurimum in co F lo intestino & cæco. Qui ascendunt augeri, qui descendunt, egredi priusquam augeantur. Aristoteles 4. Meteo. cap. 3. inquit, generari vermes in inferiore ventre solum, vbi continetur excrementum putrefactum, non in superiore, vbi fit coctio, licet ascendant sursum. Qui descendunt minime omnium lædunt, & ob paruitatem, & quia cito excernuntur. Qui ascendunt deteriores, & quia ob magnitudinem mor su magis affligunt, & quia coctionem deprauant. Visos esse, qui non solum intestina perforauerint, sed & abdomen, exiuisseque, & antiqui prodiderunt, & nostris temporibus compertum est. Lati difficilius expelluntur, quia herent intestinis, eorumque nutrimentum exsugentes Atrophiam inducunt.

Flatus

A

Flatus refrigerantibus remedijs magis tolli, quam calefacientibus. Quæst. XXIII.

VM natura flatus aerea sit, genereturque incalescentibus humoribus, caliditatem participare necesse est. Nihil enim exhalat nisi incalescat. Præterea omnino siccum absque humiditate non exhalat, ut terra arida: Necesse est igitur flatum etiâ humiditatem participare: & eius substantiam esse calidam & humidam, ut aer. Quamuis enim exhalatio quædam sicca sit, ut fumus, humiditatem tamen quandam habet, quod pabulum ignis dicitur: quia proxima est ignis materia, ut aquosa aquæ. Cum igitur hæc sit natura flatus, per refrigerantia inhiberi magis quam per calefacientia patet. Refrigerantia enim prohibent eorum generationem, & eos qui geniti sunt, repellunt. Quod quidem prohibeant eorum generationem testatur Galenus 5. Simpl. 2.3. Cum enim seminis natura flatuosa sit, à calidis & humidis tum gignitur, tum proritur: à frigidis autem extinguitur, & à siccis seu calida sint seu frigida: sicca enim carent flatu. Idem contingit in spumæ generatione: nam vel à motu, vel à caloris multitudine fit, calore intemperato atque igneo in patientibus partibus aggregato. Gal. 7. Aph. 30. & 2. Progn. 20. Quod autem repellentia affectibus flatuosis conueniant, explicatur. 2. Catat. 1. In doloribus enim capitis à flatu repellentia adhibentur, ut quando ex vini potu caput vaporibus repletur: Et simpliciter refrigerantia laudat Galenus in affectibus flatuosis, nam per ea sola curat Priapismum & linguæ inflationem 14. Meth. 7. & 8. Sed aduersus hæc dubitatur. Obstant enim huic sententiæ medicamenta flatus discutientia, quæ omnia calida sunt, ut ruta, semina dauci, ameos, feniculi, & alia multa, quæ à Galeno recensentur 8. Meth. 5. & 12. Meth. 8. & 2. ad glau. 6. Ratio autem eorum colligitur ex 14. Meth. 7. Halituosus enim spiritus in animalis corpore sensim nascitur ex succis, qui lente exalant: nam ubi insitus calor validus est, tum partis humiditas ad summum concocta, utique in tenuem halitum soluta, insensibili transpirata in ambientem effluit. Contra ubi vel ingenuus calor imbecillior est, vel naturalis humor tum semicoctus, tum crassus, tum glutinosus: ibi crassior excitatur halitus, quam ut transpirare possit, ac potissimum sicubi particula ipsa densior est reddita: Nonnunquam vero humor, qui in membro continetur, subfrigidus est, præterea crassus & glutinosus: auctior vero calor in halitus eum crassos resoluit. Hæc Galenus. Ex quibus patet, flatus qui inclusi in aliqua parte infestant, calorificis egere, non solum ut dissipentur, sed etiam ne gignantur: diminutus enim calor eos genuit, aut saltem ob materiæ frigiditatem & crassitatem amplior calor non

QVAEST. MEDICARVM

non potuit in insensibilem transpirationem digerere, sed liquare & in **D**
 flatus crassos conuertere, vt in colicis ex pituita vitrea contingit 12.
 Meth. 8. Medicamenta igitur flatus discutientia attenuando, & siccan-
 do, & particulam rarefaciendo perspiratum moliuntur. Idem contem-
 plari licet in tympanite: cum enim species sit Hydropis, ab Hepatis
 frigidityte oriri testatur Galenus, à minori tamen quam ascites, quo-
 niam humida substantia in flatuosum aerem sine calore aliquo non
 potest transmutari 4. Aph. 11. Idem conijcere licet ex bullis, quæ in
 vrinis aliquando apparent, significant enim morbum renalem & lon-
 gum apud Hipp. 7. Aph. 34. quod frigidam dispositionem significare
 testatur Galenus. Ex his igitur & alijs huiusmodi patet non refrigeran-
 tibus, sed calefacientibus flatuosos affectus curandos esse: qui enim
 halitus in ambientem aerem sponte exhalant, non gignunt affectus
 flatuosos, sed qui vel ob crassitiem vel particulæ densitatem retinen-
 tur: At hi refrigerantibus ineptiores ad efflandum redduntur. Sed **E**
 pro solutione huius difficultatis considerandum est. Alia esse reme-
 dia quæ prohibent flatuum generationem, alia quæ genitos dissipât.
 Generationem enim prohibent quæ frigida sunt aut sicca, vt superius
 ostensum est: Genitos tollunt aliquando calida digerendo & attenuan-
 do, & particulam rarefaciendo: aliquando frigida repellendo. Dici-
 mus igitur affectus flatuosos magis tolli refrigerantibus quam calefa-
 cientibus. Quamuis enim calida flatus dissoluant, sæpe magis nocent
 alios gignendo aut accersendo. Ideo in Priapismo & linguæ inflatio-
 ne Galenus solis refrigerantibus vtitur: & in cæteris inflationibus sal-
 tem in principio adhibet refrigerantia 14. Meth. 7. Tantum suspecta
 sunt in partibus nervosis & reliquis exanguibus 5. Aph. 18. & vbi ob-
 tensionem viget dolor, nam rarefacientia & anodyna requiruntur ad
 mitigandum. Tamen ad tumores articulorum, podagricos, & conuul-
 sa absque vlcere laudat Hippocrates, aquæ frigidæ plurimæ affusionē **F**
 largam 5. Aph. 25. Nam extenuat, scilicet repellendo, & dolorem sol-
 uit modico torpore. Manifestum autem est tumores articulorum ple-
 rumque flatuosos esse, aut non sine flatu: in conuulsionibus quoque
 flatum vrgere ostensum est alibi à nobis. Similis sententia habetur 5.
 Aph. 21. vbi inquit. Est autem vbi in distentione neruorum sine vlce-
 re, iuvene bene carnosio, ætate media, frigida aquæ multa perfusio ca-
 lorem reuocat: calor autem hæc soluit. Quo in loco causam sanatio-
 nis reducit ad Antiperistasis, non ad refrigerationem per se. Non est
 autem absurdum, vt refrigeratio larga prius repellendo & obstupefa-
 ciendo, deinde calorem reuocando integre sanet huiusmodi affectus.
 Eadem scribuntur abundantius in libro de humidorum vsu. Sed ad
 dubitationes, quibus ostenditur, flatuosos affectus frigidos esse, quia
 flatus à diminuto calore fiunt, vt in tympanite, colicis, & spumosis vri-
 nis:

Anis: respondetur. Non sequi affectum esse frigidum, si à diminuto calore natiuo fiat. Diminuitur enim calor natiuus etiam ab intemperie calida, vt in putredine. Cum igitur calor natiuus materiam non conuincit, siquidem superante frigiditate non fiunt flatus, sed cruditates: si vero ob caliditatem externam, fiunt ciborum corruptelæ in fumosam qualitatem, quam comitantur inflationes: de symp. diff. 4. & 3. sympt. ca. 1. Quamuis autem ex frigidis humoribus & glutinosis gignantur crassiores & frigidiores flatus, non tamè simpliciter dici possunt crassi & frigidi, sed comparatione ad reliquos flatus: Aerea enim substantia nec crassa est, nec frigida. Colici affectus frigidi quidè sunt ob humores frigidos, non ob flatus: hi enim excitantur, cū adhibentur calidiora medicamenta 12. Meth. 8. vnde magis cruciantur. Tympanites quamuis coëctricis facultatis imbecillitatem sequatur ob caloris natiui defectum, non tamen est frigiditatis symptoma, sed caliditatis deprauantis opus sanguificationis. Simili modo Ascites: ob caloris enim vehementiā aduritur sanguis, vnde abit in flatum aut in serosam humiditatem, vt contingit lacti iniecto coagulo. Propterea insequi solent ad viscera indurata: crassitie enim sanguinis cōcrecente in Hepate, aut liene, aut ceteris visceribus, redundat serosa humiditas in venis, aut flatuosa, veluti expresso Caseo. Testatur autem manifeste Hippocrates in lib. de ae. aq. & loc. ventres Hydropicorum calidissimos esse, cum inquit de ijs qui aquis palustribus vtuntur. Splenes bibentibus semper sunt magni & pleni, & ventres duri, tenues ac calidi: humeri verò & clauiculæ & facies attenuata. In splenem enim carnes colliquantur, quapropter graciles existunt. Edaces autem esse tales ac fiticulosos par est, ventresque tum supernos tum infernos calidissimos habere, vt etiam fortioribus medicamentis opus habeant: atque hic morbus ipsis & æstate & hyeme familiaris est. Ad hæc etiam Hydropes plurimi & lethalissimi fiunt. Hactenus Hipp. Et lib. de affectionibus inquit. Aqua inter cutem fit plerumque, cum quis ex longo morbo impurgatus multo tempore manet: corrumpuntur enim carnes & liquantur, & fit aqua. Ex his locis videtur Alexander Trallianus collegisse tamquam ex Galeni sententia aliquando Hydropem ex colliquatione nasci. Testatur & Galenus 2. Progn. 2. in Hydrope nascente ex parte inani, quam comitatur alui fluor, intestinum ieiunum & mesenterium inflammatione vexari, vnde morsus & irritatio ad excretionē, & ventris subleuatio repletis intestinis spiritu flatuoso. Iterum Comento 3. de ea quæ ex Iecore existit, quam comitatur paucitas & ariditas deiectionum, inquit: torrerī excrementa ab inflammatione Hepatis. At video hic Medicorum turbam inclamantem, reponi Hydropem inter morbos frigidos & humidos: ideo calidis & siccis curari. Ad hæc dicimus, aliam esse dispositionem, ad quā sequitur Hydrops: aliam, quæ Hydropem insequitur. Ad calidam enim intemperiem sequitur

QVAEST. MEDICARVM

quitur sanguificationis deprauatio, & veluti colliquatio, quæ resudās **D**
ex venis, collectaque in ventre Hydropem facit. Aqua autem collecta
cum minus à calore foueatur, ex necessitate frigescit, vnde frigida in-
temperies oritur. Miratur autem Alexander, qui fieri possit, vt calor
febrilis, qui plerumque Hydropes comitatur, ab huiusmodi aqua nō
extinguatur, aut aquam non exsiccet: sed simul perseuerent. Imō sæ-
pe videmus à medicamentis valde calefacientibus & aquas ducētibus
nihil mintui ventris tumore, aliquando etiam augeri. Redundat enim
flatus ex vasis illam effudentibus, vt repente aliquando in ingentem
tumorem venter attollatur, quamuis nullo assumpto cibo. Fieri id sæ-
pe videmus in ventriculo ieiuno. Sunt autē vasa spiritū transmittentia
arteriæ, vt significauit Gal. 7. Aph. 35. ob acrimoniam apertis osculis.
Cōtra autē multos Hydropicos videmus ex usu balnei de aquis quod
Pisis habetur, sanari, Hepate & habitu corporis refrigerato: quod ego **E**
etiā ex aqua dulci felici successu expertus sum in tympanite. Sed de hy-
drope hæc satis. De spumosis autē vrinis, quomodo frigidum affectū
ostēdant, animaduertendū est. Nō enim flatus qui in bullis continetur
frigiditatē significat, nā gigni incalescētibus humoribus veluti in ollis
feruētibus, aut ex motu diuidēte humorē vt in vndis maris Gal. tradit
7. Aph. 30. & 2. Prog. 20. Sed humor glutinosus in bullas elatus, qui dif-
ficile abrūpatur, frigidus est: humor enim tenuis, & calidus ab incluso
flatu facile disrūpitur, vnde cito spuma euanescit, vt contingit in vino
generoso. Actuarius spumā in vrinis à capite transmitti putat, quod
Hipp. tribuit excrementis alui spumosis, cū inquit 7. Aph. 30. Quibus
in alui profluuijs excremēta spumosa sunt, ijs pituita à capite defluit:
quod facile est per palatū & gulā salua traiecta. At per venas ad renes
& vesicā spumā integrā ex capite ferri impossibile est, vt ex Gal. collig-
gitur 7. Aph. 30. Sed potest quidem pituita cū sanguine ferri ex capite
ad renes: inibi autē vel in itinere ob motū aut ebullitionē, aut transfu- **F**
so per arterias spiritu, in spumā cōuerti. Videmus. n. etiā sanguinē spu-
mosum ex pulmonis vasis excerni ob spiritus mixtionē, & in febribus
putridis propter ebullitionē sanguis spumofus secta vena egreditur.

*Calculos in animalibus gigni non ob solam caliditatem assantem, sed
& frigiditatem coagulantem. Quest. XXIIII.*

VM vesicæ & renum lapides ex ijs sint, quæ neque à calido
liquantur, neque à frigido, ut later, à duobus coagulatos ef-
se necesse est. Si enim à solo calido concreuissent, aqua sol-
uerentur, vt sales: Si à solo frigido, igne liquefcerent, vt glacies. At
neutrum eos soluit. Ratio colligitur apud Aristotelem 4. Mete. ca. 7.
Concurrit igitur ad eorum generationem tamquam efficiens vtraque
causa, ignis quidem adurens quicquid in humoribus inest adustibile,
sed

A sed non eousque vt redigantur in cinerem sed glutine quodam remanente: refrigeratio autem, qua gluten illud condensetur. Quandiu enim feruet, molliem quandam participat, vnde lateres in caminis aliquando peruertuntur, post refrigerationem autem indurantur. Neque sufficit sola exsiccatio ad lapidem gignendum: lutum enim cum à modico igne exsiccatum fuerit, iterum humorem bibit vnde soluitur: sed vehementiori igne excoctum, vt gluten gignatur, lapidescit: nec enim amplius humorem trahit, prohibente glutine humoris penetrationem. Inest autem huiusmodi gluten alijs magis alijs minus, vnde lapides duriores, vel magis friabiles: vt Marmora, Tophi. Qui in animalibus gignuntur Tophis similes sunt, nam modice condensari ob materiae raritatem: humor enim animalium nullo leuior est corporibus metallicis. Quod autem ad eorum generationem concurrat frigiditas, indicio sunt loca, in quibus gignuntur. Vesica enim frigida est, quippe quæ & nervosa sit, & pauci sanguinis, & amplissima concavitate inanis: vnde fit vt crassitudo à renibus in ipsam transmissa, si diutius immoretur, cogatur, & inspissetur, vt tradit Galenus 3. in 6. Epid. 15. Fiunt quoque in renibus calculi, at non in pueris, tantum in adultis. Cum enim in pueris multus insit calor natiuus, & actiones firmæ: materiae crassitudo attenuata in renes fertur, inde cito & facile in vesicam percolatur, vbi concreuit, si diutius immoretur. In adultis autem utpote frigidioribus & siccioribus, humorum crassities prius concreuit, quam in vesicam labatur: idque non solum in renibus, sed aliquando in vesica fellis, vt sæpe nostris temporibus visum est: est enim & hæc membranosa vt vasa urinam excipientia. Testatur author Hippocrati ascriptus in fine de natura humana, aliquando in tuberculis suppuratis, ex pure cum non cito expurgatum fuerit, calculos gigni, qui ex renibus ferantur in vesicam. At certum est pus confectum frigiditatem acquisuisse. Oriuntur & in articulis tophi. 1. Alim. 5. Videmus & circa dentes sub gingivis sordem aliquando crustosam lapidescere. Testatur Hippocrates 2. Epid. etiam sub lingua paruos calculos nasci ex collectionibus circa ossa & in Podagricis: quia ossium natura, inquit, causa est, vt hæc indurentur: quod profecto significat eorum naturam frigidam & siccam. Patet id & in externis. Vt enim aquæ thermæ lapidibus, per quos transeunt, apponunt sordes, quæ lapidescunt: sic urinæ matulas crusta lapidea obducunt, frigidus enim & siccus est locus. Videtur autem similis generatio pinguedinis & lapillorum: licet eorum materia maxime differat. Nam vtræque substantia à calore prius elaborata agglutinatur corporibus membranosis, ob frigiditatem cōdensata. Sed pinguedinis materia aerea est & inflammabilis: lapillorum autem terra combusta. Ideo pinguedo extrinsecus membranosis corporibus agglutinatur, quia eius natura exhalabilis ob tenuitatem ex vasis egreditur: lapillorum autem materia ob crassitatem

QVAEST. MEDICARVM

sitiem intra vasa continetur, seu in vesicis, seu in meatibus, aut alijs col-
 lectionibus. Sed aduersus hæc vulgata est sententia, calculos in anima-
 libus à sola caliditate fieri siccante humiditatem superfluum: quomo-
 do etiam extra animalia multos lapides fieri putant, vt lateres. Affe-
 runt autem Hippocratis sententiam in lib. de nat. hum. sed in parte
 quæ spuria merito à Galeno censetur, vbi inquit. Fiunt & calculi pue-
 ris propter huius loci, idest, vesicæ caliditatem, itemque totius corpo-
 ris. Viris autem calculi non generantur propter corporis frigiditatem:
 pueri enim calidiores sunt. Quam sententiam Hippocrates alibi du-
 bitatio modo affert. Nam 3. in 6. Epid. 15. inquit. Post mictum pue-
 ris concretio magis: num quia calidiores? Eandem sententiam vide-
 tur confirmare in lib. de Ae. aq. & lo. vbi inquit. Quorum alius ferui-
 da fuerit, in his necesse est etiam vesicam idem perpeti. Cum enim
 magis quam pro natura fuerit calfacta, stomachus ipsius inflammatur:
 vbi vero hæc patitur, urinam non dimittit, sed in se ipsa concoquit, &
 adurit: & quod tenuissimū in ipsa est, excernitur, & quod purissimū
 est, transit & emingitur: quod vero crassissimū ac turbidissimum est,
 coaceruatur, & concreuit. Item paulo post. Fit autē pueris etiam ex la-
 cte, si non salubre id fuerit, sed valde calidum ac biliosum: ventrem
 enim percalfacit & vesicā: quare vrina, dum adurit, hæc patitur. Ga-
 lenus quoque apertissime idē testatur in lib. de Ren. af. dig. c. 2. Inquit
 enim: In hominibus lapidem frigus nō parit: neque enim fieri potest, vt vi-
 uo corpore tantū frigus accidat, quo concrefcere valeat in homine la-
 pis, quemadmodū fieri in externis videmus. Quo fit, vt à calore lapis
 in corpore generetur, eoque vel vehemēti, vel tepido. Idem 1. Alim. 5.
 inquit. Cū humor crudus lentorem assumpfit, & trāsitus per renes qui
 buldā natura sunt angustii: ibi quod crassissimū est ac maxime lentum,
 diutius moratū, tophum prōpte gignit: cuiusmodi in vasis, in quibus
 aquam calfacimus adcrefcit: aut ad saxa adfigitur in plerisque aquis cali-
 dis sponte nascentibus. Confert autem ad id maxime renum ipsorum
 tēperamentum, quādo ipsorum calor acris fuerit, ac velut igneus. Hæc
 Galenus. Pro conciliatione autē tantæ controuersie supponendū est.
 Caliditatem omni mixto perfectionem tribuere, hæc enim aquam &
 terram congregat in vnam naturam homogeneam, rarefaciens atte-
 nuans & superflua absumens, vnde corpulenta redduntur mixta. Fri-
 gidity autem mixtionem non facit, sed condensat tantū congregans
 tum homogenea tum eterogenea. Videtur enim per accidens ingre-
 di opus naturæ. Hinc factum est, vt sæpe in generatione calculorum
 authores non meminerint frigiditatis, sed solius caliditatis inter cau-
 sas efficientes. Quod enim formam tribuit, caliditas est. Cum igitur
 lateres in fornacibus excoquantur, videtur sola caliditas efficere, potio-
 rem enim partē efficit, scilicet mixtionē humidam cum sicco. At nisi à fri-
 gore condensarentur, saltē deficiente igne, euanescerent in fuliginem
 aut

Aut in puluerē omni humore absumpto: vt calx, cinis. Authoritas quæ adducitur ex libro de Nat. hum. suspecta est. Cū enim dicat, fieri calculos in pueris ob vesicæ & totius corporis caliditatē: in adultis non fieri, quia eorū corpus est frigidum, innuit calidi innati abundantiam calculos facere, quo abundant pueri: nō aduentitiū, quo abundant adulti: at hoc falsum est. Calculi enim generatio ab igneo calore magis fit, vt apud Galenū vidimus. Rectius igitur Hippocrates in Epidemijs dubitatio modo dixit: nū quia calidiores? nam ea ratio ambigua est, nisi sano modo intelligatur, vt Galenus notauit. Clarior autem est sententia, quæ habetur in lib. de aere aquis & locis, modum enim explicat, secundum quæ ex feruore vesicæ lapis gignitur. Inquit enim vesicā inflammata & eius ostium vrinā non dimittere, hinc aduri in ipsa: ex adustione autē quod crassissimū est coaceruari, tenuiori tantū substantia excreta, tandem concrefcere. Ex his patet nō calidum innatū, sed quod præter naturā est, calculos gignere. Feruorē præterea vesicæ impedire, quo minus vrina reddatur, quod patet: inflammata enim ceruice eius, meatū vrinæ coangustari necesse est, & dolere cū dilatatur & constringitur. Corpus quoque vesicæ præ inflammatione cōprimi nequit ad vrinam expellendam: vnde sæpe videmus in stillicidio vrinæ vesicā valde turgidam, & tumorem aliquando ad vmbilicū ascendente, quod magnam vrinæ copiam ostendit, quæ tantā cauitatē replet: Intromissa tamen Syringa nō multū excerni, quod contingit, nō quia semper intercludatur iter à substantia limosa, Syringa enim vltra eū locū penetrat, vbi limus colligitur, sed quia vesicæ corpus ob inflammationē contrahi nequit: Non datur autē vrinæ egressus, nisi contrahatur vesica, daretur enim vacuum. Hoc igitur est vnum, quod feruor præstat. Alterū, inquit Hippocrates, aduri vrinam retentam: in quo consistit præcipua generationis lapidis causa. vltio vero hæc fieri potest, & in renibus, Hepate, venis, abscessibus: non tamē vbique lapidis materia aceruat, nec vbique coit in lapidis durtiē. Nam in febribus sæpe veluti cineres vltorū humorum in vrinis subsident, qui si retinerentur accedente aliquo glutine, in lapidē verterentur: vt harena cū calce mixta. Aceruat autē, vbi nō datur exitus, vel ob vasorū angustia vel humorum crassitiē ac lentorem. Quid igitur calor vrens faciat, ostensum est. Sequitur concretio, quæ nō amplius à calore fit, sed refrigeratione: innuit autē id Hippocrates cum inquit: con crescit quidē parū, deinde maius fit. Dum enim voluit ab vrina, quic quid crassum compactū fuerit, ad seipsum adaptat: atque sic augefcit, & in totū concrefcit. Quasi lapillus primo genitus aduenientē nouam materiā in se conuertat: vnde per crustas apparent coagmentati. At certū est lapidem natura frigidum esse, ideo materiā aduenientem coagulare, vt lapides faciunt, per quos transit aqua thermarū. Ob eandem causam qui potāt aquas ex magnis fluminibus, inquit Hippocrates, calculo maxime laborant: necesse enim est ab ijs limū & harenā in vasis subsidere.

Hh

Hæc

QVAEST. MEDIC. LIB. II.

Hæc autē principia sunt congelationis humorū adustorum in lapidem. **D**
 Quod præterea inquit, pueris à lacte fieri lapidē, quādo morbosum fue-
 rit, valde calidū & biliosum, nō accipiendū est ex lacte tamquā materia:
 lapidis enim natura frigida est, pituitosa ac tenax, vt tradit Gal. 1. Alim.
 5. sed tamquā efficiēs. Ventre enim, inquit, percalfacit & vesicā. Genus
 igitur lactis, quod frigidū est, ac tenue, quale asininum, calculosis reme-
 dio est, tēperat enim feruorē. Reliqua genera crassiora offendunt tāquā
 materia lapidis futura, vt caseus: Omnia tamē iuuant refrigerando, nisi
 fuerint morbosa & biliosa. Hactenus ad autoritatē Hippocratis. Ad
 Galenū quoq; eadē satisfaciunt. Ostensum enim est, igneā caliditatem
 præcipuā causam esse generationis lapidū, vt ipse fatetur. Tantū negat
 à vehemēti frigore fieri, non .n. hoc datur in corpore viuēte. At innuit
 etiam refrigerationē quandā coagulantem. Testatur enim in lib. de ur.
 aff. dign. 2. in vesica existēte frigida consistere & densari in eā crassitudi-
 nem & consistentiā: Et 1. Alim. 5. inquit: Tophū prompte gigni, cuius **E**
 modi in vasis, in quibus aquā calfacimus, accrescit, aut ad saxa affigitur
 in plerisq; aquis calidis spōte nascentibus. Virtute enim saxorū materia
 ab aquis separata cōcrefcit. Testatur enim 4. in 6. Epid. 9. Aquā impurā
 post decoctionē refrigerandā esse, vt partes crassæ subsidant, quæ in de-
 coctione permixtæ sunt, & agitata. Qui enim huiusmodi aquas potat si-
 ue ante decoctionē, siue decoctas quidē sed nō refrigeratas, incidūt in
 graues noxas præcipue ij, quorū vesica aut renes progignendis calculis
 obnoxij sunt. Nam quæcūque ex diuersæ naturæ materijs cōstant, permi-
 nutas particulas mixtione cōflata, hæc post calefactionē refrigerescētia fa-
 cile dissoluūtur: sed statim ab elixatione antequā refrigerentur, adhuc
 motione agitatū: atq; ideo omnes eius particulae permixtæ sunt: sed ea
 refrigerata graues & terree fundū petunt, leues superfluitant. Hæc Gal.
 Sic in vesica post vstionē seu in illa factā, seu in toto corpore, quod cras-
 sissimū in vrina ac turbidissimū est, coaceruatur & cōcrefcit. Inest autē **F**
 in omni vrina etiā sanorū aliquid adusti, quod partim in salē, partim in
 tophū condensatur: id si nō in corpore concrefcit ob citā expulsionē,
 extra in matulis cōdensatur crustas gignens, si diutius immorari permit-
 tatur: instar aque ablutionis calcis, aut succi lapidescētis. Pleriq; etiā ha-
 renulas mingunt absq; lapidis suspitione, quibus principium concretio-
 nis inest secundum exiguas particulas: sed quia cito cū vrina excernun-
 tur, nō augentur, neque inuicē glutinantur. Dissolui tamē possunt cal-
 culi in harenulas & per se & medicamentis incidentibus & abradenti-
 bus, postquā molliores redditi fuerint. Ideo tūc ostēdunt calculū aut in
 vesica, aut in renibus. Sed calculosæ harenæ subalbidæ sunt, ex bile ante
 vsta, ruffæ. Vidimus tamē in vesica fellis calculū auellanæ nucis magnitu-
 dine colore croceo, vt pote qui ex bilis crassitie coagmentatus fuerit.

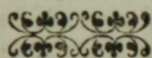
Medicarum Questionum Finis.

ANDREAE CAESALPINI
ARETINI,

De Medicamentorum Facultatibus,
LIBER PRIMVS.

C A P. P R I M V M.

V M materia Medica amplectatur omnia corpora tangibilia, quatenus corporis humani sanitatem efficere ac tueri possunt. Medici præmissa eorum historia in eo solum laborant, vt singulorum facultates optime noscant. Inuenta autem sunt quædam experientia, quædam ratione. At quoniam experimentum est periculosum, ac iudicium difficile, alterumque sine altero claudicare videtur: coniuncta certam exhibent notitiam.

Multa quidem ab antiquis tradita sunt longa experientia comprobata, quibus merito fides habenda est: nisi tamen ratio suadeat, fallere possunt. Ignoratis enim conditionibus, quæ cum experimento concurrunt aut ex parte medicamenti, aut ex parte agrotantis, non mirum si aliquando res non succedat ex voto. Qui autem rationem tenent, propter quid hæc quidem repellant, hæc vero digerant, aut attrahant, aut abstergant, aut quodcumque aliud efficiant: optime iudicare possunt remedia à veteribus inuenta, & noua etiam ad vsum trahere, & opportune quibus cõueniunt, adhibere. Videamus igitur rationem, qua singulæ medicamentorum vires innotescunt, diffuse quidem à Galeno pertractatam in libris de simplicium medicamentorum facultatibus, in compendium autem nunc à me redactam. Cum autem fa-

Hh 2 cultates

DE MEDICAMENT. FACULT.

cultates vel in primis qualitatibus consistant, vt calefaciendi, refrige- **D**
 randi, humectandi, & siccandi; vel in secundis, vt emolliendi, indu-
 randi, rarefaciendi, condensandi, & alijs huiusmodi: vel in tertijs, vt
 glutinandi, concoquendi, abstergerendi, repellendi: & tandem quæ ope-
 ra magis particularia & partes peculiare respiciunt: quæ inter quar-
 tas facultates recenseri possunt, vt gignendi lac, & semen: exobstruen-
 di, hepar, lienem: aut roborandi cor, cerebrum, ventriculum, vnde
 hepatica medicamenta, cephalica, stomachica, cordialia, & alia huius-
 modi dicantur. Plerisque Medicis breuitatis causa visum fuit suffice-
 re, si quis temperamentum cognoscat secundum primas qualitates,
 reliquas enim facultates ab ijs pendere. Sed hi cum per hoc principiū
 nequeant distinguere inter ea quæ in secundis & tertijs & cæteris fa-
 cultatibus maxime distant, quæ sæpe eiusdem temperamenti sunt co-
 guntur confugere ad quasdam proprietates occultas, quæ à tota sub-
 stantia provenire dicuntur. In eodem errore testatur Galenus l. Sim. **E**
 1. fuisse Scepticos Philosophos, qui de omnibus rebus hæsitabant, &
 Empiricos Medicos: hi enim affirmabant, non posse certo cognosci
 facultatum essentiam, idest principia, vnde pendeat facultas purgan-
 di, vomitoria, sternutatoria, bechica: & cætera huiusmodi: Idcirco
 ad solam experientiam confugiendum esse. Quamvis autem Galenus
 inibi omnium facultatum essentias tum in alijs omnibus, tum in medi-
 camentis ad primas qualitates, ex quibus omnia constant, referat: in
 singulis tamen explicandis alias conditiones illis adiungit, vt crassum,
 tenue, asperum, læue, lubricum, viscosum, & opposita: vnde quædam
 repellant, quædam astringant, quædam illinant, quædam abstergant,
 & alias mirabiles operationes efficiant: & adhuc mirabiliores, si adda-
 tur materiæ similitudo aut dissimilitudo, vnde quædam purgantia
 sunt, quædam venena: quædam nutriunt, quædam venenis resistunt,
 quæ à tota substantia agere dicuntur. Videtur autem ea opinio, quæ **F**
 omnia ad primas qualitates referebat, cepisse tempore Hippocratis.
 Inquit enim in lib. de veteri medicina: quosdam Medicos nouo quo-
 dam modo breuitatis causa omnia reduxisse ad calidum frigidum hu-
 midum & siccum: quos euidentissimis argumentis refellit, vt in Que-
 stionibus Medicis ostendimus. Sed ea positio, quam breuitatis causa
 excogitasse videntur, hodie longe prolixior euasit, quam quæ ab Hip-
 pocrate innuitur. Vt enim vniuscuiusque temperamentum inueniatur,
 indicia petunt partim ab extrinsecis, partim ab intrinsecis. Extrinseca
 quidem considerantes calidum frigidum humidum & siccum, quid
 medicamenta cum eorum commercio patiantur. Nam si ab igne facile
 comburantur, calida esse iudicant, vt pingua: si à frigido coagulen-
 tur, frigida: si incoagulabilia: calida. Si in aqua soluantur: humida:
 si insolubilia permanent, sicca: Si in sicco nequaquam siccantur, hu-
 mida:

- A** mida : si facile siccantur, sicca : In quorum iudicijs multi errores contingunt. Ab intrinsicis autem, vt saporibus, odoribus, & coloribus temperamenta inquirunt, non tamen semper certa : Nam præter sapes reliqua indicia valde ambigua sunt. At vtrumque habitus eorum temperamēto, adhuc incertæ sunt reliquæ facultates, quæ longe maioris momenti sunt quam primæ. Nam teste Galeno 5. Simp. 2. Plerique idiotarum natura duce remedia inueniunt calefacientia, refrigerantia, humectantia & siccantia. At phlegmones, scirrhī, œdematis, erysipelatis, putredinis, herpētis, gangrenæ nullus ex illis sibi remedium peruestigandum sumit, tamquam vnumquodque eorum maius iam sit, quam pro capto hominis plebei : ac scientiam requirat venerabiliorem : eam scientiam nuncupant medicinam, & qui eam exercet, Medicum. Igitur etiam si quis per multas ambages in cognitionem temperamenti secundum primas qualitates venerit, adhuc non Medicus dicendus est : non enim differt ab idiotis. Soli autem sapes certius & propinquius non solum temperamentum ostendunt in calido frigido humido & sicco : sed & reliquas facultates longe efficaciores tum ad morbos gignendos, tum sanandos. Hoc testatur Hippocrates in lib. de Vet. Med. Innuit quoque Galenus 5. Simpl. 2. cum inquit. Vno quidem modo satis est temperamentum notasse cum tenuitate partium, uel crassitie : Alio vero modo, amarum eatenus esse aut dulce, & quæ sequuntur.

C A P. II.

- S** Ed antequam hæc aggrediamur, satius fuerit numerum facultatum eiusque ordines percurrere. Quas & si Galenus 5. Simp. 2. diligenter enumerat, tamen non inutile fuerit ad pauciora quædam capita redigere in hunc modum. Aliæ in sola alteratione consistunt : Aliæ in generatione & corruptione. Itē quædam in adiectione, & ablatione : Quædam in motu & quiete. Quamuis singula genera permisceri possint vario modo. Ad solam alterationem spectant tum quæ primas qualitates inducunt, calidum, frigidum, humidum & siccum, vnde facultates denominantur, calefaciendi, refrigerandi, humectandi, & siccandi : aut secundum eorum coniugationes agendi, secundum varios intensiōis & remissionis gradus : Tum quæ secundas gignunt : vt durum & molle : Tensum & laxum : Densum & rarum : Tenue & crassum : Asperum & lene. Vnde etiam secundæ facultates appellantur : vt indurandi emolliendi, congelandi, fundendi : ad indurationem spectant, quæ cicatricem inducunt Epulotica appellata : eaque pro diuersis vlceribus ac partibus diuersa, vnde tertiæ & quartæ facultates dicuntur in hoc genere. Simili modo

H h 3 tendentia

DE MEDICAMENT. FACVL.T.

tendentia & laxantia : Condensantia & rarefacientia : inter conden- **D**
 santia sunt alstringentia, & oscula venarum claudentia : glutinantia :
 opposita autem aperientia. Ad tenue & crassum non solum spectant
 medicamenta extenuantia & increasantia, sed etiam incidentia humo-
 res viscosos : & frangentia lapidem siue in renibus, siue in vesica, vnde
 iam tertiæ & quartæ facultates dicuntur, ad asperum & lene pertinent
 facultates exasperandi & leniendi : inter exasperantia sunt, quæ dolo-
 rem inferunt, quibus contrariæ sunt facultates anodynæ, & lubrican-
 tia aluum & asperam arteriam leuigantia. Circa generationem autem
 & corruptionem versantur, quæ vim habent gignendi humores vel
 bonos vel prauos cuiuscumque generis, vel flatus: vel prauitatem con-
 temperandi, hoc enim nō sola alteratione fit, sed admixtione alterius
 substantiæ. In hoc genere sunt concoquentia, concoctio enim crasim
 facit. Carnem in vlceribus gignentia, sarcotica græcis vocata: quæ di-
 uersa in mollibus partibus vel duris; Lactis vel seminis abundantiam **E**
 facientia : Suppurantia : lapides gignentia : Lumbricos, aut pedicu-
 los. Quæ autem corrumpunt, putrefacientia : Colliquantia : vrentia :
 Crustam excitantia : Erodentia : lac & semen extinguentia. Obstupe-
 facientia : Soporifera : Mentem alienantia : virtutem enim corrup-
 punt. Necantia fætum, & abortum facientia : item quæ vermes aut pe-
 diculos interficiunt. Porò ad adiectionem pertinent cibi & potus, &
 quæcumque reficiunt partes solidas vel molles, vel humores, vel spiri-
 tus : inter hæc sunt roborantia singulis partibus propria. Item replen-
 tia : obstruentia : illinentia, seu Emplastica vocata. Ad ablationem au-
 tem spectant digerentia : abstergentia : exobstruentia : purgantia hūc
 aut illum humorem per inferiora vel per superiora, qualia sunt vomito-
 ria, per vrinam, menstrua, sudores : per sputum, vt quæ à tussi Bechi-
 ca vocantur : per nares Errhina & sternutatoria, per palatum Apo-
 phlegmatismi. Motum efficiunt repellentia, attrahentia siue humores **F**
 ex alto, siue infixæ corpori spicula aut ossa fracta, siue venenum, quæ
 inter Alexipharmaca sunt. Item quæ impellunt fætum aut secundam :
 Menses; vrinam : Venerem. Quietem præstant sistentia fluxum seu
 sanguinis, vt mensium, seu deiectionum, seu vomitus, seu distillationis
 seu fluoris muliebris. Omnia vero opera prædicta maxime particula-
 ria sunt, cum propria redduntur alicui parti ob varias conditio-
 nes adiunctas, vnde quædam cephalica medicamenta, quædam ocu-
 laria, auricularia, nephritica, & alia huiusmodi appellata sunt. His com-
 pendiose admodum prænotatis persequamur rationes, quibus singu-
 las medicamentorum facultates exploratas habeamus.

C A P.

C A P. III.

QUAMVIS à commercio cū externis corporibus modica habeatur cognitio facultatum, non tamen inutile fuerit exemplo Galeni breuiter hanc rationem attingere, quod & in odoribus & coloribus faciemus. Quæ igitur facile ignem concipiunt, merito naturam igni proximam habere putandum est, vt resina, pinguedines, sulphur: item ligna arida rara & leuia, & quæcumque modico principio extrinsecus accepto, promptè in ignem vertuntur. Rationabile enim est, vt à calore insito qui in nobis est, excelsa in calidam substantiam vertantur. Fallit tamen hæc ratio in multis: nō enim sequitur: si posita in igne vertantur in ignem; vt similiter posita in corpore humano, in quo mitissima est caliditas, ignem eundem concipiant. Exemplo sint capilli & calamus: res enim sunt facillimæ ad comburendum, ab homine tamen non reducuntur ad actum ob partium crassitiem, vt Galenus tradit 1. Simpl. 12. Opposito modo quæ resistunt combustioni, frigida existimantur, vt aqua & terra, & quæ ex illis dominantibus constant, sed dissonat ratio in aqua marina, & multis thermis: item in Metallicis calidis multis, cum enim terrea sint, nō comburuntur, vt sales, alumina, chalcanthum, calx. At hæc omnia propter vitionem præcedentem caliditatem contraxerunt, quod Empyreuma vocat Aristoteles in cineribus relictum. Hoc enim per abluitionem in aqua, eam reddit calidam, vt lixiuum. Sales autem, & cetera corpora ex rebus combustis per abluitionē habita, caliditatem eandem seruant. Hoc modo vrina, & animalium excrementa calida reddita sunt, quia in coctione animalium abscefferunt. Simili modo quæ putrefacta sunt, sæpe aliquod vestigium caliditatis retinent, & tandem quæ percocta sunt, calidiora sunt reddita, vt fructus maturi calidiores acerbis. Sed non est necesse huiusmodi caliditatem tantam esse, quæ hominē calefacere possit, vt contingit in aceto: licet enim per quandam putredinem fiat, remanet tamen frigidum prædominans. Neque etiam necesse est omne combustum calidius esse non combusto: contra enim accidit in quibusdam, in quibus substantia calida euauit in combustionem, vt contingit chalciti & chalcanto: quod enim inerat combustibile & calidum, in igne absumptum est, ideo redduntur minus calida: Quod si post combustionem abluantur, amisso ignis vestigio, in totum frigida redduntur. Idem patitur uinum, quando in acetum uertitur: aut cum per distillationem extrahitur eius pinguedo, quæ aqua ardens vocatur. De commercio igitur cū calidis, hæc sufficiant. Cum frigidis autem hoc modo iudicant. Quæ coagulantur à frigore frigida censentur: aqua enim huiusmodi est, & quæ aquea

Hh & sunt,

DE MEDICAMENT. FACULT.

sunt, ut metalla. Sed hoc non verum in sulphure, cera, seuo, pice: Cum **D**
 enim pingua sint, conueniunt cum igne: coagulantur tamen à frigo-
 re. Præterea oportet è conuerso, omnia quæ coagulantur à calido,
 calida esse: Sunt tamen quædam frigida, ut gummi, tragacantha, &
 lapides multi. Sed liquatio & coagulatio cum sint passionis humidi
 & sicci, has potius qualitates ostendunt. Quæ enim à calido liquantur,
 humida esse necesse est, seu humiditas aquea sit, ut in glacie & metal-
 lis, seu aerea, ut in sulphure, pice & cæteris pinguibus. Coagulata enim
 fuere non abscedente humido, sed calido tantum, ideo à calido soluun-
 tur. Contra autem quæ à frigido soluuntur, sicca: non enim simplici-
 ter à frigido hoc patiuntur, sed ab humido, ut sales, gummi: coagula-
 ta enim fuere abscedente humido, ideo humidum soluit. Quæ præte-
 rea illiquabilia sunt, ut lapides lignum, sicca esse necesse est, dura enim
 sunt, quod siccitatis est signum. Quæ incoagulabilia, ut vinum, oleum,
 argentum viuum, humida: sed humiditatem habent aeream ac tenuem: **E**
 Nam crassa humiditas pinguis coagulatur, ut sulphur: oleum nequa-
 quam ob tenuitatem. In humiditate autem aquea hoc non contin-
 git: coagulabilis enim est quæcumque abscedente in totum calido:
 ideo tantum ab excessu frigoris fit, ut glacies. At ex humiditate aerea
 non contingit abscedere omnino calidum, nisi corrumpatur. Aer enim
 caliditatem habet in sui ratione. Quod de coagulatione dicitur, idem
 intelligendum de incrassatione: omne enim coagulatum crassius est:
 Sed incrassatio magis dicitur abscedente humido, remanente autem
 sicco terreo, seu fiat à calido absumentem humiditatem, ut in sale & suc-
 cis, seu à frigido exprimente cum calido humorem, ut in sanguine re-
 frigerato. Reliqui humores, qui per assationem fuerunt incrassati, hu-
 mescent refrigerati, ut sales ab humido ambientis. Sed hæc non sunt
 præsentis speculationis. Dicta autem sunt, ut ratio pateret, quæ diuer-
 sa corpora ex commercio cum calidis vel frigidis iudicantur calida aut **F**
 frigida, aut humida aut sicca. Quamuis autem in rerum natura ut plu-
 rimum hoc modo se habeant: non tamen comparata ad hominem
 talia semper inueniuntur. Non enim quodcumque humidum homi-
 nem humectat: Metalla enim omnia hominem exsiccant, ideo terrea
 dicuntur à Galeno, quamuis quædam humidissima sint, ut argentum
 viuum. Idem dicendum & de cæteris qualitatibus hoc modo inuen-
 tis. Quod à calido & sicco coagulatur, siccum dicebatur, quia absce-
 dente humido id contingit: gummi tamen & tragacantha in homi-
 ne humectant, facillime enim ab humido hominis in pristinam natu-
 ram conuertitur. Sal verò exsiccatur, licet humido facile soluat, imò
 & aqua salsa exsiccatur: omnis enim natura metallica id præstat. Pro
 natura igitur corporis, quod in humido soluitur, aquæ redditur quæ-
 dam siccantes, quædam humectantes, calefacientes aut refrigerantes.

Illud

A Illud tantum videtur statui posse: ex commercio cum calidis corpora calidiora reddi, cum frigidis frigidiora, cum humidis humidiora, cum siccis sicciora, vt patet in plantis: Quale enim solum & celum fuerit, in quo nutriuntur, ad talem qualitatem vergunt. In locis enim aridis & montanis plantæ sicciores proueniunt: in humectis & planis humidiores: in calidis calidiores, vt aromata apud indos, in frigidis frigidiores, facta tamen comparatione nõ inter diuersas species, sed in eadem specie. De coniectura igitur facultatum ab extrinsecis petita, hæc fufficiant.

C A P. I I I.

S EQUITUR vt ab ijs, quæ corporibus ipsis sunt, indicia perquiramus. Insunt autem tam primæ qualitates, quæ principia sunt omnis actionis & passionis, quam sapores, odores, & colores. Si igitur primæ qualitates actu essent in medicamentis, nõ egeremus ratiocinio ad eas inuestigandas, sensu enim tactus statim innotescerent. Sed quoniam in vnoquoque temperamento latent potentia existentes, ob id cogimur ratione inuenire. Quoniam autem sapores propinquissimi sunt temperamenti, postea odores, minime omnium colores, remotissimi enim hi sunt à qualitibus tangibilibus, cū pendeant ab alijs principijs. Hinc fit vt à saporibus certissima habeantur facultatum indicia, non solum primarum sed & reliquarum omnium. Cum enim gustus sit tactus quidam, etiã sapor tangibile quoddam erit, sed magis particulare: cognoscit enim gustus calidum frigidum humidum & siccū, quatenus nutritiua sunt aut nutrire nequeunt hoc autem est esse dulce, amarum aut reliquos sapores. De sens. cap. 4. Quemadmodum autem ex varia primarum qualitatum mixtione varia oriuntur temperamenta, sic & varij sapores confurgunt. Qualis enim mixtura est & putredo humoris, talem quoque saporem produci testatur Theophrastus 6. de cau. plan. cap. 3. Ob hanc rationem sapor magis particulares edit operationes, quam primæ simplices qualitates: ad sapores enim spectant medicamentorum facultates maioris momenti, quas secundas & tertias & reliquas vocauit Galenus. De saporibus igitur primum dicamus. In eorum generatione mixturæ variantur nõ solum secundum intensiõem & remissionem primarum qualitatum, sed etiam pro diuersitate terre sapidi & humoris in quo diluitur, si fuerint tenuia vel crassa, rara vel densa, lenta vel friabilia: aspera leuia: pingua macra, & tandem si in materia metallica, aut animata, graui aut leui. Quicumque enim sapores in fructibus reperiuntur, hi etiam proueniunt in terra. De sens. cap. 4. Differunt autem, quoniam corpora terrestria & metallica transire in nutrimentum animalium

DE MEDICAMENT. FACULT.

lium nequeunt, nisi prius transferint in nutrimentum plantarum 4. **D**
 Simpl. 15. Cum enim nutrimentum familiare esse oporteat, quæ val-
 de dissimilia & remota sunt ab eo quod nutritur, vinci nequeunt à
 calore innato. Hinc qualitates proueniunt, quæ secundum totam sub-
 stantiam dicuntur, apud Galenum: quæ omnia discernit lingua tam-
 quam gustus instrumentum. Quoniam autem eodem instrumento &
 sapes & tactiles qualitates percipimus, atque exactius, vt gemmarij
 sciunt, qui tactu linguæ certius quam alia parte intensiorem frigidita-
 tem in veris gemmis dignoscunt, remissiorem in adulterinis: Hinc
 factum est, vt homo, qui præ cæteris animalibus gustum habet exqui-
 sitissimum sicut & tactum, nullo alio instrumento exactius quam lin-
 gua medicamentorum facultates perdiscere possit. Nam dulcedine
 familiaritatem & conuenientiam nutrimenti cognoscimus. Amaritu-
 dine & faldedine materiam exultam & omni pinguedine priuatam iu-
 dicamus, in qua nihil est quod nutritioni sit aptum. Acredine & aci- **E**
 ditate mordenti substantiæ tenuitatem dignoscimus. Austeritate &
 acerbitate exasperante & contrahente linguam, siccitatem asperam
 & crassam persentimus, & multas alias facultates, quas in singulis per-
 quirere satius est.

C A P. V.

DE sapore dulci, inquit Galenus 1. Simp. 37. linguam veluti
 inungit & replet: exasperatas eius partes ac veluti erosas le-
 nit & restituit cum uoluptate: Pinguis autem sine voluptate.
 Ex his colligere licet, & temperamentum & vires, quibus dulcia &
 pingua agere possunt in reliquum corpus. Quatenus enim inungit,
 non sine pingui dulcedinem esse constat, vt sine asperitate lubricus sit
 aduenientis nutrimenti transitus: sed copiosior pinguedo nauseam **F**
 facit. Quatenus autem replent, instaurant id quod deperditum est in
 fame: nam in fame ob substantiam deperditam fit asperitas quædam
 & veluti rosio, quæ tollitur alimento adueniente. Quatenus præterea
 cum iucunditate id fit, significatur: materiam dulcium familiarem
 esse, similia enim expellimus cum valemus, contraria autem ægrotan-
 tes. Similitudo hæc partim secundum temperamentum deprehen-
 ditur, quod non valde recedit à temperie humana in primis quali-
 tatibus, partim secundum conditiones materiæ, quæ non est admo-
 dum crassa, vt in sapore acerbato & austero, nec admodum tenuis,
 vt in acri & acido: non grauis, vt in metallicis, & falso & amaro,
 nec admodum leuis, vt in pingui & oleoso, sed mediocrem in omni-
 bus conditionibus compositionem habeat. Huiusmodi autem sunt,
 quæ in fame præ cæteris expetimus, vt panis optimus ex tritico car-
 nes

Anes rite coctæ, ova, pisces, legumina, & alia huiusmodi optimè præparata, nam præter fructus pauca sunt edulia, quæ absque præparatione quadam eas conditiones habeant. Hæc igitur omnia, & alia huiusmodi temperata esse necesse est. Quoniam verò hic sapor latitudinem habet: quædam enim intensam habent dulcedinem, ut mel: quædam remissam: atque hanc vergentem, aut ad insipidum, ut cucurbita, cucumis, & pleraque olera, aut ad quemlibet alium saporem, seu pinguem, seu acidum, seu austerum, seu acrem, & cæteros (commisceri enim quicumque possunt cum dulci) omnes quantum recedunt à moderata dulcedine, tantum etiam discedunt à temperamento hominis ad calidius, aut frigidius, humidius, aut siccius: atque ob id minus nutriunt, quia difficilius vincuntur, & magis tendunt in excrementa, aut in vitiosum nutrimentum pro natura saporis ad quem vergunt. Iuuare tamen possunt in egrotantibus, cum pugnant sua contrarietate aduersus morbum.

B Quæ ratione aliquando egrotantes expetunt in cibo & potu, quia alterationem sentiunt ex ijs, quæ restituuntur ad meliorem dispositionem. Quæ igitur excedunt in dulcedine, ut mel, saccharum, glycyrrhiza, quo dulciora sunt moderatis, eo calidiora esse manifestum est. Dulcedo enim omnis à calore perficitur, ut patet in maturatione fructuum: nam ex insipidis aut austeris, aut acerbis per maturationem dulcedinem acquirunt. Quod autem à calore passum est, caliditatem acquirere ostensum est. Idem videre licet in ijs, quæ ab arte coquuntur: multa enim cruda insuaui sunt, ut olera pleraque & carnes: coctæ autem suaui redduntur. Quædam enim ex his egent condimentis, ut dulcedinem & suauitatem acquirant: sale quidem, quæ insipida sunt, unde insulsa dicuntur: oleo autem, quæ macilenta sunt, & omnino pinguedine carentia: admixtio autem salis, aut olei caliditatem tribuit. Si igitur, quæ mediocrem nacta sunt dulcedinem, temperata sunt, necesse est, ea quæ vergunt ad insipidum, aut austerum, aut acerbum, aut acidum, frigidiora esse, cum dulcescant per coctionem, quæ autem ad summum dulcedinis peruenerunt, calidiora esse: si enim hæc amplius coquantur, dulcedinem transcendunt, amaritudinem participantia, ut patet in melle: nam si igne plusculum coquatur, amarescit: & assumptum in calidioribus naturis conuertitur in bilem. Statuit autem Galenus maximam dulcedinem ad secundum gradum caliditatis, & siccitatis peruenire, ut mellis: Minimam autem dulcedinem, quæ scilicet de insipido participat, accedere ad secundum frigiditatis, & humiditatis. Cucumeris enim temperamentum in eo ordine reponitur. Possumus igitur hac ratione alios gradus iudicare, qui interiacent inter secundum utriusque contrarij. Quâto enim aliquid dulcedine vincetur à melle, tanto minus calidum erit, ut saccharum, & glycyrrhizæ succus

DE MEDICAMENT. FACVLTV.

succus non excedant primum gradum caliditatis: ideo nequaquam
 sitim accendunt, vt mel: Glycyrrhiza etiam extinguit ob humida-
 tem. Eodem modo, quæ ad insipidum declinant, tanto frigidiora
 sunt, quanto magis ad illud accedunt. Humiditas autem, & siccitas
 ex succorum differentijs colligenda est. Cum enim alia multam ha-
 beant humiditatem aqueam, alia pinguem, alia sint magis terrena.
 Quæ aquosa magis fuerint, humidiora erunt, vt cucumeres, lactuca,
 fructus æstiu: ad secundum enim gradum humiditatis accedere pos-
 sunt. Pingua verò ijs minus ob caliditatem adiunctam. Est enim
 eorum humiditas aerea igni affinis, in qua præcipue viget calidum
 innatum hominis: nec primum gradum humiditatis transcendit:
 quo verò calidior, eo minus humectat, vt caro suilla humidior ob pin-
 guedinem, quàm vitulina. Quæ autem magis terrena sunt inter dul-
 cia, vt panis, legumina, castanæ: carnes macilentæ vt leporis, ad sic-
 citatem vergunt, non tamen ultra primum gradum, quamdiu in lati-
 tudine dulcium continentur. Sed de temperamento dulcium hæc
 satis. Facultates autem secundæ hoc modo considerentur. Ratione
 quidem temperamenti, quæ mediocrem caliditatem habent, funde-
 re possunt concretas frigore partes. 4. simp. 9. at non digerere: ideo
 emolliunt, & concoquunt. Quæ inter hæc lubricam humiditatem
 habent, vt malua: aluum emolliunt, & inter emplastica sua viscosita-
 te illinunt. At quæ maiorem caliditatem adepta sunt, vt mel: dige-
 rere possunt, & abstergere: quod & farina quorundam leguminum
 faciunt, quæ scilicet calidiores, & sicciores sunt. Quæ autem ad fri-
 giditatem vergunt, contemperant humorum acredinem, & incrassant:
 sanguinem pituitosum faciunt. Ratione verò crassitiei, & tenuita-
 tis, cum in mediocriter dulcibus crassities sit moderata, intrinsecus
 obstructions parere potest ob plenitudinem tantum: si verò maior
 sit crassities, obstruit etiam in parua quantitate, vt caro bubula, legu-
 mina, castanæ, & ijs magis, quæ viscosa sunt. Extrinsecus autem im-
 posita poros claudunt: idcirco inter emplastica reponuntur, vt farina
 tritici, panis medulla pinguedines. Poris autem clausis fouetur cali-
 ditas innata, vnde sequitur tuberculorum suppuratio. Quæ autem
 substantia tenuiori constant non glutinosa, vt aquea vrinam mouent,
 & abluunt, vt cucurbita, cucumeres. Pingua verò poros illinunt
 etiam in profundum laxant, leniunt dolores, prohibendo solutionem
 continui. At si à calore vehementi incenduntur, vrunt: vt in Erysi-
 pelate: & in frictionibus validis ex oleo. Quæ autem terreum quid
 tenue habent, vt mel, abstergunt: idem præstat hordei farina, ptisa-
 na inter frigidiora. Abstergio enim fit à substantia terrea tenui. At
 dubitatur: non enim videtur à dulcibus abstergio fieri posse: oppo-
 nitur enim absterfioni illinitio, & repletio, quæ dulcibus tribuuntur:
abstergio

- A** absterſio autem amaris, & falſis conuenit, quæ dulcibus cōtraria ſunt. Reſponderetur ex 5. ſimp. 12. ubi emplaſtica medicamenta opponit ijs, quæ ab infarctū liberant; in medio ponens ea, quæ abſtergunt. Emplaſtica enim infarciunt, & occludunt poros, cum conſtent ex ſubſtantia terrena & viſcoſa & minimè mordaci: Quæ verò poros expurgāt, ſubtilioris ſubſtantix ſunt, amara aut nitroſa. Extergentia verò in cute tantum, aut vlceribus ſordem auferunt: hoc præſtare poſſunt ea dulcia, quæ tenuioriū ſunt partium, vt mel, præcipuè ſi ſpumam non abiecerit: acredo enim quædam ineſt mordens, quæ abſterſionem iuuat, licet per ſe acredo non abſtergat. Hoc autem maximè conſentit cum ijs, quæ dicta ſunt de mellea dulcedine: accedit enim proximè ad naturam falſedinis: nam quibus ineſt inſipida dulcedo, per ſalem dulciora ſiunt: & huiusmodi dulcedo ſubfalſa aliquando vocatur, vt apud Dioſcoridem in Cinnamomo, cui dulcedo quædā ineſt, ſeu ſapor ſubfalſus. Accedit etiam ad naturam amari, ſi amplius coquatur. Merito igitur hæc natura quadam media conſtant inter moderatè dulcia, & amara. At hordeum quamuis non intenſam dulcedinem habeat, vergit enim ad inſipidum, vnde paulo frigidius eſt temperato, tamen ob tenuitatem ſubſtantix abſtergit. Altera ſuboritur dubitatio. Si dulcia familiaria ſunt non ſolum temperamento, ſed & tota ſubſtantia, quomodo inter dulcia reperiri poſſint adeo aduerſa naturæ humanæ, vt interficiant? teſtatur enim Theophrastus. 6. de Cau. pl. cap. 4. quædam radices dulces, ac ſuaues, tamen noxias, & venenofas. Radicem enim eſſe Carduo ſimilem dulcem, quæ inſaniam pariat: Mandragoram quoque ſoporem inducere, & ſi copioſius ſumatur mortem, dulcem tamen eſſe. Refert multis in locis interijſſe, cum radices ignotas ediſſent dulces, atquè ſuaues, quod & de Cholehico ſcribit Dioſcorides: eius enim radicem comēſam more fungorum ſtrangulando enecare, dulcem tamen eſſe, & mirum in modum ſaporis iucunditate homines allicere. Quod & in fungis ſæpe videmus: nec enim dulcedine, aut iucunditate differunt noxij ab innoxijs. Qui conſugiunt ad proprietates occultas, facile ab huiusmodi difficultatibus ſeſe expediunt. Sed ſi guſtui datum eſt à natura, vt familiaria, & quæ tota ſubſtantia conueniant, diſcernat ab ijs, quæ rebellia ſunt. 4. Simp. 15. qualitas deleteria nequaquam eum fugiat. Aptius igitur reſponderi poteſt, ſæpius à natura coniungi diuerſos ſapores, & ſuccos, eoſq; aliquando omnino contrarios, vnde contrariæ oriuntur facultates, vt de braſſica, & lente Galenus teſtatur. Non igitur mirum, ſi in prædictis ſub dulcedine, quæ familiaris eſt, lateat venenofa qualitas: vt ij faciūt, qui in potionibus ſuauiſſimis, aut bellarijs venena occultant: facile enim eſt hoc modo guſtum decipere: aut quia dulcedo ſuperet alienum ſaporem: aut quia venenofa

qualitas

DE MEDICAMENT. FACVLTV.

qualitas non statim primo occurfu sentiatur, sed posterius. Cum igitur in ventriculum aliquod ex ijs delapsum fuerit, quod dulce est, conuertitur, relinquitur autem venenum sincerum, & inuietum, quod enecat. De sapore igitur dulci, & pingui hæc sufficiant.

C A P. VI.

RELIQUI sapores ratione temperamenti recedunt à medio aut ad calidum aut ad frigidum: ad humidum aut siccum, nam solus dulcis in medio est vtriusque contrarietatis. Explicemus autem prius sapores frigidos, qui sunt austerus, acerbus, acidus, & insipidus à priuatione saporis dictus, nam gustus etiam priuationem percipit, vt visus tenebras. Omnes hos frigidos esse, ea ratione probatur, quod in fructibus maturefcentibus ex singulis prædictis videmus fieri mutationem in dulcem, recedunt igitur à caliditate dulcium versus frigidum, cum à calore mutatio fiat. Exempla autem singulorum leguntur apud Theophrastum 6. de cau. pl. 7. & 8. Nam ex acerbo transeunt in dulcem oliuæ, ex austero pyra, ex acido vua, ex insipido amygdala, triticum. Quædam etiam per plures sapores transeunt in dulcedinem, vt vua, quæ prius austera est seu acerba, postea fit acidula, ultimo dulcis. Sed hæc ratio videtur astruere saporem amarum inter frigidos esse, oliuæ enim quamuis acerbæ etiam amaræ sunt, prius quam dulces: quod & in cucurbita & cucumere aliquando contingit. Sed in his amaritudo non per coctionem transit in dulcedinem, sed per separationem à proprio humore fructus. Initio enim fructus sicciores sunt & sapiunt naturam plantæ, postea verò humefcente fructu, & concocto euanescent aliena. Humor autem adueniens aut insipidus est, aut austerus. Ininsipidus transit in dulcedinem vt plurimum sine medio, vt in tritico, amygdala: Austerus aliquando prius transit in acidum quam in dulcem. Differunt autem inter se materia terrestri aut aquea. nulli enim ex his humiditate aerea constant, ideo sine pinguedine omnes, frigidi enim sunt. In materia terrestri consistunt acerbus & austerus, & quidam inter insipidos, in aquea autem acidus, & qui inter insipidos aqueus dicitur. Acerbus & austerus communi nomine astringentes vocantur ab effectu. Differunt autem secundum magis & minus: Acerba enim magis terrena sunt: Austera terrena quidem & ipsa, sed humore diluta. Vtraque frigida & sicca esse ex dictis patet. Ob terream enim substantiam exsiccare necesse est. Frigida quoque sunt, nam alioqui non astringerent, sed idem essent cum Emplastis, quæ terrena sunt in caliditate & frigiditate temperata occludentia poros sine astrictione. At astringentes sapores constipant & constringunt ac densant, quæ sine frigiditate fieri nequeunt 4. Simp. 7.

Non

A Non tamen omnia frigida id faciunt, sed quæ simul exsiccant, & crassum sunt partium. Ideo nec acida astringunt, quæ tenuium sunt partium, nec aquea, quia non exsiccant. At hic oritur dubitatio non contemnenda. Videtur enim astrictio fieri etiam à calido, ut patet in ijs, qui nudo corpore versantur in sole, cutis enim densatur siccata. Idem efficiunt frictiones duræ, aut etiam ex nitro 8. Meth. 2. Et si enim calidi est rarefacere, quatenus scilicet fundit concreta, & digerit in halitum humores, tamen etiam condensat relictas partes terrestres, quæ nec fundi nec digeri possunt, siccata enim ex necessitate contrahuntur, ut patet in corio, & luto. Astrictio igitur videtur insequi exsiccationem, seu fiat à calido, seu à frigido, aut à sola siccitate. Non tamen mediocris siccitas astringit: nisi enim multum absumatur de humiditate, non contrahuntur partes. Patet autem id in ijs, quæ euidenter astringunt, in omnibus enim siccitas valida est, ut transeat secundum

B gradum plurima enim ad tertium accedunt: frigiditas tamen in plerisque remissior est, imò quædam téperata sunt, ut quercus: quædam etiam calida, ut alumen & chalcanthum astringentissima omnium, & chalcitis & mysi valenter astringunt, exurunt tamen, 1. Simp. 34. Quæ autem inter terrestria non multum exsiccant, inter emplastica ponuntur, ut cerussa, cadmia lota, licet sint frigida. Quomodo igitur statuit Galenus saporem acerbum & austerum in sola frigiditate? inquit enim à solo frigido contrahi, constringi, densarique corpora. An per se quidem à solo frigido hæc fieri verum est? frigidum enim omnia congregat tum homogenea, tum eterogenea 2. de gen. & cor. tex. 8. At calidum homogenea tantum, idque disgregando & absumendo quæ eterogenea sunt. Idem dicendum de ijs quæ tantum exsiccant: absumpta enim humiditate, reliquæ partes contrahuntur per accidens. At frigida possunt absque humiditatis consumptione condensare, ut in

C congelatione aquæ patet. Cum igitur hæc ita habeant, non vna erit ratio astringentium, neque eadem generatio. Quæ enim frigida sunt & per se astringentia, non perpeffa sunt à calido, sed veluti congelata à frigore, ideo per coctionem verti possunt in dulcedinem, ut fructus acerbi, aut solum incalescentes, ut castaneæ, aut prius humectati, unde austeri, mox aliquando & acidi redduntur, antequam dulcescant. Quæ autem calida sunt, & per accidens astringentia omnia perpeffa sunt à calido, eoque vehementi, ideo transire in dulcedinem nequeunt. Patet autem id in metallicis prædictis, alumine, chalcantio & ceteris huiusmodi. Cum enim corpora hæc humido solvantur, ut sales, necesse est vitionem passa esse. Videtur autem chalcanthum ex ære ortum ducere, aut ex pyrite lapide combusto, & aqua soluto. Alumen autem ex sulphuris combustionem, ut videre est, cum liquor acerrimus & astringens arte colligitur ex sulphuris flamma. Sed hæc genera astringentium

DE MEDICAMENT. FACVLTV.

gentium differūt à salis & nitrosis crassitie & tenuitate. Quanto enim **D** crassiora, eo magis astringunt: Ideo sal ob crassitiem retinet aliquid astrictiōis. His visis considerentur gradus temperamenti astringentium. Cum siccitas dominetur in quocumque genere astringentium, ad tertium gradum peruenire potest in frigida materia, non ad quartum sine auxilio caliditatis summæ 5. Simpl. vlt. Palsiuæ enim qualitates per se solæ imbecilliores sunt in agendo. Et si igitur siccissima sint acerbâ, nō tamen transeunt tertium gradum: frigiditas autem minor erit: terræ enim magis tribuitur siccitas, quam frigiditas. Idecirco non pertransit secundum gradum, nisi cōiungatur aliquis sapor aqueus, hic enim siccitatem remittet, augebit autem frigiditatem. Acerba igitur & quæ maxime austera sunt, statuuntur sicca in tertio, frigida in secundo, vt galla, rhus, sorba immatura, corna, & eius generis omnia. Quæ verō non summe austera sunt, minus quidem erunt sicca, at non minus frigida ob humiditatem aqueam admixtam, vt pyra austera, **E** mala cydonia: mespilorum succus, quæ frigida & sicca ponuntur in secundo gradu: Quæ item adhuc minus austera sunt, vt quæ simpliciter astringentia uocantur, adhuc minus erunt sicca, vt polygonum, rosa: quæ sicca in primo: frigida autem magis ob aqueam substantiā, vt rosa in secundo gradu: polygonū & semperuiuum in tertio. Quædam etiam astringentium ad quartum gradum frigiditatis perueniūt, vt hyoscyamus, sed astrictio imbecillis est in primo siccitatis. Latitudo igitur tum siccitatis tum frigiditatis hoc modo consideratur in frigida materia. At in calida reperiuntur omnes gradus caliditatis à temperato vsque ad quartum: nam chalcitis, mysi ad quartum vtriusque perueniunt, sed vergunt ad acrem saporem: ideo magis vrunt, quam astringant. Quercus temperatæ caliditatis est, ac vehementer astringit ideo sicca in tertio. Operationes autem secundæ sunt: condensare, **F** indurare, corrugare, meatus comprimere: vnde sequitur clausio: ad clausiōem retentio fluxionum. In his efficacissima sunt acerbâ post austera, vltimo loco quæ simpliciter astringentia dicuntur. Differunt quoque, quoniam astringentia æqualiter pellunt introrsum partem vnde quaque contractam: at austera in profundum etiam subire videntur, atque asperum quendam inæqualemque sensum mouere, veluti resiccantia & humorem omnem depascentia 1. Simp. 37. Faciunt igitur ad sanguinem sistendum, & alui fluxus. Exprimunt quoque, vnde aliquādo deiectiones moliūtur. Corroborant partes relaxatas, quibus præcipue egent membra nutritionis, vt ventriculus, hepar. Repellunt si frigida sint. At quæ cum calore coniuncta sunt, simul digerunt & euocant. Ob crassitiem autem partium nō penetrant in profundum, sed in superficie tantum agunt: ideo cicatrices inducunt indurando. Si quæ autem adepta fuerint tenuitatem, vt penetrare possint, commodissima

A modissima sunt ad fluxiones internas, vt Electrū, habet enim aeream substantiam oleosam admixtam, ideo pollet ad sputū sanguinis, quod efficacissime præstat eius oleum per sublimationem extractum: nam momento peruadit in omnes corporis partes, ferens vim astringentiam, si exigū eius hauriatur cum aqua aut vino: est enim calidissimi temperamenti, non tamen vrentis ob tenuitatem. Bitumen quoque & lapides Bituminosi astringentem possident cum aerea substantia, ideo glutinant in profundum vulnera sanguinolenta sine morfu, quod nō faciunt mordentia, licet attenuata fuerint, vt penetrent. quemadmodum oleum chalcantidis aut sulphuris: quamquam enim vehementer astringant, mordent tamen vehementer. Sic chalcitis & mysi. Sed hæc magis profunt ad magnas putredines: simul enim exterunt corrupta, & roborant partes sanas ac densant. Ex hoc genere etiam petuntur remedia ad vlcera maligna cicatrice obducenda: egent enim vtraque facultate, exterente, & condensante. Astringentium igitur seu frigidorum seu calidorum vires hoc modo colligere licet.

CAP. VII.

ACIDORVM autem omnium substantiā tenuium partium esse superius indicatum est: eandem esse aqueam patet nam in re sicca non reperitur aciditas, sed aut in succis, vt mali punici, limonum, aceto, omphacio: aut in quibusdam herbis virentibus, vt in oxalide, oxī: si autem herbe siccetur, aciditatem amittunt: Neque in oleosa aut pingui materia vnquam visa est, licet alij sapores reperiantur, vt austerus in oleo omphacino: acris in balsamo, & aqua ardente: amarus in myrrha: Dulcis in pinguedine animalium, & oleo oliuæ maturæ. Indicio quoque est vinum: ex quocūque enim quamuis putrescente extrahi potest aqua ardens, quæ est vini pinguedo, at cum transferit in acetum, expers omnino est pinguedinis. Aciditas igitur non consistit in materia pingui. Sed huic sententiæ videtur refragari Gal. 4. Simp. 8. vbi de acerbi exsolutione loquens, inquit. Si incaluerit tantum, transire in dulcem, vt in castaneis; si tantum humescat, humiditate quidem crassa, qualis est aquea, austerum reddi: si vero aerea, acescere: quia frigidum subtile acidam reddit qualitatem. At si pariter humescat & calefiat, humiditate quidem aquea in dulcedinem, aerea vero in pinguedinem transitorium. In his verbis Galenus videtur acidorum humiditatem aereā constituere: quæ si incalascit, transeat in pinguedinem. At nulla videmus acida per maturationem reddi pinguia. Neque enim oliuæ ex acido pinguescunt, sed ex austero. Neque amygdalæ neque nuges, neque semina vlla oleosa prius acida fuere. Solum in vino aliquis suspicari possit, eius pinguedinem ex

li   acido

DE MEDICAMENT. FACULT.

acido sapore vuae immatura per maturationem gesitam esse : non ta- D
 men hoc pro exemplo ponitur à Galeno, sed pinguedo oleæ, Ricini,
 Sesamæ, Nucis, Amygdalæ, quæ omnia vetustate prorsus pingua effi-
 ciuntur, digesta humiditate aquea & excrementitia, propria autem à
 calore natiuo exacte elaborata & concocta. Dicendum est igitur, ma-
 teriam pinguedinis non esse aqueam, aqua enim incalescens in uapo-
 res transit, qui nequaquam inflammantur, vt pingua. Sed pinguedi-
 nem omnem ex terra calefacta oriri, vnde exhalatio fumosa ascendit,
 proxima ignis materia, vt explicatur in Meteoris. Exhalatio autē ante
 quam incendatur, non est adhuc ignis, sed humiditate quadam parti-
 cipat, quæ aerea dicitur. Idcirco oleum & omnia pingua humectant,
 antequam ad actus ignis reducantur. Hinc enim fit, vt quæ in oleo in-
 coquantur, sicciora reddantur, quæ in aqua, humidiora. Cum autem
 exhalatio omnis terrea sit, & maxime attenuata ac levis accedens ad
 naturam ignis, si in aqua comprehendatur, proculdubio qualitatem E
 sibi similem aquæ communicabit. Aut igitur ea substantia aqua dilui-
 tur, priusquam optime percocta fuerit in naturam pinguedinis, quæ
 lentorem quendam per coctionem adipiscitur, vnde crassior reddita
 est, & dulcis : tunc fit sapor acidus, succus scilicet cum frigiditate mor-
 dens & siccans : refrigeratur enim adueniente aqua, cum sit terræ spe-
 cies. Aut postquam exusta est, cum omnem pinguedinem amiserit ex
 adustione : tunc quoque eundem saponem inducet in aqua, in qua
 abluitur, sed ex adustione vestigiū aliquod caliditatis remanebit magis
 & minus. Hoc modo fiunt acida ex putredine fructuum post maturi-
 tatem, & ex vino acetum & inter aquas sponte natas Acidulæ vocatæ,
 fiunt enim ex combustionem Bituminis. Reperiuntur enim lapides bi-
 tuminosi, vbi ea scaturiunt. Sic autem ex combustionem sulphuris fiunt
 aluminosæ, & ex alijs quibusdam falsæ aut nitrosæ. Esse autem dupli-
 cem aciditatis saporis generationem, vnā ante fructuum maturationem F
 alteram postea, tradit Galenus 4. Simp. 12. Quomodo igitur aerea sub-
 stantia dicatur, quæ saponem acidum reddit, patet : & cur pinguedo
 in acido non consistunt : in fructibus enim acidis ante maturationem,
 humor aqueus dominatur, qui coctione in dulcedinem transit nō in
 pinguedinem : digeri enim humidum aqueum oportet, vt aerea hu-
 miditas in pinguedinem transeat : Post maturationem autem per pu-
 tredinem vritur quod pingue inest. caret igitur pinguedine omne
 acidum, cum tamen aream humiditatem comprehendat tenuem sci-
 licet exhalationem aut crudiorē in fructibus acidis ante maturatio-
 nem, aut adustam in aceto. Sed cognita materia considerandum est
 temperamentum & vires. Frigidum igitur esse & siccū omne acidum
 experimento compertum esse tradit Galenus. Insequitur autem frigi-
 ditas duplici ratione, tum quia constat humiditate aquea, tum quia
 exhalatio

Aexhalatio calida, quæ inest, facillime ob tenuitatem ab aqueo humore extinguitur. Siccitas autem provenit ab exhalatione sicca, quæ comprehenditur: adeo ut aquea humiditas tantundem à siccitate exhalationis patiat, quantum exhalationis caliditas à frigiditate aquæ. Non potest autem neque summa frigiditas, neque summa siccitas in hoc sapore consistere ob causas dictas. Magna igitur ex parte frigida & sicca sunt in secundo gradu: ubi tamen vehementior est aciditas, ut in aceto & succo citri, ad principium tertij utriusque accedunt. Sed quoniam in quibusdam remanet aliquod vestigium vltionis, ut in aceto acerrimo, ob admixtam acrimoniam, non frigidum, sed calidum statuitur, prout magis accedit ad acrem saporem. Remissior autem aciditas usque ad primum gradum utriusque descendere possit: cuius temperamenti ratione refrigeratio fit sine periculo & in profundum ob tenuitatem: Ideo Hypochondrijs feruentibus accommodatissimum ponitur remedium omphacis succus, non acetum: nam hoc ob acrimoniam admixtam violentam & ferientem habet frigiditatem: ideo ob morsum nocet partibus nervosis & maxime sentientibus, ut ventriculo, vtero, membranis: idque non solum quia vehementer mordet, sed etiam quia frigido & sicco temperamento constat, cuius gratia frigidas partes lædit: sic & Melancholicis inimicum est acetum 3. Acut. 38. nam fermentat, attollit, & multiplicat: Biliosis confert, nam bilem dissolvit in pituitam. Sitim auferit cum aqua sumptum, ducit enim aquam cito in omnes partes. Omnia acida repellunt magis quam astringentia ob penetrationem: adiuuant tamen hunc motum astringentia addendo robur: hoc magis præstant ea acida, quæ ex austeris genita sunt. Nauseam tollunt, & appetentiam conciliant, bilem ex ore ventriculi repellendo & dissolvendo. Incidunt & extenuant crassos humores, unde accommodatissima sunt febribus ab obstructione ortis, non quia per se auferant obstructiones, non enim abstergunt, sed incidendo & extenuando adiuuant, idque cum refrigeratione, qua egemus in febribus. Sua autem siccitate putredini resistunt: condita enim in aceto servantur immunia à putredine. Hactenus de acidis.

C A P. VIII.

INSIPIDA autem duorum generum sunt pro diuersa materia terrestri scilicet aut aquea: vtraque enim hæc corpora sine sapore sunt, cum à caliditate non fuerint passa, & cum simplicia fuerint. Omnis enim sapor per admixtionem fit agente caliditate. De Sens. cap. 4. Aqua igitur susceptibilis est sapidae siccitatis, cum per se insipida sit: hæc autem priuatio sapor aqueus dicitur. Siccitas non omnis sapida, sed quæ aqua dilui potest: huiusmodi au-

li 2 tem

DE MEDICAMENT. FACULT.

tem est, quæ à calido passa est aliquid, vt humido solui possit. Nam D
 quæ insolubilia sunt siue simplicia, siue mixta, sine sapore sunt, vt ter-
 ra simplex, aurum, argentum, gemmæ, & plerique lapides illiquabi-
 les, nihil enim in aqua transfundunt, quod sapore gignat: ideo ἀποια
 Græcis dicuntur, quasi expertia qualitatis. Horum temperamentum
 siccum esse, manifestum est. Terræ enim tribuitur siccitas magis, quam
 igni, non tamen adeo siccant, vt ignis, neque vt acida, & astringen-
 tia. Qualitates enim actiuæ efficaciores sunt ad siccandū, quam sola
 siccitas. Ideo ignis maximè omnium exsiccant, minus quæ frigida sunt,
 vt de astringentibus, & acidis dictum est. Adhuc minus, quæ sapo-
 re carent: neque enim in caliditate, neque in frigiditate excedunt,
 sed aut mediam constitutionem obtinent, aut certè paulum ad frigi-
 dius declinant. 4. Simpl. 5. Idcirco siccant sine morfu. Appellant autem
 medici emplastica huiusmodi medicamenta exactè terrea, & sicca, E
 non quia illinant poros, vt alterū genus emplasticorum, quod in ma-
 teria viscosa reperitur: sed quia non excedunt in qualitatibus, vt cæ-
 tera emplastica. Talia recensentur à Galeno Amylum, Pompholyx,
 Cerussa, Calx lota, Cadmia, Terra cretensis, Cimolia, Chôdrus, Samius
 alter, & terra fullonum. Oportet autem pleraque hæc esse exactè lo-
 ta, vt omnem caliditatem exuant. Eorum vires pollent ad vlcera ma-
 nantia præcipuè in partibus valde sentientibus, cicatrices inducunt in
 partibus mollioribus: nam sicciores egent medicamentis valentius
 exsiccantibus. Intrinsicus etiam quædam ex metallicis sumuntur ad
 siccandas malignas putredines, & venena: vt terra lemnia, Armenia,
 gemmarum fragmenta, & margaritæ, lapis bezahar. Cum enim eo-
 rum substantia imputrescibilis sit, & immutabilis, non vincuntur ab
 humorum prauitate, sed siccando corrigunt putredinem, si in tenuis-
 simum pollinem diligenter læuigata exhibeantur ex vino, aut tenui F
 liquore, qui ferat in profundum: idq; efficiunt sine læsione, cū non
 excedant in temperamento: partim igitur conueniunt cum corpore
 nostro ratione temperamēti, partim cum venenis ratione substantiæ,
 quæ nequit à calore innato vinci. Huiusmodi autem appellantur
 alexiteria, seu alexipharmaca. 5. Simp. 18. Si tamen in multa quantita-
 te assumantur, enecant vt venena: poros infarciendo, & occluden-
 do, quod præcipuè efficiunt, quæ humore glutinosa redduntur, aut
 indurantur, vt cerussa, lythargyrus, calx, gypsum, sanguis taurinus:
 ideo seliguntur inter alexipharmaca non hæc, sed quæ in puluerem
 redacta coire amplius nequeunt. Aqueus autem sapor, qualis in aqua
 pura reperitur, inter dulces aliquando reponitur, Sic enim vocat Hip-
 pocrates in lib. de Aer. Aq. & lo. laudat enim aquam pro potu, quæ
 dulcis est: talem autem reddi inquit, à Sole coquēte. Nam vbi rapta
 est, & in sublime eleuata, dum circumfertur, & ad aerem permiscetur,
 quod

A quod turbidum est in ipsa, ac noctem refert, id secernitur, & fit aer, & nebula: quod verò tenuissimum, ac leuissimum in ipsa, hoc relinquitur, ac dulcescit, dum à Sole vritur, ac coquitur: fiunt autem, & alia omnia, quæ coquuntur, semper dulcia. Hæc Hippocrates. Sed Galenus 1. Simp. 5. Expertem omnis qualitatis esse ait, tum gustu, tum visu, tum odoratu: & hanc puram intelligi, quæ aliàs potabilis appellatur. An quemadmodum perspicuū, quod susceptibile est omnium colorum, album dicitur, vt de Aqua Hippocrates facit, albam vocās: sic & quod susceptibile est omnium saporum, dulce appellatur? Sic enim & dulce acetum soleinus appellare, quod priuatum est aliqua ex parte sua aciditate: & dulces cepas, quæ minus acres sunt: & dulce lixiuum, quod modicum habet nitrositatis, & alia multa dulcia dicuntur ob priuationem. Quod autem per coctionem reddi aquam dulcem dicit Hippocrates, non ob id habitum significari putandum est, **B** sed optimam dispositionem ad recipiēdos quoscunque sapores: nam per coctionem separantur aliena ab aqua: vnde redditur purior, tenuior, & leuior: ob quas conditiones facillimè suscipit rerū omnium qualitates: nam cito calefit, & frigesit: modicum vini sustinet, vt tradit in lib. de Aer. Aq. & lo. recipit enim vini qualitates, & quodammodo transmutatur in vinum, etiam si modicum vini infundas. In ventriculo bilioso facillimè amarescit, & in bilem vertitur ob eandem causam. 3. Acut. 40. Tandem rerum omnium, quæ in ea infunduntur, aut incoquuntur, vires contrahit: vt cum calidis calefaciat, cum frigidis frigefaciat, cum siccis exsiccet, cum humidis humectet, & alias operationes edat pro natura medicamentorum ingestorum. Per se autem sola madefacit tantum, non humectat absumptam substantiam, quia nihil habet, quod agglutinari possit partibus: non enim per coctionem incrassatur. Licet autem frigida sit potestate, non tamen multum refrigerat, facile enim transmutatur à calore nostro. Vehementer tamen refrigerabit, si actu gelida, & in multa copia exhibeatur, vt aliquando necessarium est ad extinguendas febres ardentes. Sed huiusmodi operatio non est ex natura propria, sed ob contractam extrinsecus frigiditatem. At inter composita, quæ aqueum saporem habet, longè frigidiora sunt, atque humidiora simul, & crassiora: quia minus vincuntur à calore innato: recedunt enim magis à dulcedine, & ob id insauiora sunt gustui sapore quodam indicibili: cum tamen aqua pura minimè ingrata sit: immo aliquando gratissima. Reperiuntur in hoc sapore refrigerantia à primo gradu vsque ad quartum. Aquæ enim essentia in frigiditate magis consistit: ideo sine ea non fit summa frigiditas. Humiditas autem neque per se sola ad quartum gradum peruenire potest, cum sit qualitas passiva: neque cum summa frigiditate, hæc enim congelat, & siccum reddit. Relinquitur

li 3 igitur,

DE MEDICAMENT. FACVLTV.

igitur, si humiditas ad summum perueniat, id fieri beneficio aut caliditatis, aut frigiditatis mediocris non terminantis humiditatem: unde putredo ratione humiditatis cōtingit, cum vicerit qualitates actiuas terminantes: hoc modo humiditatis operatio in summo fuerit, corrumpit enim. Cum autem duplex sit humiditas, aquea, & aerea: putrefactio ratione aqueæ contingit, nō ratione aeræ: pinguis enim humiditas, cū proximè accedat ad naturam ignis, imputrescibilis est. Ideo calor innatus viuientium magis in humido aereo consistit, quam in aqueo: defendit enim à putredine. Per accidens autem putrefactientia dicuntur vehemente calida, & vehemente frigida: quia ab vtrisque calor innatus extinguatur, unde sequitur interminatio humoris aquei, & putrefactio, vt patet in Gangrena. Quæ igitur saporem aqueum habent, frigida & humida statuuntur, & crassarum partium: magis & minus, quatenus cum alijs saporibus coniunctum eum habent. Nam cum dulci ostensum est non pertransire secundum gradum frigiditatis, & humiditatis: cum astringenti, augetur quidem frigiditas, sed minuitur humiditas, vt quedam etiam sicca sint, vt Mandragoras: frigidus in tertio completo, siccus in secundo: semperuiuum frigidum in tertio incipiente, siccum in primo: inest enim in his astrictio quædam. At Portulaca, doricnium, papauer, cum nullam, aut paruam habeant astrictionem, humida sunt in secundo, frigida autem aut in tertio incipiente, vt portulaca, aut in eodem completo, vt papauer. Ad quartum gradum frigiditatis perueniunt papaueris succus, quod opium vocatur: Hyoscyamus, cicuta: sed eorum semina minus humida, folia virentia humidiora: ideo intus non assumuntur, quæ humidiora sunt, sed tantum sicciora. Cū enim hæc omnia deleteria sint summa frigiditate, tutiora tamen sunt, quæ sicciora, prosunt enim in quibusdam etiam intus assumpta. Videamus igitur eorum operationes secundas, & reliquas. Omnia vim habent in-
 crassandi, & quæ mitiora sunt, temperandi humorū acrimoniam, & bilem: vt cichorium, lactuca, pertulata, sonctius, plantago, violæ. Quæ inter hæc glutinosa sunt, quorum sapor glutinosus dicitur, vt portulaca, plantago, incrassant magis, & faciunt ad sistendos fluxus acrium humorum, & salforum. In hoc genere sunt gummi arabicum, tragacantha, quæ asperitatem leniunt præcipuè faucium: & renibus, ac vesicæ profunt, cum a calculis, aut humoribus mordentibus exasperantur. Quæ autem frigidiora sunt, vt tamen tertiu gradum non transcendunt, vtiliter imponuntur Erisipelatis, & vlceribus inflammationis. Quæ ad quartum frigiditatis accedunt, iam soporifera sunt, & si largius sumantur, lethalia: obstupefaciunt: ideo inter Anodyna reponuntur, ad vehementissimos dolores cum alia nō prosint. Quædam etiam mentem turbant vaporibus crassis, & turbulentis, vt hyoscyami

A scyami semen. Castigata tamen, & in modica quantitate vtiliter propinquantur aduersus summas vigilias dolores ingentes, & magnos fluxus sistendos alui, aut distillationum. De saporibus frigidis hæc satis.

CAP. IX.

ALIIDI autem sunt falsus, nitrosus, amarus, acris: eo argumento, quod post dulcedinē accedunt vi caloris. Mel enim ex ampliori coctione amarum redditur, & oua in igne nimis indurata, & omnia semiuista, vt fuligo, amara sunt. Omnia autem corpora per vstionem, aut falsa fiunt, aut nitrosa, aut acria. Aqua enim post diurnam ebullitionem ad ignem, aut in Sole æstiuo falsa redditur, & cineres rerum adustarum omnes aut falsi aut nitrosi sunt.

Calx autem & vini fex vsta acres redduntur. Sed hæc ab arte: natura

B autem sponte dulcem immutari in eos saporibus videmus maxime in vino: nam vetustate amarescit, vt notauit Theophrastus, aliquando & acrius fit: Calidiora autem hæc esse manifestum est. Oleosa quoque & pingua si vetusta fuerint, multo calidiora sentiuntur simul etiam & acriora: Nam butyrum dum recens est participatione lactis mediocriter refrigerat, at vetustum linguam pungit, & calfacit. Verum hæc forte probatione nõ egent, cum experientia id constet. Acre enim adeo manifestam in lingua caliditatem parit, vt hinc feruens sapor à multis appelletur. Videamus igitur eorum differentias. Tres saporibus in substantia terrea sed à calore attenuata statuit Galenus 4. Simp. 20. Salsum, Nitrosum, Amarum: differre ab acris, quia hic in substantia aerea & aquea consistit: Sed tamen acria quædam concedit in substantia terrea & crassiori quam amara, vt sunt medicamenta, quæ per erosionem interimunt, assimilant enim eorum substantiam ferro & lapidi ignito 4.

C Simp. 19. Hæc autem licet gustare non sit ausus, acria esse colligit ex operatione 4. Simp. 18. Non igitur videntur crassitie & tenuitate acria ab amaris & falsis differre, cū inter ea quædam reperiuntur aerea, quædam terrestria & crassa. Num forte sola caloris intensio acria à cæteris differant? quod enim amarissimum est caliditate vincitur ab acris. At cum detur magis & minus acre, vt in cæteris saporibus, continget minorem caliditatem esse in acris quibusdam quam in amaris & falsis: fugiet igitur ratio cur acria hæc dicantur, hæc amara aut falsa. Dicendum est igitur, eandem proportionem esse inter hos saporibus, quā vidimus in frigidis inter astringentes & acidos. Diximus enim astringentes omnes crassæ substantiæ esse & terrea: acidos autem in terrea quidem substantia esse, sed valde attenuata in exhalationem, vnde & aerea dicebatur. Simili modo se habet falsi & amari proportio cum acris. Amara enim & falsa ex terra constant adusta, ideo grauia &

li 4 fine

DE MEDICAMENT. FACULT.

sine pinguedine. Acria verò exhalationem continent igneam non refrigeratam ab aqueo humore, ut acida, sed suam caliditatem seruâtia. Quoniâ vero tenuissima hæc substantia seruari nequit separata, exhalat enim ut spiritus, eget corpulentia aliqua in qua conseruetur. Corpulentia autem hæc in quibusdam aquea est crassa & viscosa, ut in alio & cepis, & plerisque bulbaceis: ideo quædam eorum esitantur ob humoris dulcedinem. In quibusdam terrea est valde crassa, ut in calce, auripigmento, & tandem omnibus causticis & putrefacientibus. In alijs autem tenuis ea corpulentia est, vel aquea vel aerea, ut aqua ardens balsamum, piper. At falsi & amari materia cum terrea sit, non eget alia materia, in qua conseruetur. Hoc igitur modo hi sapores differunt ab acris.

C A P. X.

E XPlicemus autem prius falsa & amara, & quæ eius sunt generis. Cum omnes hi sapores in materia terrestri consistant combusti. Salsum crassius est, quippe ab igne minus elaboratum quam amarum, eo argumento, quod si plusculum calfeceris, tandem amarum redditur. In medio autem inter vtrunque ponitur nitrosum. Respondent autem astringentibus: Nam & ea in terrestri materia posita sunt, sed à calore nequaquam attenuata: ideo frigida permanferunt. Hæc autem propter vitionem attenuata quidem fuere & calorem sortita, nō tamen adeo ut acria: permanferunt enim in natura terrestri & graui: acria vero leuitatem adepta sunt. Ideo amara & falsa in crassitie & tenuitate medium locum obtinent inter astringentia & acria, illa enim crassissima sunt, hæc tenuissima. Cæterorum quoque omnium grauisima sunt, quia ignis omnem dulcedinem & pingue absumpsit: ob quam causam nutritioni minime sunt apta, ut tradit Arist. de sens. cap. 4. Quod enim à calido trahitur leue esse, salsum autem & amarum relinqui ob grauitatem. Ob eandem rationem aquam maris reddi salsam epota à sale ea parte quæ dulcis est & leuis, residente autem falsa & graui, ut etiam cernere licet in animalium excrementis: sunt enim & hæc falsa & amara. Illud autē mirum in natura videtur apud Theophrastum 6. de cau. pl. cap. 14. alios omnes sapores in plantis gigni, salsum autem in nullis ex propria natura. Nam si quæ in maritimis viuunt, ut plurimum sapidiore sint, quam quæ in Mediterraneis, id contingit ob loci falsedinem: nam & venti maritimi vuas, & reliquos fructus adeo sale obduxerunt, ut gustari nō possent, nisi prius ablueretur falsedo. At ex natura sua nullam esse, quæ hunc saporem gignat, nisi aliquando extrinsecus tamquam excrementum, ut cicerum folia viridia: hæc enim in superficie quandam

- A** dam falsuginem ferunt, quæ facillime tollitur: & pyra quædam Cariæ domestica lanugine tam falsa vestiri ferunt, vt mandî nequeant, nisi aqua abluantur: huiusmodi autem falsedinem excrementitiâ esse; cum in cortice nō in pulpa reperiatur, qua pro tegmine ad custodiendum semen natura vtitur. Verum sapor amarus in multis plantis naturalis est, vt alij omnes sapes præter falsum. Rationem hanc affert Theophrastus, quia sapor falsus incommutabilis est, nec quicquam viuens generari ex eo potest: est enim terræ proprius, ideo metallicam naturam sortitur: nulla autē metallica immutari possunt à calore viuentis. Idcirco fale condita imputrescibilia redduntur, & incommutabilia. Ratio autem vult, vt si nullum viuens ex falso fieri possit, neque etiam falsa reddatur eorum substantia: sed si quæ falsedo in ipsis reperiatur, excrementum sit. Videretur autē hoc contingere etiam amaro & nitroso, si eiusdem generis sunt, & in eadem materia consistunt.
- B** At amarus multis plantis naturalis est: nitrosus in paucis reperatur, vt in Brassica, Beta, Helxine. Ex his igitur significatur falsum in materia grauiori & magis terrestri consistere quam nitrosum, & amarū: ideo accedit aliqua ex parte ad sapes astringentes, continet enim aliquid alstrictionis, quia terreum eius minus attenuatum est quam nitrosi & amari. Contra autem amarum accedit ad acre ob maiorem attenuationem: nec enim omnino absoluitur ab exhalatione aut pinguedine, vt ex odore conijcere licet & materia inflammabili: Nam inter amara reperiuntur pingua, vt Bitumē & Myrrha: Ex Bitumine enim redditur amarus lacus Asphaltites in Iudæa. At falsum omnino inodorum est & exhalatione priuatum. Nitrosum iure in medio est: nam non omnino eius falsugo ab exhalatione cōbustibili absoluitur, vt patet in terræ falsugine, ex qua Salnitrum extrahitur, ardet enim: Reliqua tamen genera Nitri ad naturam salis magis accedunt, nam & inodora sunt & sine pinguedine, at carent alstrictione. Ex his colligitur temperamentum: Omnes enim hos sapes calidos & siccos esse necesse est, cum in materia terrea & adusta consistent. Non tamen eorum caliditas ad extremum peruenit, vincitur enim ab acri, quia ignea est eius materia. Peruenire autem possunt ad tertium gradum vtriusque: in hoc enim ponuntur quæ amarissima sunt, vt Abrotonum, & genera fellis. At Salsa minus calida sunt, quia minus adusta: medio modo Nitrosa, vt statuere possimus latitudinem caliditatis à primo gradu vsque ad tertium: siccitatis autem à secundo ad tertium. Sal enim & si minimum caliditatis habeat, siccitate à nullo vincitur, est enim in tertio siccum, calidum autem ambigens inter primum & secundum. Nitrum in secundo gradu est vtriusque: sed spuma nitri ad tertium accedit, videtur enim acridinis quid participare. Vt autem intenduntur ac remittuntur sapes siue per se, siue cum alijs mixti, sic
- & tem-

DE MEDICAMENT. FACULT.

& temperamenta. Amarus enim sapor in Absinthio quamvis vehemens sit, tamen ob astringentem admixtam minus calefacit. Nitrosus in Brassica & Beta ob aqueum saporem temperatus redditur: in Helixine etiam ad frigidum vergit, quamvis efficax sit nitrosa qualitas: idem de amaritudine Cichorei iudicandum est: aquosus enim sapor temperamentum reddit frigidum. Sed iam facultates persequamur. Communis igitur eorum operatio cum cæteris calidis est calfacere, at non vrere: Item incidere, extenuare, ac digerere. Propria autem est abstersio, quæ oritur ex incisione, sed non quacunque: incidunt enim acria & acida & omnia quæ tenuium sunt partium, verum non abstergunt. Quod enim sordem hærentem aufert, simul incidat oportet, & crassarum sit partium ac terrestrium, quod inter frigida reperiri nequit. Acida enim nullam crassitiam habent: Astringentia vero & insipida non incidunt, quamvis aquea, quæ tenuium sunt partium abluant ea, quæ iam incisa & attenuata sunt. Inter calida autem acria, si quæ crassam materiam participant, aut vrunt & crustam moliuntur, quod excedit abstersionis ordinem, aut astringunt, quæ operatio abstersionem impedit. Idcirco sola amara, & quæ illi affinia sunt, vt salsa & nitrosa, & si quæ alia ad eorum naturam accedunt, vt inter dulcia, quæ tenuiora sunt non pingua neque illinentia, facultatem habent abstergendi magis & minus. Terreo enim tenui abradunt ac sordes auferunt. Quæ autem illis tenuiora sunt, pertranseunt quidem incidendo, sed relicta sorde: crassiora vero nequaquam pertranseunt, præsertim si frigida sint. Quod & in exterioribus manifestum est. Nam ad vasorum sordes abstergentes, & ad lintea mundanda cinere vtuntur, lixiuio, & sapone, quæ omnia nitrosam habent qualitatem. In corpore autem humano propter sensum commodiora sunt amara: nam hæc ob maiorem tenuitatem minus mordent: quo enim medicamenta abstergentia crassiora sunt, eo magis mordent, quia diutius immorantur, & particulae hærent instar pali infixi: vt Galenus inquit 4. Sim. 2. 1. Ideo nitrosa mordicant magis quamvis minus sint calida, & inter nitrosa spuma nitri minore cruciatu id efficit, & Asiæ petraeos flos, quia cæterorum tenuissima sunt. Idcirco ijs vtimur non ad sordes auferendas, sed ad carniū excrescentias in vlceribus colliquandas: quam operationem amara non præstant: ad id enim præstandum requiritur substantia magis terrestris. Neque id efficit sal, quamvis terrestrior, quia ab astringente impeditur. Vtimur tamen his ad aluum irritandam. Clysteribus enim antiqui nitrum iniciebant, nos salem præcipue fossilem quia mordicant magis ob crassitiam. Sed in partibus exulceratis atque admodum sentientibus abstinemus ab omnibus his ob cruciatum. Illud mirum videatur aquam salinam sponte nascentem in Hetruria, quam aquam tettucci vocant, exhiberi dysentericis præsentaneo remedio

A medio ad abluenda intestina & abstergēdas sordes quascunque ab-
que villo morfu, cum tamen sal partes vlcēratas vehementer mordeat.
Necesse est igitur salem illum esse veluti florem salis optime attenua-
tum. Vtimur & nitrosis ad abstergenda ea quæ in renibus sunt, & ad
calculos comminuendos: minus enim nocēt caliditate quā amara. At
aquæ falsæ propter grauitatem minus ad renes feruntur, sed citissime
per aluum secedunt. Ad abstergenda autem ea, quæ in Thorace &
pulmone continentur, neque falsa neque nitrosa proueniunt, sed so-
la amara, aut quæ inter dulcia facultatem hanc habent, leuiores enim
sunt, nec prohibentur ad eas partes ascendere. Quod vt facilius suc-
cedat, cum amaris vtpote grauioribus maxime iuuat mellis admixtio
aut reliquorum eius generis. Ad caput vero adhuc leuiores admisce-
re oportet, vt sunt aëria. Porro ad abstersionem insequitur obstru-
ctionū ablatio: abstergendo enim humores meatibus impactos ama-
Bra liberant ab infarctū: in qua operatione, si quæ astrictio comitetur,
nequaquam impedimēto est vt in vlcēribus, in quibus meatus exigui
sunt, ocluduntur enim hi ab astringentibus, vnde impeditur abster-
sio. Sed in visceribus cum meatus sint ampliores, si astringens aliquod
cum abstergente fuerit coniunctum, potius adiumento est robur ad-
dens medicamento detrudenti, & particulæ. Ideo absinthiū ob hanc
mixtionem naturalem vlcēribus quidem impositum non abstergit, in-
trinfecus autem assumptum efficaciter obstructions aufert. Magis
autem egent astringentium commixtione Hepar & ventriculus, quā
lien & renes: quia mēbra coctionis à relaxantibus maxime offendun-
tur: Amara autem & quæcumque multum digerunt, relaxant. Ad
abstersionem aliquando sequitur expurgatio per aluum: ob grauita-
tem enim horum saporum, magis deorsum propensio fit quam ad vri-
nam. Beta enim ob nitrositatem Absinthium ob amaritudinē aluum
C mouent, & pleraque purgantia amara sunt: proprium tamen humo-
rem non trahunt ob amaritudinem, sed ob similitudinem substantiæ.
Putant quidam amara aduersus putredinem præ cæteris pollere, quia
minime omnium putrescant, minimeque animalia procreant, quæ ex
putredine prouenire solent, vt testatur Galenus 4. Simpl. 20. & ob hanc
causam, quæ exacte amara sunt, lumbricos necare. Quod profecto ex-
perientia notum est. At præ cæteris valere aduersus putredinem non
video: magis enim pugnant frigida & sicca. Tantum amara hoc præ-
stant, quod putredinem genitam expurgant abstersione. At falsa lon-
ge magis incommutabilia sunt, vt ex Theophrasto habemus: ideo hæc
præ cæteris carnes à putredine defendunt exsiccando in profundum,
& condensando. At huiusmodi remedium in viuētibz nequaquā
opportunitum est, neque ad hanc intentionem quæritur. Salsedo enim
corpora viuētia absumit copiosiore vsu. Indicio pituita falsa, quæ
exulcerat

DE MEDICAMENT. FACULT.

exulcerat interna abradendo. Necesse est tamē sal pro condimen- **D**
to, multos enim cibos suauiores reddit, licet per se insuauis sit. Carnes
autem salitæ & omnia sale condita ob vim salis magnam siccitatē con-
traxerunt, & crassiora sunt reddita: ob id Melancholicis inimica, pi-
tuitosis autem commoda existunt.

C A P. XI.

IAM ad acres accedamus: Cum hi in materia ignea consi-
stant, accedere possunt ad quartū gradum caliditatis, quod
nullis alijs saporibus datum est: quemadmodum inter fri-
gidos soli aqueo summa frigiditas inest. Sed quoniā ignis actu nem-
pe arsis semper in aliena materia est, vt in fumo flamma, in grauiori
materia carbo, & hæc tenuitate & crassitie valde differunt, quamuis
ignis per se sit tenuissimus. Idem contingit & igni qui secundum po- **E**
tentiam dicitur, qualis est qui reperitur in medicamentis. Qui igitur
in materia tenuissima est, minime omnium calefacit. Vt enim flamma
aquæ ardentis minus vrit, quam paleæ, & hæc minus quam lignorum:
sic acredo in tenuissima substantia minime omnium calefacit, qualis
est, quæ in Chamælo: non enim transcendit primum gradum:
ideo neque pungit linguam vt cætera acria, adeo vt quis suspicari pos-
sit non inter acres sapores reponendum esse. At in nullo alio calidorū
tenuitas huiusmodi contingit. Qui vero in crassissima est materia,
vehementissime vrit, vt carbo aut ferrum ignitum: ideo in quarto
gradu caliditatis consistunt, vt Calx, Auripigmentum: Argentum
vium, præcipue Sublimatum Medio modo se habent reliqua acria,
quorum aliqua ad secundum gradum, aliqua ad tertium perueniunt
caliditatis. Possunt tamen intendi & remitti admixtione aliorum sa-
porum, vt cæteris contingit. In qualitatibus autem passiuis siccitas **F**
magis igni congruit, quam humiditas: non tamen repugnat etiam in
humiditate reperiri, sed pingui magis, hæc enim est ignis pabulum, vt
in balsamo & resinis. Reperitur & in aquea, vt in Allio, & Bulbaceis.
Sed quoniam ignea caliditas plus potest siccando, quam humiditas
humectando, ideo omnia acria exsiccant, magis tamen quæ in mate-
ria sicca fuerint, æquatur enim in ijs gradus utriusque, minus autem
quæ in materia humida sunt: adeo vt Cæpa & si in quarto gradu ca-
liditatis reperiatur, non tamen exsiccant vltra primum gradum, & de
cæteris eodem modo statuendum, vt inter olera Eruca, Ocymum &
Menta, in secundo quidem ordine calfaciunt, sed propter humidita-
tem non manifeste exsiccant. Latitudo igitur temperamenti acrium
hoc modo consideranda est. Vires autem insunt ratione caloris di-
gerendi in halitum, rarefaciendi, aperiendi, attrahendi, & tandem ru-
bificandi

- A** bificandi & vrendi pro maiori aut minori caliditate. Ratione autem tenuitatis incidendi & extenuandi, & cito in profundum penetrandi. Quo autem pacto singula hæc præstentur, videamus. Quæ igitur mitissimam habent caliditatem ac tenuium partium, rarefaciunt tantum, ideo Anodynis ascribuntur, quæ proprie dolores mitigant, vt Chamæmeli flores, Anethum, Melilotum, & inter hæc magis quæ oleosam humiditatem habent, nam illinendo particulas exasperatas defendunt à solutione continui, vt oleum Chamæmelinum, Anethinum: Hiperici. Quæ autem euidentiore habent caliditatem nempe ultra secundum ordinem, iam euidenter digerunt, vnde tumores præter naturam dissolunt, & flatu: irritant quoque expultricem & dissecando atque incidendo, & penetrando promouent excretionem menstruorum, vrinæ, odorum, & eorum quæ in Thorace continentur: vt Apium, Feniculum, Hislopum, Origanum, & huiusmodi.
- B** Inter hæc, si quæ humidiora sunt, ad venerem prouocandam faciunt, & flatu gignunt, vt menta viridis, eruca, ocymum. Si vero humiditas glutinosa adiungatur, vt in Hammoniaco, Galbano & reliquis succis ferulaceis, emolliunt indurata. Quæ adhuc calidiora sunt, in tertio scilicet ordine completo, aut in principio quarti, rubificant partē, cui applicantur, & si tenuiora sint, attrahunt ex alto, vt Hiberis, Lepidium, Sinapis, Fermentum, Propolis, Fimi genera: Euphorbium. Ideo faciunt ad inueteratos dolores, ad neruorum puncturas, & vbi-cumque attrahendum sit ad superficiem, vt ad Anginas grauiore. Quæ autem crassiora sunt, aperiunt ora venarum, ideo imponuntur ad aperiendas Hæmorrhoidas, & pefsis induntur ad elicienda Menstrua, vt Cyclaminus, Cephæ succus. Quæ tandem in quarto gradu completo caliditatis sunt, exurunt, crustas inducunt, putrefaciunt, sed per accidens, vt aliàs dictum est, & tandem interficiunt, si intus assumantur. Vt Aconitum, Cantharis, & inter metallica Auripigmentum: quæ omnia toto genere deleteria dicuntur, quia eorum materia inuincibilis est, ideo interim excessu enecant modo citius modo tardius. Quæ tardius id faciunt, videntur excessu impressæ siccitatis tabem inducere, cum caliditas refrixerit. Si quæ autem sunt, quæ in hoc gradu materiam possident, quæ vinci à calore animalis possit, genus deleterium effugerunt, vt Piper. Ideo omnia metallica cum ad quartum gradum accesserint, deleteria sunt, vinci enim nequit eorū materia. Quæ autem materiam non adeo duram aut grauem sortita sunt, sed aqueam aut aeream & raram, vt Piper, Allium, tuto intus assumi possunt, remedia efficacissima ad flatu & cruditates digerendas. Sed mirum videatur, cur hæc extra quidem imposita cutem vlcérant, intus vero assumpta nequaquam. An id ob morā diuturnam contingit? Extra enim eidem particulæ semper inhaerent: intrinse-

cus

DE MEDICAMENT. FACULT.

cus autem dissoluuntur in plures partes, & abeunt in diuersa, alijsque **D** miscentur, & concoquuntur, vnde virtus eorum hebetatur. Nam Piperis feruor antequam Hepar attingat, iam extinctus est. Cantharis autem & lepus marinus perueniunt ad partes distantiores, illa quidem ad renes & vesicam, hic vero ad pulmonem ante quam actum feruoris accipiant, acquirunt enim in tanto itinere igneam naturam, quia duriora tardius accenduntur, sed excoacta diutius perdurant. Percipitur & id tactu linguae: Quaedam enim sunt, quae statim primo cursu linguam mordent, vt piper, aqua ardens. Quaedam etiam si commanducaueris, nequaquam mordent, sed paulo post ardorem in faucibus relinquunt inestinguibilem, vt Thymaleae radices: Aconiti genera. Metallicis autem & ceteris deleterijs vtimur tantum extrinsecus ad vlcera maligna: Phagedenas, Gangrenas & reliquas partium putredines tollendas. Pilos etiam auferunt, & verrucas, & vbi cauterium adhibere oporteat. Haecenus de saporibus. **E**

C A P. XII.

QUONIAM autem ex odoribus aliqua cognitio haberi potest, quamuis exigua, de ijs quoque aliqua dicamus. Exigua dixi duplici ratione, & quia odorum differentias non adeo distinguere possumus ut saporum, homo enim inter cetera animalia pessimum hunc sensum habet 2. de An. tex. 92. Et quia pauciora sunt odorabilia saltem homini, quam sapida, multa enim sine odore reperiuntur: cum tamen omne odorabile sapidum sit: est enim odor sapidae siccitatis demissio in aerem vel aqua, de sens. cap. 4. Quod enim in sensum tangendo facit sapor, illud idem per medium aerem in respirantibus, vel per mediam aquam in piscibus facit odor, vt de longinquo cognoscant escam. Cum autem vires medicamentorum in **F** qualitibus tangibilibus & saporibus consistant, vt explicatum est: odor veluti praenuncium quoddam erit facultatum, idque ambiguu ob incertitudinem: longe enim certior est tactus & gustus: ob id hoc genus odorum Medicus non quaerit. Sed quoniam est alterum genus odorum homini proprium, vt vult Aristoteles, de sens. cap. 5. quod per se delectabile est, non propter escam, vt reliqui communes ceteris animalibus: sed quia facit ad sanitatem, de hac in praesentia dicendum est vires enim habet per se non ratione saporis, vt sunt odores florum, vnguentorum, & aromatum: quorum sapores plerumque displicent, cum sint amari aut acres: sed quaeruntur tantum ratione odoris. Habent enim vim alterandi solo olfactu. Videndum est igitur in qua materia odor huiusmodi consistat, & quae sit eius substantia. Primum igitur patet sapidam siccitatem materiam esse omnium odorum, vbi enim

A enim non est sapor, nec odor: nam neque terra simplex neque aqua, neque aurum, neque gemmae & tandem nulla insipida olent. Præterea non eandem esse naturam saporis & odoris, ex eo colligitur. Sapor enim humore tantum diluitur, at odor etiam in aere, & in longinquum ad nares peruenit, cum sapor tangendo tantum linguae communicetur. Ex quibus patet longe tenuiorem & leuiorem esse naturam odoris, quam saporis. Ideo inter sapores, qui valde terrestres sunt, non olent, aut parum, ut sal, nitrum, & quæ acerbæ sunt. At quæ nam fuerit huiusmodi substantia adeo tenuis, ut inuisibiliter permeet per aquam & aerem, quam spiritus? corpus enim aliquod esse necesse est, non solum qualitatem: alterat enim corpus tangibile, cerebrum calefaciendo, ut vult Aristoteles: quod & Medici experimento didicerunt in multis. At sola qualitas odorabilis non agit nisi in sensum. Vtrum autem aer & aqua solam qualitatem odorabilem sine corpore suscipere possit, an non, Medicus non querit: non enim de odore quocumque agit, sed de eo, qui alterare possit corpus tangibile, hoc autem non fit sine corpore tangibili. Alterum vero genus odorum, quod secundum spores est, forte non est necesse diffundere quippiam in aquam vel aerem, præter solam qualitatem, non enim alterat. At verò si odores, qui alterant, spirituosæ substantia constant, quomodo negat Aristoteles præter multorum opinionem, de sensu. cap. 5. Odores esse fumosam exhalationem? An id negat de primo genere odorum? Nam de altero inquit, propter leuitatem odoris, qui in ipsis est, ascendere ad cerebrum. Oportet igitur huiusmodi odores euaporationes quasdam esse, non enim ascenderent, neque calfacerent. In hoc igitur differt odor à sapore: quoniam sapor in materia est magis corpulenta, ideo est tangibile quoddam: Odor autem in spirituosæ: idcirco per medium communicabilis: non tamen absoluitur à qualitate tangibili, quia spiritus corpus est. Medio igitur modo se habet inter sensibilia, quæ tangendo agunt, & ea quæ per medium, ut sonus & colores: Nam hi solam qualitatem communicant, illi etiam corpulentiam: odor autem cum qualitate non corpulentiam, sed spiritum communicat, omnes autem in sensum solam qualitatem sine ullo corpore. Sed hæc egrediuntur institutum nostrum. Patet igitur eorum odorum substantiam, quæ corpus afficiunt, spirituosam esse. Quoniam autem spiritus aeræ quædam substantia est, atque hæc vel humida & vaporosa ex aqua, vel sicca & fumosa ex terrestri materia, quæ proprie exhalatio vocatur: odor in fumosa magis consistit quam vaporosa. Dum enim aqua in vapores extenuatur, plerumque sine odore est, at pinguis si in igne ponantur, ut exhalent, omnia olent nidore quodam aerem replentia. Calida igitur erit natura odoris exhalatio enim talis est. Huic sententiæ astipulatur Aristoteles, qui hominibus datum esse

DE MEDICAMENT. FACULT.

esse hoc genus odorum tradit, ut cerebrum, quod natura est frigidum **D**
 ab illis calefieret, sic enim ad sanitatem facere: Et Galenus 4. Sim. 22.
 probat omnia odorata calida esse, quia omnis euaporatio à calore fit.
 Siccitatem autem odoribus magis convenire quam humiditatem pro-
 bat Theophrastus 6. de cau. pl. cap. 22. eo argumento, quod in locis sic-
 cis plantæ odoratiores ac suaviore proveniunt, ut Aromata, quæ ex
 æstuosis & siccis Aethyopiæ & Indiæ regionibus comportantur: hu-
 more enim aquoso exhausto reliquum magis excoquitur. Multa quo-
 que siccata olent, viridia nequaquam, ut Calamus, Iuncus, Cinnamo-
 mum. Quod si quædam viridia magis oleant, quam siccata, ut flores,
 in causa est non humiditas, sed quia cito exhalat tenuis illa substantia,
 in qua odor est, unde veluti exanimantur. Esse autem ualde tenuem,
 quæ à floribus spirat, argumento est, quia eorum odor longius diffun-
 ditur, quam herbarum siccatarum: & quia flores attriti odorem amit-
 tunt, quamuis non deperdita fuerit eorum humiditas: quoniam in **E**
 attritione permiscetur tenuis illa substantia odorata cum humore, unde
 hebetatur. At contra euenit in cæteris. Attrita enim tum folia,
 tum lachrymæ, tum ligna, magis olent, motum enim odores inde ac-
 quirunt, attenuanturque. Calidos igitur esse omnes odores & ut plu-
 rimum siccos ex dictis colligere licet. Verum in oppositum afferun-
 tur multi odores refrigerantes, quibus Medici utuntur aduersum in-
 temperies calidas, ut Rosarum, Violarum, Sandalorum, floris Labru-
 scæ, Camphoræ, Aceti. Extant & humectantes, ut ex aqua rosacea,
 Violis. Præterea si materia odoris in sapida siccitate est, pro diuersi-
 tate saporum debuisset odorum natura variari, ut alij essent calidi, alij
 frigidi, humidi & sicci: Aut si omnis odor est calidus, non debuisset
 reperiri in saporibus frigidis. Si igitur etiam in ijs reperitur, eiusdem
 naturæ odorem esse, unde discedit, rationi consentaneum est. Quod
 & Galenus confirmat 4. Simp. 22. cum inquit. Sanè plerique odores **F**
 similiter saporibus nos afficiunt. Siquidem acida omnia & præcipue
 ipsum acetum similiter odoratū, gustumque mouet. Tum acria quo-
 que velut Allia, Cephæ non minus quam gustum odoratum quoque
 offendunt, mordicantque: sic in alijs singulatim similis propemodum
 est odoris sensui gustus. Itaque quorundam corporum etiam non
 gustantes, qualitatem cognoscimus, veluti fimi: proinde omnino ne
 degustare quidem aggredimur, quia scilicet admodum fides habeatur
 odoratui. Quinetiam si qua boni odoris edulia putrilagine corrupta,
 odore suo nos offendunt, protinus ea abijcimus, haud gustare digna-
 ti: fereque in omnibus mutuo consentiunt odoratus & gustus. Ha-
 tenus Galenus. Si igitur hæc ita habent, non omnis odor calidus &
 siccus est. An respondere licet? Actum quidem calidum esse omnem
 odorem, quia non exhalat quod frigidum est: potestate autem quem-
 dam

Adam frigidum esse, quemdam calidum, quemdam humidum quemdam siccum. At instabit quis, si omnis odor cerebrum hominis calfacit, ut tradit Aristoteles, nullus igitur erit potestate frigidus. An de odoribus per se homini gratis id affirmat Aristoteles? hi enim ad sanitatem faciunt. At gratus est aceti odor, & Rosarum, frigidi tamen sunt. Dicendum est homini temperato modice calidos esse, suaues enim sunt, quia familiares, ut in gustu sapor dulcis, qui temperatus est. Possunt igitur intemperies calidas refrigerare, unde frigidi dicuntur odores huiusmodi, quia minus calidi: nec laedunt intemperies frigidas, quia illis calidiores sunt. Secus autem dicendum de insuauibus: multum enim recedere à temperato & familiari necesse est, cum sint molesti. De his igitur nullum est absurdum dicere, quosdam frigidos esse, quosdam calidos, quosdam humidos, quosdam siccos, quamuis omnes consistant in euaporatione, quæ calida quidem actu est, dū

B euaporat: cum autem ad cerebrum peruenerit, aget secundum suam potestatem, ut cætera medicamenta. Non est autem necesse, ut caliditas, quæ actu inest in euaporatione, omnis cerebrum calefaciat: modica enim caliditas in tenui spiritu ad eleuationem quidem sufficit, non sufficit autem ad calefacienda corpora calida, ut sunt hominis partes. Sic non est absurdum quosdam odores frigidos & humidos esse & soporiferos ut Opij, & fructus Mandragoræ: hic enim etiam si manu teneatur, soporem inducit, ut testatur Dioscorides. Adde quod sæpe cōtingit, ut vnà cum odoris euaporatione alia corpuscula ferantur alterius nature, unde fiant diuersæ alterationes. Non enim semper simplices odores ad nares perueniunt, sed sæpius mixti. Cuius signū est: quod quædam in distantiore intervallo odoratiores sunt, quam propè: quod & in violis deprehenditur, ut Theophrastus refert, & in plerisque alijs suffimentis. Si enim propè olfacimus, hæc quidem fumum

C aliquem, illæ verò herbam redolent: è longinquo autem synceriores odorem sentimus & suauiores. Effluunt enim vnà cum odore de cæteris partibus aliqua, quæ odorem deprauant, ac veluti turbidum reddunt, quia tamen crassiora sunt, longius transire non possunt, ideo ijs ob grauitatem delapsis, odor syncerior ulterius protenditur, veluti de fecatus. Illud quoque animaduertere licet, non ex quacumque parte corporis odorati odorē spirare: patet id in Rosa Galeno teste 4. Sim. vlt. Cum enim aliqua pars insit alstringens, aliqua amara, aliqua aquosa: inquit aquosam illam igne excalfactam & attenuatam atque in vaporem solutam odoratam facere Rosam, quod experientia comprobabat: nam per distillationem aqua extracta odorata est, reliquis partibus siccis odore priuatis. Ex quibus illud etiam inferre licet, ex odoribus non posse colligi medicamentorum temperamentum, quia non omnes partes olent, saltem homini: pessime enim sentit eos odores,

K x qui

DE MEDICAMENT. FACULT.

qui secundum sapores ordinati sunt. Alterum verò genus odorum **D** optimè discernit, imò solus: nam reliqua animalia neque benevolentiam sectantur, neque graueolentiam fugiunt. De his igitur concludere possumus odores suaues maxime familiares esse, & convenire cum substantia spiritus in cerebro existentis, ac cerebrum frigidum modice calfacere, calidum autem quosdam posse refrigerare & humectare, aut siccare. Insuaues autem inimicos esse, & lædere secundum excessum cuiusque qualitatis. At vero necesse est, si euaporatio inimica est, id etiam unde euaporat, minimè familiare esse. Ideo fetentia non audemus degustare. Si verò familiaris sit euaporatio odorem suauem ferens, non est necesse corpus illud familiare esse, segregari enim potest quod exhalat iucundum ex sapore non iucundo.

C A P. XIII.

Is visis sequitur, ut odorū differentias, ac vires explicemus. Cum igitur duplex sit genus odorum, vnum secundum sapores, cuius species idem nomen habent cum saporibus, ut quidam dulcis vocetur, quidam acris, quidam amarus, & ceteri. Alterum, quod per se iucundum est, quod hic quærimus: profecto & huius quoque sunt species, quamuis minus sint nominatæ. Communi autem nomine appellare solemus hos quidem beneolentes, alios maleolētes, seu graueolentes, quos Theophrastus duros vocat, quasi expertes gratiæ: & inter maleolentes quosdam dicimus fetentes, ut fetor sit extrema maleolentia. Præterea & alio modo distingui solent, ut alij acuti dicantur, alij lenes, alij graues, alij medicati: his enim nominibus Dioscorides, & Theophrastus sapissimè vtuntur. Acutos appellant eos, qui valde feriunt olfactum, cuiusmodi est odor castorei, moschi, sampsuchi, sisimbrij. Lenes, seu exiles, ac languidi intel- **E** liguntur oppositi, ut odor violarum. Graues autem, qui caput potius replere videntur, quam ferire, ut lilij odor, & narcissi. Medicati, qui aliquam displicentiā participant, ut fermè habent medicamenta purgantia. Et tandem vniuscuiusque rei proprius odor est, quo solo res ipsas sæpe dignoscimus. Ut autem singulorum vires cognoscamus, contemplari oportet eorū generationem, quemadmodum circa sapores factum est. Omnes autem per coctionem quandam fieri videntur. Patet autem id primum in fructibus odoratis, dum enim maturantur, odoratiores fieri cernimus, quanto autem crudiores, eo minus olent. Præterea vinum, quod vetustate acrius fit, & amarius, etiam odoratiùs euadit. Lachrymæ, & ligna odorata, quo magis Sole fruuntur, eo redduntur odoratiores, in umbrosis autem eorum odores minus perficiuntur. Contra tamen in quibusdam contingit, in quibus enim

A enim exilis est odor, etiam mitem requirunt caliditatem, nam à validiori exterminantur. Huiusmodi est odor violarum: gaudent enim umbrosis, & nondum exacta hyeme incipiunt. Similem odorē reddunt parietes quidam muscosi in umbrosis. Hesperis quoque traditur apud Theophrastum, quæ noctu plus redolet, quam interdiu ob eandem causam. Paulo maiorem caliditatem requirit rosa, & magna pars uernorum florum, nam in Sole magis estuoso hebetatur eorum odor: & in regionibus estuosis similiter, ut apud Indos, & Arabes: aquam enim rosaceam petunt ex nostris regionibus. Et in Aegypto herbae coronariae, ac flores minimum olent, excepta myrtho, ut tradit Theophrastus. Ex his colligere possumus ubique aliquam caliditatem odores perficere, sed validiores à vehementiore oriri, mitiores à mitiore. Etiam pro natura corporum, unde expirant, rationale est similem qualitatem participare: ut ex violis, & rosis frigidam, & humidam: ex aceto frigidam, & siccam: ex lilio, & narcisso, calidam, & humidam. Ex indis radice, ex cinnamomo, & tandem ex amaris, & acris calidam, & siccam. Adeo ut potius ex saporibus argumentari liceat odorum temperamenta, & vires, quam è conuerso. Acutus enim odor inest tum acidis, ut aceto: tum acris, ut calamito, thymo, quæ omnia tenuium sunt partium: & hæc quidem calefaciunt, illa verò refrigerant tum sapore, tum odore. Grauis vaporosam, & crassam indicat substantiam, qualis in corpore unde exhalat, reperitur. Iucundus exhalationem à calore optimè elaboratam ostendit neque citra, neque ultra mediocritatis latitudinē: sed quemadmodum colores, & soni gratissimi sunt, qui in quadam proportionē, & harmonia consistunt: sic odores suaves, qui proportionatissimi sunt: insuaues qui discedunt à proportionē: ab hac autem discedunt, vel defectu caloris perficientis, vel eiusdem excessu destruentis.

C Ideo crudiora aut non olent, aut non iucunde: & quæ corrumpuntur, ac putrescunt, omnia graueolent, aut etiam fetent. Plenius autē olere, aut exilius multitudinem, & paucitatem exhalationis ostendunt. Perseuerantia, seu pertinacitas odoris, glutinosam substantiam significat, difficile enim eluitur, ut olei macula. Idcirco vnguentarij in oleo magis, quam in alia substantia odores excipiunt, unde varia parantur vnguenta pretiosa. Multitudo quoque exhalationis odoratae magis reperitur in pingui substantia, ut in lachrymis, thure, myrrha, balsamo: ambra quoque odoratissima pinguedo quædam est terræ: & electrum: camphora, & genera bituminis: moscus, & zibetum non sine pinguedine sunt animalium illa ferentium: xyloales lignum est resinofum, & alia pleraque ligna valde odorata. Maximè enim congruit odoris natura cum pinguedine: nam optimè percocta ad naturam exhalationis. Non tamē in sapore dulci plenitudo illa odo-

Kk 2 ris,

DE MEDICAMENT. FACULT.

ris, sed magis in amaro, & acri reperitur, & tandem in ijs, quæ gustui sunt insuaui, vt tradit Theophrastus. 6. de Cău. pla. cap. 24. quia humor percoctus in dulcedinem minus exhalat: de cæteris habitus exit maiorem in modū, quia melius segregatur à fecibus, attenuatusq; est. Ex his autem vires colligere licet, ac primum de suauius loquamur.

C A P. XIII.

VM odores suaues sint spiritui familiares, vt Galenus testatus est, nec multum à mediocritate recedentes. Naturalem spiritus tēperiem cōseruare, & ab omni excessu defendere, ex ijs quæ dicta sunt, manifestū est. Cū enim odoris natura spirituosa sit, cum spiritibus magis congruit, quam cum corporibus, aut humoribus. Vtrum autem eosdem nutrant, cuius gratia fortè ad roborandum cor, cerebrum, & reliqua membra principalia à medicis laudantur, considerandum est. Vult quidem Galenus. 2. Aph. 11. ex sententia Hippocratis in libro de Alimento, odores nutrire. Quicumque enim, inquit, veloci appositione opus habent, his humidum ad reficiendas vires optimum: quicumque verò adhuc velocius, per odoratum. At negat Aristoteles de Sens. cap. 5. odores nutrire: An non simpliciter id negat Aristoteles? sed aduersus quorundam Pythagoreorum sententiam asserentium, quædam animalia odoribus nutriri: impossibile enim est aerem adeo corpulentum fieri, vt solidas partes restituat. At medium hoc non asserunt. Cū enim ex triplici substantia constent animalia, à triplici nutrimento sustentari asserit Hippocrates in lib. de Flatibus: quorum nomina sunt, cibus, potus, spiritus. Odores igitur non reliquas partes instaurant, sed spiritus. Adhuc instabit quis, ex Aristotelis sententia odores ad cerebrum peruenientes ad sanitatem facere calefaciendo, non ergo alia ratione. Amplius idem testatur in lib. de Respir. cap. 2. Ex aere inspirato in pulmonem, refrigerationem tantum fieri, non nutritionem spiritus: magis enim ex alimento nutriri calidum, quod intus est. An ex his verbis patet solutio, si enim ex alimento magis, non negat aliqua ex parte aerem inspiratum ingredi in cor, & ad spiritum vitalem accedere. Similiter dicendum est de odoribus cerebrū petentibus: quamuis enim alterationis gratia odores huiusmodi expetantur, nihil obstat, quin aliqua ex parte etiam nutrant spiritus. Nam in pulsu arteriarum ingredi aerē ambientem medici concedunt, quod aliqua ex parte apud Aristotelem, qui pulsum alia ratione statuit, non est impossibile. Sed hæc contemplatio non est præsentis negocij. Odores igitur suaues ratione quidem temperamenti naturalem spiritus qualitatem conseruant, ratione verò substantiæ familiaris eundem nutriunt, vtriusque autem

- A** autem ratione vires collapsas citissimè restituunt, vt contingit in syncope: idq; non tantum naribus applicati, sed etiam temporibus, carpo, pedibus, testiculis, cordi, & tandè vbicunq; arteriæ fuerint conspicuæ. Sed longè efficacius, si intus sumantur aut in cibis, aut in potu, vt vinum odoriferum: simul enim cum nutrimento odor peruadit ad principium. Huius gratia etiam immiscent odorata medicamentis purgantibus, ne ab ijs robur virium dissoluatur. Conferunt in tremore cordis, & palpitatione, inter eos seligendo aut calidiores, aut frigidiores, prout affectus postulauerit. Pugnant quoque aduersus putridos vapores contemperando: Idcirco vtiliter in affectibus vterinis adhibentur, & in peste. Quæ multam odoris copiam fundunt, si largius sumantur, periculosa: vehementer enim caput replent, vnde sopores, vertigines, apoplexiæ, & mortes fiunt, qualia sunt styrax, crocum, camphora, ambra, & alia huiusmodi. Odores acuti magis
- B** in profundum penetrant, & vapores dissoluunt: profunt cerebri, & neruorum affectibus frigidis, & inter eos qui aciores sunt, sternutamenta mouent, vt nigella, sampucus, balsamum, cardamomum, sopores arcent. Quæ autè mitius olent, vt semina odorata apij, ameos, dauci, cumini, & suffrutices coronarij, vt thymum, serpillum, ad flatus dissoluendos pollent: mouent quoque vrinam, quæ huiusmodi odorem habent, vt testatur Aristoteles. 12. Probl. 12. Et apud Hypocratem suffitus aromatum muliebria ducit, sed capitis grauitatem facit. Ex ijsdem varia suffimenta fiunt ad sudores eliciendos, ad siccandas crassas fluxiones ad thoracem fumo hausto. Vtebatur Galenus olfactu Hædicroi, aut Theriacæ. Odor grauis cum repleat sua crassitie, ac distendat, dolores capitis gignit, idcirco inutilis, aliquando tamen iuuat ad somnum conciliandum, vt fructus mandragoræ, styrax. Quæ autem mitem habent odorem, & exilem inter humida tutiora
- C** sunt, refrigerat enim & humectant absque repletionem, vt violæ, aqua rosea, & quæ ex floribus citri, aut aurantij elicitur, samfam vocant, & quæ ex floribus myrthi. At in sicca materia, vt sandalis, rosis siccis, myrtho ad calidas fluxiones siccandas conueniunt, sed de odoribus suauibus hæc satis.

C A P. XV.

NSVAVIVM quoque non eadem est natura: multis enim modis discedere quid potest à commensurata illa proportionem, in qua similitudo consistit cum natura hominis. Nam excessus erit aut in primis qualitatibus, aut in conditionibus materiæ, vnde dissimilitudo substantiæ colligitur, per quam natura eos abhorret: lædunt enim sensum, quamuis aliqui iuuare possint, vt faciunt

K k 3 medi-

DE MEDICAMENT. FACULT.

medicamenta, unde odores medicati vocantur, quales in castorio, galbano, opopanace, & similibus. Sunt tamen quibus odor alijs suavis, valde infestus sit, vt rosarum: sed id ob peculiarem eorum conditionem contingit. Qui putidiores sunt, fetentes vocantur, vt sulphuris, assæ fetidæ, excrementorum alui, rerum putridarum. Eadem verò distinctio in his reperitur, quæ in iucundis. Alij enim acuti, vt in castorio, sulphure, capillorum, & cornuum suffitu. Alij graues, vt in succis ferulaceis, coriandro viridi, conyza fetente. Alij lenes, & exiles, vt in Polio montano, Abrotono. Differunt enim crassitudine, & tenuitate: copia, & paucitate exhalationis. Qui igitur medicati vocantur, cum sint minus molesti, iuuant calefaciendo, ac digerendo: calidiores enim sunt quam qui inter suaues continentur: ideo ad excitandos altos sopores faciunt, vt castorium, ruta. Idem ad vteri præfocationes adhibentur naribus, vt prauis vapores ascendentes dissoluantur. Infra autem suaues magis conueniunt ad eosdem contemperandos. Mitius id præstant, quæ odorem mitiorem habent, vt artemisia. Quæ plenius olent concitant sternutamenta, & caput purgant efficacius, quam quæ inter suauius acuta sunt. Quæ autem foetent, adhuc magis à medio recedunt, vel ad calidum, vel ad frigidum: humidum, vel siccum. Ad calidum, & siccum, quæ in hoc genere acutum spirant, vt sulphur, auripigmentum, bitumen, & pleræque evaporationes metallicæ, quæ in fodinis reperiuntur, omnibus animalibus noxiæ, corrumpunt enim spiritus. Ad frigidum, & siccum pertinere videtur canfora, magis enim ad ingratos quam iucundos eius odor accedit, adhibetur ad magnos ardores. Frigida & humida inter grauius olentia, sunt cicuta: coriandrum viride: horum odor mentem perturbat, & soporem inducit. Tamen coriandri semen siccum odore grato constat, ideo familiaris est, nec lædit. Opii, & vnguenti populei odor a medicis eligitur ad somnum conciliandum aduersus graues vigilias, & dolores vehementes sedandos: si temporibus, & naribus illinantur. Aliquando manuum, & pedum ablutio ex capitibus papaueris, & vino soporem conciliat: nam odor cum vapore usque ad cerebrum ascendit. Hæc autem grauius olent, quia humiditatem vaporosam multam, & crudiorem continent. Fætoris enim causa cruditas est superflui excrementi. 13. Probl. 4. Nam probe cocta minimè fetent. vt patet in puris confectioe, in sudoribus, & reliquis excrementis. Idem videre est in mosco. Dum enim recens ex animali, quod ipsum fert, extractum fuerit, foetidum esse aiunt: percoctum autem in Sole odoratissimum euadere. Putrescentia quoque ideo foetent, quia putredo est coctioni contraria. Si igitur per coctionem gignitur odoris suauitas, per putredinem foetor orietur. Exhalat enim ob caliditatem externam humiditas: ideo hac ratione calida,

A calida, & humida erunt, quæ ex corporibus putrescentibus exhalant, & vim putrefaciendi habent: contagio enim, quod putridū est, proxima afficit, vt in fructibus putrescentibus patet. Sic Phthisis olfactu purulentorum nascitur: & ex foetore cadauerum pestis, vt ex pestilenti aere inspirato. Similem putredinem, & foetorem concipit aer diutius conclusus in subterraneis, nam cum erumpit, si inspiretur, interficit. Ex metallicis, vt argento viuo, auripigmento, & animalibus venenosis, exhalatio quoque venenosa est, ideo vt illa corrumpunt corpora, sic earum exhalationes spiritus. Aliquando tamen medici suffumigijs vtuntur ex sulphure, & auripigmento, vt inspirentur ad veterem tussim, vt Dioscorides tradit: sed adhibita correctione, vt minus lædant. Alij ad morbum gallicum suffumigia parant sudatoria ex cinnabrio factitio, quod ex argento viuo, & sulphure fit, quamuis genere sit deleterium. Preparatio enim vitia corrigit. Hæc de odoribus sufficiant.

C A P. XVI.

RELIQUA sensibilia quæ in corporibus sunt, nullam vim agendi habere videntur in corpus tangibile, ideo à Medicis inter medicamenta non considerantur. Nam sonus, si aliquando ob vehementiam corpora discindit, id motu præstat, ictus enim vehemens discindere potest cum aere etiam corpora in eo existentia: at non alterat præter sensum auditus. Ad hanc autem alterationem aliquando læsio in organo male affecto sequitur: sunt enim qui strepitum ferre non possint: aliquando autem auxilium: cum ex dulcedine cantus aut soni, sedantur spiritus ijs qui neruorum incontinentiam patiuntur ex ictu Phalangij, quam Tarantulam in Apulia vocant: sedantur & animi perturbationes. Neque etiam signum esse possit qualitatum tangibilium, non enim insequitur illas, sed alias corporum conditiones, vt leuorem, duritiem, & figuram concauam. Ideo relinquatur. Color quoque eodem modo in sensum visus agit tantum, & oculos aut offendit aut recreat, atque animi lætitiā aut tristitiā parit, non per qualitates tangibiles, sed per se. Magis tamen quam sonus insequi videtur primas qualitates tangibiles, ideo aliqua signa temperamenti ex coloribus assumit Galenus quamuis infirma. Sensibilia autem communia, vt motus & quies, figura, numerus & magnitudo per se non alterant, sed alterantiū vires augent aut minuunt, vt irrigationes efficacius alterant, quam lauacra: in maiori quantitate maior est virtus quam in minore. At medicamentorum vires nec efficiunt, nec ostendunt. Inter sensibilia per accidens forte quædam significabunt vires magni momēti, vt similitudines quarundam plan-

K x 4 tarum

DE MEDICAMENT. FACULT.

tarum cum animalibus, aut eorum partibus, aut morbis. Nam secundum illas similitudines cōpertæ sunt vires quasdam tenere, vt Echion semen fert simile capitibus Viperarum, sanat quoque earum morsus, vt testatur Dioscorides. Scorzonem apud Hispanos vocata radice emulatur serpentem eius nominis, eademque reperta est præsentaneū remedium ad eius venenum. Dracunculus caulem gerit Draconi similem: eius succo perunctum non tangi à serpente tradunt. Testiculorum genera radicem binis testiculis similem gerunt, quæ & odore genituram præferunt: valet autem ad Venerem. Satyrium Erithronium non solum testiculos in radice emulatur, sed & genitale adiunctum cum sua pube: efficacissima ad rem veneream. Lithospermon semen fert lapillorum duritie, quod calculos in renibus frangit. Lens ad exanthemata, quæ lenticulis similia sunt ab antiquis laudatur. Phaselus reni similis ad renum morbos valet. Multa alia non solum in plantis, sed & in lapidibus huiusmodi reperiuntur, vt Iaspis viridis cui sanguineæ insunt guttæ, appensus sanguinem sistit: quasi natura huiusmodi signis vires commoſtret. Verum quia similitudines reperire in plerisque non licet, & forte in multis per accidens adſunt, non tutum est ex illis vires coniectari. Dimissis igitur his, relinquitur solum vt de coloribus agamus.

C A P. XVII.

IX coloribus incertam esse temperamenti significationem, ex eo colligit Galenus, 4. Simp. vlt. & 1. eiusdem cap. 2. quod in vnoquoque colore & calida & frigida, & humida & sicca reperiuntur. Sed & ratione hinc fiet manifestum: Cum enim color passio quædam sit perspicui, quatenus illuminatur, & terminum habet, in superficie enim omnis color spectatur, vbi fuerit illuminata: natura autem perspicui & luminis communior sit, quam calidi frigidi humidi & sicci: reperitur enim & in celestibus, vnde visus est prior tactu quia subiectum prius est 2. de Gen. & cor. tex. 7. Hinc merito fit, vt nullam firmam coniecturam exhibere queat ad primarum qualitatum tangibilium mixtiones cognoscendas. Aut enim vt causa significaret, aut vt signum. Vt causa non potest, color enim non efficit tangibiles qualitates, licet à motu & lumine solis pendeant. Neque vt signum, quia color non pendet à primis qualitatibus, vt dictum est, sed ab alijs principijs communioribus. Ideo omnia corpora visibilia sunt, non omnia tangibilia. Sed quoniam in generabilibus & corruptibilibus præter trinam dimensionem, quæ æterna est, omnia mutari contingit, etiam colores aliquando mutantur agētibus primis qualitatibus. Ideo aliquando signa esse possunt passionis factæ ab illis, vt quod ab igne

A igne vritur, si semiuustum extinguitur, denigrari solet, vnde nigredo absentiam caliditatis significare possit. Sic Flauum & Puniceū quod in flamma & carbone candente visitur, in alijs similiter caliditatis cuiuspiam indicium esse videatur. Galenus profecto quamuis ex coloribus simpliciter proferre temperamentum non audeat, aliosque refellat, qui ex ijs male ratiocinabantur 2. Simp. cap. 3. tamen 4. Simp. vlt. illud quasi perpetuum statuit: in quocumque genere sigillatim aut feminis, aut radice, aut succi, vt in Cēpa, Scylla, Vino: quanto fuerint albidiora, tanto & minus calida esse: Quæ vero subflaua aut fulua, calidiora. Idem in Tritico, Milio, Ochris, Phaseolis, Cicere, Iridis radice, Asphodelo, alijsque compluribus vsu venire. In quocumque enim genere in vniuersum fulua, flaua, & rubra, omnia albis esse calidiora. Quæ an vera sint, & quo modo, quauē ratione id accadat, vt in ijs tantum, quæ eiusdem generis sunt, non autem in diuersis generibus coniectura ex coloribus sumi possit, non ab re fuerit explicare. Nam simul & sciētiam de coloribus in Medicina ad multa alia vtilem habebimus. Quod tanto libentius efficiam, quanto ab alijs hanc partem alioqui difficillimam, minus elaboratam perspicio. Videamus autem prius colorum differentias, deinde à quibus causis singulæ effici soleant in ijs, quæ ex elementis componuntur, aperiemus. Has enim causas nos quærere oportet, cum non in vniuersa natura, sed in his tantum quæramus.

C A P. XVIII.

QUAMVIS colorum differentiæ ex albi & nigri mixtione secundum magis & minus in infinitū variari possint: placuit tamen veteribus ad numerū septenarium redigere, quemadmodum & sapores, & odores, ut testatur Aristoteles in lib. de sens. cap. 4. & Theophrastus 6. de cau. pl. cap. 3. Tot enim sunt maxime sensibiles differentiæ. Sed quoniam in enumeratione octo resurgunt, & in saporibus, & in coloribus: nempe Album, Flauum, Puniceum, Purpureum, Viride, Cyanæum, Fuscum, & Nigrum, vt septenarium conficiant, Fuscum cum Nigro componunt ob vicinitatem: quemadmodum & Flauum cum albo ob eandem rationē iungendum esset. Si igitur utrosque cum extremis componamus, sex remanebunt: quorum duo extrema, quatuor vero Media. Ob diuersam vero proportionem medij colores hi quidem iucundi, hi verò minus censentur: quemadmodum in concentu, qui ex acuto & graui oritur, accidit. Vbi enim proportio inordinata fuerit, sonus fit insuauis, vbi vero ordinata, & certis quibusdam numeris, suauissimus. Nos idem in calidi & frigidi mixtione notauimus, iucunditatē tactus in tribus reperientes,

DE MEDICAMENT. FACULT.

tes, scilicet in tēperato, in recessu caliditatis ac frigiditatis ad secundū **D** ordinem: nam in his numeri proportionatissimi. Colorum quoque mixtiones insignes in tribus reperiri, vt in alijs plerisque natura fert, docuit Arist. 3. Meteo. cap. 4. Ideo Iris tricolor: puniceus ad albū vergens, purpureus, qui Alurgos ab eo dicitur ad nigrum declinans, In medio viridis. Secundum quem ordinem & in Iride spectantur. Ex quibus patet, cur viridis color maxime omnium aciem oculorum reficiat & oblectet, vt de Smaragdo Plinius testatur, qui numquam fatiat, semper gratus: ratio est, quia maxime in medio consistit inter album & nigrum. At puniceus lætior, quia splendidior, Alurgus seu Ceruleus tristior, quia nigrior. Si igitur viridis medium exacte locum tenet, vt patet in Iride, tot erunt proportionales mixtionum ad viridi ad album, quot ab eodem ad nigrum: meritò igitur colores impari numero statuendi sunt, qualis septenarius apud antiquos: quemadmodum etiam patet in gradibus mixtionum ex calido & frigido: cum **E** enim quatuor vtrinque à medio recedentes statuuntur, cum ipso medio nouem consurgunt: plures autem aut pauciores constitui possunt in omni contrarietate, quæ mixtionem patitur: nam fermè in infinitum variari possunt. Quoniam igitur & in coloribus multi alij sunt à præcipuis illis magis & minus recedentes, qui nomina obtinent propria, satius fuerit hos quoque sigillatim explicare. Differunt autem à prædictis, quod ij puri videntur, quia in numeris quibusdam ordinatis consistunt, ideo à pictoribus componi nequeunt, sed à sola natura temperantur. Alij autem impuri & in numeris inordinatis ex aliorum mixtione fiunt. Quasi colores alij simplices, qui ex luminis & opaci concursu solum creantur: alij compositi ex alijs coloribus, quos pictores imitari possunt.

C A P. XIX.

ALIJ igitur differentie sex notantur ab Actuario in vrinis. **F** Chrystalleus, Niueus, Aqueus, Lacteus, Glaucus, & Charopus: partim intensione & remissione differentes, partim perspicuitate. Summe quidē albedinis sed in corpore perspicuo Chrystalleus, paulo remissæ Aqueus: splendor enim maior in Chrystallo est quam in aqua: In corpore autem non perspicuo Niueus excedit, lacteus paulo remissior. His succedunt Glaucus, qualis est in Cornu perlucido: Dioscorides folia Chelidonij maioris subglauca vocat, quia ex viridi ad talem albedinem tendunt: Oculi quoque glauci dicuntur, qui ad albedinem vergunt. Charopus maxime omnium remissus est, vt pili subalbidi Chameli, & onyx lapis ab vngue dictus: oculi quoque Charopi dicuntur, qui ex albo ad cæruleum vergunt. Summam autem albedinem candidam vocamus, vt niuis.

CAP.

A

C A P. XX.

LAVI differentia apud Galenum i. Cri. 12. in coloribus vinarum tres afferuntur. Maximè remissus ad albedinem accedens Pallidus *παλιδος* græcis dictus. Deinde Ruffus, *πυρρός* græcis, qualis in capillis puerorum spectatur, & in vulpe. Vltimo loco Flauus *ξανθος*, græce appellatus, vt in Auro: hic ab albo magis recedit versus rubedinem. Actuarius primum spiceum appellat, quia talis color in spica tritici arida inspicitur: vltra Flauum autē, quem ipse Aureum vocat, adiungit Croceum, qui proximè iam accedit ad rubedinem. Hi verò omnes cum remissi sunt, connotantur præpositione, sub: vt subflauum, subruffum, subspiceum, & in reliquis eodem modo. Reperio & *κίτρινος* sæpe apud Dioscoridem, vt in Melle: Apud Platonem in Timæo, ex flauo & fusco compositum, quidam vertunt, B Fuluum, alij Rutilum, alij Giluum: quidam confundunt cum Ruffo. Inuenitur & Luteus color, græcis *Μήλιος*: idest Melinus, qui color in malis Cotoneis reperitur, Barbaris vero Citrinus, quia is in malo Citrio reperitur: Hic à pallido nō videtur differre, nisi quia accedit magis ad aliquam viriditatem, vt flauus ad rubedinem. Ideo Lutea avis Latinis dicitur, quæ Græcis *χλωρίς* à viriditate appellatur. Dicitur tamen & Luteum ouis vitellum. Reperitur & *Μέλιος* à Melle dictus. Ex quibus patet, omnes istos colores rectè Albo ascribi sed admixto cum alijs coloribus, cum viridi, rubeo, aut nigro. Cum viridi enim communicare videntur pallidus minus, Luteus magis. Cum nigro Ruffus & Fuluus: horum enim albedo ad fuscum vergere videtur in Ruffo minus, in Fuluo magis, qualis est color mellis. Cum Rubeo flauus & Croceus. Quamuis hæc nomina sæpe apud authores confundantur, vt Galenus notauit.

C

C A P. XXI.

SEQVITVR Puniceus, qui inter medios primus sincerus reperitur & in bona consistens proportione: ad nigrum magis accedens, quam superiores. Est autem hic color in carbone ardente & in supremo arcus celestis ambitu. Ab hoc vix distare videtur Rubeus, *ῥυβρος* græcis dictus, vnde Herythrodanum & Rubea herba dicta ab infectioribus lanarum quæsitæ. Et Coccineus, à grano tinctorio, vulgo Chermisinus inter preciosas infectiones: & Purpureus celebratissimus ex pretioso liquore Cōchilij eius nominis. Differunt autem, Nam puniceus candidior est, qualis in flore mali punici & Anagallidis masculæ reperitur. Rubeus nigrior, ac sine splendore: Coccineus autem cum splendore: Idem purpureus ex purpura Marina, qui

DE MEDICAMENT. FACVLTV.

na, qui color, vt inquit Plinius, est nigrantis rosæ subluens: cuiusmo-
di & in Flore Amarantho spectatur. Sed nomen hoc transit etiam ad
Violaceum, cui vel modicum purpure sit admixtum: de quo inferius
agetur. Ab his magis discedit Vineus, qui in vino nigro spectatur.
Adhuc magis Passeus, qui est in Sapa, & Cerasis nigris, & Moris, ex
nigri enim mixtione fiunt. Contra Carneus ex albi mixtione fit: &
Roseus, qui in rosis vulgo Incarnatis dictis apparet.

C A P. XXII.

SUCCEDIT Viridis color notissimus, idemque Medius æ-
qualiter ab vtrisque extremis distans, ideo & hic inter sim-
plices maximè proportionatus. Eius differentiæ non adeo
notæ, vnde ambiguitas apud authores. Qui igitur saturatæ est viridi-
tatis *πρασινης* appellatur, seu Prasinus, idest Porraceus, Porri succo si-
milis: huiusmodi traditur esse in Smaragdo, quo nil viridius viret: &
in segete læte virenti. Ideo hic reliquorum placidissimus. Alius eo
paulo remissior ad Luteum modicè accedens, herbaceus appellatur,
quia in plerisque herbis reperitur, præcipuè autem in nouellis plan-
tarum germinibus, folijs, & fructibus, vt in libro de coloribus apud
Aristotelem habetur. Alius adhuc magis ad flauum accedit, quo-
dammodo Medius inter flauum & Herbaceum qui *χλωρός* à Græcis
dicitur, à nostris aliquando viridis conuertitur, aliquando Luteus,
vt de aue Lutea superius dictum est. Hinc apud authores sæpe no-
minum confusio pro eodem accipientes *αχρόν* & *χλωρόν*, idest Palli-
dum & viride, vt notat Galenus apud Hippocratem in primo Acut.
vbi bilem viridem accipit pro pallida: Sic apud Plinium Topatium
gemma viridem esse legitur, cum tamen eius viriditas in auri co-
lorem desinat. Actuarius hunc calorem videtur oleosum appellare, E
cum scribit, olei colorem ambigere inter viridem & flauum, magis-
quæ ad flauum accedere. Duo igitur prædicti versus album recedunt.
Alij verò sunt, qui ad nigrum magis vergunt, vt color Maluæ Malua-
ceus dictus, alijque plures magis & minus recedentes, sed sine no-
mine: quædam enim subalbida vt oleæ folia: quædam subrubra, vt
Bliti: quædam ex albo ad cæruleum vergunt: vt Chelidonij maioris,
& innumeris prope modis hoc modo viriditas variatur.

C A P. XXIII.

POST viridem succedit Cæruleus *κυανός* græcis dictus, qui ter-
tius color inter Medios simplices, & vario modo cum cate-
ris miscetur: Barbari Lazurion vocant, vnde lapis Lazuli
eius coloris, vulgo Azurro. Eiusdem generis sed modicè remissus est
Cæli

- A** Celi color, seu aeris, vnde *A'ep'aw* appellatur, qualis est in gemma Borea à Plinio vocata, à nostris autem Turchina, sicut & color turchinus: qui fortè idem est cum Veneto, in eodem enim genere ponitur cum Cæruleo. Inter hos numerandus est violaceus, sed modico rubore respersus, ideo & purpureus appellatur, vnde viola purpurea: & hyacinthinus idem, qui in flore hyacinthi reperitur. Ad differentiam autem alterius purpuræ rubentis, hæc nigra cognominatur, vnde viola nigra dicitur: vulgo autem pauonazzo, quia in collo pavonis conspicitur. Aristoteles alurgon vocat, aliàs purpureum, quem in libro de Sensu ponit statim post puniceū ante viridem, intelligens eum cui plus ruboris inest, cuiusmodi spectatur in Amethysto, de cuius colore Plinius inquit: usque ad vini colorem accedēs, priusquam eum degustet, in violam desinit. At in 3. Meteor. cap. 4. Alurgon ponit in infimo Iridis circulo, qui cæruleus est. Accedit autem hic color
- B** proximè ad fuscum, idcirco quæ hunc colorem habent, sæpe cærulea appellantur: miscetur & cum viridi in lapide Armeno.

C A P. XXIII.

- E** Vscvs Græce *οζις* multam habet latitudinem, sed non adeo nominibus distinctam, vt superiores. Quidam igitur liuidus appellatur, qui color est cutis ob contusionem nigrescentis. Huic similis est plumbeus, ex candido enim nigrescit: & Aquilius ab aquæ obscurioris colore dictus: sed in corpore diaphano: Cinereus autem *σποδεδις* Græce dictus in corpore non diaphano, quem vulgo bigium vocamus. Giluus autem ambiguus est inter fuscum, & melinum apud Galenum. 2. Catag. quem colorem ærugo in emplastris per vltiorem coctionem acquirit: & spuma argenti, & cerussa. Si enim hæc amplius incoquantur, post giluum tandem nigra fiunt: Est autem hic color in cortice castaneæ, Græce *κίρρος* dicitur, de quo supra in Flauo: nos vulgo tane appellamus. Ad fuscum etiam pertinet color ex rubeo nigrescens, vt qui in moris maturis conspicitur, & iam nomine nigri intelligitur, talis in sanguine nigrescente visitur.
- C**

C A P. XXV.

- N** IGER in altero extremo latitudinis consistit. Qui sincerus est, ater appellatur, qualis in carbone extincto, & atramento visitur: remittitur autem admixtione cæterorum, vnde fuscus gignitur varijs modis, vt dictum est. De differentijs igitur colorum tot dicta sint. A quibus autem causis fiunt in corporibus his dicamus.

CAP.

S V M E N D V M autem illud principium : omnia elementa alba esse secundum naturam, quia simplici corpori simplex color debetur, ut in libro de coloribus Aristoteles tradit. Alienis autem coloribus infici, aut ex mixtione, aut transmutatione in se inuicem, alterationeque. Quanquam scio quosdam de terra dubitare, quæ suapte natura obscura videtur, & nigra : & de igne, qui flauus ab Aristotele appellatur, ut Sol. Sed ignis quidem, qui flamma, vel carbo dicitur, ob lucem, quæ albedini ascribitur, in materia nigra, puniceus aut flauus apparet, ut Sol per mediam caliginem visus. Ignis verò elementaris, qui nequaquam lucidus est, sed perspicuus, ut aer, interminatus quidem sine calore est, ut aer & aqua, nisi lumen in ijs receptum colorem appellare libeat, ut aliquando facit Hippocrates, E aquam albam vocans. Terminatus autem, & diuisus alium colorem præter album habere non potest. Quod enim in interminato lumen est, in termino est albedo, ut tradit Aristoteles de Sens. cap. 3. Idcirco & spuma & nix, & glacies comminutus, candorem assumunt, quia maximè suscipere possunt lumen ob naturam diaphani : non quod lumen aliquod in ipsis natura insit, ut quidē putarunt, à maiori enim lumine obscurius fieret. Terra verò, si quidem sui natura opaca sit, nec luminis susceptiua, profectò nigra dicenda erit. At si hoc esset, nulla essent corpora terrestria perspicua, & alba : multa tamen sunt inter gemmas, marmora, & sales. Quin nulla mixta omnino candida reperirentur, cum in omnibus terram inesse necesse sit, quæ si natura nigra sit & opaca, quamcunque albedinem aliqua ex parte remittet. Melius igitur dicendum, terram quoque si continuum esset corpus & homogeneous, diaphanam fore, ut aqua : quod patet in Sole F fossili, lapide speculari, & gemmis multis perspicuis, ferè enim terra sunt, perspicua tamen, sæpe magis quam aqua. At quia terra maiori ex parte diuisa est in corpuscula, hinc fit, ut videatur in superficie tantum, non in profundo, nec semper colore albo, quia variè est alterata : Si tamen ad suam puritatem reducatur, deinde cõfletur in vnum corpus : ut ex cineribus aliquando fit vitrum, manifesta erit albedo in cineribus, & perspicuitas in vitro. Rectè igitur positum est, omnia elementa in sui natura candida esse. Dùm verò inter se transmutantur, nigredinem fieri, in eodem libro de Coloribus habetur. Maximè autem id est manifestum in ijs, quæ comburuntur : humidū enim seu aqueum seu aereum, dum comburitur, nigredinem facit, ut patet in fumo, & carbone extincto, & in Aethyope, & in ijs, qui in Sole versantur. Postquam verò omnino humor omnis combustus est, al-
bum

Abum fit, vt patet in cinere, & calce: transmutatū enim est, quod erat trāsmutabile, combustibile quidem in ignem, incombustibile autem in terram albam, quæ si abluatur, vt Galenus docet, superatur ab ea ignis vestigium, & omnino terra pura redditur. In alijs quoque idem est manifestum. Cum enim aer crassescit, & transmutatur, fit tenebricosus. Et aqua, cum exsiccat, nigrescit, vt patet in puteis. Parietes enim aqua perfusi, & tempore exsiccati, nigrescunt. Tandem nigredo eorum est, quæ corrumpuntur, & tendunt ad mortem. Nam in transmutatione perit Diaphanum, quod est luminis susceptiuum: perfectis autem vnā cum forma perficiente suis vnique color restituitur, qui & perseverat, quandiu forma persistit: in priuatione autem simul & nigredo & tenebræ fiunt: sunt enim & hæ priuationes: nam quod est in diaphano interminato lumen & tenebræ, in ipso termino est album, & nigrum. Hæc autem in viuētibz manifestissima sunt.

B Sanguis enim, quandiu in sua perfectione est, & suo calore insito fouetur, rubeus est, quasi ignis: cum verò extinguitur eius calor, qui perficit, nigrescit vt ignis qui extinguitur: Et humor aqueus oculi viuente animali perspicuus est, & valde clarus, eodem extincto nigrescit: nullum enim nigrum perspicuum esse potest. Quibus sic constitutis cæterorum quoque colorum causæ erunt manifestæ. Quod enim albū est, si à sua natura mutetur, & perspicuitas deleatur, siquidem ex toto, nigrū fiet: Si verò secundum partem, pro diuersa proportionē varij orientur colores secundum eum ordinem, quem superius scripsimus. In locis igitur minus à Sole illustratis aqua sponte exsiccata, nigredo fit, vt dictum est de puteorum parietibus, nulla enim perfectio acquiritur: vbi autem Sole illustratè siccatur, aut crassescit, vt in tectis conseruato aliqua ex parte Diaphano, veluti luminis igniculo, primum quidem pallidum, post herbaceum, deinde viride fit,

C in quibus natura plantarum consistit, vt in aquis stagnantibus apparet: retinetur enim perfectio quædam, & mixtio fit, ideo colores medij mixtorum sunt. Vbi vero plus cœlestis caliditatis innascitur, vt splendor maior, sic ex candido ad rubedinem tendit, & quæ eius sunt generis: in quibus natura sanguineorum animalium sita est. Ex principijs enim albis tum plantæ, tum animalia fiunt, calore insito agente: nam vt elementa alba sunt, sic & semina plantarum intra corticem substantiam albam continent, aut maximè tendentem ad albedinem: animalium quoque primordia alba conspiciuntur, vnde postea cæteri colores vnique proprii nascuntur. At cæruleum, vt ad nigredinem proximè accedit, sic minimè vitale est. In nullis enim animalibus hic color spectatur nec sanguineis nec exanguibus, immo neque plantis, præterquam in floribus, & quarundam auium pennis: excrementa enim sunt. Apparet autem huiusmodi color in mari, & aere

ob

DE MEDICAMENT. FACVL.T.

ob diaphani profunditatem, qua lumen deficit. Et quorundam lie- D
 nes morboſi hoc colore ſpectantur ob nigri humoris alterationem.
 Minimè autem mirum videri debet, quod niger in partibus quibuſ-
 dam animalium ſpectetur, vt in pilis, & cute Aethyopum, cæruleus
 autem vnus ex nobilibus nequaquam. Ratio eſt, quoniam excremen-
 ta quædam nigra eſſe neceſſe eſt, in quibus multum ineſt calidi, quæ
 enim aduruntur, nigra fiunt, vt atra bilis. Colorari autem aliquas par-
 tes ab huiusmodi excremento non eſt abſurdum: pili enim nigri ex
 nigra fuligine fiunt: & cutis nigreſcit ex ſanguine ſubcutaneo uſto à
 Sole: cortices quoque multorum ſeminum nigri ſunt, præcipuè in
 genere bulbaceo, ex ſimili excremento: ineſt enim in ijs multa cali-
 ditas, quæ vrere poteſt excrementa. At color cæruleus cum naturam
 diaphani, & ſplendorem participet, ex certa coctione perfici videtur,
 non per interitum priuari, vt accidit nigra. Sic autem natura vide-
 tur conſtitutum, vt viuientia omnia ob naturam calidi innati eos tan- E
 tum colores participant, qui ad album magis accedunt, quam ad
 nigrum. Hinc factum eſt, vt inſimum genus viuientium colorem vi-
 ridem potiſſimum aſſumpſerit: hic enim etſi medius ſit, extremus ta-
 men eſt in genere viuientium. Oportuit igitur nobiliora viuientia, vt
 animalia hunc colorem tranſcendere verſus albedinem: vnde anima-
 lia ferè nulla viridia ſunt, præter quoddam Erucarum genus ob cibi
 ſimilitudinem. Tanto ergo minus erunt cærulea: vergit enim hic co-
 lor ad nigrum magis quam viridis. Metallica autem omnimodos co-
 lores habent à calore ſubterraneo diaphanū perficiente, aut corrup-
 pente. Qui igitur colores oriantur in elementorum mutatione, &
 mixtorum generatione, & corruptione dictum eſt. Vtrum autem
 colligere poſſimus ex ijs mixtorum temperamentum, quod ab initio
 quærebatur, nunc contemplemur.

C A P. XXVII.

S I QV I D E M colores à lumine quodam inſito ortum habe-
 rent, lumen autem ignis quidam ſit, vt Plato aſſerebat: Quo
 magis colores ad albedinem vergerent, eò calidiores eſſent.
 At nix candidiſſima tamen frigidiffima. E conuerſo nigra frigidiffima
 eſſent, cum in priuatione luminis conſiſtant, ſæpe tamen ex uſtione
 multam caliditatem contraxerunt. Si autem ex principijs quæ attuli-
 mus iudicare velimus: in medijs coloribus tantum forte aliqua ratio
 erit temperamenti. Si enim elementa omnia alba ſunt, & quædam
 calida, quædam frigida: nulla ratio ex albedine ſumi poterit: Simili-
 ter neque ex nigredine, nam tam calida quam frigida in hunc colorem
 corrumpuntur. Medij autem colores, cum per quandam coctionem
fiant

A fiant aut à calido innato, aut à Sole, aut ab igne: ea calidiora esse videbuntur, quæ ad eorum perfectionem maiori caliditate egent: quo modo viridis minorem caliditatem habebit, quam rubeus, maiorem autem quam Cæruleus: aliqua enim caliditas innata est in colore viridi plantarum, quæ non inest in inanimatis. Color autem rubeus calidissimus omnium erit. Sanguinea enim animalia caliditate vincunt omnia exanguia. At multis modis dissonat ratio: Nam flaua bilis calidior est sanguine: & multæ plantæ caliditate vincunt animalia: idem inter metallica est inuenire: non enim secundum caliditatem innatam cuiusque iudicantur vires medicamentorum vt alibi ostensum est. Præterea idem calor in diuersa materia diuersos facit colores: nam si vratur Plumbum adeo vt in cinerem vertatur, rubedinem acquirit. Si in eodem igne vratur Stannum, vertitur in cinerem candidum. Item si in aceto putrescant Stannum & Plumbum, vtrique in cerussam candidam abeunt: Si æs eodem modo aut Ferrum alteretur: Aes quidem viridem colorem contrahet, quod Viride æris appellatur: Ferrum autem in rubiginem, qui colores diuersissimi ab eodem agente fiunt, sed in materia diuersa. Optimè igitur statutum est à Galeno ex coloribus non posse simpliciter temperamentum vllum significari, sed tantum supposita eadem materia. Cum enim mixtorum materia, quædam sit aquea, quædam terrea: & quædam calida, quædam frigida: ex coctione non quilibet in eisdem colores & qualitates mutabitur, sed diuersimodè, etiam si agens idem sit: cuius exempla de colore allata sunt, de qualitatibus autè calidis & frigidis hinc patebit. Nam in igne quædam calidiora fiunt, quædam frigidiora: Quæ enim ex sua natura calida sunt, vt Chalcitis, Chalcanthum, Misy ex vstione mitiora fiunt: & vinum natura calidum per putredinem versum in acetum, frigidum euadit. Contra autem Calx ex vstione vehementem caliditatem assumit: & æs per putredinem conuersum in Aeruginem longè calidius euadit. Idem in coctione quæ à natura fit, censendum est. Ex colore igitur qui coctione acquiritur in diuersa materia nihil certi significatur: nam ex coctione aliquando fit accessio caliditatis, aliquando inexistens diminutio. At si supponatur eadem materia, quæ alteratur, aliquam ex colore, qui acquiritur, coniecturam habebimus non tantum in medijs sed & in extremis. Alba enim sunt quæ adhuc nihil sunt perpessæ tam in elementis, quam in primordijs naturæ, vt semina & pituita. Si igitur aqua inspiciatur, quo purior fuerit, eo magis Diaphana erit, & ob id splendidior: eadem & candidissima redditur cum multo splendore, si eius Diaphanum terminetur, vt in niue. Quoniam vero etiam terra pura candida est, si optimè in aqua fuerit soluta, vt homogeneum corpus reddatur, aquam non obscurat, sed sepe reddit splendidiorè, vt patet in aquis Thermalibus lymphidissimis.

Ll

At

DE MEDICAMENT. FACULT.

At terra non ex toto soluitur, nisi fuerit à calore optime attenuata. **D**
 Albedo igitur in terra aliquod vestigium caliditatis significabit, quod
 tamen ab aqua potest ablui. Pulueres etiam colorati ex terra oriun-
 tur ab igne varie alterata, qui aquas colorant: sed hæc omittuntur.
 Accedamus ad humores corporis: Pituita quæ adhuc non perpeffa
 est coctionem, alba est & frigida, vt aqua. Per coctionem autem tran-
 sit in rubedinem sanguinis, qui & calidior est: Si ampliorem calidita-
 tem patiat, pars tenuior flauescit, & fit flaua bilis longe calidior san-
 guine: pars vero crassa & terrestris nigredinem acquirit, & fit atra bi-
 lis, partim frigidior sanguine, cum refrixerit: partim calidior cum
 retinuerit ignis vestigium. Duobus enim modis nigredo fit, vel ex-
 tinctione à frigore, vt in sanguine refrigerato, & carbone extincto:
 vel uisione, vt ligna in igne, & atra bilis per uisionem genita osten-
 dunt. Differt autem uisionum nigredo ab altera splendore, vt tradit
 Galenus 4. Apho. 23. vehementior enim caliditas fundens homoge- **E**
 neum corpus magis reddit, unde fulgor: defectus autem caloris inæ-
 qualitatem parit, ideo splendor deperditur in omnibus quæ per re-
 frigerationem tendunt ad interitum. Hinc forte putatum est, ignem
 quendam esse id quod splendorem coloribus tribuit. At id consistit
 in natura diaphani ob puritatem & æqualitatem substantiæ æqualiter
 colligentis lumen externum in ijs quæ in lumine visibilia sunt. Nam
 & colores quicumque splendidiores videntur, si per Crystallum aut
 vitrum purum superpositum inspiciantur, vt Gemmarij solent Car-
 bunculum emulantes. Ex colore igitur qui efflorescit in cute iudica-
 ri potest temperamentum. Color enim albus & capilli ad albedinem
 accedentes, aut Cani frigiditatem significant & pituitam dominan-
 tem. Frigidius adhuc temperamentum connotabit, si albedo ad fu-
 scum inclinet, qualis est color Plumbeus: amplius si ad nigredinem
 absque splendore: extinctionem enim calidi innati significat. Color **F**
 autem albus cum florido rubore mixtus optimam temperiem signifi-
 cat. Rubicundior abundantiam sanguinis. Si rubedo ad nigrum ten-
 dat cum splendore, sanguinis adustionem portendit: si absque splen-
 dore, extinctionem. Flauus & Ruffus calidius temperamentum si-
 gnificat, & bilem dominantem, idem color & in capillis ex flaua
 bile oritur, vt niger ex atra. Notantur & in vrinis colores. Nam ten-
 dentes ad albedinem, frigiditatem ostendunt. Ruffæ & flauæ cali-
 ditatem ex bile, & quo splendidiores, eo maiorem uisionem signifi-
 cant. Subruffæ autem & subflauæ optimam temperiem. Ad rube-
 dinem accedentes, sanguinem aduri ostendunt. Ad viriditatem aut
 nigredinem pessimæ, magnam enim uisionem significant, quamuis
 nigræ aliquando humorem nigrum expurgari, quod bonum est, aut
 calorem extinguere, quod pessimum. In excrementis quoque ijdem
 colores

A colores humorum qualitates ostendunt. Nam deiectiones flauæ, aut vomitiones flauam bilem ostendunt: virides, quæ Aeruginosæ dicuntur, peiores sunt, nam propter adustionem mordaciores euascerunt. Nigræ cum splendore extremam vltionem, ideo lethales: sine splendore autem, aut fuscæ humorem Melancholicum frigidum. Similem ordinem colorum vult Galenus etiam considerari in cæteris corporibus, dummodo eiusdem sint generis. Patet autem primum in fructibus, cum maturantur, transeunt enim ex colore in colorem, vt in caliditatem. Cum adhuc acerbi sunt, virides spectantur, maturescentes autem, quidam albi fiunt: quidam in alios colores vertuntur: nam perfecte maturi alij flauescunt, alij rubescunt, alij etiam post rubedinem ad nigrum transeunt, vt patet in vua, ficu, Cerasis, Moris, & plerisque alijs. At nec flauī in rubedinem transeunt, nec rubri in flauum, sed genere differunt, ideo minus comparari possunt inuicem. Viriditas igitur in his frigiditatem ostendit, deinde albedo, quæ maturationem præcedit: reliqui colores caliditatem maiorem significabunt, vt maturitatem. Quod & de vino testatur Galenus 4. Simpl. vlt. Flauum enim & rufum & rubrum calidiora esse albo. Alibi comparans Flauum cum rubro & nigro inquit. Flauum calidissimum esse, mox fuluum, deinde rubrum, post nigrum, vltimo album nempe frigidissimum & aquosum. Hæc tamen comparatio non admodum firma est, & quia eorum plantæ non eiusdem speciei sunt, & quia pro locorum diuersitate succi valde differunt, licet color idem seruetur. Nam reperiuntur inter alba & colore fermè aquosa, calidissima tamen: & inter rubra cæteris frigidiora. Cum igitur non supponatur eadem materia, non tenet comparatio secundum colores. Vt plurimum tamen contingit flaua calidiora esse rubris, tenuiora enim sunt; succus autem tenuis cum colore flauo igneum quid ostendit: vt flaua bilis: & lixiuium: at rubedo in crassiore materia consistit & magis terrestri, vnde frigiditas: ideo vinum nigrum adhuc frigidius est rubro: Album autem tenuissimum quidem omnium, ob aqueam substantiam, frigidissimum autem quia non tingitur ab ignea substantia. Eodem modo inducere licet in radicibus, seminibus, floribus: resinis, lignis, terris, & cæteris metallicis. Vt plurimum enim flaua calidiora sunt albis & cæteris coloribus tendentibus ad nigrum dummodo semper in eodem genere fiat comparatio. De coniectura igitur ex coloribus quæ sita satis superque dictum est.

ANDREAE CAESALPINI
ARETINI,
De Medicamentorum Facultatibus,
LIBER SECVNDVS.

C A P. P R I M V M.

VE MADMODVM cæteræ artes aliquando materi-
am, qua vtuntur, præparant, atque operi commo- **E**
diorem reddunt, vt pictores facere consueuerunt in
suorum pigmentorum confectioibus: aliquando
autem ea rudi vtuntur, qualis à natura præstatur, vt
statuarius marmore. Ars Medicinæ utroque modo
sua materia vtitur, aliquando simplicibus ac rudibus medicamentis,
qualia natura ipsa effecit, aliquando vario modo præparatis & com-
positis. Postquam igitur in præcedentibus eorum facultates explica-
uimus, quas natura condidit, sequitur vt easdem perquiramus, quas
ex diuersa præparatione ac mixtione adipiscuntur. Quamquam innu-
meris penè Medicina scateat remedijs, nullus enim est morbus, nullus-
que affectus, cui in tanta simplicium medicamentorum copia & va-
rietate opem ferre non liceat: idque vel si solas plantas spectes, vt qui-
dam putarunt, eoque magis si animalia adiungantur ac Metallica.
His tamen non contenta ars cepit varia miscere & præparare, vt ex al- **F**
teratione ac mixtura nouas formas & facultates compararet, quasdam
vero deleteret, aut occultaret, alias excitaret & vehementiores redde-
ret, alias temperaret & mitiores efficeret: & tandem vnicuique cor-
pori & temperaturæ, ac morbo proprium pararet medicamentum.
Igitur varijs inuentis præparationum modis, simplicia ad diuersos vsus
accommodantur, separatione, coniunctione, alteratione: In quibus
adeo astuta fuit & ingeniosa hominum solertia, vt res longissime in-
ter se dissidentes inseparabili uinculo coniungeret: Quæ aduersissi-
ma & inimica naturæ essent, benigna & iucunda redderet: in rebus
crassissimis & vilissimis tenuissima & pretiosissima inueniret, & quasi
rerum formas ex materiæ crassitie & impuritate separaret, & res ma-
ximè corruptibiles à corruptione ac putredine æterno fermè tempo-
re præseruaret. His aucta est adeo medicinæ ars, vt merito diuina ap-
pellari

Apellari ob hanc partem solam possit, cum secretas rerum naturas & mirandos effectus in morbis sanandis inuenerit. Hinc celebrata Pharmacopœia dicta; hinc Antidota multa, in quibus etiam Regum ambitio spectatur. Viget enim adhuc Mitridatium ab inuettore dictum: cuius exemplo postea Neroni Imperatori Theriaca ab Andromacho Medico celeberrimo composita est. Extat & Iustinum ad calculum frangendum efficacissimum item Adrianum ambo ab Imperatoribus dicta. Relinquo innumeras alias confectiones à peritissimis Medicis & Philosophis compositas, ad quas confugere tamquam ad sacram anchoram, ubi alia non prosint, necesse est. Increbuit vero adeo componendi consuetudo, ut nemo ferme sit, qui simplicibus utatur: & is doctior credatur, qui plura in vnum confarcinet, quamquam sæpius ad pompam, quam utilitatem. Placet enim plurimis multarum rerum compositio, ratio tamen componendi à paucis tenetur.

B Nam aut ignoratis simplicium facultatibus, aut quæ ex miscella confurgere possint, fortuito omnia contingere necesse est. Nos igitur in præsentia hanc Medicinæ partem maximè necessariam pro viribus tractabimus, cum prius quæsiuerimus, utrum simplicium vsus melior sit quam compositorum. Et utrum compositio sit in Medicina necessaria: hoc enim non satis constat. Et huius rei veritas non modicum, afferet momentum ad ea quæ dicenda sunt, inuestiganda.

C A P. I I.

Non esse necessarium compositorum medicamentorum vsus, ex his persuaderi quis possit. Suppetunt enim ex simplicibus medicamenta ad omnes affectus; Nam ut in ijs reperitur cuiusque generis, & cuiusque gradus temperamentum ad quemcunque lapsum in primis qualitatibus corrigendū: sic in eisdem tam secundas, quam tertias, & reliquas facultates facile erit reperire: omnium enim multa est copia, tum repellentium, tum attrahentium, tum purgantium, tum astringentium, tum abstergentium, & reliquorum. Amplius ubi plura vno medicamento efficere oporteat, siue similia, siue diuersa, siue etiam contraria, qua maximè ratione compositionem necessariam putarunt, ut eodem tempore pluribus affectibus, seu morbis, seu causis, seu symptomatis, pluribusque particulis succurrerent: in his quoque omnibus compositionem habemus à natura factam. Multa enim sunt quanquam simplicia, dissimilaria tamen, ut brassica, & lens, quorum pars aluum mouet, pars astringit. Absinthium abstergit, & astringit: Cichorium refrigerat, & expurgat obstrueta: qua ratione simul & febri & causæ succurrit. Et tandem ut omnes sapores omnibus modis natura miscuit, sic compositionem

L 1 3 quam-

DE MEDICAMENT. FACULT.

quamcunque nobis opportunam suggerere posse videtur. Huic rei **D** testimonio est Dioscorides, apud quem simplicia medicamenta ad quemcunque affectum sanandum reperiri possunt. Ratio quoque hæc idem conuincit: Nam si omnia ad vsum hominum condita esse, quæ hic sunt, credendum est. Sumus enim quodammodo omnium finis, ut testatur Aristoteles, nec deficit natura in necessarijs, verisimile est vnicuique affectui, cui natura humana subiecta est, contrarium remedium conditum esse. In qua re longè liberalior esse cognoscitur, cum sine numero in simplicibus longè plures notemus differentias, quam in morbis. Non esse igitur necessarium cõponendi vsum, ex dictis manifestum videtur. An verò etiam melius sit simplicibus uti quam compositis, ex ijs quæ sequuntur, consideretur. Videbitur alicui, si vnicuique morbo suppetunt simplicia medicamenta comoda, nõ solum superfluam esse compositionem, sed etiam inutilem ac noxiam. Quodcunque enim in mixtionem venit, alterari atque à **E** sua natura discedere necesse est, & quæ comoda sunt, atque vtilia, incommoda reddi, & noxia. Quod si noxia componantur, ut ex vtrisque tertium utile fiat, hoc magno eget medici artificio, ac sapius effectus, qui desideratur, non respondebit rationi: cum ars non possit ut natura mixtiones perficere, quod patet, si quis conferat balnea naturalia cum artificialibus. Hæc Galenus animaduertisse videtur 3. Meth. 2. cum rationem componendi similia tamquam rem antiquam probat: irrationabile tamen inquit, videtur: & quia in compositione nõ seruatur cuiusque actio, & quia inter multa vnum tantum, aut nec vnum prodesse vni corpori, reliqua autem obesse par est. Quasi liceat hoc pacto argumentari. Si miscibilia in mixtione alterantur à natura sua, nec seruatur cuiusque actio, male miscentur quæ sunt comoda, quia incommoda redduntur. Sin verò seruetur cuiusque actio, adhuc peius erit: nam vni morbo atque vni naturæ vnum tantum proderit, **F** reliqua autem omnia oberunt. Sic in multorum mixtione noxia semper vincent vtilia, aut etiam omnia fuerint noxia, nullum autem utile. Damnanda igitur est omnis compositio, vbi simplicia adsunt vtilia: videturque orta ex ignorantia simplicium, tum naturarum, ut ibidem notat Galenus. Cum enim carnem gigni viderint à Thure, Iride, Opopanace, & alijs, nõ tamen ab vnoquoque semper, omnia miscuerunt, ut vbiicumque idem medicamentum satisfaceret: Frustrantur tamen & hoc pacto sæpe sine suo: ut aliquando muliercula simplici aliquo medicamento optatum assequatur, magno Medicorum multa componentium dedecore. His igitur aut huiusmodi quis compositorum vsum labefactabit. Quod si compositiones à clarissimis Medicis non sine ratione excogitatas esse credendum est: celebrantur enim à Galeno innumeræ & à se inuentæ & ab antiquioribus. Arabes quoque

A que multas in vsum inuexerunt, quibus frequenter hodie vtimur felicissimo successu. Rationes autem superius adductæ persuadere videntur, rursus videndum est, quid horum bene dictum sit, quid male. Quod vt facilius assequamur, supponamus prius quædam pro eorum solutione necessaria.

CAP. III.

RIMV M igitur supponatur: plurimum differre compositionem à mixtione, licet nomine compositionis in omnibus his vtamur. Compositio enim rerum est non à se inuicem alteratarum, sed cum integra secundum omnes virtutes remanent in composito: veluti in acervo ex tritico & Hordeo: Huiusmodi sunt omnes ferme compositiones recentes antequam fermententur, vt lo-

B quantur: Agunt enim non secundum vnicam rationem, sed secundum singula, quæ in compositionem veniunt, magis minus prout vnumquodque alterum superat: citius & tardius pro solidiori aut liquidiori vniuscuiusque substantia, vt si vinum granatorum Gentianæ misceas, & statim propines, refrigeratio & percussio prius fit, quam calefactio & absterfio. Sic Theriaca recens ob integram Opii virtutē soporifera est, antiquata autem nequaquam. Mixtio autem tunc propriè dicitur, cum facta miscibilium inter se alteratione ac refractione vnum quid tertium oritur, secundum quod totum compositum operatur, non secundum singula componentia: quamquam ab arte difficile id fiat, cum mixtionem ex mixtis molitur, quæ inuicem agere ac pati minus possunt quam elementa simplicia. Hanc alterationem nostri fermentationem appellant, quo tempore non licet in vsum trahere, præsertim si ex multis cõponuntur, propter agentium multiplicium confusionem, vnde perturbatio oritur, & ex plurimis læsio. Quædam autem longius tempus requirunt ad sui fermentationem, vt electuaria quæ arida recipiunt: Quædam breuiori tempore complentur, vt quæ constant ex liquidis, & quæ per decoctionem apud ignem perficiuntur, aut per infusionem. Mixtio igitur & cõpositio medicamentorum hoc modo differunt. Illud præterea considerandum: vtrum similia, an dissimilia, aut etiam contraria in mixtionem veniant. Nam similium compositio ob eam causam ab antiquis excogitata est, vt recenset Gal. 3. Meth. 2. vt medicamentum haberent, quod vnicuique corporis naturæ conueniret, cum id in singulis minimè inuenirent. Optimè igitur factu visum est, quamplurima eiusdem speciei in idem miscere, quo nulli corporis naturæ decisset, quod conueniat. Sic multa Sarcotica consarcinant ad carnem vbicumque gignendam: multa diuretica ad mouendam vrinam: multa soporifera ad somnum con-

Ll 4 cilian-

DE MEDICAMENT. FACULT.

ciliandum, & in alijs eodem modo. Quam sententiam ea ratione im- **D**
 probat, quam superius posui. Nam aut non seruatur vniuscuiusque
 actio, cum sit mixtio, vnde neque compositum conueniet, cui simplex
 conueniebat. Totum enim vnica tantum ratione agit diuersa à sin-
 gulis simplicibus. Aut non perfecta mixtione sed compositione tan-
 tum, singulorum erit actio, vnde læsio multa sequetur: vnum enim
 tantum aut nec vnum corpori proderit, reliqua autē oberunt. Quam-
 uis autem hanc sententiam improbauerit, ipsam tamen similibum com-
 positionem non damnat, sed tamquam antiquum inuentum probat:
 quasi ipsius antiquitatis authoritati innitendum sit, etiam si ratio dis-
 suadeat. Auerroes 5. Coll. 57. ea tantum ratione similia miscenda esse
 putat, vt vnum alterum iuuat: nam si vnum crassum fuerit, admiscen-
 dum id quod tenuius est ad penetrationem præstandam, aut aliquid
 huiusmodi. Quod si hoc non accidat, nihil facere huiusmodi miscel-
 lam. Quidam plura & similia miscent, vbi pluribus & inter se simili- **E**
 bus affectibus succurrere cupiunt, vt cum laborantibus obstructione
 Hepatis & Lienis Eupatorium & Asplenium miscent. Sed antequam
 hanc postremam sententiam perpendamus, videamus rationem: cur
 dissimilia non autem contraria misceamus, vt astringentia cum abster-
 gentibus: refrigerantia cum exsiccantibus: repellentia cum digeren-
 tibus, & alia huiusmodi. Certè alia nulla videtur esse causa, nisi ea quæ
 proximè dicta est, scilicet vt pluribus affectibus simul succurramus: vt
 in inflammationum augmento ad humores influentes repellentia, ad
 impactos digerentia componimus: & obstructiones Hepatis deob-
 struentia cum astringentibus roborantibus. Si igitur similes fuerint
 affectus, similia videntur exposcere remedia: si dissimiles dissimilia:
 si contrarij, etiam contraria: seu plures morbi, seu plures causæ, seu
 symptomata affuerint, quæ sigillatim remedia exposcant: vnde com- **F**
 positio tum similibum, tum dissimilium, aut contrariorum necessaria
 esse videtur. Hæc ratio satis belle satisfacere videtur dubitationi de
 medicamentorum compositione. Patitur tamen & hæc difficultates
 non modicas. Nam si ex pluribus mixtio facta est, quo pacto actio sin-
 gulorum erit? Quod si hoc non sit, quo pacto pluribus affectibus
 succurratur? Vnum enim medicamentum & simile redditum ex
 mixtione, non potest pluribus affectibus dissimilibus, aut contrarijs
 succurrere: nec similibus, si singulorum propria fuerint remedia: quod
 si non propria, frustra est miscella, idem enim simplicia singula præsta-
 bunt, quod totum. Si vero compositio tantum fuerit, non mixtio, vt
 singulorum sit actio, non totius: oritur occasio deridendi, quam af-
 fert Galenus 1. Catage. cap. 1. apud eos qui compositionem detrecta-
 bant, quasi præses quidam eis imperet, tu ad Hepatis portas: tu ad ve-
 sicam, vel renes duos proficiscere. Præterea qui fieri potest, vt quod
 in com-

A in compositione inest calefactiuum, quodcumque tetigerit in corpore, non calefaciat? & frigeſactiuum non refrigeret? inciſiuum non ſecet, aſtringens non aſtringat, & de cæteris eodem modo? Cum igitur medicamenta aſſumpta omnia in ventriculum excipiantur, deinde per venas in reliquas partes ferantur, caleſcent aut refrigerabuntur & ſecundum cæteras qualitates alterabuntur, quæ non egent tali alteratione, aut forte, quæ contrariam alterationem requirunt. Adde perturbationem, quam ex inæquali actione fieri neceſſe eſt, cuiuſmodi accidit lenti & Braſſicæ ob contrarias facultates nempe deicctoriam calidam, & aſtrictoriam frigidam. Negabimus ergo omnino compositionem vtilem eſſe ad affectuum multitudinem excogitatam? An in quibusdam probanda eſt, in quibusdam autem inutilis, aut etiam noxia eſt cenſenda? Vbi enim actiones plures ſe ſe non impedian, vt incidere ſimul & abſtergere: mouere vrinam & obſtructionem ab aliqua

B parte auferre: potius enim vnum alterum iuuat, quam impediat: non enim ſunt contraria. Vel ſi contraria ſint, non in eodem tempore agant, ſed ceſſante vno alterum ſequatur, vt aſtringentia cum attenuantibus: prius enim peragitur attenuatio, deinde ſequitur aſtrictio. Sic in alui fluxu aliquando cum purgantibus miſcemus aſtringentia, vt poſt purgationem ſequatur aſtrictio: nam quæ tenuiora ſunt citius opus peragunt. Vel vbi diuerſos humores aut partes reſpiciant, vt cū purgantia pituitam coniungimus cum trahentibus bilem aut Hepatica cū cordialibus aut cephalicis & ſimilibus alijs. In his omnibus miſcellam ſeu ſimilium, ſeu diſſimilium, aut contrariorum commodam eſſe cenſemus. Vbi autem hæc non adſint, ſed vnum alteri ſit impedimento: vt cum attrahere ſimul & repellere conamur: aut de fluxū humorum ſiltere ſimul & attenuare ac vias aperire tentamus: aut concoquere & mouere: euacuare ac replere: mixtiones has omnino inutiles aut etiam noxias iudicamus, quamquam vtriſque forte affectus indigeant. In his enim alternatim agendum, modo vni modo alteri ſuccurrendo, vt præcipit Galenus 9. Meth. 10. vbi pugnant indicationes, vt ſi purgare oporteat, ſimul & vires reficere, per Epicraſim agendum quod eſt paulatim quod vitioſum eſt, vacuare, & paulatim inuicem quod ſalubre eſt, pro eo reponere. Concludimus igitur, vbi plures ſint affectus curandi, quorum propria remedia ſe ſe non impedian, quo minus ſimul adhibeantur, hanc vnam ex cauſis eſſe, cur medicamenta compositionem ſeu ſimilia, ſeu diſſimilia, ſeu etiã contraria. Sed in his compositionem quærimus non mixtionem, vt componentium ratione potius quam totius medicamentum agere poſſit: nec tamen perturbatio oritur, ſi ea ſeruentur, quæ diximus. Nec præſide aliquo imperante egent, vt ad diuerſas partes tendant, inſunt enim ſimplicibus facultates, quæ ob familiaritatem diuerſos humores aut partes reſpiciant.

DE MEDICAMENT. FACULT.

spiciant. Fieri tamen posse credendum est, ut etiam mixtum ratione D
 componentium agat eas operationes, quæ non ratione primarum quali-
 tatum, sed secundarum & sequentium, & quæ à tota substantia dicun-
 tur, fiunt. Cum enim in mixtione non corrumpantur miscibilia, sed
 alterentur tantum, multas facultates eorum seruari credendum est, quæ
 permanent integra, cum præsertim ars non perfectè misceat, ut natura.
 Sic theriacæ compositio extat remedium ad omnia venena, quia in ea
 aceruata sunt omnia, quæ ad singula faciunt. Huiusmodi sunt & alia
 antidota à Græcis Polychresta appellata, quia ad diuersos vsus accom-
 modantur propter multorum simplicium receptionem. Testatur quo-
 que Hipp. in lib. de Vet. med. Quæ in homine praua adsunt, quanto
 pluribus miscentur, tanto mitiora ac meliora fieri. Multitudo igitur
 medicamentorum potentior est ad humores prauos corrigendos, &
 venena, quam vnum solum.

C A P. I I I I.

VNA igitur causa, & ratio componendi medicamenta hæc
 est, ut efficacius agant: Altera, ut pluribus affectibus suc-
 currant, ut prædictum est: in quibus mixtio sufficit secun-
 dum primas qualitates, ne interim partes sanas offendant: secundum
 reliquas autem melius est vires integras remanere. Sed & alia est, ac
 præcipua componendi ratio, quam docet Galenus. 3. Meth. 2. & in li-
 bro de Theriaca ad Pisonem: solam rationabilem, & artificiosam es-
 se. Consistit autem in contrariorum mixtione, ut ex ijs medium fiat,
 quod affectui, & naturæ cuique proprium sit remedium: ut si erugi-
 nem nimis exsiccantem quam oportet, caræ & oleo humidioribus
 quam decet, misceamus, fiet medicamentum moderatè exsiccans pro
 cauis carne replendis: quod per se nullum dictorum præstare potest: F
 ut verò plus, aut minus de erugine admiscuerimus, cuique naturæ tum
 molliori, tum duriori fiet commodum. Quæ igitur nimis intensa sunt
 qualitatibus, remittenda aliorum mixtura, acria hebetando, imbecil-
 lia acuendo, & alia huiusmodi faciendo, & variando pro cuiusque
 simplicis medicamenti vitio, & hominum temperie. Vbi ergo simplex
 medicamentum habemus, quod totum præstet, frustra componimus
 plura. Vbi verò aliquod vitium fuerit, hic necessaria compositio, aut
 præparatio, per quam commodum, & sine noxa fiat medicamentum.
 Aliquândo autem sola præparatio sufficit absque alterius admixtione,
 ut in pluribus metallicis fit, quæ aut vitione, aut lotione, aut alijs hu-
 iusmodi indigent. Aliquando verò admiscenda sunt aliqua, quo-
 rum mixtura vitia corrigantur, & unicuique naturæ commoda fiant.
 Sed de præparatione quidem simplicium inferius dicemus. De mixtio-

ne

- A** ne autem contrariorum ad vitia corrigenda, in quibus fiat, & propter quid, nunc explicemus. Hinc enim maximè patefiet necessitas componendi, quam antea quærebamus. De hac re diligentissimè egit Mesues in libro, quem inscripsit de Consolatione Medicinarum, at solum de medicamentis purgantibus locutus est. Nos in vniuersum quam fieri potest breuissimè hæc persequemur. Inuenio sex numero esse ad summum, quæ in medicamentis corrigenda occurrunt: quorum primum in excessu virtutis consistit, cui resistimus per admixtionem eius, quod habeat contrariam facultatem: vt erugini oleum, & cæram adiungimus, ScamONIO succû cydoniorum, opio castoreum, & his similia, qua mixtione reducimus medicamētum ad tantam virtutem, quanta indigemus. Secundo loco est eiusdem imbecillitas, quæ auctiōe virtutis requirit: fit autem per ea, quæ valentiora sunt: vt in emplastrum barbarû squamma eris admixta exsiccantius reddit.
- B** Non tamen vbique ex eodem genere sumuntur, quæ vires medicamento adaugeant: nam debiliter purgantia non solum per valentiora purgantia acuantur, sed & alijs: vt Agaricus, & turbit per zinziber: aloes per cinnamomum: Manna cum semine ameos, aut cardamomi: Hermodactylus cum succo raphani, aut scillæ: cum his enim & citius & valentius humores trahunt. Cuius rationem tetigit Mesues, quia non omnia cum omnibus conueniunt, affinitatem enim quandam requiri inter ea. Adde quod ea quæ id præstant, plurima acria sunt, & tenuium partium, quorum opera præstatur medicamentis penetratio, & caliditas, vnde virtus trahendi augetur. Tertio in quibusdam medicamentis insunt vires maleficæ, ac venenosæ, modo vni membro, aut omnibus noxiæ, quos delere necesse est, si vtilitatem ex ijs quærimus: Ijs opponenda cōtraria secundum noxarum differentias, vt uenenis antidota: scamonio ob nimiam acredinem excorianti psyllij mucillago: ne principalia membra offendant, aromatica & modicè astringentia. Quarto cū pleraque medicamenta ingrata sint, quo minus natura illa abhorreat, alterare oportet ijs, quæ grata sunt: quomodo scamonium in carne citoniorum occultatur, aut saccharo rosaceo, vt gustus insuauitatem nō agnoscat. Sic electuaria saccharo, aut melle conficiuntur: & in theriaca vinum dulce additur. primo de Antid. 5. Similis ratio est in coloribus, qui aliquando quærentur, vt visui placeant: vt in emplastris albis oleum recens, aut cerussa. 1. Catag. 12. Eadem ratione odores quoque miscentur propter diuites, & delicatos: vt pompholigi in neruis vulneratis, & discerptis miscemus spicata vnguenta. 3. Catag. 8. Huiusmodi igitur, atque alia ad gratiam misceri solent. Quinto multis medicamentis accidit, vt licet vires habeant, quas quærimus, & innoxia sint, inepta tamen ad vsum reperiuntur: nec administrari possint, nisi quædam adiungantur. Nam si

herere

DE MEDICAMENT. FACULT.

hære partibus externis oporteat, glutinosa admiscenda sunt, ut cæ- **D**
ra, oleum, resina, lithargyrus, farina: ad emplastra, aut cataplasma-
ta: ad potiones autem, aut infusiones per clysterem, aut in ulcera si-
nuosa, necessaria sunt liquida. Ad hoc caput reduci possunt, quæ ve-
hiculum præstant medicamenti, ut in profundum penetrent, & ad
certas partes ferantur: ut acetum facit in oxyrhodino: & vinum album
ad terram Armeniam in venas ducendam: & quæ renes petunt, ad
medicamenta eo ducenda. Contra ijs, quæ in transitu hære cupi-
mus, nec ulterius penetrare: miscemus lenta, ut in affectibus gulæ,
gummi, & tragacantham. His igitur adminiculis medicamenta apta
redduntur, ut ritè ubi oportet, administrari possint. Ultimo cum sæ-
pe contingat, medicamenta per se diutius conseruari non posse, cum
facile putrescant, nec detur copia eorum in quolibet tempore: ars in-
geniosa diuersos conseruandi modos adinuenit, quorū vnus est per
admixtionem rerum minimè putrescentium, ut est acetum, sal, mel, **E**
saccharum: quibus medicamenta conduntur, ac præseruantur: quo-
modo parantur condita, quas nostri conseruas appellant: electuaria,
& syripi. Alij verò sunt modi per præparationes quasdam, quas
suo loco explicabimus. Hæc igitur sunt, quæ in medicamenti sim-
plicibus occurrunt corrigenda, quorum gratia compositio necessaria
est ex contrarijs quoquo modo, ut ex dictis colligere licet. Appellant
autem recentiores radicem, seu basim compositi medicamenti, sim-
plex illud, cuius vitia corrigimus, ut in hiera est aloes: reliqua autè,
quæ in mixtionem veniunt basim corrigentia. Et basis in quibusdam
vnica est, cum vnicum effectum quærimus: In quibusdam duæ aut
tres, aut plures, ubi plura simul facere volumus: ut in benedicta pro
basi sunt plura medicamenta purgantia, turbit, esula, & scamonium,
ut plures humores trahat. In theriaca carnes viperæ, & alia multa ale-
xipharmaca, ut pluribus generibus venenorum succurreret. Quæ au- **F**
tem basim corrigunt itidem nunc plura, nunc pauciora satisfaciunt.
Euenit enim aliquando ut vnum plura vitia corrigat. Fit etiam, ut ali-
quod ex corrigentibus incommodum aliquod præstet composito, ut
in barbaro cæra, & olei admixtio vim bituminis debilitauit, ideo
opus fuit vires restituere adiectione squamæ: sed hæc in particulari-
bus diligentius quærenda sunt apud Galenum in libris de Composi-
tione medicamentorum secundum locos, & secundum genera, sed
nobis satis est typo hæc in vniuersum collegisse, ut hinc componendi
necessitas pateret. Duæ igitur ex dictis colliguntur componendi ra-
tiones, vna quæ artificio carere videtur, & fit tū ex similibus, ut vnum
alterum adiuuet, sic enim efficacius agunt: tum ex dissimilibus, tum
etiam ex contrarijs, ut pluribus affectibus simul succurratur. Altera
artificiosa, quæ ex contrarijs perficitur, ut medicamentorū vitia cor-
rigantur.

Arigantur. Ex quibus etiam patent dubitationem superius allatarum solutiones. Nam & si mixtio simplicia alteret à natura sua, vt quæ commoda sunt incommoda reddat, non tamen ob id tollitur, quo minus incommoda per contrariorum mixtionem reddantur utilia. Quod si etiam ex mixtione aliquid de bonitate deperdatur, non deest modus restituendi composito integras vires, vt patuit. Præterea in compositis non semper mixtionem expectamus, cum singulorum actiones cupimus distinctas: & ex mixtione non omnes simplicium proprietates delentur, sed multæ adhuc illæ permanent, quia non corrumpitur miscibilium substantia. Quod vero dicebatur, non esse necessariam compositionem, vbi simplicia ad quemcumque affectum suppetant: innumeras enim esse simplicium species & differentias, vel longè plures, quam in morbis notare possumus, & viribus quomodocumque varijs præditas. Respondemus

B cum non omnia omnibus in locis oriantur, aut in toto anni tempore non quælibet haberi possint, aut denique non semper ad manus in quacumque occasione suppetant: coacti fuerunt Medici ijs quæ haberi possunt, vt: in quibus cum sæpè aliquid desideretur eorum quæ diximus, necesse fuit id per compositionem restituere, aut quomodocumque corrigere. Præterea in infinita propemodum simplicium multitudine, multorum ignorari proprietates, & virium efficacias necesse est. Ideo in locum eorum alia medicamenta parare oportuit, per mixtionem cuique affectui ac naturæ accommodata. Sed hæc satis dicta sint ad quæstionem propositam de utilitate ac necessitate compositionis: iam reliqua persequamur: ac primum rationes cognoscendi facultates compositi medicamenti: deinde vires, quas ex diuersa præparatione simplicia acquirunt. Quibus peractis tota nostra tractatio absoluta erit.

C

C A P. V.

V igitur primam partem aggrediamur: Cum plures sint medicamentorum facultates, nempe aliæ in primis qualitatibus, aliæ in secundis, tertijs & cæteris, vt superius explicatum est. Hic clarioris doctrinæ gratia de primarum tantum commixtione agemus: eadem enim est ratio in commixtione saporum & reliquarum contrarietatum, quæ per commixtionem refrangi possunt. Vt igitur rectè componamus, & scopum, quem intendimus in compositione, attingamus, necesse est ex quorumcumque miscella, quod temperamentum futurum sit, inuestigare: qua ratione & ipsi noua componere, & quæ ab alijs composita sunt, rectè iudicare pote.

DE MEDICAMENT. FACULT.

poterimus, & ad vsus recipere. Sed hæc exactè cognoscere fortè im-
 possibile fuerit. Nam neque simplicium habemus exactum tempe-
 ramenti gradum: præterea alterationes quæ inuicem fiunt, & mu-
 tuos affectus agendi ac patiendi in multis ignoramus: Quædã enim
 agunt tantum nec patiuntur aut vix, vt venena: nam sunt inter ea,
 quæ quomodocumque misceas, ad benignitatem numquam redu-
 cas. Quædam contra facilè patiuntur, nec reagunt, aut vix, vt aqua
 simplex. Propter hæc igitur difficilè est exactum inuenire cuiuscum
 que miscellæ temperamentum. Quoniam pro diuersis miscibilium
 temperamentis & varia eorundem refractione, varia compositorum
 temperamenta oriri est necesse. Nihilominus si non attingere, sal-
 tem collimare bonum fuerit. Hinc enim multa huic scientiæ futu-
 ra est accessio. Disputatũ est autem de hac parte Medicinæ ab Auer-
 roe in Collectaneis, & ante ipsum ab Achindo Arabe: sed post il-
 los diligentissimè ac fortè subtilius quam oportet à recentioribus, E
 qui calculo numerorum hæc examinant. Sed fastidientibus calculo-
 rum supputationibus hodie à plerisque spreta est hæc Medicinæ pars
 admodum necessaria. Nos igitur pro viribus eam ex difficillimis
 supputationibus eruemus, & ad Galeni sententiam enodabimus, vt
 clara nudaque veritas vnicuique pateat. Sciendum ergo primum
 est, in contrariorum mixtione refractione vtriusque contrarij fieri,
 donec vnum quid ex ambobus fiat medium inter ea: sed hoc me-
 dium non semper idem produci, variari enim secundum contrario-
 rum inter se proportionem. Nam si æqualia fuerint, æqualis refra-
 ctio oritur, vnde ad medium, quod ab vtrisque extremis æqualiter
 distat, peruenire necesse est: hoc autem temperatum appellatur.
 Si vero vnum alteri dominetur, refractione fiet inæqualis: ideo tan-
 tum ab hoc medio versus id quod prædominatur, discedere est ne-
 cesse, quantum prædominantis actio maior fuerit. Cum autem du- F
 plex sit vniuscuiusque excessus, vnus secundum virtutem, alter se-
 cundum quantitatem: appello secundum virtutem, qui fit secun-
 dum qualitatis augmentum, calidum enim & frigidum magis & mi-
 nus dicuntur secundum intensiorem & remissionem. Secundum
 quantitatem vero, si corpus tantummodo augeatur, non gradus
 qualitatis. Ideo necesse est, vt prius utramque auctiorem ac decre-
 mentum quo pacto considerentur, declaremus: ex eorum enim ua-
 riatione refractione contrariorum variatur, & compositi temperamen-
 tum. Prius autem de qualitatis augmento dicamus, supponentes
 non secundum se maiorem ac minorem dici, passio enim hæc quan-
 ti est, ut albedo tanta est, quanta est superficies: ipsa autem secun-
 dum se indiuisibilis est, ut forma. augmentatio igitur hæc & di-
 minutio

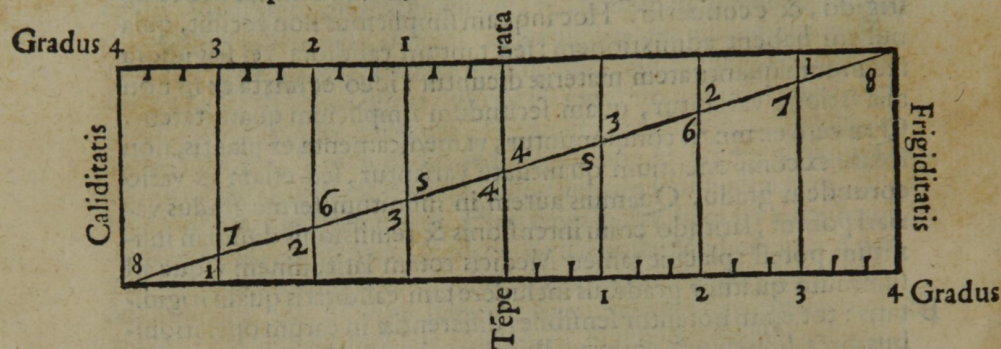
A minutio pertinet ad quantitatem materiæ. Sed & alia ratione magis & minus in ipsis dicitur, idque non in simplicibus elementis, sed in mixtis tantum, fit enim per admixtionem contrarij, vt 5. Phys. 19. tradit Aristoteles. Magis enim calidum est quod minus habet de frigido, & è conuerso. Hoc inquam simplicibus non accidit, quia nullam habent admixtionem: sed tantum calidiora vel frigidiora secundum quantitatem materiæ dicuntur: ideo & mixta ex ijs non alia ratione variantur, quam secundum simplicium quantitatem. Quæ verò ex mixtis componuntur, vt medicamenta ex plantis, non solum ex componentium quantitate variantur, sed etiam ex vario eorundem gradu. Quamuis autem in infinitum fermè gradus variari possint, latitudo enim intensiōis & remissionis diuidi in infinitum potest: placuit tamen Medicis totam latitudinem vsque ad summum quatuor gradibus includere tam caliditatis quam frigiditatis: tot enim notantur sensibiles differentiæ in earum operationibus circa humanum corpus. Primus enim gradus tanquam minimus intelligitur, per quem aliqua quidem alteratio in corpore fit, sed tamen obscura. Secundus, per quem manifesta est, non tamen offendens tactum. Tertius, vbi iam aliqua læsio sentitur, non tamen corruptio. Quartus & vltimus, per quem corruptio particulæ infertur, cui applicatur. Hos gradus & in calidis & in frigidis, & humidis & siccis animaduertunt, licet in humidis minus ob actionis imbecillitatem. Easdem differentias proportionem etiam in secundis qualitatibus & cæteris reperire licet, in astringentibus, aperientibus, purgantibus & reliquis: nam aut obscure aut manifestè agunt, aut vehementer, aut in extremo: His enim verbis Galenus & Dioscorides gradus connotare solent medicamentorum. Quod si quæ fuerint, quæ in corpus humanum nullam ex his quatuor actionibus pariant, exactè media inter contraria statuerunt appellantes temperata, cum enim neutrius contrarij actio apparet, æqualia ea esse necesse est, actio enim à prædominante fit. Duo autem contraria in eodem prædominari nequeunt, vnde nec agere. Primum igitur & minimum prædominium in primo gradu est, secundum in secundo, tertium in tertio, quartum & maximum in quarto. In medio autem vtrique contraria æqualia: in oppositis gradibus subiectio & seruitus oppositi contrarij dicitur, quia alterum dominatur. Qualitas autem subiecta remittit oppositam dominantem magis & minus: cum enim in temperato æqualiter refrangantur, in primo gradu subiecta qualitas dominantem minus remittit quam in temperato: præterea minus in secundo: adhuc minus in tertio: minimè autem in quarto: summa enim est in eo qualitas absque admixtione contrarij.

Adeo

DE MEDICAMENT. FACVLTV.

Adeo vt ex vtroque contrario secundum intensiorem & remissionem vna latitudo constituatur in octo partes diuisa quatuor caliditatis gradus & totidem frigiditatis efficientes, in quorum medio indiuisibili temperatum est, hoc modo.

patet igitur maximam caliditatem minimæ parti frigiditatis admixtam iuxta vnum extremum latitudinis esse: minimam vero maximæ frigiditati admixtam iuxta alterum extremum, in quibus quartus gradus vtriusque ponitur, in ipsis vero extremis qualitates sine admixtione contrarij esse, cum indiuisibiles sint, & nullam habeant latitudinem, ideo in summo. In intermedia autem latitudine variam vbique proportionem esse caliditatis & frigiditatis, vnde gradus prædicti oriuntur, qui etiam latitudinē habent. Appellant autem Medici principium medium & finē cuiusque gradus triplici hac sectione contenti, nam si in minores secantur, omnino insensibiles redduntur.

C A P. VI.

QUAE autem proportio oppositarum qualitatū in singulis gradibus & singulorū graduum inter se statuenda sit, non conuenit inter omnes. Hac tamen ignorata necesse est compositi temperamentū ignorari, cum ex componentium certa proportionē oriatur, vt enim magis aut minus vna qualitas alteri dominatur varium oritur temperamentum. In hac re extat antiqua opinio Archindi, quam sequitur Arnaldus Villanouensis inter recentiores, quamuis ab Auerroë damnetur. Volunt hi duplam esse proportionem inter inferiorem gradum & proximē superiorem, vt si in temperato vna portio caliditatis inest, in primo gradu duæ ponantur: in secundo quatuor: in tertio octo: in quarto sexdecim. Hoc modo vsque ad hunc numerum multiplicant omnes qualitates. Quod autē semper eadem proportionē crescant gradus scilicet dupla, inter alias

- A** alias rationes inanes ex numerorū scientia non ex natura ductas, hanc magis naturalem ponunt: quia similiter inspicitur inesse in singulorum graduum operationibus, unde eorū distinctio sumpta est. Eadem enim videtur esse proportio operationis primi gradus ad operationē secūdi, & huius ad tertij, & tertij ad quarti operationē ideo & gradus qualitatū similiter proportionari necesse est. Nituntur autē eandem proportionem operationum sic ostendere. Operatio enim primi gradus est occulta alteratio membri, tertij autē occulta corruptio: sic operatio secundi est manifesta alteratio, quarti autē manifesta corruptio. Eadem igitur proportio est inter primum & tertium, quā inter secundum & quartum, sed maior quā dupla. Sic commutata proportione primus se habet ad secundum, & tertius ad quartū: vna enim est manifesta alteratio aut corruptio, altera occulta. Esse autem duplam hāc, per similitudinem probant in multis. Inquiunt enim prima augmēta
- B** in omnibus sensibilibus fieri per duplum, & adducunt Galeni experimentum, qui cum æquales aquæ frigida & calida portiones miscuisset, & temperatas reddidisset: inquit non efficere sensibilem operationem secundum alteram qualitatem, nisi illa ad minus dupletur. Quod si in primis id fiat, ergo & in reliquis immediatē sequentibus fieri putant, cū eandem seruent proportionem. Hanc sententiam Auerroes multis rationibus impugnat, quas nos vltro omittimus: acriter enim eas refellit Arnaldus. Sed nos contra eandem hanc addimus. Si omnis intensio & remissio est propter admixtionem contrarij, vt superius ex Aristotele supposuimus, necesse est, vt quantum de contraria qualitate auferimus, tantum altera intendatur, & quantum vna intenditur, tantum altera remittatur, magis enim calidum est, quod minus habet de frigido, & è conuerso: alioqui aliqua esset intensio & remissio sine contrarij additione aut ablatione. Addatur enim plus caliditati quam
- C** dematur de frigiditate: magis ergo calidum & minus calidum cum equali frigiditate manebunt: intensio ergo erit sine contrarij remissione. Idem absurdum continget, si plus dematur de frigiditate quā addatur caliditati: erit enim aliqua remissio sine contrarij additione, ea scilicet, qua demptio superat auctiōem. Si ergo temperati caliditas quæ supponitur esse æqualis frigiditati, dupletur vt volunt ad primū gradum cōstituendum, frigiditas nulla relinquetur: tantundem enim auferre de frigiditate oportet, quantū caliditatis addimus. Sic primus gradus in summo fuerit sine contrarij admixtione, & auferētur ex rerū natura cæteri gradus: quæ maximè absurda sunt. De proportione autem oppositarum qualitatū in singulis gradibus ijdem volunt: in temperato quidem æqualem esse: in primo gradu duplam, vt vna sit portio frigiditatis, duæ caliditatis: in secundo quadruplam, vnam scilicet frigiditatis, quatuor caliditatis: in tertio octuplam: in quarto sex-

M m decu-

DE MEDICAMENT. FACVLTV.

decuplam eadem ratione. Quasi eadem proportio quæ est singulorū **D**
 graduum cum temperato, sit etiam qualitatis excedentis cū opposita.
 Sed & hoc contra illud principium pugnat, quod mox diximus de in-
 tensione, & remissione. Fiet enim, vt eadem portio frigiditatis sit in
 temperato, & in primo gradu caliditatis, & reliquis: sic intenduntur
 sine contrarij remissione. Exemplum autem Galeni propositum de
 miscella aquæ frigida: cū calida: non fieri sensibilē mutationem, nisi
 ad minus dupletur altera, conceditur quidem in auctione secundum
 quantitātē: at hic supponimus manente eadem quantitate auctiōnem
 fieri secundum gradum. Irrationabilem igitur istorum opinionē relin-
 quamus. Altera est quorundam opinio. Quod non vbiq; sit eadem
 proportio, sed alia semper atque alia, eaq; incerta & nobis incognita.
 Quamuis enim sciamus secundum gradum manifestē alterare. posse,
 tamen quantū in eo insit calidi, quantum frigidi, ignorari: quia & ele-
 mentorum proportionēs in mixtis ignoramus. Sic igitur hanc contem **E**
 plationem derelinquunt, eos irridentes, qui in rebus difficillimis &
 inanibus sine vlla vtilitate versantur, studentes sua figmenta & nume-
 ros conceptos rebus naturalibus accommodare. Sed hi partim quidem
 bene sentiunt, partim male. Nam quod proportionēs eorum, quæ con-
 tinuē intenduntur & remittuntur, semper diuersæ sint, necessariū est:
 Quod enim ab æqualium proportionē discedit, quæ est temperati, va-
 riam in diuersa distantia habere proportionem componentium est ne-
 cesse, vna qualitate semper aucta, altera æquē diminuta. Quod vero
 incerta singulorum graduum proportio nobis sit, quia elementorum
 proportio in mixtis similiter abdita existat, non omnino verum est.
 Non enim quærimus hæc simpliciter vt in natura sua existunt, sed vt
 ad corpus humanum referuntur. Cum igitur alteratio quæ a medica-
 mentis in eo fit, mensurari possit secundum prædictos gradus: etiam
 excedens qualitas, vnde alteratio prouenit, eodem pacto mensurari **F**
 poterit. Sic temperatum dicimus non simpliciter, sed quod nullam in
 fert impressionem sensibilem: respectu enim corporis humani tempe-
 ratum est: ad quod reliqua comparantes pro maiori aut minori distan-
 tia ex alteratione cognita, mensuramus singulos gradus. Quod si in-
 certa esset, vt illi inquirunt, sensibilis distantia mensura: vana esset me-
 dicamentorum compositio ratione inuenta: incertū enim esset quid
 ex miscibilibus resularet, sed fortuito aliquando propositum attinge-
 remus, non ratione. At si certa est componendi ratio, quam docuit
 Galenus, & nos superius tetigimus: certam quoque esse graduū men-
 suram & proportionem, necesse est: qua ignorata & compositio igno-
 retur. Inuestigemus igitur quæ nam hæc sit, postquam ea, quam
 prædiximus non satisfacit.

C A P.

A

C A P. VII.

HAT autem Auerrois sententia 5. Coll. 58. qui vult additiones fieri semper æqualibus portionibus hoc modo, vt primus gradus fiat per additionem vnus partis supra temperatum: secundus addita altera æquali supra primum, & sic deinceps, vt primus temperatum superet per vnā portionem, secundus per duas, tertius per tres, quartus per quatuor. Vnicam autem portionem esse vult in temperato: ideo primum gradum duplum ponit ad temperatum: secundum vero triplum, & deinceps. Verum & hæc in idem incommodum incidit, vt superior. Cogitur enim fateri intensiōem fieri sine contrarij diminutione, quatenus primum gradum duplum ponit ad temperatum, nec minuit oppositam qualitatem in auctiōe cuiuscunque gradus, sicut prior sententia. Quatenus verò per additionē vnus portionis æqualis vult fieri, rationi consentaneum est. Si enim in omni genere mensura vna est & simplicissima, qua reliqua mensuramus: sic & in alteratione vnum quid esse oportet minimum sensibile tamen, vt in ponderibus facimus. Portio igitur alterationis sensibilis & minima cum statuatur in primo gradu, per recessum à temperato, mensura erit aliorum simplicissima: cui si altera æqualis addatur, sensibilis mutatio facta erit, ideo secundus gradus erit constitutus: à quo tertia sensibilis mutatio facta per eiusdem mensuræ additionē, tertium gradum constituet: tandem quarta mensura addita quartus gradus cōflabitur ex quatuor mensuris constans additis supra temperatum. Quæ autem portio in temperato sit, utrū vna, vt videtur sensisse Auerroes, & Alchindus, an plures, hac ratione cognoscetur: sumpto principio sæpius dicto, quod omnis intensio & remissio fit per admixtionē contrarij, vt tantum de vna qualitate remittatur, quantū de opposita additur, & è conuerso. Fiat igitur mutatio de quarto gradu ad tertiū, cuius mēsurā iā nota est, fit enim per ablationē vnus primæ mensuræ, vt quatuor ad tres reducantur: necesse est igitur vt vna æqualis mensura de opposita qualitate oriatur, quæ non inerat in extremo quarti gradus. Sic cū tertius ad secundum minuitur, altera æqualis de opposita additur. Iterū cum secundus ad primum transit, tertia mensura de opposita accedit. Cum vero ex primo gradu ad temperatū fit transitus, quarta adiungitur de opposita. Quatuor igitur erunt in tēperato mensuræ hoc modo genitæ ex mutatione quarti gradus per adiunctionē oppositæ qualitatis. Quod si æquales in temperato supponūtur qualitates, quatuor item erunt mensuræ oppositæ qualitatis. Quibus sic demonstratis patet, primū gradum, cum fiat per vnus additionem supra temperatum, ex quinque mensuris vnus qualitatis constare, tribus autem

Mm 2 oppositæ,

DE MEDICAMENT. FACULT.

oppositæ, dempta vna ex temperato. Secundum ex sex vnus, alterius **D** vero duabus. Tertium ex septem vnus, vna autem alterius. Quartum ex octo vnus, nulla autem alterius, quia finis est latitudinis in octo partes æquales diuisæ: vtriusque contrarij numeris opposito modo auctis & imminutis, vt in descriptione latitudinis supra patuit. Manifesta etiam est singulorum graduum proportio inter se: per vnitatem enim additam ac demptam inter se differunt: & singulorum notus est numerus componentium. Sed de augmento ac decremento qualitatum secundum intensiorem & remissionem hæc dicta sint.

C A P. VIII.

Nunc de ijs, quæ secundum quantitatem sunt, dicamus. Est autem & in his non modica difficultas: nec apud omnes de earum proportionibus conuenit. Nam dubitatur, si in maiori **E** quanto maior est virtus, in minori verò minor, diuisibiles enim sunt qualitates ad diuisionem corporis: quo pacto idem gradus in maiori quanto seruabitur, qui in minori? Absurdum enim videtur mutari vniuscuiusque temperamentum proprium aucta quantitate aut diminuta, vt in libra mellis aliud sit temperamentum quam in vncia. Præterea excessus tantus in quantitate fieri posset, vt totam latitudinem graduum, quam posuimus, transgrederetur: quæ omnia impossibilia sunt. Quod si in qualibet quantitate seruatur idem gradus medicamenti: cum in mixtionem venerint duo contraria æqualia in gradu, semper videbitur oriri temperatum, quomodocumque alterius quantitatem auxeris aut minueris: quod repugnat experientiæ: Diuersa enim compositi temperamenta oriuntur, pro diuersa proportionem quantitatum ex Galeni exemplo superius dicto. Si æqualem aquæ frigide & calide quantitatem miscuerimus, temperatam fieri: si altera augeatur, discedere à temperato versus prædominans. **F** Quod & ratione ostenditur. Si enim tanta quantitas aquæ calidæ frigidam ducit ad temperatam, maior cum maiorem habeat virtutem, amplius calefaciet eandem quantitatem aquæ frigide, ergo calidior reddet. Neque sufficit, si dicamus, maiorem virtutem in maiori quanto exten suè tantum intelligi, quia potest latius extendi in corpus quod patitur, & hoc modo magis calefacere, quia amplior quantitatem calefaciat. At supponimus in eadem quantitatem aquæ frigide agere maiorem & minorem calide quantitatem. Si igitur non amplius eandem calefaciat, eadem virtus erit in maiori & minori quanto, quod pugnat aduersus principium de qualitatis diuisione secundum quantum. Quidam respondet, per auctiorem quantitatis alterius contrarij mutari temperamentum compositi: non quia maior quantitas magis agat in oppositam: sed quia ab opposita qualitate minus deprimitur à suo gradu, quam minor,
magis

A magis enim resistit corrupti maior quantitas quam minor. At ob
solam resistentiam variari temperamentum recedit a veritate. Si enim
maior quantitas non magis agat, sed solum magis resistat: minor quan-
titas opposita idem patietur a maiori & minori, unde ducetur ad idē
temperamentum, quod implicat contradictionem. Igitur dicendum
est cum determinata sit vniuscuiusque potentia & secundum quale
& secundum quantum, & reliqua predicamenta, quam excedere im-
possibile est: fit vt vnumquodque vsque ad gradum proprium cate-
ra alterare possit, non vltius: excederet enim potentiam. Cum igitur
Mel ponatur in secundo gradu calidum, quantumcumque eius su-
matur, aut alijs misceatur, vltra secundum gradum per se calefacere ne-
quit. Præterea vt virtus secundum gradus determinata est, sic & se-
cundum quantitatem: vniuscuiusque enim certa quantitas requiri-
tur, vt præstare possit opus secundum proprium gradum, qua si minor
B sumatur, deficiet in sua actione, ideo nō poterit alterare vsque ad pro-
prium gradum, sed minus. Si verò augeatur, non vltiorem gradum
inducet, quia non potest: sed in eodem statu conseruabit, ac si simile
simili adueniat, non enim inter similia datur actio, sed inter contraria.
Quamuis igitur in maiori quanto maior sit virtus, ea tamen non exce-
dit gradum proprium: sed maior eius virtus ostendetur, si ei applice-
tur maior quantitas corporis patientis, nam & illam conuertet in suā
naturam, nisi adeo augeatur, vt superet vires agentis. Vbi igitur quan-
titates miscibilium æquales fuerint, neutra vincet, sed æqualis vtriuf-
que actio vtrunque æqualiter ad medium ducet. Si vero inæquales,
inæqualis actio versus prædominans adducet secundum proportio-
nem dominantis. Si multum augeatur alterius quantitas, aliquando
nullus gradus ex intermedijs fiet, sed conuersio integra alterius in al-
terum, vt aquæ pauxillum in amphora vini.

C

C A P. I X.

Sed in quantitarum comparatione difficultas contingit, vtrū
cuiusque corporis quantitate æqualis virtus quoque æqua-
lis statuenda sit, an contingat in maiore corpore minorem
virtutem esse, & in minori maiorem: quod quidem in diuersis gradi-
bus manifestum est: maior enim est virtus in vno grano piperis, quam
in multo melle. Sed de virtute extensiuā, quæ corporis quantitatem
sequitur, incertum est. Visum est enim Auerroei multum differre di-
uersorum corporum virtutes etiam si in eodem gradu ponantur, eo ar-
gumento: quia nō omnia æquali quantitate assumpta alterant secun-
dum propriam naturam corpus humanum, sed quorundam requirun-
tur maiora pondera, quorundam minora, non igitur æqualium cor-
porum

M m 3

DE MEDICAMENT. FACULT.

porum æqualis est virtus. Idcirco inquit, Si vni vnciæ mellis iunga- **D**
 mus vnciam vnam Sandalorum, vtrisque in secundo gradu melle ca-
 lido, sandalis frigidis: nequaquam fieri temperatum: sed mixturam
 vergere ad frigiditatem, quia maior est virtus in sandalis quam in mel-
 le. Ut igitur possint ad medium refrangi, oportere mellis quantitatē
 augere aut sandalos minuere quousque virtus æqualis reddatur vtriuf-
 que. Excogitauit autem mensuram, quam omnes postea acceperunt:
 vt consideretur quantitas cuiusque medicamenti prima, quæ assum-
 pta in corpus nostrum qualitatem sui gradus, qua si minor assumere-
 tur, non vsque ad proprium gradum alteraret: & hanc quantitatem
 Medici dosim appellant. Quia igitur inuenerunt experimento san-
 dalorum dosim esse drachmas duas, mellis autem vncias duas: iudica-
 runt tantum posse duas drachmas sandalorum, quantum duæ vnciæ
 mellis, si inuicem misceantur. Hoc modo in omnibus considerant do- **E**
 ses, quibus auctis aut diminutis secundum variam proportionem, com-
 positorum temperamenta inuestigant. Sed cum animaduertissent va-
 riarī doses pro graduum differentia, & naturarum quibus applicatur,
 & locorum: item non easdem esse doses medicamentorū, & alimen-
 torum. Tabellas quasdam dosium descripserunt: assignantes primo
 gradui medicamentorum drachmas tres: secundo drachmas duas:
 Tertio drachmam vnam & semis: quarto drachmam vnam. Has au-
 tem esse proprias doses in naturis & regionibus temperatis. At in in-
 temperatis variari: Siquidem in contrarijs, augendam esse dosim: in
 similibus minuendam. Nam in frigidioribus naturis & regionibus
 calidorum doses maiores esse: Drachma enim vna zinziberis à septen-
 trionalibus assumpta etiam ieiuno ventriculo nō lædit, in regionibus
 autem meridionalibus vel dimidia drachma lædit manifeste. Contra
 autem frigidorum doses in regionibus calidis augeri oportere, in frigi- **F**
 dis autem minui. Opij enim drachma vna in regione frigida interfici-
 cit: apud africanos autem sumuntur duæ drachmæ sine noxa: Doses
 igitur secundum gradus hoc modo variant: Temperatis nullam do-
 sim tribuentes, quia non alterant corpus. Quem præterea numerum
 drachmarū in medicamentis statuerunt, in alimentis ad vncias trans-
 ferunt. Cæterum ex hac tam varia dosium positione, valde ambigua
 & perplexa redditur componendi ratio. Difficile enim est certam v-
 niuscuiusque dosim callere, in qua volunt æquari virtutes: ignorata
 autem proportionē æquali impossibile est reliquas inuenire. Sed &
 si demus notas esse medicamentorum doses, quibus primo alterant
 corpus humanum secundum eorum temperamentum, non tamen in
 compositione putandum est similiter inuicem agere: In corpus enim
 agunt, quia reducuntur ad actum à calido innato: at inuicem non
 possunt hoc modo agere: immo plurima manent simul inalterata:
 præcipuè

A præcipuè sicca, vt pulueres: retinent enim singulorum corpuscula terminum proprium. Ideo mixta artificialia raro formam vnã acquirunt propriè, licet ad sensum mixta videantur. Præterea in corpore alia facilius alia difficilius transmutantur: nam alimenta facillimè: medicamenta ex plantis & animalibus difficilius, adhuc difficilius metallica: vnde alimentorum doses longè maiores sunt: Medicamentorum minores, & assiduè minores quo magis ad extremum accedunt: Metallicorum minimè quia omnino inuicta permanent. At inter se non est necesse similem potentiam habere. Verum actio componentium fortè æqualis fuerit, quando secundum proprias doses exhibentur integris permanentibus, eorum virtutibus, non refractis ex mixtione: vt si vnum eorum calefaciat corpus, alterum refrigeret: sic enim in corpore dispositio fiet media inter componentium naturas: si verò alterius tantum dosis augeatur, alteratio verget magis ad naturam prædominantis. Quamuis igitur non fiat mixtio & refractionis medicamentorum, alteratio tamen mixta ex vtriusque proueniet in corpus. Sed in quibus mixtio fit componentium, vt ex vino & aqua & ijs quæ incoquuntur in liquoribus, aut quomodocumque fermentantur, & ad vnã formam reducuntur: non est necesse, vt secundum doses, quibus alterant corpus nostrum, similiter alterent se inuicem, quemadmodum contingit in quantitate: quæ equalia sunt vni tertio, æqualia sunt inter se: Nam in actionibus & passionibus non similiter contingit ob varias conditiones. Virtutem igitur, quæ insequitur quantitatem, non possumus ex dosibus colligere. Doses enim diuersorum graduum inuentæ sunt comparatione facta ad corpus nostrum. At quærimus virtutem miscibilium inter se ratione quantitatis, non ratione gradus. Nam alia est proportio graduum, alia quantitatis. Dicendum est igitur in corpore æquali æqualem virtutem esse. Qualitates enim cum secundum se indiuisibiles sint, mensurari nequeunt nisi quantitate materiæ, vt tanta albedo quanta est superficies. Hinc elementorum virtutes æquales ab Aristotele ponuntur, primo Meteo. cap. tertio quia constant ex æquali portione materiæ. Ergo omnia corpora ex æquali materiæ constantia virtutes æquales habebunt. Quantitas autem materiæ nequaquam mole mensurari potest, cum corpora rara magnam habeant molem, densa autem parua. Plus tamen materiæ est in denso corpore, quam in raro, idcirco & maior virtus. Quæ igitur æqualem habent consistentiã, mole mensurari possunt: vt liquida multa, aut pulueres inter se, dummodo similes sint, aut eiusdem generis, flores cum floribus: radices cum radicibus, ligna cum lignis metallica cum metallicis eiusdem generis. Quæ autem dissimilem habent consistentiam, nulla alia ratione mēsurari possunt, quã pondere, quod & in omnibus certiore mē-

Mm 4 suram

DE MEDICAMENT. FACVLTV.

suram ostendere potest. Cum enim omnia corpora, quæ hic sunt, gra- D
uitatem habeant in aere, pondus quantitatem materiæ ostendet. Siue
enim corpus aereum sit: vt oleum, pinguedinis: siue aqueu vt succi,
quamdiu actu frigida sunt, grauitatē habent sibi propriam. Quædam
autem cum inualescunt, leuiora fiunt, quia in naturam ignis, aut aeris
transferuntur, vt fumus & argentum viuum, quod modico calore ex-
halat: cum autem frigidum est, pondere vincit corpus quodcunque,
non solum quia cæteris omnibus subsidet, excepto auro, sed etiam
quia in parua mole plus materiæ habet. Non autem est eadem ratio
grauitatis & leuitatis, qua vnum corpus alteri subsidet, aut superna-
tat: ac ponderis in aere. Illa enim non materiæ quantitatem insequi-
tur, sed naturam propriam, aut mixtionem: nam oporteret paruam
glebam terræ in aere plus ponderis habere, quàm quodlibet pondus
aquæ, aut olei. Cum igitur non solum corpora, quæ in aqua graui-
sunt, sint etiam in aerem: sed & quæ aquæ supernatant, vt oleosa, & E
rara: pro magnitudine autem, ac paruitate omnia pondere differant:
necesse est pondus quantitatem materiæ significare, quemadmodum
supernatio, & subsidencia genus corporis ostendit. Sed obiciet quis:
repugnare sensui equalem esse virtutem in corpore æquali. Videmus
enim paucam aquam feruentem infusam multam aliam calefacere, &
modicum absinthij multam aquam amaram reddere: & croci parum,
aut cocci suo colore magnam molem corporum inficere, quod fieri
non posset, si equalium corporū equalis esset virtus: oporteret enim,
si omne agens in agendo repatitur, ab equali corpore equaliter refran-
gi tum feruorē aquæ, tum absinthij amaritudinem, & croci aut cocci
colorem: at hoc non videmus. Præterea patet in eadem quantitate
modo maiorem modo minorem virtutem esse, vt de Euphorbio tes-
tatur Galenus. Recentis enim sufficit drachma vna ad centrum con-
ficiendum, vetusti autem vix sufficiunt drachmæ duæ: exoleuit enim F
virtus, manente eadem quātitate. Idem patet in succis extractis: lon-
gè enim maior virtus inest in pauco succo aloes, quam in multo cor-
pore eiusdem: & in succo scāmōnij, quàm in tota planta: & in pauca
aqua ardente, quàm in multo vino. An in omnibus his maior est vir-
tus ratione intensiōis, non ratione extensiōis? Pondus enim cu-
iuscunque gradus in corpus sibi equalē equaliter aget, & patietur se-
cundum gradus componentium: tot enim partes qualitatum vnum
habet, vt alterum, quamuis differant proportionē contrarietatis: vnde
refractio vnius maior est, quàm alterius. Ad instantias igitur sic re-
spondetur, superior gradus ob virtutis intensiōem potest in paruo
pondere multam materiam alterare: vt aqua feruens, aut ferrum igni-
tum multam aquam calefacit: quo enim intensior est qualitas, eo ma-
gis diffundi potest, & hoc modo plus materiæ alterare. Similis est ama-
ritudo

Aritudo absinthij, aut aloes : & croci, aut cocci color : cum enim in extremo sint sui generis ob saturitatem, summas etiam vires habet. Sic apud Hippocratem humores sinceri in nostro corpore magis laedunt, quam mixti : excedunt enim in qualitatibus aut primis, aut secundis. Et conuerso gradus remissior, cum imbecilliores obtineat vires, minus diffundi potest, & pauciorē materiam alterare : citius enim in diffusionē venit ad insensibile. Hinc factum est, ut doses medicamento- rum, quæ intus assumuntur, maiores requirantur in inferioribus gradibus, quàm in superioribus. Non enim in partes longinquas diffundi possunt, integris viribus, nisi dosis augeatur, quod in externis non est necessarium : vnumquodque enim medicamentum partem quam tangit, alterare potest secundum suum gradum : & in hoc patet, æquā- lium corporum æqualem esse virtutem extensiuam. Idcirco aliquan- do medici immiscent valentiora, cum volunt in profundum, & partes

B longinquas virtutem peruenire. Quamuis enim valentiora sint, quam oporteret, hebetatur tamen eorum virtus, quo magis in longinquum diffunditur : adeo ut tandem evanescat. Quod igitur dicebatur parum aquæ feruentis multam calefacere, non obstat ijs, quæ diximus, si enim admisceretur feruens cum gelida ut nix, æquis portionibus, ad tempe- ratum duceretur : æquales enim essent gradus vtriusque, & pondere : at si supponantur in alia proportionē, variabit a medio commixtum. Quod autem de amaritudine absinthij in aqua dicitur, & de colore valde saturato, animaduertendum est : aquam puram, & inspidam esse, & sine colore per abnegationem : non quemadmodum tempe- ratum per participationem extremorum. Fit igitur ut aqua tanquam insipida susceptibilis sit omnium saporum : ut diaphana omnium co- lorum absque resistentia, resistit enim quod contrarium est, non ma- teria : quicumque igitur sapor, aut color in ea diffunditur quantum

C potest, atque in multa quantitate tandem hebetatur absque resisten- tia. Quod si in aqua præexisteret alius sapor contrarius, aut color : tunc pro virtute contrariorum fieret refraçtio, vnde à minori quanti- tate aquæ hebetaretur amaritudo, aut color : ut videre licet in admi- xtione aquæ, & vini. Aquas enim laudat Hippocrates in lib. de Ac. Aq. & loc. tanquam purissimas, quæ vinum modicum aptæ natæ sunt ferre. Nam à modico vino multa aqua vinosam qualitatem recipit. At aquæ impuriore ob præexistentem alienam qualitatem in minori quantitate multum vinum hebetant. Hinc factum est, ut medici in compositione medicamentorum, quæ vires habent in saporibus, non conferant aquæ pondus cum reliquis medicamentis, induit enim om- nium saporē, nec affert composito ullam qualitatem sensibilem, licet omnes nimia copia diluat, atque hebetet. Ad instantiam de Euphor- bio recenti, & vetusto dicimus non esse absurdum vetustate deleri aliquas

DE MEDICAMENT. FACULT.

aliquas partes calidas præsertim tenuiores, unde reddatur frigidus: D
in quibusdam e conuerso, deletis partibus humidioribus frigidis ve-
rustate calidiora fieri, vt vinum, & oleum. Maior igitur est virtus
Euphorbij recentis, quia intensior est gradus caliditatis. Idem di-
cendum de succis extractis, separatur enim aliquando substantia va-
lidior à totius corpulentia, veluti forma à materia: non mirum igi-
tur in ijs in parua quantitate longe validiores vires esse, quam in mul-
ta totius: differunt enim intensiōe. Concludere igitur licet de vir-
tute extensiua, si corpora quæ hic sunt pondere mensurantur, æquale
pondus æqualem virtutem habere, quod quærebamus. Ideoque in
compositione medicamentorum, quæ ex mixtione refranguntur pon-
dera hoc modo consideranda esse, non secundum doses, quas recen-
tiores statuerunt. Adde, si apud eos temperatum nō habet dosim,
vt inquirunt: quomodo in compositione, quæ recipit temperata col-
ligi poterit temperamentum? quasi in compositione nullam habeant E
vim agendi in reliqua medicamenta, sed tota actio cæteris tribuatur.
At id verum esset, si temperata media essent per abnegationem, ut de
aqua dictum est. At opponuntur vtrisque extremis tanquam con-
traria: agunt igitur & refrangunt quoscumque gradus, vt patet in
aqua tepida, remittit enim tam feruorem, quam frigiditatem. Præ-
terea si doses variantur pro diuersa regione, tempore, corporis natu-
ra, & alijs prædictis, non poterit constitui temperamentum certum
compositorum. Nam Theriacæ aliud erit temperamentum in regio-
ne frigida, aliud in calida, & sic de cæteris, quod confundit omnem
rationem componendi.

C A P. X.

QUONIAM vero sæpius medicamenta composita non ratio- F
ne vnius agunt, sed ratione componentium, vt patet in pur-
gantibus: & si enim qualitates quædam refrangantur ex
mixtione, vis tamen purgandi remanet integra, & venena quamuis
abscondantur in multo saccharo aut vino, aut ferculis, nihil tamen
patiuntur: quod & multis alijs accidere putandum est. Hinc Me-
dici tutius secundum doses componi medicamenta præcipiunt: nam
saltem in corpore fit actionis quæ à singulis procedit, veluti mixtio,
vt superius diximus. His absolutis de qualitatibus, & quantitatum
augmentis & decrementis, unde vires maiores & minores dicuntur,
iam rationem examinandi temperamentum compositi perquiramus:
Supposita igitur æqualitate virtutis aut secundum pondera æqualia,
aut secundum doses cuiusque primas aut proportionales, videamus
ad quem terminum singuli gradus ex cōpositione perueniant, quod-
que

- A** que resultet temperamentum : Deinde idem perquiremus ponderibus aut dosibus inæqualibus . Si igitur similia similibus iungantur in eodem gradu , similia fieri manifestum est , inter similia enim non datur actio in quacunque proportionem pondera assumantur . Si uero contraria contrarijs iungantur , necesse est contrarias actiones fieri æquales qui dem si contraria in eodem gradu sint , vt primus caliditatis cum primo frigiditatis , secundus cum secundo , & de cæteris eodem modo : neutrum enim componentium superat neque in gradu neque in quantitate . Ideo temperatum consurgere necesse est , & hoc omnes fatentur . Quod si componentia non in eodem gradu fuerint , cum alterum superet , necesse est actiones inæquales fieri secundum proportionem exsuperantiæ . Quoniam vero qui hætenus de ijs scripserunt , nõ conueniunt in graduum proportionibus , ideo varię quoque extant sententię de temperamento , quod ex illis consurgit : Idcirco ne videamur ab ijs indicta causa & gratis discedere : non inutile fuerit eorum rationes aperire . Nam Auerroes priuatim gloriatur , se inuenisse breuem , expeditam & infallibilem rationem , qua gradum & terminum gradus exactè cognoscamus compositi medicamenti in hunc modum . Vbi componentia fuerint oppositarum qualitatum , & diuersorum graduum : gradus inferior semper deprimet , superiorem , quantum ipse distat à temperato , vt primus gradus frigiditatis , cum per vnum distet à temperato , deprimet quartum caliditatis ad tertium : & tertium ad secundum : hunc vero ad primum . Simili ratione secundus frigiditatis cum per duo recedat à temperato : quartum caliditatis per duos gradus deprimet scilicet ad secundum : tertium vero ad primum . Vbi autem componantur diuersi gradus eiusdem qualitatis , aut temperatum cum alijs gradibus , inquit : quo magis accedimus ad gradum altiore , eo minus fieri eius depressio-
C nem , quia inter propinquiore minor est contrarietas , quam inter distantiore . Si igitur primus gradus frigiditatis deprimebat quartum caliditatis per vnum gradum : Temperatum eundem minus deprimet , adhuc minus primus caliditatis & deinceps . Sed aduersus hanc sententiam præter multas rationes ab Arnaldo allatas , illud repugnat , quod non est rationi consentaneum , vt idem gradus tantum deprimat maiorem , quantum minorem : non enim eadem seruatur proportio inter agentia . Aut igitur difficilius est superiorem gradum deprimere , aut inferiorem . Si quidem superior maiori difficultate deprimatur , quia maior in eo est virtus : cum primus frigiditatis primum caliditatis ducat ad temperatum , vt omnes fatentur , quod est per vnum gradum deprimere : secundum non poterit ducere ad primum : tâto minus tertium ad secundum , & quartum ad tertium , vbi-
que per vnum gradum , vt ipse vult . Si vero difficilius est propinquo-
res

DE MEDICAMENT. FACULT.

res gradus deprimere, quam distantiores ob maiorem contrarietatem D
in distantioribus, quam in propinquioribus: primus gradus frigidi-
tatis plus deprimet quartum caliditatis, quam tertium, & tertium,
quam secundum, ubi enim est minor contrarietas, minor fit actio.
Altera est sententia Arnaldi constans numerorum computatione lon-
gè difficiliore, qua promittitur inueniri exactè gradum, & terminum
gradus usque ad minimum. Supponit autem eandem esse proportio-
nem partium contrariarum in composito, quæ est in componentibus:
ideo temperamentum colligit ex proportionem, quam inuenit in com-
ponentibus. Cum igitur apud ipsum primus gradus frigiditytatis duas
partes habeat frigidas, & vnâ calidam: si componatur cum secundo
gradu caliditatis, in quo ex eius positione insunt partes calidæ qua-
tuor: vna autem frigida: partes omnes calidæ in vnâ contractæ erunt
quinque: frigida autem tres: talem igitur proportionem habebit
compositum. Sed quoniam quinque ad tres nullam proportionem E
habent ex ijs, quæ gradus integros constituunt apud ipsum, cogitur
difficiliori supputatione reducere ad duplum, quæ proximè superior
inuenitur, dempta dimidia parte minoris numeri: sic enim remane-
bunt partes frigida duæ cum dimidio, cui numero quinque partes ca-
lidæ duplum sunt, in qua proportionem consistit primus gradus calidi-
tatis: cum autem illa pars dempta sit quinta pars remanentis frigidi-
tatis, vult per quintam partem deprimi ex ea compositione primum
gradum caliditatis. Simili computatione reperit calidum in tertio iun-
ctum cum frigido: in primo reduci infra secundum gradum calidita-
tis per tertiam partem gradus, & in cæteris eodem modo. Ex hac po-
sitione sequitur distantes gradus magis quidem deprimi, quam pro-
pinquiores, quod rationabile est. Sed excedit rationem compositio
temperati, & similium graduum cum altiori. Cum enim primus fri-
giditytatis deprimat tertium caliditatis per vnum gradum, & tertiam F
partem. Temperatum eundem deprimet minus quam per vnum gra-
dum ex eius supputatione. At inter temperatum, & primum gradum
frigiditytatis non est tanta distantia, vt adeo variet actionem. Nam pri-
mus frigiditytatis secundum caliditatis deprimebat per vnum gradum,
& quintam partem: tertium autem per vnâ, & tertiam partem. Sic
successiue primus caliditatis quoscunque gradus calidiores minus de-
primet quam per vnum gradum. At hæc absurda sunt. Experientia
quoque comprobari potest falsitas huius positionis ex mixtione æqua-
li aquæ in vario gradu calidæ cum temperata, aut frigidiori.

CAP.

A

CAP. XI.

OSTENDAM igitur ex principiis quæ ab alijs traduntur, fallax oritur iudicium circa compositorum temperamentum: videamus utrum certius & clarius ex ijs quæ supposuimus, tota ratio pateat. Principium autem huius inuestigationis est, querere, utrum æqualis fiat refractione inter inæquales gradus: hoc enim inuento reliqua facillime innotescunt. Videtur quidem altior gradus maiorem actionem producere quam depressior, quia in eo maior est virtus: inæqualis ergo semper fiet refractione. Hoc autem est, quod mouit authores prædictos, ut refractionem ponerent semper vergere ad superiorem gradum, ut visum est: inferior enim gradus semper apud eos longe plus eleuatur, quam deprimatur superior.

Verum si ea meminimus, quæ superius de quantitatum auctione diximus: in ponderibus æqualibus, aut dosibus virtutes agendi æquare secundum vniuscuiusque gradum, patebit æquales semper fieri refractiones, siue æqualia siue inæqualia in gradu fuerint. Cum enim simile non agat in simile nisi ratione excessus, in quo est contrarietas: quanto maior erit excessus, tanto magis aget. Ergo calidum in quarto non aget in tertium similem nisi ratione vnius partitis, qua superat tertium, ut in descriptione latitudinis patuit: in secundum autem ratione duarum: in primum ratione trium: in temperatum ratione quatuor: & deinceps in gradus oppositos usque ad quartum, in quod aget ratione octo partium. Ideo maxima erit actio, quia maxima contrarietas. Idem ex aduerso in reactione inducendum. Tertius caliditatis non aget in quartum similem, nisi quia eius frigiditas, ut vnum illi opponitur: æqualis ergo erit eius reactio in quartum, quia vna pars frigiditatis agit in vnam caliditatis, qua gradus quartus tertium superat. Idem in coniunctione cæterorum graduum intueri licet: vbique enim equales sunt partes contrariæ inuicem agentes de partibus similibus, in quibus nulla est actio inuicem. Vnusquisque igitur gradus tantum aget in alterum, quantum ab illo patietur, & fiet temperamentum inter eos medium. Præterea cum vni extremo non solum alterum extremum opponatur, sed etiam media: relata enim vni extremo alterius vicem gerunt, suppositis quantitativis, in quibus virtutes æquantur, ut æqualiter vtræque alteram trahere in suam naturam possint, necesse est, ut quicumque gradus in ea quantitate iungantur, æqualiter refrangantur, & ad medium quod æqualiter ab ijs distat, veniant: opponuntur enim omnes inter se tanquam extrema. calidum enim in tertio frigidum est ad quartum gradum per unam partem frigiditatis:

DE MEDICAMENT. FACULT.

tis : sic reliqui gradus per suas partes . Vt igitur extrema simpliciter **D**
ad medium simpliciter veniunt : sic extrema secundum relationem
dicta ad eorum medium ducuntur . Idem significauit Galenus pri-
mo Catage. cap. 3. vbi cum calido vt quinque miscet calidum vt tria :
fieri enim , inquit , ex mixtione calidum vt quatuor , quod medium
est inter tria & quinque . Vbi verò ex æquali quantitate non sperat
optatum gradum , auget alterius pondus , & oppositum minuit , do-
nec ad mediocritatem reducat : vt 2. Catage. 2. Si cæra parum distat
ab exsiccatione sufficienti in cauis carne replendis : Aerugo autem
multum superat , parum huius multæ cærae admiscebimus : quan-
tum exactum experientia docebit . Ex quibus illud etiam patet :
eam proportionem , quæ est in componentibus simul sumptis , ef-
se quoque in composito . Si enim æqualis fiat refractione oppositarum
qualitatum , quæ ex vtrisque demuntur , æqualia erunt : ergo quæ re-
manent , in eadem proportionem remanebunt vt prius : siue æqualia **E**
siue inæqualia fuerint . Verbi gratia , si iungatur calidum in secun-
do cum frigido in secundo : cum in eo gradu calidi quidem sex par-
tes calidæ sint , duæ frigida : Frigidi autem sex frigiditatis duæ cali-
ditatis : si calida calidis & frigida frigidis iungantur , erunt octo cali-
ditatis & totidem frigiditatis , quæ proportio cum sit æqualis , etiam
in composito æqualiter facta refractione , erit æqualis : ergo tempe-
ratum erit constitutum . Si iterum calidum in tertio iungatur cum
frigido in primo : ex vna parte habebimus septem partes caliditatis ,
vnam frigiditatis : ex altera vero quinque frigiditatis tres caliditatis ,
vt ex latitudine graduum patet : similibus igitur congregatis erunt
decem caliditatis , sex frigiditatis : at hæc proportio in composito ser-
uanda constituit primum gradum caliditatis : eadem enim est pro-
portio trium ad quinque , vt sex ad decem . Quod si quis absque nu-
merorum computatione latitudinis interuallum conspexerit , repe- **F**
riet primum gradum caliditatis æqualiter distare à gradibus compo-
nentibus . Eadem computandi ratio est & in cæteris . Verum sicubi
facta calidorum , & frigidorum computatione , nulla fiat proportio
ex ijs , quæ gradum integrum cōstituunt , necessario cadet inter duo-
rum fines , qui per auctiōem aut diminutionem , eam proportio-
nem indicabunt : vt si calidum in secundo iungatur frigido in pri-
mo : erunt in hoc quidem sex caliditatis , duæ frigiditatis : in illo au-
tem tres caliditatis , quinque frigiditatis : ideo calida omnia nouem
erunt , frigida septem , quæ proportio cadit in medio primi gradus ca-
liditatis . Nam in eo situ quatuor sunt caliditatis cum dimidio , est
enim supra temperatum per dimidium gradus , unde nouem erunt
dimidia : frigiditatis autem tres & dimidium , vno enim dimidio vin-
citur à temperato : sic septem erunt dimidia : proportio igitur in-
uenta

Auenta est quam quærebamus. Idem probari potest per primum gradum caliditatis diminuta caliditate aucta frigiditate vtrisque per dimidium : aut vtrisque iunctis, vt caliditatis quinque, & quatuor faciunt nouem : frigiditatis tres & quatuor faciunt septem : vnde arguitur in eorum medio esse hanc proportionem. Ex dictis igitur possumus hanc certam, & perpetuam regulam censere inueniendi gradum & terminum gradus compositi ex æqualibus ponderibus aut dosibus : cuiuscunque gradus componentia fuerint. medium semper fieri, quod æque distet à gradibus componentibus : quæ res statim intuitu latitudinis descriptæ haberi potest : cōprobari autem numerorum proportionibus, quas explicauimus.

C A P. XII.

B**Q**UANTITATIBVS igitur equalibus, aut secundum pondus, aut secundū doses existentibus hoc modo iudicandum videtur sine fallacia compositi temperamentum. Vbi verò hæ non conueniunt, sed altera maior, altera minor : quo pacto illud mensurare oporteat, solus Arnaldus aggressus est docere. Vult autem non esse eandem rationem, si augeatur pondus inferioris gradus, aut superioris. Si enim pondus superioris augeatur, pro quantitate auctiōnis, inquit, ei restitui de qualitate deperdita ex mixtione primorū ponderum : vt si crescat per tertiam partē sui, tertiam quoque partem acquirere de gradu deperdito : si per duplum, dimidiam : sic enim verba eius sunt : si per triplum, ad integritatem suam peruenire, deleri autem omnino oppositam virtutem : vnde vniuersalem medicorum regulam tradit. Vbi temperamentum deprimatur per alterius admixtionem, recuperare quantum amiserit, si tripletur in pondere. Si verò augeatur pōdus inferioris gradus, longè maiori multiplicatione opus esse, vt deletō opposito ad suam integritatem perueniat : prius enim duci oportere gradum oppositum ad temperatum, quod fieri inquit, toties aucta prima quantitate, quoties opposita qualitas minorem superat, vt si primus gradus frigiditatis miscetur cum quarto caliditatis, cum per quindecim partes superet, vt eius calculatio docet, per quindecim vices augeri oportere pondus primi gradus, vt ad temperatum ducatur. Si cum tertio caliditatis, per septem vices ; si cum secundo per triplum : & in cæteris eodem modo. Postquam autem gradum superiorem hoc modo ad temperatū duxerit, iterum per superiorem regulam triplicato pondere ducit ad integritatem. Verum quæ ratio est, vt per triplum pondus potius, quàm per aliam multiplicationem recuperetur maioris gradus integritas ? Si enim tantum recuperatur de qualitate, quantum ponderis additur, vt tertia pars amissæ qualita-

tis

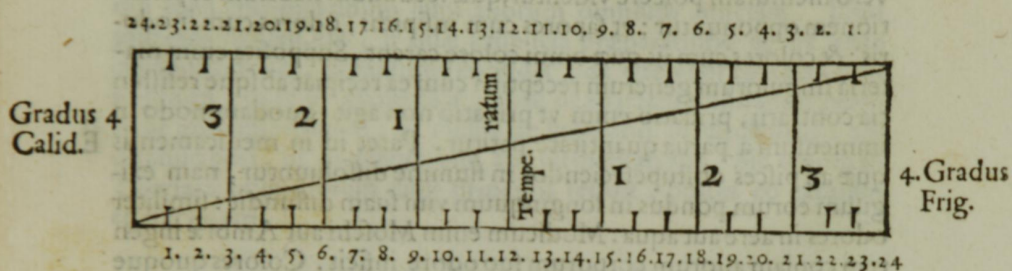
DE MEDICAMENT. FACULT.

tis respondeat tertiæ parti ponderis, integrum pondus additum, inte- D
 gram qualitatem amissam recuperabit. Quod si hoc non fiat, cur po-
 tius triplicato pondere id accidit, quàm quadruplicato, aut pluries
 multiplicato? Quod verò vult vnumquodque pondus inferioris gra-
 dus deprimere vnā partem qualitatis superantis, nec suis dictis con-
 sentit, nec rationi: repugnat enim scientiæ proximè dictæ: deinde
 non cuiuscunque gradus pondus proprium æqualem addit qualita-
 tem, sed diuersam pro graduum differentia: ergo nec æqualem oppo-
 sitam semper deprimat, vt eius ratio supponit. Alia igitur ratione in-
 quirendum est compositi temperamentum, vbi inæqualia sunt pon-
 dera. Est autem longè facilius ac certior doctrina, suppositis ijs, quæ
 superius in ponderibus equalibus, aut dosibus demonstrauimus. Nam
 si equalibus existentibus in virtute ponderibus ad medium fiebat re-
 ductio, necesse est altero superante ad eius temperamentum magis
 vergere, idque plus, aut minus secundum excessus quantitatem. E
 Mensura igitur excessus in pondere mensurabit quantitatem acces-
 sionis ad proprium gradum: Et quemadmodum ponderibus equali-
 bus diuidebatur interuallum in duas partes æquales, sic altero dupli-
 cato, diuidetur in duas inæquales, quarum vna dupla sit ad alteram,
 & in termino diuisionis constituetur gradus compositi. Si triplicetur
 pondus, vna pars interualli tripla erit ad alteram: & tandem quoties
 multiplicabitur, toties pars interualli ad alteram se habebit. Eodem
 modo si pondus augeatur per dimidium, tres partes interualli hinc,
 duæ illinc erunt: si per tertiam partem, quatuor ab vna parte, tres ab
 altera: si per quartam, quinque ab vna, quatuor ab altera, & sic de-
 inceps. Cum autem ex multiplicatione ponderum interualli diuisio
 venerit ad partes insensibiles, non est necesse alterius pondus augere,
 adderetur enim simile simili. Erit autem insensibilis interualli pars,
 cum fuerit minor tertia parte gradus: vnusquisque enim gradus ad F
 minimum diuiditur in tres partes: si ergo ex diuisione interualli, re-
 linquatur ab vna parte particula minor minima sensibili, insensibilis
 erit, nec à proximo termino seiungenda. Tunc igitur oppositam
 qualitatem omnino deletam dicemus, alteram verò restitutam ad
 suam integritatem. Quod aliquando pluribus, aliquando pauciori-
 bus ponderum augmentis fit, prout propinquiores, aut distantiores
 inter se gradus fuerint, qui miscentur. Citius enim primus gradus
 temperatum in sui naturam vertit, quàm secundus, aut distantior,
 quia citius per diuisionem interualli peruenitur ad insensibile. Ex
 quibus colligitur maximam requiri ponderum multiplicationem,
 vbi opposita in quarto gradu coniunguntur: minimam vbi finitimi
 gradus componuntur, sufficit autem in his ponderis triplicatio: cum
 enim æquis ponderibus ad mediam partem gradus ducantur: si al-
 terum

Gradus
Calid.

Aterum duplicetur, ducetur ad primam partem gradus, duæ enim reliquæ partes duplæ sunt: si triplicetur, venietur ad particulam insensibilem. Non solum autem ex diuisione interualli colligi potest terminus gradus compositi, sed etiam ex numerorum collatione in hunc modum. Cum vnusquisque gradus tres habeat partes, vt dictum est: diuidatur tota latitudo contrarietatis in 24. partes, vt in medio sint 12. partes vtriusque contrarij, in extremis vtriusque 24. singulis graduum partibus vnitatem addendo ac detrahendo, vt in figura patet.

Componatur igitur quartus gradus caliditatis cum quarto frigiditatis: æqualibus quidem ponderibus temperatum fieri ostensum est superius: Si autem pondus calidi augeatur, vt duplum sit ad pondus frigidi: erunt partes calidæ 48. frigidæ autem 24. At hæc proportio reperitur in prima parte secundi gradus calidi: vt enim se habet 8. ad 16. sic 24. ad 48. Interualli quoque pars dupla est ad alteram, ab vna enim parte octo sunt, ab altera sexdecim. Iterum si triplicetur pondus calidi, erunt partes calidæ 72. frigidæ 24. quæ proportio tripla est, & reperitur in secundo gradu calidi, vt enim se habet 6. ad 18. sic 24. ad 72. Componatur præterea tertius gradus caliditatis cū secundo frigiditatis, siquidem ponderibus æqualibus ostensum est ad medium eorum peruenire, quod est in media parte primi gradus calidi. Si vero duplicetur pondus calidi, partes calidæ tertij gradus erunt 42. frigidæ 6. Secundi autem gradus frigidi partes frigidæ sunt 18. calidæ 6. Si igitur calidæ calidis & frigidæ frigidis congregentur, erunt calidæ 48. frigidæ 24. quæ proportio dupla est, & reperitur in prima parte secundi gradus calidi, in qua sunt 16. caliditatis & 8. frigiditatis. Iterum quadruplicetur idem pondus, erunt eius partes calidæ 84. frigidæ 12. Si iungantur cum partibus secundi gradus frigidi, erunt omnes calidæ 90. frigidæ autem 30. quæ proportio tripla reperitur in secundo gradu calidi: quadrupla autem est, considerato

Nn inter-

DE MEDICAMENT. FACULT.

interuallo, quod est inter tertium gradum calidi & secundum frigidum. Iterum in eadem compositione augeatur pondus secundi gradus frigiditatis per dimidium: erunt eius partes frigida 27. calida 9. Tertij autem gradus caliditatis partes calida 21. frigida 31. confurgent igitur omnes partes calida 30. frigida 30. quæ proportio æqualis est temperatum constituens. Interualli autem proportio sexqui altera, vt se habet sex ad nouem. Idem in cæteris gradibus & ponderibus inducere licet. Vbi igitur contraria in mixtionem ueniunt, hoc modo mensurare licet miscibilium vires, & refractiones. Aliam vero mensuram poscere videntur, quæ secundum habitum & priuationem opponuntur: vt sapores cum insipidis, odores cum inodoris: & colores cum ijs quæ omni colore carent. Supposita enim materia singulorum generum receptiua cum ea recipiat absque resistentia contrarij, priuatio enim vt priuatio non agit: quodammodo in immensum à parua quantitate patitur. Patet id in medicamentis quæ ad pisces obstupesciendos in flumine dissoluuntur, nam exiguum eorum pondus in longinquum vim suam diffundit: similiter odores in aere aut aqua. Modicum enim Moschi aut Ambra ingentem copiam aliorum corporum suo odore inficit. Colores quoque idem præstant in Diaphano purissimo ab alijs coloribus nequaquam infecto. Inest tamen & in ijs determinata virtus, vt tantus color intantum diffundi possit, similiter & odor & sapor: Si quæ autem mensura afferri possit, ea fuerit quæ inter densissimum elementum terræ est, & rarissimum ignis: materia enim communis non patitur maiorem condensationem quam terræ, neque maiorem rarefactionem quam ignis: quorum proportio creditur ea esse, quæ tangitur ab Aristotele. primo Meteo. vt si ex vno pugillo terræ fiant decem aquæ: centum aeris, mille ignis. Sed hæc non pertinent ad nostrum institutum. De ratione igitur cognoscendi temperamentum compositi, vbi duo tantum in mixtionem venerint, hæc satis.

C A P. XIII.

QUONIAM vero sæpe fit, vt plura ac diuersa simul componentur, relinquatur explicandum, quo pacto omnia in vnū colligenda vt sine errore totius temperamentum perpendatur. Vbi igitur plura componentia conuenerint in eodem gradu, facilis est computatio, ex omnibus enim ponderibus simul collectis vna fit quantitas in eodem gradu: quæ cum alijs conferenda erit. Vbi uerò diuersi fuerint gradus, prius oportebit ex pluribus vnū facere,

- A** facere, & sensim ad minorem numerum reducere, donec ad binarium peruenerimus, & tandem duo hæc conferre & vnum facere. Quod ut commodius fiat, digerenda prius sunt in vnum omnia calida singulorum graduum seorsum: deinde omnia frigida seorsum, & si quæ temperata sunt similiter seorsum: deinde propinquiores gradus comparandi: tandem vna miscella alteri miscellæ comparanda, ac si essent simplicia. Collectio autem plurium eiusdem qualitatis commodius fit incipiendo à minoribus ponderibus. Quod si in composito ingrediatur aliquid, quod in multa quantitate alia excedit, vt in Electuarijs Mel aut saccharum, illud ultimo loco comparandum cum aliorum omnium miscella. Illud præterea notandum, si quæ simplicia præparatione egent ante compositionem, in examine consideranda esse vt præparata; tum in gradu, tum in quantitate: quæ præparatio aliquando perficitur ante mixtionem, ut mellis de spumatio in electuarijs: aliquando post, ut in decoctione aut fermentatione. Sic vinum in Theriaca humidiorum circa principia reddit, postea eo expirante sicciorem.

C A P. XIIII.

- I**s autem visis illud quoque adiungendum: quo pacto pondus primum quam dosim appellant, compositi medicamenti cognoscamus. Animaduertere igitur oportet, in quocumque pondere compositi inest integra dosis alicuius simplicis, maius esse quam oportet: excedit enim propter aliorum componentium quantitates. Minores ergo esse simplicium doses oportet in pondere compositi. Nec mirum videri debet, si minores simplicium doses opus suum præstent: nam simul iunctæ seinuicem adiuuant, cum seiunctim agere non possent: & ex duobus dimidijs vnum fit integrum: siue ex tribus tertijs, siue quatuor quartis, alijsque huiusmodi portionibus. Est autem vniuersalis regula, vt tantum exhibeamus de composito, quantum æquiualeat vni dosi simplicium. Videatur igitur totum compositum ex quot dosibus simplicium constet: Nam compositum in tot partes diuidendum erit, quæ sunt doses propriæ. Sed quia in primis qualitatibus, si non multum excesserint, non curamus medicamentorum pondera: & si enim dosim excedant, non lædunt, aut parum: Idcirco exempla ponemus in ijs quæ excedunt in viribus, vt in ijs quæ recipiunt opium aut cætera obstupescientia, uel calidissima, aut deleteria: aut purgantia. Si enim certa mensura eorum transcendatur, manifestè lædunt, & quando-

Nn 2 que

DE MEDICAMENT. FACVL.T.

que interficiunt. Diligenter igitur eorum pondera sunt perpendenda. Cum igitur excedentia in qualitatibus primis quæ scilicet attingunt quartum gradum, corrumpant membrum, cui applicantur, idque in sua dosi prima efficiant, nempe in pondere drachmæ vnius: numquam intra exhibenda sunt in eo pondere, interficerent enim: vt Opium, Anacardi, Euphorbium, Cantharides: sed ex eorum primis ponderibus tantum detrahendum, donec corrumpere non possint, sed præstent quod quærimus sine læsione: aut somnum aut purgationem, aut aliam alterationem. Pondus verò hoc, quo primum hæc præstent, propriam hoc loco appellamus dosim. Hanc igitur dicimus in compositi pondere non debere excedere. Si ergo vnum tantum ex his in composito recipiatur, vt opium solum, ea erit dosi compositi, in qua fuerit integra dosi opij. Sin duo fuerint aut plura huius naturæ, vt Opium, Mandragoras, Hyoscyamus, nullius istorum dosi integra quærenda in compositi dosi, maior enim esset, quam oporteat, propter reliquorum duorum adiunctionem: sed ad illud pondus ducenda est dosi compositi, quæ æquipolleat dosi vnius simplicis, vt verbi gratia singulorum trium pars tertia recipiatur: sic enim vna integra erit. Idem & in medicamentis purgantibus dicendum. Si enim ex purgantibus vnum tantum recipiatur, vt Scammonium, ea compositi quantitas exhibenda est, in qua integra Scammonij dosi reperiatur. Si uerò duo: efficiendum, vt ex ijs duobus vna fiat integra, siue æqualia ea recipiantur, siue inæqualia. Verbi gratia, si Calsiæ dosi integra est drachmæ 12. Rhabbarbari autem drachmæ duæ. In compositione recipiemus Calsiæ quidem drachmas sex, Rhabbarbari drachmam vnā: constat enim ex dimidia vtriusque dosi. Aut Calsiæ vncia vna, Rhabbarbari Scrupuli duo, quæ tertia pars addita duabus tertijs Calsiæ. Aut Calsiæ vncia dimidia Rhabbarbari Scrupuli quatuor: ex omnibus enim his vna integra fit dosi. Idem obseruandum si plura recipiantur: vbique enim compositi vna integra est dosi, quæ resultat ex partibus simplicium. Sed quoniam lenitiua, vt Calsia, Manna Tamarindi mediocres habent vires, & mitigant vehementiam reliquorum purgantium, in mixtione non sequetur læsio euidentis si eorum dosi augeatur. Qua autem ratione huiusmodi pondus in composito reperiatur, hoc modo facillè succedit. Mensuretur tota massa compositi, quanti ponderis sit: deinde considerentur pōdera singulorū purgantū, quæ ingrediuntur, quorū doses constituent singula per se ipsa: Postea secundum numerū dosium omnium purgantium simplicium simul collectarum diuidemus totum compositum in totidem partes, singulæ enim vnā integram dosim

A dosim ex pluribus constantem continent. De ratione igitur inueniendi temperamentum in singulis compositis medicamentis, & quo pacto eorum doses inuestigare oporteat, hæc dicta sint.

CAP. XV.

MEDICAMENTORVM facultates non solum compositione, sed & præparatione quacumque immutantur. Consistit autem præparatio aut in separatione partium quarundam, aut in alteratione: si qua enim per additionem fiat, pertinet ad compositionem. Separantur partes inutiles ab ijs quæ expetuntur, non solum cum emundantur à superfluis, quæ manifesta sunt, vt fructus à corticibus: sed etiam cum intimius partes ab inuicem separantur, vt in ablutione calcis, cinerum, & omnium rerum adustarum, aufertur enim ex ijs ignis vestigium, quod in aqua solutum eam quidem reddit calidam, nempe falsam, aut nitrescam, aut amaram: corpus autem ablutum frigidius est redditum. Abluuntur & pingua, vt oleum, pinguedines, resinae, pix, cera, & tandem quæcumque non adherent aquæ 2. Simpl. 15. vt quod in illis acre est & mordax, auferatur. Hæc enim modicè calfacta, & in aqua diutius agitata deponunt huiusmodi substantiam. Oportet autem sæpius priori effusa, aliam addere, donec gustu satisfecisse cognouerimus. Abluuntur & terrarum genera, & lapides, & Metallica multa optimè trita ob eandem causam affusa aqua fontali, donec nihil innatet: colligitur autem id quod residet tenue ab harenulis separatum, quod succedet, si antequam resideat tenuis pars, transfundatur, remanent enim harenulae separatae. Cum autem resederit pars tenuis, separata aqua exsiccatur. Non possunt autem ablui, quæ separari ab aqua nequeunt, huiusmodi sunt quæcumque soluta non resident, vt succi, & genera salium: aqua enim ab ijs separari nequit, nisi igne aut sole siccetur: at hoc modo solutio & congelatio dicitur, non ablutio. Dicitur quoque ablutio, cum ex corporibus salitis sal extrahitur: & ex oliuis immaturis succus amarus, quod & in Lupinorum dulcoratione efficitur, & alijs similibus. Tandem per ablutionem huiusmodi substantia tollitur, quæ solui in aqua potest: maximè autem soluuntur, quæ à calido & sicco passa sunt, atque attenuata, vt sapores acres, amari, & falsi. Ideo ablutio in ijs tantum quaeritur, vt deperdita mordacitate, medicamenta reddantur mitiora. Vt autem per ablutionem aufertur id quod tenuius est & calidius, seruetur autem pars crassior & frigidior: Sic per solutionem opposito modo materiam tenuem & calidam à crassitie corporis separatam colligimus, vt lixiuium ex cineribus & calce. Hu-

N n 3 ius

DE MEDICAMENT. FACVL.T.

ius generis est infusio quam præcipuè Medici in medicamentis purgantibus efficiunt, vt eorum calidiorem substantiam ac tenuiorem se ligant, in qua sita est magis uis purgandi: nam ex Rhabarburo, Rosi, Sena, Mirabolani succus quidam amarus & acris per infusionem soluitur & separatur à terrestri substantia, in qua magis astrictio reperitur: idem contingit in Absinthij infusione. Quoniam autem vis purgandi in calida materia consistit: ideo efficacior præstatur purgatio ex infusione quam ex tota substantia, dummodo quantitas sufficiens in humore fuerit soluta: Expetimus tamen aliquando in medicamentis astrictionem vel ad robur, vel ad mitigandam purgantis vehementiam. Quæ igitur partes ablutione & solutione separentur, palam est. Alius est modus separationis per succi extractionem, quæ enim humore abundant non glutinosa, vt herbæ pleræque virentes, sola expressione post contusionem succum suum effundunt. Quæ autem eundem glutinosum habent, vt Scylla, Cæpa, Malua, Portulaca, Citri aciditas, sine ope ignis attenuantis & fundentis eum non reddunt. Herbas igitur huiusmodi contusas leuiter calefaciunt, sic enim facillimè succum exprimunt. Scyllam pasta inuolutam in furno coquunt, inde succum extrahunt: Citri aciditas, vt Mesues iubet, contusa & ad tertias decocta, sponte sine expressione claram aciditatem fundit: nostri tamen Pharmacopolæ alia ratione succum hunc querunt, putrefacientes in loco humido donec contabescat. Olei quoque genera ob quandam viscositatem præcalfactione egent, vt extrahantur. Habentur autem ex pinguibus fructibus ac seminibus: vt oliuis, Amygdalis, Nucibus, Sefama, lini semine, sinapi & alijs quam plurimis: fermè enim omnia semina pinguedinem quandam continent, sed prædicta copiosam. Egent autem omnia contritione, madafactione, & calefactione: vt oleum exprimatur: Saltem vapor aque calidæ sufficit: adhibetur autem aqua aut vapor, ne oleum exuratur. Decoquitur etiam fructus in aqua, vt oleum supernatet, quomodo ex baccis Lauri colligitur. Est & tertium quoddam genus succi nõ pinguis, sed crassi & tenacis, quam Muccilaginem vocant, Extrahitur hæc ex quorundam seminum corticibus, vt Fenogræci, Lini, Psillij, Citoniorum, & ex radicibus quibusdam, vt Altheæ Maluæ, Centauræ maioris, Consolidæ & alijs: at non sine ope aque calidæ madefacere: Oportet autem per noctem in quadruplo aque calidæ madefacere, vt postridie iterum calefacta exprimantur. Recipiuntur autem in emplastris & cataplasmata ad maturandum & poros infarciendos, & in Eclegmata ad tussim & arteriæ asperitatem læuigandam. Pro colla etiam inseruiunt: nam exsiccata valde tenaces fiunt, vt Tragacantha: Huius generis videtur esse Ictiocola, & Gluten Taurinum, & quod

ex

A ex pelle arietina habetur adrupta. Robustissimum autem ex cornibus: sed hæc non nisi decoctione habentur, eaque diuturna, de qua inferius dicemus. Ex quibusdam sponte fluit succus incisa radice aut caule aut ramis, aut fructibus, quæ lachrymæ vocantur, vt ex Tithimalis, Ferulis, Papauere, Arboribus resiniferis aut ferentibus Gummi. Differunt autem, quia illa quidem oleosa sunt & pingua, vt resinæ: hæc vero aquea, vt Gummi: Et quædam permanent liquida, vt Balsamum, oleum Abietinum: Quædam sponte condensantur, vt Opium, Mastix. Est autem omnis succus, seu lachryma tenuior & humidior pars corporis: Quamuis enim postea addensetur, facile tamen soluitur & liquefit aut aqua, vt Gummi & herbarum succi: aut oleo vt resinæ. Quod nequaquam contingit in crassiori substantia, ex qua abscesserunt. Vt autem purior succus habeatur, varijs artificijs clarificatur. Aut enim per linteum transfunditur, aut licio penicillo, quod Filtrum vocant, absorbetur, vt in ipsum prius ascendat, dein de per prolabentem eius caudam extra vas clarus descendat. Quod enim suo pondere descendit, reliquum per idem penicillum trahit. Alio modo separatur succorum turbulentia albumine oui conuassato: conrescens enim aut ad ignem aut sponte, omnem crassitiem secum rapit. Hoc modo quidam vina conturbata clarificant, & Pharmacopolæ non solum serapia, sed etiam potiones omnes turbidas. Succo recentes sola excoactione in spumam amittunt omnem turbulentiam. Aquæ canosæ præcoactæ, dein refrigeratæ deponunt terream substantiam, quod in coctione aquæ Galenus adnotauit 4. in 6. Epid. 9. Nam quæcumque ex diuersæ naturæ materijs constant, per mixtas particulas mixtione conflata, hæc post coactionem refrigerantia facile dissoluuntur, sed statim ab elixatione antequam refrigeretur, adhuc motione agitur, atque ideo omnes eius particule permixtæ sunt, sed ea refrigerata graues ac terrea fundum petunt, leues supernatant. Si huiusmodi aquæ ante refrigerationem bibantur, deponunt crassitiem in corporis meatibus, vnde calculi gignuntur. Nam & in vasis, in quibus coquuntur, ac refrigerantur, videmus sordes & crustas ex aquæ crassitie ortas inherere. Hanc expurgationem adiuuant calculi impositi, trahunt enim ad se terream substantiam, nullam qualitatem aquæ interim communicantes. Optimè igitur faciunt, qui harenis crassioribus vasa substernunt, in quibus aqua munda seruat.

D V o s modos haftenus explicauimus, quibus medicamen-
 torum vires à terrestri corpulentia separantur, nempe solu-
 tionem in aqua: & succi extractionem: vtrique autem abs-
 que manifesta alteratione perficiuntur: Idcirco integras vires conser-
 uant minimè alteratas. Alij porrò sunt modi separationis per deco-
 ctionem, & distillationem, seu sublimationem, qui non sine manife-
 sta alteratione per ignem perficiuntur. Ideo multorum vires immu-
 tantur, quædam deperduntur, quædam maiorem efficaciam acqui-
 runt. Nam decoctio, quæ in aqua fit, quam elixationem vocant, li-
 quefaciendo & attenuando soluit solidum corpus in succum: non
 æquè autem soluuntur partes tenues, & crassæ, duræ ac molles. Ideo
 terrestria corpora insolubilia nihil momentaneum deponunt. Tan-
 tum si igniantur, deinde extinguantur in aqua, relinquunt aliquid **E**
 in ea ob vim ignitionis rarefacientis: Hoc modo aquam calybeatam
 faciunt, aut extinctis calculis, ad exsiccandum & astringendum: Sic
 ex auro & argento ignito & extincto aliquid eorum naturæ aquæ
 communicatur. At inter metallica, quæcumque aeream substan-
 tiam participant, vt sulphur, bitumina: & quæ à calido & sicco at-
 tenuata fuere, vt sales, Alumina, Chalcanti genera per decoctio-
 nem vel etiam absque decoctione deponunt in aqua multam sub-
 stantiam. Post Metallica sequuntur dura corpora animalium & plan-
 tarum, vt ossa, ligna: quæ per decoctionem non mollescent, trans-
 fundunt tamen aliquem succum, si diutius in aqua madescant, & ve-
 hementiori igne coquantur: vt in ligno guaiacco in tenuia ramenta
 comminuto faciunt. Post ligna succedunt radices duriores, & sur-
 culi aridi, & tandem herbæ siccæ, nisi enim prius per infusionem **F**
 madescant, non elixantur. Idem contemplari licet in feminibus du-
 rioribus. Quo igitur corpora molliora sunt, eo breuiorem elixatio-
 nem postulant: Nam flores breuissimam sustinent, alioqui euane-
 scit eorum virtus: post flores sunt herbæ molliores, & virentes, &
 fructus molles, & cætera secundum eandem rationem. In decoctio-
 ne præterea quorundam vires abolentur, vt facultas purgandi & aro-
 matum odor: cum enim in valde tenui substantia consistant, in igne
 facile comburuntur, aut euanescent: quædam tamen magis, quædam
 minus decoctionem sustinent: Rhabarbarum nullam: Polypodium
 longiorem quam reliqua purgantia. Facultas vero astringens longio-
 ri decoctione eget, quia in substantia terrena & crassa magis confi-
 sit. Hinc fit, vt quorundam primæ decoctiones aluum moueant,
 poste-

- A** posteriores vero abiectis primis astringant, vt in brassica & lente: prius enim soluitur pars tenuior, deinde crassior. Quanto autem decoctio diuturnior est, ac vehementiori igne perficitur: eo magis succus à natura sua alteratur, vt frigidior ad dulcedinem tendat, dulcis ad falsedinem & amaritudinem. Mitior autem ignis & brevis decoctio vires medicamentorum minus commutat à natura sua, sed pauciores succum educit, eumque tenuissimum. Ideo vt aqua reddatur succo grauida, oportet multum corporis in ea decoquere, & materiam sapius adiungere, vt infusionibus rosarum ac violarum fit. Et ne ignis vehementia vires corrumpat: vas in quo decoctio fit per medium aquæ calorem suscipiat, qui modus coquendi, in balneo vocatur, quia vas aquæ innatat vt in balneo. Idem faciet, si vas per canalem vaporem suscipiat aquæ feruentis. Sed in hac re opportunum videtur Hippocratis artificium notare, quo vtitur in aquæ elixatione 4. in
- B** 6. Epid. 9. vbi inquit. Aqua decocta tum quidem vt aerem recipiat, tum vero ne plenum sit, & operculum habeat. Quem locum & si Galenus variè exponat, hoc modo intelligendum puto. Vt aqua dum coquitur aerem admittat, non vase aperto, sed clauso ac semipleno. Facit enim aer interclusus, vt vapores suscipiat, qui in decoctione eleuantur: operculum autem addit, ne detur egressus vaporibus, sed per latera vasis refrigerati descendant: sic enim veluti circulatio fit, continuè sursum ascendente materia, in vapores, & deorsum descendente in aquam. Quod si extra euolare possent vapores, duo incommoda sequerentur: vnum quod materiæ quæ coquitur, multum euanesceret: alterum quod id tantum relinqueretur, quod crassius est, & grauius, vt testatur Aristoteles secundo Meteo. 2. de falsedine maris. Quod enim à caliditate sursum ducitur, subtilissimum est & dulcissimum, relinquitur autem quod crassius est & salsum. Optimè igitur faciunt, qui vasis vitreis aut fictilibus vitro oblitis semiplenis obstructo orificio, aut operculo concauo superposito, vt eius os alteri intromittatur, rimis clausis decoquunt aut aquam simplicem vt purior ac tenuior reddatur, aut medicamenta diuersa ad potus ægrotantium. Proportio autem medicamentorum ad aquam secundum hunc modum, satis est vt medicamenta sub aqua lateant: at vase transpirante necesse est multo copiosiores aquam esse, quia absimitur in vapores aliquando ad tertias, aliquando ad dimidium aut amplius pro diuturniore aut breuiore decoctione. Si autem nihil momentaneum transpiret: eadem fermè remanet aquæ quantitas, quæ intromissa est, aliquando amplior ex accessione succi herbarum decoctarum. Immo vbi herbæ virentes coquuntur, si ijs impleatur vas, nihil obest, dummodo aqua non pertranseat vas

fis

DE MEDICAMENT. FACVL.

lis dimidium. Nam vapore calido herbæ contabescunt in succum, **D** etiam si non immergantur: qua decoctione aqua longè magis grauida redditur ob materiæ multitudinem. At vero vbi maiori igne opus est ad succi liquationem, vt in decoctione lignorum, vas non super aquam sed super cineres imponendum, cui ignis subijcitur: quo casu ampliorem oportet esse vasis partem inanem, ne multitudo vaporis præ angustia illud disrumpat. Vbiq; autem obseruandum, ne pars inanis tangatur ab igne, sed in aere frigido sit: vt inibi vapores in aquam condensentur. Sed vbi res decoquantur, vt corpus quod incoquitur habeatur præparatum abiecta decoctione, vt in viperarum decoctione fit, vase aperto fieri debet.

C A P. XVII.

S Vcc i omnes seu per expressionem extracti, seu in aqua **E** soluti infusione aut decoctione, possunt incrassari superfluo humore exsiccat. Sic ex lixiuio quocumque fiunt sales & nitra. Ex musto vsque ad mellis crassitiem percocto, fit sapa: similiter ex succis multorum fructuum ad eandem consistentiam coctis parantur quæ Arabes appellant Rob. Ex herbarum aut radicum succis ad duriorē consistentiam addensatis pastilli fiunt, vt Opium, Lycium, Glycirrhizæ & Absinthij succus & alia multa. Inspissantur autem succi aut ad solem, aut lento igne, ne vires medicamentorum alterentur. Mesues etiam ex purgantibus medicamentis succum extrahit, vt ex Rhabarbaro, Mirabolanis, quos extollit: sed per infusionem tantum succos eos extrahit, quos lentissimo igne inspissat, ne vis purgandi aboleatur. Quidam eo artificio ex radicibus Ellebori nigri succum extrahunt, qui ciceris magnitudine haustus addito Mastiche purgat sine noxa. Inuenta est autem succorum inspissatio, vt diutius absque putredine seruari possint. Nam ex tempore possunt humores solui & propinari, aut in catapotia formari ac deuorari, cum opportunum fuerit. Docuit Dioscorides rationem extrahendi & præparandi succos ex quacumque planta satis apertè in Gentiana & Centaurio minore. Sed hodie nouo introducto præparationis genere, succorum ratio in paucis quibusdam seruatur. Vt enim succi à putredine defendantur, simul & insuauitas quæ in plerisque est, dulcedine mitigetur, addunt saccharum aut mel, iterum coquentes, donec superflua humiditate consumpta medicamentum ad liquidi mellis consistentiam redigatur: appellantur Serapia & Zulapia, seu Syruppos & Iuleppos, qui ex saccharo parantur: qui vero ex melle, mellis genus ab ingrediente medicamento denominatum, vt Rhodomel ideft

- A** idest mel rosaceum: Oxymel ab aceto dictum & alia huiusmodi. Sed hæc ad compositionem pertinent, non ad solam simplicium præparationem. Longè autem vtilius est, recenti succo aut infusione, aut decoctione vti quam inueteratis: quando haberi possunt: vt faciebat Galenus incoquens in Mulla aut Origanum, aut Thymum, aut Serpyllum, cum potum ægrotantibus parabat ad incidendum, aut quid aliud præstandum. Mulla autem utebatur nunc meraciori nunc magis aquosa, nunc crudiori, nunc magis percocta ob vim mellis, quæ non omnibus confert, vt in biliosis & febribus exurentibus. Idem de saccharo dicendum quamuis melle sit mitius & suauius. At in Syruppis qui in officinis asseruantur, mel & saccharum eadem mensura & coctione recipiuntur. Sæpe autem vis medicamenti omnino aboleuit aut igne, aut uetustate. Nam medicamenta refrigerantia per coctionem amittunt aliquid de virtute refrigerante, quod si eam
- B** habeant in substantia aquosa, vt Genera Intubi, Lactuca: exsiccata humiditate omnino vim eam deperdunt. Ideo inutile est huiusmodi succos inspissare, aut in Syruppis decoquere, sed satius est recentibus vti. Illud argumento est: Nam si herbas aut radices Intubi, Lactucæ, Portulacæ ac cæterarum huiusmodi exsiccare nitamur, omnino saporem proprium amittunt, & in fimum conuertuntur: hoc non contingit in Absinthio, Thymo, Origano, & cæteris acris & amaris aut acerbis: nam siccata pleraque retinent sapes suos, ideo vtilia sunt. Si igitur succi ex his colligantur, inspissenturque vt decet, conseruari possunt diutius: quamquam fortè quidam in suo corpore melius conseruentur, quam separati. Quoniam vero nimis operosum est, ex tempore, vbi multitudo est ægrotantium medicamenta præparare, ideo coguntur Medici copiam præparatorum habere, aut succis addensatis aut medicamentis melle vel saccharo exceptis, vt
- C** sunt Syruppi, Condita, Eclegmata, Electuaria: aut alio quocumque liquore, vt Trochisci, Pilulæ; Adde quod longè commodius est in parua môle medicamentorum vires collectas tû reponere, tum asportare, quam in multa materia inutili. Quanto enim commodius esset ex ligno Guaiacco eo artificio, vt dictum est, extrahere & perficere, vt cum opus esset, liquore tantum dilueretur, quam ingentia ligni pondera tractare?

C A P. XVIII.

RELINQVITVR modus separationis per ignem solum, quæ distillatio & sublimatio vocatur. Distillationem vocant, cum materia per ignem aut solem feruentem euaporans, ex loco refrigerationis descendit conuersa in liquorem. Sublimatio autem

DE MEDICAMENT. FACVL T.

tem propriè vocatur, cum materia exhalans adhæret superioribus **D** partibus vasis sicca, vt fuligo in caminis. Inuenta est autem hæc ars à Chimistis sperantibus ex huiusmodi separatione elementa cuiusque corporis adeo depurare, vt amplius non putrescant: Experimento enim compertum est, aquas distillatas diutius perseuerare incorruptas, quam succos, & quo magis depuratæ sunt, eo magis conseruari. Quærunt autem diuersos liquores distillatos & pulueres sublimatos, & cineres, vt perpetuam tincturam inducant in metallis auream aut argenteam: quo fine frustrati transtulerunt in Medicinam. Latinc suum celebrantes immunem ab omni putredine, qui Elixir ab ipsis vocatur, & Quinta essentia, ad omnes morbos etiam incurabiles, vt promittunt, sanandos. Sed videamus quid in distillatione & sublimatione medicamenta patiantur: hinc enim patere possit, quæ utilitas ex hac arte in Medicina præstetur. Primum igitur ex omni corpore calefacto euaporat id quod tenuius est aëreum & aqueum: **E** procedente tempore & aucto igne euaporant partes crassiores terræ magis hærentes. In quibus igitur inest multum aëreæ naturæ cum aqueâ substantiâ, vt in vino, liquor primo distillans aëreus est, tenuissimus, & combustibilis, quæ aqua ardens vocatur: cui succedit aqueus sine viribus & in magnâ copiâ. Si vero quis eius fæces ingenti igne cogat ascendere, colliget liquorem terreum, cui vis inest ignea ob vehementem alterationem ab igne factam, vt contingit calci & omnibus corporibus adustis. Solus igitur primus liquor retinet vini aliquas facultates, spirituofam scilicet substantiam odoratam à reliquo corpore separatam, quæ multas utilitates afferre potest: nam citissime omnium peruat ad intima corporis, substantia affinis naturæ humanæ spiritus reficiens & calefaciens, non tamen relinquens impressionem caliditatis ob maximam tenuitatem. Ideo si frigidis iungatur, etiam refrigerationem adiuuat ob penetrationem & vehiculum. **F** In Rosis quoque inest aliqua pars aërea odorata, quæ exit cum aqua in distillatione, sed hæc ob paucitatem substantiæ aëreæ non calefacit, sed refrigerat ratione humoris aquei. Quamuis autem vinum astringens sit, & Rosæ tum astringentes tum amaræ, hæc tamen facultates non transeunt in aquam distillatam, sed permanent cum fæcibus in vase ob terream naturam. Pauci autem sunt flores odorati, qui per distillationem aquam reddant odoratam, vel quia ob exilitatem odoris, prius exhalet pars odorata, quam aqua ascendat, ideo deperditur, vt in violâ: aut quia vim ignis subleuantis ferre non possunt, vt pleraque aromata, vritur enim exhalatio, cum ab humore non defenditur. Idcirco ex viridi Cinnamomo aqua odoratissima elicitor in India: ex sicco autem apud nos tunc haberi potest, cum additur

- A** additur aqua, aut quod melius est: si vaporem aquæ recipiat in superiori vase, quod Elambic vocant: soluitur enim pars ignea atque odorata ab ascendente vapore in aquam. Quibus autem pars aerea viscosa inest, difficilius attollitur: hæret enim magis corpori: sed una cum humore aqueo eleuata, humor quidem aqueus in aquam transit, aerea vero substantia in oleum, quod aquæ supernatat: ut contingit in distillatione spicæ lauendulæ: calamenti cum semine, anisi: inest enim in eorum seminibus substantia oleosa. Quod si semina sicca sint, prius aqua madefacere oportet, ne comburatur pars illa aerea. Olea vero per distillationem habita longè tenuiora sunt & calidiora, quam quæ per expressionem. Distillantur etiam olea per expressionem habita, & resinæ, & Pix, Cera & pinguedinis, ut eorum pars tenuior separetur à crassitie: sed magna difficultate. Nam ob viscositatē separari partes ab inuicem non possunt: sed aut tota
- B** substantia sursum ascendit spumans, aut tota remanet in fundo vasis: nisi artificium adhibeatur: Est autem necesse admiscere aliqua corpora, quæ retineant eorum crassitiem, ut marmor tritum, aut harenas, aut vitrum comminutum: præterea aquam aut liquorem attenuantem & incidentem, qui simul ab adustione defendat, & euaporationem adiuuet. Hoc modo ex Cera & resinis oleum tenuissimum & calidum distillatur ad affectus neruorum efficacissimum Balsamo æquiparandum. Mesues docet ex oleo communi, quod ab ignitis laterculis, cum in eo extinguuntur, absorbetur, deinde confractis iisdem & in distillatorio conditis, acerrimam substantiam elicere æquipollentem Naphthæ. Sunt qui ex lapidibus Bituminosis & ex Electro sine vlla admixtione simile oleum eliciant, cuius guttæ duæ aut tres cum iusculo aut aqua plantaginis potæ sanguinis sputum aut vndecumque emanantem compefcunt:
- C** tenuitas enim vim bituminis glutinâtem citro ducit in profundum: sed ob caliditatem nocet febricitantibus. Apud Dioscoridem videtur distillandi ratio aliquo modo nota fuisse, in oleo Picino, quod Pisigleon vocat: colligit enim ex Pice liquida, cum percoquitur in picem siccam, velleribus supra positis halitus recipientibus. Simili modo è Cedria oleum Cedrinum fieri testatur. Ad similem distillationem reduci posse videtur confectio olei ex lignis Iuniperi, licet vapor in ea non ascendat, prohibetur enim ascensus à superposito vase, cui materiam continenti admouetur ignis; ideo cogitur deorsum in subiectum vas descendere. Eodem artificio quidam etiam aquas distillant paruo negocio, linteolum matulæ superponentes, super linteolum autem flores distillandos, quibus tectorium imponunt ignem sustinens, recurrit enim vapor inferius ad matulam:

nisi

DE MEDICAMENT. FACVLTV.

nisi pateat egressus per rimam, qua tectorium matulæ iungitur. Nec-
cessarius autem est huiusmodi modus per descensum, cum liquores
crassiores distillandi, qui difficilius ascendunt. Picis confectio est
distillatio quædam per descensum: fluit enim liquor admodum
crassus ex stuedardarum concisarum obstructis optimè extrinsecus
spiraculis, ne detur exitus fumo: nam periret opus picis, vt Theo-
phrastus tradit 9. de Hist. pl. 3. Hæc omnia ab igne conceperunt ma-
iorem vim calefaciendi & siccandi, quam prius, simul & colorem
tendentem ad igneum & nigrum, quod vltionem significat. La-
chrymæ enim sponte fluentes aut albidæ sunt, aut flauescētes: quæ
autem igne parantur ad fuluum vergunt, vt Balsamum occidenta-
le, aut ad nigrum, vt Pix. Fortè & stacte Myrrhæ eodem artificio
distillationis parabatur ex pingui Myrrhæ. Nam græcè stacte gut-
tam significat & stillam, vnde distillatio deriuata est, vt apud Actua-
rium & Aetium Rhodostagma, & Intubostagma, & Rhodosta-
ctum significant aquam stillatitiam Rosarum & Intubi. Oleum
quoque styracinum simili modo ex styrace aut eius surculis fieri pu-
tandum est, quamuis & per decoctionem, vt quidam referunt, habe-
ri possit, instar olei laurini aquæ supernatantis.

C A P. XIX.

RETINENT autem pristinas vires aquæ distillatæ tum quæ
aeream continent substantiam vt odorata & acria, tum quæ
aquosam. Aerea enim substantia facillimè ascendit, sed
tamen igne superante eius naturam facillimè euanesceat, vt Chamæ-
meli, Feniculi, Saluæ, Betonicæ, Calamenti, Hyssopi: Ideo has
melius est in Balneo distillare. Quæ autem in humore aqueo suas
vires habent, minus ab igne patiuntur, ideo satis retinent faculta-
tem refrigerandi & humectandi: vt Lactuca, Intubus, Plantago,
Solanum, dummodo in distillatione non totus humor colligatur:
nam qui posterius ascendit vltionem, & fumum corporis siccati re-
dolet. Huiusmodi aquæ in febribus putridis meliores sunt, quam
decoctiones & succi: non enim putrescunt. Similiter quæ tempe-
rata sunt, seu dulcia, vt Buglossa: seu siccitatem quandam tenuem
participant, vt Capillus veneris, Agrimonia, eandem facultatem
seruant in aqua distillata. At sapor amarus & astringens minimè
transit in distillatione: terrea enim substantia remanet cum faci-
bus. Est tamen modus vt ex Absinthio amara aqua distilletur: at
non astringens, terrestrior enim est hic sapor. Si prius Absinthium
contusum irroretur aqua aut vino, madescatque per aliquot dies:
distil-

A distillabitur enim per balneum aqua amara & odore proprio. Idem obseruandum in aridorum distillatione, vt sunt Aromata: nisi enim prius maduerint, non euaporant, sed potius comburuntur. Si quis vero cupiat humorem terrestrem elicere, non nisi ingenti igne & breuiori vase habebit: non enim altè ascendere potest ob grauitatem: præcipuè id queritur ex Metallicis, vt Alumine, Chalcantho, Stibio, Salibus: à quibus extrahitur aqua acerrima, & igne aucto liquor crassior colore fuluo, quod oleum vocant, non tamen est oleum, quia non ardet, sed comburit vt ignis. Oleum hoc colligi nequit, sine igne ardentissimo, & nisi vasa omnino nihil transpirent: Ideo solum vitrum materia apta est: ex quo cucurbitas faciunt luto oblitas, vt flammam sustinere possint, & collo inclinato, vt fumi descendant in aliam cucurbitam ampliolem rimis optimè clausis: Eget autem continua refrigeratione vas recipiens, vt fumi in liquorem conuertantur. Ex Chalcantho priuatim id genus olei queritur, causticum ad Gangrænas sistendas: Audent quidam etiam intus exhibere guttam vnam aut duas cum iusculo ad putredines internas malignas in Peste. Quamuis autem Chalcanthum acerbissimum habeat saporem, nec tamen eius oleum nec aqua acerbata est, sed acris: igne enim conuertitur in acridinè, quæ aliquid aciditatis habere videtur: quasi acidum fiat ex acerbis solutione, vt in quibusdam fructibus patet. Qui igitur sapores in aquas distillatas transeant, qui non, explicatum est. Ex quibus colligere licet, si quis egeat omnibus facultatibus, quæ in medicamento sunt, nequaquam ei opus esse distillatis vti, sed longè melior erit succus aut decoctio. Si enim exempli gratia Cicorium febribus ex obstructione sit commodum, quia suo humore aqueo refrigerat & humectat, amaritudine autem abstergit. Et Absinthium alstrictione & amaritudine simul corroborat & abstergit: profectò aqua distillata non præstat hæc omnia. Idem in cæteris contemplari licet. Cum verò aquas distillatas eligimus, cauere oportet, ne in vasis plumbeis, vt solent, confectæ sint: abradunt enim aliquid Cerussæ, quæ internis partibus inimica est, ac venenosa: maximè autem eam rapiunt aque acriores & acidæ: Purgari tamen possunt in sole iterum percoctæ, donec aliena resideant, & percolentur: sic enim & minus putrescunt. Species quædam distillationis est, cum aqua non in aliud vas recipiens colligitur, sed iterum descendit, vnde egressa est, ac veluti per circulum sæpius ascendit ac descendit: in qua operatione soluantur magis partes corporis in liquorem crassiolem veluti succum. Hoc modo ex floribus Ronismarini quidam succum colligunt ad visum clarificandum efficacissimum: & ex herba Veibenaca ad Stru-

mas

OHLV 07

DE MEDICAMENT. FACVLT.

mas dissoluendas : sed ne vires ab igne corrumpantur, hoc opus in **D**
Sole æstiuo perficiunt, in vase vitreo optimè obstrueto : vbi radio-
rum Solis viget reflexio. Hæc de distillatione dicta sint.

C A P. XX.

SUBLIMATIO autem in ijs tantum quæritur, quæ in fu-
mum attolluntur siccum, vt quæcumque in fuliginem tran-
seunt. Huiusmodi est apud Dioscoridem fuligo Thuris,
& picis, & resinarum, Accensis enim glebis fumus operculo forni-
cato exceptus in fuliginem transiens hæret. At in Pice liquida sup-
ponitur Lucerna cum Ellychnio vt ardeat : oportet autem opercu-
lum aqua frigida assidue refrigerare, vt fuligo addensata hæreat.
Redduntur hac præparatione medicamenta sicciora & terrea : exha-
latio enim omnis refrigerata in terram conuertitur : sed propter v- **E**
stionem retinent aliquid caliditatis, ideo pleræque fuligines amaræ:
parum autem quid retinent de qualitate corporis, vnde abscesse-
runt, vt testatur Galenus. Metallica quoque suam fuliginem red-
dunt longè diuersam. Nam in fornacibus, quibus excoquitur æs
aut argentum, corpuscula ascendunt non nigra vt in resinis, sed lu-
teo colore, aut candicante, aut uario : hæc superioribus fornacis la-
teribus cohærentia concrescunt in Cadmiam : similiter ex Pyrite
vsto gignitur, vt testatur Dioscorides. Ex Cadmia vero sola aut
cum ære sublimata fit Pompholyx & Spodium : nam partes leui-
ores & candidiores in Pompholygem transeunt, grauiiores autem &
nigriores in Spodium. Quæ omnia corpora terrea sunt, calidita-
tem quandam ex ustione retinentia, sed si abluantur, illam exuunt,
& siccant sine morfu. Ex sulphure autem, si lucernis cum Ellychnio
comburatur, vt in pice liquida fit, superposito vitreo operculo for- **F**
nicato & multum concauo, fuligo ascendens in puluerem candi-
cantem colligitur, qui in loco frigido soluitur in liquorem acerrim-
um, quod oleum sulphuris vocant, iisdem facultatibus, vt oleum
Chalcanthi. Nam fuligo hæc maximè attenuata, instar fecis vini
combustæ facillimè soluitur humido, vt solus aer sufficiat ad soluen-
dum. Distillat enim quandoque liquor ex operculi lateribus, dum
sulphuris flammam ascendentem suscipit, cum eius copia affuerit.
Sublimantur etiam absque combustione metallica, quibus aerea
substantia inest exhalabilis, ut sulphur, Auripigmentum, argentum
vium, & quædam genera salium. Verum vt in distillatione oleo-
rum dictum est, nisi admisceantur corpora, quæ feces retineant in
fundo, tota substantia ascendit nequaquam depurgata. Ex argen-
to viuo

- A**to viuo cum sale Ammonicaco factitio sublimatur substantia candida veluti saccharum, quod vulgo sublimatum vocatur, venenum acerrimè corrodens: ex hac enim præparatione calorem ac tenuitatem acquisiuit supra naturam propriam. Nam & si in sua natura caliditatem habeat erodentem, vt testatur Dioscorides & Galenus, tamen ob densitatem difficile reducitur ad actum, ideo interim refrigerat partes, quibus applicatur: vnde à quibusdam eius temperamentum frigidum putatum est: Sed hoc modo sublimatum raritatem acquisiuit simul, & accessiorem caliditatis externæ. Auripigmentum quoque in eodem genere est, sed ob substantiam inflammabilem minus densum apparet: ideo in sui natura magis erodit & putrefacit, quam argentum viuum: adhuc magis substantia, quæ ex eius glebis excoquitur in Risagallum, quæ est purior Auripigmenti pars separata à terra, & lapidosa substantia. Quod autem ab eo sublimatur candidum Arsenicum vocatur, aliquando Cristalli modo pellucidum, cui efficacior vis inest quam in argento viuo sublimate. Sulphur mitissimum inter omnia hæc, & si caliditatem habeat accedentem ad quartum gradum: neque enim putrefacit in sua natura, neque si sublimetur. Si autem cum argento viuo excoquatur, conficitur Cinnabari factitium, quod inter corrodentia reponitur. Inter metallica inflammabilia sunt etiam genera Bituminis, quæ adhuc mitiora sunt quam sulphur: accedunt enim ad naturam Picis: ideo eorum pinguedo in oleum sublimatur, non in puluerem. Sublimatio igitur corporum separat partes exhalabiles, attenuat, & caliditatem auget. Quod si hæc fiat per combustionem, immutat naturam corporum in terream substantiam cum quodam ignis vestigio.

C

C A P. XXI.

SEPARATIS omnibus partibus exhalabilibus aut vaporosis à corporibus, quod remanet exustum est. Quæritur autem aliquando vltio in medicamentis ob quasdam utilitates. At quæ utilitas remanere possit, cum ignis mixtionem deuastauerit? præsertim si in cinerem conuerterit? Respondet Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem in confectioe salis Theriaci: multa ignis commercio reddi meliora, cum latens ipsorum natura in apertum editur: Nonnulla etiam ad quem volumus vsum commoda reddi. Quod hinc patet: Nonnulla enim vires nouas per ignem acquirunt, vt spongiæ combustæ cinis, qui sanguinis fluxionem potenter sistit. Calx ex combustionem vim vrendi acquisiuit. Non-

Oo

nulla

DE MEDICAMENT. FACULT.

nulla per ignem mitiora fiunt, & sic vsui magis commoda, vt Chal- **D**
 citis, quæ cruda quidem excitat cruſtas, vltæ autem cicatricem vlceri-
 bus inducit. Sic lapis Phrighius: ſic Vipera cruda vim tabificam poſ-
 ſident ac naturæ inimicam, vltæ autem commodæ fiunt ad multa.
 Et tandem vniuerſaliter teſtatur 4. & 9. Simpl. Acria omnia per vſio-
 nem acrimoniam deponere ac miteſcere, vt Chalcitis, Myſi, Me-
 lantheria, Chalcanthum Aerugo. Quæ autem non erant acria, ab
 igne acrimoniam aſſumere, vt Calx, & omnia genera cinerum: quæ
 tamen acrimonia facile deponatur per ablutionem. Vſionis autem
 terminus non vnus eſt. Quædam enim leuiter torrentur, non ex-
 pectantibus vt vertantur in carbones, vt Rhabarbarum & Mirabo-
 lani, cum vim purgatoriam minuere cupimus relicta virtute aſtrin-
 gendi. Similiter friguntur ſemina multa, vt Melanthij, Viticis, Li-
 ni, Naſturtij, Cumini, vt deleatur humiditas quædam excrementi- **E**
 tia, quæ caput replet. Modus eſt, vt ſuper teſtam ignitam aut in
 clibano ſæpius verſentur, donec ſicca appareant. Chalcitis Chal-
 canthum, Alumen torrentur, donec bullare deſinant, aut colorem
 floridum acquirant, vt docet Dioſcorides in Chalciti. Quædam am-
 plius vruntur, quouſque iam flammam tenuem emittant poſt fumo-
 ſam multam exhalationem: non tamen expectandum, vt à flamma
 abſumantur: Sic Vipera, Hirundines, Rana, Cicada, Erinaceus,
 Lepus cum ſuo ſanguine & pelle ad calculum frangendum: Cancri
 & alia multa: terminus enim vſionis eſt, vt puluerari poſſint: quod
 præſtatur cum ſerè in carbones redacta fuerint. Alia tamdiu vri præ-
 ciipiuntur, donec in cinerem redigantur, vt in Antipodij docet
 Dioſcorides: incluſa materia vrenda in ſiftili: vruntur hoc modo
 plantarum partes. Apud Galenum omnis cinis partes quaſdam ter-
 renas habet, quaſdam quaſi fuliginofas tenues & calidas, quæ in a-
 qua per ablutionem depoſitæ lixiuium faciunt: relinquitur autem **F**
 pars terrea frigida & ſicca. Retinet præterea aliquas conditiones ma-
 teriæ, quæ combuſta eſt. Ex aſtringentibus enim, vt Robore, Illice,
 Fago, Lentisco, & huiusmodi non mediocriſ facultas aſtringendi
 relinquitur. Ex Ficu autem, & Tithimalis vrendi magis & abſter-
 gendi. Vruntur quoque lapides & Metalla, ſed difficilius, quia mi-
 nus habent de ſubſtantia cremabili. Qui cremantur, in calcem con-
 uertuntur, cui ineſt vis vrendi vehemens. Qui in igne non creman-
 tur, vt ſilices & Gemma, diſſolui poſſunt ignitione & extinctione
 in aqua ſæpius, vt in Cadmia docet Dioſcorides, ſed in ea extinguen-
 da vinum aſſumit aut acetum: ſic enim in puluerem optimè læuiga-
 ri poſſunt: qua præparatione non multum immutatur natura medi-
 camentorum, ſed tantum attenuationem acquirunt, quam in col-
 lyrijs

Alyijs requirimus, vt nulla omnino relinquatur asperitas. Vrantur Metalla, vt operi commoda reddantur: non enim in puluerem teri possunt, nisi vrantur, aut alia ratione dissoluantur. Docet autem Dioscorides in Aere & Plumbo: laminis interposito sulphure, aut sale, aut vtrisque, aut alumine: in fictili crudo obstructo, quod in fornacibus tam diu moretur donec fictile percoquatur: Quamuis etiam per se vri possint, sed difficilius. Postquam vsta fuerint, egent ablutione, vt ab aliena caliditate & excrementis exuantur. Sulphur enim adiuuat vstionem substantia cremabili, Sales & Alumina erodunt metalla. Quod animaduertentes Chimistæ aquas acutas ex salibus & huiusmodi per distillationem parant, quibus breuissimo tempore metallum quoduis corrodunt in similitudinem calcis: Etiam argentum viuum per easdem aquas in puluerem conuertunt, qui igne siccatus rubens fit, Præcipitatum vocant, ad crustas in vlceribus malignis excitandas. Vis etiam aceti metalla corrodit conuertens in rubiginem: aut demersa in eo scobe, aut laminis suspensis vt vaporem aceti sentiant. Sic enim ex ære fit ærugo viridi colore: Ex Ferro Rubigo colore subrubente, quod Crocum ferri vocant: Ex Plumbo & Stanno Cerussa colore candido: Aurum & Argentum nullam rubiginem contrahunt, aut admodum exiguum colore cæruleo. Eadem resistunt omni vi ignis: solum per aquas acutas solui possunt, aut per argentum viuum in similitudinem calcis, quæ in igne fundente coit iterum in aurum & argentum, nulla ponderis diminutione. Quod indicat eorum temperamentum immutabile esse. Reliquorum metallorum calces seu rubigines facultatem mordentem ex huiusmodi præparatione adepta sunt. Ideo lotione egent: Sic Squamæ & Scorix: recrementa enim sunt metallorū combustorum. Gemmæ quoque non minus quam aurum & argentum incorruptibiles videntur, nam ab igne non incinerantur, nec à succis corroduntur. Si vero in puluerem quoquo modo redactæ fuerint, iterum in igne fusionis coeunt in corpus translucidum, si tamen aliqua adiungantur, quæ fusionem adiuuent, vt nitrum, quo vitra conficiuntur, aut plumbum vstum, Sandyx. Præparantur quoque Metallica diuturna contritione cum aceto in sole æstiuo, vt docet Galenus 2. Catage. 2. redduntur enim tenuiora & efficaciora, & morfu carentia. Quæ præparatio similis est vstioni, sed non relinquit igneam qualitatem.

ALTERANTVR medicamentorum facultates non solum per se in igne, dum elixantur, aut torrentur, aut vruntur, vt explicatum est, sed etiam dum cum alijs concoquuntur: Hoc enim modo inuicem miscentur refractis miscibilium qualitatibus in vnam naturam mediam, quantum ab arte fieri potest. Patiuntur autem id non omnia, neque quomodocumque componantur. Quæ enim immutabilem naturam habent, componi quidem in puluerem inpalpabilem possunt, misceri autē nequaquam. Quin fortē nulla arida inuicem miscibilia sunt: nisi enim soluantur, vt vnum corpus continuum fiat, permanent singula corpuscula integra. Igitur sine humore impossibile est mistionem fieri. Miscentur autem facillimē humor cum humore, non tamen quolibet, sed **E** aqueus cum aqueo: pinguis cum pingui: Metallicus cum metallico, vt argentum viuum & metalla fusa inuicem, cum alijs autem nullis. Similis affinitas est inter arida & humores: non enim qualibet eodem humore soluantur, sed quædam se habent, vt sal & Gummi ad aquam: quædam vt sulphur & resinæ ad oleum: quædam nullo humore soluantur, ideo neque glutinantur, vt harenæ, nisi in igne fusionis liquentur in vitri naturam: Quædam secundum aliquas partes solui possunt, vt quæ per elixationem deponunt aliquid. In his igitur aridorum inter se humore mediante mistio fieri potest. Partes enim communi humore solutæ conuenire in vnum possunt, vt etiam siccato humore corpus constet, neque dissoluantur partes. Ob duplicem autem naturam humoris nempe aquei & oleosi duo genera summa compositionum apud Medicos reperiuntur. Quædam enim melle aut saccharo dissoluto, aut alijs huiusmodi succis exci- **F** piuntur, præcipuè pro internis, vt Syruppi, Electuaria, Eclegmata, condita: Confectiones solidæ, Trochisci, & Pilulæ. Quædam oleis, resinis, Cera, Pinguedinibus, Medullis & alijs eiusdem generis, pro externis partibus, quia hærent, vt vnguenta, Cerata, Emplastra, & similia. Sed quoniam in vtroque genere aliquando expetuntur, quæ alterius generis sunt, vt in Emplastris Gummi, & in Electuarijs Resinæ, quæ cum cæteris sine artificio vniri nequeunt: inuestiganda est ratio, si quæ est, qua coire in vnum possint. Profecto nisi aliquod medium adhibeatur, quod conueniat cum vtrisque, nequaquam inuicem copulari possint: Medium autem id, erit aridum, quod sui natura bibit humidum vtriusque generis huiusmodi sunt, quæ mistam habent naturam terrei sapidi quod cum humore aqueo conuenit,

- A** conuenit, & pinguis, quod cum oleo: neque enim sales cum oleo, neque Pix cum aqua conueniunt: sed plantarum partes aridæ & pleraque metallica cum vtrisque. Si igitur puluere huiusmodi irrigentur alternatim modo humoribus, modo pinguibus adiuuante contritione & modica calefactione, saltem ne congelascant, fiet commoda permistio. Oportet autem in humore prius soluere quæ solubilia sunt, & in oleo quæ liquabilia sunt, liquare: dein pulueres irrigare prius quidem humore simplici, deinde soluta & liquata alternatim instillare, donec tota compositio absoluitur. Artificium huiusmodi aliqua ex parte uidere est apud Galenum in confectione Theriacæ primo de Antid. 15. Vino enim quæ solubilia sunt soluit, & Therebinthinam per se liquat antequam permisceat cum pulueribus. In Emplastris vero conficiendis quorum materia ex oleo, cera, resinis, & cæteris pinguibus constat: arida quidem excipi possunt, vel dum liquata sunt, si apta nata sint cum ijs liquari, ut Lithargyrus, Cerussa, Aerugo, sed adiecto humore ut aqua aut aceto aut vino, quod solutionem adiuuat, abscedit autem dum coquitur, vel refrigerato emplastro & derafo adduntur arida, ut per contusionem misceantur: sic enim medicamenta non vruntur. Quod si Gummi recipiant, ut Galbanum, Hammoniacum & huiusmodi, soluta in aliquo humore ultimo loco addenda & contundenda: sic enim non proueniunt Encerides, idest grummi non permixti cum reliquis, ut tradit Galenus 2. Catage. 2. Alioqui si liquefacto emplastro adderentur, nequaquam permiscerentur, & grummosa compositio euaderet, quod & sæpe in commixtione aridorum contingit: nam pulueres non facile humiditatem glutinosam bibunt: facilius autem à tenacitate emplastri refrigerati diuiduntur in totam eius substantiam contusione & contrectatione diuturna. Aridorum igitur commistio seu per humorem aquosum seu pinguem, seu per vtrumque hoc modo fieri deprehenditur. Alterantur quoque tum succi tum olea, tum solida corpora aliorum vires induendo absque materia sensibili. Id præcipuè in oleis patet: Cum enim eorum substantia impermiscibilis sit cum succis, recipit tamen ab ijs & odores & sapores relicto corpore. Sic enim varia oleorum genera parantur aut succis expressis, aut recentibus floribus, folijs, fructibus, germinibusq; per se infusis, aut addita aqua, ubi arida fuerint quæ adiunguntur, ut aromata, quæ ad lentum ignem aut ad solem tamdiu decoquantur, donec humor adiectus absumatur: nam vel minimum eius si relinqueretur, oleum corrumperet, ut testatur Dioscorides in Rosaceo: oleumque ab inditis medicamentis expressum colligitur. Hoc modo etiam in emplastro Phœnicino Galeni, quod Diapalma vocatur, ramulus

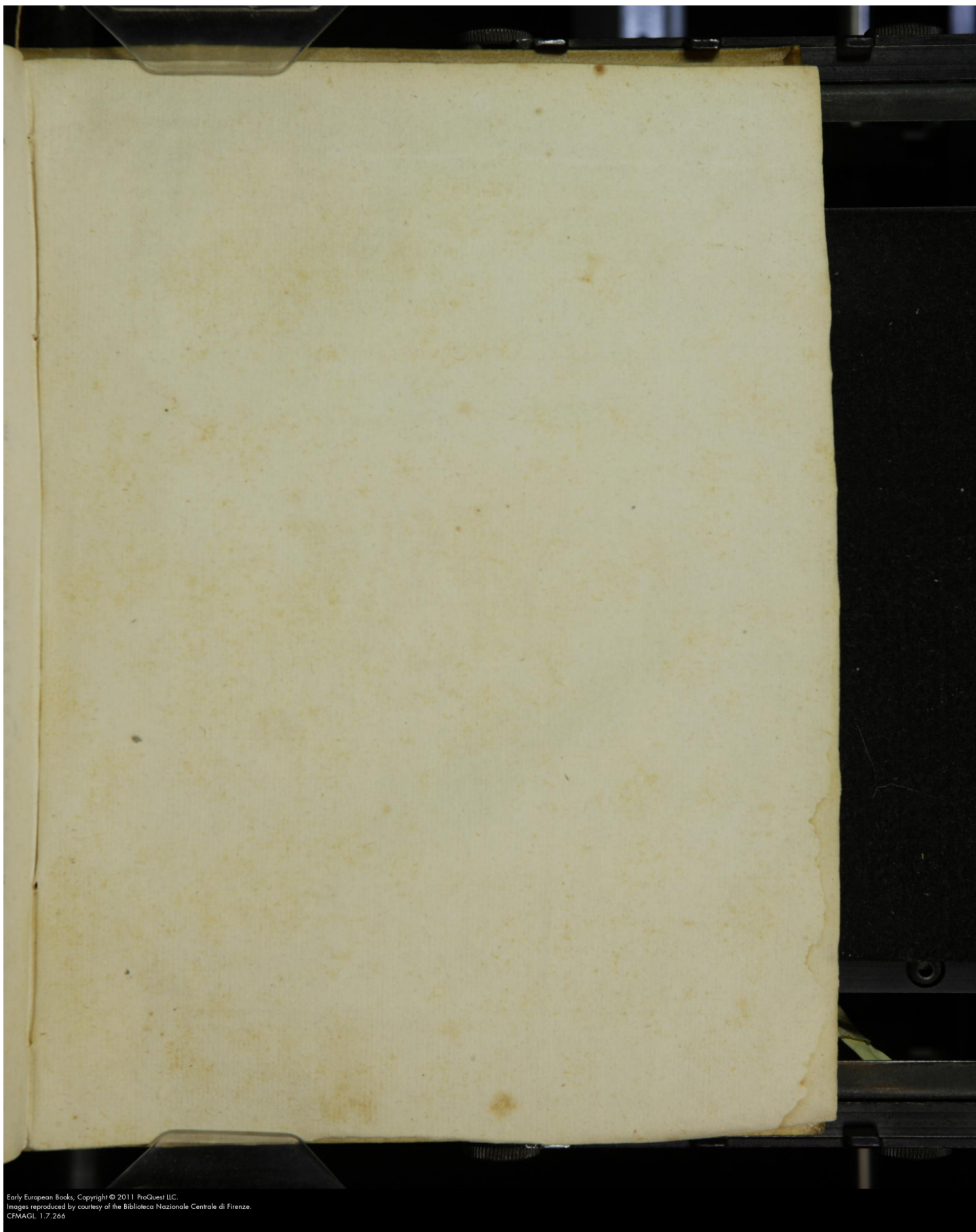
DE MEDIC. FACVLT. LIB. II.

mulus palmeus recens, eiusque ramenta incoquantur, vt succum D
suum communicent. Vina quoque medicata non abfimili ratione
perficiuntur, musto iniectis medicamentis, vt proprio feruore con-
coquantur: separentur autem, cum vinum clarum fuerit: quamuis
liceat in quocumque vino infundere, aut ad ignem incoquere, quod
& in aqua & alijs succis fit. Solida autem corpora aut comminuta
in puluerem irrigatione diuersarum aquarum aut succorum, sepius
in sole, vt siccentur, vires eorum contrahunt, quam nutritionem vo-
cant, opus ablutioni contrarium. Quomodo igitur medicamento-
rum facultates & secundum naturam inexistentes, & pro varia prae-
paratione & mixtione ortas considerare liceat, explicatum est.

De Medicament. Facultatib. Finis.

DE ^{monu}

IN ^{uestigatio} Peripatetica

In qua explicat locus Hippocratis in Prognost.
Siquid diuini in Morbis habet

ANDREA CERALPINO de
De Blancis Aretino

Autore

23-10

